ทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกและทุนทางสังคมที่มีต่อการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัว ของครูสตรีมุสลิมสมรส ที่นำไปสู่ครอบครัวเข้มแข็ง ในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้

ปริญญานิพนธ์

ของ

นัชชิมา บาเกาะ

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตาม
หลักสูตรปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์
สิงหาคม 2560

ทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกและทุนทางสังคมที่มีต่อการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัว ของครูสตรีมุสลิมสมรส ที่นำไปสู่ครอบครัวเข้มแข็ง ในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้

ปริญญานิพนธ์

ของ

นัชชิมา บาเกาะ

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตาม
หลักสูตรปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์
สิงหาคม 2560

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกและทุนทางสังคมที่มีต่อการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัว ของครูสตรีมุสลิมสมรส ที่นำไปสู่ครอบครัวเข้มแข็ง ในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้

บทคัดย่อ

ของ

นัชชิมา บาเกาะ

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตาม
หลักสูตรปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์
สิงหาคม 2560

นัชชิมา บาเกาะ. (2560). *ทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกและทุนทางสังคมที่มีต่อการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวของครูสตรีมุสลิมสมรส ที่นำไปสู่ครอบครัวเข้มแข็ง ในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้.* ปริญญานิพนธ์ ปร.ด. (การวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. อาจารย์ที่ปรึกษาปริญญานิพนธ์: รองศาสตราจารย์ ดร.อังศินันท์ อินทรกำแหง, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พัชรี ดวงจันทร์.

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการให้ความหมาย องค์ประกอบ และเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวที่ทำให้ครอบครัวเข้มแข็ง 2) ทดสอบรูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวที่มีต่อครอบครัวเข้มแข็ง และพัฒนาแนวทางการปฏิบัติที่ดีของสตรีมุสลิมที่นำไปสู่ครอบครัวเข้มแข็ง ซึ่งแบ่งการศึกษาเป็น 3 ระยะ คือ 1) การสัมภาษณ์เชิงลึกในกลุ่มสตรีมุสลิมสมรสไม่ต่ำกว่า 10 ปี มีบุตรอย่างน้อย 1 คน จำนวน 7 คน 2) รูปแบบโครงสร้างเชิงสาเหตุ ในกลุ่มตัวอย่างครูสตรีมุสลิมสมรสที่มีบุตร จำนวน 447 คน และ 3) การอภิปรายกลุ่ม เพื่อพัฒนาร่างแนวทางการปฏิบัติที่ได้จากการวิจัยระยะที่ 1 และระยะที่ 2 จำนวน 11 คน

ผลการวิจัยพบว่า การจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัว หมายถึง การที่ครูสตรีมุสลิมสมรสมีความสามารถในการจัดการแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับตนเองและสมาชิกในครอบครัว และมีการปฏิบัติกิจกรรมในครอบครัวตามบทบาทหน้าที่ที่ได้รับ มี 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การได้รับการสนับสนุนจากคนในครอบครัว 2) การแก้ปัญหาตนเองและครอบครัว 3) การมองในมุมบวก 4) การได้รับความช่วยเหลือจากคนรอบข้าง และ 5) การใช้เหตุผลในการแก้ไขปัญหา สำหรับครอบครัวเข้มแข็ง หมายถึง ครอบครัวที่นำหลักการของศาสนาอิสลามมาใช้ในการดำเนินชีวิตครอบครัว โดยที่สมาชิกภายในครอบครัวของครูสตรีมุสลิมสมรส มีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน มีการทำหน้าที่เพื่อเสริมสร้างความสมบูรณ์ในโครงสร้างต่างๆ ของครอบครัว มี 8 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การนำหลักศาสนาอิสลามมาใช้ในชีวิต 2) ความสามารถในการจัดการความเครียดและวิกฤต 3) การแสดงความรักอย่างเปิดเผยและให้กำลังใจคนในครอบครัว 4) การใช้เวลาร่วมกันในครอบครัว 5) การช่วยเหลือดูแลเอาใจใส่ซึ่งกันและกัน 6) การเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม 7) การเชื่อฟังสามี และ 8) การสื่อสารเชิงบวก และพบว่าเงื่อนไขที่เกี่ยวข้อง แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ 1) เงื่อนไขจากตัวบุคคล ประกอบด้วย มีความรับผิดชอบ มีการบริหารและจัดการเวลาที่ดี มีความเป็นผู้นำ มีวินัย มีการมองโลกในแง่ดี มีความมั่นใจในตนเอง มีความหวังในชีวิต และมีความสามารถในการปรับตัวต่อปัญหา และ 2) เงื่อนไขทางสังคม ประกอบด้วย การอาศัยอยู่ในบรรยากาศอิสลาม การได้รับการสนับสนุนจากคนในครอบครัว การมีแบบอย่างที่ดีจากบุคคลในครอบครัว และการได้รับการสนับสนุนจากเพื่อนร่วมงาน

รูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวที่มีต่อครอบครัวเข้มแข็ง ภายหลังการปรับแก้มีความกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยพิจารณาจาก

χ^2 = 254.40, df = 117, p-value = 0.00, SRMR = 0.036, RMSEA = 0.052, GFI = 0.94, NFI = 0.98, NNFI = 0.99, CFI = 0.99, และ χ^2/ df = 2.17 และพบว่าทุนทางสังคมและทุนทางจิตวิทยาเชิงบวก ร่วมกันอธิบายความแปรปรวนของการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวได้ร้อยละ 87 (R^2 = . 87) ทุนทางสังคม ทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกและการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัว ร่วมกันอธิบายความแปรปรวนของครอบครัวเข้มแข็งได้ร้อยละ 78 (R^2 = .78) และทุนทางสังคมได้ สามารถอธิบายความแปรปรวนของทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกได้ร้อยละ 62 (R^2 = .62) และภาพรวมของการพัฒนาแนวทางการปฏิบัติในการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวที่นำไปสู่ครอบครัวเข้มแข็งมีความเหมาะสม เป็นแนวทางที่มีองค์ความรู้ มีวิธีการประเมินตนเองและวิธีการในการปฏิบัติเพื่อจะทำอย่างไรให้สามารถจัดการตนเองและจัดการในครอบครัวได้ ซึ่งแนวทางการปฏิบัตินี้สามารถนำไปปรับใช้ในการพัฒนาตนเองและพัฒนาสร้างสรรค์สังคมสตรีที่ดีต่อไป

POSITIVE PSYCHOLOGICAL CAPITAL, SOCIAL CAPITAL, SELF-MANAGEMENT AND FAMILY COPING AMONG MARRIED MUSLIM FEMALE TEACHERS TO STRONG FAMILIES IN THE THREE SOUTHERN BORDER PROVINCES OF THAILAND

AN ABSTRACT

BY

NACHIMA BAKOH

Presented in Partial Fulfillment of the Requirements for the

Doctor of Philosophy in Applied Behavioral Science Research

at Srinakharinwirot University

August 2017

Nachima Bakoh. (2017). *Positive Psychological Capital, Social Capital, Self-Management and Family Coping among Married Muslim Female Teachers to Strong Families in the Three Southern Border Provinces of Thailand*. Dissertation Ph.D. (Applied Behavioral Science Research). Bangkok: Graduated School, Srinakharinwirot University. Advisor committee: Assoc. Prof. Dr. Ungsinan Intarakamhang, Assist. Prof. Dr. Patcharee Duangchan.

This study aimed to 1) establish a definition, identify the components and the conditions related to self-management and family coping in a strong family and 2) to examine the causal relationship model of self-management and family coping to strong families and development into good practice guidelines for Muslim women that leads to strong families. The study is divided into three phases, as follows: 1) in-depth interview of seven Muslim females, married for more than ten years, with at least one child in the family; 2) the causal relationship model research with four hundred and seventy-four married female teachers in the sample and 3) a focus group discussion to develop guidelines based on the finding of the first and second phases.

The study found that the meaning of self-management and family coping is the ability of Muslim women to manage and solve problems that happen to them and their family members and the members of the family exercise their responsibilities. There are five components, including the following: 1) family support; 2) self and family problem solving; 3) positive thinking; 4) peer support; and 5) using reason or logic to solve problems. While the strong family illustrates the family that uses Islamic teaching as a way of life, family members interact with each other and everyone is responsible for strengthening the structure of the family. There are eight components: 1) exercising Islamic teachings in daily life; 2) the ability to manage stress and deal with a crisis; 3) expressing love and care openly to family members; 4) spending time together; 5) supporting and taking care of each other; 6) participating in social activities; 7) obeying her husband and 8) positive communication, and two related conditions were found namely: 1) individual conditions including responsibility, time managements skill, leadership, discipline, a positive viewpoint, self-confident a being hopeful, and an ability for self-adaptation when facing problems; and 2) social conditions including living in an Islamic environment, family support, good role models in the family and the support of colleagues.

The causal relationship model of self-management and family coping to a strong family after the modification of fitting with the empirical data demonstrated by the following

fit measures: χ^2 = 254.40, df = 117, p-value = 0.00, SRMR = 0.036, RMSEA = 0.052, GFI = 0.94, NFI = 0.98, NNFI = 0.99, CFI = 0.99, and χ^2/ df = 2.17. The study indicated that the social capital and positive psychological capital could account for 87% (R^2 = 0.87) of the variance of self-management and family coping, the social capital, the positive psychological capital and self-management and family coping could account for 78% (R^2 = .78) of the variance of strong family, the social capital could account for 62% (R^2 = .62) of the variance of positive psychological capital. Overall, the development of self-management and family coping guidelines to being a strong family was appropriated. The guidelines are comprised of useful knowledge, self-assessment reports and methods of how to exercise to help them manage themselves and the in family. This approach could also be applied for self-development and the development societies for women.

ปริญญานิพนธ์
เรื่อง
ทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกและทุนทางสังคมที่มีต่อการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัว
ของครูสตรีมุสลิมสมรส ที่นำไปสู่ครอบครัวเข้มแข็ง
ในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้
ของ
นัชชิมา บาเกาะ

ได้รับอนุมัติจากบัณฑิตวิทยาลัยให้นับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์
ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

.....คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ นายแพทย์ฉัตรชัย เอกปัญญาสกุล)
วันที่.....เดือน.....พ.ศ.2560

อาจารย์ที่ปรึกษาปริญญานิพนธ์

.....ที่ปรึกษาหลัก
(รองศาสตราจารย์ ดร.อังศินันท์ อินทรกำแหง)

.....ที่ปรึกษาร่วม
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พัชรี ดวงจันทร์)

คณะกรรมการสอบปากเปล่า

.....ประธาน
(ศาสตราจารย์ ดร.จรัญ มะลูลีม)

.....กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.อังศินันท์ อินทรกำแหง)

.....กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พัชรี ดวงจันทร์)

.....กรรมการ
(อาจารย์ ดร.นำชัย ศุภฤกษ์ชัยสกุล)

.....กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ฐาศุกร์ จันประเสริฐ)

ปริญญานิพนธ์นี้
ได้รับทุนอุดหนุนจาก
โครงการพัฒนาอาจารย์และบุคลากรสำหรับสถาบันอุดมศึกษาในเขตพัฒนาเฉพาะกิจ
จังหวัดชายแดนภาคใต้ ปี 2556 สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา

ประกาศคุณูปการ

มวลการสรรเสริญเป็นกรรมสิทธิ์ของอัลลอฮ์ ขอความสุขความจำเริญและศานติจงประสบแด่ศาสนทูตของพระองค์ วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ไม่อาจสำเร็จได้ หากข้าพเจ้าไม่ได้รับทุนการศึกษาจากโครงการพัฒนาอาจารย์และบุคลากรสำหรับสถาบันอุดมศึกษาในเขตพัฒนาเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) และหากไม่ได้รับความเมตตาและกรุณาอย่างสูงจากอาจารย์ที่ปรึกษาทั้งสองท่าน รองศาสตราจารย์ ดร.อังศินันท์ อินทรกำแหง และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พัชรี ดวงจันทร์ ที่ได้ให้คำปรึกษา คำแนะนำ กำลังใจในการเรียน การทำปริญญานิพนธ์ที่มีประโยชน์และมีคุณค่ายิ่ง

ขอขอบพระคุณ ศาสตราจารย์ ดร.จรัญ มะลูลีม ประธานกรรมการสอบปริญญานิพนธ์ อาจารย์ ดร.นำชัย ศุภฤกษ์ชัยสกุล และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ฐาศุกร์ จันประเสริฐ ที่ได้ให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์สำหรับการพัฒนาปริญญานิพนธ์ให้มีคุณภาพ ได้ให้ความคิดเห็นที่มีคุณค่ายิ่งและชี้แนะแนวทางการวิจัยที่มีมาตรฐาน

ขอขอบพระคุณอาเยาะ สุกรี บาเกาะ และมาม๊า โสรยา กอนจันทร์ ที่เลี้ยงดูด้วยความรักคอยให้ความห่วงใย เป็นกำลังใจที่ดีเข้าใจลูกคนนี้อย่างที่สุดมาโดยตลอด และพี่ชายทั้งสอง แบฮัน บูรฮัน บาเกาะ แบดุจ อิดรุสซ์ บาเกาะ ที่น้องคนนี้เคารพรักเสมอ และขอขอบคุณแบฟี มูฮัมหมัด อาฟีฟี อัซซอลีฮีย์ สามีผู้เปี่ยมไปด้วยความเข้าใจ ผู้ที่อยู่เคียงข้าง คอยช่วยเหลือและเป็นกำลังใจให้ข้าพเจ้า และขอขอบพระคุณคณาจารย์ เจ้าหน้าที่ แม่บ้าน เพื่อนร่วมสถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ และพี่น้องร่วมศรัทธาทุกท่าน ที่มีส่วนในการศึกษาและกำลังใจในการเรียนที่ดีเสมอมา

นัชชิมา บาเกาะ

สารบัญ

บทที่		หน้า
1	**บทนำ**……	1
	ที่มาและความสำคัญของปัญหา……..	1
	วัตถุประสงค์การวิจัย……	8
	ความสำคัญของการวิจัย……..	8
	ขอบเขตของการวิจัย……..	9
	นิยามศัพท์เฉพาะ…….....	13
2	**เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง**……	14
	บริบทด้านสังคมและวัฒนธรรมของสามจังหวัดชายแดนภาคใต้……	15
	แนวคิดเกี่ยวกับครอบครัวมุสลิม…….....	18
	แนวคิดเกี่ยวกับครอบครัวเข้มแข็ง……..	23
	แนวคิดที่ใช้ในการวิเคราะห์สาเหตุพฤติกรรมของบุคคล……	30
	แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวที่มีต่อครอบครัวเข้มแข็ง……	33
	แนวคิดทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกที่มีต่อการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัว และครอบครัวเข้มแข็ง……	42
	แนวคิดทุนทางสังคมที่มีต่อทุนทางจิตวิทยาเชิงบวก การจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวและครอบครัวเข้มแข็ง……..	55
	แนวคิดทฤษฎีทางสังคมวิทยาและจิตวิทยาที่เกี่ยวข้องกับครอบครัว ……	61
	สมมติฐานการวิจัยระยะที่ 2…….....	74
3	**วิธีดำเนินการวิจัย**……	76
	แบบแผนการวิจัย ……	76
	การวิจัยระยะที่ 1……..	79
	การวิจัยระยะที่ 2……..	93
	การวิจัยระยะที่ 3……..	107

สารบัญ (ต่อ)

บทที่		หน้า
4	**ผลการวิจัย**.....	116
	ผลการวิจัยระยะที่ 1.....	117
	ผลการวิจัยระยะที่ 2.....	149
	ผลการวิจัยระยะที่ 3.....	165
5	สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	177
	สรุปผลการวิจัย.....	178
	อภิปรายผลการวิจัย.....	184
	ข้อเสนอแนะจากการวิจัย.....	207
บรรณานุกรม.....		211
ภาคผนวก.....		231
	ภาคผนวก ก	232
	ภาคผนวก ข	245
	ภาคผนวก ค	261
	ภาคผนวก ง	304
ประวัติย่อผู้วิจัย.....		306

บัญชีตาราง

ตาราง		หน้า
1	แนวคำถามเพื่อการสัมภาษณ์เชิงลึก	87
2	จำนวนกลุ่มตัวอย่างจากการสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิตามสัดส่วน	94
3	ตัวอย่างข้อคำถามครอบครัวเข้มแข็ง	97
4	ตัวอย่างข้อคำถามการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัว	99
5	ตัวอย่างข้อคำถามทุนทางจิตวิทยาเชิงบวก	101
6	ตัวอย่างข้อคำถามทุนทางสังคม	102
7	ประเด็นวิพากษ์ด้านความเหมาะสมของภาพรวมของแนวทาง	112
8	ประเด็นวิพากษ์ด้านความเหมาะสมของหัวข้อตามองค์ประกอบของแนวทาง	113
9	ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลหลัก	117
10	การวิเคราะห์องค์ประกอบของตัวแปรที่มีความสอดคล้องกับการทบทวนวรรณกรรมในการวิจัยระยะที่ 2 จากกการวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยระยะที่ 1	142
11	สัญลักษณ์แทนค่าสถิติ	149
12	สัญลักษณ์แทนตัวแปร	150
13	ความถี่ และ ร้อยละ ของข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา	151
14	ค่าสถิติที่ใช้ตรวจสอบการแจกแจงแบบโค้งปกติของตัวแปรสังเกต	153
15	ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร	155
16	แสดงค่าดัชนีความกลมกลืนและดัชนีเปรียบเทียบโมเดล	157
17	ค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลของโมเดลทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกและทุนทางสังคมที่มีต่อการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวที่ทำให้ครอบครัวเข้มแข็งของครูสตรีมุสลิมสมรส	161
18	ภาพรวมของแนวทางการปฏิบัติในการจัดการตนเองฯ	171
19	ประเด็นหัวข้อตามองค์ประกอบของแนวทางการปฏิบัติในการจัดการตนเองฯ	172
20	ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน: ครอบครัวเข้มแข็ง	257
21	ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน: การจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัว	258
22	ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน: ทุนทางจิตวิทยาเชิงบวก	259
23	ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน: ทุนทางสังคม	260

บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ		หน้า
1	โมเดลทฤษฎีการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัว.....	31
2	การปรับโมเดลทฤษฎีการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัว.....	32
3	การปรับใช้โมเดลทฤษฎีการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวของไรอันและซาวีน มาปรับใช้ในการวิจัยระยะที่ 2.....	33
4	ความสัมพันธ์ของการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวที่มีต่อครอบครัวเข้มแข็ง.....	42
5	ความสัมพันธ์ของตัวแปรทุนทางจิตวิทยาเชิงบวก: การรับรู้ความสามารถของตนต่อการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวและครอบครัวเข้มแข็ง.....	50
6	ความสัมพันธ์ของตัวแปรทุนทางจิตวิทยาเชิงบวก: ความหวังต่อการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวและครอบครัวเข้มแข็ง.....	51
7	ความสัมพันธ์ของตัวแปรทุนทางจิตวิทยาเชิงบวก: การมองโลกในแง่ดีต่อการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวและครอบครัวเข้มแข็ง.....	52
8	ความสัมพันธ์ของตัวแปรทุนทางจิตวิทยาเชิงบวก: ความหยุ่นตัวต่อการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวและครอบครัวเข้มแข็ง.....	53
9	ความสัมพันธ์ของตัวแปรทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกที่มีต่อการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวและครอบครัวเข้มแข็ง.....	54
10	ความสัมพันธ์ของตัวแปรทุนทางสังคมที่มีต่อทุนทางจิตวิทยาเชิงบวก การจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวและครอบครัวเข้มแข็ง.....	61
11	กรอบแนวคิดในการวิจัยการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวของครูสตรีมุสลิมสมรสที่นำไปสู่ครอบครัวเข้มแข็ง.....	69
12	รูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกและทุนทางสังคมที่มีต่อการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวของครูสตรีมุสลิมสมรสที่นำไปสู่ครอบครัวเข้มแข็ง.....	70
13	การประยุกต์ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงผสานวิธีในรูปแบบการวิจัยหลายระยะ.....	78
14	ตัวอย่างขั้นการลงรหัสเพื่อวิเคราะห์ข้อมูล.....	90

บัญชีภาพประกอบ (ต่อ)

ภาพประกอบ		หน้า
15	เงื่อนไขของการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวที่ทำให้ครอบครัวเข้มแข็งของครูสตรีมุสลิมสมรสในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ……..	139
16	องค์ประกอบของการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวที่ทำให้ครอบครัวเข้มแข็งของครูสตรีมุสลิมสมรสในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้……	140
17	รูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกและทุนทางสังคมที่มีต่อการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวของครูสตรีมุสลิมสมรสที่นำไปสู่ครอบครัวเข้มแข็ง……	148
18	โมเดลสมมติฐานทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกและทุนทางสังคมที่มีต่อการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวที่ทำให้ครอบครัวเข้มแข็งของครูสตรีมุสลิมสมรส…….....	159
19	ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน: ครอบครัวเข้มแข็ง……	256
20	ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน: การจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัว…….....	258
21	ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน: ทุนทางจิตวิทยาเชิงบวก….....	259
22	ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน: ทุนทางสังคม……	260

บทที่ 1
บทนำ

ที่มาและความสำคัญของปัญหา

ครอบครัวเป็นสถาบันแรกทางสังคมที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในการขัดเกลาและพัฒนาสมาชิก ซึ่งเป็นทรัพยากรบุคคลที่จะมีบทบาทในสังคมอย่างมีคุณภาพ สิ่งสำคัญครอบครัวจำเป็นต้องมีความเข้มแข็งที่จะสามารถดูแลและพัฒนาสมาชิกได้อย่างมีคุณภาพ จากการศึกษาภาพรวมสถานการณ์ครอบครัวทั่วโลกในปัจจุบันยังคงพบปัญหาและอุปสรรคในการสร้างความความเข้มแข็งของครอบครัวหลายด้าน เห็นได้จากรายงานแผนที่ครอบครัวโลก ประจำ ค.ศ.2015 (World Family Map 2015) ที่ได้รายงานว่ามีปัญหาหลายด้านซึ่งอาจส่งผลต่อความเข้มแข็งของครอบครัวได้ เช่น ปัญหาการศึกษาของครอบครัว ความยากจน ความพร้อมของการมีครอบครัว การจ้างงานหรือการทำงาน และการมีส่วนร่วมของพ่อแม่ในการจัดการครอบครัว เป็นต้น (Scott; et al. 2015) ด้วยเหตุนี้การสร้างความเข้มแข็งให้แก่ครอบครัวจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งเพื่อสามารถรับมือกับสถานการณ์ต่างๆ ที่ได้กล่าวมาข้างต้นได้

ประเทศไทยได้เล็งเห็นความสำคัญของครอบครัวเช่นเดียวกัน และได้กำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนาสถาบันครอบครัวให้เข้มแข็งมาโดยตลอด พิจารณาได้จากนโยบายของรัฐที่ผ่านมา ล่าสุดแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560–2564) ยุทธศาสตร์ที่ 1 การเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์ ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อเสริมสร้างสถาบันครอบครัวให้มีความเข้มแข็งเอื้อต่อการพัฒนาคนและประเทศ โดยมีแผนงานโครงการสำคัญ คือ แผนงานการสร้างความอยู่ดีมีสุขและความเข้มแข็งของสถาบันครอบครัว เป้าหมายคือดัชนีครอบครัวอบอุ่นอยู่ในระดับดีขึ้น สอดคล้องกับบริบทการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมในอนาคต และมีเป้าหมายการพัฒนาสถาบันทางสังคม โดยเฉพาะสถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา สถาบันศาสนา และสถาบันชุมชน ให้มีบทบาทในการบ่มเพาะและหล่อหลอมเด็ก เยาวชน และให้เติบโตเป็นคนไทยที่เป็นคนดีมีคุณธรรมและจริยธรรมอย่างเข้มแข็งมากขึ้น โดยกำหนดเป้าหมายของตัวชี้วัดครอบครัวเข้มแข็งให้อยู่ในระดับที่สูงขึ้น และจำนวนผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวได้รับความช่วยเหลือคุ้มครองเพิ่มขึ้น รวมทั้งทำให้คนในครอบครัวมีส่วนร่วมทำกิจกรรมสาธารณะของหมู่บ้านและชุมชนเพิ่มขึ้นด้วย (สำนักงานการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2551: 80) สอดคล้องกับนโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนาสถาบันครอบครัว พ.ศ. 2558-2564 ของสำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (2558: 20) ที่ได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาครอบครัว โดยการส่งเสริมให้ครอบครัวเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาให้มีความเข้มแข็ง มีการเรียนรู้เพื่อพัฒนาศักยภาพของครอบครัวให้ทำหน้าที่ได้อย่างเหมาะสม และมีสัมพันธภาพที่ดีในครอบครัว มีภูมิคุ้มกันในการดำรงชีวิต สามารถพึ่งพาตนเองได้ และสมาชิกในครอบครัวอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

อย่างไรก็ตามในภาวะสังคมแห่งการเปลี่ยนแปลง ทำให้ปัจจุบันครอบครัวต้องประสบกับปัญหาหลายด้าน ซึ่งส่งผลต่อความมั่นคงและความเข้มแข็งของครอบครัว ดังที่ สำนักงานกิจการสตรีและครอบครัว กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม (2552) ได้วิเคราะห์ถึงสถานการณ์ของครอบครัวไทยในปัจจุบันว่ากำลังเผชิญกับปัญหาสำคัญ กล่าวคือ โครงสร้างและการทำหน้าที่ของครอบครัวเปลี่ยนไป ส่งผลให้ครอบครัวไม่สามารถทำหน้าที่ของตนเองได้ดี เห็นได้จากครอบครัวเล็กลง ผู้หญิงต้องออกไปทำงานนอกบ้านมากขึ้น สมาชิกในครอบครัวไม่สามารถทำหน้าที่ของตนเองได้สมบูรณ์ เช่น พ่อแม่ไม่ทำหน้าที่อบรมเลี้ยงดูลูกอย่างเต็มที่ ต่างไม่ทำหน้าที่คู่ชีวิตที่ดี สมาชิกในครอบครัวไม่มีเวลาอยู่ด้วยกัน สัมพันธภาพในครอบครัวจึงเสื่อมถอย มีปัญหาหย่าร้าง แก้ปัญหาโดยใช้ความรุนแรงในครอบครัว รวมทั้งครอบครัวขาดคุณธรรมจริยธรรม และไม่มีคุณภาพ ไม่สามารถพึ่งตนเองได้ ซึ่งครอบครัวไทยไม่ว่าจะนับถือศาสนาใดก็จะพบปัญหาดังกล่าวข้างต้น เช่นเดียวกับครอบครัวมุสลิม ปัจจุบันเผชิญปัญหาด้านครอบครัวมากมาย ดังที่นักวิชาการมุสลิมได้กล่าวไว้ว่าสถาบันครอบครัวของมุสลิมในปัจจุบันขาดความเข้มแข็ง (Islam; & Islam. 2011) นอกจากนี้ในการสำรวจโครงการพัฒนาของสหประชาชาติ (United Nation Development Program) ในค.ศ.1996 พบว่าสังคมมุสลิมมีความล้าหลัง เนื่องจากมีอัตราการรู้หนังสือต่ำ ทุจริต ขาดแรงจูงใจในการทำงาน ความยากจน การว่างงาน เป็นต้น (Farooqi. 2007)

ดังนั้นการเสริมสร้างครอบครัวที่ดีจึงมีความสำคัญต่อสังคม หนึ่งในวิธีนั้นคือการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้เป็นคนดีคนเก่ง ก็จะช่วยสร้างความเข้มแข็ง ความมั่นคงและความอดทนของสมาชิกในครอบครัว ซึ่งจะทำให้ครอบครัวนั้นสามารถควบคุมเหตุการณ์ ความยุ่งยากและปัญหาต่างๆ ได้ พร้อมทั้งสามารถแก้ไขปัญหาเหล่านั้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ (McCubin; & Thompson. 1991) และปัจจัยหนึ่งที่มีความสำคัญต่อการส่งเสริมให้ครอบครัวเข้มแข็งได้เกิดจากบทบาทสตรี ซึ่งองค์การยูนิเซฟ (UNICEF) เชื่อว่าครอบครัวจะเข้มแข็งได้ด้วยการให้สิทธิแก่เด็กและสตรี ในที่นี้จะต้องให้ความสำคัญต่อการพัฒนา 4 ส่วน คือ การให้ความเท่าเทียมกันทางเพศ บิดามารดาที่มีความรับผิดชอบ การร่วมกันสนับสนุนในการอบรมเลี้ยงดู และการส่งเสริมบทบาทและสิทธิสตรี โดยการยกสถานะของผู้หญิงในการทำหน้าที่ในครอบครัว การเลี้ยงดูบุตร ตลอดจนการทำหน้าที่ทางสังคม (UNICEF Executive Board. 2004: 1-2) นอกจากนี้ ใน ค.ศ. 2014 กองทุนเพื่อเด็กและสหประชาชาติยังได้มีการส่งเสริมความเสมอภาคทางเพศและยังให้ความสำคัญในการเพิ่มขีดความสามารถของสตรี (United Nations Children's Fund. 2014) ดังนั้นหากสตรีมีบทบาทมากขึ้นในการดูแลและสามารถจัดการตนเองและภายในครอบครัวได้ จะส่งผลดีต่อตนเองและชีวิตครอบครัว ดังเช่นงานวิจัยของแคมเบล (Campbell. 1985) ที่พบว่าคู่สมรสที่มีคุณสมบัติด้านความอดทน มีความเข้าใจและความผูกพันทางอารมณ์ต่อกันจะเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ทำให้ครอบครัวเข้มแข็งได้ แม้จะต้องพบกับวิฤตต่างๆ ของชีวิต สอดคล้องกับงานวิจัยของเปรมฤทัย แย้มบรรจง และคนอื่นๆ (2555) พบว่า บทบาทและศักยภาพของสตรีที่เสริมสร้างครอบครัวเข้มแข็งมี 3 มิติ ได้แก่ มิติเศรษฐกิจ มิติสัมพันธภาพ และมิติสุขภาพ ซึ่งทั้งสามมิติเหล่านี้สตรีมีบทบาทอย่างมากในการเสริมสร้างความเข้มแข็งในครอบครัว ในทางกลับกันหากสตรีที่ไม่สามารถจัดการตนเองและภายใน

ครอบครัวได้ ก็จะเกิดปัญหาครอบครัวตามมา เช่น ปัญหาการจัดการครอบครัว จากงานวิจัยตัวแปรสาเหตุหนึ่งที่ทำให้สตรีเกิดความเครียด คือ ปัจจัยด้านการทำงานมีอิทธิพลเชิงบวกต่อภาวะวิกฤตชีวิตของสตรีไทยสมรสวัยกลางคนที่ทำงานภาครัฐ สตรีไทยสมรสวัยกลางคนที่ทำงานภาครัฐที่มีภาระงานมาก มีความก้าวหน้าในงานต่ำ มีความคลุมเครือในงานมาก และมีการสนับสนุนจากเพื่อนร่วมงานและผู้บังคับบัญชาต่ำ จะมีภาวะวิกฤตชีวิตมากขึ้นด้วย (อังศินันท์ อินทรกำแหง; อรพินทร์ ชูมชม; และ อัจฉรา สุขารมณ์. 2550: 136) ส่งผลให้การบริหารจัดการในครอบครัวได้ไม่ดี ปัญหาการเลี้ยงดูบุตรก็เช่นเดียวกัน ดังที่ ทีเยน (Tijen. 2007: 69) กล่าวว่า การที่ผู้หญิงออกไปทำงานทำให้เกิดความขัดแย้งระหว่างครอบครัวและเรื่องงานส่งผลให้ความพึงพอใจในชีวิตน้อยลง รวมทั้งความต้องการที่จะทำงานและการดูแลในครอบครัวเพิ่มขึ้น ส่งผลให้เกิดความขัดแย้งในบทบาทเพิ่มขึ้น ผลที่ตามมาประการหนึ่งทำให้เกิดปัญหาในการดูแลบุตร และความพึงพอใจในชีวิตลดลง สอดคล้องกับสำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (2558: 13-14) กล่าวไว้ว่า การที่ผู้หญิงออกมาทำงานนอกบ้านมากขึ้น และยังต้องเป็นฝ่ายที่รับภาระในการทำงานบ้านเป็นส่วนใหญ่ ทำให้เหน็ดเหนื่อย เกิดภาวะเครียด นำไปสู่ปัญหาความสัมพันธ์ที่ตึงเครียดในครอบครัว และขาดความตระหนักในความสำคัญของบทบาทครอบครัว การจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวมีความสำคัญในการสร้างความสมดุลแก่ระบบครอบครัวที่นำไปสู่ความเป็นองค์กรและความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในครอบครัว และสนับสนุนหรือส่งเสริมการเจริญเติบโตและพัฒนาการของสมาชิกแต่ละบุคคลได้ (Sharon; Christine; & Patrick. 2010) และการจัดการในครอบครัวช่วยลดความเสี่ยงที่อาจก่อให้เกิดความเครียดของครอบครัว และเสริมสร้างคุณลักษณะหรือระบบครอบครัวที่เข้มแข็ง อีกทั้งยังช่วยลดหรือจำกัดสิ่งกดดันและสภาวะที่ยากลำบาก (McCubbin; et al. 1980) และจากการศึกษางานวิจัยที่ผ่านมาที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัว ดังเช่น งานวิจัยของ คาสโทรและกัตเตอแมน (Castro; & Guterman. 2008) ศึกษาเรื่องการบำบัดรักษาด้วยวิธีการแก้ปัญหาสำหรับการจัดการในครอบครัวที่มีการฆ่าตัวตาย และงานวิจัยของซานติอาโกและวัดส์เวิร์ด (Santiago; & Wadsworth. 2009) ที่ศึกษาการจัดการกับความขัดแย้งในครอบครัว: อะไรที่เป็นประโยชน์และไม่เป็นประโยชน์สำหรับวันรุ่นที่มีรายได้ต่ำ และงานวิจัยของหวัง มิเชลและเด (Wang; Michaels; & Day. 2011) ศึกษาเรื่องความเครียดและวิธีการจัดการในครอบครัวของคนจีนที่มีเด็กออทิสติกและการพัฒนาคนพิการอื่นๆ เป็นต้น มีงานวิจัยที่ศึกษาบทบาทของหลักศรัทธาในฐานะเป็นกลยุทธ์ในการจัดการกับความขัดแย้งระหว่างครอบครัวกับงาน โดยศึกษากับพนักงานมหาวิทยาลัยที่เป็นสตรีมุสลิมจำนวน 130 คน พบว่าความศรัทธามีความสัมพันธ์ทางบวกต่อความอยู่ดีมีสุข และความต้องการระหว่างครอบครัวกับงาน (Achour; & Boerhannoeddin. 2011) นอกจากนี้ จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวในมิติบทบาทของสตรี และครอบครัวเข้มแข็งในบริบทของสังคมมุสลิม ยังมีการศึกษาน้อยและส่วนใหญ่ทำการศึกษาในบริบททางการแพทย์ที่บุคคลในครอบครัวช่วยเหลือดูแลสมาชิกในครอบครัวที่เจ็บป่วยมากกว่าการศึกษาในบริบทของบุคคลทั่วไปในครอบครัว รวมทั้งวิธีการศึกษา

เป็นงานวิจัยเชิงปริมาณมากกว่าศึกษาในเชิงลึก ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาพฤติกรรมการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวในมิติของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับครอบครัวว่ามีการจัดการให้ครอบครัวเข้มแข็งภายใต้บริบทของสังคมไทยมุสลิมว่าเป็นอย่างไร

การศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวพบว่า ปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัว ได้แก่ ปัจจัยทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกและทุนทางสังคม โดยทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกมีความสำคัญต่อการศึกษาการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวและครอบครัวเข้มแข็ง ดังความคิดเห็นของ สุทธิลักษณ์ สมิตะสิริ และประภา คงปัญญา (2550) ที่เสนอเกี่ยวกับการศึกษาของจิตวิทยาเชิงบวก (Positive Psychology) ไว้ว่าความผูกพันของสมาชิกในครอบครัวเป็นสายสัมพันธ์ทางอารมณ์ที่มั่นคงที่มนุษย์ทุกคนต้องการตลอดชีวิต ความผูกพันนี้จะสร้างได้ในเด็กก็ต่อเมื่อผู้เป็นแม่หรือผู้เลี้ยงดูมีความมั่นคงทางจิตใจ มีการศึกษาส่วนหนึ่งระบุว่าการที่ทารกได้รับสัมผัสที่ดีจากผู้ดูแลมีผลต่อการพัฒนาความเข้มแข็งทางจิตใจเมื่อเติบโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่ สอดคล้องตามแนวคิดของอีริคสัน ที่กล่าวว่าหากเด็กได้รับการสัมผัส การให้ความรักจากพ่อแม่โดยเฉพาะผู้เป็นแม่แล้ว เด็กจะเติบโตมาด้วยการที่ตนเองมีความเข้มแข็งทางจิตใจ ไว้วางใจผู้อื่น (พรรณทิพย์ ศิริวรรณบุศย์. 2530) และการมองโลกในแง่ดี (Optimism) คือ มุมมองและความรู้สึกในแง่ดีที่มีต่อตัวเองและต่อผู้อื่นเป็นประเด็นการพัฒนาสุขภาวะที่สำคัญในมุมมองของจิตวิทยาเชิงบวก (Positive Psychology) ครอบครัวไทยควรได้รับการสนับสนุนให้มีการพัฒนาในด้านนี้ให้มากขึ้น ความสามารถนี้จะเป็นเสมือนเกราะป้องกันให้กับคนในครอบครัวให้ดำรงความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นได้ นอกจากนั้นความเชื่อในสมรรถนะของตน (Self Efficacy) ก็เป็นประเด็นการพัฒนาจากมุมมองของจิตวิทยาเชิงบวก (Positive Psychology) ที่จำเป็นต่อการเสริมสร้างคุณลักษณะเด่น (Character Strength) ที่ครอบครัวไทยควรหันมาให้ความสำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มเด็กและเยาวชนของครอบครัวให้มากขึ้น นอกจากนั้น ทุนจิตวิทยาเชิงบวก (Positive Psychological Capital) ยังให้ความสำคัญกับการพัฒนาความหยุ่นตัว (Resilience) เพื่อเป็นเครื่องมือที่นำไปสู่การดูแลจิตใจซึ่งกันและกันในช่วงวิกฤตที่อาจเกิดขึ้นในครอบครัวได้

จากการศึกษาของลูธานส์และคณะ (Luthans; Youssef; & Avolio. 2007) ได้นำแนวคิดจิตวิทยาเชิงบวกหรือทุนทางจิต และพฤติกรรมองค์การเชิงบวกซึ่งนับเป็นทุนทางสังคม มาศึกษาองค์ประกอบและรวมตัวแปรที่มีความเกี่ยวข้องกัน แล้วเรียกตัวแปรทั้ง 4 ตัวเป็นตัวแปรรวมตัวเดียว คือ ทุนทางจิตวิทยาเชิงบวก (Positive Psychological Capital) เมื่อนำมารวมกันเป็นตัวแปรเดียวแล้วจะมีประสิทธิภาพได้ดีกว่าองค์ประกอบแต่ละตัว ซึ่งทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกนี้ หมายถึงคุณลักษณะด้านบวกของแต่ละบุคคลที่มีความเฉพาะเจาะจง สามารถวัดได้ พัฒนาได้ นำมาใช้ในการบริหารจัดการคนให้มีประสิทธิภาพ ประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ 1) การรับรู้ความสามารถของตน 2) ความหวัง 3) การมองโลกในแง่ดี และ 4) ความหยุ่นตัว (Luthans; Luthans; & Luthans. 2004) และจากการศึกษางานวิจัยส่วนใหญ่เป็นการศึกษามิติด้านพฤติกรรมในองค์กรมากกว่ามิติด้านครอบครัว เช่น งานวิจัยของ ณัฐวุฒิ อรินทร์ (2555) ศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยเชิงเหตุและผลของทุนทาง

จิตวิทยาเชิงบวกที่มีต่อสุขภาวะทางจิตและพฤติกรรมการปฏิบัติงานภายใต้สถานการณ์ความไม่สงบของบุคลากรสาธารณสุขในจังหวัดภาคใต้ และงานวิจัยของ สิริพร วงษ์โทร (2554) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างทุนทางจิตวิทยาด้านบวก ความผูกพันธ์ต่อองค์การและผลการปฏิบัติงาน ผลการวิจัยพบว่า ทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกมีความสัมพันธ์ทางบวกกับผลการปฏิบัติงานในองค์กร และยังพบว่าทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกมีความสัมพันธ์กับการจัดการภายในครอบครัว และครอบครัวเข้มแข็ง เช่น มีการศึกษาความหยุ่นตัวกับการปรับตัวในครอบครัวของครอบครัวที่เผชิญปัญหา (Boss. 2006; McCubbin; et al. 1998) และตัวแปรหนึ่งที่สามารถทำนายความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค คือ การมองโลกในแง่ดี (อาทิตา กลับเพิ่มพูล. 2549) ความหวังมีความสัมพันธ์ทางบวกกับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุโรคหลอดเลือดสมอง (สุจรรยา โลหะชีวะ. 2547) รวมทั้งมีความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ความสามารถของตนเองกับพฤติกรรมในการจัดการอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (ณัชชามน แสวงสุข. 2550) เป็นต้น อย่างไรก็ตาม งานวิจัยที่ศึกษายังไม่มีการศึกษาที่ชัดเจนว่าทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกมีความสัมพันธ์ต่อการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวและครอบครัวเข้มแข็ง ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาว่าตัวแปรทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกมีผลต่อการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวและทำให้ครอบครัวเข้มแข็งอย่างไร โดยเฉพาะเป็นการศึกษาในบริบทของสังคมไทยมุสลิม

ในขณะที่ ทุนทางสังคมเป็นเรื่องของจิตสำนึกของสมาชิกในครอบครัวที่มีต่อส่วนรวม ซึ่งเป็นตัวช่วยให้ชุมชนมีความเข้มแข็งมากขึ้น ดังนั้นสมาชิกในครอบครัวที่ต้องอาศัยอยู่ในสังคมจำเป็นต้องมีการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันกับชุมชน เนื่องจากหากชุมชนไม่เข้มแข็ง ครอบครัวซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนก็ไม่สามารถดำรงอยู่ได้ (บังอร เทพเทียน และคนอื่นๆ. 2551: 27) นอกจากนี้ ครอบครัวเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของโครงสร้างทางสังคม และเป็นโครงสร้างทางสังคมที่คนส่วนใหญ่อาศัยอยู่ ซึ่งบทบาทของครอบครัวในการสร้างแบบตัวอย่างและการพัฒนาคุณค่าทางสังคมเป็นศูนย์กลางของภาคประชาสังคม โดยการอบรมเลี้ยงดูคือ ส่วนสำคัญที่มีอิทธิพลในการพัฒนาค่านิยมของสมาชิกในครอบครัว เช่น การแลกเปลี่ยนกัน ความไว้เนื้อเชื่อใจ และการร่วมมือ ซึ่งถือเป็นลักษณะของทุนทางสังคม (Australian Bureau of Statistics. 2002) สอดคล้องกับวินเทอร์ที่ได้กล่าวถึงทุนทางสังคมกับครอบครัวไว้ว่า จากการทบทวนวรรณกรรมทุนทางสังคมมีแนวโน้มที่จะอยู่ภายใต้การเน้นบทบาทของครอบครัวในการสร้างทุนทางสังคม ถือเป็นบทบาทสำคัญของครอบครัว โดยเฉพาะการอบรมเลี้ยงดูในการสร้างบรรทัดฐานและเครือข่ายที่เป็นลักษณะของทุนทางสังคม (Winter. 2000) โดยทุนทางสังคม เกิดจากการรวมตัว ร่วมคิด ร่วมทำ บนฐานของความไว้เนื้อเชื่อใจ สายใยผูกพัน และวัฒนธรรมที่ดีงามของสังคมไทยผ่านระบบความสัมพันธ์ที่มีการสะสมในลักษณะเครือข่ายของสังคม องค์ประกอบหลักของทุนทางสังคมประกอบด้วย 1) ทุนมนุษย์ 2) ทุนทางสถาบัน 3) ทุนทางวัฒนธรรม (สุวรรณี คำมั่นและคนอื่นๆ. 2551) จากการศึกษางานวิจัยที่ผ่านมาตัวแปรทุนทางสังคมมักจะถูกศึกษาในมิติทางเศรษฐกิจและสังคมทั่วไปมากกว่ามิติของสตรีที่มีการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวและครอบครัวเข้มแข็ง อย่างไรก็ตามก็ยังมีการศึกษาทุนทางสังคมในมิติของครอบครัว ดังเช่น ทุนทางสังคมช่วยลดความขัดแย้งงานกับ

ครอบครัวได้ (Ciabattari. 2005) และการสนับสนุนทางสังคมมีผลต่อความพึงพอใจในชีวิตโดยผ่านตัวแปรคั่นกลางคือรูปแบบการจัดการภายในครอบครัว (Liu; Li; Ling; et Cai. 2015) และมีผลต่อความสามารถในการปรับตัวในการแก้ไขปัญหาสำหรับผู้ดูแลผู้ป่วยในครอบครัวได้ (Grant; et al. 2006) จะเห็นได้ว่ายังมีการศึกษาทุนทางสังคมไม่ชัดเจนในมิติของการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวและครอบครัวเข้มแข็ง ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาว่าตัวแปรทุนทางสังคมมีผลต่อการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวที่นำไปสู่ครอบครัวเข้มแข็งในบริบทของสังคมไทยมุสลิมหรือไม่อย่างไร

สำหรับสถานการณ์ครอบครัวในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ นอกจากปัจจัยและปัญหาครอบครัวทั่วไปแล้ว ยังมีปัญหาเหตุการณ์ความไม่สงบในพื้นที่ที่ส่งผลกระทบต่อครูและบุคลากรทางการศึกษา ซึ่งอาชีพหนึ่งที่สำคัญของสตรีมุสลิมคือการประกอบอาชีพครู

จากสถานการณ์เหตุการณ์ความไม่สงบที่เกิดขึ้นมาตั้งแต่ พ.ศ.2547 สถิติจำนวนครูและบุคลากรทางการศึกษาที่เสียชีวิตจากสาเหตุที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงมีจำนวน 138 คน คิดเป็นร้อยละ 2.70 เปอร์เซ็นต์ ซึ่งมีอันดับรองลงมาจากทหารและตำรวจ (สถานีวิทยุ มอ.ปัตตานี. 2558: ออนไลน์) เหตุการณ์นี้ส่งผลกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อชีวิตและครอบครัวของครู เช่น ผลกระทบต่อโครงสร้างของครอบครัว หลายครอบครัวที่ผู้นำครอบครัวถูกจับกุมหรือเสียชีวิต ทำให้ครอบครัวขาดกำลังหลักในการหาปัจจัยยังชีพและดูแลสมาชิก มารดาต้องกลายมาเป็นผู้นำครอบครัวและหางานทำ ส่งผลต่อเวลาในการดูแลบุตรลดน้อยลง ผลกระทบที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือสภาพจิตใจของคนในครอบครัว (ฮาฟิสสา สาและ; และ นายเอกรินทร์ ต่วนศิริ. 2553) ปัญหาสภาพจิตใจที่มีผลมาจากสถานการณ์ความรุนแรงและการสูญเสียดังกล่าว ส่งผลทำให้ประชาชนเกิดความเครียดและความผิดปกติทางจิต อาการผิดปกติทางกาย อาการวิตกกังวล นอนไม่หลับ ทำให้ประสิทธิภาพในการดำเนินชีวิตประจำวัน การทำงาน การมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นลดลง (มารีนี สแลแม. 2551: 46) ภาวะทางจิตใจที่กล่าวมานี้ส่งผลต่อทุกคนที่อยู่ในพื้นที่ ไม่ใช่เฉพาะครอบครัวที่มีการสูญเสียเท่านั้น

อย่างไรก็ตามท่ามกลางภาวะปัญหาต่างๆ ที่ส่งผลกระทบต่อครอบครัวในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ทั้งทางตรงและทางอ้อม ก็ยังมีครอบครัวหลายครอบครัวที่สามารถใช้ชีวิตอยู่ท่ามกลางสถานการณ์ความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ได้ ตัวอย่างเช่น ครูสตรีมุสลิมสามารถดูแลจัดการชีวิตส่วนตัวและครอบครัว ให้เป็นครอบครัวที่เข้มแข็งประสบความสำเร็จและผลิตสมาชิกที่ดีออกสู่สังคมได้อย่างน่าชื่นชมผ่านกระบวนการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวโดยนำหลักคำสอนของศาสนาอิสลามมาใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น การสร้างความรักระหว่างกัน การปฏิบัติหน้าที่เลี้ยงดูบุตรของบิดามารดาและการสร้างคุณธรรมจริยธรรม และการประพฤติตัวตามขนบธรรมเนียมของสังคม ทั้งนี้อาหมัด ฮูเซน อัลฟารีตีย์ (2552: 1) กล่าวไว้ว่าแนวทางสัจธรรมในการสร้างครอบครัวและสังคมเปี่ยมสุขนั้นต้องอยู่บนพื้นฐานแนวทางของท่านศาสนทูต ซึ่งเป็นแนวทางอันสำคัญยิ่งที่มุสลิมต้องยึดมั่นไว้และปฏิบัติ โดยเฉพาะในยุควิกฤตด้านศีลธรรม คุณธรรม ซึ่งทุกวันนี้กำลังถูกทำลายโดยกระแสความเจริญทางวัตถุและโลกาภิวัตน์ ซึ่ง

แนวทางการสร้างครอบครัวของท่านศาสนทูต จะสามารถเป็นวิถีชีวิตของครอบครัวคุณธรรมและสังคมอุดมสุขได้ ซึ่งปัญหาครอบครัวดังกล่าว โดยเฉพาะในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้มีการศึกษาสำรวจและมักถูกหยิบยกมาพูดถึงเฉพาะปัญหาภาวะทางเศรษฐกิจของครอบครัว ผลกระทบจากเหตุการณ์ความไม่สงบต่อครอบครัว โดยขาดการพิจารณาถึงผลกระทบในเชิงบวกจากเหตุการณ์วิกฤตที่ส่งผลให้เกิดความเข้มแข็งในบางกลุ่มคน โดยเฉพาะครูสตรีมุสลิมสมรสที่สามารถปรับตัวและเผชิญกับสถานการณ์ที่รุนแรงได้อย่างเหมาะสม นำมาสู่การสร้างครอบครัวเข้มแข็งได้จากปัจจัยหลายด้าน เช่น ความรักความอบอุ่น ความสัมพันธ์ภายในครอบครัว สรุปได้ว่าครอบครัวเข้มแข็งเป็นสิ่งสำคัญในการสร้างสรรค์สังคมและผลิตบุคคลที่มีคุณภาพ โดยครอบครัวที่สามารถจัดการตนเองและจัดการภายในครอบครัวจะทำให้ครอบครัวเข้มแข็งและมีความสุข

สำหรับการศึกษางานวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงผสานวิธี (Mixed Methods Research) เนื่องจากการศึกษาเพียงวิธีการใดวิธีการหนึ่งอาจทำให้ได้ข้อมูลที่ต้องการศึกษาไม่ครบถ้วน และการศึกษาแบบผสานวิธีจะช่วยทำให้นักวิจัยสามารถตอบปัญหาการวิจัยที่ไม่สามารถตอบได้โดยวิธีการเชิงปริมาณวิธีการเดียวหรือเชิงคุณภาพวิธีการเดียวเท่านั้น (Creswell; & Clark. 2011: 12) ผู้วิจัยทำการศึกษาในรูปแบบการวิจัยหลายระยะ (Multiphase Design) (Creswell; & Clark. 2011: 100-104) ในงานวิจัยนี้ศึกษา 3 ระยะ เริ่มต้นด้วย การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) การวิจัยระยะที่ 1 ในรูปแบบการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) เพื่อทำความเข้าใจถึงความหมายและองค์ประกอบของการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวและครอบครัวเข้มแข็งตามการรับรู้ของครูสตรีมุสลิมสมรส รวมทั้งเงื่อนไขอะไรที่เกี่ยวข้องต่อการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวของครูสตรีมุสลิมสมรสที่ทำให้ครอบครัวเข้มแข็ง โดยทำการสัมภาษณ์เชิงลึกครูสตรีมุสลิมที่มีประสบการณ์ในด้านการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวที่ประจักษ์ชัดว่าเป็นครอบครัวเข้มแข็ง สามารถยืนหยัดและดำรงอยู่ในสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงของสังคมและจัดการกับปัญหาสถานการณ์ในพื้นที่ จนสมาชิกในครอบครัวประสบความสำเร็จหลายด้านและเป็นครอบครัวที่มีความสุข เนื่องจากความหมายและองค์ประกอบของการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวและครอบครัวเข้มแข็งยังไม่มีการศึกษาที่ชัดเจนภายใต้บริบทของมุสลิม และส่วนใหญ่ทำการศึกษาในบริบททางการแพทย์ที่บุคคลในครอบครัวช่วยเหลือดูแลสมาชิกในครอบครัวที่เจ็บป่วยมากกว่าการศึกษาในบริบทของบุคคลทั่วไปในครอบครัว รวมทั้งวิธีการศึกษาเป็นงานวิจัยเชิงปริมาณมากกว่าศึกษาในเชิงลึก จึงต้องใช้วิธีการศึกษาด้วยวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อให้ได้คำตอบของปัญหาวิจัย และตามด้วยการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ในการศึกษารูปแบบโครงสร้างเชิงสาเหตุด้านทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกและทุนทางสังคมที่มีต่อพฤติกรรมการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวของครูสตรีมุสลิมสมรส (การวิจัยระยะที่ 2) เนื่องจากงานวิจัยที่ผ่านมายังไม่มีการศึกษาที่ชัดเจนว่าทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกมีความสัมพันธ์ต่อการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวและครอบครัวเข้มแข็ง รวมทั้งการศึกษาเกี่ยวกับทุนทางสังคมที่ผ่านมา มักจะถูกศึกษาในมิติทางเศรษฐกิจและสังคมทั่วไปมากกว่ามิติของสตรีที่มีการจัดการตนเองและการจัดการภายใน

ครอบครัวและครอบครัวเข้มแข็ง ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาว่าตัวแปรทุนทางสังคมและทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกมีผลต่อการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัว ที่นำไปสู่ครอบครัวเข้มแข็งในบริบทของสังคมไทยมุสลิมหรือไม่อย่างไร รวมทั้งจากการศึกษาระยะที่ 1 อาจมีกลุ่มตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กับการจัดการตนเองและครอบครัวเข้มแข็งที่นอกเหนือจากทุนทางจิตสังคม ก็จะถูกนำมาศึกษา ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงต้องใช้วิธีการศึกษาด้วยวิธีการวิจัยเชิงปริมาณ ในรูปแบบการศึกษาความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงสาเหตุ เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกและทุนทางสังคมว่ามีความสัมพันธ์กันอย่างไร และนำข้อค้นพบที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลจากการวิจัยระยะที่ 1 และระยะที่ 2 มาตีความสร้างข้อสรุป และจัดทำการอภิปรายกลุ่ม (Focus Group Discussion) (การวิจัยระยะที่ 3) เพื่อนำข้อมูลมาพัฒนาเป็นแนวทางการปฏิบัติสำหรับสตรีมุสลิม เพื่อที่จะสามารถจัดการตนเองและจัดการภายในครอบครัวที่นำไปสู่ครอบครัวเข้มแข็ง

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการให้ความหมายและองค์ประกอบของการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวและครอบครัวเข้มแข็งตามการรับรู้ของครูสตรีมุสลิมสมรส
2. เพื่อศึกษาเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวของครูสตรีมุสลิมสมรสที่นำไปสู่ความเป็นครอบครัวเข้มแข็ง
3. เพื่อศึกษารูปแบบโครงสร้างความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างกลุ่มตัวแปรปัจจัยด้านทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกและทุนทางสังคมที่มีอิทธิพลต่อการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวของครูสตรีมุสลิมสมรสที่นำไปสู่ครอบครัวเข้มแข็ง
4. เพื่อศึกษาและพัฒนาแนวทางการปฏิบัติของสตรีมุสลิม ในการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวที่นำไปสู่ครอบครัวเข้มแข็ง

ความสำคัญของการวิจัย

ความสำคัญในเชิงทฤษฎี

งานวิจัยนี้ได้นำแนวคิดจิตวิทยาเชิงบวก แนวคิดทุนทางสังคม มาประยุกต์ใช้ในบริบทของครอบครัว โดยศึกษาสิ่งที่เป็นศักยภาพหรือจุดแข็งและทุนทางสังคมที่มีอยู่ของครูสตรีมุสลิมสมรสว่ามีการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวที่จะนำครอบครัวไปสู่ความเป็นครอบครัวเข้มแข็ง การศึกษานี้จึงคาดว่าจะมีความสำคัญในเชิงทฤษฎีดังนี้

1. ทำให้ได้ทราบว่า ทุนทางจิตวิทยาเชิงบวก เมื่อนำมาใช้ในบริบทของครอบครัว ซึ่งเป็นแนวคิดที่มีการนำไปปรับใช้ในบริบทขององค์กรเป็นส่วนใหญ่ มีข้อค้นพบองค์ประกอบเช่นเดียวกับการศึกษาที่พบในบริบทองค์กรหรือไม่

2. ทำให้ได้ทราบว่าทุนทางจิตวิทยาเชิงบวก มีอิทธิพลต่อการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวและครอบครัวเข้มแข็งอย่างไร

3. ทำให้ได้ทราบว่าทุนทางสังคม มีผลต่อทุนทางจิตวิทยาเชิงบวก การจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัว และครอบครัวเข้มแข็งอย่างไร

4. ทำให้ได้ทราบว่าการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัว มีอิทธิพลต่อครอบครัวเข้มแข็งอย่างไร

ความสำคัญในเชิงปฏิบัติ

การศึกษาครั้งนี้มีความสำคัญต่อการสร้างเสริมและพัฒนาครอบครัวมุสลิมในพื้นที่ที่มีความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ให้เป็นครอบครัวเข้มแข็ง และเป็นภูมิคุ้มกันต่อปัญหาครอบครัวต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้น ข้อค้นพบจากการศึกษาการให้ความหมายและองค์ประกอบของการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวและครอบครัวเข้มแข็งตามการรับรู้ของครูสตรีมุสลิมสมรส รวมถึงเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องต่อการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวของครูสตรีมุสลิมสมรสที่นำไปสู่ความเป็นครอบครัวเข้มแข็ง ตลอดจนการศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุของทุนทางจิตสังคม ทำให้ทราบถึงความหมาย องค์ประกอบ และเงื่อนไขของการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวและครอบครัวเข้มแข็ง รวมทั้งทราบว่ามีปัจจัยเชิงเหตุสำคัญใดบ้างที่มีผลต่อทุนทางจิตสังคม และทุนทางจิตสังคมมีผลต่อการมีพฤติกรรมในการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวที่ทำให้ครอบครัวเข้มแข็งอย่างไร สิ่งเหล่านี้สามารถพัฒนาเป็นแนวทางการปฏิบัติในการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวที่นำไปสู่ครอบครัวเข้มแข็ง สำหรับสตรีมุสลิมที่มีครอบครัวสอดคล้องกับความเชื่อและวัฒนธรรมของคนในพื้นที่ ซึ่งคนส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม และยังสามารถเป็นแนวทางให้กับองค์กรสตรีมุสลิมต่าง ๆ ที่มีอยู่ในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้นำแนวทางการปฏิบัติในการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวนี้ไปปรับใช้ในองค์กรของตนในการสร้างสรรค์สังคมมุสลิมต่อไปได้

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยระยะที่ 1

1. ด้านเนื้อหา

เป็นการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวและครอบครัวเข้มแข็งในบริบทของสังคมมุสลิม ในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยจะศึกษาเกี่ยวกับการให้ความหมายและองค์ประกอบของการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวและครอบครัวเข้มแข็งว่าเป็นอย่างไร รวมทั้งศึกษาถึงเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวที่ทำให้ครอบครัวเข้มแข็ง

2. ด้านวิธีวิทยา

การวิจัยระยะนี้ ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อทำความเข้าใจปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นและเกี่ยวข้องกับผู้ให้ข้อมูลหลัก ในรูปแบบการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) ซึ่งเป็นการค้นหาความรู้ความจริงในเชิงลึกถึงความหมายและองค์ประกอบของการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวและครอบครัวเข้มแข็งตามการรับรู้ของครูสตรีมุสลิมสมรส รวมถึงเงื่อนไขอะไรที่เกี่ยวข้องต่อการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวของครูสตรีมุสลิมสมรสนำไปสู่ความเป็นครอบครัวเข้มแข็ง

3. ด้านกลุ่มผู้ให้ข้อมูลและพื้นที่ในการวิจัย

เนื่องจากเป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ จึงเน้นศึกษาจากผู้ให้ข้อมูลที่เป็นผู้มีความรู้หรือมีประสบการณ์โดยตรงกับเรื่องที่จะศึกษา (Information-rich cases) และมีความพร้อมสมัครใจในการให้ข้อมูลในฐานะผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) เพื่อทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ซึ่งกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักคือ ครูสตรีมุสลิมสมรส ที่ปฏิบัติงานในสถานศึกษา อาศัยอยู่ในพื้นที่ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ อันได้แก่ จังหวัดยะลา จังหวัดปัตตานี และจังหวัดนราธิวาส โดยผู้วิจัยใช้วิธีการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลหลักแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive หรือ Judgmental Sampling) สำหรับขนาดของกลุ่มผู้ให้ข้อมูล จำนวน 7 คน โดยหลักเกณฑ์สำหรับการคัดเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูล (Inclusion Criteria) ประกอบด้วย 1) ต้องเป็นบุคคลที่ประกอบอาชีพครู และสมรส มีบุตรอย่างน้อย 1 คน อาศัยอยู่ในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ คือ จังหวัดยะลา จังหวัดปัตตานี และจังหวัดนราธิวาส ไม่น้อยกว่า 10 ปี 2) ใช้ชีวิตครอบครัวไม่ต่ำกว่า 10 ปี 3) ครูสตรีมุสลิมสมรสสามารถจัดการตนเองและภายในครอบครัวได้ดี 4) ครอบครัวมีความเข้มแข็ง 5) เป็นครูสตรีมุสลิมสมรสประสบความสำเร็จในหน้าที่การงาน 6) สมาชิกในครอบครัวปฏิบัติตามหลักการศาสนาอย่างเคร่งครัด และ 7) สมาชิกในครอบครัวมีจิตสาธารณะ

เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่มีเหตุการณ์ความไม่สงบ ดังนั้นผู้วิจัยเห็นว่าครูสตรีมุสลิมสมรสในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นกลุ่มตัวอย่างและเป็นพื้นที่ในการศึกษาที่เหมาะสม สามารถที่จะทำความเข้าใจถึงวิธีการในการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวของสตรีมุสลิมสมรสที่นำไปสู่ครอบครัวเข้มแข็ง ท่ามกลางเหตุการณ์ความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ และเป็นครอบครัวศึกษาหรือแบบอย่างสำหรับบุคคลที่มีครอบครัว

การวิจัยระยะที่ 2

ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงปริมาณ ศึกษารูปแบบโครงสร้างเชิงสาเหตุด้านทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกและทุนทางสังคมที่มีต่อพฤติกรรมการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวของครูสตรีมุสลิมสมรส กับข้อมูลที่เก็บรวบรวมแบบสอบถามจากครูสตรีมุสลิมสมรส ซึ่งเป็นข้อมูลเชิงปริมาณ และทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมลิสเรล

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

ประชากร คือ ครูสตรีมุสลิมสมรส ที่อาศัยอยู่ในจังหวัดยะลา จังหวัดปัตตานี และจังหวัดนราธิวาส และปฏิบัติงานในสถานศึกษา โดยจำนวนครูสตรีมุสลิมโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาควบคู่วิชาสามัญ มีทั้งหมด 5,887 คน ประกอบด้วยจังหวัดยะลา 1,809 คน จังหวัดปัตตานี 2,863 คน และจังหวัดนราธิวาส 1,215 คน

การกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ สำหรับการวิเคราะห์สมการโครงสร้างเชิงเส้น (Structural Equation Modeling) ด้วยการประมาณค่าด้วยวิธีไลค์ลีฮูดสูงสุด (Maximum likelihood estimation) ซึ่งกล่าวว่ากลุ่มตัวอย่างควรจะมากกว่า 400 หน่วย (Hair; et al. 2006: 741) ดังนั้นผู้วิจัยเลือกกลุ่มตัวอย่างมากกว่า 400 คน ตามแนวคิดของแฮร์และคนอื่นๆ

กลุ่มตัวอย่าง คือ ครูสตรีมุสลิมสมรส ที่มีบุตร และอาศัยอยู่ในจังหวัดยะลา จังหวัดปัตตานี และจังหวัดนราธิวาส และปฏิบัติงานในสถานศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ จำนวน 400 คน ประกอบด้วยจังหวัดยะลา 123 คน จังหวัดปัตตานี 195 คน และจังหวัดนราธิวาส 82 คน เก็บข้อมูลได้จริง 447 คน โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling)

2. ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

2.1 ตัวแปรปัจจัยเชิงเหตุ ประกอบด้วยตัวแปรเชิงเหตุทางจิตสังคม 2 ด้าน

2.1.1 ปัจจัยด้านทุนทางจิตวิทยาเชิงบวก ได้แก่

- การรับรู้ความสามารถของตน (Self-efficacy)
- การมองโลกในแง่ดี (Optimism)
- ความหวัง (Hope)
- ความหยุ่นตัว (Resilience)

2.2.2 ปัจจัยด้านทุนทางสังคม ได้แก่

- ทุนมนุษย์ (Human Capital)
- ทุนสถาบัน (Institution Capital)
- ทุนวัฒนธรรม (Culture Capital)

2.3 ตัวแปรคั่นกลาง คือ ตัวแปรด้านการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัว ได้แก่

- การแก้ปัญหา (Problem Solving)
- การปรับโครงสร้างความรู้และความเข้าใจ (Cognitive restructuring)-การสนับสนุนทางสังคม (Social Support)
- การแสดงออกทางอารมณ์ (Express Emotion)

2.4 ตัวแปรผล คือ ตัวแปรครอบครัวเข้มแข็ง ได้แก่

- ความผูกพัน (Commitment)
- การสื่อสารเชิงบวก (Positive communication)

- ความผาสุกทางจิตวิญญาณ (Spiritual wellbeing)
- การชื่นชมและการแสดงความรัก (Appreciation and affection)
- การใช้เวลาร่วมกัน (Time together)
- ความสามารถในการจัดการความเครียดและวิกฤตร่วมกัน (Ability to cope with stress and crisis)
- การเชื่อฟังสามี (Obey Your Husband)

การวิจัยระยะที่ 3

1. ด้านเนื้อหา

เป็นการศึกษาเพื่อจัดทำแนวทางการปฏิบัติในการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวที่นำไปสู่ครอบครัวเข้มแข็ง สำหรับสตรีมุสลิม และสามารถที่จะเป็นตัวอย่างสำหรับครอบครัวมุสลิมในการนำแนวทางไปปรับใช้ในครอบครัว

2. ด้านวิธีวิทยา

การวิจัยระยะนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยวิธีการเก็บข้อมูลจากการอภิปรายกลุ่ม (Focus Group Discussion) โดยผู้วิจัยนำข้อมูลและข้อค้นพบที่ได้จากการวิจัยระยะที่ 1 และการวิจัยระยะที่ 2 นำมาสร้างและพัฒนาเป็นแนวทางการปฏิบัติในการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัว (ฉบับร่าง) และนำร่างแนวทางการปฏิบัติฯ ที่สร้างขึ้นมาเป็นประเด็นในการอภิปรายกลุ่ม โดยเป็นวิธีการในการเก็บข้อมูลด้วยกับการได้รับความคิดเห็น การพูดคุย หรือการอภิปรายจากผู้เข้าร่วมอภิปรายกลุ่ม ต่อประเด็นของการวิจัยเพื่อจะได้ข้อสรุปหรือมติเกี่ยวกับแนวทางการปฏิบัติในการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวที่นำไปสู่ครอบครัวเข้มแข็ง

3. ด้านผู้เข้าร่วมอภิปรายกลุ่ม

กลุ่มคนที่จัดขึ้นมาเพื่อการอภิปรายร่วมกัน โดยผู้วิจัยเลือกมาแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) ตามคุณลักษณะที่กำหนด เพื่อทำกิจกรรมร่วมกันคือ อภิปรายเกี่ยวกับประเด็นคำถามที่เจาะจงเกี่ยวกับสภาพการใช้ชีวิตครอบครัวของสตรีมุสลิมในปัจจุบัน และประเด็นเกี่ยวกับการพัฒนาแนวทางการปฏิบัติในการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัว โดยกลุ่มผู้เข้าร่วมอภิปรายกลุ่ม เป็นผู้ที่มีความเกี่ยวข้องและมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวและครอบครัวเข้มแข็ง ในบริบทของมุสลิมสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ จำนวน 11 ท่าน คือ ผู้เชี่ยวชาญด้านครอบครัวมุสลิม 1 ท่าน ผู้เชี่ยวชาญด้านสังคมมุสลิม 1 ท่าน ผู้เชี่ยวชาญด้านสตรีมุสลิม 1 ท่าน และผู้เชี่ยวชาญด้านหลักการอิสลาม 1 ท่าน และสตรีมุสลิมสรส จำนวน 7 ท่าน (กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักทุกท่านที่ได้ทำการสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัว ในการวิจัยระยะที่ 1)

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. ครูสตรีมุสลิมสมรส หมายถึง สตรีที่ประกอบอาชีพครู นับถือศาสนาอิสลาม แต่งงาน มีบุตรอย่างน้อย 1 คน อาศัยและปฏิบัติงานอยู่ในพื้นที่ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้แก่ จังหวัดยะลา จังหวัดปัตตานี และจังหวัดนราธิวาส

2. การจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวของครูสตรีมุสลิมสมรส หมายถึง การที่สตรีมีความสามารถในการจัดการแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับตนเองและสมาชิกในครอบครัว และมีการปฏิบัติกิจกรรมในครอบครัวตามบทบาทหน้าที่ที่ได้รับ เช่น การดูแลสมาชิกในครอบครัว การอบรมเลี้ยงดูบุตร การทำงานนอกบ้าน การทำกิจกรรมทางสังคม รวมทั้งการช่วยให้สมาชิกในครอบครัวสามารถควบคุม ตัดสินใจแก้ไขปัญหา การลดอารมณ์เชิงลบ การมองในเชิงบวกต่อเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในครอบครัว เพื่อทำให้เกิดความสมดุลในครอบครัว

3. การให้ความหมายและองค์ประกอบของการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวและครอบครัวเข้มแข็ง หมายถึง การรับรู้ของครูสตรีมุสลิมสมรสต่อประสบการณ์ในครอบครัวที่ก่อให้เกิดความหมาย เกิดคุณค่า ที่มีความเกี่ยวข้องกับการที่ตนเองจัดการตนเองและจัดการในครอบครัวและทำให้ครอบครัวเข้มแข็ง

4. เงื่อนไขของการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัว หมายถึง สิ่งที่เป็นสาเหตุที่ทำให้ครูสตรีมุสลิมสมรสสามารถที่จะจัดการแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับตนเองและในครอบครัวได้อย่างมีประสิทธิภาพ จนทำให้ครอบครัวเกิดความเข้มแข็งและมีความสุข

5. รูปแบบความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงสาเหตุ หมายถึง โมเดลการวิจัยที่แสดงโครงสร้างความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่นักวิจัยสร้างขึ้นตามทฤษฎีแทนปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจริงในธรรมชาติ และมีโครงสร้างความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบต่างๆ หลากหลาย ซึ่งในงานวิจัยนี้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรทุนทางจิตวิทยาเชิงบวก ทุนทางสังคม ที่มีต่อตัวแปร การจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัว และตัวแปรครอบครัวเข้มแข็ง

6. การพัฒนาแนวทางการปฏิบัติในการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัว หมายถึง เอกสารที่สร้างขึ้นมาจากข้อค้นพบงานวิจัยและการร่วมอภิปรายกลุ่มจากผู้เชี่ยวชาญ เพื่อเป็นแนวทางหรือวิธีปฏิบัติในการดำเนินชีวิตในครอบครัว ในการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวอย่างไรให้มีประสิทธิภาพ และทำให้ครอบครัวเข้มแข็ง โดยแนวทางที่สร้างขึ้นมานี้ใช้สำหรับสตรีมุสลิม ผู้ที่สนใจศึกษา และหน่วยงานกลุ่มองค์กรต่างๆ สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาบุคคลและครอบครัว

บทที่ 2
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการให้ความหมายและองค์ประกอบของการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวและครอบครัวเข้มแข็งตามการรับรู้ของครูสตรีมุสลิมสมรส รวมถึงเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวของครูสตรีมุสลิมสมรสที่นำไปสู่ความเป็นครอบครัวเข้มแข็ง ซึ่งเป็นการศึกษาค้นหาความรู้ความจริงในเชิงลึกถึงชีวิตครอบครัวตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันว่าเป็นอย่างไร ผ่านการถ่ายทอดความคิด ความรู้สึกของผู้ให้ข้อมูล และเพื่อศึกษารูปแบบโครงสร้างเชิงสาเหตุระหว่างกลุ่มตัวแปรปัจจัยด้านทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกและทุนทางสังคมที่มีต่อพฤติกรรมการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวของครูสตรีมุสลิมสมรสที่นำไปสู่ครอบครัวเข้มแข็ง ตลอดจนเพื่อศึกษาและพัฒนาแนวทางในการปฏิบัติในการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัว ที่นำไปสู่ครอบครัวเข้มแข็ง สำหรับสตรีมุสลิมที่มีครอบครัว ผู้วิจัยจึงได้ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงผสานวิธี (Mixed Methods Research) ในรูปแบบการวิจัยหลายระยะ (Multiphase Design) (Creswell; & Clark. 2011: 100-104) มาเป็นแนวทางในการศึกษาครั้งนี้ ดังนั้นผู้วิจัยได้ทำการศึกษาทบทวนและรวบรวมเอกสารแนวคิดที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้เป็นแนวทางในการศึกษา ดังนี้

1. บริบทด้านสังคมและวัฒนธรรมของสามจังหวัดชายแดนภาคใต้
2. แนวคิดเกี่ยวกับครอบครัวมุสลิม
   2.1 หลักการและการปฏิบัติของครอบครัวมุสลิม
   2.2 แนวคิดเกี่ยวกับสตรีมุสลิม
3. แนวคิดเกี่ยวกับครอบครัวเข้มแข็ง
   3.1 แนวคิดครอบครัวเข้มแข็ง
   3.2 การวัดครอบครัวเข้มแข็ง
   3.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับครอบครัวเข้มแข็ง
4. แนวคิดที่ใช้ในการวิเคราะห์สาเหตุพฤติกรรมของบุคคล
   4.1 แนวคิดการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัว
5. แนวคิดการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวที่มีต่อครอบครัวเข้มแข็ง
   5.1 แนวคิดการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัว
   5.2 การวัดการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัว
   5.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวที่มีต่อครอบครัวเข้มแข็ง
6. แนวคิดทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกที่มีต่อการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวและครอบครัวเข้มแข็ง

6.1 แนวคิดทุนทางจิตวิทยาเชิงบวก

6.2 การวัดทุนทางจิตวิทยาเชิงบวก

6.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกที่มีต่อการจัดการตนเอง และการจัดการภายในครอบครัวและครอบครัวเข้มแข็ง

7. แนวคิดทุนทางสังคมที่มีต่อทุนทางจิตวิทยาเชิงบวก การจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวและครอบครัวเข้มแข็ง

7.1 แนวคิดทุนทางสังคม

7.2 การวัดทุนทางสังคม

7.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับทุนทางสังคมที่มีต่อทุนทางจิตวิทยาเชิงบวก การจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวและครอบครัวเข้มแข็ง

8. แนวคิดทฤษฎีทางสังคมวิทยาและจิตวิทยาที่เกี่ยวข้องกับครอบครัว

8.1 แนวคิดทฤษฎีปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์ของครอบครัว

8.2 แนวคิดทฤษฎีระบบครอบครัว

8.3 แนวคิดทฤษฎีพัฒนาการครอบครัว

1. บริบทด้านสังคมและวัฒนธรรมของสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

ประเทศไทยเป็นประเทศสังคมพหุวัฒนธรรม เนื่องจากประชากรของประเทศมีความหลากหลายในด้านเชื้อชาติ ศาสนาและวัฒนธรรม รวมถึงความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ของท้องถิ่นในภูมิภาคต่างๆ โดยจากรายงานสำมะโนประชากรประเทศไทย พ.ศ.2553 พบว่าผู้นับถือศาสนาอิสลามทั่วประเทศมีจำนวนประมาณ ร้อยละ 4.6 หรือประมาณ 3,259,340 คน จากจำนวนประชากรไทยทั้งประเทศ จำนวนประมาณ 65,981,660 คน และในจำนวนดังกล่าวมีมุสลิมอาศัยอยู่ในภาคใต้มากที่สุด จำนวน 2,539,799 หรือโดยประมาณร้อยละ 80 จากจำนวนประชากรผู้นับถือศาสนาอิสลามในประเทศไทย (สำนักงานสถิติแห่งชาติ. 2553)

ถึงแม้ว่ามุสลิมในประเทศไทยอาศัยอยู่กระจายในทุกภูมิภาคของประเทศ แต่สำหรับมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้นั้นมีบริบททางสังคมหรือสถาบันหลักที่สัมผัสในชีวิตประจำวันต่างจากภูมิภาคอื่นๆ ของประเทศหลายด้าน ได้แก่ บริบทด้านศาสนา ภาษาและประวัติศาสตร์ (กิตติ รัตนฉายา. 2533: 27-29; นูรีดา หะยียะโกะ. 2555: 209-224) หรือสถาบันทางสังคมสำคัญที่สัมผัสกับชีวิตมุสลิมคือ สถาบันอิสลาม (หลักธรรมปฏิบัติ–มัสญิด-ปอเนาะหรือโรงเรียนสอนศาสนา) สถาบันผู้ปกครอง และชุมชนชาวมลายู โดยเฉพาะความเป็นชาวมลายู การใช้ภาษามลายูซึ่งมีอยู่ประมาณครึ่งหนึ่งของชาวไทยมุสลิมทั้งประเทศ (เชื้อชาติ–ภาษา–ขนบธรรมเนียม–วัฒนธรรม) (จรัญ มะลูลีม; กิติมา อมรทัต; และพรพิมล ตรีโชติ. 2538: 383) ดังนั้นการศึกษานี้ผู้วิจัยมุ่งเน้นประชากรมุสลิมในบริบทสังคมสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยผู้วิจัยนำเสนอบริบทต่างๆ ของมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ดังนี้

1. ด้านศาสนาและวัฒนธรรมอิสลาม หลักการพื้นฐานของศาสนาอิสลามโดยทั่วไปไม่แตกต่างจากมุสลิมในทุกพื้นที่ทั้งในประเทศและต่างประเทศ และอิสลามคือวิถีชีวิต ซึ่งหมายถึงอิสลามไม่ได้เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมทางศาสนาเท่านั้น แต่อิสลามให้ความสำคัญกับทุกด้านในการดำเนินชีวิต ทั้งสังคม ศาสนา ศีลธรรม ปัญญา วัฒนธรรม เศรษฐกิจและการเมือง (ฟัตฮี ยะกัน. 2521: 11; อิมรอน มะลูลีม; กิติมา อมรทัต; และจรัญ มะลูลีม. 2550: 155) โดยอิสลามได้สั่งสอนหลักการดำเนินชีวิตแก่มนุษย์ ที่ครอบคลุมทุกวิถีของการดำเนินชีวิตตั้งแต่เกิดจนตาย ในอิสลามหลักความเชื่อที่สำคัญที่สุด คือ การเชื่อในพระเจ้าหรือหรืออัลลอฮฺพระองค์เดียว ซึ่งหมายถึงการศรัทธาและยอมรับในอำนาจการเป็นผู้ทรงกำหนดและสร้างจักรวาลทั้งมวลหรือยอมรับในคุณลักษณะของพระองค์ ดังนั้นมุสลิมจึงวิงวอน ขอพร ขอความช่วยเหลือจากพระเจ้าองค์เดียวเท่านั้น โดยสิ่งต่างๆ ที่อัลลอฮฺทรงกำหนดหรือประสงค์แก่มนุษย์นั้นทราบได้โดยการทรงเป็นผู้ทำหน้าที่บนผืนแผ่นดินในการทำหน้าที่นำสารของพระองค์ไปยังมวลมนุษย์ โดยแต่ละประชาชาติพระองค์ได้ส่งผู้แทนลงมาทำหน้าที่บนผืนแผ่นดินที่แตกต่างกัน เช่น ท่านศาสนฑูตอีซาที่ส่งมาสำหรับประชาชาติชาวคริสต์ ท่านศาสนทูตมูซาที่ส่งมาสำหรับประชาชาติชาวยิว และท่านศาสนทูตคนสุดท้ายคือ ท่านศาสนทูตมูฮัมหมัด โดยมุสลิมทุกคนต้องศรัทธาว่าท่านมูฮัมหมัด คือศาสนทูตคนสุดท้ายไปจนถึงวันสิ้นโลกเพราะอัลลอฮฺได้ทรงดำรัสไว้อย่างชัดเจน

สำหรับหลักศรัทธาพื้นฐานของมุสลิมมี 6 ประการ ซึ่งประกอบด้วย การศรัทธาต่ออัลลอฮฺ การศรัทธาต่อเหล่ามาลาอีกัตหรือเทวทูตของพระองค์ การศรัทธาต่อบรรดาศาสนทูต การศรัทธาต่อคัมภีร์ การศรัทธาต่อวันสิ้นโลก และการศรัทธาต่อกฎแห่งสภาวการณ์ นอกจากนี้มุสลิมมีวิถีการปฏิบัติตามศาสนบัญญัติพื้นฐาน 5 ประการ ซึ่งประกอบด้วย การกล่าวคำปฏิญาณตน การดำรงการละหมาดวันละ 5 เวลา การถือศีลอดในเดือนรอมฎอน การจ่ายซะกาตหรือทานบังคับ และการประกอบพิธีฮัจญ์ที่นครมักกะฮ์ ประเทศซะอุดีอาระเบีย สิ่งที่กล่าวมาข้างต้นถือเป็นหลักการสำคัญในศาสนาอิสลามที่มุสลิมทุกคนต้องศรัทธาและปฏิบัติตาม นอกจากหลักการดังกล่าวยังมีรายละเอียดและบทบัญญัติอีกหลายด้านที่ครอบคลุมทุกการดำเนินชีวิต ซึ่งสามารถศึกษาได้จากคัมภีร์อัลกุรอานและประวัติการปฏิบัติของท่านศาสนทูตมูฮัมหมัด

คุณลักษณะหนึ่งที่เห็นได้ชัดสำหรับมุสลิม คือ การคลุมฮิญาบ (ผ้าคลุมศีรษะ) สำหรับสตรีมุสลิม เพราะศาสนาอิสลามเป็นศาสนาแห่งการป้องกัน โดยการคลุมฮิญาบเป็นการปกป้องเกียรติของสตรีให้พ้นจากการกระทำของมนุษย์ในสังคม และสำหรับชายมุสลิมจะนิยมไว้เครา เพราะถือเป็นแบบอย่างจากท่านศาสนทูตมูฮัมหมัด หลักการสำคัญของการไว้เคราที่นอกเหนือจากแบบอย่างของศาสนทูตแล้ว คือการยอมรับในกฎของการสร้างมนุษย์ที่อัลลอฮฺทรงสร้างเพศชายและเพศหญิงให้มีความแตกต่างกันในเชิงรูปลักษณ์ ดังนั้นการไว้เคราถือเป็นการไม่ฝืนกฎของพระเจ้าและเป็นการยอมรับต่อสิ่งที่พระองค์ทรงกำหนด (ยูซุฟ ก็อรฎอวี. 2554)

2. ด้านการเมืองและการปกครอง อิสลามถือว่าการเมืองและการปกครองเป็นส่วนหนึ่งของศาสนา ไม่ได้ถูกแยกออกจากศาสนา (จรัญ มะลูลีม; กิติมา อมรทัต; และพรพิมล ตรีโชติ. 2538:

298) โดยการเมืองและการปกครองในอิสลาม มีเป้าหมายเพื่อนำบทบัญญัติของศาสนาไปบังคับใช้ในสังคมมุสลิม ดังนั้นในบริบทสังคมสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ นอกจากการเมืองและการปกครองตามรัฐธรรมนูญของสังคมไทยแล้ว แต่สำหรับประชาชนมุสลิมในพื้นที่ได้มีการใช้หลักการปกครองตามหลักการศาสนาด้วย ซึ่งการดำเนินการในกิจการศาสนาอิสลามนั้นอยู่ภายใต้การดูแลของคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ประเทศไทยได้กำหนดให้มีพระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. 2540 โดยกรรมการอิสลามประจำจังหวัดมีวาระการดำรงตำแหน่งหกปีและมีอำนาจหน้าที่ คือ (คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย. 2542) 1) ให้คำปรึกษาและเสนอความเห็นเกี่ยวกับศาสนาอิสลามต่อผู้ว่าราชการจังหวัด 2) กำกับดูแลและตรวจตราการปฏิบัติงานของคณะกรรมการอิสลามประจำมัสญิดในจังหวัดและจังหวัดอื่นตามที่คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยมอบหมาย 3) ประนีประนอมหรือชี้ขาดคำร้องทุกข์ของสัปบุรุษประจำมัสญิด ซึ่งเห็นว่าไม่ได้รับความเป็นธรรมจากคณะกรรมการอิสลามประจำมัสญิด 4) กำกับดูแลการคัดเลือกกรรมการอิสลามประจำมัสญิดให้เป็นไปโดยเรียบร้อย 5) พิจารณาแต่งตั้งและถอดถอนกรรมการอิสลามประจำมัสญิด 6) สอบสวนพิจารณาให้กรรมการอิสลามประจำมัสญิดพ้นจากตำแหน่ง 7) สั่งให้กรรมการอิสลามประจำมัสญิดพักหน้าที่ระหว่างถูกสอบสวน 8) พิจารณาเกี่ยวกับการจัดตั้ง การย้าย การรวม และการเลิกมัสญิด 9) แต่งตั้งผู้รักษาการแทนในตำแหน่งอิหม่าม (ผู้นำศาสนาอิสลามประจำมัสญิด) คอเต็บ (ผู้แสดงธรรมประจำมัสญิด) และบิหลั่น (ผู้ประกาศเชิญชวนให้มุสลิมปฏิบัติศาสนกิจตามเวลา) เมื่อตำแหน่งว่างลง 10) ออกหนังสือรับรองการสมรสและการหย่าตามบัญญัติแห่งศาสนาอิสลาม 11) ประนีประนอมข้อพิพาทเกี่ยวกับเรื่องผู้ปกครองและมรดกตามบัญญัติแห่งศาสนาอิสลามเมื่อได้รับการร้องขอ 12) จัดทำทะเบียนทรัพย์สิน เอกสารและบัญชีรายรับ รายจ่ายของสำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดให้ถูกต้องครบถ้วนเป็นปัจจุบัน และรายงานผลการดำเนินงานฐานะการเงินและทรัพย์สินให้คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยทราบปีละหนึ่งครั้งภายในเดือนมีนาคมของทุกปี 13) ออกประกาศและให้คำรับรองเกี่ยวกับกิจการศาสนาอิสลามในจังหวัด

คณะกรรมการอิสลามถือว่าเป็นหน่วยงานที่บริหารกิจการของมุสลิมในระดับจังหวัดแต่ในระดับชุมชนมุสลิมจะให้ความนับถือต่ออิหม่าม ซึ่งถือเป็นผู้นำศาสนาในระดับชุมชนหรือหมู่บ้านที่มีมัสญิดตั้งอยู่ โดย "มัสญิด" หมายความว่า สถานที่ซึ่งมุสลิมใช้ประกอบศาสนกิจโดยจะต้องมีการละหมาดวันศุกร์เป็นปกติ และเป็นสถานที่สอนศาสนาอิสลาม ในแต่ละมัสญิดจะมีคณะกรรมการอิสลามประจำมัสญิด โดยมีอิหม่ามเป็นประธานกรรมการคณะกรรมการอิสลามประจำมัสญิด ซึ่งมีอำนาจหน้าที่ คือ 1) บำรุงรักษามัสญิดและทรัพย์สินของมัสญิดให้เรียบร้อย 2) วางระเบียบปฏิบัติภายในของมัสญิดเพื่อให้การดำเนินงานของมัสญิดเป็นไปด้วยความเรียบร้อย 3) ปฏิบัติตามคำแนะนำชี้แจงของคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยและคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดในเมื่อไม่ขัดต่อบัญญัติแห่งศาสนาอิสลามและกฎหมาย 4) สนับสนุนสัปบุรุษในการปฏิบัติศาสนกิจ ส่งเสริมให้เกิดความสามัคคีและช่วยเหลือซึ่งกันและกันในทางที่ชอบตามบัญญัติแห่งศาสนาอิสลาม 5) พิจารณามีมติรับมุสลิมเข้าเป็นสัปบุรุษประจำมัสญิด 6) อำนวยความสะดวกและ

อบรมสั่งสอนให้สัปบุรุษประจำมัสญิดปฏิบัติศาสนกิจโดยถูกต้องเคร่งครัด 7) ประนีประนอมข้อพิพาทระหว่างสัปบุรุษประจำมัสญิด เมื่อได้รับการร้องขอ 8) จัดให้มีและรักษาสมุดทะเบียนสัปบุรุษประจำมัสญิด และตรวจตราแก้ไขเพิ่มเติมสมุดทะเบียนดังกล่าวให้ถูกต้องตรงตามความเป็นจริง 9) จำหน่ายชื่อสัปบุรุษประจำมัสญิดออกจากทะเบียน เมื่อได้สอบสวนแล้วปรากฏว่าผู้นั้นกระทำการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติให้ถูกต้องตามบัญญัติแห่งศาสนาอิสลาม 10) จัดให้มีทะเบียนทรัพย์สิน เอกสาร และบัญชีรายรับรายจ่ายของมัสญิดให้ถูกต้องตรงความเป็นจริง และจัดทำรายงานผลการดำเนินงาน ฐานะการเงิน และทรัพย์สินของมัสญิด แล้วรายงานให้คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดทราบภายในเดือนมีนาคมของทุกปี 11) ดูดวงจันทร์และแจ้งผลการดูดวงจันทร์ต่อคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด 12) ส่งเสริมการศึกษาและจัดกิจกรรมที่ไม่ขัดต่อบัญญัติแห่งศาสนาอิสลาม

คณะกรรมการประจำมัสญิดเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการบริหารกิจการของมัสญิดและชุมชน อย่างไรก็ตามอิหม่ามถือเป็นบุคคลที่มีบทบาทมากที่สุด ซึ่งนอกจากทำหน้าที่ในฐานะประธานกรรมการประจำมัสญิดแล้วยังมีหน้าที่ ดังต่อไปนี้ 1) ปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นไปตามบัญญัติแห่งศาสนาอิสลาม 2) ปกครองดูแลและแนะนำเจ้าหน้าที่ของมัสญิดให้ปฏิบัติงานในหน้าที่ให้เรียบร้อย 3) แนะนำให้สัปบุรุษประจำมัสญิดปฏิบัติให้ถูกต้องตามบัญญัติแห่งศาสนาอิสลามและกฎหมาย 4) อำนวยความสะดวกแก่มุสลิมในการปฏิบัติศาสนกิจ 5) สั่งสอนและอบรมหลักธรรมทางศาสนาอิสลามแก่บรรดาสัปบุรุษประจำมัสญิด

3. ด้านการศึกษา อิสลามให้ความสำคัญต่อการศึกษาเป็นอย่างมาก เห็นได้จากพระดำรัสแรกของอัลลอฮฺที่ทรงประทานแก่ศาสนทูตมูฮัมหมัดเพื่อส่งผ่านไปยังมนุษยชาติ คือ “จงอ่านด้วยพระนามของอัลลอฮฺ” ซึ่งทำให้เห็นว่าการอ่านไม่ได้จำกัดอยู่เฉพาะการเรียนรู้เนื้อหาทางศาสนาเท่านั้น และการศึกษาในอิสลามไม่ใช่แค่การถ่ายทอดความรู้ ประสบการณ์หรือทักษะจากชนรุ่นหนึ่งไปยังชนอีกรุ่นหนึ่ง แต่การศึกษามีความหมายที่กว้างและครอบคลุมทุกด้าน ดังนั้นการศึกษาในอิสลามมีเป้าหมายเพื่อการเจริญเติบโตทางบุคลิกภาพของมนุษย์ที่มีความสมดุล โดยการฝึกฝนทางจิตวิญญาณ สติปัญญา เหตุผล ความรู้สึกและประสาทสัมผัส ดังนั้นการศึกษาของประเทศมุสลิมควรมุ่งเน้นให้มนุษย์เจริญเติบโตในทุกๆ ด้าน เช่น ด้านจิตวิญญาณ สติปัญญา การจินตนาการ สรีระวิทยาศาสตร์ ภาษาศาสตร์ ทั้งบุคคลและส่วนรวม พร้อมทั้งโน้มน้าวและชักจูงบุคคลเข้าสู่พระผู้เป็นเจ้า เป้าหมายสูงสุดของการศึกษาคือการมอบหมายต่ออัลลอฮฺ ทั้งในระดับบุคคล สังคมและมนุษยชาติ และจากความหมายดังกล่าว การให้การศึกษาที่แท้จริงจะต้องทำให้ผู้เรียนเกิดพัฒนาการที่สมดุลในทุกด้าน หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือเพื่อผลิตมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย สังคม จิตใจ วิญญาณ และสติปัญญา (ซอลีฮะห์ หะยีสะมะแอ. 2551: 150-151)

2. แนวคิดเกี่ยวกับครอบครัวมุสลิม

มุสลิมคือกลุ่มบุคคลที่นับถือศาสนาอิสลาม ซึ่งมีอยู่ทั่วโลก จากข้อมูลประชากรมุสลิมล่าสุดระบุว่ามุสลิมมีจำนวนประมาณ 1 ใน 4 ของประชากรทั้งโลก และชุมนุมอยู่ในทวีปเอเชียมากกว่า

ส่วนอื่นๆ ส่วนศูนย์วิจัยพิว (Pew Research Center) สรุปในการศึกษาวิจัยชื่อ "Mapping the Global Muslim Population: A Report on the Size and Distribution of the World's Muslim Population" โดยได้ข้อมูลหลักจากสหประชาชาติเมื่อ พ.ศ.2552 ว่า มุสลิมทั่วโลกมีจำนวนประมาณ 1.57 พันล้านคน คิดเป็นร้อยละ 23 ของจำนวนประชากรทั้งโลก ซึ่งอยู่ที่ 6.8 พันล้านคน การสำรวจข้อมูลจาก 232 ประเทศและภูมิภาค พบว่า มุสลิมร้อยละ 20 อยู่ในทวีปเอเชีย โดยมีอินโดนีเซียเป็นประเทศที่มีประชากรมุสลิมมากที่สุดในโลก คิดเป็นร้อยละ 13 ของประชากรมุสลิมทั่วโลก ขณะที่ในประเทศไทยมีมุสลิมจำนวนประมาณ 3,259,340 คน หรือร้อยละ 4.6 จากจำนวนประชากรไทย 65,981,660 คน และในจำนวนดังกล่าวมีมุสลิมอาศัยอยู่ในภาคใต้มากที่สุด จำนวน 2,539,799 หรือโดยประมาณร้อยละ 80 จากจำนวนประชากรผู้นับถือศาสนาอิสลามในประเทศไทย (สำนักงานสถิติแห่งชาติ. 2553)

2.1. หลักการและการปฏิบัติของครอบครัวมุสลิม

สถาบันครอบครัวเป็นส่วนสำคัญมากในสังคมมุสลิม เป็นหน่วยพื้นฐานของสังคมและจัดระเบียบการดำเนินชีวิตของกลุ่มในลักษณะเป็นสังคมน้อยๆ อิสลามได้วางขอบข่ายสิทธิ หน้าที่ บทบาท ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัวรวมทั้งเครือญาติ ซึ่งมัสลัน มาหะมะ (2560: ออนไลน์) ได้กล่าวถึงสถาบันครอบครัวมุสลิมไว้ คือ ครอบครัวประกอบด้วยสามี ภรรยาและลูก คำสั่งของอิสลามเกี่ยวกับครอบครัวนั้นชัดเจน กล่าวคือ อิสลามกำหนดให้ผู้ชายเป็นผู้รับผิดชอบในการทำงานและจัดหาสิ่งจำเป็นต่อการดำรงชีวิตให้แก่ภรรยาและลูก และต้องคุ้มครองคนในครอบครัวให้พ้นจากความชั่วช้าเลวทรามต่างๆ ส่วนผู้หญิงได้กำหนดหน้าที่สำหรับการดูแลบ้าน อบรมและเลี้ยงดูลูก จัดหาความสะดวกสบายและความพึงพอใจให้แก่สามีและลูก หน้าที่ของลูกคือการเคารพและเชื่อฟังพ่อแม่ และเมื่อเติบโตแล้วจะต้องรับใช้พ่อแม่และจัดหาสิ่งจำเป็นให้แก่ท่านทั้งสอง

เพื่อให้ครอบครัวเป็นสถาบันที่มีการจัดการอย่างดีและมีระเบียบวินัย อิสลามได้วางมาตรการไว้ดังต่อไปนี้ (1) สามีได้ถูกกำหนดให้มีตำแหน่งเป็นหัวหน้าครอบครัว ไม่มีสถาบันใดที่สามารถทำงานได้อย่างราบรื่นถ้าหากไม่มีหัวหน้าจัดการ เป็นไปไม่ได้ที่มหาวิทยาลัยจะไม่มีอธิการบดี หรือเมืองหนึ่งเมืองใดจะไม่มีผู้ปกครอง ถ้าหากไม่มีใครควบคุมสถาบันความปั่นป่วนวุ่นวายก็จะติดตามมา หากทุกคนในครอบครัวต่างคนต่างทำตามใจของตัวเอง ครอบครัวนั้นคงจะไม่มีอะไรนอกจากความปั่นป่วนวุ่นวาย ถ้าสามีไปทางหนึ่ง ภรรยาไปอีกทางหนึ่ง อนาคตของลูกจะต้องถูกทำลาย ในครอบครัวจะต้องมีคนหนึ่งเป็นหัวหน้าเพื่อรักษาระเบียบวินัย อิสลามจึงได้มอบตำแหน่งนี้ให้แก่สามี ด้วยวิธีการนี้เองที่ทำให้ครอบครัวเป็นหน่วยแรกที่มีระเบียบวินัยของอารยธรรมและเป็นแบบจำลองสำหรับสังคมใหญ่ (2) หัวหน้าครอบครัวจะต้องมีความรับผิดชอบ คือ มีหน้าที่ทำงานและทำทุกสิ่งที่เป็นเรื่องนอกบ้านเพื่อหารายได้มาเลี้ยงครอบครัว เพื่อที่ผู้หญิงจะได้สามารถอุทิศเวลาอย่างเต็มที่ในการดูแลงานบ้านและเลี้ยงดูลูก ซึ่งเป็นอนาคตของสังคม ผู้หญิงได้ถูกสั่งให้อยู่ในบ้านและรับผิดชอบงานที่ต้องทำ อิสลามไม่ต้องการเก็บภาษีซ้อนจากผู้หญิง การเลี้ยงดูบุตร

และดูแลงานบ้านแล้วยังต้องออกไปทำงานหารายได้นอกบ้านอีกนั้น เป็นเรื่องที่ไม่เป็นธรรมอย่างแน่นอน แต่มิได้หมายความว่าผู้หญิงไม่ได้รับอนุญาตให้ออกนอกบ้านเลย หากจำเป็นเธอก็สามารถออกนอกบ้านได้ (มัสลัน มาหะมะ. 2560: ออนไลน์)

นอกจากนี้ ได้กล่าวถึงหน้าที่ของภรรยา ได้แก่ 1) ปรนนิบัติและให้ความช่วยเหลือกิจการของผู้นำอันเป็นสามีสุดที่รัก 2) ให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรเพื่อให้เป็นคนที่ดี อันเป็นความหวังของบิดามารดา และสังคม รวมทั้งบ่มเพาะให้เขาเป็นเยาวชนที่มีความศรัทธาและวีรบุรุษที่เก่งกล้าเพื่อผดุงและเชิดชูคุณธรรม พร้อมกับต่อสู้กับอธรรมทั้งหลาย ทั้งยังเป็นผู้ที่ให้ความช่วยเหลือแก่บิดามารดาและแก่สังคมทั่วไป 3) รักษาความมีระเบียบเรียบร้อยและความสะอาดภายในบ้านของครอบครัว 4) ควบคุมดูแลทรัพย์สินของครอบครัว ทั้งนี้หลักการของอิสลามก็ได้กำหนดให้บ้านเป็นสถานที่ทำงานพิเศษและได้ย้ำว่าผู้หญิงจะต้องเอาใจใส่ในการปรับปรุงชีวิตที่บ้านให้ดีขึ้น เมื่อใดก็ตามที่ต้องออกนอกบ้าน เธอจะต้องปฏิบัติตามกฎระเบียบที่ได้วางไว้ตามหลักการทางศาสนา

2.2. แนวคิดเกี่ยวกับสตรีมุสลิม

อิสลามยกย่องและให้ความสำคัญแก่สตรี โดยเฉพาะในครอบครัวสตรีมีบทบาทต่างๆ ที่สำคัญ และมีความสำคัญต่อความเป็นอยู่ที่ดีของสมาชิกในครอบครัว รวมทั้งเป็นกลไกสำคัญที่ผลักดันให้ชีวิตครอบครัวบรรลุสู่เป้าหมายได้อย่างสำเร็จลุล่วง ซึ่งมีบทบาทความรับผิดชอบที่สตรีได้รับมีความเหมาะสมกับความสามารถทางธรรมชาติของสตรีเป็นอย่างดีและตอบสนองความต้องการของระบบครอบครัวได้อย่างสมบูรณ์ กล่าวคือ

สตรีในฐานะภรรยา

อับดุรเราะห์มาน บิน อับดุลกะรีม อัช-ชีหะฮฺ (2553: 47) ได้กล่าวถึงภรรยาในอิสลามไว้ว่า ภรรยา คือ เสาหลักในสังคมและฐานหลักของครอบครัว ด้วยเหตุนี้อิสลามจึงใช้ให้สตรีทำหน้าที่และรับผิดชอบบางอย่างที่สมควร และได้มอบสิทธิและความชอบธรรมที่สมควรด้วย ซึ่งสถานภาพของภรรยาในอิสลาม ได้รับการจัดวางให้อยู่ในตำแหน่งอันทรงเกียรติที่ประกอบไปด้วยสิทธิและหน้าที่สำคัญต่างๆ มากมาย ซึ่งเป็นผลสืบเนื่องจากความสมดุลของสัมพันธภาพระหว่างกันของสามีภรรยาในชีวิตครอบครัวตามแนวทางอิสลาม ทั้งนี้ สยุมพร รัตนวิทย์ (2533: 13) ได้กล่าวถึงภาระรับผิดชอบหลักในฐานะภรรยาที่พึงปฏิบัติต่อสามีนั้นมีดังนี้

1. ภรรยามีหน้าที่เชื่อฟังสามีด้วยดี และปฏิบัติหน้าที่ต่อสามีให้ครบถ้วนอย่างสมบูรณ์

2. ภรรยามีหน้าที่รับผิดชอบกิจการภายในครอบครัวทั้งหมด โดยมีสิทธิที่จะแสดงความคิดเห็นหรือแนะนำในส่วนที่เกี่ยวกับกิจกรรมได้อย่างเต็มที่

3. ภรรยามีหน้าที่ยกย่องและรักษาเกียรติของสามี ตลอดจนความบริสุทธิ์ของตนเองทั้งต่อหน้าและลับหลังสามี ทั้งนี้เพื่อป้องกันการกล่าวร้ายที่อาจเกิดขึ้นได้ อันเป็นสาเหตุของการทำลายความผาสุกในครอบครัว

4. ภรรยามีหน้าที่เคียงข้างเป็นกำลังใจปลอบโยน และคอยให้ความช่วยเหลือสามีในสิ่งที่เป็นสัจธรรมความดีและความยำเกรงต่อพระเจ้า

5. ภรรยามีหน้าที่รักษาความสัมพันธ์กับญาติพี่น้องและสังคมภายนอก เพื่อเสริมสร้างความรักใคร่ร่วมมือกัน อันจะนำไปสู่สังคมที่ร่มเย็นเป็นสุขตามระบอบอิสลาม

สตรีในฐานะมารดา

ในอิสลาม อัลลอฮฺ (พระเจ้า) ได้กล่าวถึงการทำดีกับพ่อแม่หลังจากที่พระองค์สั่งให้เคารพภักดีพระองค์ เป็นการบอกถึงความสำคัญที่ต้องทดแทนคุณของทั้งสอง และยังเจาะจงกำชับการทำดีกับทั้งสองเมื่อถึงวัยชรา เพราะเวลานั้นลูกย่อมต้องเป็นที่ต้องการเพื่อดูแลปรนนิบัติและช่วยเหลือพ่อแม่มากกว่าเวลาอื่นใด แม่ในคำสอนของท่านศาสนทูต สำหรับแม่แล้วควรจะต้องได้รับการทำดีมากกว่าผู้เป็นพ่อถึงสามเท่า เพราะเหตุจากความยากลำบากในการอุ้มท้องการคลอดและการให้นม ความเหนื่อยยากเหล่านี้มีเพียงแม่ผู้เดียวเท่านั้นที่ต้องแบกรับ ส่วนพ่อนั้นมีส่วนร่วมในการเลี้ยงดูเท่านั้นนี่คืออิสลาม คำสอนที่กำหนดให้การทำดีกับพ่อแม่เป็นภาระหน้าที่สำคัญรองลงมาจากการศรัทธาและอิบาดะฮฺ (สิ่งที่เป็นความดีงามที่พระเจ้าพึงพอพระทัย) ในขณะที่ความสำคัญของแม่เพียงผู้เดียวก็เป็นที่เด่นชัดและถูกกำชับมากขึ้นอีก เพราะอัลลอฮฺได้สั่งให้ทำดีกับพ่อแม่ และได้เจาะจงพูดถึงแม่ด้วยการอธิบายถึงความยากลำบากและความเหนื่อยยากในการอุ้มท้อง (ซุฟอัม อุษมาน. 2560: ออนไลน์) นอกจากนี้สำนักงานความร่วมมือเพื่อเผยแพร่และสอนอิสลาม สุลฎอนะฮฺ กรุงริยาด (2553: ออนไลน์) ได้กล่าวถึงสถานะอันสูงส่งของมารดาไว้ว่า แท้จริงหน้าที่ของมารดาในการอบรมสั่งสอนนั้นเป็นส่วนที่เยอะที่สุด (มากกว่าพ่อ) มารดาได้แบกภาระอย่างหนักหน่วงและเหนื่อยยาก ต้องแบกภาระความเจ็บปวดเมื่อเจ็บครรภ์และความลำบากของมัน ต้องดูแลการให้นมลูกอย่างจริงจัง ทั้งหมดนี้มารดาไม่เคยคิดถึงความเจ็บปวดหรือโรคภัยที่ต้องประสบหรือความเหนื่อยยากที่คอยรบกวนมารดาเลยแม้แต่นิด พร้อมกันนั้นไม่เคยรอคอยค่าตอบแทนหรือคำขอบคุณต่อสิ่งเหล่านั้นเลย เว้นแต่หวังความโปรดปรานจากอัลลอฮฺผู้ทรงสูงส่งเท่านั้น

จะเห็นได้ว่าคำว่าแม่ในอิสลามมีความสำคัญเป็นอย่างมากที่สมาชิกทุกคนในครอบครัวต่างต้องให้การดูแลเอาใจใส่และเคารพเชื่อฟังมารดา สร้างความพึงพอใจให้กับมารดา โดยบทบาทหน้าที่หลักของผู้เป็นแม่นั้นคือ “สร้างประชาชาติที่ดี” อันเป็นหลักคำสอนของศาสนาอิสลามที่ท่านนบีมูฮำหมัดได้พร่ำสอนไว้ เพราะผู้หญิงเป็นผู้ให้กำเนิด มีความอดทน มีความรักที่บริสุทธิ์ และมีจิตใจที่อ่อนโยน ดังนั้นผู้หญิงจึงต้องเป็นเพศที่พร้อมจะสั่งสอนและตักเตือนลูกในหนทางที่ถูกต้องได้ ทั้งนี้อิมรอน มะกูดี (2558: ออนไลน์) ได้กล่าวถึงหน้าที่ของผู้หญิง (ภรรยา) คือ การแบ่งเบาภาระของผู้ชาย (สามี) ในการรับผิดชอบต่อการดำเนินชีวิต หน้าที่ภายในบ้าน และการเลี้ยงดูอบรมลูก ซึ่งหน้าที่การเลี้ยงดูอบรมลูกเป็นหน้าที่ซึ่งมีความยิ่งใหญ่ที่สุด โดยผู้เป็นแม่ต้องปฏิบัติกับผู้ที่อัลลอฮ์ทรงบังเกิดมา ซึ่งความมีเกียรติ ความสวยงามแห่งชีวิตภายในโลกนี้ ในขณะเดียวกัน มัสลัน มาหะมะ (2558: ออนไลน์) ได้กล่าวถึงหน้าที่ของสตรีในด้านต่างๆ คือ (1) สตรีในฐานะภรรยา มีภาระหน้าที่ในการปรนนิบัติและเชื่อฟังสามีในสิ่งที่ดี อิสลามได้เน้นหนักในเรื่องนี้เป็นอย่างมาก สตรี

ในฐานะภรรยามีบทบาทสำคัญหลายประการทั้งในครอบครัวและในเวทีทางสังคม ในครอบครัว ภรรยาและสามีมีความเท่าเทียมกันในการเป็นผู้เติมเต็มซึ่งกันและกัน เพราะแต่ละฝ่ายไม่สามารถสำแดงมรรคผลของศักยภาพที่ตนมีอยู่โดยสมบูรณ์เพียงลำพังได้ อาทิเช่น การขยายและดำรงเผ่าพันธุ์มนุษย์ และการปั้นแต่งบุคลิกภาพของผู้สืบตระกูล นอกจากภรรยาจะเป็นผู้ทำให้ความต้องการทางธรรมชาติของสามี (และรวมทั้งของตนเอง) ได้รับการตอบสนองอย่างบริสุทธิ์และถูกต้องแล้ว เธอยังเป็นที่มาของความสงบทางจิตใจ และเป็นที่ปรึกษาของสามีในกิจการภายในของครอบครัวที่จำเป็นต้องมีการบริหารร่วมกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องที่เกี่ยวกับบุตรอีกเช่นกัน (2) สตรีในฐานะมารดา สตรีคือแหล่งอนุบาลแห่งแรกของลูก เป็นผู้สร้างและดูแลอนุชนผู้ศรัทธา เป็นผู้จัดระเบียบในบ้าน ที่สำคัญอิสลามถือว่าสวรรค์อยู่ใต้ฝ่าเท้าของมารดา (3) สตรีในฐานะลูกสาวหรือสมาชิกในครอบครัว นางจะต้องได้รับการดูแลและอบรมเป็นอย่างดีจากผู้ปกครอง ผู้ปกครองของนางจะต้องเป็นผู้วางแผนให้นางประสบผลสำเร็จในชีวิตด้วยการแสวงหาสามีที่ดีและมีคุณธรรม สตรีเป็นสมาชิกหนึ่งในสังคม สตรีจึงเป็นส่วนสำคัญยิ่งต่อการพัฒนา การที่อิสลามให้ความสำคัญและเน้นหนักให้สตรีมีหน้าที่ดูแลอบรมลูก และปรนนิบัติสามีเพียงแต่ในบ้านนั้น ไม่ได้มีความหมายว่านางจะถูกสกัดกั้นมิให้ออกนอกบ้าน และไม่มีบทบาทในการมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับกระแสความเปลี่ยนแปลงของโลกปัจจุบันที่สังคมกำลังต้องการสตรีในการดำเนินกิจการด้านต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านสังคมสงเคราะห์และกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ที่เหมาะสมกับสตรี แต่ทั้งนี้สตรีจะต้องให้ความสำคัญกับบทบาทและหน้าที่หลักของสตรีมิให้บกพร่องหรือขาดเลยไป จะเห็นได้ว่าอิสลามให้ความสำคัญแก่สตรีมิได้ยิ่งหย่อนกว่าบุรุษ เพราะสตรี คือ ส่วนหนึ่งที่สำคัญของสังคม สตรีเป็นผู้ให้กำเนิดนักวิชาการที่ปราดเปรื่อง ผู้นำที่อาจหาญ และบุคคลสำคัญในสาขาต่างๆ มากมาย และด้วยสองมือของนางนี่เอง ที่จะต้องให้การเลี้ยงดู อบรมเยาวชนในรุ่นต่อไป และจะมาเป็นกำลังสำคัญของสังคมในอนาคต

สตรีในฐานะผู้หญิงทั่วไปในสังคม

สตรีในฐานะสมาชิกร่วมในสังคม มีหน้าที่รับผิดชอบต่อสังคมด้วยเช่นกัน ทั้งนี้สิทธิและหน้าที่ทางสังคมของสตรีจำเป็นต้องดำเนินอยู่บนเงื่อนไขและขอบเขตอันจำกัด เพราะสถานภาพทางธรรมชาติของสตรีได้กำหนดบทบาทให้สตรีไว้ที่ความเป็นภรรยาและมารดาเป็นสำคัญ ดังนั้นบทบาททางสังคมของสตรีในอิสลามจึงถือเป็นบทบาทที่สำคัญรองลงมาจากบทบาทหลักภายในครอบครัว ในขณะที่บทบาททางเศรษฐกิจ การทำงานนอกบ้านมิใช่ความรับผิดชอบหลักของสตรี แต่หากในกรณีจำเป็นที่สตรีจะต้องเข้าไปมีบทบาทสำคัญทางเศรษฐกิจสังคมด้วยการประกอบอาชีพนอกบ้าน ซึ่งถือเป็นการช่วยเหลือสามี ช่วยเหลือครอบครัว อิสลามถือว่าบทบาทดังกล่าวเป็นความจำเป็นสำหรับสตรีด้วยฐานะภรรยาผู้สร้างสรรค์ครอบครัวร่วมกับสามี

เมื่อสังคมเปลี่ยนแปลงไป สตรีมีค่านิยมเกี่ยวกับสถานภาพและบทบาทของตนเองเปลี่ยนแปลงไปด้วย โดยเห็นว่าการทำงานนอกบ้านของสตรีนั้นจะทำให้สตรีมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นและมีความมั่นใจที่เพิ่มมากขึ้นด้วย ถึงแม้ว่าสถานภาพและบทบาททางเศรษฐกิจและสังคมตลอดจน

ทัศนคติของสตรีได้มีการเปลี่ยนแปลงไป แต่สตรีก็ยังคงได้รับการคาดหวังจากสมาชิกในครอบครัวอยู่เช่นเดิมถึงความรับผิดชอบในเรื่องกิจกรรมภายในบ้านแทบทั้งหมด อีกทั้งสตรีก็มีความคาดหวังต่อตนเองไปในทิศทางเดียวกัน

สรุปได้ว่าอิสลามยกย่องและให้ความสำคัญกับสตรี ซึ่งบทบาทสตรีในฐานะภรรยานั้นถือว่าเป็นเสาหลักของครอบครัวที่จะต้องปฏิบัติในสิ่งที่ดีต่อสามี สำหรับสตรีในฐานะมารดา ถือว่ามารดามีความสำคัญเป็นลำดับต้นๆ ของการที่บุคคลจะต้องให้ความรักและเอาใจใส่และทำความดีต่อท่านให้มากๆ และบทบาทหลักของผู้เป็นมารดานั้นก็คือ การสร้างประชาชาติที่ดีและอบรมสั่งสอนลูกให้อยู่ในหนทางที่ถูกต้อง และสตรีในฐานะสมาชิกร่วมในสังคม คือ การที่สตรีสามารถทำงานนอกบ้านได้หากมีความจำเป็น แต่ถึงอย่างไรก็ตามบทบาทของสตรีที่สำคัญที่สุดก็คือการจัดการภายในบ้านนั่นเอง

3. แนวคิดเกี่ยวกับครอบครัวเข้มแข็ง

3.1. แนวคิดครอบครัวเข้มแข็ง

นักจิตวิทยาได้ให้ความหมายของครอบครัวเข้มแข็งไว้ว่า เป็นคุณลักษณะต่างๆ ทางอารมณ์และความสัมพันธ์ของครอบครัวที่ทำให้เกิดความพึงพอใจ ความสุขของครอบครัวและการประสบความสำเร็จของครอบครัว ซึ่งเป็นสิ่งที่มั่นคง มีความอดทนและความเข้มแข็งภายในครอบครัว ทำให้ครอบครัวสามารถเผชิญเหตุการณ์ต่างๆ ได้ดี สามารถแก้ไขปัญหาได้ (McCubbin; & Thomson.1991; Strong; et al. 2001) ครอบครัวที่เข้มแข็งจะรู้สึกประสบความสำเร็จและพึงพอใจเมื่อประสบความเครียดหรือต้องเผชิญสถานการณ์ต่างๆ ก็สามารถผ่านพ้นมาได้ โดยครอบครัวเข้มแข็งจะมีรูปแบบบางอย่างที่ทำให้ครอบครัวสามารถอยู่รอดและงอกงามได้ รูปแบบเหล่านั้นเรียกว่าความเข้มแข็งของครอบครัว

สำหรับงานวิจัยส่วนใหญ่แล้วมักจะเกี่ยวข้องกับการศึกษาของครอบครัวเข้มแข็ง ยกตัวอย่างเช่น การวิจัยเกี่ยวกับการสื่อสารในครอบครัว การใช้เวลาในครอบครัวและการแก้ปัญหาความขัดแย้งในครอบครัว ที่ทำให้พวกเขาเข้มแข็งหรือที่บ่อนทำลายความสามารถของพวกเขาที่จะประสบความสำเร็จ โดยความพยายามในการที่จะเข้าใจเคล็ดลับของครอบครัวเข้มแข็ง ต้องเริ่มด้วยความเข้าใจในความหมายของครอบครัวเข้มแข็งว่ามีลักษณะอย่างไร ซึ่งพิจารณาได้จากลักษณะของสมาชิกแต่ละคนในครอบครัว เกี่ยวกับลักษณะของการมีปฏิสัมพันธ์ในครอบครัว (Krysan; Moore; & Zill. 1990) นักวิจัยบางท่านมีวิธีการเพื่อที่จะกำหนดคำนิยามของครอบครัวเข้มแข็ง โดยการพัฒนาโมเดลและพัฒนามุมมองเกี่ยวกับฟังก์ชันของครอบครัว ซึ่งฟังก์ชันที่เคยใช้มีแนวโน้มจะเป็นทางด้านจิตวิทยาครอบครัวมากกว่าทางด้านสังคมวิทยาหรือด้านเศรษฐกิจครอบครัว ยกตัวอย่างเช่น งานลูวิสและลูนี่ (Lewis and Looney. 1983) มีวิธีการศึกษาครอบครัวจากมุมองทางคลินิก โดยกล่าวไว้ว่า "ครอบครัวควรจะเชิดชูเด็กให้กลายเป็นบุคคลที่อิสระเสรี และควรที่จะให้การสนับสนุนทางอารมณ์ที่เพียงพอสำหรับการรักษาลักษณะของพ่อแม่และพัฒนาการเจริญเติบโตทาง

อารมณ์ของพวกเขา" ดังนั้นครอบครัวคือความสำเร็จในการที่จัดหาสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมสำหรับการพัฒนาเด็กและพ่อแม่เช่นกัน

สตินเนท เชสเซอร์ และบาร์บารา (Stinnett; Chesser; & Barbara. 1979) ได้เสนอว่าครอบครัวเข้มแข็ง จะมีการสร้างความรู้สึกตัวตนครอบครัวทางบวก มีการส่งเสริมการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัวที่ดี มีการส่งเสริมซึ่งกันและกันในครอบครัว และสามารถที่จะจัดการกับความเครียดต่างๆ ที่เกิดขึ้นได้ ซึ่งคำนิยามครอบครัวเข้มแข็งนี้แตกต่างจากแนวคิดของเลวิส ตรงที่มีการรวมองค์ประกอบของความพึงพอใจในชีวิตครอบครัว ในขณะที่เดวิด โอลสัน (Olson. 1986) ได้เสนอว่าครอบครัวควรจะมีความสามารถที่จะจัดการกับความเครียดและปัญหาอย่างมีประสิทธิภาพ มีการเผชิญปัญหาและใช้ทรัพยากรทั้งจากภายในและภายนอกครอบครัว และมีความสามารถในการจัดการด้วยกับความยืดหยุ่นและมีความพึงพอใจจากการที่สามารถเอาชนะความเครียดและปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งโอลสันเน้นความสามารถในการปรับตัวของครอบครัว ดังนั้นคำนิยามของครอบครัวเข้มแข็งนั้นขึ้นอยู่กับปฏิสัมพันธ์ครอบครัวมากกว่าลักษณะส่วนบุคคลของแต่ละคน

ในขณะที่นักวิจัยหลายท่านได้มีการพัฒนาลักษณะเฉพาะที่มีการใช้นิยามครอบครัวเข้มแข็งที่หลากหลาย เช่น ครอบครัวเข้มแข็งมี 4 คุณลักษณะ ได้แก่ การให้คำมั่นและการทุ่มเทอย่างแรงกล้าให้กับครอบครัว ความมั่นใจ ความท้าทาย และการควบคุมสิ่งเร้าภายนอก (McCubbin; & Thomson. 1991) ครอบครัวเข้มแข็งมี 6 ตัวชี้วัด ได้แก่ ความผูกพัน การสื่อสารเชิงบวก ความผาสุกทางจิตวิญญาณ การชื่นชมและการแสดงความรัก การใช้เวลาร่วมกัน ความสามารถในการจัดการความเครียดและวิกฤตร่วมกัน (Defrain. 1999) ในขณะที่กอดดาร์ด (Gooard. 2000) ได้เสนอแนวคิดว่าองค์ประกอบที่ทำให้ครอบครัวเข้มแข็งมี 5 องค์ประกอบ คือ การเอาใจใส่ การให้คำมั่นต่อกัน รับฟังและยอมรับซึ่งกันและกัน มีความผูกพันกันระหว่างชุมชนและครอบครัว และมีความยืดหยุ่นและเปิดรับต่อการเปลี่ยนแปลง งานวิจัยของสตินเนทและเดอแฟรง (Stinnett; & Defrain. 1985) ครอบครัวเข้มแข็งจะต้องประกอบด้วย การมีข้อผูกมัด การใช้เวลาร่วมกัน การชื่นชม การจัดการกับภาวะวิกฤต การมีสุขภาพจิตที่ดี และการติดต่อสื่อสารในครอบครัว ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของดุษฎี โยเหลา และคนอื่นๆ (2545) กล่าวไว้ว่าครอบครัวเข้มแข็งเป็นลักษณะของครอบครัวที่นำไปสู่การมีความพึงพอใจระหว่างสมาชิก และเป็นครอบครัวที่สามารถสร้างให้บุตรเป็นผู้ที่มีลักษณะทางจิตใจที่ดี และมีพฤติกรรมที่เหมาะสม โดยครอบครัวเข้มแข็งมีบทบาทหน้าที่และความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกคือ การแสดงความรักและการยอมรับระหว่างกัน ความใกล้ชิดผูกพัน การสื่อสารทางบวก การให้ความสำคัญกับการกำหนดคุณค่าและมาตรฐานพฤติกรรมของครอบครัว และความสามารถในการเผชิญปัญหารวมทั้งการจัดการความเครียด

งานวิจัยเหล่านี้เป็นตัวอย่างของการรวมโครงสร้างและพฤติกรรมของครอบครัว ในทางปฏิบัติ การวิจัยจะต้องมีเกณฑ์ที่ผู้วิจัยจะต้องเลือกเพื่อใช้ในการกำหนดครอบครัวเข้มแข็ง ถึงแม้จะมีข้อตกลงทั่วไปเกี่ยวกับลักษณะของครอบครัวเข้มแข็งก็ตาม นักวิจัยบางท่านระบุครอบครัวเข้มแข็งในด้านคลินิก ก็เพราะว่าศึกษาทางด้านคลินิกครอบครัว แต่นักวิจัยบางท่านก็ระบุครอบครัวเข้มแข็งในด้านสังคม เพราะทำการศึกษาด้านสังคมวิทยา

สำหรับการทำวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้แนวคิดครอบครัวเข้มแข็ง (Family Strengths Model) ตามแนวคิดเดอแฟรง (Defrain. 1999) เหตุผลที่เลือกเกณฑ์ครอบครัวเข้มแข็งตามแนวคิดนี้ เนื่องจากเป็นตัวชี้วัดที่เป็นการดำเนินการศึกษาวิจัย ที่มีนักวิจัยได้ทำการสังเคราะห์องค์ความรู้เกี่ยวกับครอบครัวเข้มแข็งจากนักวิจัยหลายท่าน (Stinnett; & Defrain. 1985; McCubbin; et al. 1989) แล้วนำมาปรับเป็นตัวชี้วัดหรือโมเดลครอบครัวเข้มแข็ง 6 ตัวชี้วัดที่ครอบคลุมกิจกรรมครอบครัว ตลอดจนตัวชี้วัดนี้มีความสอดคล้องกับองค์ประกอบของครอบครัวเข้มแข็งตามที่ผู้วิจัยต้องการศึกษาที่มีความครอบคลุมกับชีวิตครอบครัวของครูสตรีมุสลิมและสอดคล้องกับวัฒนธรรมของชาวไทยมุสลิม ประกอบด้วยดังนี้

ความผูกพัน (Commitment) หมายถึง การที่สมาชิกในครอบครัวมีความรู้สึกที่ชัดเจนต่อบุคคลในครอบครัวและมองว่าบุคคลในครอบครัวเป็นผู้ที่มีความสำคัญสูงสุด มีความมั่นใจว่าจะไม่ให้ความสำคัญกับสิ่งอื่นมากไปกว่าการมีปฏิสัมพันธ์กันในครอบครัว รวมทั้งการที่สมาชิกในครอบครัวต่างให้อิสระและให้กำลังใจซึ่งกันและกันในการไปสู่เป้าหมายของแต่ละบุคคล ดังเช่นคำกล่าวของผู้เป็นพ่อกล่าวไว้ว่า “ภรรยาและลูกมีความสำคัญที่สุดในชีวิตของผม”

การสื่อสารเชิงบวก (Positive communication) การสื่อสารถือเป็นคุณลักษณะที่สำคัญสิ่งหนึ่งของครอบครัวเข้มแข็งที่ขาดไม่ได้ โดยการสื่อสารเชิงบวก หมายถึง การที่สมาชิกในครอบครัวมีการพูดคุยระหว่างกันด้วยคำพูดเชิงบวกกันอย่างสม่ำเสมอ และในการพูดคุยนั้นเป็นการพูดคุยอย่างเปิดเผยและจริงใจระหว่างกัน ซึ่งการสื่อสารที่ดีนั้นมีองค์ประกอบ คือ ความชัดเจน การรับฟังอย่างเปิดใจและการพูดคุยเป็นประจำสม่ำเสมอ การสื่อสารไม่จำเป็นที่จะต้องมีความคิดเห็นที่ตรงกันเสมอไป สมาชิกในครอบครัวสามารถมีความแตกต่างและความขัดแย้งได้ เพียงแต่จะต้องสื่อสารกันอย่างตรงไปตรงมา ซื่อสัตย์ในสิ่งที่พูดออกไป และจากการศึกษาการสื่อสารในครอบครัวเข้มแข็งพบว่ามีความสำคัญหลายแง่มุม สิ่งแรกและมีความสำคัญมากคือ สมาชิกในครอบครัวเข้มแข็งจะเป็นผู้ฟังที่ดี โดยพ่อท่านหนึ่งกล่าวไว้ว่า “พระเจ้าให้หูแก่เรามาสองหูและปากมาหนึ่งปาก เพราะฉะนั้นเราต้องฟังให้มากและพูดให้น้อย” นอกจากนี้แล้วสมาชิกในครอบครัวเข้มแข็งมักจะเก่งในการตั้งคำถามและไม่พยายามอ่านความคิดที่อยู่ในใจของผู้อื่น นอกจากนี้แล้วอารมณ์ขันถือว่าเป็นส่วนสำคัญสำหรับครอบครัวสุขภาพดี หนึ่งในข้อค้นพบคือครอบครัวเข้มแข็งชอบที่จะหัวเราะ และมักจะใช้อารมณ์ขันในการรักษามุมมองชีวิตในเชิงบวก เพื่อความบันเทิงและลดความตึงเครียด (Wuerffel; Defrain; & Stinnette. 1990)

ความผาสุกทางจิตวิญญาณ (Spiritual wellbeing) หมายถึง การแสดงออกของสมาชิกในครอบครัวเกี่ยวกับความเชื่อในพระเจ้า ความรู้สึกของความหวัง ความสงบ การมองโลกในแง่ดีในชีวิต การแบ่งปัน ความเห็นอกเห็นใจ ตลอดจนมีส่วนร่วมในศาสนาและศีลธรรม ซึ่งเป็นอีกหนึ่งคุณลักษณะที่นักวิจัยหลายทานเห็นว่ามีความสำคัญต่อครอบครัวเข้มแข็ง นักวิจัยส่วนมากเห็นว่าความเข้าใจในศาสนาหรือความผาสุกทางจิตวิญญาณที่กล่าวมานี้ไม่ได้หมายถึงนิกายหรือศาสนาใดศาสนาหนึ่งรวมถึงความถี่ของสมาชิกในการไปโบสถ์ วัดหรือ ศาสนสถาน แต่หมายถึงความ

ปรารถนาในการแสดงออกของสมาชิกในทางศาสนา และอาจหมายถึงการมีส่วนร่วมในศาสนาและศีลธรรม

การชื่นชมและการแสดงความรัก (Appreciation and affection) หมายถึง การที่สมาชิกในครอบครัวมีการเอาใจใส่คนในครอบครัวอย่างดี และทำให้สมาชิกในครอบครัวต่างรับรู้ถึงการเอาใจใส่ซึ่งกันและกันอย่างสม่ำเสมอ โดยสิ่งสำคัญคือการที่สมาชิกในครอบครัวต่างตระหนักถึงอารมณ์ความรู้สึกเชิงบวกของแต่ละคน บุคคลที่อยู่ในครอบครัวที่ไม่มีความสุขมักจะมองเชิงลบมากกว่าเชิงบวก ซึ่งบางวัฒนธรรมเป็นเรื่องยากในการที่จะแสดงออกถึงการชื่นชมและการแสดงความรักอย่างเปิดเผย ซึ่งวิธีการที่ดีอย่างหนึ่งในการจะรักษาบรรยากาศเชิงบวกในบ้านได้ คือ ถ้าสมาชิกในครอบครัวต้องการที่จะตักเตือนหรือวิพากษ์สมาชิกคนใดในครอบครัว ก็จะวิพากษ์กันเฉพาะในครอบครัวเท่านั้น ผู้เป็นพ่อกล่าวไว้ว่า “เราควรที่จะแสดงออกการชื่นชมในสิ่งที่ดีมากกว่าการการพูดในเชิงลบต่อเรื่องที่ไม่ดี” ซึ่งการแลกเปลี่ยนกันเชิงบวกมีลักษณะคล้ายกับการส่งต่อ (Snowball) คือถ้าแม่รู้สึกดีต่อตัวเอง แม่ก็จะมีแนวโน้มที่จะพูดสิ่งที่ดีต่อพ่อ และเมื่อพ่อรู้สึกดี พ่อก็มีแนวโน้มที่จะทำดีต่อลูกๆ เช่นเดียวกัน

การใช้เวลาร่วมกัน (Time together) หมายถึง การที่สมาชิกในครอบครัวกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่มีความสนุกด้วยกัน ในสังคมอเมริกันการใช้เวลาร่วมกันในครอบครัวถือว่าเป็นสิ่งที่มีค่ามากที่สุด มักจะใช้เวลามากในการอยู่ร่วมกัน และจากการศึกษาในแปซิฟิกตอนใต้ พบว่าครอบครัวชาวฟิจิจะเก่งในเรื่องของการใช้เวลาสนุกด้วยกันในครอบครัวและดูเหมือนจะเป็นตัวอย่างที่ดีกับวัฒนธรรมอื่น (Defrain; Defrain; & Lepard.1994) และจากการฟังผู้ใหญ่จำนวนพันๆ คน หากพวกเขาคิดย้อนกลับไปในช่วงวัยเด็กที่มีความสุขที่สุด พบว่าความสุขที่ดีที่สุดในช่วงวัยเด็กคือการที่ได้ใช้เวลาร่วมกันในครอบครัว ซึ่งความทรงจำที่ดีของช่วงชีวิตในวัยเด็กมักจะมีความทรงจำเกี่ยวกับกิจกรรมที่ทำร่วมกันในครอบครัว ถึงแม้ว่ากิจกรรมที่ทำร่วมกันนั้นไม่จำเป็นต้องใช้เงินจำนวนมาก ซึ่งเงินไม่สามารถซื้อความสุขได้ แต่ความรักความสัมพันธ์ในครอบครัวสามารถสร้างมันได้

ความสามารถในการจัดการกับความเครียดและวิกฤตร่วมกัน (Ability to cope with stress and crisis) หมายถึง ความสามารถของครอบครัวในการจัดการกับความเครียด เหตุการณ์ที่อาจเกิดความเสียหาย หรือการพยากรณ์การเปลี่ยนแปลงของวงจรชีวิต ถือเป็นคุณลักษณะสำคัญประการหนึ่งของครอบครัวเข้มแข็ง โดยครอบครัวเข้มแข็งมักจะป้องกันปัญหาก่อนที่ปัญหาจะเกิดขึ้น แต่อย่างไรก็ตามเมื่อเกิดปัญหา ครอบครัวสามารถที่จะจัดการกับความท้าทายนั้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ และมองว่าเป็นโอกาสในการเติบโตของครอบครัว และจากการศึกษาครอบครัวเข้มแข็ง 81 ครอบครัวพบว่า ครอบครัวเข้มแข็งก็จะมีประสบการณ์ที่ยากในชีวิต แต่จะมีวิธีในการรับมือกับปัญหาที่เกิดขึ้นแตกต่างกันไป ซึ่งจากการศึกษานี้ทำให้เห็นชัดเจนว่าครอบครัวเข้มแข็งไม่ใช่ครอบครัวที่ไม่มีปัญหา แต่เป็นครอบครัวที่สามารถรับมือกับปัญหาได้ดีและมักจะแก้ไขปัญหาด้วยกันในครอบครัว รวมทั้งหากไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้ พวกเขาจะมีการขอความ

ช่วยเหลือจากผู้อื่น ในขณะที่ครอบครัวที่มีปัญหามักจะไม่สามารถแก้ไขปัญหาและขอความช่วยเหลือจากผู้อื่นได้

สรุปได้ว่า ครอบครัวเข้มแข็ง หมายถึง การที่สมาชิกภายในครอบครัว มีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน มีการทำหน้าที่เพื่อเสริมสร้างความสมบูรณ์ในโครงสร้างต่าง ๆ ของครอบครัว โดยครอบครัวเข้มแข็งมี 6 องค์ประกอบ ได้แก่ (1) ความผูกพัน (Commitment) (2) การสื่อสารเชิงบวก (Positive communication) (3) ความผาสุกทางจิตวิญญาณ (Spiritual wellbeing) (4) การชื่นชมและความรัก (Appreciation and affection) (5) การใช้เวลาร่วมกัน (Time together) และ (6) ความสามารถในการจัดการกับความเครียดและวิกฤตการณ์ต่างๆ (Ability to cope with stress and crisis)

3.2. การวัดครอบครัวเข้มแข็ง

การวัดครอบครัวเข้มแข็ง มีรูปแบบการวัดที่หลากหลาย เนื่องจากมีนักวิจัยศึกษาเป็นจำนวนมากโดยเฉพาะงานวิจัยในต่างประเทศ มีงานวิจัยจำนวนมากที่ศึกษาครอบครัวเข้มแข็งเพื่อประเมินเกี่ยวกับลักษณะหน้าที่ของครอบครัว นักวิจัยได้มีการคิดค้นวิธีการในการวัดลักษณะของชีวิตครอบครัว วิธีการวัดมีการวัดตั้งแต่การสำรวจ หรือการใช้เทคนิคการสังเกต จากการศึกษาของแกรี่ (Gary; et al. 1983) มีการใช้เครื่องมือวัดโดยให้กลุ่มตัวอย่างรายงานตนเองว่าครอบครัวเป็นอย่างไร (Self-report family) และศึกษาระดับความพึงพอใจในชีวิตแต่งงาน, แบบวัด (FACES) เป็นแบบวัดที่ออกแบบมาโดยเฉพาะเพื่อทดสอบสมมติฐานที่ได้มาจากโมดล มีการวัดตัวแปรการทำงานร่วมกันและตัวแปรความสามารถในการปรับตัว ซึ่งต้องการวัด เช่น ความมุ่งมั่น การให้กำลังใจสมาชิกในครอบครัว การใช้เวลาร่วมกัน และการติดต่อกับสังคม (Olson.1982) ในขณะที่งานวิจัยของมูสและมูส (Moos; & Moos. 1986) มีการวัดโดยให้กลุ่มตัวอย่างหรือผู้เข้าร่วมวิจัยเป็นผู้กรอกข้อมูลด้วยตนเองในแบบวัดที่สร้างขึ้น นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยที่วัดโดยใช้เทคนิคการสังเกตเพื่อประเมินลักษณะหน้าที่ของครอบครัว มีการสังเกตจากวิดีโอเทปเกี่ยวกับปฏิสัมพันธ์ของคนในครอบครัว (Lewis. 1989)

การวัดการสื่อสารภายในครอบครัว การสื่อสารในครอบครัวเป็นตัวแปรหนึ่งที่มีนักวิจัยสนใจศึกษาและทำการวัดบ่อยที่สุด (Swihart. 1988) มีการใช้เครื่องมือในการวัดที่หลากหลาย เช่น มีการใช้การสังเกต และให้กลุ่มตัวอย่างมีการรายงานตนเอง (self-report) การศึกษานี้มีการใช้วิธีการสังเกต 121 ครอบครัวและพบว่าสมาชิกแต่ละคนในครอบครัวมีการสื่อสารที่เปิดเผยและชัดเจน (Grotevant. 1983) โดยโอลสันมีการพัฒนาเครื่องมือวัดการรายงานตนเอง ซึ่งเน้นไปที่ธรรมชาติของการสื่อสารระหว่างช่วงวัยรุ่น เก็บข้อมูลจากสามครอบครัว (Olsan; et al.1982) นอกจากนี้มีการวัดโดยการสังเกตแบบมีส่วนร่วม การสัมภาษณ์และการใช้แบบสอบถาม (รัตนา จันทร์เทาว์ และวิรัช วงศ์ภินันท์วัฒนา. 2547) *การวัดความผูกพันของครอบครัว การวัดแสดงการชื่นชม* นักวิจัยจำนวนมากที่ได้มีการกำหนดโครงสร้างของตัวแปรและมีการให้คำนิยามที่แตกต่างกันออกไป นอกจากนี้แล้วยังมีการพัฒนาเทคนิคการวัดจำนวนมาก เช่น การรายงานตนเอง (Self-report technique)

เทคนิคที่ไม่ใช้คำพูด (Non-verbal technique) สำหรับการวัดความผูกพันและการชื่นชมในครอบครัวมักจะพบได้บ่อยในการศึกษาลักษณะของครอบครัว เช่น งานวิจัยของมูส หรือสตินเนท ซึ่งแต่ละเครื่องมือวัดจะมีการประเมินโครงสร้างด้วยรูปแบบของตนเอง *การวัดความเข้าใจในศาสนา* งานวิจัยเรื่องหนึ่งมีการวัดโครงสร้างของตัวแปรความเข้าใจในศาสนา ไม่ได้ขึ้นอยู่กับความถี่ของการเข้าร่วมโบสถ์หรือการยึดมั่นในความเชื่อที่เฉพาะเจาะจง แต่เน้นไปที่ครอบครัวเข้มแข็งจะมีศีลธรรมและค่านิยมที่ถูกต้อง วัดโดยให้รายงานตนเอง (Self-report) เพื่อจะประเมินครอบครัว เช่นงานวิจัยสตินเนท Environment Scale and Olson's Enriching and Nurturing Relationship Issues, Communication, and Happiness Scale (ENRICH) หรืองานวิจัยของมูส เป็นลักษณะของให้เลือกตอบถูก-ผิด เช่น "สมาชิกในครอบครัวเข้าโบสถ์หรือไม่" "เราไม่เชื่อในสวรรค์หรือนรก" (Moos; & Moos.1986) เป็นต้น *การวัดความสามารถในการเผชิญปัญหา* มีงานวิจัยที่ตั้งสมมติฐานไว้ว่าครอบครัวที่ดีจะมีรูปแบบการปรับตัวที่ยืดหยุ่นกว่าครอบครัวที่วุ่นวาย โดยโอลสันได้มีการตั้งสมมติฐานไว้สองวิธีที่สำคัญที่สามารถนำมาปรับใช้กับมิติความสามารถในการปรับตัวกับมิติการทำงานร่วมกัน สิ่งแรกคือ ทำการวัดโดยสมาชิกในครอบครัวจะขอให้คนในครอบครัวประเมินสถานการณ์ต่างๆ และสองคือโอลสันได้เสนอว่าครอบครัวจะมีขั้นตอนในวงจรชีวิตที่แตกต่างกัน (วัยเด็กกับวัยทารก, วัยประถมกับวัยรุ่น) จะมีระดับของการปรับตัวและการทำงานร่วมกันที่แตกต่างกัน โดยโอลสันได้ใช้วิธีการรายงานตนเอง (FACES self-report) ในการวัดระดับของความสามารถในการปรับตัวในครอบครัว (Olson; et al. 1989) การวัดการมีปฏิสัมพันธ์กับสังคม ในงานวิจัยของโควานและโควาน (Cowan; & Cowan. 1982) ได้ทำการศึกษาคู่ชีวิตสมรสที่มีบุตรและวางแผนมีบุตรคนแรกทันทีหลังแต่งงาน โดยใช้เทคนิคการเก็บข้อมูลให้แต่ละคู่มาจับคู่พูดคุยกันถึงปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการมีบุตรคนแรกและความสัมพันธ์ของสามีภรรยา *การวัดการใช้เวลาร่วมกัน* มีการใช้แบบรายงานตนเองเพื่อศึกษาคุณภาพของการใช้เวลาร่วมกัน เช่น คำถาม "สมาชิกในครอบครัวชอบที่จะใช้เวลาร่วมกัน" ซึ่งจากการวัดแต่ละตัวแปรสามารถนำมาใช้ในการศึกษาครอบครัวเข้มแข็งได้

สรุปได้ว่า การวัดครอบครัวเข้มแข็งมีการวัดที่หลากหลาย อาทิ การรายงานตนเอง การให้เลือกตอบ ถูก–ผิด การสังเกต การสัมภาษณ์ เป็นต้น สำหรับงานวิจัยเรื่องนี้ผู้วิจัยใช้การวัดโดยใช้แบบสอบถามแบบประเมินค่า 5 ระดับ (เห็นด้วยอย่างยิ่ง ถึง ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง) สร้างขึ้นตามนิยามปฏิบัติการของตัวแปรที่ได้จากการทบทวนวรรณกรรมและจากการวิเคราะห์ข้อค้นพบที่ได้จากงานวิจัยระยะที่ 1 และให้ผู้ตอบแบบสอบถามเป็นผู้ตอบด้วยตนเอง

3.3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับครอบครัวเข้มแข็ง

มีผู้ศึกษางานวิจัยเกี่ยวกับครอบครัวเข้มแข็งเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะงานวิจัยในต่างประเทศ เนื่องจากต่างประเทศได้ให้ความสำคัญกับระบบครอบครัวและมีแหล่งทุนสนับสนุนในการทำวิจัยครอบครัว ดังเช่น งานวิจัยของแอบบอตและเมอริดิต (Abbott; & Meredith. 1985 เก่า

เกินไป) ได้ทำการศึกษาครอบครัวเข้มแข็ง 5 กลุ่ม โดยกลุ่มตัวอย่างประกอบด้วย 210 ครอบครัวผิวขาว, 105 ครอบครัวชิคา, 103 ครอบครัวผิวดำ, 80 ครอบครัวม้ง, 57 ครอบครัวอเมริกันอินเดียน มีวัตถุประสงค์หลักคือ เพื่อค้นหาและระบุหน้าที่ของครอบครัว และเพื่อประเมินระดับความเข้มแข็งของครอบครัว และพบว่าครอบครัวทั้งห้ากลุ่มเห็นด้วยกับลักษณะของครอบครัวสุขภาพดีว่าเป็นอย่างไร และพบว่าครอบครัวผิวขาวและครอบครัวม้งมีคะแนนสูงกว่าครอบครัวอื่นๆ ตามมาด้วยครอบครัวผิวดำ ครอบครัวชิคา และครอบครัวอเมริกันอินเดียน ตามลำดับ นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยที่ศึกษาถึงความแตกต่างระหว่างครอบครัวผิวขาวกับ ครอบครัวผิวดำ ยกตัวอย่างเช่น งานวิจัยของเวก้าและคนอื่นๆ (Vega; et al. 1986) ที่ศึกษาความสามัคคีและความสามารถในการปรับตัวของครอบครัวสเปนและแองโกล พบว่า ไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญระหว่างครอบครัวที่มีรายได้ต่ำกับครอบครัวแองโกลรายได้ปานกลางที่มีต่อระดับการรับรู้ของครอบครัวสามัคคีและความสามารถในการปรับตัว

นอกจากมีการศึกษางานวิจัยที่มีลักษณะที่แตกต่างกันของครอบครัวแล้ว ยังมีการศึกษาถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อครอบครัวเข้มแข็ง ดังเช่น การศึกษาของ ทิพย์วัลย์ สุรินยา (2550) ได้ศึกษากลุ่มสามีและภรรยา จำนวน 448 คนในกรุงเทพมหานคร พบว่า ปัจจัยเชิงเหตุที่ทำให้เกิดความเข้มแข็งของครอบครัว ได้แก่ ระดับความเครียดในครอบครัว สุขภาพจิตของครอบครัว ความสัมพันธ์ในครอบครัว การติดต่อสื่อสารในครอบครัว ค่านิยมของครอบครัว และการสนับสนุนทางสังคม สอดคล้องกับงานวิจัยของบังอร เทพเทียนและคนอื่นๆ (2551) ศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับครอบครัวเข้มแข็ง โดยสำรวจครัวเรือนในทุกภาคของประเทศไทย ใช้วิธีการสุ่มหลายขั้นตอนจำนวนครัวเรือนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 4,778 ครัวเรือน การเก็บข้อมูลใช้การสัมภาษณ์โดยพนักงานสัมภาษณ์ที่เป็นบุคคลในพื้นที่และได้รับการอบรมจากผู้ควบคุมภาคสนามมาแล้วเป็นอย่างดี ผลการศึกษาพบว่า ครอบครัวที่สามารถพึ่งพาตนเองได้ทางเศรษฐกิจ (มีความสมดุลทางรายได้กับรายจ่าย) และครอบครัวที่สมาชิกในครัวเรือนมีสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน (มีการพูดคุยปรึกษาหารือกัน เอื้ออาทรต่อกัน และมีกิจกรรมร่วมกันทั้งในและนอกครัวเรือน) รวมทั้งเป็นครอบครัวที่มีอารมณ์ร่าเริง แจ่มใส ไม่ดื่มสุรา และมีหลักประกันในชีวิต ปัจจัยที่กล่าวมานี้มีความสำคัญต่อครอบครัวเข้มแข็งในสังคมไทย นอกจากนี้ครอบครัวเข้มแข็งมีผลทางบวกต่อพฤติกรรมการดูแลสุขภาพอีกด้วย จากงานวิจัยพบว่า ครอบครัวเข้มแข็ง เจตคติต่อการตั้งครรภ์ และต้นทุนชีวิต มีความสัมพันธ์ทางบวกระดับปานกลางกับพฤติกรรมการดูแลสุขภาพของหญิงตั้งครรภ์วัยรุ่น (มาลีวัล เลิศสาครศิริ. 2556) และมีงานวิจัยที่ศึกษารูปแบบในการพัฒนาครอบครัวเข้มแข็ง กล่าวคือ การพัฒนาครอบครัวเข้มแข็งจะต้องมีการกำหนดกฎระเบียบการอยู่ร่วมกันในครอบครัว กำหนดบทบาทหน้าที่ของสมาชิกให้ชัดเจน ใช้การสื่อสารด้วยการพูดคุยแบบเผชิญหน้า จัดกิจกรรมการพัฒนาครอบครัวเกี่ยวกับการออกกำลังกาย การสนับสนุนส่งเสริมกิจกรรมประเพณีท้องถิ่น และการส่งเสริมสนับสนุนแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงในครัวเรือน เปิดโอกาสให้สมาชิกในครอบครัวช่วยงานสาธารณประโยชน์ การทำหน้าที่ของตนเองให้สมบูรณ์บนพื้นฐานการเข้าใจ ไว้วางใจ มีเหตุผลและช่วยเหลือเกื้อกูลกัน (อรุณ หนูขาว. 2555)

จากงานวิจัยข้างต้นจะเห็นได้ว่าปัจจัยที่ส่งผลต่อครอบครัวเข้มแข็ง ประกอบด้วยหลายปัจจัย เช่น ความเอื้ออาทร ความสัมพันในครอบครัว การติดต่อสื่อสารในครอบครัว เป็นต้น และทำให้เห็นว่าการศึกษาครอบครัวเข้มแข็ง ไม่มีความแตกต่างเกี่ยวกับระดับของการรับรู้ของครอบครัว ไม่ว่าจะมาจากลักษณะของครอบครัวสังคมใดก็ตาม ซึ่งในงานวิจัยเรื่องนี้ผู้วิจัยศึกษาในครอบครัวสังคมมุสลิม ซึ่งมีบริบทที่แตกต่างจากครอบครัวอื่นๆ ในสังคมไทย เนื่องจากมีความเฉพาะและเอกลักษณ์ โดยมีศาสนามาและวัฒนธรรมเข้ามาเกี่ยวข้อง ทำให้ผู้วิจัยสนใจว่าการศึกษาในบริบทสังคมสามจังหวัดชายแดนภาคใต้จะมีลักษณะอย่างไร

4. แนวคิดที่ใช้ในการวิเคราะห์สาเหตุพฤติกรรมของบุคคล

พฤติกรรม (Behavior) คือ ทุกสิ่งที่บุคคลทำ ซึ่งสามารถสังเกตได้โดยตรง เช่น การกระโดด การร้องไห้ การหัวเราะ เป็นต้น หรือสิ่งที่อยู่ในกระบวนการทางจิตใจ ซึ่งได้แก่ อารมณ์ ความรู้สึก ความคิด และแรงขับ ซึ่งเป็นประสบการณ์ของบุคคลแต่ละคนที่ไม่สามารถสังเกตได้โดยตรง (Allen; & Santrock. 1993: 8) และในงานวิจัยเรื่องนี้ ผู้วิจัยศึกษาพฤติกรรมการจัดการภายในครอบครัวของครูสตรีมุสลิมสมรสที่นำไปสู่ครอบครัวเข้มแข็งว่าเป็นอย่างไร โดยอาศัยพื้นฐานความเข้าใจความเป็นพฤติกรรมศาสตร์ โดยในทางพฤติกรรมศาสตร์ เป็นการพูดถึงแนวคิดสำคัญต่างๆ ที่สัมพันธ์กัน ที่แสดงให้เห็นถึงการมองปรากฏการณ์ระหว่างตัวแปรต่างๆ และมีวัตถุประสงค์ที่จะอธิบายและพยากรณ์ปรากฏการณ์นั้น (จรรจา สุวรรณทัต. 2537)

งานวิจัยเรื่องนี้ เป็นการสังเคราะห์องค์ความรู้โดยอาศัยหลักสหวิทยาการหรือหลายสาขาร่วมกัน และจากการรวบรวมแนวคิดทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ทั้งทางจิตวิทยาเชิงบวก ทุนทางสังคม จิตวิทยาครอบครัว มาเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยและมีการออกแบบงานวิจัย ผู้วิจัยได้ประยุกต์แนวคิดทฤษฎีการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัว (Individual and Family Self-management Theory) ของไรอันและซาวีน (Ryan; & Sawin. 2009) มาเป็นกรอบในการหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรทางจิตและทางสังคม ดังนี้

แนวคิดทฤษฎีการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัว

ทฤษฎีการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัว (Individual and Family Self-management Theory) ของไรอันและซาวีน (Ryan; & Sawin. 2009) เป็นทฤษฎีที่ใช้ในงานวิจัยหรือการศึกษาในมิติทางสุขภาพว่าบุคคลสามารถที่จะจัดการตนเองและจัดการในครอบครัวที่เจ็บป่วยเรื้อรังอย่างไร โดยทฤษฎีนี้กล่าวไว้ว่าการจัดการตนเองและครอบครัวเป็นปรากฏการณ์ที่ซับซ้อนที่ประกอบด้วยสามมิติ คือ บริบท (Context) กระบวนการ (Process) และผลลัพธ์ (Outcome)

ปัจจัยในมิติของบริบท (Context) ได้แก่ เงื่อนไขที่เฉพาะเจาะจง (ความซับซ้อนของเงื่อนไข, ความซับซ้อนของการรักษา), สภาพแวดล้อมทางกายภาพและทางสังคม (การเข้าถึงการ

รักษา วัฒนธรรม ทุนทางสังคม) ตัวบุคคลและครอบครัว (ขั้นการพัฒนา มุมมอง การรู้หนังสือ กระบวนการข้อมูลและความสามารถ) เหล่านี้มีผลต่อมิติกระบวนการ และมิติของผลลัพธ์

ในมิติของกระบวนการ (Process) จะเกี่ยวข้องกับ เช่น ความรู้และความเชื่อ (การรับรู้ความสามารถของตนเอง การคาดหวังผลลัพธ์ที่จะเกิดขึ้น เป้าหมาย) ความสามารถและทักษะการควบคุมตนเอง (การตั้งเป้าหมาย การตรวจสอบตนเอง การสะท้อนความคิด การตัดสินใจการประเมินตนเองและการควบคุมอารมณ์) การเอื้ออำนวยทางสังคม (อิทธิพล การสนับสนุนและความร่วมมือ) ซึ่งมีผลโดยตรงต่อมิติของผลลัพธ์ (Outcome) ซึ่งเป็นผลลัพธ์ใกล้เคียง (Proximal Outcome) ที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการจัดการตนเอง และค่าใช้จ่ายในการดูแลรักษาสุขภาพและการบริการ และผลลัพธ์สุดท้าย (Distal Outcome) คือ สภาวะทางสุขภาพ การมีคุณภาพชีวิตที่ดี และค่าใช้จ่ายในการดูแลรักษาสุขภาพ ดังภาพประกอบ 1

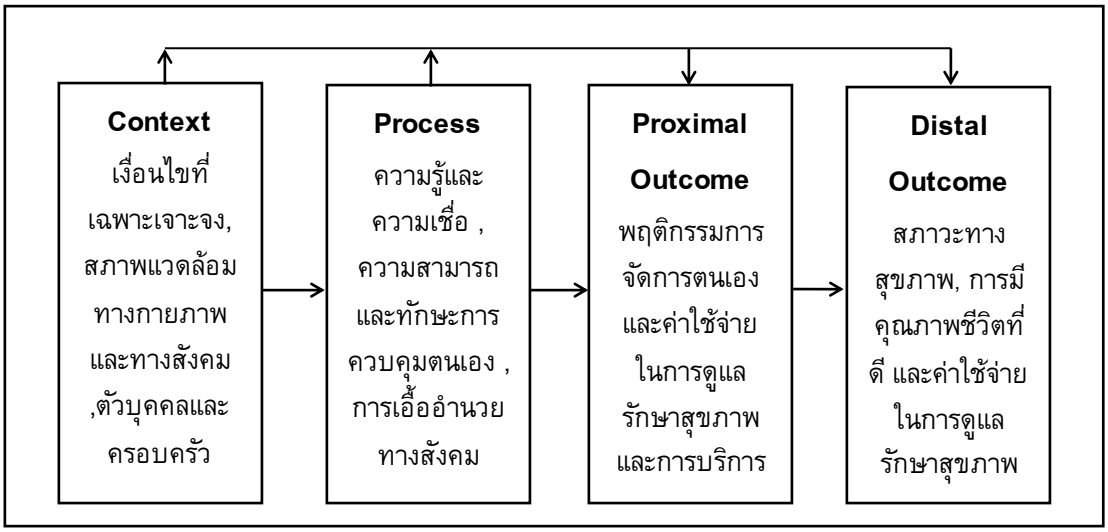

ภาพประกอบ 1 โมเดลทฤษฎีการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัว (Individual and Family Self-management Theory) ของไรอันและซาวีน

และเมื่อนำแนวคิดทฤษฎีดังกล่าวมาปรับใช้กับงานวิจัยในครั้งนี้ จากมิติทางสุขภาพปรับสู่การศึกษาในมิติทางพฤติกรรมศาสตร์ ได้โดยมิติทางสุขภาพประกอบด้วยบริบท กระบวนการ ผลลัพธ์ใกล้เคียง และผลลัพธ์สุดท้าย ซึ่งเมื่อนำมาศึกษาในทางพฤติกรรมศาสตร์แล้ว สามารถนำกรอบการศึกษาทางสุขภาพมาปรับใช้ในมิติพฤติกรรมศาสตร์ได้ เนื่องจากทางพฤติกรรมศาสตร์เชื่อว่าพฤติกรรมของมนุษย์เกิดจากปัจจัยภายในและภายนอกบุคคล ดังนั้น มิติทางบริบทสามารถนำมาเทียบเคียงได้กับปัจจัยภายนอก มิติกระบวนการสามารถนำมาเทียบเคียงได้กับปัจจัยภายใน มิติผลลัพธ์สามารถนำมาเทียบเคียงกับการเกิดของพฤติกรรม ซึ่งเมื่อนำมิติทางสุขภาพมาปรับใช้สามารถนำมาปรับใช้ได้ดังนี้ ปัจจัยในมิติของบริบท คือ การรับรู้ของครอบครัว โครงสร้างของครอบครัวและสังคม ทุนทางวัฒนธรรม ซึ่งเป็นปัจจัยภายนอกจะมีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของตัว

บุคคลและครอบครัว ในมิติของกระบวนการจะเกี่ยวข้องกับ คือ การรับรู้ความสามารถของตนเอง การคาดหวังผลลัพธ์ที่จะเกิดขึ้น ซึ่งเป็นปัจจัยภายใน ที่มีผลโดยตรงต่อมิติของผลลัพธ์ ซึ่งเป็นผลลัพธ์ใกล้เคียง (Proximal Outcome) ที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการจัดการตนเองและการจัดการในครอบครัว และผลลัพธ์สุดท้าย (Distal Outcome) หากบุคคลสามารถมีพฤติกรรมในการจัดการตนเองและในครอบครัวได้ ก็จะทำให้เกิดการมีครอบครัวเข้มแข็งได้ ดังภาพประกอบ 2

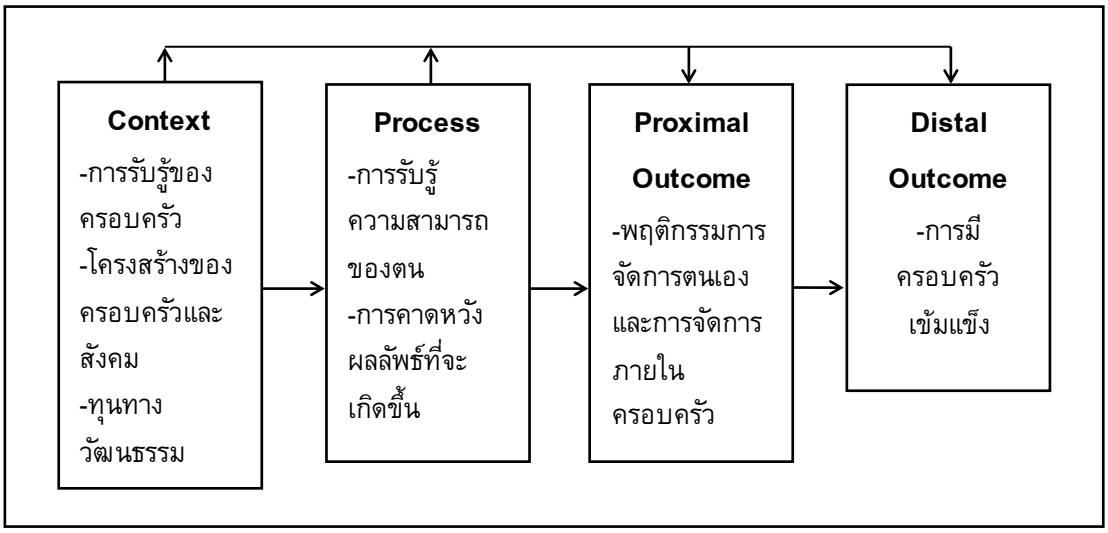

ภาพประกอบ 2 การปรับโมเดลทฤษฎีการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัว

จากภาพประกอบโมเดลทฤษฎีการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัว ที่เชื่อว่าพฤติกรรมเกิดจากปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกบุคคลที่ส่งผลต่อการกระทำพฤติกรรมของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวและครอบครัวเข้มแข็ง ผู้วิจัยจึงได้นำแนวคิดดังกล่าวมาปรับใช้ในการศึกษาในการวิจัยครั้งนี้ เนื่องจากมีความสอดคล้องกับข้อค้นพบงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (จะกล่าวในรายละเอียดของตัวแปรในบทที่ 2) โดยนำมาปรับใช้ในการศึกษาวิจัยระยะที่ 2 ที่ต้องการศึกษารูปแบบความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงสาเหตุระหว่างกลุ่มตัวแปรปัจจัยด้านทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกและทุนทางสังคมที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวของครูสตรีมุสลิมสมรสที่นำไปสู่ครอบครัวเข้มแข็ง (ดังภาพประกอบ 3) ซึ่งนำมาสู่โมเดลการวิจัยระยะที่ 2

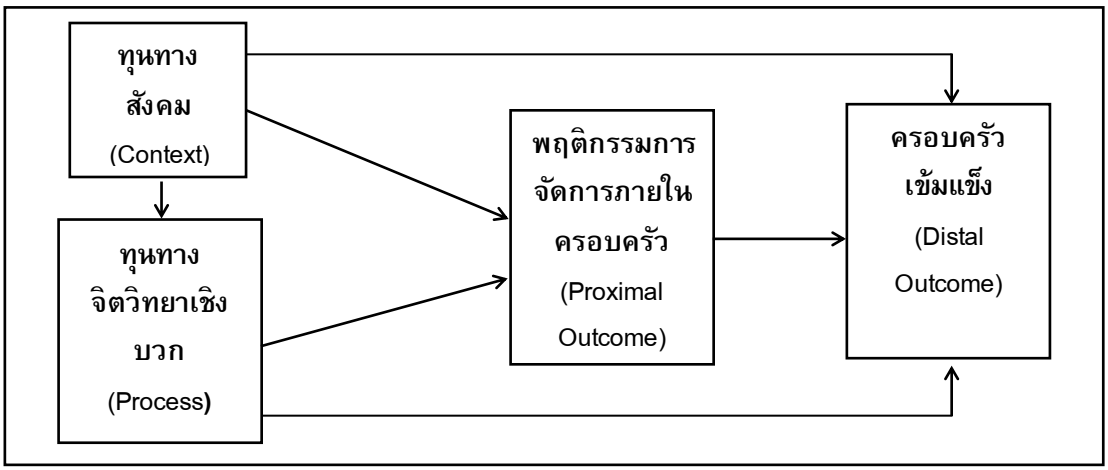

ภาพประกอบ 3 การปรับใช้โมเดลทฤษฎีการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวของไรอัน และซาวีน (2009) มาปรับใช้ในการวิจัยระยะที่ 2

5. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัว ที่มีต่อครอบครัวเข้มแข็ง

5.1 แนวคิดการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัว

การจัดการภายในครอบครัวได้มีผู้ให้คำนิยามไว้หลากหลาย โดยแต่ละคำนิยามขึ้นอยู่กับสถานการณ์และมุมมองของการศึกษา เช่น มุมมองในทางจิตวิทยาและสังคมวิทยา เป็นต้น สำหรับการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยยึดแนวคิดของการจัดการในคำนิยามของการการเผชิญสถานการณ์เพื่อแก้ปัญหาในสถานการณ์หนึ่ง ตามคำบัญญัติภาษาอังกฤษจะใช้คำว่า “Coping” ซึ่งจะไม่ใช้คำว่า “Managing” โดยคำสองคำนั้นมีความหมายใกล้เคียงกันแต่จะนำไปใช้ในบริบทที่แตกต่างกัน แต่บางโอกาส “Managing” จะถือเป็นส่วนหนึ่งของ “Coping” หรือจะกล่าวว่าเป็นซับเซตหนึ่งก็ได้ Oxford Dictionaries (2015: Online) กับ Cambridge English Dictionary (2015: Online) ได้ให้ความหมายของคำว่า “Cope” ในทางเดียวกัน หมายถึง “การได้รับความสำเร็จเมื่อเผชิญกับสภาวะหรือสถานการณ์ที่ยากลำบาก” ในขณะที่สมาคมจิตวิทยาอเมริกัน (American Psychological Association. 1982) ได้ให้ความหมายของคำว่า “การจัดการ” หรือ “Coping” ตามมุมมองสาขาจิตวิทยาว่า หมายถึง การใช้กลยุทธ์ทั้งที่ตระหนักรู้และไม่ตระหนักรู้หรือกลไกในการปรับตัวให้เข้ากับความเครียด ความผิดปกติต่างๆ หรือความต้องการของสิ่งแวดล้อม

จากการทบทวนวรรณกรรม ทฤษฎีระบบครอบครัว (Family System) สามารถนำมาปรับใช้ในการศึกษาการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวได้ โดยทฤษฎีระบบ ครอบครัวมองครอบครัวเป็นระบบย่อยที่สำคัญของสังคมและมีอยู่ในสังคมมาเป็นเวลานาน รวมทั้งเป็นสถาบันทางสังคมที่เกิดขึ้นมานานแล้วในอดีตในทุกมุมโลก และยังคงเป็นสถาบันที่เป็นรากฐานในการสร้างเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่ถ่ายทอดไปสู่ลูกหลานมากที่สุดสถาบันหนึ่ง ระบบครอบครัวเป็นระบบที่

ซับซ้อนและประกอบขึ้นด้วยระบบย่อยภายในครอบครัวอีกหลายระบบ ซึ่งต่างปฏิสัมพันธ์กันในการดำเนินชีวิตครอบครัว การทำความเข้าใจกับความสัมพันธ์ของระบบต่างๆ ของครอบครัวย่อมขยายมุมมองการวิเคราะห์ครอบครัวได้อย่างกว้างขวางยิ่งขึ้น ซึ่งมีนักวิจัยสองท่าน ไรอันและซาวีน (Ryan; & Sawin. 2009) ได้นำมาใช้ในงานวิจัยและสร้างเป็นทฤษฎีการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัว (Individual and Family Self-management Theory) แต่สำหรับแนวคิดของทั้งสองท่านเป็นงานวิจัยที่ถูกวิจัยและนำมาใช้ในด้านการแพทย์ (สุขภาพ)

ผู้วิจัยเห็นว่าทฤษฎีดังกล่าวมีความครอบคลุมและสามารถนำมาปรับใช้ในงานวิจัยครั้งนี้ จึงได้มีการนำมาปรับใช้ให้เข้ากับบริบทของการศึกษา กล่าวคือ การจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัว ได้มองถึงประเด็นสำคัญสองประเด็นคือ การจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวของครูสตรีมุสลิม ซึ่งการจัดการตนเองและครอบครัวเป็นปรากฏการณ์ที่ซับซ้อนที่ประกอบด้วยสามมิติ คือ บริบท (Context) กระบวนการ (Process) และผลลัพธ์ (Outcome) โดยปัจจัยในมิติของบริบทจะมีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของตัวบุคคลและครอบครัวในมิติของกระบวนการ และมีผลโดยตรงต่อมิติของผลลัพธ์ ซึ่งการเพิ่มกระบวนการของการจัดการตนเองและการจัดการในครอบครัว จะทำให้มีผลลัพธ์ในเชิงบวกมากขึ้น โดยผลลัพธ์จะเป็นผลลัพธ์ใกล้เคียง (Proximal Outcome) หรือผลลัพธ์สุดท้าย (Distal Outcome)

มิติบริบท (Context) เป็นปัจจัยความเสี่ยงและการป้องกัน ประกอบด้วย (1) ปัจจัยเงื่อนไขเฉพาะ เช่น การรับรู้ของครอบครัว โครงสร้างของครอบครัว (2) สภาพแวดล้อมทางสังคม เช่น วัฒนธรรม ทุนทางสังคม (3) ปัจจัยส่วนบุคคลและครอบครัว เช่น ความสามารถในการเรียนรู้ โครงสร้างและหน้าที่ของครอบครัว ความสามารถในการจัดการตนเอง ส่วนมิติกระบวนการ (Process) ประกอบด้วย (1) ความรู้ความเชื่อ เกี่ยวกับความสามารถของตนเอง การคาดหวังผลลัพธ์ที่จะเกิดขึ้น (2) ทักษะและความสามารถในการควบคุมตนเอง (3) การอำนวยความสะดวกทางสังคม เช่น อิทธิพลทางสังคม การเจรจาระหว่างตนเองและครอบครัว และสำหรับมิติผลลัพธ์ (Outcome) ในส่วนของผลลัพธ์ใกล้เคียง (Proximal Outcome) จะเกี่ยวข้องกับการมีพฤติกรรมการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัว และผลลัพธ์สุดท้าย (Distal Outcome) จะเกี่ยวข้องกับผลลัพธ์ใกล้เคียง หากบุคคลสามารถมีพฤติกรรมในการจัดการตนเองและในครอบครัวได้ ก็จะทำให้เกิดการมีครอบครัวเข้มแข็งได้ (Ryan; & Sawin. 2009: 9-10)

ในมุมมองของการจัดการตนเอง มีผู้ให้คำนิยามที่หลากหลาย โดย บรูซ (Bruce. 1992) ได้กล่าวถึงความหมายของการจัดการทั้งในรูปแบบของกิจกรรมและผลลัพธ์ของการจัดการ โดยการจัดการของแต่ละบุคคลนั้นมีความแตกต่างกัน ซึ่งจะต้องพิจารณาถึงสิ่งที่บุคคลกระทำมากกว่าสิ่งที่บุคคลเป็น อย่างไรก็ตามคุณลักษณะของแต่ละบุคคลถือเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่จะส่งผลต่อกิจกรรมของการจัดการได้ นอกจากนี้การจัดการ หมายถึง การเผชิญกับความเครียดซึ่งสอดคล้องกับคำนิยามของการจัดการโดยทั่วไปที่ให้ความหมายของการจัดการในด้านการเผชิญต่อความเครียด นอกจากนี้บรูซได้ให้ความหมายของการจัดการในฐานะกระบวนการที่ต้องพิจารณาถึงสิ่งที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาเฉพาะ และพิจารณาการเผชิญปัญหาที่เป็นคุณสมบัติเฉพาะในแต่ละบุคคล

ในขณะที่ลาซารัสและโฟคแมน (Lazarus; & Folkman. 1984: 141-142) ได้กล่าวถึงความหมายของการจัดการในด้านการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องต่อความคิดและการสนับสนุนพฤติกรรมในการจัดการจากความต้องการเฉพาะ ทั้งภายในและภายนอก ซึ่งสามารถวัดได้จากการใช้ความพยายามอย่างสูงที่เกินกว่าทรัพยากรของแต่ละบุคคล นอกจากนี้ ลาซารัสและโฟคแมน ได้ให้ความหมายการจัดการในด้านกระบวนการ โดยการสำรวจและวัดการจัดการจะพิจารณาในสิ่งที่บุคคลคิดหรือปฏิบัติ ซึ่งการพิจารณาจะมีบริบทเฉพาะ และการคิดกับการปฏิบัติของการจัดการจะสัมพันธ์โดยตรงกับเงื่อนไขเฉพาะ การที่จะเข้าใจการจัดการและประเมินผลของการจัดการจะต้องรู้และเข้าใจในสิ่งที่บุคคลกำลังจัดการอยู่กับสิ่งใด และการจัดการ คือ การเปลี่ยนแปลงความคิดและการปฏิบัติของการจัดการเมื่อเผชิญกับความเครียดของบุคคล ในขณะที่แคนเฟอร์ และโกลด์สติน (Kanfer ; & Goldstein. 1991) กล่าวว่า การจัดการตนเอง เป็นการปฏิบัติของบุคคลที่เป็นการประสานกันของกาย จิต และสังคม โดยมีความเชื่อว่าไม่มีใครสามารถปรับแต่งพฤติกรรมของคนอื่นได้นอกจากตัวบุคคลนั้นเอง ซึ่งมีความสอดคล้องกับแนวคิดของนาคากาวา โคแกน และบีทรัส (Nakagawa; Kogan; & Betrus. 1984) ที่อธิบายว่าแนวคิดการจัดการตนเองมีพื้นฐานมาจากทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม หัวใจสำคัญของการจัดการตนเองคือ หลักการของทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม และทฤษฎีกาย-จิต ทฤษฎีนี้เชื่อว่าการควบคุมกาย-จิต สามารถเรียนรู้ได้โดยการเสริมแรงอย่างมีระบบ แต่มีส่วนที่เพิ่มเติมมาก็คือการที่บุคคลสามารถควบคุมตนเองและมีทักษะในการแก้ปัญหาได้ โดยมาร์ธา (Martha. 1993) กล่าวว่า การจัดการตนเองของบุคคลประกอบด้วยการพิจารณาตนเอง การติดตามภาวะต่างๆ ที่เกิดขึ้นด้วยตนเอง การมีความรู้และทักษะในการแก้ปัญหาและการควบคุมตนเอง

นอกจากนี้แล้ว ศิริไชย หงษ์สงวนศรี (2556: ออนไลน์) ได้นำเสนอแนวทางในการจัดการกับปัญหาความเครียดของวัยรุ่นและได้ให้ความหมายของคำว่า “Coping” หมายถึงความพยายามที่เกิดขึ้นในระดับจิตสำนึกเป็นส่วนใหญ่ในการปรับตัวต่อปัญหาที่ทำให้เกิดความเครียด ซึ่งเกินกว่าความสามารถตามปกติในการปรับตัวต่อปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิต ทั้งทางด้านการควบคุมอารมณ์ ความคิด พฤติกรรม การตอบสนองทางสรีรวิทยาของร่างกาย รวมถึงการควบคุมสภาพแวดล้อม โดยมีเป้าหมายเพื่อกำจัดความเครียดและสามารถดำเนินชีวิตไปตามปกติได้ ปัจจัยที่ทำให้เกิดความเครียดนั้นอาจเป็นปัจจัยภายนอกหรือปัจจัยภายในก็ได้ แม้ว่าส่วนใหญ่ coping เป็นความพยายามในระดับจิตสำนึก แต่บางส่วนก็เป็นผลจากการทำงานของจิตใจในระดับจิตใต้สำนึก หรือเกิดขึ้นโดยอัตโนมัติต่อปัญหาที่ทำให้เกิดความเครียด

ในมุมมองของการจัดการภายในครอบครัว จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการภายในครอบครัว หรือ Family Coping มีผู้ที่ให้คำนิยามและนำเสนอมุมมองไว้หลากหลาย โดยส่วนใหญ่จะเกี่ยวข้องกับการจัดการด้านสุขภาวะ การจัดการความเครียด และปัญหาสุขภาพของสมาชิกภายในครอบครัว อย่างไรก็ตามมีผู้ให้คำนิยามการจัดการภายในครอบครัวซึ่งสามารถนำมาประยุกต์ใช้สำหรับการวิจัยในครั้งนี้ไว้ ดังนี้

การให้คำนิยามเกี่ยวกับการจัดการภายในครอบครัวต้องย้อนไปตั้งแต่ปี 1949 โดย เรอเบน (Reuben) นักสังคมวิทยาครอบครัวที่ได้กล่าวถึงการจัดการครอบครัว คือ ครอบครัวในฐานะนัก

ปฏิบัติในการเผชิญความเครียด และในฐานะผู้จัดการทรัพยากรที่อยู่ภายใต้ระบบครอบครัว ในขณะที่แมคคิวบินและคนอื่นๆ (McCubbin; et al. 1979) ได้นำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการครอบครัวไว้ว่า การจัดการภายในครอบครัวถือเป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญของทรัพยากรครอบครัว และมีความสัมพันธ์กับแนวคิดทฤษฎีความเครียด นอกจากนี้การจัดการภายในครอบครัวสามารถให้นิยามในด้านกลยุทธ์ในการจัดการความเครียด ซึ่งแมคคิวบินได้เพิ่มเติมว่าครอบครัวควรจะมีหรือพัฒนาขอบเขตของกลยุทธ์ ในการจัดการโดยตรงที่เสริมสร้างความเข้มแข็งภายในองค์กรและการปฏิบัติหน้าที่ โดยจัดหาการสนับสนุนจากชุมชนและสังคม และในบางกรณีการจัดการภายในครอบครัวมีความหมายรวมไปถึงการลดหรือกำจัดสาเหตุของความเครียดต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับครอบครัว

อย่างไรก็ตามในปี 1980 ความสนใจเกี่ยวกับการจัดการภายในครอบครัวได้มีการเปลี่ยนแปลงและนักวิชาการต่างให้ความสำคัญและความสนใจในประเด็นของการศึกษาก็มีขอบเขตที่กว้างมากขึ้น แมคคิวบินได้กล่าวเพิ่มเติมถึงแนวทางการศึกษาการจัดการภายในครอบครัวว่า จากที่การศึกษามีความสัมพันธ์กับแนวคิดทฤษฎีความเครียด ได้ขยายไปสู่การให้ความสำคัญต่อการศึกษาพฤติกรรมของครอบครัวเพื่อเข้าใจความสำเร็จของครอบครัวในการเผชิญสถานการณ์ของปัญหา และมองว่าความเครียดถือเป็นปัจจัยปกติของชีวิตประจำวัน การเปลี่ยนแปลงนี้ได้ส่งผลให้การจัดการภายในครอบครัวได้รับความสนใจมากขึ้น หรือสามารถกล่าวได้ว่าการศึกษาได้เปลี่ยนไปจากการศึกษาว่าเหตุใดครอบครัวถึงประสบปัญหาไปสู่การศึกษาว่าครอบครัวมีการปฏิบัติหรือจัดการต่อความเครียดและปัญหาแทน

ชารอน คริสตีนและแพทริค (Sharon; Christine; & Patrick. 2010) ได้กล่าวถึงความหมายของการจัดการภายในครอบครัวโดยภาพรวมว่า หมายถึง กระบวนการในการสร้างความสมดุลแก่ระบบครอบครัวที่นำไปสู่ความเป็นองค์กรและความเป็นเอกภาพ และสนับสนุนหรือส่งเสริมการเจริญเติบโตและพัฒนาการของสมาชิกแต่ละบุคคล ซึ่งมีความสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีระบบที่จะต้องพิจารณาว่าครอบครัวเปรียบเสมือนหน่วยย่อยหนึ่งที่จะต้องมีความเข้มแข็งเสมือนสมาชิกคนหนึ่งภายในครอบครัว ขณะเดียวกัน บอส (Boss. 1988) ได้แสดงความเห็นถึงการจัดการภายในครอบครัวว่า การจัดการภายในครอบครัวไม่ได้หมายถึงการพยายามให้ครอบครัวอยู่ในสภาพเดิมก่อนหน้าที่จะเผชิญปัญหา หรือ สถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่ง แต่การจัดการครอบครัวจะต้องนำไปสู่สถานภาพหรือระดับใหม่ของครอบครัวความล้มเหลวในการจัดการครอบครัวไม่ได้หมายความว่าครอบครัวนั้นจะต้องประสบปัญหาเสมอไป แต่หลังจากปัญหาครอบครัวจะปรับไปสู่การสร้างหน้าที่ใหม่ภายในระบบครอบครัวที่ดีกว่า ดังตัวอย่างการสูญเสียสิ่งของสำคัญของครอบครัว อาจสร้างความเสียใจแก่สมาชิกของครอบครัวและครอบครัวเองก็ล้มเหลวในการจัดการเพื่อรักษาสิ่งของนั้นไว้ อย่างไรก็ตาม ครอบครัวสามารถที่จะเดินต่อไปในแนวทางใหม่ที่ดีกว่า และเป็นทิศทางที่มีประสิทธิผลมากกว่าที่ผ่านมา

การศึกษาการจัดการภายในครอบครัวโดยพิจารณาจากสาเหตุของความเครียด แมคคิวบิน (McCubbin; et al. 1980, อ้างใน Sharon; Christine; & Patrick. 2010:14) ได้นำเสนอสาเหตุ 3 ด้านที่นำไปสู่การจัดการภายในครอบครัว ดังนี้

1. เกิดขึ้นเมื่อสมาชิกในครอบครัวได้ประสบปัญหาบางประการโดยไม่ได้ตั้งใจ ซึ่งส่งผลให้ครอบครัวตกอยู่ในสถานการณ์ที่เสียเปรียบหรือยากลำบาก เช่น พ่อซึ่งเป็นผู้นำครอบครัวเกิดอาการไม่สบายอย่างฉับพลันเนื่องจากทำงานหนัก ซึ่งทำให้ครอบครัวขาดรายได้โดยทันทีอย่างไม่ทันตั้งตัว เป็นต้น

2. ปัญหาที่เกิดจากสาเหตุของความเครียดที่ส่งผลเสียต่อระบบครอบครัวโดยตรง เช่น สมาชิกของครอบครัวอาจใช้ยาเสพติดหรือมีพฤติกรรมความรุนแรง ซึ่งทำลายระบบของครอบครัวโดยตรง เป็นต้น

3. การจัดการภายในครอบครัวอาจส่งผลให้ครอบครัวเกิดความเครียดมากยิ่งขึ้นเพราะต้องปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเพื่อให้สามารถช่วยรักษาสภาพของครอบครัวได้ เช่น การไม่ยอมรับปัญหาทำให้ขาดโอกาสที่จะช่วยเหลือสิ่งจำเป็น หรือการช่วยเหลือปัญหาจากสถานกาณ์ความเครียดต่างๆ

ไดค์และชวาเนเวลด์ (Dyk; & Schvaneveldt. 1987: 27-28) ได้ศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการครอบครัวและได้นำเสนอแนวทางในการพิจารณาการจัดการครอบครัวไว้ 3 ระดับ ซึ่งสามารถนำมาบูรณาการเข้ากับการจัดการครอบครัว ประกอบด้วย

1. ระดับปัจเจก หมายถึง ความพยายามทั้งในด้านความคิดและพฤติกรรมของบุคคลในการควบคุม หรือจัดการ การแก้ปัญหา ตัดสินใจ ความสามารถในการต้านทาน หรือการลดความต้องการที่เกินขอบเขตความสามารถหรือทรัพยากรที่มีอยู่ของบุคคล

2. ระดับภายในครอบครัว หมายถึง หน่วยการวิเคราะห์ในระดับองค์ประกอบภายในครอบครัว เช่น สามี ภรรยา เป็นต้น หรือการพิจารณาถึงความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล หรือสมาชิกภายในครอบครัว

3. ระดับครอบครัว หมายถึง การวิเคราะห์หรือพิจารณาในระดับภาพรวมของครอบครัวหรือในระดับกลุ่ม ซึ่งจะศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งแวดล้อมกับความต้องการของครอบครัว

อย่างไรก็ตามภาพรวมของการศึกษาการจัดการครอบครัวยังคงพิจารณาครอบครัวในฐานะหน่วยของการวิเคราะห์ที่นำไปสู่การพิจารณาในระดับที่ย่อยลงไป กล่าวคือการจัดการครอบครัวก็คือความพยายามของระบบครอบครัวในการควบคุมหรือจัดการ ความต้านทานต่อสถานการณ์ที่เผชิญ และลดความต้องการที่เกินขีดจำกัดทรัพยากรของครอบครัว รวมถึงกลยุทธ์ที่ปฏิบัติ ซึ่งโดยหลักการความพยายามของสมาชิกแต่ละบุคคลของครอบครัว ระบบย่อยของครอบครัว และหน่วยครอบครัวมีเป้าหมายในการสร้างสมดุลภายในระบบครอบครัว ซึ่งจะนำไปสู่การสนับสนุนพัฒนาการของแต่ละบุคคล (ระดับปัจเจก) อำนวยหรือสนับสนุนองค์กรและความเป็นหนึ่งเดียว (ระดับภายในครอบครัว) และบริหารจัดการความต้องการจากทั้งภายในและภายนอกที่กำหนดโดยครอบครัวและไม่เกินขีดจำกัดในด้านทรัพยากรของครอบครัวที่มีอยู่ในปัจจุบัน (ระดับครอบครัว)

การพิจารณาการจัดการครอบครัวในอีกมุมมองหนึ่งที่สำคัญคือ การจัดการครอบครัวในฐานะกระบวนการ กล่าวคือกระบวนการที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง ทั้งที่เกี่ยวกับปัจเจกบุคคลหรือสมาชิกแต่ละบุคคลภายในครอบครัว ความสัมพันธ์ระหว่างกัน รวมถึงความสัมพันธ์ของ

ครอบครัวกับสิ่งแวดล้อมต่างๆ ซึ่งกระบวนการดังกล่าวจะมีการดำเนินการหรือมีการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง การพิจารณาการจัดการครอบครัวในฐานะกระบวนการ มีมิติพิจารณาพร้อมกันนี้คือ ความเฉพาะเจาะจงของสถานการณ์ที่เกิดขึ้น ระยะของการจัดการ วงจรของการดำเนินชีวิต และความหลากหลายของสภาวะที่เผชิญ (Dyk; & Schvaneveldt. 1987:28)

ประเด็นสำคัญอีกประการหนึ่งที่ต้องพิจารณาเกี่ยวกับการจัดการครอบครัวก็คือ หน้าที่หรือพันธกิจของการจัดการครอบครัว ประเด็นนี้ แมคคิวบิน และคณะ (McCubbin; et al. 1980) ได้กล่าวถึงหน้าที่ของการจัดการครอบครัว 4 ประการ ดังนี้ 1) การลดความเสี่ยงที่อาจก่อให้เกิดความเครียดของครอบครัว 2) เสริมสร้างคุณลักษณะหรือระบบครอบครัวที่เข้มแข็ง 3) การลดหรือจำกัดสิ่งกดดันและสภาวะที่ยากลำบากทั้งหลาย 4) การแก้ไขสิ่งแวดล้อมโดยการปรับเปลี่ยนสถานการณ์หรือสภาวะแวดล้อม

สรุปได้ว่า การจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัว หมายถึง ความพยายามในการจัดการระบบตนเองและระบบของครอบครัว เพื่อให้ตนเองและครอบครัวสามารถควบคุมตัดสินใจ อดทน หรือลดความต้องการที่เกินขีดจำกัดของครอบครัว ความพยามโดยบุคคล สมาชิกครอบครัว องค์ประกอบย่อยของครอบครัว และหน่วยครอบครัวนั้น ก็เพื่อมุ่งสู่ความสมดุลของระบบครอบครัว เพื่อส่งเสริมการเจริญเติบโตและพัฒนาการของบุคคล (ระดับปัจเจกบุคคล) การอำนวยความสะดวกภายในครอบครัวและความเป็นเอกภาพ (ระดับภายในครอบครัว) และการจัดการความต้องการภายในและภายนอกตามความเหมาะสมของทรัพยากรครอบครัวที่มีอยู่ (ระดับครอบครัว) เพื่อให้ครอบครัวมีความสุข

5.2 การวัดการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัว

การวัดการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัว มีรูปแบบการวัดที่ส่วนใหญ่ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือวัด แตกต่างในส่วนของมาตรประเมินค่าว่าผู้วิจัยแต่ละท่านจะมีการออกแบบมาตรประเมินค่าของการวัดไว้กี่ระดับ ดังเช่น งานวิจัยของเทเลอร์และโลเปซ (Taylor; & Lopez. 2005) ทำการศึกษาเรื่องการฝึกการจัดการในครอบครัว การประสบความสำเร็จในการเรียนและพฤติกรรมที่เป็นปัญหา โดยใช้แบบสอบถามในการวัดการจัดการในครอบครัว ใช้มาตรวัดแบบประเมินค่า 4 ระดับ (จากไม่เคยเลย ถึง เกือบทุกวัน) ซึ่งหากผู้ตอบแบบสอบถามมีคะแนนมากที่สุดแสดงว่ามีการจัดการในครอบครัวได้ดี นอกจากนี้ยังใช้แบบสอบถามแบบเลือกตอบ (ใช่ = 1 ไม่ใช่ = 0) ผู้ตอบที่ได้คะแนนสูงแสดงว่ามีความคาดหวังสูง และจากงานวิจัยของเนตรนภา กิจขยัน (2544) ได้ศึกษาการจัดการภายในครอบครัวชนบทในภาวะเจ็บป่วยของสมาชิก ได้ทำการวัดโดยใช้แบบสอบถามเช่นเดียวกัน โดยแบบสอบถามแบ่งออกเป็น 7 ส่วน ซึ่งให้ผู้ตอบแบบสอบถามตอบด้วยตนเอง และงานวิจัยเรื่องการจัดการในครอบครัวกับผู้ป่วย (Twibell; DNS; & RN. 1998) ใช้เครื่องมือวัดชื่อ Jalowiec Coping Scale ประกอบด้วย 2 สเกลย่อยในการวัด และทำการวัด 8 ด้าน

ของการจัดการ โดยใช้แบบสอบถามแบบประเมิน 3 ระดับ (ไม่เคยเลย ถึง บ่อยที่สุด / ไม่มีความหวัง ถึง มีความหวัง)

สำหรับงานวิจัยเรื่องนี้ ผู้วิจัยได้ปรับแบบวัดการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัว จากแนวคิดของโทบิน (Tobin. 2001) ที่ได้พัฒนาแบบวัดกลยุทธ์ในการจัดการ (Coping Strategic Inventory) แบบมาตรวัด 5 ระดับ โดยแบบสอบถามถูกออกแบบเพื่อประเมินการจัดการและพฤติกรรมในการเผชิญต่อสถานการณ์ต่างๆ ซึ่งแบบสอบถามได้ปรับจากแบบสอบถามของ Lazarus “Ways of Coping” (Folkman; & Lazarus. 1981) ซึ่งการพัฒนาเครื่องวัดในครั้งนี้ได้พัฒนาจากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการของนักคิดหลายท่าน โดยการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวแบ่งการวัดออกเป็น 4 องค์ประกอบ ดังนี้

1. การแก้ปัญหา (Problem Solving) รายละเอียดการวัดในประเด็นการแก้ปัญหานี้มีองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องทั้งในด้านกลยุทธ์การคิดและพฤติกรรมที่ได้ออกแบบเพื่อขจัดสาเหตุของความเครียดต่างๆ ทั้งในด้านความคิดและพฤติกรรมเพื่อเปลี่ยนแปลงสถานการณ์หรือการเปลี่ยนนิยามของสถานการณ์สำหรับบุคคล ความสามารถในการจัดการนี้เกี่ยวข้องกับสถานการณ์ความเครียดอยู่ภายในสถานการณ์

2. การปรับโครงสร้างความรู้และความเข้าใจ (Cognitive restructuring) สำหรับองค์ประกอบในประเด็นนี้ประกอบด้วยกลยุทธ์ในการคิดที่เปลี่ยนแปลงความหมายที่เกี่ยวข้องกับความเครียดเพื่อลดการคุกคามจากปัญหา เป็นการพิจารณาเป้าหมายในทางบวกและการมองในมุมมองหรือวิสัยทัศน์แบบใหม่

3. การสนับสนุนทางสังคม (Social Support) องค์ประกอบย่อยของการสนับสนุนทางสังคมจะประกอบด้วยการสนับสนุนทางอารมณ์จากบุคคล สมาชิกในครอบครัวหรือเพื่อนฝูง และเพิ่มการมีส่วนร่วมทางสังคม โดยเฉพาะกับครอบครัวและเพื่อนฝูง

4. การแสดงออกทางอารมณ์ (Express Emotion) เป็นองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับการลดปริมาณของการแสดงออกทางอารมณ์ที่มีต่อสถานการณ์ปัญหา หรือความรู้สึกของบุคคลต่อตนเองและต่อผู้อื่นสำหรับสถานการณ์ใดที่เกิดขึ้น

5.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวที่มีต่อครอบครัวเข้มแข็ง

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวกับการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวทั้งในและต่างประเทศ พบว่าส่วนใหญ่เป็นงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการดูแลสุขภาพของผู้ป่วยหรือการดูแลสมาชิกในครอบครัวที่ประสบปัญหาต่างๆ มากกว่าการจัดการภายในครอบครัวทั่วไป ดังเช่น งานวิจัยเรื่องการจัดการในครอบครัวที่มีสมาชิกในครอบครัวเกิดการเจ็บป่วย ได้กล่าวถึงการจัดการในครอบครัวไว้ว่า สมาชิกในครอบครัวจะมีวิธีการในการจัดการสมาชิกในครอบครัวที่เกิดภาวะการเจ็บป่วยที่แตกต่างกัน ในงานวิจัยเรื่องนี้ พบว่า ประสิทธิภาพของการ

จัดการในครอบครัวมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของผู้ป่วย และการรับรู้ของผู้ป่วยที่มองว่าตนเองสามารถกลับมาสภาพเดิมได้มีผลสัมพันธ์โดยตรงต่อประสิทธิภาพของการมองโลกในแง่ดี การได้รับการสนับสนุน และรูปแบบของการจัดการ (Twibell; DNS; & RN. 1998) ในขณะที่งานวิจัยของ เนตรนภา กิจขยัน (2544) ได้ศึกษาการจัดการภายในครอบครัวชนบทในภาวะเจ็บป่วยของสมาชิก ซึ่งได้นิยามการจัดการภายในครอบครัว หมายถึง การปฏิบัติกิจกรรมของครอบครัวตามภาระหน้าที่ ในการแก้ไขปัญหาภายในครอบครัวด้านเศรษฐกิจและแรงงานเมื่อสมาชิกในครอบครัวเจ็บป่วย เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของครอบครัวอย่างมีประสิทธิภาพและให้ผลสูงสุด โดยกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ หัวหน้าครอบครัวหรือบุคคลในครอบครัวที่สามารถให้ข้อมูลเกี่ยวกับการจัดการภายในครอบครัวในภาวะเจ็บป่วยของสมาชิกได้ ใช้การสัมภาษณ์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล พบว่าครอบครัวส่วนใหญ่มีการจัดการภายในครอบครัวชนบทในภาวะเจ็บป่วยของสมาชิกอยู่ในระดับมาก และปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการจัดการภายในครอบครัวคือ ความสัมพันธ์ภายในครอบครัว ค่านิยมของครอบครัว การสนับสนุนทางสังคม รายได้ครอบครัว การรับรู้ความรุนแรงของการเจ็บป่วย นอกจากนี้ งานวิจัยของโจนส์และแพซซี่ (Jones; & Passey. n.d.) ได้ศึกษากับพ่อแม่ 48 ครอบครัวที่เป็นคนอังกฤษ ที่มีความเครียดกับเด็กที่ไม่สามารถช่วยเหลือตัวเองได้และมีพฤติกรรมที่เป็นปัญหา ผลการศึกษาพบว่าสิ่งที่สามารถทำนายความเครียดของพ่อแม่คือ รูปแบบของการจัดการในครอบครัวและความสามารถในการควบคุมของพ่อแม่ โดยพ่อแม่ที่เชื่อว่าชีวิตของเขาไม่ได้ถูกควบคุมโดยเด็ก ๆ ที่ไม่สามารถช่วยตนเองได้ นอกจากนี้ ผู้ที่สามารถควบคุม มีการร่วมมือกัน การมองโลกในแง่ดีมีแนวโน้มที่จะทำให้ความเครียดลดน้อยลง

นอกจากนี้ บุคคลที่มีการแก้ไขปัญหาที่ดีจะทำให้บุคคลนั้นสามารถมีครอบครัวเข้มแข็งได้ โดยมีผลการศึกษาที่มีงานวิจัยสนับสนุนจากข้อค้นพบดังกล่าว ดังงานวิจัยของสาวิตรี บูรณากาญจน์ (2551) ผลการศึกษาพบว่า การเผชิญปัญหามีความสัมพันธ์ทางบวกกับความผาสุกในครอบครัวอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และจากการศึกษาวิจัยของวีรภัทรา ประภาพักตร์ (2553) ผลการศึกษาพบว่า การเผชิญปัญหาด้านการเผชิญปัญหากับปัญหามีความสัมพันธ์ทางบวกกับคุณภาพชีวิตด้านสุขภาพกายและด้านสุขภาพจิตของผู้สูงอายุ สะท้อนให้เห็นว่าบุคคลที่มีการแก้ไขปัญหาที่ดีและสามารถเผชิญปัญหาได้อย่างเหมาะสม จะช่วยให้บุคคลนั้นมีคุณภาพชีวิตที่ดีและมีความผาสุกในครอบครัว รวมทั้งการสนับสนุนทางสังคมช่วยให้บุคคลสามารถมีครอบครัวเข้มแข็งได้ ดังส่วนหนึ่งจากข้อค้นพบงานวิจัยพบว่า การสนับสนุนทางสังคมมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความผาสุกทางจิตวิญญาณของมารดาหลังคลอดที่ติดเชื้อเอชไอวีอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (สุภาวดี เนติเมธี. 2547) รวมถึงการสนับสนุนทางสังคมของสตรีสมรสที่ทำงานนอกบ้านมีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจในชีวิตอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (อัญชลี ทองมา. 2546) และส่วนหนึ่งจากข้อค้นพบงานวิจัยพบว่าการสนับสนุนทางสังคมและคุณภาพชีวิตของสตรีหลังการตัดมดลูกมีความสัมพันธ์กันทางบวก (จุฬาภรณ์ สยังกูล. 2549) และการสนับสนุนทางสังคมยังมีความสัมพันธ์กับความผาสุกทางจิตใจของหญิงตั้งครรภ์วัยรุ่นครรภ์แรก (นุชจรี อิ่มมาก. 2552) ตลอดจนการสนับสนุนทางสังคมด้านข้อมูลและด้านสิ่งของมีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมเผชิญความเครียดวิถีการแสวงการเกื้อหนุน

ทางสังคมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (สุธิศา ล่ามช้างและคนอื่นๆ. 2550) อีกทั้งแรงสนับสนุนจากครอบครัวและแรงสนับสนุนจากเพื่อนของผู้สูงมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความพึงพอใจในชีวิตของผู้สูงอายุ (พรทิพย์ มาลาธรรม; จิราพร คงเอี่ยม; และประคอง อินทรสมบัติ. 2551) ซึ่งจากงานการศึกษางานวิจัยข้างต้นสะท้อนให้เห็นการสนับสนุนทางสังคมมีผลทำให้บุคคลนั้นมีความผาสุกทางจิตวิญญาณ มีความพึงพอใจในชีวิต มีคุณภาพชีวิตที่ดีและทำให้บุคคลนั้นสามารถที่จะเผชิญกับปัญหาความเครียดที่ผ่านเข้ามาในชีวิตได้ดี นอกจากนี้ สำหรับบุคคลที่มีการแสดงออกทางอารมณ์ในเชิงบวก จะทำให้บุคคลนั้นสามารถมีครอบครัวเข้มแข็งได้เช่นเดียวกัน โดยมีผลการศึกษาที่มีงานวิจัยสนับสนุนจากข้อค้นพบดังกล่าว ดังงานวิจัยของปาริกา อัคนิวาส (2550) ผลการศึกษาพบว่าความฉลาดทางอารมณ์มีความสัมพันธ์กับการปรับตัวทางสังคมของนักศึกษามหาวิทยาลัยและมีความสัมพันธ์ทางลบกับทัศนคติต่อการกระทำผิด (จุไรรัตน์ กำแพงพันธ์. 2551) และการได้รับการสนับสนุนด้านข้อมูลและอารมณ์ ทำให้มีความวิตกกังวลแบบสภาวการณ์ต่ำ (เกษร ปัญญาใส. 2553) จากการศึกษาดังกล่าว สะท้อนให้เห็นว่าความฉลาดทางอารมณ์และการแสดงออกทางอารมณ์ในเชิงบวก ส่งผลให้บุคคลนั้นสามารถปรับตัวเข้ากับสังคมได้ และมีผลทำให้มีความวิตกกังวลต่ำ ซึ่งเหล่านี้มีผลทำให้บุคคลสามารถที่จะจัดการกับชีวิตของตนเองและสามารถใช้ชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีคุณภาพ

จากงานวิจัยข้างต้นสรุปได้ว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการจัดการภายในครอบครัวคือ ความสัมพันธ์ภายในครอบครัว ค่านิยมของครอบครัว การสนับสนุนทางสังคม รายได้ครอบครัว การรับรู้ความเจ็บป่วย และการจัดการภายในครอบครัวยังมีผลโดยตรงต่อการมองโลกในแง่ดี การได้รับการสนับสนุน และรูปแบบของการจัดการ ทั้งนี้รูปแบบของการจัดการในครอบครัวมีผลต่อความเครียดที่ส่งผลต่อครอบครัวได้ หากครอบครัวสามารถควบคุม ร่วมมือ และมีการมองโลกในแง่ดี จะทำให้ความเครียดในครอบครัวลดน้อยลงได้

การแก้ไขปัญหาที่ดี มีความสัมพันธ์กับความผาสุกในครอบครัว และการสนับสนุนทางสังคมมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความผาสุกทางจิตวิญญาณของมารดาหลังคลอด และมีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจในชีวิตของสตรีสมรสที่ทำงานนอกบ้าน มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตของสตรีหลังการตัดมดลูก ตลอดจนมีความสัมพันธ์กับความผาสุกทางจิตใจของหญิงตั้งครรภ์และต่อพฤติกรรมเผชิญความเครียด รวมทั้งความฉลาดทางอารมณ์และการแสดงออกทางอารมณ์ในเชิงบวก ส่งผลให้บุคคลนั้นสามารถปรับตัวเข้ากับสังคมได้ และมีผลทำให้มีความวิตกกังวลต่ำ ซึ่งการแก้ไขปัญหา การสนับสนุนทางสังคม และการแสดงออกทางอารมณ์เชิงบวกเป็นส่วนหนึ่งของการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัว ในขณะที่ความผาสุกทางจิตวิญญาณ ความผาสุกในครอบครัว ความพึงพอใจในชีวิต คุณภาพชีวิต ความผาสุกทางใจ และการเผชิญความเครียด เป็นส่วนที่เกี่ยวข้องกับครอบครัวเข้มแข็ง *ดังนั้นผู้วิจัยจึงคาดว่าตัวแปรทางจิตวิทยา สังคมวิทยาต่าง ๆ จะมีผลต่อการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัว และการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวจะส่งผลต่อการมีครอบครัวเข้มแข็ง* โดยสามารถเขียนแผนภาพแสดงความสัมพันธ์ของการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวต่อครอบครัวเข้มแข็ง ดังภาพประกอบ 4

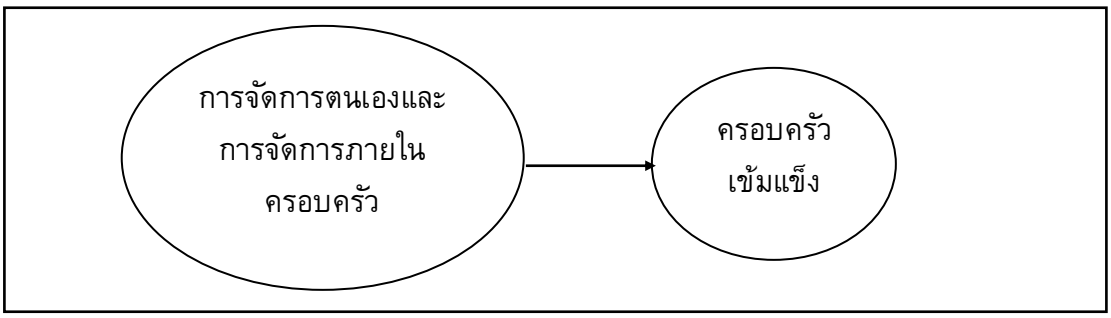

ภาพประกอบ 4 ความสัมพันธ์ของการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวที่มีต่อครอบครัวเข้มแข็ง

6. แนวคิดทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกที่มีต่อการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัว และครอบครัวเข้มแข็ง

6.1. แนวคิดทุนทางจิตวิทยาเชิงบวก

สาขาจิตวิทยานี้ เริ่มต้นก่อนสงครามโลกครั้งที่สอง โดยนักจิตวิทยามีภารกิจที่จะต้องรับผิดชอบดูแลในสามเรื่อง คือ การรักษาความเจ็บป่วยทางจิต การช่วยเหลือให้บุคคลกลับมามีสุขภาพที่แข็งแรง และการช่วยเหลือให้บุคคลกลับมาเป็นบุคคลที่มีศักยภาพ แต่อย่างไรก็ตาม หลังสงครามโลกสิ้นสุดลง หน้าที่หลักคือการรักษาทางจิตใจ ช่วยฟื้นฟูสภาพทางจิตให้กลับมาอีกครั้งหลังจากที่สูญเสียไปจากสงคราม แต่มีการให้ความสนใจเกี่ยวกับจุดแข็งของมนุษย์เพียงเล็กน้อย ถึงแม้ว่าจะมีการป้องกันปัญหาทางจิตวิทยาแล้วก็ตาม (Keyes; & Haidt. 2003; Seligman; & Csikszentmihalyi. 2000) ซึ่งมีลักษณะเช่นเดียวกับสิ่งที่เกิดขึ้นในจิตวิทยาทุกวันนี้ ที่มีการเสนอรูปแบบโมเดลของการจัดการภาวะวิกฤต ซึ่งวิธีการนี้มีการกระจายอย่างแพร่หลายในการสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันอย่างยั่งยืน ถือเป็นวิธีการใหม่เชิงบวก เช่น วิธีการของการจัดการจุดแข็งของกัลลัปส์ (Gallup’s strengths-based management approach) ที่แต่ละคนจะถูกคัดเลือก และได้รับการพัฒนา จัดการจุดแข็งของแต่ละบุคคลมากกว่าจุดอ่อนของพวกเขา (e.g., Buckingham; & Clifton. 2001; Buckingham; & Coffman. 1999) ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นเพียงการเคลื่อนไหวของจิตวิทยาเชิงบวกและมีการประยุกต์ใช้ในที่ทำงานในแง่ของทุนการศึกษาองค์กรทางบวก และโดยเฉพาะการมีพฤติกรรมองค์กรที่ดี ซึ่งเป็นรากฐานสำหรับการสร้างโครงสร้าง พัฒนา ทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกด้วยรูปแบบใหม่เชิงบวก (Luthans; Youssef; & Avolio. 2007)

ในศตวรรษที่ 21 นักจิตวิทยาชื่อ มาติน เซอลิกแมน เป็นนักวิจัยที่รู้จักกันดีในวิธีการเชิงลบแบบดั้งเดิม (Learn Helplessness) และเป็นอดีตประธานสมาคมจิตวิทยาอเมริกัน (American Psychological Association: APA) ที่เป็นผู้ที่ทำสำเร็จภายใต้รูปแบบของการเกิดโรคมานานกว่าห้าทศวรรษที่ผ่านมา (ในช่วงสงครามโลกครั้งที่สอง) ถึงแม้เขาจะประสบความสำเร็จในการค้นพบวิธีการรักษาการป่วยทางจิตและพฤติกรรมที่ผิดปกติทางจิตที่ได้รับการยอมรับ แต่ก็ยังให้ความสนใจ

ค่อนข้างน้อยเกี่ยวกับสุขภาพของบุคคลในเรื่องของการเติบโต การพัฒนา และความสมบูรณ์ของชีวิต ซึ่งมาติน เซอลิกแมน และคนอื่นๆ ไม่กี่คนได้มีการปรับเปลี่ยนเส้นทางการวิจัยทางจิตวิทยา ที่มีการหลงลืมภารกิจในการช่วยให้บุคคลกลับมามีสุขภาพที่ดีมีความสุขและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น มีความสมบูรณ์ในชีวิต ซึ่งวิธีการนี้ไม่เพียงแต่ทำให้มีคนหันมาสนใจมากขึ้น แต่ยังทำให้มีการสร้างทฤษฎีขึ้นมาใหม่และการวิจัยเชิงประจักษ์ เป็นที่รู้จักกันในนาม จิตวิทยาเชิงบวก (Positive Psychology) และเป็นที่น่าสังเกตว่าทฤษฎีและความต้องการวิจัยของจิตวิทยาเชิงบวก มาจากการนิยมการทบทวนวรรณกรรมของการคิดเชิงบวก และจิตวิทยามนุษนิยมเชิงบวกและการเคลื่อนไหวที่มีศักยภาพของมนุษย์ ซึ่งพื้นฐานทางวิทยาศาสตร์เหล่านี้ยังทำหน้าที่เป็นแบบอย่างที่สำคัญและกลายเป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับการนำมาใช้ในองค์กรเชิงบวกในรูปแบบของ PsyCap (Luthans; Youssef; Avolio. 2007)

ลูธานส์และคนอื่นๆ ได้มีการศึกษาพฤติกรรมองค์กรเชิงบวก (Positive Organizational Behavior: POB) และมีเกณฑ์เฉพาะสำหรับเป็นพื้นฐาน ซึ่งไม่ได้ศึกษาเฉพาะความสามารถทางจิตวิทยาเชิงบวกของบุคคลเท่านั้น แต่ยังทุ่มเทให้กับกรอบแนวคิดพื้นฐานของการเสนอการวิจัย การพัฒนาตัวชี้วัด และการแปลเพื่อการปฏิบัติงานที่เกิดขึ้นได้จริง ผลของความพยายามนี้เรียกว่าทุนทางจิตวิทยา (PsyCap; Luthans; Luthans; & Luthans. 2004; Luthans; & Youssef. 2004) โดยลูธานส์และคนอื่นๆ ได้มีการนิยามทุนทางจิตวิทยาเชิงบวก โดยเริ่มต้นจากเกณฑ์ของ POB (Positive Organizational Behavior) ที่มีองค์ประกอบของการรับรู้ความสามารถของตน การมองโลกในแง่ดี ความหวัง และการหยุ่นตัว อย่างไรก็ตาม PsyCap อาจใหญ่กว่าองค์ประกอบเพียงส่วนใดส่วนหนึ่งในสี่องค์ประกอบแต่ละตัว (greater than the sum of its parts) และได้มีการนิยามทุนทางทางจิตวิทยาเชิงบวก หมายถึง สภาวะของบุคคลที่เป็นจุดเด่นหรือจุดแข็งที่มีการพัฒนาคุณลักษณะในทางที่ดี ซึ่งนำไปสู่การกำหนดพฤติกรรมที่สามารถวัดได้ พัฒนาได้และสามารถจัดการอย่างมีประสิทธิผลให้เกิดการปฏิบัติงานที่ดีขึ้นในองค์การ และได้พัฒนาองค์ประกอบทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกที่มีความเฉพาะเจาะจง สามารถวัดได้ พัฒนาได้ โดยมี 4 องค์ประกอบ ได้แก่ การรับรู้ความสามารถของตนเอง (Self-efficacy) ความหวัง (Hope) การมองโลกในแง่ดี (Optimism) และความหยุ่นตัว (Resilience) (Luthans; Youssef; & Avolio. 2007)

การรับรู้ความสามารถของตนเอง (Self-efficacy)

ทฤษฎีพุทธิปัญญาทางสังคมของแบนดูรา (Bandura. 1986, 1997, 2001) การรับรู้ความสามารถของตน ซึ่งเป็นองค์ประกอบหนึ่งของทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกถูกสร้างมาจากห้ากระบวนการทางปัญญาที่มีองค์ประกอบที่สำคัญของสมการ efficacy อันได้แก่ symbolizing, forethought, observation, self-regulation, และ self-reflection การรับรู้ความสามารถของตน จะกระตุ้นให้เลือกและต้อนรับความท้าทายและใช้จุดแข็งและทักษะต่างๆ มาใช้กับความท้าทายที่จะเกิดขึ้น ซึ่งมันจะส่งเสริมและเพิ่มพลังในการให้ถึงเป้าหมาย และช่วยให้สามารถเผชิญกับปัญหา

อุปสรรคต่าง ๆ ได้ ซึ่งการรับรู้ความสามารถของตนยังเกี่ยวข้องกับความหวัง การมองโลกในแง่ดี และความหยุ่นตัว และเป็นสิ่งที่สามารถเรียนรู้เกี่ยวกับตนเองและได้รับการพัฒนาอยู่ตลอดเวลา ตามทฤษฎีของแบนดูรา (1986,1997) ได้นิยามความสามารถของตนเอง คือ ความเชื่อมั่นของบุคคลเกี่ยวกับความสามารถของตนเองในการจัดการ และดำเนินแสดงพฤติกรรมให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ มีความสอดคล้องกับสตาจโควิกและลูธานส์ (Stajkovic; & Luthans. 1998) ได้นิยามไว้ว่า คือความเชื่อมั่นของบุคคลเกี่ยวกับควาสามารถของตนเองในการขับเคลื่อนแรงจูงใจ, ทรัพยากรทางปัญญาและการกระทำให้ประสบความสำเร็จ ถึงแม้ว่าแบนดูราจะใช้คำสองคำนี้ คือ confidence และ efficacy แต่ก็สามารถใช้ทดแทนกันได้ ยิ่งไปกว่านั้นจะถูกนำมาใช้มากขึ้นในการเล่นกีฬาหรือการดำเนินธุรกิจ (Kanter. 2004) สำหรับทุนทางจิตวิทยาเชิงบวก มักจะใช้ทั้งสองคำสลับกันเพื่อสะท้อนให้เห็นถึงฐานทางทฤษฎีและการวิจัยที่อุดมไปด้วยการรับรู้ความสามารถของตน ซึ่งไม่ว่าจะใช้คำว่าการรับรู้ความสามารถหรือความเชื่อมั่นในความหมายดังกล่าว แต่ก็มีความสำคัญในการเชื่อมโยงกับความเชื่อของบุคคล ซึ่งการรับรู้ความสามารถของตนเองมี 5 คุณลักษณะที่สำคัญ ได้แก่ 1) กำหนดเป้าหมายไว้ให้สูงและเลือกงานที่ยากสำหรับตนเอง 2) มีความยินดีในการพบกับความท้าทายและเติบโตไปพร้อมกับมัน 3) มีการกระตุ้นตนเองสูง 4) มีความพยายามเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย 5) เมื่อพบอุปสรรค มีความอดทน ซึ่งห้าคุณลักษณะเหล่านี้คือลักษณะของบุคคลที่มีประสิทธิภาพสูง สามารถที่จะพัฒนาตนเองและดำเนินกิจกรรมต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ สำหรับบุคคลที่มีการรับรู้ความสามารถตนเองสูงจะไม่รีรอกับความท้าทาย แต่จะตั้งเป้าหมายไว้สูง โดยการหางานที่ยากสำหรับตนเอง หากบุคคลที่อ่อนไหวกับคำวิจารณ์ของคนอื่น การมีผลสะท้อนในทางลบ อุปสรรคต่างๆ ก็จะเหมาะสำหรับบุคคลที่มีการรับรู้ความสามารถของตนเองต่ำ แต่สิ่งเหล่านี้จะมีผลน้อยมากกับบุคคลที่มีการรับรู้ความสามารถของตนเองสูง (Bandura; & Locke. 2003; Bandura. 2008)

ความหวัง (Hope)

โดยทั่วไปเรื่องราวของชีวิตบางครั้งอาจจะไม่ได้มีเสนห์ดังเช่นบุคคลในประวัติศาสตร์ที่มีชื่อเสียง ที่มีความตั้งใจและแนวทางเดินที่เข้มแข็ง เช่น Winston Churchill, Franklin Roosevelt, Margaret Thatcher, Victor Frankl, หรือ Nelson Mandela ที่แสดงให้เห็นถึงบทบาทของความหวังสามารถที่จะทำให้เป้าหมายของบุคคลประสบความสำเร็จและมีคุณค่า ซึ่งความหวังนี้มีผลทางบวกต่อชีวิตทั่วไป (Luthans; Youssef; & Avolio. 2007) โดยความหวังนี้ เป็นคำที่มักจะใช้ในชีวิตประจำวัน ซึ่งเกี่ยวกับทางด้านจิตใจ และมีหลายคนสับสนกับคำว่าความหวังว่าเป็นอย่างไร ซไนเดอร์เป็นบุคคลหรืออาจารย์ที่เชี่ยวชาญทางจิตวิทยาคลีนิคที่มหาวิทยาลัยแคนซัส (University of Kansas) จนกระทั่งเสียชีวิตในปี 2005 เป็นผู้ที่ได้รับการยอมรับมากที่สุด เป็นผู้สร้างทฤษฎีและงานวิจัยเกี่ยวกับความหวังในการขับเคลื่อนงานจิตวิทยาเชิงบวก เขาได้นิยามความหวังไว้ว่า เป็นความมุ่งมาดปรารถนาด้วยความคิดว่าจะบรรลุความสำเร็จโดยปราศจากความรู้สึกที่สิ้นหวัง เป็นภาวะที่สะท้อนความพยายามของคนที่จะบรรลุเป้าหมาย เป็นความเชื่อว่าแผนและแนวทางที่กำหนด

มีไว้เพื่อบรรลุเป้าหมาย โดยความหวังมีลักษณะสองมิติ ประกอบด้วยพลังแห่งความปรารถนา และพลังของแนวทาง (Snyder; et al. 1991) มีความสอดคล้องกับ เฮร์ท (Herth. 1990) ที่ได้กล่าวไว้ว่าความหวังเป็นการตอบสนองพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับชีวิตมนุษย์ โดยอธิบายความหมายของความหวังว่าเป็นความรู้สึกและความเชื่อมั่นว่าจะบรรลุถึงสิ่งที่ดีในอนาคต ซึ่งสามารถแสดงออกได้ทางอารมณ์และพฤติกรรมของบุคคล

งานวิจัยของซไนเดอร์สนับสนุนความคิดที่ว่าความหวังคือองค์ความรู้ หรือ "การคิด" ที่บุคคลสามารถจะมีและมีความท้าทายต่อเป้าหมายและมีความคาดหวังและสามารถเอื้อมไปถึงจุดหมายที่วางไว้ด้วยกับการควบคุมตนเอง การรับรู้ตนเอง นี่คือสิ่งที่ซไนเดอร์และเพื่อนร่วมงานเรียกว่า "agency" หรือ "willpower" อย่างไรก็ตามองค์ประกอบของความหวังก็คือสิ่งที่เรียกว่า "แนวทาง" หรือ "waypower" โดยในองค์ประกอบของความหวังนี้ บุคคลมีความสามารถในการเลือกเส้นทางหรือแนวทางที่จะไปสู่เป้าหมายนั้น (Snyder.1994, 1995, 2000; Snyder; et al. 2000; Snyder; Rand; & Sigmon. 2002) โดยองค์ประกอบแนวทางส่วนใหญ่จะแยกส่วนจากความหวัง (ทุนทางจิตวิทยาเชิงบวก) จากการใช้งานในชีวิตประจำวัน และจากสถานะอื่นของทุนทางจิตวิทยาเชิงบวก ดังเช่น ความหยุ่นตัว การรับรู้ความสามารถของตน และการมองโลกในแง่ดี

การมองโลกในแง่ดี (Optimism)

การมองโลกในแง่ดีเป็นสิ่งที่ถูกพูดถึงมากที่สุดเรื่องหนึ่งซึ่งเป็นจุดแข็งทางจิตวิทยา โดยบุคคลที่มองโลกแง่ดี จะเป็นผู้ที่คาดว่าเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นจะเป็นเรื่องในเชิงบวกและน่าพึงพอใจ ในขณะที่บุคคลที่เป็นคนมองโลกในแง่ร้าย จะเป็นคนที่มีความคิดเชิงลบตลอดและเชื่อว่าจะมีเหตุการณ์ที่ไม่ดีเกิดขึ้นในอนาคต ซึ่งการมองโลกในแง่ดี (PsyCap optimism) ไม่เพียงแต่เป็นการคาดถึงสิ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคตในทางที่ดีแต่ยังมีความสำคัญมากกว่านั้นคือ การมองโลกในแง่ดียังขึ้นอยู่กับเหตผลของบุคคลในการใช้อธิบายว่าเพราะอะไรเหตุการณ์บางอย่างจึงเกิดขึ้น ไม่ว่าจะเป็นในเชิงบวก เชิงลบ อดีต ปัจจุบัน หรืออนาคต (Luthans; Youssef; & Avolio. 2007)

เซอลิกแมน (Seligman. 1998) เป็นอดีตประธานของสมาคมจิตวิทยาอเมริกัน (American Psychological Association: APA) และได้รับการยอมรับว่าเป็นบิดาแห่งการขับเคลื่อนจิตวิทยาเชิงบวก โดยการมองโลกในแง่ดีคือ รูปแบบที่อธิบายคุณลักษณะของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในเชิงบวก เป็นกระบวนการทางปัญญากับการคาดหวังทางบวกและลักษณะการให้เหตุผลต่อเหตุการณ์ที่ไม่ดีเกิดจากปัจจัยภายนอก เกิดขึ้นชั่วคราว และมีความเฉพาะในเหตุการณ์หนึ่งๆ เท่านั้น ในขณะที่คนที่มองโลกในแง่ร้ายจะมีรูปแบบการอธิบายและการตีความเหตุการณ์ด้วยปัจจัยภายนอกในเชิงลบเกิดขึ้นอย่างสม่ำเสมอ และสามารถแผ่ขยายไปยังสถานการณ์อื่นได้ยกตัวอย่างเช่น การตีความเหตุการณ์ของบุคคลที่มองโลกในแง่ดี จะมองเหตุการณ์ที่เลวร้ายว่าเป็นสิ่งชั่วคราว (“ฉันเหนื่อย”) ในขณะที่บุคคลมองโลกในแง่ร้าย จะตีความเหตุการณ์ที่ไม่ดีเป็นเรื่องถาวร (“ฉันเป็นคนทำพังทั้งหมด”) และถ้ามีเหตุการณ์ที่ดีเกิดขึ้น บุคคลที่มองโลกในแง่ดี จะตีความเป็นเรื่องถาวร (“ฉันมี

ความสามารถ") ส่วนบุคคลที่มองโลกในแง่ร้าย จะตีความเป็นเรื่องชั่วคราว ("ฉันต้องใช้ความพยายามอย่างหนักในเรื่องนี้") (Luthans; Luthans; & Luthans. 2004)

บุคคลที่มองโลกในแง่บวกจะมีมุมมองในชีวิตในด้านบวก และเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นสามารถควบคุมจัดการได้ และคาดว่าสาเหตุจากเหตุการณ์ต่างๆ จะยังคงมีขึ้นในอนาคตและเป็นประโยชน์ในการนำไปปรับใช้ในสถานการณ์อื่นๆ ได้ ดังนั้นรูปแบบของการอธิบายเหตุการณ์ในด้านดี จะมีมุมมองที่ดีที่เกิดจากภายในไม่เพียงแต่ในอดีตที่ผ่านมาหรือปัจจุบันเท่านั้น แต่ในอนาคตอีกด้วย โดยการมองโลกในแง่ดี มีลักษณะคล้ายกับความหวัง เพราะจะมีความเกี่ยวข้องกับด้านบวกและต้องการผลลัพธ์ในด้านบวกด้วยเช่นกัน อย่างไรก็ตามการมองโลกในแง่ดีอาจจะมีผลในทางไม่ดีบ้างต่อการอธิบายเหตุการณ์ต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการไม่เลือกปฏิบัติ คนที่มองโลกในแง่ดีอย่างเปิดเผยอาจจะมีความเสี่ยงสูงได้

ความหยุ่นตัว (Resilience)

แอน มาสเทิน (Ann Masten) เป็นผู้สร้างทฤษฎีความหยุ่นตัว (Resilience) ได้กล่าวไว้ว่าความหยุ่นตัวมาจากความมหัศจรรย์ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันปกติ ทรัพยากรณ์มนุษย์เชิงบรรทัดฐาน และมีความหมายที่ลึกซึ้งในการส่งเสริมความสามารถและทุนมนุษย์ของบุคคลและสังคม (Masten. 2001) มีผู้ให้คำนิยามไว้ว่า เป็นความสามารถในการตอบสนองหรือจัดการจากความทุกข์ยาก ความขัดแย้ง ความล้มเหลว หรือแม้กระทั่งเหตุการณ์ที่ดี และการเพิ่มความรับผิดชอบ (Luthans. 2002) และจากมุมมองทางจิตวิทยาคลีนิคมีการนิยามความหยุ่นตัวไว้ว่าเป็นระดับของปรากฏการณ์โดยมีรูปแบบของการปรับตัวในเชิงบวกกับบริบทที่มีความทุกข์ยากหรือความเสี่ยง ซึ่งในวิธีการทางจิตวิทยาเชิงบวก ชี้ให้เห็นว่าการนิยามความหยุ่นตัวนี้ ได้มีการขยายความหมายไม่เพียงแต่ความสามารถในการจัดการหรือการดึงกลับคืนมาจากความยากลำบากเท่านั้น แต่ยังเป็นเรื่องเชิงบวกและสถานการณ์ที่มีความท้าทายอีกด้วย ทั้งนี้เพื่อนำไปสู่การเข้าสู่ภาวะสมดุลนั่นเอง (Avolio; & Luthans. 2006) ทั้งนี้ มาสเทินและรีด (Masten; & Reed. 2002) ได้นิยามความหยุ่นตัวไว้ว่า เป็นความสามารถในการวัดในกลุ่มบุคคลหรือสถานการณ์ที่คาดหวังผลลัพธ์ในเชิงบวกที่จะเกิดขึ้นในอนาคต โดยเฉพาะอย่างยิ่งเขาได้ระบุว่าความหยุ่นตัวประกอบด้วย ความสามารถทางปัญญา ความมั่นคงทางอารมณ์ ความเชื่อในชีวิต เชิงบวก การควบคุมอารมณ์ตนเอง และการมีอารมณ์ขัน ซึ่งสิ่งเหล่านี้นำไปสู่การมีความหยุ่นตัวสูง (Masten. 2001) สอดคล้องกับแนวคิดของบอส (Boss. 2006) ได้อธิบายความหยุ่นตัวไว้ว่า เป็นความสามารถในการยืด (เช่นการยืดหยุ่น) หรือการแขวน (เช่นสะพานแขวน) ในการตอบสนองต่อแรงกดดันในชีวิต สรุปได้ว่า มาสเทน (Masten. 2001) ได้นิยามความหยุ่นตัวไว้ว่า เป็นคุณลักษณะที่เป็นจุดแข็งของบุคคลที่สามารถวัดได้ พัฒนาได้ในการเผชิญต่อความเครียด เผชิญปัญหา มีการปรับตัวได้ในสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง และอุปสรรคต่างๆ ได้อย่างเหมาะสม

จากนิยามของทุนทางจิตวิทยาเชิงบวก มีรากฐานมาจากการนำไปใช้ในองค์กรมากกว่าการศึกษาในมิติของครอบครัว ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกเป็นสิ่งที่สามารถทำให้บุคคลเกิดพลังทางบวกในการกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งได้ ดังนั้นจึงได้นำแนวคิดทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกมาปรับใช้ในบริบทของครอบครัว โดยศึกษาว่าทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกมีผลต่อการจัดการภายในครอบครัวที่นำไปสู่ครอบครัวเข้มแข็งอย่างไร

ดังนั้น จึงสามารถสรุปได้ว่า ทุนทางจิตวิทยาเชิงบวก หมายถึง สภาวะของบุคคลที่เป็นจุดเด่นหรือจุดแข็งที่มีการพัฒนาคุณลักษณะในทางที่ดี ซึ่งนำไปสู่การกำหนดพฤติกรรมที่สามารถวัดได้ พัฒนาได้และสามารถจัดการอย่างมีประสิทธิผลให้เกิดการปฏิบัติงานที่ดีขึ้นในองค์การ และได้พัฒนาองค์ประกอบทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกที่มีความเฉพาะเจาะจง สามารถวัดได้ พัฒนาได้ โดยมี 4 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การรับรู้ความสามารถของตนเอง (Self-efficacy) หมายถึง ความเชื่อมั่นของบุคคลเกี่ยวกับความสามารถของตนเองในการจัดการ และดำเนินกระทำพฤติกรรมให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ 2) ความหวัง (Hope) หมายถึง เป็นความมุ่งมาดปรารถนาด้วยความคิดว่าจะบรรลุความสำเร็จโดยปราศจากความรู้สึกที่สิ้นหวัง เป็นภาวะที่สะท้อนความพยายามของคนที่จะบรรลุเป้าหมาย เป็นความเชื่อว่าแผนและแนวทางที่กำหนดมีไว้เพื่อบรรลุเป้าหมาย 3) การมองโลกในแง่ดี (Optimism) หมายถึง กระบวนการทางปัญญากับการคาดหวังทางบวกและลักษณะการให้เหตุผลต่อเหตุการณ์ที่ไม่ดีเกิดจากปัจจัยภายนอก เกิดขึ้นชั่วคราว และมีความเฉพาะในเหตุการณ์หนึ่งๆ เท่านั้น ส่วนเหตุการณ์ที่ดีเกิดจากปัจจัยในตนเกิดขึ้นอย่างสม่ำเสมอ และสามารถแผ่ขยายไปยังสถานการณ์อื่นได้ 4) ความหยุ่นตัว (Resilience) หมายถึง คุณลักษณะที่เป็นจุดแข็งของบุคคลที่สามารถวัดได้ พัฒนาได้ในการเผชิญต่อความเครียด เผชิญปัญหา มีการปรับตัวได้ในสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง และอุปสรรคต่างๆ ได้อย่างเหมาะสม

6.2 การวัดทุนทางจิตวิทยาเชิงบวก

เครื่องมือที่ใช้ในการวัดทุนทางจิตวิทยาเชิงบวก (การรับรู้ความสามารถของตน ความหวัง การมองโลกในแง่ดี ความหยุ่นตัว) ได้รับการออกแบบ การวิจัยและการตรวจสอบความน่าเชื่อถือ โดยลูธานส์และคนอื่นๆ (Luthans; et al. 2004) ได้กล่าวถึงการวัดทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกไว้ กล่าวคือ *มาตรวัด* มีหลายรูปแบบสเกลที่มีการนำไปใช้ในการวัดความสามารถและจุดแข็งของทุนทางจิตวิทยาเชิงบวก ตัวอย่างเช่น แบนดูรา (Bandura. 1997) ในทฤษฎีและการวิจัยของเขาเกี่ยวกับการรับรู้ความสามารถของตน ควรที่จะถูกวัดในแง่ของขนาดและจุดแข็ง โดยมิติขนาดของการรับรู้ความสามารถของตนคือ ระดับความยากของงานที่บุคคลคาดว่าจะสามารถทำได้ ทำการวัดจากผู้ตอบแบบสอบถาม โดยให้เลือกตอบ ถูก หรือ ผิด แต่ช่วงหลังมานี้ งานวิจัยมีการศึกษาโดยใช้มาตรวัดแบบ Likert Scale เพื่อวัดความต่อเนื่องของงานวิจัย ซึ่งมาตรวัดแบบนี้ได้ค้นพบโครงสร้างปัจจัย ความน่าเชื่อถือ และความเที่ยงตรงคล้ายกับมาตรวัดที่มีประสิทธิภาพของการวัดการรับรู้ความสามารถของตนแบบดั้งเดิม *ความยาวของแบบสอบถาม* หนึ่งในการวิจารณ์หลักๆ ของความ

เที่ยงตรงและความน่าเชื่อถือของการวัดทุนทางจิตวิทยาเชิงบวก คือ การมีข้อคำถามจำนวนมาก ยกตัวอย่างเช่น มีข้อคำถาม 48 คำถามในการวัดการมองโลกในแง่ดี (Seligman. 1998) ในขณะที่บางงานวิจัยทำการศึกษาเพียง 12 ข้อคำถามเท่านั้น ซึ่งการมีข้อคำถามจำนวนมากอาจทำให้ลดความร่วมมือของผู้ตอบแบบสอบถามและความน่าเชื่อถือของการวัดได้ ดังนั้นควรที่จะสร้างคำถามที่จำเป็นสำหรับความน่าเชื่อถือและความเที่ยงตรง *การเลือกใช้คำในข้อคำถาม* การวัดทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกได้รับการพัฒนาและความน่าเชื่อถือ โดยสามารถที่จะได้ใช้ได้ทั่วไปหรือไม่ก็ใช้ได้ในบริบทที่เฉพาะเจาะจงอย่างกว้างขวาง ซึ่งส่วนใหญ่การวัดลักษณะนี้จะถูกนำมาใช้จากงานทางคลีนิคไม่ได้ถูกนำไปใช้ในงานองค์กรโดยตรง

สำหรับในงานวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยเลือกใช้เครื่องมือวัดทุนทางทางจิตวิทยาเชิงบวกตามแนวคิดของลูธานส์และคนอื่นๆ (Luthans; et al. 2006) ที่มีชื่อเรียกเครื่องมือนี้ว่า PCQ-24 (Psychological Capital Questionnaire) โดยทำการวัดองค์ประกอบของทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ การรับรู้ความสามารถของตน 6 ข้อคำถาม ความหวัง 6 ข้อคำถาม การมองโลกในแง่ดี 6 คำถาม และความหยุ่นตัว 6 ข้อคำถาม และใช้มาตรวัดแบบประมาณค่า 5 ระดับ (เห็นด้วยอย่างยิ่ง ถึง ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง) ซึ่งเป็นเครื่องมือวัดทุนทางจิตวิทยาเชิงบวก ที่มีการนำไปปรับใช้อย่างแพร่หลายทั่วโลก และได้รับการยอมรับว่าเป็นเครื่องมือที่มีความน่าเชื่อถือและนำไปปรับใช้ได้จริง ซึ่งสำหรับการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ปรับข้อคำถามและจำนวนข้อคำถามให้สอดคล้องและเหมาะสมกับบริบทของกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา ตามการนิยามตัวแปรที่ได้ค้นพบจากการศึกษาวิจัยระยะที่ 1 และตามการทบทวนวรรณกรรม

6.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกที่มีต่อการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวและครอบครัวเข้มแข็ง

ทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ ได้แก่ การรับรู้ความสามารถของตนเอง (Self-efficacy) ความหวัง (Hope) การมองโลกในแง่ดี (Optimism) และความหยุ่นตัว (Resilience) โดยมีงานวิจัยที่ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับทุนทางจิตวิทยาเชิงบวก รายละเอียดดังนี้

การรับรู้ความสามารถของตน (Self-efficacy) กับการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวและครอบครัวเข้มแข็ง

งานวิจัยการรับรู้ความสามารถของตน (self-efficacy) มีงานวิจัยในต่างประเทศจำนวนมากที่ศึกษาการรับรู้ความสามารถของตนเอง ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการศึกษาที่ชี้ให้เห็นว่าผลทางบวกนี้มีผลต่อการนำไปใช้ในองค์กรหรือสถานที่ทำงาน เช่น การรับรู้ความสามารถของการเป็นผู้นำ (Luthans; et al. 2001) การรับรู้ความสามารถเชิงศีลธรรม การรับรู้ความสามารถความคิดสร้างสรรค์ (Tierney; & Farmer. 2002) การทดสอบการรับรู้ความสามารถของผู้สมัครงาน การรับรู้ความสามารถของการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ เป็นต้น มีการศึกษางานวิจัยที่สนับสนุนว่าการรับรู้ความสามารถของตน

จะทำให้บุคคลสามารถจัดการตนเองและจัดการในครอบครัวได้ ดังงานวิจัยที่พบผลการศึกษา การรับรู้ความสามารถของตนเองมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความสามารถในการเอาชนะอุปสรรค (ชมพูนุช เตชะนัดตา. 2550; และ ศุภนุช สุดวิไล. 2550) แสดงว่าบุคคลที่มีการรับรู้ความสามารถของตนเองสูงจะทำให้บุคคลนั้นมีความง่ายดายในการเอาชนะอุปสรรคต่างๆ ที่ผ่านเข้าได้ เนื่องจากบุคคลที่มีการรับรู้ความสามารถของตนเองสูงจะเป็นผู้ที่มีความมั่นใจในตนเองและเชื่อว่าตนเองสามารถทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งได้บรรลุตามเป้าหมายที่ตั้งใจไว้ได้ นอกจากนี้การรับรู้ความสามารถของตนเองมีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมการดูแลตนเอง (นัยนา ปาระมี. 2551; ณุภาวี ณะฤทธิ์. 2550; และแก้วใจ มารทอง. 2557) และมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมในการจัดการ (ณัชชามน แสวงสุข. 2550) รวมทั้งการพัฒนาความสามารถของตนเองร่วมกับแรงสนับสนุนทางสังคม ทำให้ผู้ป่วยมีพฤติกรรมการดูแลตนเองได้ถูกต้อง (นวรัตน์ สุทธิพงศ์. 2550) ตลอดจนการรับรู้ความสามารถของตนสามารถพยากรณ์ความเครียดด้านจิตใจ (นิภากร หนูพันธ์. 2550) ซึ่งแสดงให้เห็นบุคคลที่มีการรับรู้ความสามารถของตนเองสูงจะทำให้บุคคลนั้นสามารถดูแลตนเอง จัดการตนเอง และลดความเครียดด้านจิตใจลงได้ นอกจากนี้ยังพบความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ความสามารถของตนเองกับความสามารถในการเผชิญและฟันฝ่าอุปสรรค และความต้องการพัฒนาตนเองของพนักงาน พบว่า การรับรู้ความสามารถของตนเองมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความสามารถในการเผชิญและฟันฝ่าอุปสรรคหรือการจัดการ (กิตติศักดิ์ จินดากุล. 2552) ซึ่งผลการวิจัยมีความสอดคล้องกับงานของรัตนากร กิจขันธ์ (2552) ที่ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างบุคลิกภาพห้าองค์ประกอบ การรับรู้ความสามารถของตนเองและความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าสรรค พบว่า การรับรู้ความสามารถของตนเองมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค นอกจากการรับรู้ความสามารถของตนจะมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความสามารถในการเผชิญปัญหาและอุปสรรคแล้ว ยังมีผลต่อการช่วยในการปรับตัวด้านบทบาทหน้าที่ของการเป็นมารดาของหญิงตั้งครรภ์วัยรุ่นได้ดี (ภาวดี ทองเผือก. 2547)

และยังพบว่าการรับรู้ความสามารถของตนก็มีผลทำให้บุคคลมีคุณภาพชีวิตที่ดี ดังงานวิจัยที่ศึกษาพบว่า การรับรู้ความสามารถของตนในการเป็นบิดามารดามีความสัมพันธ์ทางบวกกับคุณภาพชีวิตสมรส (ณรรฐกุล ทองแก้วไพบูลย์. 2557) และมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความพึงพอใจในชีวิต (รุ่งทิวา อินทร์ปรุง. 2554) และยังพบอีกว่าคู่รักที่มีการรับรู้ความสามารถของตนในความสัมพันธ์แบบโรแมนติกสูงจะมีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจในความสัมพันธ์สูง (Weiser; & Weigel. 2016) แสดงให้เห็นว่าบุคคลที่มีความมั่นใจและเชื่อมั่นว่าตนเองสามารถทำหน้าที่ของพ่อแม่และสามารถดูแลทุกอย่างเกี่ยวกับครอบครัวได้จะทำให้บุคคลนั้นสามารถใช้ชีวิตคู่ได้อย่างมีความสุขและมีความพึงพอใจในชีวิต ดังนั้นสามารถสรุปได้ว่า การรับรู้ความสามารถของตน มีความสัมพันธ์ทางบวกกับความสามารถในการเผชิญปัญหาและอุปสรรค การจัดการตนเอง การดูแลตนเอง ความพึงพอใจในความสัมพันธ์ และยังมีผลต่อการช่วยในการปรับตัวด้านบทบาทหน้าที่ของการเป็นมารดาของหญิงตั้งครรภ์วัยรุ่นได้ดี ซึ่งความสามารถในการเผชิญปัญหาและอุปสรรค การปรับตัวด้านบทบาทหน้าที่ และการจัดการเป็นส่วนหนึ่งของการจัดการตนเองและการจัดการภายใน

ครอบครัว รวมทั้งความพึงพอใจในความสัมพันธ์และความพึงพอใจในชีวิต เป็นส่วนหนึ่งของตัวแปรครอบครัวเข้มแข็ง ดังนั้นสามารถเขียนแผนภาพแสดงความสัมพันธ์ของตัวแปรทุนทางจิตวิทยาเชิงบวก: การรับรู้ความสามารถของตนต่อการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวและครอบครัวเข้มแข็ง ดังภาพประกอบ 5

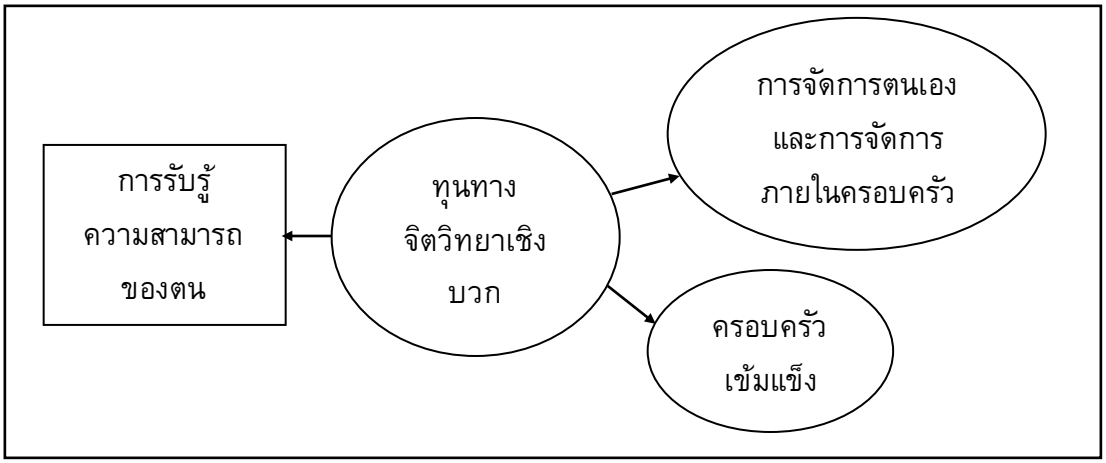

ภาพประกอบ 5 ความสัมพันธ์ของตัวแปรทุนทางจิตวิทยาเชิงบวก: การรับรู้ความสามารถของตนต่อการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวและครอบครัวเข้มแข็ง

ความหวัง (Hope) กับการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวและครอบครัวเข้มแข็ง

งานวิจัยด้านความหวัง (Hope) มีหลากหลายด้านที่มีผู้วิจัยได้ทำการศึกษา เช่น ความสัมพันธ์ระหว่างความหวังกับประสิทธิภาพในการทำงาน ความสำเร็จทางวิชาการและทางกีฬา (Onwuegbuzie; & Snyder. 2000) สุขภาพทางกายและทางจิต การเอาตัวรอด การจัดการความเชื่อและทักษะต่างๆ หรือคุณภาพชีวิตที่ดีเชิงบวก ความสัมพันธ์ระหว่างระดับของการเป็นผู้นำกับความหวัง (Peterson; & Luthans. 2003) หรือความสัมพันธ์ของความหวังต่อการปฏิบัติงาน ความพึงพอใจในงาน ความสุขในการทำงานและความผูกพันต่อองค์กร (Youssef. 2004) นอกจากนี้ส่วนหนึ่งจากข้อค้นพบงานวิจัยพบว่า ความหวังมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความผาสุกทางจิตวิญญาณของมารดาหลังคลอดที่ติดเชื้อเอชไอวีอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (สุภาวดี เนติเมธี. 2547) และมีความสัมพันธ์ทางบวกกับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุโรคหลอดเลือดสมอง (สุจรรยา โลหะชีวะ. 2547) เป็นต้น สามารถสรุปได้ว่า ความหวังมีความสัมพันธ์กับการจัดการ และมีความสัมพันธ์กับความผาสุกทางจิตวิญญาณและการมีคุณภาพชีวิตที่ดี ซึ่งความผาสุกทางจิตวิญญาณและคุณภาพชีวิตเป็นส่วนหนึ่งของครอบครัวเข้มแข็ง ดังนั้นสามารถเขียนแผนภาพแสดงความสัมพันธ์ของตัวแปรทุนทางจิตวิทยาเชิงบวก: ความหวังต่อการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวและครอบครัวเข้มแข็ง ดังภาพประกอบ 6

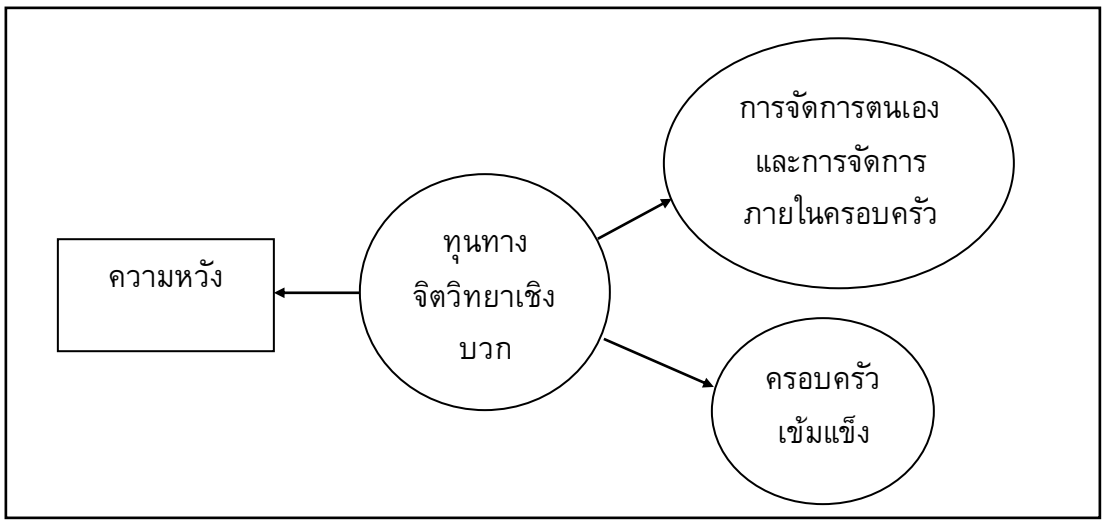

ภาพประกอบ 6 ความสัมพันธ์ของตัวแปรทุนทางจิตวิทยาเชิงบวก: ความหวังต่อการจัดการตนเอง และการจัดการภายในครอบครัวและครอบครัวเข้มแข็ง

การมองโลกในแง่ดี (Optimism) กับการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวและครอบครัวเข้มแข็ง

งานวิจัยการมองโลกในแง่ดี (Optimism) มีการศึกษาเป็นจำนวนมาก หลากหลายสาขา อาทิ การมองโลกในแง่ดีด้านสุขภาพกาย สุขภาพจิต และชีวิตความเป็นอยู่ที่ดี (Peterson. 1999) ความพึงพอใจและความสุขที่แท้จริง (Seligman. 2002) หรือแม้กระทั่งการมองโลกในแง่ดีมีผลต่อผลการปฏิบัติงานในที่ทำงาน (Luthans; et al. 2006) และอื่นๆ อีกมากมาย มีงานวิจัยที่ศึกษาพบว่าตัวแปรหนึ่งที่สามารถทำนายความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค คือ การมองโลกในแง่ดี (อาทิตา กลับเพิ่มพูล. 2549) และมีงานวิจัยที่สนับสนุนว่าการมองโลกในแง่ดีมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค (ปัญจภร หอมฤทัยกมล. 2552) และทำให้บุคคลสามารถจัดการตนเองและจัดการในครอบครัวได้ ดังงานวิจัยของ วาสนา กันคำ (2550) ผลการศึกษาวิจัยพบว่า บุคคลที่เข้าร่วมโปรแกรมการพัฒนาการมองโลกในแง่ดี มีการมองโลกในแง่ดีสูงขึ้นและมีความเครียดต่ำ แสดงให้เห็นว่าการมองโลกในแง่ดีมีความเกี่ยวข้องกับความเครียด โดยบุคคลที่พยายามมองทุกอย่างในที่ดี จะมีผลทำให้มีสภาวะความเครียดน้อยลง และการที่บุคคลมีความเครียดต่ำก็ยิ่งมีผลทำให้มองปัญหาต่างๆ ที่เข้ามาในชีวิตได้อย่างเข้าใจและสามารถยอมรับปัญหาและหาวิธีการในการจัดการแก้ไขปัญหาได้ทันท่วงทีและมีประสิทธิภาพ ในขณะเดียวกันการมองโลกในแง่ดียังมีความสัมพันธ์กับการปรับตัวของบุคคลและความสามารถในการฟันฝ่าอุปสรรคต่างๆ จากการศึกษางานวิจัยพบว่า การมองโลกในแง่ดี มีความสัมพันธ์ทางบวกกับปรับตัวต่ออุทกภัย (พรรณี เขาแก้ว. 2556) และการมองโลกในแง่ดีมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความสามารถในการเผชิญปัญหาและฝ่าฟันอุปสรรคของบุคลากรมหาวิทยาลัยในภาครัฐ (วรุณ กันยา คุณากรวิรุฬห์. 2556) สะท้อนให้เห็นว่าบุคคลที่มีการมองโลกในแง่ดีมีผลทำให้ตนเองสามารถ

ปรับตัวและเผชิญกับปัญหาต่างๆ ที่ผ่านเข้ามาในชีวิตได้ดี นอกจากนี้มีงานวิจัยพบว่า การมองโลกในแง่ดี การคิดเชิงบวก มีผลต่อประสบการณ์ในการจัดการตนเองของสตรีที่ได้รับการผ่าตัดมะเร็งเต้านม (Drageset; Lindstrom; et Underlid. 2015) รวมทั้ง การมองโลกในแง่ดีมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความผาสุกทางใจของผู้สูงอายุ (ปนัดดา มหิทธานุภาพ. 2555) สามารถสรุปได้ว่า การมองโลกในแง่ดีมีความสัมพันธ์กับความสามารถเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค การปรับตัวและประสบการณ์ในการจัดการตนเองของสตรี และมีความสัมพันธ์กับความผาสุกทางใจ ซึ่งความสามารถเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค การปรับตัวและประสบการณ์ในการจัดการตนเองเป็นส่วนหนึ่งของการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัว และความผาสุกทางใจเป็นส่วนหนึ่งของครอบครัวเข้มแข็ง ดังนั้นสามารถเขียนแผนภาพแสดงความสัมพันธ์ของตัวแปรทุนทางจิตวิทยาเชิงบวก: การมองโลกในแง่ดีต่อการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวและครอบครัวเข้มแข็ง ดังภาพประกอบ 7

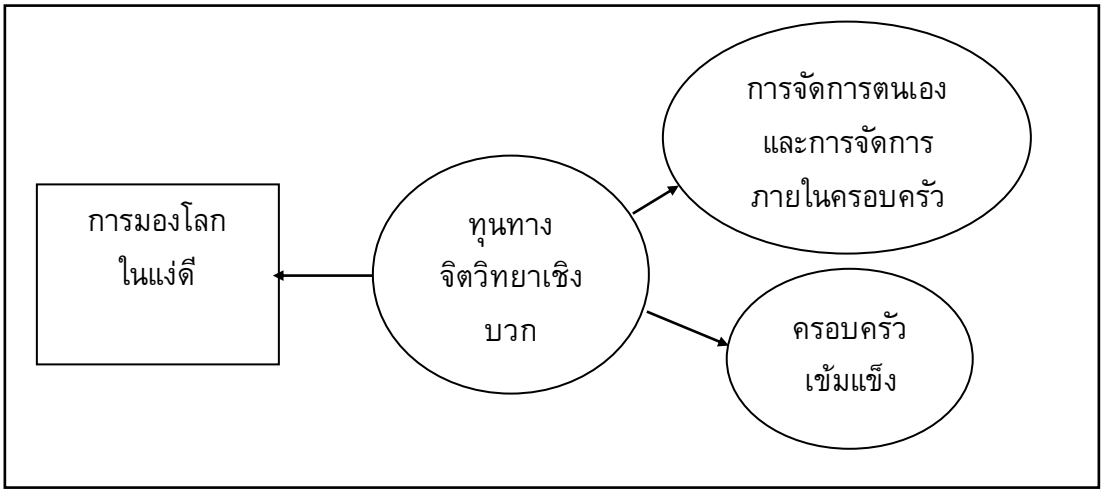

ภาพประกอบ 7 ความสัมพันธ์ของตัวแปรทุนทางจิตวิทยาเชิงบวก: การมองโลกในแง่ดีต่อการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวและครอบครัวเข้มแข็ง

ความหยุ่นตัว (Resilience) กับการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวและครอบครัวเข้มแข็ง

งานวิจัยความหยุ่นตัว (Resilience) มีหลากหลายสาขาเช่นเดียวกัน เช่น มีความเกี่ยวข้องกับเด็กที่มีความเสี่ยงปัญหาวัยรุ่น หรือครอบครัวที่ผิดปกติ ความสัมพันธ์เชิงบวกระหว่างความหยุ่นตัวกับผลการปฏิบัติงานในที่ทำงาน (Luthans, Avolio, et al., 2006; Luthans, et al., 2005; Youssef. 2004) นอกจากนี้ยังมีการศึกษาความหยุ่นตัวกับการปรับตัวในครอบครัวของครอบครัวที่เผชิญปัญหา (Boss. 2006; McCubbin; et al. 1998) และมีงานวิจัยที่กล่าวว่าความหยุ่นตัวในครอบครัวสามารถสร้างและพัฒนาความสามารถของการมีครอบครัวเข้มแข็งได้ (Walsh. 1998)

รวมทั้งความหยุ่นตัวในครอบครัวสามารถทำหน้าที่ในการปกป้องและช่วยเหลือครอบครัวเข้มแข็งในช่วงที่เกิดวิกฤตในครอบครัวได้ (Walsh. 2002) *ด้านอารมณ์* จากการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความโกรธและยุทธศาสตร์ในการจัดการของมารดา พบว่า การจัดการทางอารมณ์และกลยุทธ์ทางศาสนามีความสัมพันธ์กับการลดความโกรธอย่างมีนัยสำคัญ (Shokooki-Yekta, Mohsen; et al. 2015) และยังพบอีกว่าอารมณ์ของพ่อแม่ที่มีมากเกินไปเป็นหนึ่งในความท้าทายหลักที่ต้องเผชิญในครอบครัว โดยเฉพาะผู้เป็นแม่ที่จะต้องมีการจัดการในครอบครัวในการทำหน้าที่ดูแลลูกป่วย (Gomes; et al. 2015) นอกจากนี้มีการศึกษางานวิจัยที่สนับสนุนดังงานวิจัยที่พบผลการศึกษานักเรียนที่ได้รับโปรแกรมส่งเสริมความหยุ่นตัวทางอารมณ์มีคะแนนความเครียดต่ำกว่าไม่ได้รับการส่งเสริม (เสาวลักษณ์ ภารชาตรี. 2551) และความหยุ่นตัวมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับคุณภาพชีวิตด้านสุขภาพกายและสุขภาพจิต (วีรภัทรา ประภาพักตร์. 2554) แสดงให้เห็นว่าความหยุ่นตัวทำให้มีความเครียดต่ำ และทำให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี เนื่องจากบุคคลที่มีความหยุ่นตัวในตนเองสูง จะเป็นผู้ที่สามารถปรับเปลี่ยนและปรับตัวต่อสถานการณ์ต่างๆ ได้ดี และสามารถยอมรับสิ่งที่เกิดขึ้นกับตนเองได้อย่างเหมาะสมจึงทำให้ช่วยลดความตึงเครียดหรือปัญหาอุปสรรคที่ผ่านเข้ามาในชีวิตได้ง่าย และทำให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี

สามารถสรุปได้ว่า ความหยุ่นตัวมีความสัมพันธ์กับการปรับตัวในครอบครัวที่เผชิญปัญหา มีความเครียดต่ำ ซึ่งการปรับตัวเป็นส่วนหนึ่งของการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัว และความหยุ่นตัวสามารถสร้างและพัฒนาความสามารถของการมีครอบครัวเข้มแข็งและทำให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี ดังนั้นสามารถเขียนแผนภาพแสดงความสัมพันธ์ของตัวแปรทุนทางจิตวิทยาเชิงบวก: ความหยุ่นตัวต่อการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวและครอบครัวเข้มแข็ง ดังภาพประกอบ *8*

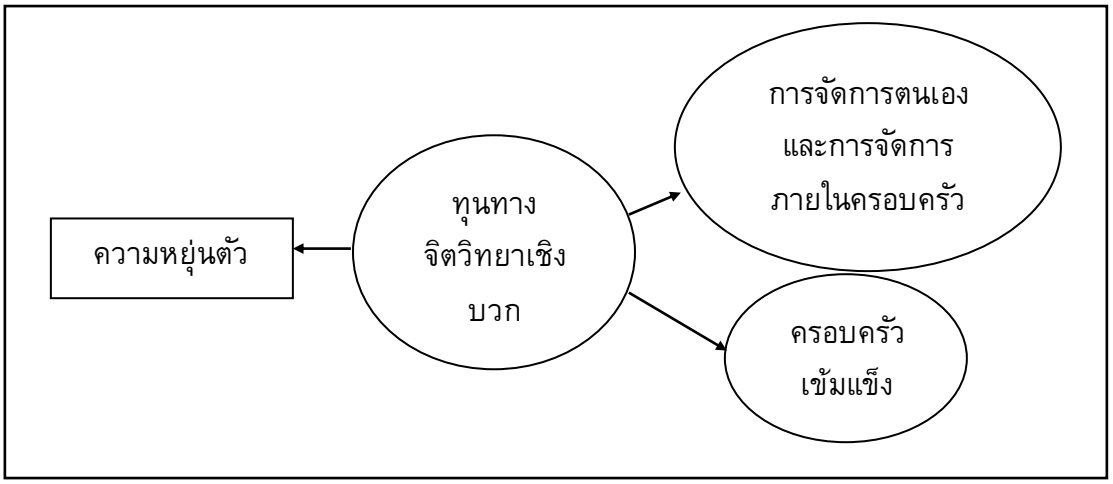

ภาพประกอบ 8 ความสัมพันธ์ของตัวแปรทุนทางจิตวิทยาเชิงบวก: ความหยุ่นตัวต่อการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวและครอบครัวเข้มแข็ง

จากงานวิจัยข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า ทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกมีการศึกษาในหลากหลายสาขา ส่วนใหญ่จะถูกศึกษาในส่วนที่เกี่ยวข้องกับองค์กร การปฏิบัติงานของพนักงาน ซึ่งจากงานวิจัยพบว่าการรับรู้ความสามารถของตน การมองโลกในแง่ดีจะมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความสามารถในการเผชิญปัญหาและอุปสรรค ความพึงพอใจในความสัมพันธ์ และยังมีผลต่อการช่วยในการปรับตัวด้านบทบาทหน้าที่ของการเป็นมารดาของหญิงตั้งครรภ์วัยรุ่นได้ดี รวมทั้งความหวังมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความผาสุกทางจิตวิญญาณ ความผาสุกทางใจ และมีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิต ซึ่งความสามารถในการเผชิญอุปสรรคและการปรับตัวด้านบทบาทหน้าที่ เป็นส่วนหนึ่งของการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัว และความผาสุกทางจิตวิญญาณ ความผาสุกทางใจ ความพึงพอใจในความสัมพันธ์ และคุณภาพชีวิตเป็นส่วนหนึ่งของตัวแปรครอบครัวเข้มแข็ง และยังมีงานวิจัยที่สนับสนุนเกี่ยวกับพฤติกรรมการจัดการ โดยพบว่าการมองโลกในแง่ดีมีความสัมพันธ์ทางบวกกับต่อประสบการณ์ในการจัดการตนเองของสตรี และมีความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ความสามารถของตนเองกับพฤติกรรมในการจัดการ รวมทั้งมีการศึกษาความหยุ่นตัวกับการปรับตัวในครอบครัวของครอบครัวที่เผชิญปัญหาและความหยุ่นตัวในครอบครัวสามารถสร้างและพัฒนาความสามารถของการมีครอบครัวเข้มแข็งได้ นอกจากนี้ยังสามารถทำหน้าที่ในการปกป้องและช่วยเหลือครอบครัวเข้มแข็งในช่วงที่เกิดวิกฤตในครอบครัวได้ จะเห็นได้ว่าตัวแปรทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกข้างต้นมีความสัมพันธ์หรือมีผลต่อพฤติกรรมการจัดการ (Coping) และการปรับตัวในครอบครัว โดยเฉพาะตัวแปรความหยุ่นตัวจะมีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงกับการจัดการภายในครอบครัว (Family Coping) *ดังนั้น ผู้วิจัยจึงคาดว่าตัวแปรทุนทางจิตวิทยาเชิงบวก จะมีต่อพฤติกรรมการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวและมีผลต่อครอบครัวเข้มแข็ง* สามารถเขียนแผนภาพแสดงความสัมพันธ์ของตัวแปรทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกที่มีต่อการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวและครอบครัวเข้มแข็ง ดัง

ภาพประกอบ *9*

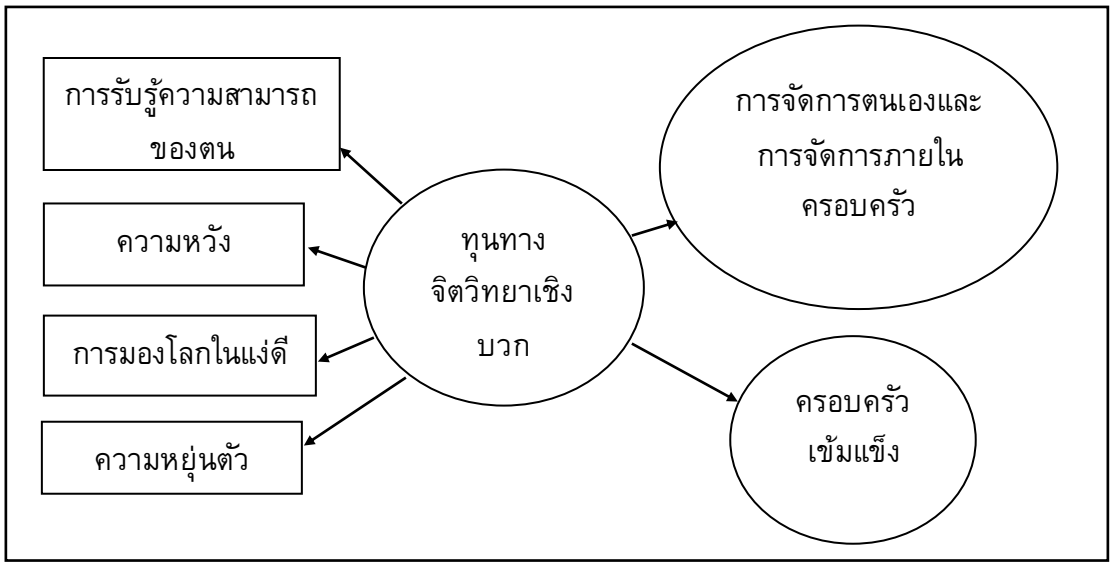

ภาพประกอบ 9 ความสัมพันธ์ของตัวแปรทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกที่มีต่อการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวและครอบครัวเข้มแข็ง

7. แนวคิดทุนทางสังคมที่มีต่อทุนทางจิตวิทยาเชิงบวก การจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวและครอบครัวเข้มแข็ง

7.1 แนวคิดทุนทางสังคม

ทุนทางสังคมเริ่มต้นมาจากการให้ความสำคัญกับเรื่องเศรษฐกิจ เมเยอร์ (Mayer. 2003) ได้อธิบายว่า แนวคิดทุนทางสังคมมาจากการดัดแปลงแนวคิดเรื่องทุน มาสู่เรื่องสังคม เป็นสัญลักษณ์ของการรวมตัวทางแนวคิดที่พยายามล้มล้างแนวคิดเศรษฐศาสตร์กระแสหลักที่ล้มเหลว โดยการนับเอาตัวแปรที่เป็นพฤติกรรมมนุษย์มารวมเข้าไปด้วย และจากนั้นก็ให้ความสนใจกับเรื่องที่มีการปฏิเสธเงื่อนไขการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและการพัฒนาสังคมที่ไม่ใช่ตัวแปรทางการตลาด แนวคิดหลักๆ เป็นการให้ความสำคัญในการพิจารณาคุณภาพของการเมืองแบบประชาธิปไตย และความมีชีวิตชีวาของวิถีเศรษฐกิจในระดับภูมิภาคที่ขึ้นอยู่กับระดับทุนทางสังคมของพลเมือง นอกจากนี้ แนวคิดและความสำคัญของทุนทางสังคมยังเป็นที่ยอมรับขององค์กรพัฒนาระหว่างประเทศต่างๆ ว่ามีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการเติบโตทางเศรษฐกิจและการพัฒนาที่ยั่งยืนอันนำไปสู่ความผาสุกของคนในชาติ ซึ่งการเติบโตทางเศรษฐกิจที่ยั่งยืนจะเกิดจากทุนมนุษย์และทุนทางสังคมถึง สี่ในสิบส่วน ขณะที่ 2 ส่วนเกิดจากทุนกายภาพและทุนทางทรัพยากรธรรมชาติ และในบริบทไทย ทุนทางสังคมถือเป็นทุนสำคัญที่เสริมสร้างวิถีชีวิตที่ดีงามของคนในสังคมและสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคมและการปกครองของประเทศมาช้านาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งต่อการเสริมสร้างประสิทธิภาพการบริการและกระบวนการผลิตในภาคเศรษฐกิจ การช่วยบรรเทาความรุนแรงและแก้ปัญหาในยามที่เกิดวิกฤตทางเศรษฐกิจและสังคม (สุวรรณี คำมั่นและคนอื่นๆ. 2551)

ครอบครัวมักจะได้รับการยกย่องว่าเป็นจุดเริ่มต้นของการสร้างทุนทางสังคม ในความคิดของโคลแมน เขาคิดว่าทุนทางสังคมเป็นทรัพยากรภายในครอบครัว ที่เป็นโครงสร้างของความสัมพันธ์ระหว่างช่วงวัยในครอบครัว โดยเฉพาะความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่และลูก โดยรุ่นพ่อแม่จะมีการลงทุนหรือทุ่มเทกับลูกๆ ให้ลูกมีความสนใจคาดหวังในเรื่องของการศึกษาของลูก ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะช่วยให้ลูกๆ มีทุนมนุษย์เพิ่มขึ้น (ผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษา) และจะทำให้ลูกมีฐานเศรษฐกิจที่ดีได้ (Coleman. 1991) ซึ่งกระบวนการของการสร้างทุนทางสังคมภายในครอบครัว มีความเชื่อมโยงบูรณาการกับทุนทางสังคมในฐานะเป็นทรัพยากรภายนอกครอบครัว ที่พ่อแม่และเด็กอยู่ใกล้ชิดสัมพันธ์ในท้องถิ่น โดยความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่และลูกและความสัมพันธ์ทางสังคมนอกครอบครัว เป็นสิ่งที่มาร่วมกันสร้างโครงสร้างทางสังคมในเรื่องบรรทัดฐานทางสังคม ความไว้วางใจและความผูกพัน (Coleman.1997) นอกจากนี้ การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของครอบครัวนำไปสู่การขาดดุลของทุนทางสังคม โดยเฉพาะในแง่ของการเพิ่มขึ้นของแม่เลี้ยงเดี่ยว การขาดพ่อและแม่ต้อง

ออกไปทำงานนอกบ้าน และเป็นการลดการขยายของครอบครัว ยิ่งไปกว่านั้นปัจจุบันครอบครัวสมัยใหม่จะมีการอยู่กันเป็นครอบครัวเดี่ยวไม่ใช่ครอบครัวขยาย ซึ่งพ่อแม่ต้องออกไปทำงานนอกบ้านทั้งสองคน ทำให้เป็นการขาดทุนทางสังคมไป ในขณะที่บูร์ดีเยอจะมีความแตกต่างจากแนวคิดของโคลแมนไปบ้าง โดยมองว่าทุนทางสังคมสร้างขึ้นจากภาระผูกพันทางสังคม เป็นการรวมของทรัพยากรที่มีศักยภาพที่เชื่อมโยงกับเครือข่ายที่คงทน โดยบุคคลจะได้รับทุนทางสังคมจากการเป็นสมาชิกของกลุ่ม เช่น ครอบครัวหรือเครือญาติ มีการแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน (Bourdieu. 1997)

มีผู้ให้คำนิยามทุนทางสังคมหลากหลาย อาทิ โคลแมน (Coleman. 1990) ได้นิยามทุนทางสังคมโดยใช้เกณฑ์หน้าที่ (By Function) ว่า เป็นความหลากหลายของหน่วยทางสังคม ซึ่งมีองค์ประกอบร่วม 2 ประการคือ มิติด้านโครงสร้างสังคมและมิติด้านการเอื้อหรือหนุนเสริมให้เกิดการกระทำ โดยผู้กระทำทั้งจากตัวบุคคลและจากองค์กร รวมทั้งอธิบายถึงรูปแบบของทุนทางสังคมว่าทุนทางสังคมเหมือนกับทุนในรูปแบบอื่นๆ สามารถสร้างผลิตภาพ และสร้างโอกาสในการทำงานให้บรรลุเป้าหมาย ทั้งนี้ ทุนทางสังคมเหมือนกับทุนกายภาพและทุนมนุษย์ แต่อาจจะไม่สามารถทดแทนกันได้อย่างสมบูรณ์และอาจใช้ได้กับงานบางอย่าง และทุนทางสังคมไม่เหมือนกับทุนกายภาพและทุนมนุษย์คือ ทุนทางสังคมจะอยู่ในรูปแบบโครงสร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้กระทำด้วยกันเอง โดยทุนทางสังคมจับต้องไม่ได้ และไม่ใช่คุณสมบัติส่วนบุคคล เช่น การศึกษา ทักษะ เป็นต้น ในขณะที่พัทนัม (Putnam. 1993) ได้นิยามทุนทางสังคมว่า เป็นลักษณะเด่นขององค์กรทางสังคม เช่น ความไว้วางใจ (Trust) บรรทัดฐาน (Norms) และเครือข่าย (Networks) ซึ่งสามารถปรับปรุงประสิทธิภาพของสังคม โดยการส่งเสริม เกื้อหนุน การร่วมมือในการดำเนินงานซึ่งกันและกัน อีกทั้งยังชี้ให้เห็นถึงกระบวนการเกิดของทุนทางสังคมนั้น เริ่มจากประชาชนในสังคมมีระบบคิดและค่านิยมที่ดีร่วมกัน ดังนั้น ทุนทางสังคมในรูปเครือข่ายส่งผลให้ 1) เพิ่มศักยภาพในการทำงานและช่วยลดต้นทุนในการทำงานได้มากกว่าการทำงานแบบปัจเจกชน 2) เกิดจารีตประเพณีที่เกี่ยวกับการพึ่งพาอาศัยกันหรือต่างตอบแทน ทำให้องค์กรชุมชนแข็งแรงและมีพลังมากขึ้น 3) เกิดความไว้วางใจระหว่างกันของคนในเครือข่ายทำให้การติดต่อและระบบข้อมูลข่าวสารมีความสะดวกรวดเร็ว และ 4) มีการนำความสำเร็จร่วมกันในอดีตมาใช้ประโยชน์เพื่อสร้างความร่วมมือในอนาคต สำหรับงานวิจัยเรื่องนี้ ผู้วิจัยได้เห็นสอดคล้องตามแนวคิดของสุวรรณี คำมั่นและคนอื่นๆ (2551) เนื่องจากมีความสอดคล้องกับบริบทสังคมไทย โดยนิยาม “ทุนทางสังคม” หมายถึง เกิดจากการรวมตัว ร่วมคิด ร่วมทำ บนฐานของความไว้เนื้อเชื่อใจ สายใยผูกพัน และวัฒนธรรมที่ดีงามของสังคมไทยผ่านระบบความสัมพันธ์ที่มีการสะสมในลักษณะเครือข่ายของสังคม โดยองค์ประกอบหลักของทุนทางสังคม ได้แก่ คน สถาบัน วัฒนธรรม และองค์ความรู้ ซึ่งจะเกิดเป็นพลังในชุมชนและสังคม โดยองค์ประกอบของ “ทุนทางสังคม” ประกอบด้วย

1. ทุนมนุษย์ ที่มีคุณภาพ มีความรู้ สติปัญญาและทักษะ มีคุณธรรม มีวินัย และความรับผิดชอบ มีทัศนคติที่ดีในการทำงาน และทำประโยชน์ต่อส่วนรวม โดยมีบทบาทหลักในการพัฒนาประเทศ ที่ต้องได้รับการพัฒนาในทุกมิติทั้งด้านสุขภาพที่มุ่งให้คนมีร่างกายแข็งแรงสามารถดูแล

ตนเองได้ ด้านจิตใจให้เป็นคนที่มีจิตใจดี มีน้ำใจ เอื้ออาทร เคารพกฎเกณฑ์ของสังคม มีวินัย ซื่อสัตย์ มีความเสียสละ มีจิตสำนึกสาธารณะ มีความรักชาติ ฯลฯ และด้านสติปัญญาเพื่อให้มีศักยภาพและความพร้อมที่จะปรับตัวให้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง มีความรู้ และทักษะในการประกอบอาชีพที่สนับสนุนการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ เมื่อมารวมตัวร่วมคิดร่วมทำในกิจกรรมต่าง ๆ นำความรู้ที่ตนเองมีอยู่มาแลกเปลี่ยน ก็จะก่อให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตและก่อให้เกิดประโยชน์ได้กว้างขวางยิ่งขึ้น

2. ทุนที่เป็นสถาบัน มีบทบาทในการสนับสนุนและผลักดันให้เกิดพลังร่วมของคนในชุมชนและสังคม ทำให้คนในสังคมอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข โดยมีสถาบันหลัก อาทิ สถาบันครอบครัวเป็นสถาบันพื้นฐานในสังคมที่หล่อหลอมคนตั้งแต่แรกเกิด เป็นแหล่งบ่มเพาะปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมที่ดีงาม รวมทั้งจิตสำนึกรู้จักผิดชอบชั่วดี รู้จักทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม สถาบันศาสนาเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของคนในสังคมกล่อมเกลาจิตใจให้ตั้งมั่นอยู่ในคุณงามความดี สถาบันศาสนาที่เข้มแข็งจะสร้างศรัทธาให้แก่คนในสังคมและเสริมสร้างการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข สถาบันการศึกษาเป็นแหล่งสร้างความรู้ทางวิชาการ ควบคู่กับคุณธรรม จริยธรรมให้แก่คนในสังคม โดยเฉพาะเด็กและเยาวชน สถาบันภาคธุรกิจเอกชนซึ่งมีความพร้อมทางด้านการบริหารจัดการบุคลากร ทรัพยากรและเครือข่าย เมื่อประกอบกับการใช้หลักบรรษัทภิบาลในการดำเนินธุรกิจหรือมีการดำเนินธุรกิจที่มีกิจกรรมที่สร้างสรรค์สังคมแล้วก็จะเป็นทุนทางสังคมในการพัฒนาประเทศได้อย่างมหาศาล สถาบันสื่อเป็นสถาบันที่สามารถชี้นำและมีอิทธิพลสูงต่อพฤติกรรม ค่านิยมของคนในสังคมในวงกว้าง

3. ทุนทางวัฒนธรรม “ทุนทางวัฒนธรรม” เป็นวิถีชีวิตที่สืบทอดกันมายาวนานและเป็นที่ยอมรับในสังคมนั้นๆ ซึ่งมีความหลากหลายในแต่ละพื้นที่ ในรูปของความเชื่อ ความศรัทธา จารีตประเพณีที่ดีงาม ค่านิยม ความเป็นไทยนอกจากนี้ยังมีวัฒนธรรมที่เป็นในรูปของแหล่งประวัติศาสตร์ โบราณสถาน ฯลฯ วัฒนธรรมเป็นตัวยึดโยงคนในสังคมให้ตระหนักถึงรากเหง้าของตนเอง เกิดความหวงแหนภูมิใจที่จะรักษา อนุรักษ์ และพัฒนาต่อยอดเพื่อประโยชน์ต่อตนเอง ครอบครัว ชุมชนและประเทศ

องค์ประกอบของทุนทางสังคมข้างต้น สามารถนำมาอธิบายกับพฤติกรรมการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวที่นำไปสู่ครอบครัวเข้มแข็งได้ โดยหากบุคคลสามารถมีองค์ประกอบของทุนทางสังคมทั้งหมด ไม่ว่าจะเป็นทุนมนุษย์ คือ การที่บุคคลมีความรู้ มีทัศนคติในการทำงานที่ดี ทำเพื่อประโยชน์ส่วนรวม ทุนที่เป็นสถาบัน คือการที่บุคคลอยู่ภายใต้สถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา สถาบันที่ทำงาน สถาบันศาสนาที่ดี และทุนทางวัฒนธรรม คือ การมีคุณธรรม จริยธรรมที่ดีงาม ก็จะส่งผลให้บุคคลเหล่านั้นสามารถที่จะจัดการภายในครอบครัวที่ดีที่นำไปสู่ความเป็นครอบครัวเข้มแข็งได้อย่างมีคุณภาพ

7.2 การวัดทุนทางสังคม

การวัดทุนทางสังคม มีหลากหลายการวัด ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับการนิยามทุนทางสังคมอย่างไร อาทิ พัทนัม (Putnam. 2000) ได้พัฒนาแนวคิดทุนทางสังคม โดยจัดทำเป็นดัชนีวัดทุนทางสังคมขึ้นมา 5 องค์ประกอบ 14 ตัวชี้วัด คือ 1) ด้านวิถีชีวิตขององค์กรในชุมชน 2) ด้านกิจกรรมทางสังคม 3) ด้านอาสาสมัครชุมชน 4) ด้านความสามารถทางสังคมที่ไม่เป็นทางการ 5) ด้านความไว้วางใจ ในขณะที่ลิน (Lin. 2001) ได้เสนอแนวทางในการวัดทุนทางสังคม โดยใช้ตัวแปรหลัก 3 ตัว คือ ทรัพยากรที่ดำรงอยู่ในโครงสร้างสังคม การเข้าถึงทรัพยากร และการใช้ทรัพยากร นอกจากนี้ ธนาคารโลก (WorldBank. 2004) ได้จัดแบ่งมิติทุนทางสังคมออกเป็น 6 มิติ 11 องค์ประกอบ 50 ดัชนีชี้วัด ประกอบด้วย มิติด้านกลุ่มและเครือข่าย มิติด้านความไว้วางใจและความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน มิติด้านกิจกรรมและความร่วมมือ มิติด้านข่าวสารและการสื่อสาร มิติด้านความสมานฉันท์ การอยู่ร่วมกันในสังคม ความขัดแย้งและความรุนแรง และมิติด้านอำนาจหน้าที่และกิจกรรมทางการเมือง

สำหรับประเทศไทย สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2551) ได้ศึกษาและยึดแนวคิดการประเมินสถานภาพทุนทางสังคมตามแนวคิดของธนาคารโลก แบ่งตัวชี้วัดออกเป็น 2 ระดับ 1) ระดับ Micro แบ่งตัวชี้วัดออกเป็น 6 มิติ ได้แก่ มิติด้านกลุ่มและเครือข่าย มิติด้านความไว้วางใจและความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน มิติด้านกิจกรรมร่วมและความร่วมมือ มิติด้านข่าวสารและการสื่อสาร มิติด้านการรวมกลุ่มทางสังคมและการผนวกเข้าร่วม มิติด้านการมีอำนาจและกิจกรรมทางการเมือง 2) ระดับ Macro เป็นกรอบตัวชี้วัดที่จะทำการประเมินผลของทุนทางสังคมที่เป็นปัจจัยแวดล้อมทุนมนุษย์ ที่จะหล่อหลอมให้เป็นคนที่มีคุณภาพ ซึ่งเป็นข้อมูลระดับภาพกว้าง ประกอบด้วย สถานภาพของสถาบันทางสังคม วัฒนธรรม และองค์ความรู้/ภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งจะมีผลต่อการพัฒนาคุณภาพทรัพยากรมนุษย์ทั้งด้านความรู้ ทักษะ ค่านิยม ตลอดจนคุณธรรม จริยธรรมต่างๆ เพื่อให้เป็นทุนทางสังคมที่ดีต่อไป

สำหรับการวัดทุนทางสังคมในบริบทครอบครัว มีการใช้รูปแบบของการสำรวจเป็นหลัก ซึ่งในการนำแบบวัดเชิงสำรวจไปใช้ในการวัดทุนทางสังคม ตามการนิยามทุนทางสังคมไม่ได้จำกัดอยู่กับเครือข่ายทางสังคมเท่านั้น แต่เป็นการศึกษาในบริบทของท้องถิ่นเครือข่ายชุมชนอื่นๆ ด้วย (Putnam 1993; Kreuter. 1999) ซึ่งการใช้การสำรวจในการวัดทุนทางสังคมในครอบครัวและชีวิตชุมชน หมายถึง การรวบรวมข้อมูลที่เป็นระดับบุคคล ซึ่งมีข้อเสนอว่าการวัดทุนทางสังคมควรจะมีการวัดในรูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพเป็นการศึกษาเฉพาะในท้องถิ่นผ่านการสังเกตการมีส่วนร่วม การสำรวจบุคคลที่เกี่ยวข้องกับท้องถิ่นในการทำความเข้าใจทุนทางสังคม (Stone. 2001)

สำหรับงานวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยสร้างแบบวัดจากการนิยามของตัวแปรแต่ละองค์ประกอบและดัดแปลงตามแนวคิดของสุวรรณี คำมั่นและคนอื่นๆ (2551) โดยองค์ประกอบของ “ทุนทางสังคม” ประกอบด้วย 1) ทุนมนุษย์ 2) ทุนที่เป็นสถาบัน และ 3) ทุนทางวัฒนธรรม แบบวัดให้คะแนนแบบประมาณค่า 5 ระดับ (เห็นด้วยอย่างยิ่ง ถึง ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง) บุคคลที่มีคะแนนสูงแสดงว่ามีทุนทางสังคมมากกว่าบุคคลที่ได้คะแนนต่ำ

7.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับทุนทางสังคมที่มีต่อทุนทางจิตวิทยาเชิงบวก การจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวและครอบครัวเข้มแข็ง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับทุนทางสังคมมีความหลากหลาย จากที่ทราบกันว่าทุนทางสังคมเริ่มต้นจากการให้ความสำคัญในการพัฒนาทางเศรษฐกิจ ดังนั้นงานวิจัยช่วงเริ่มแรกจะเป็นการศึกษาเพื่อดูว่าทุนทางสังคมในบริบทแต่ละบริบทเป็นอย่างไร ดังเช่น งานวิจัยของ ปิ่นวดี ศรีสุพรรณ (2547) ศึกษาเกี่ยวกับวาทกรรมทุนทางสังคม: กระบวนการสร้างแนวคิดและปฏิบัติการในบริบทการพัฒนาของไทย (พ.ศ.2540-2546) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวาทกรรม "ทุนทางสังคม" ในสังคมไทยจากมุมมองทางสังคมวิทยา และเพื่อวิพากษ์แนวคิดในฐานะแนวคิดการพัฒนาใหม่ของประเทศไทย ซึ่งพบว่าการนำศัพท์คำว่า "ทุนทางสังคม" ที่ถูกนำมาใช้แตกต่างกันสืบเนื่องมาจากฐานคิดที่แตกต่างกัน โดยตัวแนวคิดเป็นแนวคิดที่กล่าวถึง ความสัมพันธ์ทางสังคมในรูปแบบต่างๆ ที่ส่งผลให้เกิดการร่วมมือของคนในสังคม สามารถมีความหมายได้ทั้งระดับปัจเจกและกลุ่ม การนำคำว่าทุนทางสังคมมาใช้ในสังคมไทยมีพลวัตรของความหมายจนเปลี่ยนไปเป็น "การเป็นทุนของสังคม" ซึ่งเกิดการรวมเอาแนวคิดอื่นๆ เช่น ทุนวัฒนธรรม ทุนภูมิปัญญา มาเป็นองค์ประกอบของทุนทางสังคม โดยเห็นว่าการพัฒนาทุนทางสังคมจะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน และพบอีกว่า แนวคิดทุนทางสังคมมีฐานะเป็นแนวคิดเชิงบูรณาการที่ภายใต้การผสานแนวคิดทางเศรษฐศาสตร์กับสังคมวิทยามาโต้ตอบต่อการดำเนินนโยบายการพัฒนากระแสหลักที่มุ่งเน้นในเรื่องความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจมากเกินไป และมีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการทำงานที่ส่งเสริมบุคลากร จากการศึกษาพบว่า ทุนทางสังคมมีอิทธิพลทางบวกต่อการจัดการทรัพยากรมนุษย์ เช่น การประสบความสำเร็จในอาชีพ ค่าตอบแทนของผู้บริหาร และมีอิทธิพลต่อการช่วยเหลือในการจัดหางานและองค์กร เช่น การแลกเปลี่ยนทรัพยากร ความสัมพันธ์เครือข่ายการผลิตและการเรียนรู้ระหว่างบริษัท (Adler; & Kwon. 2002)

ต่อมาก็ได้มีการขยายการศึกษาไปสู่การศึกษาในหลากหลายสาขา ซึ่งการวิจัยทุนทางสังคมในบริบทครอบครัวก็เช่นเดียวกัน ดังเช่น งานวิจัยของ ชาร์มา ลาลิต ศึกษาผลกระทบของทุนทางสถาบันครอบครัวและทุนทางสังคมต่อการดูแลวัยรุ่น (Sharma. 2014) เป็นงานวิจัยที่พยายามที่จะตีความรูปแบบของทุนในครอบครัว ได้แก่ ทุนทางสถาบันครอบครัวกับทุนทางการเงินของครอบครัว ทุนอำนาจในครอบครัว และทุนมนุษย์ของครอบครัว ผลการศึกษาพบว่า ไม่มีความสัมพันธ์ระหว่างทุนทางการเงินของครอบครัว ทุนมนุษย์ ทุนกำลังคน กับความตั้งใจในการเลือกอาชีพของนักเรียน แต่กลับพบว่าสิ่งที่มีผลกระทบที่สำคัญคือ ทุนทางสังคมในด้านเครือข่ายทางสังคม (Social capital network) มีผลต่อการตัดสินใจประกอบอาชีพของนักเรียน นอกจากนี้ทุนทางสังคมยังมีผลต่อสุขภาพและการมีชีวิตที่ดี ดังเช่น การสังเคราะห์งานวิจัยเรื่องบทบาทและผลกระทบของทุนทางสังคมต่อสุขภาพและการมีชีวิตที่ดีของเด็กและวัยรุ่น (Pherson; et al. 2013) พบว่า ครอบครัวและทุนทางสังคมชุมชนมีความสัมพันธ์กับประสบการณ์ของเด็กและวัยรุ่นต่อ

สุขภาพและชีวิตที่ดีที่แตกต่างกัน โดยครอบครัวที่มีการดูแลจัดหาสภาพแวดล้อมที่ดีจะสามารถสร้างความเติบโตที่ดีให้แก่เด็กและวัยรุ่นได้ รวมทั้งเด็กและวัยรุ่นที่สามารถได้รับทุนทางสังคมในชุมชนท้องถิ่นจะมีศักยภาพมากกว่าการมีสุขภาพที่ดีและชีวิตที่ดี อีกทั้งทุนทางสังคมยังช่วยลดความขัดแย้งระหว่างงานกับครอบครัวได้ ดังงานวิจัยเรื่องแม่เลี้ยงเดี่ยว ทุนทางสังคมและความขัดแย้งของงานกับครอบครัว (Ciabattari. 2005) พบว่าทุนทางสังคมได้ลดความขัดแย้งงานกับครอบครัวของมารดานอกสมรส โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับผู้หญิงที่มีรายได้น้อย อีกทั้งคุณแม่ที่มีการรายงานว่าตนเองมีความขัดแย้งระหว่างงานกับครอบครัวสูงก็จะมีโอกาสทำงานได้น้อย ซึ่งรูปแบบนี้เหมาะสำหรับผู้หญิงที่ไม่ได้ต้องการหางานทำ สอดคล้องกับงานวิจัยที่พบว่าการสนับสนุนทางสังคมคือส่วนสำคัญที่ช่วยลดความขัดแย้งระหว่างครอบครัวกับงานได้ (Daalen; Willemsen; et Sanders. 2006, Griggs; Casper; & Eby. 2013) งานวิจัยยังพบว่าการสนับสนุนทางสังคมมีผลต่อความพึงพอใจในชีวิตโดยผ่านตัวแปรคั่นกลางคือรูปแบบการจัดการภายในครอบครัว ในขณะเดียวกันการจัดการเชิงบวกมีความสัมพันธ์เชิงบวกต่อความพึงพอใจในชีวิตด้วยเช่นกัน (Liu; Li; Ling; et Cai. 2015) และส่วนหนึ่งจากงานวิจัยพบว่าการสนับสนุนทางสังคมจากญาติผู้ใหญ่ จากเพื่อนใกล้ชิด จากคู่สมรสและลูก จะทำให้เกิดความพึงพอใจในชีวิตสมรสได้ (ธัญลักษณ์ อิสสระ. 2553) และส่วนหนึ่งของการวิจัยพบว่าการสนับสนุนทางสังคมมีผลต่อความสามารถในการปรับตัวในการแก้ไขปัญหาสำหรับผู้ดูแลผู้ป่วยในครอบครัวได้ (Grant; et al. 2006) นอกจากนี้ยังพบว่าทุนทางสังคมมีผลต่อทุนทางจิตวิทยาเชิงบวก โดยส่วนหนึ่งของงานวิจัยพบว่าปัจจัยทางวัฒนธรรม (Cultural) มีความสัมพันธ์ในการวัดลักษณะห้าด้านของความหยุ่นตัว (Resilience) โดยความเครียดในเด็กจะมีประสบการณ์ที่แตกต่างกันในแต่ละบุคคลจากวัฒนธรรม/ชาติพันธุ์ที่ต่างกันและภูมิหลังทางสถานภาพทางชนชั้น ซึ่งเหล่านี้มีผลต่อการพัฒนาความหยุ่นตัวได้ (Clauss-Ehlers. 2008) รวมทั้งจากงานวิจัยพบว่าทุนทางสังคมมีความสัมพันธ์ต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (รัตนพงษ์ จันทะวงษ์. 2546)

จากงานวิจัยข้างต้นสรุปได้ว่า ทุนทางสังคมมีการศึกษาที่หลากหลาย ซึ่งเริ่มต้นจะเกี่ยวข้องกับการพัฒนาบุคคล เพื่อการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ เช่น งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการทำงานที่ส่งเสริมบุคลากร โดยทุนทางสังคมมีอิทธิพลทางบวกต่อการจัดการทรัพยากรมนุษย์ ต่อมามีการขยายงานวิจัยไปสู่การวิจัยอื่นๆ ดังเช่น การวิจัยที่เกี่ยวข้องกับครอบครัว โดยทุนทางสังคมในด้านเครือข่ายทางสังคม (Social capital network) มีผลต่อการตัดสินใจประกอบอาชีพของนักเรียน อีกทั้งทุนทางสังคมมีผลต่อสุขภาพและการมีชีวิตที่ดี และพบว่าครอบครัวและทุนทางสังคมชุมชนมีความสัมพันธ์กับประสบการณ์ของเด็กและวัยรุ่นต่อสุขภาพและชีวิตที่ดี ซึ่งถือว่าเป็นปัจจัยที่เกี่ยวข้องต่อการมีครอบครัวเข้มแข็ง ทุนทางสังคมยังช่วยลดความขัดแย้งงานกับครอบครัวได้ ซึ่งถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของการจัดการในครอบครัวได้ รวมทั้งการสนับสนุนทางสังคมมีผลต่อความพึงพอใจในชีวิตโดยผ่านตัวแปรคั่นกลางคือรูปแบบการจัดการภายในครอบครัว ในขณะเดียวกันการจัดการเชิงบวกมีความสัมพันธ์เชิงบวกต่อความพึงพอใจในชีวิตด้วยเช่นกัน รวมทั้งการสนับสนุนทางสังคมมีผลต่อความสามารถในการปรับตัวในการแก้ไขปัญหา และยังพบอีกว่าทุนทางสังคมมีผลต่อทุนทาง

จิตวิทยาเชิงบวก โดยพบว่าปัจจัยทางวัฒนธรรม (Cultural) มีความสัมพันธ์ในการวัดลักษณะห้าด้านของความหยุ่นตัว ตลอดจนทุนทางสังคมมีความสัมพันธ์ต่อคุณภาพชีวิตของประชาชน ซึ่งการสนับสนุนทางสังคมถือเป็นส่วนหนึ่งของทุนทางสังคม ความพึงพอใจในชีวิตและคุณภาพชีวิตมีส่วนเกี่ยวข้องและเป็นส่วนหนึ่งของครอบครัวเข้มแข็ง และการปรับตัวในการแก้ไขปัญหาเป็นส่วนหนึ่งของการจัดการภายในครอบครัว รวมทั้งความความหยุ่นตัวเป็นส่วนหนึ่งของทุนทางจิตวิทยาเชิงบวก *ดังนั้น ผู้วิจัยจึงคาดว่าตัวแปรทุนทางสังคม จะมีผลต่อพฤติกรรมการจัดการภายในครอบครัว และมีอิทธิพลต่อทุนทางจิตวิทยาเชิงบวก และครอบครัวเข้มแข็ง* โดยสามารถเขียนแผนภาพแสดงความสัมพันธ์ของตัวแปรทุนทางสังคมที่มีต่อทุนทางจิตวิทยาเชิงบวก การจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัว และครอบครัวเข้มแข็ง ดังภาพประกอบ 10

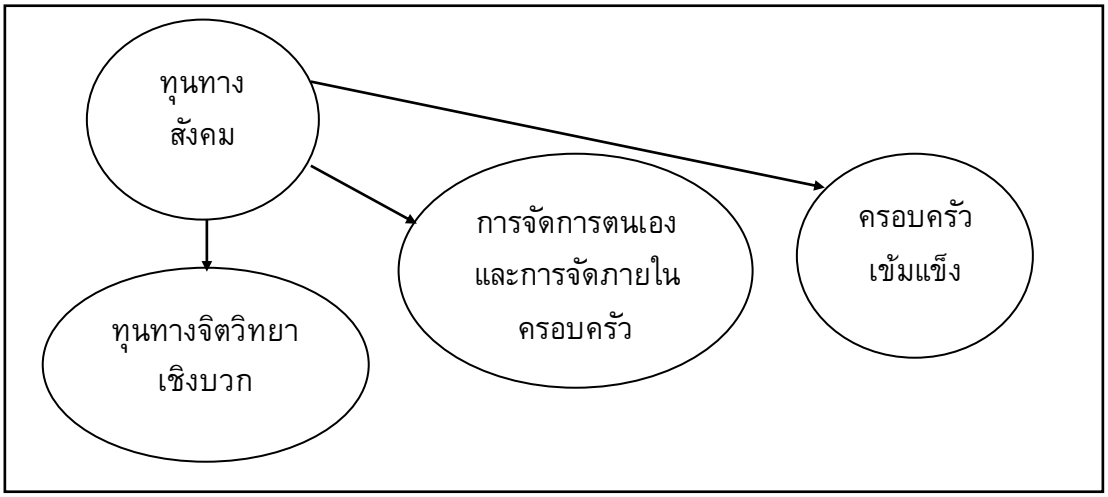

ภาพประกอบ 10 ความสัมพันธ์ของตัวแปรทุนทางสังคมที่มีต่อทุนทางจิตวิทยาเชิงบวก การจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวและครอบครัวเข้มแข็ง

8. แนวคิดทฤษฎีทางสังคมวิทยาและจิตวิทยาที่เกี่ยวข้องกับครอบครัว

แนวคิดทฤษฎีทางสังคมวิทยาและจิตวิทยาที่เกี่ยวข้องกับครอบครัว เป็นแนวคิดที่นำมาใช้ในการอธิบายและทำความเข้าใจเกี่ยวกับพฤติกรรมครอบครัว ปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัว การแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในครอบครัวในช่วงวิกฤตต่างๆ เป็นต้น โดยแนวคิดสำคัญที่นำมาใช้ในการอธิบายในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ แนวคิดทฤษฎีปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์ของครอบครัว แนวคิดทฤษฎีระบบครอบครัว และแนวคิดทฤษฎีพัฒนาการครอบครัว ซึ่งแต่ละแนวคิดมีความสำคัญและมีรายละเอียดดังนี้

8.1 แนวคิดทฤษฎีปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์ของครอบครัว

ทฤษฎีปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์ เป็นหนึ่งในทฤษฎีทางสังคมวิทยาที่พยายามอธิบายปรากฏการณ์ทางสังคม โดยลักษณะที่สำคัญของทฤษฎีนี้คือ สัญลักษณ์ ตัวผู้กระทำ การมี

ปฏิสัมพันธ์ ซึ่งทฤษฎีนี้เชื่อว่าสังคมหรือโครงสร้างทางสังคมเกิดจากการที่มนุษย์มีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน ปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นทำให้มนุษย์ร่วมกันสร้างสัญลักษณ์ขึ้นมา โดยมีนักคิดทฤษฎีนี้ ดังเช่น เฮอร์เบิร์ต บลูเมอร์ (Herbert Blumer) จอร์จ ซิมเมล (Georg Simmel) จอร์จ เฮอร์เบิร์ต มีด (Georg Herbert Mead) เป็นต้น เป็นผู้พยายามในการอธิบายปรากฏการณ์ทางสังคมบนฐานความเชื่อที่ว่ามนุษย์คือ ผู้สร้างและกำหนดความเป็นไปต่างๆ ของสังคม (รุ้งนภา ยรรยงเกษมสุข. มปป.)

เฮอร์เบิร์ต บลูเมอร์ (Herbert Blumer) เป็นบุคคลแรกที่ใช้คำว่าปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์ (Symbolic Interactionism) (พูนสุข เวชวิฐาน. 2557: 23) ตามแนวคิดของบลูเมอร์ (Blumer. 1986) ปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์ มี 3 สิ่งด้วยกัน คือ สิ่งแรกมนุษย์จะมีการกระทำต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งภายใต้การความหมายที่สิ่งนั้นมีต่อพวกเขา สองความหมายของสิ่งต่างๆ ที่ได้มาจากหรือเกิดจากการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม และสามความหมายเหล่านี้ได้รับการจัดการและแก้ไข ซึ่งกระบวนการในการตีความหมายขึ้นอยู่กับว่าบุคคลนั้นได้จัดการกับสิ่งที่เขาได้พบอย่างไร และการแสดงพฤติกรรมของบุคคลเกี่ยวข้องกับองค์ประกอบสำคัญ 3 ส่วน (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. 2547)

1. ตัวตน (Self) หมายถึง คุณลักษณะเฉพาะของบุคคลแต่ละคน มนุษย์จะรับรู้และเรียนรู้ตลอดจนพัฒนาความเป็นตัวตนจากกระบวนการอบรมขัดเกลาทางสังคมของครอบครัวตั้งแต่เด็กจนเติบโตเป็นผู้ใหญ่

2. การอบรมขัดเกลาทางสังคม (Socialization) หมายถึง กระบวนการถ่ายทอดเจตคติ ค่านิยม ความคิด ความเชื่อ และวัฒนธรรมจากครอบครัวไปสู่ลูกหลาน โดยผ่านการปฏิสัมพันธ์กับคนในครอบครัว และสิ่งต่างๆ รอบตัว ทำให้เกิดการสื่อความหมายเพื่อความเข้าใจร่วมกัน

3. บทบาท (Role) หมายถึง กลุ่มของพฤติกรรมที่แสดงออกตามบรรทัดฐาน หรือความคาดหวังของสังคม รวมทั้งตามสถานภาพของบุคคลนั้นๆ ตำแหน่ง หรือสถานภาพทางสังคมของบุคคลเป็นตัวกำหนดบทบาท หรือพฤติกรรมที่บุคคลจะแสดงออกตามบทบาท โดยบุคคลแต่ละคนมีการแสดงออกตามบทบาทต่างๆ เช่น บทบาทสามี ภรรยา ลูก ผู้หญิง ผู้ชาย เป็นต้น ในขณะเดียวกันบุคคลคนเดียวกันอาจแสดงได้หลายบทบาท เช่น สตรี อาจมีบทบาทเป็นทั้งภรรยา มารดา แม่บ้าน คนเลี้ยงลูก เป็นต้น

องค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อการแสดงบทบาท ที่จะทำให้บุคคลแสดงบทบาทได้ดีหรือไม่นั้น จำแนกได้ 4 ประการ ดังนี้ 1) บทบาทที่สังคมคาดหวังให้บุคคลปฏิบัติ (Role expectation) สอดคล้องกับสถานภาพที่บุคคลนั้นดำรงอยู่ 2) การรับรู้และเข้าใจบทบาทของบุคคล (Role conception) นั้น มีความสอดคล้องกับสิ่งที่สังคมคาดหมายว่าบุคคลนั้นจะต้องปฏิบัติ 3) บุคคลย่อมยอมรับในบทบาท (Role acceptance) ซึ่งเกิดขึ้นเมื่อพิจารณาเห็นความสำคัญของบทบาทที่ต้องกระทำ และ 4) การปฏิบัติบทบาท (Role performance) จะเกิดขึ้นได้ต้องอาศัยองค์ประกอบด้านความคาดหวังของสังคมต่อบทบาท การรับรู้และเข้าใจบทบาท และการยอมรับบทบาท

สำหรับแนวคิดทฤษฎีปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์ของครอบครัว มุ่งความสนใจไปที่กระบวนการปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันของสมาชิกในครอบครัว โดยมองว่าครอบครัวเป็นแหล่งหล่อหลอมบุคลิกภาพของสมาชิกในครอบครัวผ่านกระบวนการปฏิสัมพันธ์ภายในครอบครัว และ

พยายามทำความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการคิด และความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่ง ทั้งนี้ความรู้สึกของบุคคลขึ้นอยู่กับความหมายที่แสดงออกถึงพฤติกรรม มนุษย์โดยทั่วไปจะแปลความหมายผ่านกระบวนการคิดปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นในตัวบุคคลนั้น มนุษย์แต่ละคนจะพัฒนาการให้ความหมายของสถานการณ์ต่างๆ ผ่านการยืนยันความหมายจากการกระทำผู้อื่น ซึ่งพฤติกรรมการแสดงออกในครอบครัวก็เช่นเดียวกันที่บุคคลในครอบครัวต่างต้องมีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน และเข้าใจความหมายที่แสดงออกกันภายในครอบครัวได้ ซึ่งแนวคิดทฤษฎีดังกล่าวนี้สามารถนำมาอธิบายในการทำความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวว่าสมาชิกในครอบครัวมีพฤติกรรม มีวิธีการอย่างไรในการจัดการกับสถานการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับตัวบุคคลหรือสมาชิกในครอบครัว และการมีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกันในบทบาทหน้าที่ที่แต่ละคนได้รับ ทั้งในฐานะภรรยา สามี หรือลูก แต่ละคนต่างมีบทบาทหน้าที่ที่หลากหลาย การมีปฏิสัมพันธ์เหล่านี้นำมาสู่ความเป็นครอบครัวเข้มแข็งได้อย่างไร นอกจากนี้ยังสามารถนำมาใช้ศึกษาปฏิสัมพันธ์ในครอบครัว ผ่านการกระทำของสมาชิกในครอบครัว การติดต่อสื่อสารและการแปลความหมายจากการรับรู้ของสมาชิกในครอบครัว ดังเช่น หากสามีภรรยาเกิดปฏิสัมพันธ์ในทางลบ ก็จะส่งผลให้เกิดปัญหาต่างๆ ในครอบครัวได้ ดังนั้นการใช้วิธีการสื่อสารที่ดีต่อกัน เพื่อให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีในครอบครัว ก็จะส่งผลให้ครอบครัวเข้มแข็งได้

8.2 แนวคิดทฤษฎีระบบครอบครัว

ทฤษฎีระบบครอบครัว เป็นทฤษฎีที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวางในการทำความเข้าใจกับความสัมพันธ์ระหว่างครอบครัวกับระบบย่อยภายในครอบครัว และครอบครัวกับระบบอื่นภายนอกครอบครัว โดยพัฒนามาจากทฤษฎีระบบ (General System Theory) ซึ่งการนำทฤษฎีระบบไปใช้ในครอบครัว ไม่ได้พัฒนามาจากศาสตร์ทางวิทยาศาสตร์บริสุทธิ์ หรือสังคมศาสตร์ แต่ได้รับการพัฒนามาจากจิตเวชหรือจิตบำบัด และนำมาปรับใช้ในการฝึกทางคลีนิค โดยในช่วงต้นปี ค.ศ. 1950 การวิเคราะห์ทางจิตได้ถูกแต่งตั้งขึ้นในรูปแบบของการรักษาและสมมติฐานในทางทฤษฎีนักบำบัดจะติดต่อกับสมาชิกในครอบครัวทั้งครอบครัว (ครอบครัวบำบัด) (Bavelas; & Segal. n.d.) นอกจากนี้ทฤษฎีระบบครอบครัวมีการประยุกต์ทฤษฎีระบบ และมีการสร้างกรอบแนวคิดอื่นๆ ในการศึกษาความสัมพันธ์ในครอบครัวจากทฤษฎีระบบครอบครัวอีกด้วย (สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว. 2553; และพูนสุข เวชวิฐาน. 2557: 117)

ระบบ คือ สิ่งหนึ่งที่อยู่ด้วยกันและมีความสัมพันธ์ระหว่างกัน หากเป็นบุคคลก็จะมีความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นและสิ่งที่มีความสำคัญที่สุดของระบบคือ พฤติกรรมที่มีการติดต่อสื่อสารระหว่างกัน (Bavelas; & Segal. n.d.) โดยทฤษฎีระบบ เป็นทฤษฎีที่มีอิทธิพลมากในการทำความเข้าใจปรากฏการณ์ทางสังคม โดยเฉพาะในหน่วยสังคมอันสลับซับซ้อนอย่างครอบครัว (อุมาพร ตรังคสมบัติ. 2544:12) สาระสำคัญของทฤษฎีระบบ มองครอบครัวเป็นระบบย่อยที่สำคัญของสังคมและมีอยู่ในสังคมมาเป็นเวลานาน รวมทั้งเป็นสถาบันทางสังคมที่เกิดขึ้นมานานแล้วในอดีต และ

ยังคงเป็นสถาบันที่เป็นรากฐานในการสร้างเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่ถ่ายทอดไปสู่ลูกหลานมากที่สุดสถาบันหนึ่ง ระบบครอบครัวเป็นระบบที่ซับซ้อนและประกอบขึ้นด้วยระบบย่อยภายในครอบครัวอีกหลายระบบ ซึ่งต่างปฏิสัมพันธ์กันในการดำเนินชีวิตครอบครัว (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. 2547) โดยระบบครอบครัว (Family system) หมายถึง การรวมตัวของระบบย่อยของบุคคลในครอบครัว เกิดเป็นระบบใหญ่ที่มีขอบเขตและการจัดระบบภายในแตกต่างไปจากลักษณะของแต่ละบุคคล โดยระบบครอบครัวจะอยู่รวมกันตามลักษณะของความสัมพันธ์ทางสายโลหิต การแต่งงานและความผูกพันอื่นๆ ซึ่งสมาชิกมักอยู่ร่วมกันเป็นระยะเวลานาน ครอบครัวเป็นตัวกลางระหว่างความต้องการของสมาชิกในครอบครัวกับความต้องการ และหน้าที่รับผิดชอบที่มีต่อสังคมภายนอก (จิตตินันท์ เดชะคุปต์; และณัฐชนา พวงทอง. 2560: ออนไลน์)

ลักษณะของระบบครอบครัว ระบบครอบครัวแตกต่างจากระบบอื่นในสังคม กล่าวคือ สมาชิกครอบครัวที่มีส่วนอยู่ในระบบครอบครัวจะมีความต้องการพึ่งพาซึ่งกันและกันระดับใดระดับหนึ่ง ครอบครัวมีขอบเขตของครอบครัวที่แยกครอบครัวออกมาเป็นหน่วยเฉพาะขอบเขตนี้จะทำหน้าที่ในการกั้นหรือปล่อยสิ่งที่อยู่ภายนอกครอบครัว ให้ผ่านเข้าไปสู่สมาชิกในครอบครัวได้หรือไม่ ครอบครัวเป็นกลุ่มสมาชิกที่มีภารกิจร่วมกัน เพื่อตอบสนองความต้องการของสมาชิกและสังคมภายนอก และครอบครัวมีความสามารถที่จะ “เปลี่ยนแปลง” ได้ จะเห็นได้ว่า ระบบครอบครัวมีลักษณะสำคัญโดยสรุป ได้แก่ มีโครงสร้าง มีหน้าที่ มีการดำรงไว้ซึ่งขอบเขต และมีการเปลี่ยนแปลง ซึ่งครอบครัวจะสนองตอบความต้องการของสมาชิกแต่ละคนของครอบครัว และรวมทั้งของสังคมด้วย นอกจากนี้ยังมีระบบย่อยในครอบครัว เช่น ระบบย่อยคู่สามีภรรยา ระบบย่อยบิดามารดากับบุตร ระบบย่อยพี่น้อง ระบบย่อยเหล่านี้จะมีบทบาทหน้าที่ที่เฉพาะและแตกต่างกัน ซึ่งแนวคิดทฤษฎีเหล่านี้สามารถนำมาอธิบายและสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวได้ว่า สมาชิกแต่ละคนในครอบครัวอาศัยอยู่กันเป็นระบบครอบครัว มีการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ช่วยเหลือสมาชิกในครอบครัว ปกป้องครอบครัวจากสิ่งที่ไม่ปรารถนาที่จะให้เข้ามาในครอบครัว และมีการรับมือกับสถานการณ์ต่างๆ ได้อย่างไร นอกจากนี้แล้วจะทำให้ทราบได้ว่าความเป็นระบบครอบครัวมีส่วนในการสร้างครอบครัวเข้มแข็งอย่างไร

8.3 แนวคิดทฤษฎีพัฒนาการครอบครัว

ทฤษฎีพัฒนาการครอบครัว เป็นทฤษฎีครอบครัวที่มีวิวัฒนาการในช่วง 1946-1960 และนับเป็นทฤษฎีครอบครัวทฤษฎีแรกที่ให้ความสำคัญกับศาสตร์ด้านครอบครัวโดยตรง เนื่องจากนักทฤษฎี นักวิจัย และนักวิชาการในช่วงนั้นเห็นว่า ควรแยกการศึกษาครอบครัวออกจากการศึกษาจิตวิทยาและสังคมวิทยา โดยให้ความสำคัญกับการศึกษาเรื่องวัฏจักรชีวิตครอบครัวโดยตรง (พูนสุข เวชวิฐาน. 2557: 65) โดยพัฒนาการของครอบครัว (Family development) หมายถึง กระบวนการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในครอบครัว เริ่มตั้งแต่การสร้างครอบครัวจนกระทั่งการดำเนินชีวิตครอบครัวสิ้นสุดลง อาจกล่าวได้ว่า เริ่มต้นที่การแต่งงาน มีบุตร และอบรมเลี้ยงดูจนบุตรออกจากครอบครัว

เข้าสู่ชีวิตแต่งงานอีกครั้ง ต่อเนื่องจนเกษียณอายุและสิ้นอายุขัยของคู่สมรส ทั้งนี้ พัฒนาการของครอบครัวจะเกี่ยวข้องกับระยะของพัฒนาการครอบครัว (Family development stages) ซึ่งหมายถึง ลำดับขั้นของการเปลี่ยนแปลงของการดำเนินชีวิตครอบครัวที่เกิดขึ้นเมื่อตั้งครอบครัวใหม่และสิ้นสุดลงเมื่อสมาชิกครอบครัวจากไป การแบ่งระยะของพัฒนาการครอบครัวมักใช้แนวคิดการเพิ่มขยายและลดขนาดของสมาชิกครอบครัวเป็นเกณฑ์ อีกคำที่ใช้ในความหมายที่ใกล้เคียงกัน คือ วงจรชีวิตครอบครัว (Family life cycle) หมายถึง ระยะของการเปลี่ยนแปลงชีวิตครอบครัวเริ่มต้นจากการแต่งงานและสิ้นสุดลงที่การจากไปของคู่สมรส นอกจากนี้คำว่า “พันธกิจของครอบครัว” (Family developmental tasks) หรือ “งานพัฒนาการของครอบครัว” หรือ “ภารกิจของครอบครัว” หมายถึง การกระทำของสมาชิกในครอบครัวเพื่อตอบสนองความต้องการตามพัฒนาการของครอบครัว โดยเป็นภารกิจของสมาชิกในครอบครัวที่ถูกคาดหวังเมื่อบทบาทเปลี่ยนไปตามการเพิ่มหรือจากไปของสมาชิกครอบครัว (สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว. 2553)

พัฒนาการของครอบครัวเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ขององค์ประกอบสำคัญ 4 ส่วน คือ1) สถานภาพในครอบครัว (Family position) หมายถึง โครงสร้างความสัมพันธ์ของสมาชิกในครอบครัว ซึ่งกำหนดโดยเพศ การแต่งงาน การสืบทอดทางสายโลหิต และความสัมพันธ์ของช่วงอายุ ได้แก่ สามีภรรยา พ่อแม่ลูก พี่น้อง เป็นต้น 2) บทบาทในครอบครัว (Family role) หมายถึง การกระทำของบุคคลในครอบครัวตามสถานภาพที่มีอยู่ในครอบครัว เช่น แม่มีบทบาทในการอุ้มชูเลี้ยงดูลูกตั้งแต่แรกเกิด เป็นต้น 3) บรรทัดฐานของสังคม (Social Norm) หมายถึง กฎเกณฑ์หรือข้อกำหนดที่สมาชิกในสังคมยอมรับเป็นแบบแผนเดียวกัน เช่น หญิงชายจะแต่งงานหากตกลงจะใช้ชีวิตอยู่ร่วมกัน เป็นต้น 4) การเข้าสู่ระยะรอยต่อของพัฒนาการครอบครัว (Family transitions) หมายถึง สภาวการณ์เผชิญกับการเปลี่ยนแปลงการดำเนินชีวิตครอบครัวในแต่ละระยะรอยต่อลำดับขั้นของพัฒนาการครอบครัวที่สมาชิกครอบครัวจะต้องปรับบทบาทของตนเองและพบกับความเครียดที่จำเป็นต้องมีการปรับตัวเพื่อรักษาสมดุลของการดำเนินชีวิตครอบครัวต่อไป (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. 2547)

แนวคิดทฤษฎีพัฒนาการครอบครัว มองว่าครอบครัวมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา และเป็นไปตามลำดับขั้นตอนอย่างต่อเนื่อง แม้ว่าในแต่ละครอบครัวไม่จำเป็นต้องมีลำดับขั้นเหมือนกันในครอบครัว เนื่องจากแต่ละครอบครัวจะมีรูปแบบและลักษณะของครอบครัวที่หลากหลาย แต่การแบ่งระยะของพัฒนาการครอบครัวช่วยให้การศึกษาครอบครัวมีขอบเขตหรือกรอบความคิดที่ชัดเจนขึ้น ในการวิเคราะห์สภาพความเป็นไปของการดำเนินชีวิตครอบครัวที่แตกต่างกันในแต่ละระยะ โดยคำนึงถึงพฤติกรรมของบุคคลในครอบครัว อันเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงตามช่วงอายุ และวิกฤตการณ์ครอบครัวที่ส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมของบุคคลในครอบครัวตามระยะของพัฒนาการครอบครัว โดยแนวคิดทฤษฎีพัฒนาการครอบครัวสามารถนำมาอธิบายและทำความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวที่นำไปสู่ความเป็นครอบครัวเข้มแข็งได้ดี อาทิ หากครอบครัวกำลังเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงกับสถานการณ์ต่างๆ หรือกำลังเผชิญกับความเครียดของวิกฤตการณ์ในแต่ละระยะที่เกิดขึ้นในครอบครัว เช่น ระยะก่อนแต่งงาน ระยะที่มีบุตรคนแรก

ระยะเลี้ยงดูบุตร ระยะที่บุตรแยกจากครอบครัว และระยะเกษียณอายุจากตำแหน่งการงาน ซึ่งหากครอบครัวสามารถปรับตัวยืดหยุ่นต่อสถานการณ์เหล่านี้ได้ก็ผ่านวิกฤตไปได้อย่างราบรื่น รวมทั้งสมาชิกในครอบครัวก็จะต้องปรับบทบาทของตนเองและพบกับความเครียดที่จำเป็นต้องมีการปรับตัวเพื่อรักษาสมดุลของการดำเนินชีวิตครอบครัว และขั้นของพัฒนาการครอบครัวก็เช่นเดียวกัน มีภารกิจที่จะต้องเตรียมครอบครัวให้พร้อมรับกับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้น เพื่อให้ครอบครัวสามารถเคลื่อนจากลำดับขั้นพัฒนาการหนึ่งไปอีกลำดับขั้นต่อไป เช่น ครอบครัวลูกวัยทารกจะต้องให้การอบรมดูแลอย่างใกล้ชิดในการตอบสนองความต้องการและการเรียนรู้ตามวัย ทั้งนี้ สมาชิกในครอบครัวต่างมีบทบาทที่จะต้องปฏิบัติพันธกิจให้ครอบครัวสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมีความสุข

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ท่ามกลางภาวะปัญหาต่าง ๆ ที่ส่งผลกระทบต่อครอบครัวในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ทั้งทางตรงและทางอ้อม ยังมีครอบครัวหลายครอบครัวที่สามารถใช้ชีวิตอยู่ท่ามกลางสถานการณ์ความไม่สงบได้ ตัวอย่างเช่น ครูสตรีมุสลิมสามารถดูแลจัดการชีวิตส่วนตัวและครอบครัว ให้เป็นครอบครัวที่เข้มแข็งประสบความสำเร็จและผลิตสมาชิกที่ดีออกสู่สังคมได้อย่างน่าชื่นชมผ่านกระบวนการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัว ซึ่งจากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัว ในมิติบทบาทของสตรี และครอบครัวเข้มแข็งในบริบทของสังคมมุสลิม ยังมีการศึกษาน้อย และส่วนใหญ่ทำการศึกษาในบริบททางการแพทย์ที่บุคคลในครอบครัวช่วยเหลือดูแลสมาชิกในครอบครัวที่เจ็บป่วยมากกว่าการศึกษาในบริบทของบุคคลทั่วไปในครอบครัว ดังนั้นจึงต้องมีการศึกษาเกี่ยวกับการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัว และครอบครัวเข้มแข็งในเชิงลึกภายใต้บริบทของสังคมไทยมุสลิมว่าเป็นอย่างไร

แนวคิดทุนทางจิตวิทยาเชิงบวก ซึ่งถือว่าเป็นทฤษฎีทางจิต ที่เป็นการค้นหาจุดแข็งของบุคคล แม้ว่าบุคคลจะตกอยู่ในสภาวะวิกฤต แต่ยังสามารถปรับตัว จัดการ และปรับเปลี่ยนวิธีคิด การศึกษานี้ผู้วิจัยสนใจศึกษา ทุนทางจิตวิทยาเชิงบวก ซึ่งประกอบด้วย 4 ตัวแปรย่อย คือ การรับรู้ความสามารถของตน การมองโลกในแง่ดี ความหวัง และความหยุ่นตัว โดยบุคคลที่มีการรับรู้ความสามารถของตนเองจะสามารถเผชิญปัญหาและฝ่าฟันอุปสรรคหรือจัดการได้ (กิตติศักดิ์ จินดากุล. 2552) และมีความพึงพอใจในความสัมพันธ์ชีวิตสมรสสูง (Weiser; & Weigel. 2016) ส่วนบุคคลที่มีความหวังจะทำให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี สำหรับบุคคลที่มีการมองโลกในแง่ดีจะสามารถเผชิญปัญหาอุปสรรค (ปัญจภร หอมฤทัยกมล. 2552) และทำให้มีความผาสุกทางใจได้ (ปนัดดา มหิทธานุภาพ. 2555) รวมทั้งบุคคลที่มีความหยุ่นตัวสามารถสร้างและพัฒนาความสามารถของการมีครอบครัวเข้มแข็งได้ (Walsh. 1998) นอกจากนี้แล้วผู้วิจัยสนใจศึกษาแนวคิดทุนทางสังคม ซึ่งถือว่าเป็นทฤษฎีทางสังคม เป็นสิ่งที่ติดตัวบุคคลและเป็นวัฒนธรรมที่ดีงามของสังคมตนเองผ่านระบบความสัมพันธ์ที่มีการสะสมในลักษณะเครือข่ายของสังคม ประกอบด้วย ทุนมนุษย์ ทุนที่เป็นสถาบัน ทุนทางวัฒนธรรม โดยบุคคลที่ได้รับการสนับสนุนทางสังคมจะทำให้เกิดความพึงพอใจในชีวิต (ธัญ

ลักษณ์ อิสสระ. 2553) และสามารถปรับตัวในการแก้ไขปัญหาได้ จะเห็นได้ว่าตัวแปรย่อยๆ แต่ละตัวและผลรวมของตัวแปรทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกและตัวแปรทุนทางสังคมก่อให้เกิดผลทางบวกที่เกี่ยวข้องกับการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวและครอบครัวเข้มแข็ง

ผู้วิจัยได้ประยุกต์แนวคิดทฤษฎีการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัว (Individual and Family Self-management Theory) ของไรอันและซาวีน (Ryan; & Sawin. 2009) มาเป็นกรอบในการหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรทางจิตและทางสังคม โดยทฤษฎีการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัว (Individual and Family Self-management Theory) ของไรอันและซาวีน (Ryan; & Sawin. 2009) เป็นทฤษฎีที่ใช้ในงานวิจัยหรือการศึกษาในมิติทางสุขภาพว่าบุคคลสามารถที่จะจัดการตนเองและจัดการในครอบครัวที่เจ็บป่วยเรื้อรังอย่างไร โดยทฤษฎีนี้กล่าวไว้ว่าการจัดการตนเองและครอบครัวเป็นปรากฏการณ์ที่ซับซ้อนที่ประกอบด้วยสามมิติ คือ บริบท (Context) กระบวนการ (Process) และผลลัพธ์ (Outcome)

ปัจจัยในมิติของบริบท (Context) ได้แก่ เงื่อนไขที่เฉพาะเจาะจง, สภาพแวดล้อมทางกายภาพและทางสังคม, ตัวบุคคลและครอบครัว สิ่งเหล่านี้มีผลต่อมิติกระบวนการ และมิติของผลลัพธ์ โดยในมิติของกระบวนการ (Process) จะเกี่ยวข้องกับ เช่น ความรู้และความเชื่อ ความสามารถและทักษะการควบคุมตนเอง และการเอื้ออำนวยทางสังคม ซึ่งมีผลโดยตรงต่อมิติของผลลัพธ์ (Outcome) ซึ่งเป็นผลลัพธ์ใกล้เคียง (Proximal Outcome) ที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการจัดการตนเอง และค่าใช้จ่ายในการดูแลรักษาสุขภาพและการบริการ และผลลัพธ์สุดท้าย (Distal Outcome) คือ สภาวะทางสุขภาพ การมีคุณภาพชีวิตที่ดี และค่าใช้จ่ายในการดูแลรักษาสุขภาพ

เมื่อนำแนวคิดทฤษฎีดังกล่าวมาปรับใช้กับงานวิจัยในครั้งนี้ กล่าวได้ว่า ปัจจัยในมิติของบริบท (Context) คือ การรับรู้ของครอบครัว โครงสร้างของครอบครัวและสังคม ทุนทางวัฒนธรรม ซึ่งเป็นปัจจัยภายนอกจะมีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของตัวบุคคลและครอบครัว ในมิติของกระบวนการ (Process) จะเกี่ยวข้องกับ คือ การรับรู้ความสามารถของตนเอง การคาดหวังผลลัพธ์ที่จะเกิดขึ้น ซึ่งเป็นปัจจัยภายใน ที่มีผลโดยตรงต่อมิติของผลลัพธ์ ซึ่งเป็นผลลัพธ์ใกล้เคียง (Proximal Outcome) ที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการจัดการตนเองและการจัดการในครอบครัว และผลลัพธ์สุดท้าย (Distal Outcome) หากบุคคลสามารถมีพฤติกรรมในการจัดการตนเองและในครอบครัวได้ก็จะทำให้เกิดการมีครอบครัวเข้มแข็งได้

ผู้วิจัยจึงได้นำแนวคิดดังกล่าวมาปรับใช้ในการศึกษาในการวิจัยครั้งนี้ เนื่องจากมีความสอดคล้องกับงานวิจัยครั้งนี้คือ มิติบริบทสามารถเทียบเคียงกับทุนทางสังคม มิติกระบวนการสามารถเทียบเคียงกับทุนทางจิตวิทยาเชิงบวก มิติผลลัพธ์ใกล้เคียงสามารถเทียบเคียงกับการจัดการในครอบครัว และมิติผลลัพธ์สุดท้ายสามารถเทียบเคียงกับครอบครัวเข้มแข็ง และมีความสอดคล้องกับข้อค้นพบงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (รายละเอียดงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในบทที่ 2) ที่ว่าตัว แปรทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกมีอิทธิพลต่อตัวแปรการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวและครอบครัวเข้มแข็ง และตัวแปรทุนทางสังคมมีอิทธิพลต่อตัวแปรทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกต่อการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวและต่อครอบครัวเข้มแข็ง ในขณะเดียวกันตัวแปรการ

จัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวมีอิทธิพลต่อครอบครัวเข้มแข็ง โดยนำมาปรับใช้ในการศึกษาวิจัยระยะที่ 2 ที่ต้องการศึกษารูปแบบความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงสาเหตุระหว่างกลุ่มตัวแปรปัจจัยด้านทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกและทุนทางสังคมที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวของครูสตรีมุสลิมสมรสที่นำไปสู่ครอบครัวเข้มแข็ง ซึ่งนำมาสู่โมเดลการวิจัยระยะที่ 2

สำหรับการศึกษางานวิจัยครั้งนี้ แบ่งการศึกษาออกเป็น 3 ระยะ ผู้วิจัยได้ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงผสานวิธี (Mixed Methods Research) ในรูปแบบการวิจัยหลายระยะ (Multiphase Design) (Creswell; & Clark. 2011: 100-104) เริ่มต้นด้วยการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ในรูปแบบการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) เพื่อทำความเข้าใจถึงความหมายและองค์ประกอบของการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวและครอบครัวเข้มแข็ง รวมทั้งเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องต่อการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวของครูสตรีมุสลิมสมรส ที่นำไปสู่ความเป็นครอบครัวเข้มแข็ง และทำการวิเคราะห์ข้อมูล (การวิจัยระยะที่ 1) และตามด้วยการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ในการศึกษารูปแบบโครงสร้างเชิงสาเหตุด้านทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกและทุนทางสังคมที่มีต่อพฤติกรรมการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวของครูสตรีมุสลิมสมรส (การวิจัยระยะที่ 2) และทำการวิเคราะห์ข้อมูล และนำข้อค้นพบที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลจากการวิจัยระยะที่ 1 และระยะที่ 2 มาตีความสร้างข้อสรุป และจัดทำการอภิปรายกลุ่ม (Focus Group Discussion) (การวิจัยระยะที่ 3) เพื่อนำข้อมูลมาพัฒนาเป็นแนวทางการปฏิบัติของสตรีมุสลิม ในการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวที่นำไปสู่ครอบครัวเข้มแข็ง ซึ่งสามารถสรุปเป็นกรอบแนวคิดการวิจัย ดังภาพประกอบภาพประกอบ 11 ดังนี้

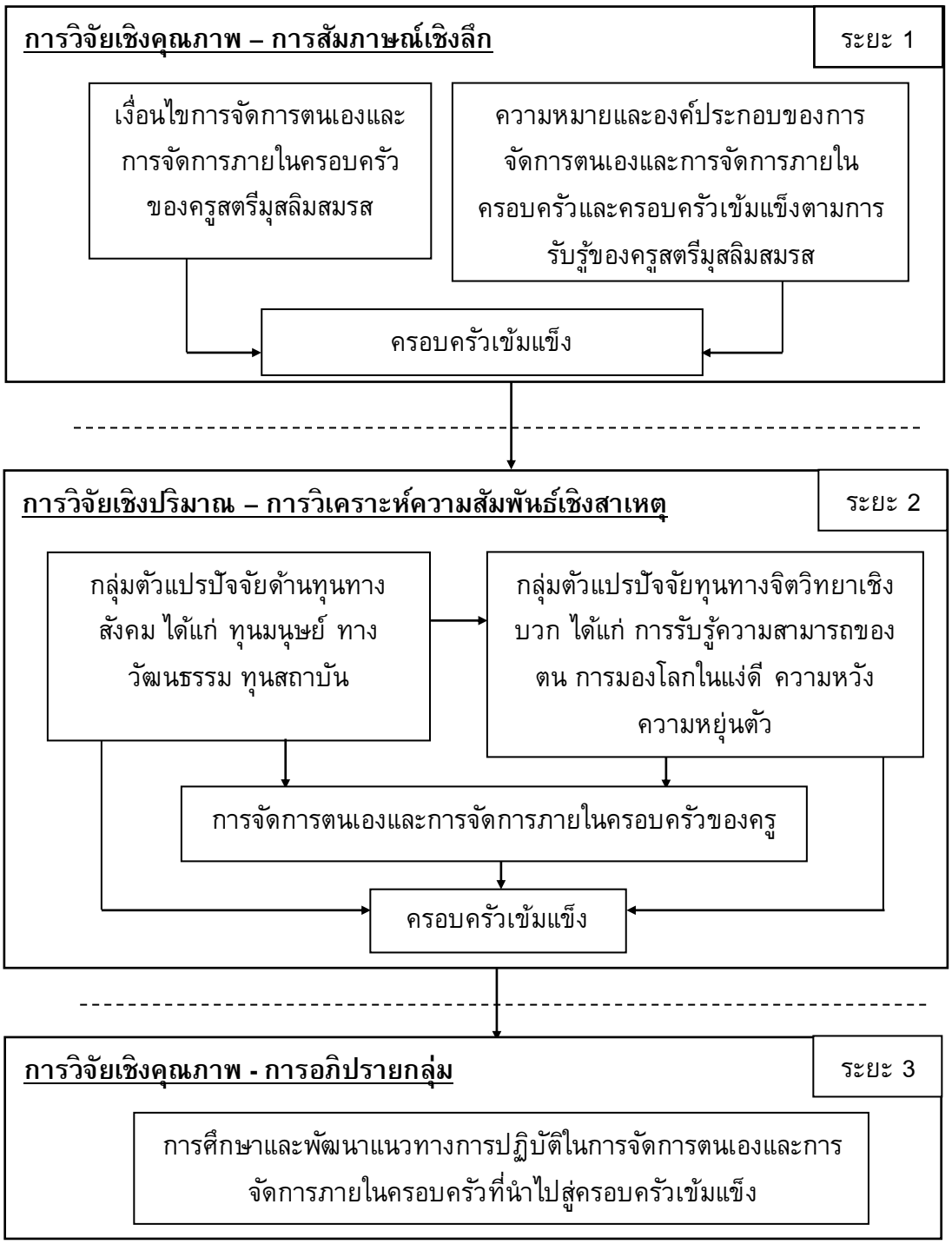

ภาพประกอบ 11 กรอบแนวคิดในการวิจัยการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวของครูสตรีมุสลิมสมรสที่นำไปสู่ครอบครัวเข้มแข็ง

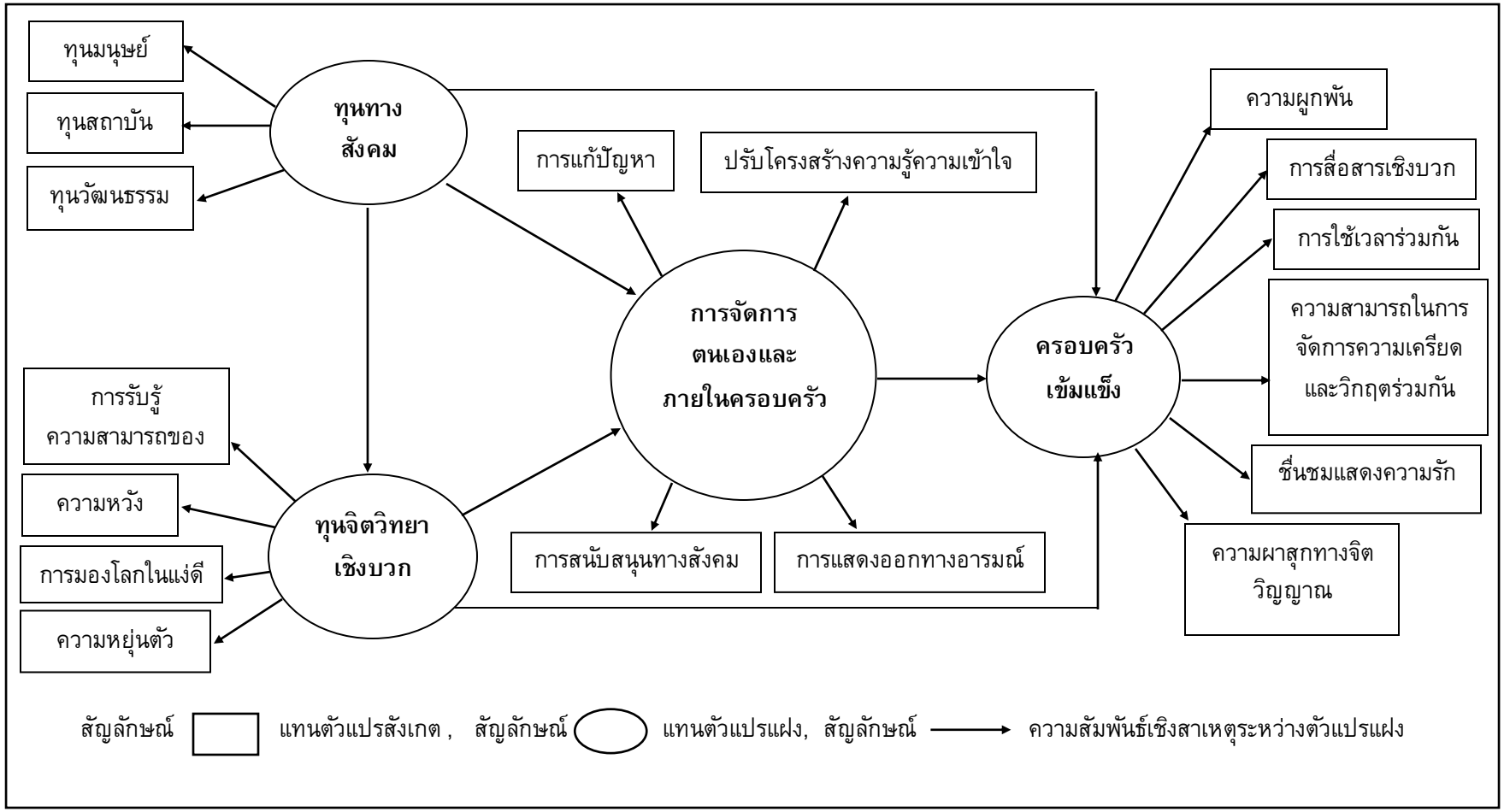

ภาพประกอบ 12 รูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกและทุนทางสังคมที่มีต่อการจัดการตนเองและ การจัดการภายในครอบครัวของครูสตรีมุสลิมสมรสที่นำไปสู่ครอบครัวเข้มแข็ง

นิยามเชิงปฏิบัติการ

การนิยามเชิงปฏิบัติการของตัวแปรที่ใช้ในการวัดสำหรับการวิจัยระยะที่ 2 นี้ ผู้วิจัยได้สร้าง พัฒนา และปรับข้อคำถามจากข้อค้นพบที่ได้ทั้งจากการวิจัยระยะที่ 1 และจากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ซึ่งประกอบด้วย ตัวแปรวัดครอบครัวเข้มแข็ง ตัวแปรวัดการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัว ตัวแปรวัดทุนทางจิตวิทยาเชิงบวก และตัวแปรวัดทุนทางสังคม มีรายละเอียดดังนี้

1. ครอบครัวเข้มแข็ง หมายถึง ครอบครัวที่นำหลักการของศาสนาอิสลามมาใช้ในการดำเนินชีวิตครอบครัว โดยที่สมาชิกภายในครอบครัวของครูสตรีมุสลิมสมรส มีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน มีการทำหน้าที่เพื่อเสริมสร้างความสมบูรณ์ในโครงสร้างต่างๆ ของครอบครัว โดยครอบครัวเข้มแข็งมี 7 องค์ประกอบ ดังนี้

1.1 ความผูกพัน (Commitment) หมายถึง ครูสตรีมุสลิมสมรสมีการรับรู้ว่าตนเองและสมาชิกในครอบครัวของตนมีความรู้สึกที่ดีซึ่งกันและกันในครอบครัว คอยให้ความช่วยเหลือและเอาใจใส่กันเสมอและมองว่าบุคคลในครอบครัวเป็นผู้ที่มีความสำคัญสูงสุด มีความมั่นใจว่าจะไม่ให้ความสำคัญกับสิ่งอื่นมากไปกว่าการมีปฏิสัมพันธ์กันในครอบครัว รวมทั้งการที่สมาชิกในครอบครัวต่างให้อิสระและให้กำลังใจซึ่งกันและกันในการไปสู่เป้าหมายของแต่ละบุคคล

1.2 การสื่อสารเชิงบวก (Positive communication) หมายถึง ครูสตรีมุสลิมสมรสมีการรับรู้ว่าตนเองและสมาชิกในครอบครัวของตนมีการพูดคุยระหว่างกันด้วยคำพูดเชิงบวกกันอย่างสม่ำเสมอ มีการพูดคุยอย่างเปิดเผยและจริงใจระหว่างกัน

1.3 ความผาสุกทางจิตวิญญาณ (Spiritual wellbeing) หมายถึง ครูสตรีมุสลิมสมรส มีการรับรู้ถึงการแสดงออกของสมาชิกในครอบครัวของตนเกี่ยวกับความเชื่อในพระเจ้า การนำหลักศาสนาอิสลามมาใช้ในการดำเนินชีวิต แก้ไขปัญหาและอบรมเลี้ยงดูบุตร ตลอดจนมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางศาสนาและสนับสนุนให้สมาชิกในครอบครัวเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม

1.4 การชื่นชมและการแสดงความรัก (Appreciation and affection) หมายถึง ครูสตรีมุสลิมสมรสมีการรับรู้ว่าสมาชิกในครอบครัวของตนมีการเอาใจใส่คนในครอบครัว เช่น การกอด การหอมแก้ม การสลาม เป็นต้น และเมื่อสมาชิกในครอบครัวประสบปัญหา สมาชิกในครอบครัวมีการปลอบโยนให้กำลังใจระหว่างกัน

1.5 การใช้เวลาร่วมกัน (Time together) หมายถึง ครูสตรีมุสลิมสมรสมีการรับรู้ว่าสมาชิกในครอบครัวของตนทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่มีความสุขด้วยกัน มีการใช้เวลาร่วมกันในครอบครัว

1.6 ความสามารถในการจัดการความเครียดและวิกฤตร่วมกัน (Ability to cope with stress and crisis) หมายถึง การรับรู้ของครูสตรีมุสลิมสมรสว่าสมาชิกทุกคนในครอบครัวของตนสามารถช่วยกันจัดการกับความเครียด เหตุการณ์ที่อาจเกิดความเสียหาย และมีการป้องกันปัญหาก่อนที่ปัญหาจะเกิดขึ้น โดยนำหลักคำสอนทางศาสนามาใช้ในการจัดการความเครียดและวิกฤตต่างๆ

1.7 การเชื่อฟังสามี (Obey your husband) หมายถึง การที่ครูสตรีมุสลิมสมรสตระหนักและให้ความสำคัญในการเชื่อฟังสามีตามหลักคำสอนศาสนา เพราะเชื่อว่าสามีสามารถนำครอบครัวไปสู่ความดีและประสบความสำเร็จทั้งในโลกนี้และโลกหน้า

สำหรับแบบวัดครอบครัวเข้มแข็ง ผู้วิจัยสร้างแบบวัดจากการนิยามเชิงปฏิบัติการของตัวแปรแต่ละองค์ประกอบตามแนวคิดของเดอแฟรง (Defrain. 1999) รวมทั้งจากข้อค้นพบที่ได้จากการวิจัยระยะที่ 1 ที่ค้นพบนิยามและองค์ประกอบของตัวแปร และสร้างเป็นข้อคำถาม ประกอบด้วยข้อคำถามจำนวน 27 ข้อ ให้คะแนนแบบประมาณค่า 5 ระดับ ตั้งแต่ เห็นด้วยอย่างยิ่ง เห็นด้วย เห็นด้วยปานกลาง ไม่เห็นด้วย และ ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง โดยบุคคลที่มีคะแนนสูงแสดงว่าครอบครัวมีความเข้มแข็งมากกว่าบุคคลที่ได้คะแนนต่ำ

2. การจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัว หมายถึง การที่สตรีมีความสามารถในการจัดการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับตนเองและสมาชิกในครอบครัว และมีการปฏิบัติกิจกรรมในครอบครัวตามบทบาทหน้าที่ที่ได้รับ เช่น การดูแลสมาชิกในครอบครัว การอบรมเลี้ยงดูบุตร การทำงานนอกบ้าน การทำกิจกรรมทางสังคม รวมทั้งการช่วยให้สมาชิกในครอบครัวสามารถควบคุม ตัดสินใจแก้ไขปัญหา การลดอารมณ์เชิงลบ การมองในเชิงบวกต่อเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในครอบครัว เพื่อทำให้เกิดความสมดุลในครอบครัว โดยการจัดการภายในครอบครัวแบ่งการวัดออกเป็น 4 องค์ประกอบ ดังนี้

2.1 การแก้ปัญหา (Problem Solving) หมายถึง ครูสตรีมุสลิมสมรสมีการวางแผนและมีการกระทำในการเปลี่ยนแปลงสถานการณ์แวดล้อมที่ก่อปัญหา สามารถนำหลักการทางศาสนามาใช้ในการแก้ไขปัญหา พร้อมช่วยให้ตนเองและสมาชิกในครอบครัวสามารถขจัดสาเหตุของปัญหานั้นได้

2.2 การปรับโครงสร้างความรู้และความเข้าใจ (Cognitive restructuring) หมายถึง ครูสตรีมุสลิมสมรสมีการปรับความรู้ความเข้าใจของตนเองและสนับสนุนให้สมาชิกในครอบครัวเปลี่ยนมุมมองการคิดที่มีต่อสถานการณ์เพื่อลดการคุกคามจากปัญหา และมีการพิจารณาเป้าหมายในทางบวกและมองในมุมมองหรือวิสัยทัศน์แบบใหม่

2.3 การสนับสนุนทางสังคม (Social Support) หมายถึง การที่ครูสตรีมุสลิมสมรสได้รับความช่วยเหลือในการดูแลลูก และภาระงานในบ้านจากคนใกล้ชิด รวมทั้งได้รับการสนับสนุนและกำลังใจจากคนในครอบครัว และเป็นผู้ให้ปัจจัยเกื้อหนุนต่าง ๆ แก่สมาชิกในครอบครัว เช่น ให้ข้อมูลความรู้ ให้ทรัพยากร อุปกรณ์ เงิน ให้กำลังใจ เป็นต้น

2.4 การแสดงออกทางอารมณ์ (Express Emotion) หมายถึง การที่ครูสตรีมุสลิมสมรสมีการลดปริมาณของการแสดงออกทางอารมณ์รุนแรงหรืออารมณ์ทางลบต่อสถานการณ์ปัญหา หรือความรู้สึกที่ไม่ดีต่อตนเองและต่อผู้อื่นสำหรับสถานการณ์ใดที่เกิดขึ้น รวมทั้งช่วยลดปริมาณของการแสดงออกทางอารมณ์ที่รุนแรงต่อสมาชิกในครอบครัว

สำหรับแบบวัดการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัว ผู้วิจัยดัดแปลงมาจากแบบวัดการจัดการภายในครอบครัว จากแนวคิดของโทบิน (Tobin. 2001) ที่ได้พัฒนาแบบวัดกลยุทธ์ในการจัดการ (Coping Strategic Inventory) แบบมาตรวัด 5 ระดับ โดยแบบสอบถามถูกออกแบบเพื่อประเมินการจัดการและพฤติกรรมในการเผชิญต่อสถานการณ์ต่างๆ ซึ่งแบบสอบถามได้ปรับจากแบบสอบถามของ Lazarus “Ways of Coping” (Folkman; & Lazarus. 1981) ซึ่งการพัฒนาเครื่องมือวัดในครั้งนี้ ได้พัฒนาจากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการของนักคิดหลายท่าน ผู้วิจัยเน้นใจความสำคัญหลักในแต่ละข้อตามต้นฉบับ เพิ่มเนื้อหาเชิงบริบทให้สอดคล้องกับการศึกษา รวมทั้งจากข้อค้นพบที่ได้จากการวิจัยระยะที่ 1 ที่ค้นพบนิยามและองค์ประกอบของตัวแปร และสร้างเป็นข้อคำถาม ประกอบด้วยข้อคำถามจำนวน 20 ข้อ ให้คะแนนแบบประมาณค่า 5 ระดับ ตั้งแต่ เห็นด้วยอย่างยิ่ง เห็นด้วย เห็นด้วยปานกลาง ไม่เห็นด้วย และ ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง โดยบุคคลที่มีคะแนนสูงแสดงว่ามีการจัดการตนเองและจัดการภายในครอบครัวได้มากกว่าบุคคลที่ได้คะแนนต่ำ

3. ทุนทางจิตวิทยาเชิงบวก หมายถึง สภาวะของครูสตรีมุสลิมสมรสที่เป็นจุดเด่นหรือจุดแข็งที่มีการพัฒนาคุณลักษณะตนเองในทางที่ดี ซึ่งสามารถจัดการอย่างมีประสิทธิผลให้เกิดการปฏิบัติงานที่ดี ซึ่งองค์ประกอบทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกที่มีความเฉพาะเจาะจง สามารถวัดได้ พัฒนาได้ โดยมี 4 องค์ประกอบ ได้แก่

3.1 การรับรู้ความสามารถของตนเอง (Self-efficacy) หมายถึง ครูสตรีมุสลิมสมรสมีความเชื่อมั่นของบุคคลเกี่ยวกับความสามารถของตนเองในการจัดการ และดำเนินกระทำพฤติกรรมให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้

3.2 ความหวัง (Hope) หมายถึง ครูสตรีมุสลิมสมรสมีความมุ่งมาดปรารถนาที่จะบรรลุความสำเร็จโดยปราศจากความรู้สึกที่สิ้นหวัง เป็นภาวะที่สะท้อนความพยายามของครูสตรีมุสลิมสมรสที่จะบรรลุเป้าหมาย เป็นความเชื่อว่าแผนและแนวทางที่กำหนดมีไว้เพื่อบรรลุเป้าหมาย

3.3 การมองโลกในแง่ดี (Optimism) หมายถึง สภาวะของครูสตรีมุสลิมสมรสที่มีการคาดหวังทางบวกและลักษณะการให้เหตุผลต่อเหตุการณ์ที่ไม่ดีเกิดจากปัจจัยภายนอก เกิดขึ้นชั่วคราว และพยายามหาข้อดีหรือสิ่งที่ดีที่เกิดขึ้นในชีวิตของตนเอง รวมทั้งฝึกให้สมาชิกในครอบครัวมองโลกในแง่ดี

3.4 ความหยุ่นตัว (Resilience) หมายถึง คุณลักษณะที่เป็นจุดแข็งของครูสตรีมุสลิมสมรสในการเผชิญต่อความเครียด เผชิญปัญหา มีการปรับตัวได้ในสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง และอุปสรรคต่างๆ ได้อย่างเหมาะสม

สำหรับแบบวัดทุนทางจิตวิทยาเชิงบวก ผู้วิจัยดัดแปลงมาจากแบบวัดของลูธานส์และคนอื่นๆ (Luthans; et al. 2006) โดยเน้นใจความสำคัญหลักในแต่ละข้อตามต้นฉบับ เพิ่มเนื้อหาเชิงบริบทให้สอดคล้องกับการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ รวมทั้งจากข้อค้นพบที่ได้จากการวิจัยระยะที่ 1 ที่ค้นพบนิยามและองค์ประกอบของตัวแปร และสร้างเป็นข้อคำถาม ประกอบด้วยข้อคำถามจำนวน

18 ข้อ ให้คะแนนแบบประมาณค่า 5 ระดับ ตั้งแต่ เห็นด้วยอย่างยิ่ง เห็นด้วย เห็นด้วยปานกลาง ไม่เห็นด้วย และ ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง โดยบุคคลที่มีคะแนนสูงแสดงว่ามีจิตวิทยาเชิงบวกมากกว่าบุคคลที่ได้คะแนนต่ำ

4. ทุนทางสังคม หมายถึง การรับรู้ของครูสตรีมุสลิมสมรสที่มีต่อตนเองว่าเป็นบุคคลที่มีความรู้ความสามารถ และรับรู้ว่าสถาบันต่างๆ และวัฒนธรรมที่ตนเองอาศัยอยู่ ทำให้ตนเองและสมาชิกในครอบครัวสามารถอาศัยร่วมกับคนอื่นในสังคมได้อย่างสันติสุข โดยองค์ประกอบของ “ทุนทางสังคม” มี 3 องค์ประกอบ ได้แก่

4.1 ทุนมนุษย์ หมายถึง การรับรู้ของครูสตรีมุสลิมสมรสที่มีต่อตนเองว่าเป็นคนที่มีความรู้ มีความรับผิดชอบ มีวินัย มีความเป็นผู้นำ มีการจัดการเวลาที่ดี ที่จะช่วยแก้ปัญหาตนเองของครอบครัวและสังคมได้ มีคุณธรรมมากพอที่จะอยู่ร่วมในสังคมนั้นได้

4.2 ทุนที่เป็นสถาบัน หมายถึง การรับรู้ของครูสตรีมุสลิมสมรสว่าสถาบันหลักที่ตนเองอยู่มีบทบาทในการสนับสนุนและผลักดันให้เกิดพลังร่วมของตนเองและคนในชุมชนที่ตนเองอาศัยอยู่ ทำให้คนในสังคมอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข โดยมีสถาบันหลัก อาทิ สถาบันครอบครัว สถาบันศาสนา โรงเรียนที่ทำงาน และสถาบันวิชาชีพที่ตนเองเป็นสมาชิก

4.3 ทุนทางวัฒนธรรม หมายถึง การรับรู้ของครูสตรีมุสลิมสมรสที่มีต่อวิถีการดำรงชีวิตของคนในสังคมตนเองที่เป็นที่ยอมรับในสังคมของครูสตรีมุสลิม ในรูปของแบบแผนความเชื่อ ความศรัทธา จารีตประเพณีที่ดีงาม ค่านิยมความเป็นไทยมุสลิม ที่ทำให้ครูสตรีมุสลิมตระหนักถึงรากเหง้าของตนเอง เกิดความหวงแหนภูมิใจที่จะรักษา อนุรักษ์ และพัฒนาต่อยอดเพื่อประโยชน์ต่อตนเอง ครอบครัว ชุมชนและประเทศ

สำหรับแบบวัดทุนทางสังคม ผู้วิจัยสร้างแบบวัดโดยการดัดแปลงจากการนิยามปฏิบัติการของตัวแปรแต่ละองค์ประกอบตามแนวคิดของสุวรรณี คำมั่นและคนอื่นๆ (2551) รวมทั้งจากข้อค้นพบที่ได้จากการวิจัยระยะที่ 1 ที่ค้นพบนิยามและองค์ประกอบของตัวแปร และสร้างเป็นข้อคำถาม ประกอบด้วยข้อคำถามจำนวน 18 ข้อ ให้คะแนนแบบประมาณค่า 5 ระดับ ตั้งแต่ เห็นด้วยอย่างยิ่ง เห็นด้วย เห็นด้วยปานกลาง ไม่เห็นด้วย และ ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง โดยบุคคลที่มีคะแนนสูงแสดงว่ามีทุนทางสังคมมากกว่าบุคคลที่ได้คะแนนต่ำ

สมมติฐานการวิจัยระยะที่ 2

1. โมเดลความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงสาเหตุระหว่างกลุ่มตัวแปรปัจจัยด้านทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกและทุนทางสังคมที่มีอิทธิพลต่อการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวและครอบครัวเข้มแข็ง ตามสมมติฐานมีความกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์

2. ปัจจัยเชิงเหตุด้านทุนทางจิตวิทยาเชิงบวก (ได้แก่ การรับรู้ความสามารถของตน ความหวัง การมองโลกในแง่ดี ความหยุ่นตัว) มีอิทธิพลทางตรงต่อการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัว (ได้แก่ การแก้ปัญหา การปรับโครงสร้างความรู้และความเข้าใจ การสนับสนุนทางสังคม การแสดงออกทางอารมณ์)

3. ปัจจัยเชิงเหตุด้านทุนทางจิตวิทยาเชิงบวก (ได้แก่ การรับรู้ความสามารถของตน ความหวัง การมองโลกในแง่ดี ความหยุ่นตัว) มีอิทธิพลทางตรงต่อครอบครัวเข้มแข็ง (ได้แก่ ความผูกพัน การสื่อสารเชิงบวก ความผาสุกทางจิตวิญญาณ การชื่นชมและการแสดงความรัก การใช้เวลาร่วมกัน ความสามารในการจัดการความเครียดและวิกฤตร่วมกัน การเชื่อฟังสามี)

4. ปัจจัยเชิงเหตุด้านทุนทางจิตวิทยาเชิงบวก มีอิทธิพลทางอ้อมต่อครอบครัวเข้มแข็ง โดยส่งผ่านการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัว

5. ปัจจัยเชิงเหตุด้านทุนทางสังคม (ได้แก่ ทุนมนุษย์ ทุนที่เป็นสถาบัน ทุนทางวัฒนธรรม) มีอิทธิพลทางตรงต่อทุนทางจิตวิทยาเชิงบวก (ได้แก่ การรับรู้ความสามารถของตน ความหวัง การมองโลกในแง่ดี ความหยุ่นตัว)

6. ปัจจัยเชิงเหตุด้านทุนทางสังคม (ได้แก่ ทุนมนุษย์ ทุนที่เป็นสถาบัน ทุนทางวัฒนธรรม) มีอิทธิพลทางตรงต่อการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัว (ได้แก่ การแก้ปัญหา การปรับโครงสร้างความรู้และความเข้าใจ การสนับสนุนทางสังคม การแสดงออกทางอารมณ์)

7. ปัจจัยเชิงเหตุด้านทุนทางสังคม (ได้แก่ ทุนมนุษย์ ทุนที่เป็นสถาบัน ทุนทางวัฒนธรรม) มีอิทธิพลทางตรงต่อครอบครัวเข้มแข็ง (ได้แก่ ความผูกพัน การสื่อสารเชิงบวก ความผาสุกทางจิตวิญญาณ การชื่นชมและการแสดงความรัก การใช้เวลาร่วมกัน ความสามารในการจัดการความเครียดและวิกฤตร่วมกัน การเชื่อฟังสามี)

8. ปัจจัยเชิงเหตุด้านทุนทางสังคม มีอิทธิพลทางอ้อมต่อครอบครัวเข้มแข็ง โดยส่งผ่านทุนทางจิตวิทยาเชิงบวก

9. ปัจจัยเชิงเหตุด้านทุนทางสังคม มีอิทธิพลทางอ้อมต่อครอบครัวเข้มแข็ง โดยส่งผ่านการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัว

10. การจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัว มีอิทธิพลทางตรงต่อครอบครัวเข้มแข็ง

บทที่ 3
วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงผสานวิธี (Mixed Methods Research) ในรูปแบบการวิจัยหลายระยะ (Multiphase Design) (Creswell; & Clark. 2011: 100-104) เริ่มต้นด้วยการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ในรูปแบบการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) ทำความเข้าใจถึงการให้ความหมายและองค์ประกอบของการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวและครอบครัวเข้มแข็ง รวมทั้งเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องต่อการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวของครูสตรีมุสลิมสมรส ที่นำไปสู่ความเป็นครอบครัวเข้มแข็ง และทำการวิเคราะห์ข้อมูล (การวิจัยระยะที่ 1) และตามด้วยการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ในการศึกษารูปแบบโครงสร้างเชิงสาเหตุด้านทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกและทุนทางสังคมที่มีต่อการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวของครูสตรีมุสลิมสมรส (การวิจัยระยะที่ 2) และทำการวิเคราะห์ข้อมูล และนำข้อค้นพบที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลจากการวิจัยระยะที่ 1 และระยะที่ 2 มาตีความสร้างข้อสรุป และจัดทำการอภิปรายกลุ่ม (Focus Group Discussion) ด้วยวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (การวิจัยระยะที่ 3) เพื่อนำข้อมูลมาพัฒนาเป็นแนวทางการปฏิบัติของสตรีมุสลิม ในการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวที่นำไปสู่ครอบครัวเข้มแข็ง โดยผู้วิจัยมีวิธีดำเนินการเป็นลำดับขั้นตอนตามระยะ (Phases) ของการวิจัยทั้ง 3 ระยะ ดังนี้

การวิจัยระยะที่ 1 ประกอบด้วย รูปแบบของการวิจัย พื้นที่ที่ใช้ในการวิจัย ผู้ให้ข้อมูลหลัก กระบวนการดำเนินการวิจัย (เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย) การวิเคราะห์ข้อมูล การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล การพิทักษ์สิทธิ์ผู้ให้ข้อมูล

การวิจัยระยะที่ 2 ประกอบด้วย รูปแบบของการวิจัย ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล การจัดกระทำข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยระยะที่ 3 ประกอบด้วย รูปแบบของการวิจัย ผู้ให้ข้อมูลหลัก กระบวนการดำเนินการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การสังเคราะห์ข้อมูล การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล

ทั้งนี้ มีรายละเอียดในวิธีการดำเนินการวิจัยในแต่ละระยะ ดังต่อไปนี้

แบบแผนการวิจัย

ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงผสานวิธี (Mixed Methods Research) ในรูปแบบการวิจัยหลายระยะ (Multiphase Design) ตามแนวคิดของเครสเวลและคลาก (Creswell; & Clark. 2011) เนื่องจากงานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยที่ทำการศึกษามากกว่า 2 ระยะ โดยเป็นวิธีการที่ผู้วิจัยค้นหาคำตอบที่ต้องการโดยวิธีการหนึ่งๆ ในหลายๆ วิธี การวิจัยรูปแบบนี้ผู้วิจัยแบ่งการวิจัยออกเป็นระยะๆ (Phases) ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพก่อนในการวิจัยระยะที่ 1

แล้วดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณในระยะที่ 2 และตามด้วยการเก็บข้อมูลและสังเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพในระยะที่ 3 โดยผู้วิจัยให้ความสำคัญกับข้อมูลเชิงคุณภาพเท่ากันกับข้อมูลเชิงปริมาณ การบูรณาการเกิดขึ้นในขั้นตอนของการตีความและการอภิปรายผลเพื่อนำไปสู่การสร้างและพัฒนาแนวทางการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวที่นำไปสู่ครอบครัวเข้มแข็งในระยะที่ 3

ดังภาพประกอบ 13 เมื่อผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลจากการวิจัยระยะที่ 1 ทำให้ทราบถึงรายละเอียดของนิยามและองค์ประกอบของตัวแปรที่เกี่ยวข้อง อันได้แก่ ตัวแปรการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัว และตัวแปรครอบครัวเข้มแข็งในบริบทของสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ว่าเป็นอย่างไร ผู้วิจัยนำตัวแปรที่ค้นพบเหล่านี้ มาสร้างเป็นแบบวัดเพิ่มเติม โดยก่อนที่จะสร้างแบบวัดก็ต้องทำการปรับนิยามให้มีบริบทตามปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจริงที่นอกเหนือจากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยระยะที่ 2 เพื่อที่จะศึกษาว่ารูปแบบโครงสร้างเชิงสาเหตุระหว่างกลุ่มตัวแปรปัจจัยด้านทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกและทุนทางสังคมและนิยามองค์ประกอบที่เกิดขึ้นจากข้อค้นพบการวิจัยระยะที่ 1 มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวของครูสตรีมุสลิมสมรสที่นำไปสู่ครอบครัวเข้มแข็งหรือไม่อย่างไร (ในบริบทของสามจังหวัดชายแดนภาคใต้) นำไปสู่การวิจัยระยะที่ 2

เมื่อผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลจากการวิจัยระยะที่ 2 ทำให้ทราบถึงความสัมพันธ์ของตัวแปรทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกและทุนทางสังคม ว่ามีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวหรือไม่อย่างไร และสิ่งเหล่านี้นำไปสู่ความเป็นครอบครัวเข้มแข็งได้อย่างไรบ้าง ในรูปแบบของโมเดลตัวอย่างในบริบทสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ข้อค้นพบเหล่านี้ รวมทั้งข้อค้นพบจากการวิจัยระยะที่ 1 ที่เกี่ยวกับเงื่อนไขของการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวที่ทำให้ครอบครัวเข้มแข็ง ผู้วิจัยนำมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ และนำมาเรียบเรียงข้อมูลสร้างเป็นแนวทาง (Guideline) เพื่อพัฒนาเป็นแนวทางการปฏิบัติในการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวที่นำไปสู่ครอบครัวเข้มแข็งสำหรับครอบครัว ซึ่งจะนำไปสู่การวิจัยระยะที่ 3 โดยการประยุกต์ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยกับการอภิปรายกลุ่ม (Focus Group Discussion)

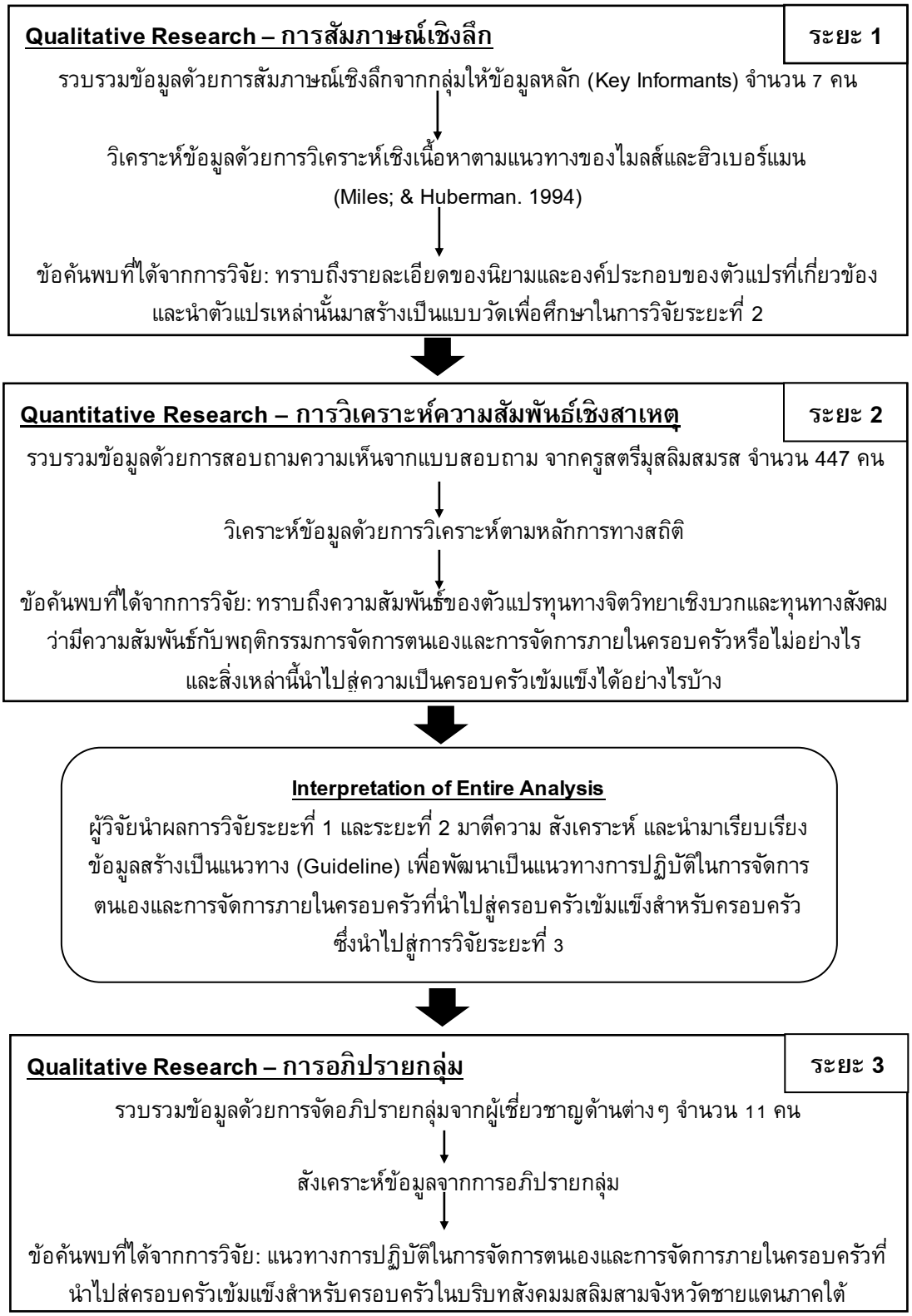

ภาพประกอบ 13 การประยุกต์ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงผสานวิธี (Mixed Methods Research) ในรูปแบบการวิจัยหลายระยะ (Multiphase Design) (Creswell; & Clark. 2011: 100-104)

การวิจัยระยะที่ 1

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ในรูปแบบการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) ซึ่งการศึกษานี้เป็นการศึกษารายกรณีของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่มีความเฉพาะเจาะจง คือ ครูสตรีมุสลิมสมสมรส ที่อาศัยการทำความเข้าใจในวิถีชีวิตของผู้ให้ข้อมูลที่มองเป็นแบบองค์รวม ในหลากหลายมิติ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการให้ความหมายและองค์ประกอบของการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวและครอบครัวเข้มแข็งตามการรับรู้ของครูสตรีมุสลิมสมรส รวมถึงเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวของครูสตรีมุสลิมสมรสนำไปสู่ความเป็นครอบครัวเข้มแข็ง ที่ครอบคลุมทั้งด้านเงื่อนไขสาเหตุจากตัวบุคคลและเงื่อนไขจากสภาพแวดล้อม

การวิจัยนี้เป็นการมองภาพรวมของปรากฏการณ์โดยผ่านการถ่ายทอดเรื่องราวในอดีตจนถึงปัจจุบันจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ในวิธีการวิจัยคุณภาพนั้นเป็นการแสวงหาความรู้ ความจริงทางสังคมที่เกี่ยวกับพฤติกรรมมนุษย์และสังคม รวมถึงการรับรู้ สภาพจิตใจ ความรู้สึก โดยมีเพียงแต่มนุษย์เท่านั้นที่จะเข้าใจกันได้ หากได้เข้าไปใกล้ชิดอย่างเหมาะสม การศึกษาในรูปแบบนี้จะทำให้ทราบถึงความเป็นมา ความรู้สึกนึกคิด รวมถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ซึ่งจะเป็นประโยชน์อย่างมากต่อการศึกษาเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่ตอบปัญหาการวิจัยในการทำความเข้าใจในการดำรงชีวิตและเพื่อศึกษาถึงกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัว โดยแบ่งรายละเอียดเนื้อหาสำคัญของวิธีดำเนินการวิจัยเป็นหัวข้อหลัก ดังนี้

รูปแบบของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาการให้ความหมายและองค์ประกอบของการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวและครอบครัวเข้มแข็งตามการรับรู้ของครูสตรีมุสลิมสมรส รวมถึงเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวของครูสตรีมุสลิมสมรสนำไปสู่ความเป็นครอบครัวเข้มแข็ง ซึ่งผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาปรากฏการณ์ที่สามารถอธิบายได้โดยผ่านการให้ความหมายของผู้ให้ข้อมูลหลัก ตลอดจนความคิดความรู้สึกต่าง ๆ ในการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวที่นำไปสู่ความเป็นครอบครัวเข้มแข็งภายใต้สถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่ ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้เลือกใช้กระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ ในการดำเนินการวิจัยครั้งนี้ เนื่องจากมีความเหมาะสมที่จะใช้เป็นแนวทางในการแสวงหาความรู้ความจริงทางสังคมที่เกี่ยวกับพฤติกรรมมนุษย์ รวมถึงการรับรู้สภาพจิตใจ ความรู้สึก การตีความหมายของตนเอง ทำให้ทราบถึงความเป็นมา ความรู้สึกนึกคิดที่จะเป็นประโยชน์อย่างมากต่อการนำมาศึกษา เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่ตอบปัญหาการวิจัย

ผู้วิจัยใช้การศึกษาในรูปแบบการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) ซึ่งในงานวิจัยระยะนี้ กลุ่มให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) จำนวน 7 กรณีศึกษา จากพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เนื่องจากว่าปัญหาการวิจัยในระยะนี้ไม่สามารถสืบค้นความรู้ความจริงได้เพียงจากกลุ่มผู้ให้

ข้อมูลหลักเพียงบุคคลเดียว ดังนั้นการศึกษาในระยะนี้จึงต้องเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักหลายกรณีศึกษา เพื่อค้นหาแบบแผนของสิ่งที่ผู้วิจัยสนใจศึกษา จากกรณีศึกษาแต่ละรายในลักษณะเปรียบเทียบว่ามีการเปลี่ยนแปลงหรือมีความคงตัวหรือไม่ อย่างไร นอกจากนี้ผู้วิจัยมีการรวบรวมและวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบข้อมูลหลักฐาน จากกรณีตัวอย่างเฉพาะแต่ละราย และนำมาวิเคราะห์เป็นองค์รวม สืบค้นหาความรู้ความจริงตอบคำถามของการศึกษาที่ว่ากลุ่มผู้ให้ข้อมูลมีการให้ความหมายของการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวและครอบครัวเข้มแข็งอย่างไร และมีเงื่อนไขอะไรที่ทำให้สามารถจัดการตนเองและจัดการภายในครอบครัวที่นำไปสู่ครอบครัวเข้มแข็งได้

พื้นที่ที่ใช้ในการวิจัย

ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้เลือกพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นพื้นที่ในการวิจัย อันได้แก่ จังหวัดยะลา จังหวัดปัตตานี และจังหวัดนราธิวาส เนื่องจากพื้นที่ของจังหวัดนี้เป็นจังหวัดที่มีเหตุการณ์ความไม่สงบที่ส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของประชาชนในพื้นที่ ไม่ว่าจะเป็นตำรวจ ทหาร ข้าราชการ แม่ค้า พ่อค้า นักเรียน ฯลฯ และเป็นพื้นที่ที่ค่อนข้างมีความเฉพาะ มีเอกลักษณ์ทางด้านสังคม วัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณีของชาวไทยมุสลิมที่มีมาอย่างยาวนานในสังคมไทย โดยเฉพาะการศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาการให้ความหมายและองค์ประกอบของการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัว และครอบครัวเข้มแข็งตามการรับรู้ของครูสตรีมุสลิมสมรส รวมถึงเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวของครูสตรีมุสลิมสมรส ซึ่งเป็นกลุ่มหนึ่งที่ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ความไม่สงบเช่นเดียวกัน และสอดคล้องกับบริบทของสังคมไทยมุสลิมนอกจากนั้นผู้วิจัยพิจารณาเห็นว่าตนเองมีศักยภาพในการเข้าถึงข้อมูลได้ เนื่องจากเป็นคนในพื้นที่และมีความเข้าใจถึงขนบธรรมเนียมประเพณีที่มีเอกลักษณ์ของสามจังหวัดชายแดนภาคใต้และสามารถติดต่อเก็บรวบรวมข้อมูลในพื้นที่ที่ใช้ในการศึกษาได้ จึงมีความสะดวกที่จะเข้าร่วมลงพื้นที่ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อสามารถเข้าถึงข้อมูลที่ผู้วิจัยต้องการศึกษา

ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants)

เนื่องจากเป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ จึงเน้นศึกษาจากผู้ให้ข้อมูลที่เป็นผู้มีความรู้หรือมีประสบการณ์โดยตรงกับเรื่องที่จะศึกษา (Information-rich cases) และมีความพร้อมสมัครใจในการให้ข้อมูลในฐานะผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) เพื่อทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ซึ่งกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักคือ ครูสตรีมุสลิมสมรส ที่ปฏิบัติงานในสถานศึกษา อาศัยอยู่ในพื้นที่ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ อันได้แก่ จังหวัดยะลา จังหวัดปัตตานี และจังหวัดนราธิวาส โดยผู้วิจัยใช้วิธีการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลหลักแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive หรือ Judgmental Sampling) โดยผู้ให้ข้อมูลหลักต้องเป็นบุคคลที่ประกอบอาชีพครู มีบุตรอย่างน้อย 1 คน และใช้ชีวิต

ครอบครัวไม่ต่ำกว่า 10 ปี สำหรับขนาดของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 7 คน ทั้งนี้กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักยืดหยุ่นได้ตามความเหมาะสมจนกว่าข้อมูลที่ได้รับจากการเก็บรวบรวมข้อมูลจะมีความอิ่มตัว (Saturation of Data) และเกิดจากการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลหลักจากชมรมสตรีมุสลิมตามแต่ละพื้นที่จังหวัดที่ผู้วิจัยต้องการศึกษา โดยการศึกษาระยะนี้ผู้วิจัยกำหนดหลักเกณฑ์สำหรับการคัดเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูล (Inclusion Criteria) โดยมีการเรียงลำดับความสำคัญของการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูล ดังนี้

1. ต้องเป็นบุคคลที่ประกอบอาชีพครู และสมรส มีบุตรอย่างน้อย 1 คน อาศัยอยู่ในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ คือ จังหวัดยะลา จังหวัดปัตตานี และจังหวัดนราธิวาส ไม่น้อยกว่า 10 ปี

2. ใช้ชีวิตครอบครัวไม่ต่ำกว่า 10 ปี คือ การที่ครูสตรีมุสลิมใช้ชีวิตแต่งงานและมีครอบครัวอยู่ด้วยกันฉันท์สามีภรรยาไม่ต่ำกว่า 10 ปี เหตุผลที่เลือกเกณฑ์ดังกล่าว เนื่องจากการที่บุคคลได้ใช้ชีวิตครอบครัวเป็นระยะเวลาไม่ต่ำกว่า 10 ปี สามารถสะท้อนถึงการที่บุคคลมีประสบการณ์หรือผ่านช่วงชีวิต ช่วงวิกฤตต่างๆ หรือต้องเผชิญฝ่าฟันอุปสรรคของการใช้ชีวิตครอบครัว แต่ครอบครัวก็ยังสามารถใช้ชีวิตร่วมกันจวบจนปัจจุบันได้

3. ครูสตรีมุสลิมสมรสสามารถจัดการตนเองและภายในครอบครัวได้ดี คือการที่ครูสตรีมุสลิมสามารถจัดการ แก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับตนเองและสมาชิกในครอบครัว และมีการปฏิบัติกิจกรรมในครอบครัวตามภาระหน้าที่ที่ได้รับ ได้แก่ การดูแลสมาชิกในครอบครัว อบรมเลี้ยงดูบุตร การจัดการด้านเศรษฐกิจ ให้การศึกษาแก่บุตร การทำงานนอกบ้าน และทำกิจกรรมสาธารณประโยชน์ต่อสังคมได้อย่างดี รวมทั้งการช่วยให้สมาชิกในครอบครัวสามารถควบคุมตัดสินใจแก้ไขปัญหา การลดอารมณ์เชิงลบ การมองในเชิงบวกต่อเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในครอบครัว เพื่อทำให้เกิดความสมดุลในครอบครัว กล่าวอีกนัยหนึ่งว่าเป็นบุคคลที่สามารถจัดการบริหารเวลาในหน้าที่การงานและชีวิตส่วนตัวของตนเองพร้อมกับการจัดการในครอบครัว รวมทั้งยังสามารถเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มชมรมสตรีมุสลิมได้

4. ครอบครัวมีความเข้มแข็ง คือ การที่ครอบครัวมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน พูดคุยกันอย่างสม่ำเสมอ มีความศรัทธาในศาสนา มีการแสดงความรักในครอบครัว และมักจะมีเวลาในการทำกิจกรรมกันบ่อยครั้ง เช่น การพาลูกออกไปทัศนศึกษา การทำกิจกรรมทางสังคมร่วมกัน รวมทั้งสามารถจัดการกับความเครียดและวิกฤตการณ์ต่างๆ ได้ดี (Defrain. 1999) นอกจากนี้ครูสตรีมุสลิมยังสามารถจัดการกับความเครียดหรือวิกฤติการณ์ต่างๆ ได้ เหตุผลที่เลือกเกณฑ์ดังกล่าว เนื่องจากการที่สมาชิกในครอบครัวมีความรักอยู่ด้วยกันอย่างอบอุ่นและมีความสุข สะท้อนถึงการที่ครูสตรีมุสลิมสามารถที่จะจัดการในครอบครัวจนทำให้ครอบครัวสามารถเป็นครอบครัวที่เข้มแข็งได้ เพราะครูสตรีมุสลิมนอกจากจะต้องจัดการดูแลสมาชิกในครอบครัวแล้ว ยังต้องออกไปทำงานนอกบ้านและยังมีการเข้าร่วมกิจกรรมกับชมรมต่างๆ ที่มีขึ้น ทำให้สะท้อนให้เห็นถึงความสามารถในการบริหารจัดการในครอบครัว

5. เป็นครูสตรีมุสลิมสมรสประสบความสำเร็จในหน้าที่การงาน คือ การที่ครูสตรีมุสลิมสมรส สามารถทำงานในหน้าที่ที่ตนเองได้รับมอบหมายได้ดี โดยมีความรับผิดชอบ เอาจริงเอาจังกับ

การทำงาน และเป็นผู้ที่ทำงานประสบความสำเร็จ เช่น การได้รับรางวัลครูดีเด่นของโรงเรียน มีผลงานที่สร้างชื่อเสียงแก่โรงเรียน หรือเป็นผู้ที่สร้างสรรค์กิจกรรมดี ๆ ในโรงเรียนและผลักดันให้นักเรียนสามารถเข้าสู่การแข่งขันในกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียนได้ รวมทั้งเป็นผู้ที่มีพฤติกรรมที่ดีในการทำงาน เช่น การช่วยเหลือเพื่อนร่วมงาน เป็นคนรักษาสัญญา ตรงต่อเวลา เป็นต้น เหตุผลที่เลือกเกณฑ์ดังกล่าวเนื่องจาก การที่บุคคลสามารถประสบความสำเร็จในหน้าที่การงานไม่ว่าจะเรื่องใดก็ตาม สะท้อนให้เห็นว่าบุคคลเป็นผู้ที่มีความสามารถ และจัดการกับตนเองในบทบาทหน้าที่ของการทำงานได้ดี

6. สมาชิกในครอบครัวปฏิบัติตามหลักการศาสนาอย่างเคร่งครัด คือ การที่ครูสตรีมุสลิมและสมาชิกในครอบครัวมีความศรัทธาและสามารถปฏิบัติศาสนกิจที่ตามหลักการ ศาสนาอิสลามได้กำหนดไว้ เช่น การรักษาละหมาด การบริจาคทาน การอ่านคัมภีร์อัลกุรอานในครอบครัว การแต่งกายที่มีความถูกต้องเหมาะสมตามหลักการ การมีมารยาทที่ดี การช่วยเหลือผู้อื่น การทำกิจกรรมฮาลาเกาะฮ์ (กลุ่มศึกษา) ในครอบครัว เป็นต้น เหตุผลที่เลือกเกณฑ์ดังกล่าว เนื่องจากการที่บุคคลและสมาชิกในครอบครัวสามารถปฏิบัติตามหลักการศาสนาได้ สะท้อนให้เห็นถึงหน้าที่ ความรับผิดชอบที่มีต่อตัวเองต่อผู้อื่นและต่อพระเจ้า ซึ่งการที่สมาชิกในครอบครัวจะสามารถปฏิบัติตามหลักการศาสนาได้นั้น ก็เกิดจากพ่อแม่ผู้ปกครองและบุคคลใกล้ชิดที่คอยอบรม ให้ความรู้ คำแนะนำ คำชี้แนะ สั่งสอน เกี่ยวกับหลักการปฏิบัติ สิ่งเหล่านี้สามารถช่วยสะท้อนให้เห็นว่าเป็นบุคคลที่สามารถจัดการในครอบครัวได้

7. สมาชิกในครอบครัวมีจิตสาธารณะ คือ การที่ครูสตรีมุสลิมและสมาชิกในครอบครัวรู้จักเสียสละ ให้ความร่วมมือร่วมใจในการทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม เช่น การช่วยเหลือพี่น้องในพื้นที่ทุรกันดาร หรือประสบภัยพิบัติจากเหตุการณ์ต่างๆ ด้วยกับการร่วมบริจาค การร่วมเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมนั้นๆ หรือการเข้าร่วมกลุ่มองค์กรต่างๆ ที่มีอยู่ในสังคมในการทำกิจกรรมต่างๆ เพื่อผู้อื่น ในการที่จะพัฒนาตนเองและสังคมที่อาศัยอยู่ เป็นต้น เหตุผลที่เลือกเกณฑ์ดังกล่าว เนื่องจากการที่บุคคลที่มีความตระหนักและมีการช่วยเหลือผู้อื่น ทำประโยชน์เพื่อสังคมนั้น สะท้อนให้เห็นถึงการที่บุคคลมีหน้าที่และความรับผิดชอบต่อผู้อื่นได้ดี โดยเฉพาะการที่ครอบครัวส่งเสริมให้สมาชิกในครอบครัวได้ทำกิจกรรมเพื่อสังคมแล้วนั้น เป็นการปลูกฝังถึงการตระหนักต่อผู้อื่น ความมีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เพื่อต้องการให้สังคมมีสภาพที่ดีขึ้น นอกเหนือจากครอบครัวของตนเอง

นอกจากผู้วิจัยจะทำการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักแล้ว ผู้วิจัยทำการเก็บข้อมูลจากบุคคลในครอบครัวและเพื่อนร่วมงานของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักเพิ่มเติม ทั้งนี้จะทำให้ผู้วิจัยสามารถได้ข้อมูลที่ชัดเจน และเหมาะสมกับการศึกษาเป็นรายกรณี นอกจากนี้จะช่วยให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับครอบครัวเข้มแข็ง เพื่อให้สามารถวิเคราะห์และตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้มากยิ่งขึ้น

กระบวนการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูล (Inclusion Criteria)

ผู้วิจัยนำเกณฑ์การคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลที่กำหนดขึ้น ให้แก่ประธานชมรมครูมุสลีมะฮ์ (สตรี) เพื่อนำรายละเอียดของเกณฑ์การคัดเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักที่จะเป็นผู้ให้ข้อมูลในงานวิจัยระยะนี้มาให้กับสมาชิกในชมรมร่วมกันพิจารณาและคัดเลือกบุคคลที่มีความเหมาะสมตามเกณฑ์ที่ผู้วิจัยได้กำหนด ทั้งในส่วนของชมรมครูมุสลีมะฮ์จังหวัดยะลา ชมรมครูมุสลีมะฮ์จังหวัดปัตตานี และชมรมครูมุสลีมะฮ์จังหวัดนราธิวาส โดยเกณฑ์ในการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูล คือ 1) ต้องเป็นบุคคลที่ประกอบอาชีพครู และสมรส มีบุตรอย่างน้อย 1 คน อาศัยอยู่ในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ คือ จังหวัดยะลา จังหวัดปัตตานี และจังหวัดนราธิวาส ไม่น้อยกว่า 10 ปี 2) ใช้ชีวิตครอบครัวไม่ต่ำกว่า 10 ปี 3) ครูสตรีมุสลิมสมรสสามารถจัดการตนเองและภายในครอบครัวได้ดี 4) ครอบครัวมีความเข้มแข็ง 5) เป็นครูสตรีมุสลิมสมรสประสบความสำเร็จในหน้าที่การงาน 6) สมาชิกในครอบครัวปฏิบัติตามหลักการศาสนาอย่างเคร่งครัด และ 7) สมาชิกในครอบครัวมีจิตสาธารณะ

เมื่อผู้วิจัยได้รับรายชื่อผู้ให้ข้อมูลหลักจากการร่วมกันพิจารณาและคัดเลือกจากสมาชิกในชมรมครูมุสลีมะฮ์ตามแต่ละจังหวัดแล้วนั้น ผู้วิจัยทำการตรวจสอบข้อมูล โดยผู้วิจัยเข้าไปพบปะพูดคุยกับผู้ที่ได้รับคัดเลือกให้เป็นกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาวิจัย พูดคุยในประเด็นเกี่ยวกับว่าผู้วิจัยเป็นใคร ทำวิจัยมีวัถตุประสงค์อะไร และแจ้งให้ทราบว่าได้รับเลือกเป็นกลุ่มตัวอย่างในการให้ข้อมูลวิจัยจากการพิจารณาร่วมกันของสมาชิกในชมรมที่บุคคลนั้นเป็นสมาชิกอยู่ เพื่อให้บุคคลนั้นได้รับทราบ และผู้วิจัยมีการสอบถามเบื้องต้นเกี่ยวกับชีวิตประจำวันของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลว่าเป็นอย่างไร ซึ่งถือว่าเป็นรายงานจากคนใน คือ กลุ่มผู้ให้ข้อมูล และรายงานจากคนนอก คือ สมาชิกในชมรม เพื่อเป็นการยืนยันให้กลุ่มผู้ให้ข้อมูลรับรู้ว่าตนเองเป็นผู้ที่สามารถจัดการตนเองและสามารถจัดการภายในครอบครัวได้ดีและครอบครัวของตนเองเป็นครอบครัวที่มีความเข้มแข็ง

กระบวนการดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนการวิจัย

ในการศึกษาระยะนี้ มีขั้นตอนในการวิจัยดังนี้

1. ขั้นการศึกษาข้อมูลเบื้องต้น ผู้วิจัยทำการศึกษาจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับครอบครัวเข้มแข็ง การจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัว รวมถึงแนวคิดของครอบครัวมุสลิม รวมทั้งกำหนดปัญหาการวิจัยหรือหัวข้อที่ต้องการศึกษารวบรวมข้อมูล และคำถามการวิจัยวัตถุประสงค์ของการวิจัยให้เหมาะสม

2. ขั้นการกำหนดหลักเกณฑ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก โดยผู้วิจัยกำหนดหลักเกณฑ์สำหรับการคัดเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูล (Inclusion Criteria) ทั้งหมด 7 ข้อ และนำเกณฑ์การคัดเลือกให้แก่ประธานชมรมครูมุสลีมะฮ์ (สตรี) เพื่อนำรายละเอียดของเกณฑ์การคัดเลือกให้กับสมาชิกในชมรมร่วมกันพิจารณาและคัดเลือกบุคคลที่มีความเหมาะสมตามเกณฑ์ที่ผู้วิจัยได้กำหนด

3. ขั้นการติดต่อ ผู้วิจัยเข้าถึงข้อมูลและผู้ให้ข้อมูลหลัก โดยประสานกับประธานชมรมครูมุสลีมะฮ์จังหวัดยะลา ประธานชมรมครูมุสลีมะฮ์จังหวัดปัตตานี และประธานชมรมครูมุสลีมะฮ์จังหวัดนราธิวาส ทำการแนะนำตัวว่าเป็นนิสิตที่กำลังทำวิทยานิพนธ์และศึกษาเกี่ยวกับการจัดการตนเองและการจัดภายในครอบครัว และครอบครัวเข้มแข็ง และชี้แจงขั้นตอนการทำวิจัยให้รับทราบ พร้อมทั้งทำหนังสือขออนุญาตเก็บข้อมูลจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรี นครินทรวิโรฒ และทำหนังสือขอจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ จากสถาบันยุทธศาสตร์ทางปัญญาและวิจัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อคัดเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก เมื่อได้รับรายชื่อจากการพิจารณาคัดเลือกแล้ว ผู้วิจัยทำการติดต่อกับผู้ให้ข้อมูลหลัก โดยการสร้างความคุ้นเคยด้วยการพูดคุย ซักถามข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับวิถีการดำเนินชีวิตในครอบครัว ผ่านการพูดคุยทางโทรศัพท์และทางไลน์ ซึ่งเป็นการเตรียมความพร้อมก่อนเข้าไปศึกษาจริง

4. ขั้นเตรียมเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา ผู้วิจัยคิดประเด็นปัญหาการวิจัยไว้เบื้องต้น และจัดทำเป็นแนวคำถามเพื่อใช้ในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interiew) โดยกำหนดประเด็นหลักและประเด็นย่อย ซึ่งแนวคำถามเหล่านี้เป็นคำถามปลายเปิด เน้นให้กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักสามารถถ่ายทอดเรื่องราวการดำเนินชีวิตครอบครัวได้อย่างเปิดกว้างและยืดหยุ่น รวมทั้งมีการสังเกตและจดบันทึกระหว่างการสัมภาษณ์เชิงลึกร่วมด้วย

5. ขั้นการลงสนามและเก็บข้อมูล หลังจากมีการนัดหมายเวลาและสถานที่แล้ว ผู้วิจัยดำเนินการตามที่ได้วางแผนการเก็บข้อมูล โดยผู้วิจัยแนะนำตนเองว่าเป็นนักศึกษาที่กำลังศึกษาและมีความสนใจศึกษาเกี่ยวกับการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัว และครอบครัวเข้มแข็ง ซึ่งในการลงสนามครั้งนี้ผู้วิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก และเมื่อผู้วิจัยกลับมาตรวจสอบข้อมูลว่าข้อมูลที่ได้รับยังไม่ครอบคลุมประเด็นคำถาม ผู้วิจัยจึงได้ติดต่อกลับไปยังกลุ่มผู้ให้ข้อมูลเพื่อสอบถามพูดคุยเพิ่มเติม ผ่านการพูดคุยทางโทรศัพท์ การแชตทางไลน์ และการเข้าไปพบกับผู้ให้ข้อมูลอีกครั้งหนึ่ง

6. ขั้นการลงรหัส หลังจากผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ โดยมีการขออนุญาตบันทึกเสียงกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักแล้ว ผู้วิจัยทำการถอดคำพูดจากแถบบันทึกเสียงและการจดบันทึก ลักษณะคำต่อคำเพื่อรักษาข้อมูลให้เป็นข้อมูลที่จริงมากที่สุด เพื่อนำมาพิมพ์ลงในคอมพิวเตอร์ ในลักษณะคำถามและคำตอบ (Question & Answer) จากนั้นผู้วิจัยทำการลงรหัสข้อมูลที่ได้มาและจัดหมวดหมู่ของข้อมูลเพื่อสะดวกสำหรับขั้นการวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

7. ขั้นการตรวจสอบข้อมูล เมื่อแยกหมวดหมู่ของข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์แล้วนั้น ผู้วิจัยอ่านทบทวนอีกหลาย ๆ รอบ เพื่อตรวจสอบประเด็นคำถามและวางแผนการตรวจสอบข้อมูล เช่น การตรวจสอบข้อมูลควรตรวจสอบกับผู้ใด ในประเด็นใด และวิธีการใด เป็นต้น ในการตรวจสอบข้อมูลนี้ ผู้วิจัยตรวจสอบข้อมูลจากบุคคลใกล้ชิด ได้แก่ เพื่อนร่วมงานที่โรงเรียน เพื่อนร่วมงานสังคม สมาชิกในครอบครัวของผู้ให้ข้อมูลหลัก หากข้อมูลที่ได้รับยังไม่มีความชัดเจนหรือผู้ให้ข้อมูลหลักให้ข้อมูลไม่ครบประเด็นหรือผู้วิจัยยังมีข้อสงสัยในประเด็นต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นระหว่างการ

เก็บข้อมูล ผู้วิจัยสามารถสอบถามข้อมูลเพิ่มเติมได้จนกว่าจะได้ข้อมูลที่ครบสมบูรณ์ ทั้งนี้ต้องได้รับอนุญาตจากผู้ให้ข้อมูล

8. ขั้นการสรุปและวิเคราะห์ข้อมูล เมื่อข้อมูลทั้งหมดได้ถูกแยกจัดตามหมวดหมู่และข้อมูลที่ได้มามีความน่าเชื่อถือ ผู้วิจัยจึงได้ทำการวิเคราะห์ตามหลักการวิเคราะห์งานวิจัยเชิงคุณภาพ นำเสนอและอธิบายเพิ่มเติมตามกระบวนการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เนื่องจากเป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยจึงเป็นเครื่องมือที่สำคัญที่สุด และสำหรับเครื่องมือที่ใช้ประกอบการเก็บข้อมูลการวิจัยในครั้งนี้ ประกอบด้วย 3 ลักษณะสำคัญคือ การสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกต และการจดบันทึก

การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เพื่อทำความเข้าใจในเชิงลึกเกี่ยวกับการให้ความหมายและองค์ประกอบของการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวและครอบครัวเข้มแข็งตามการรับรู้ของครูสตรีมุสลิมสมรส รวมถึงเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวของครูสตรีมุสลิมสมรสนำไปสู่ความเป็นครอบครัวเข้มแข็ง สำหรับเครื่องมือที่ใช้ประกอบการเก็บข้อมูลสำหรับการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เป็นแนวคำถามในการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ด้วยแนวคำถาม (Guideline) ที่มีลักษณะเป็นประเด็นกว้างๆ ซึ่งเป็นเครื่องมือที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง จากการทบทวนวรรณกรรม แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง และกรอบประเด็นปัญหาวิจัยที่ตั้งไว้ และใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ (Informal Interview) เพื่อค้นหาถึงประเด็นที่เคยมีการวิจัยแล้วและประเด็นที่ยังไม่ได้ทำการวิจัย จากนั้นสร้างเป็นแนวคำถามที่ครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ที่ผู้วิจัยได้สร้างไว้ โดยสร้างเป็นประเด็นหลักๆ ที่เปิดโอกาสให้ผู้ตอบสามารถตอบได้อย่างกว้างขวางและยืดหยุ่น ซึ่งประเด็นคำถามจะเรียงลำดับตามเนื้อหาของคำถามสามารถปรับได้ตามลักษณะของผู้ให้ข้อมูล โดยฝ่ายผู้ให้ข้อมูลเป็นผู้เล่าประสบการณ์ ความคิด ความรู้ของตัวเองในรูปของเรื่องเล่า ตามหัวข้อหรือประเด็นที่สร้างขึ้นมาเพื่อเป็นหัวข้อสนทนา ขณะเดียวกัน ผู้วิจัยก็ฟังและตอบสนองต่อสิ่งที่ผู้ให้ข้อมูลพรรณนาออกมา พร้อมกับคอยกระตุ้นให้กับผู้ให้ข้อมูลสามารถเรียกความคิด/ความจำเกี่ยวกับเรื่องราวหรือประสบการณ์ของตนขึ้นมาและเรียบเรียงออกมาอย่างเป็นเรื่องเป็นราวและมีความหมาย

คำถามในการสัมภาษณ์เชิงลึกจะมีลักษณะที่สำคัญ 3 ประการ คือ

1. แนวคำถามหลัก (Main Question) เป็นคำถามที่ผู้วิจัยได้ตั้งประเด็นคำถามสำหรับการสัมภาษณ์ไว้ล่วงหน้า เพื่อให้ครอบคลุมประเด็นที่จะทำการศึกษา โดยประเด็นที่ตั้งขึ้นมาจะเป็นแนวคำถามกว้างๆ (Interview guide)

2. คำถามเพื่อขอรายละเอียดและความชัดเจน (Probing Questions) เป็นคำถามที่หลังจากมีการสัมภาษณ์หรือสอบถามกันแล้ว แต่คำตอบที่ได้มายังไม่มีความชัดเจน ข้อมูลที่ได้รับอาจขาดรายละเอียด หรืออาจเกิดจากที่ระหว่างสัมภาษณ์พูดคุย เกิดประเด็นใหม่ๆในการพูดคุยจาก

ประเด็นคำถามที่ผู้วิจัยได้กำหนดเอาไว้ ซึ่งคำถามเพื่อขอรายละเอียดจะช่วยให้ผู้วิจัยได้ข้อมูลที่มีรายละเอียดที่ชัดเจนและลงลึกในประเด็นนั้นๆ มากยิ่งขึ้น

3. คำถามเพื่อตามประเด็น (Follow-up Questions) เป็นคำถามที่ผู้วิจัยจะใช้เมื่อระหว่างสัมภาษณ์ได้พบข้อมูลเรื่องใหม่ๆ ที่มีความน่าสนใจ มาเป็นประเด็นถามต่อ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับหัวข้อวิจัยให้ลึกลงไป ซึ่งคำถามเพื่อตามประเด็นผู้วิจัยสามารถจะใช้ในขณะที่ทำการสัมภาษณ์อยู่ในขณะนั้น หรืออาจเก็บไว้สัมภาษณ์ในครั้งต่อไปได้

ตัวอย่างแนวคำถามเพื่อการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)

แบบสัมภาษณ์เป็นแนวคำถามที่ไม่เคร่งครัดในเรื่องโครงสร้าง (Unstructured) แต่ยึดหัวข้อการสัมภาษณ์ไว้เป็นหลัก และเป็นคำถามที่เปิดกว้าง คำถามปลายเปิด อย่างไรก็ตาม แนวคำถามที่กำหนดไว้นี้ เป็นเพียงกรอบการสัมภาษณ์ที่กำหนดไว้เบื้องต้นเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ตอบวัตถุประสงค์การวิจัย แต่ทั้งนี้ประเด็นคำถามที่ตั้งไว้สามารถยืดหยุ่นและปรับเปลี่ยนไปตามลักษณะของผู้ให้ข้อมูล และสถานการณ์ที่แตกต่างกันไป ตัวอย่างแนวคำถามสำหรับการสัมภาษณ์เชิงลึก ดังตาราง 1

ตาราง 1 แนวคำถามเพื่อการสัมภาษณ์เชิงลึก

จุดประสงค์การศึกษา	คำถามการวิจัย	ความมุ่งหมาย	แนวคำถามหลัก
ทำความเข้าใจภูมิหลังของผู้ให้ข้อมูล	ครูสตรีมุสลิมสมรสมีวิถีชีวิตความเป็นอยู่อย่างไร	เพื่อทำความเข้าใจประวัติเบื้องต้นของครูสตรีมุสลิมสมรส โดยเป็นการสอบถามข้อมูลเบื้องต้นของครูสตรีมุสลิมสมรสว่าเป็นอย่างไร เพื่อจะได้เข้าใจและเข้าถึงเรื่องราวชีวิตของครูสตรีมุสลิมสมรสมากยิ่งขึ้น	- ช่วยเล่าถึงประสบการณ์ชีวิตตั้งแต่วัยเด็กจนกระทั่งถึงปัจจุบันว่าเป็นอย่างไร
ทำความเข้าใจความหมายและองค์ประกอบของครอบครัวเข้มแข็ง	- ครูสตรีมุสลิมสมรสมีการให้การนิยามความหมายของครอบครัวเข้มแข็งอย่างไร - ครอบครัวเข้มแข็งมีองค์ประกอบอะไรบ้าง	- เพื่อทราบถึงการนิยามความหมายของครอบครัวเข้มแข็งตามการรับรู้ของครูสตรีมุสลิมสมรสว่ามีการนิยามความหมายว่าอย่างไร - เพื่อทราบถึงเรื่องราวในชีวิตครอบครัวของครูสตรีมุสลิสมรสว่าเป็นอย่างไร ครอบครัวเข้มแข็งประกอบด้วยอะไรบ้าง	- คุณคิดว่าครอบครัวเข้มแข็งมีความหมายอย่างไร - ช่วยเล่าเรื่องราวชีวิตในครอบครัวของท่านว่าเป็นอย่างไร - คุณคิดว่าครอบครัวเข้มแข็งจะต้องเป็นครอบครัวที่มีลักษณะอย่างไรบ้าง - คุณคิดอย่างไรต่อคำว่าครอบครัวเข้มแข็ง

ตาราง 1 (ต่อ)

จุดประสงค์การศึกษา	คำถามการวิจัย	ความมุ่งหมาย	แนวคำถามหลัก
ทำความเข้าใจความหมายและองค์ประกอบของการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัว	- ครูสตรีมุสลิมสมรสมีการให้การนิยามความหมายของการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวอย่างไร - การจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวมีองค์ประกอบอะไรบ้าง	- เพื่อทราบถึงการนิยามความหมายของการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวตามการรับรู้ของครูสตรีมุสลิมสมรสว่ามีการนิยามความหมายว่าอย่างไร - เพื่อทราบถึงเรื่องราวในชีวิตครอบครัวของครูสตรีมุสลิสมรสว่ามีการจัดการตนเองและจัดการภายในครอบครัวอย่างไร และการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวประกอบด้วยอะไรบ้าง	- คุณคิดว่าการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวมีความหมายอย่างไร - ช่วยเล่าถึงเรื่องราวของการจัดการชีวิตส่วนตัวทั้งในเรื่องของการทำงาน การทำหน้าที่ในบทบาทต่างๆ และการจัดการเรื่องราวภายในครอบครัวว่าเป็นอย่างไร - คุณคิดว่าการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวจะต้องมีลักษณะอย่างไรบ้าง - คุณคิดอย่างไรต่อคำว่าการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัว
ทำความเข้าใจถึงเงื่อนไขที่ทำให้สามารถจัดการตนเองและจัดการภายในครอบครัว	- สิ่งสำคัญอะไรที่ทำให้ครูสตรีมุสลิมสมรสสามารถจัดการตนเองและจัดการภายในครอบครัวได้	ทราบถึงสาเหตุและเงื่อนไขด้านตัวบุคคลและสภาพแวดล้อมที่ทำให้ครูสตรีมุสลิมสมรสสามารถจัดการตนเองและจัดการภายในครอบครัว	คุณคิดว่าอะไรที่ทำให้คุณ สามารถจัดการตนเองและจัดการภายในครอบครัวได้ จนทำให้ครอบครัวของคุณ เป็นครอบครัวที่มีความเข้มแข็งและมีความสุข

นอกจากแนวคำถามจะเป็นเครื่องมือหลักแล้ว อุปกรณ์ที่ใช้ในการบันทึกก็มีความจำเป็นอย่างมากในการเก็บข้อมูล เช่น สมุดจดบันทึก เครื่องบันทึกเสียง และกล้องถ่ายรูป มีความสำคัญอย่างมากต่อกระบวนการเก็บข้อมูล เนื่องจากในการลงพื้นที่แต่ละครั้งผู้วิจัยจำเป็นต้องมีการบันทึกคำพูดและเหตุการณ์ต่างๆ ซึ่งอุปกรณ์ควรมีขนาดเล็ก ง่ายต่อการพกพา

1. การสังเกต ผู้วิจัยใช้วิธีการสังเกตแบบไม่ได้มีส่วนร่วมโดยสมบูรณ์ (Observer-as-Participant) ซึ่งเป็นการสังเกตร่วมกับการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยสังเกตระหว่างการพูดคุยสนทนาว่าผู้ให้ข้อมูลหลักมีการแสดงท่าทางหรือปฏิบัติอย่างไร

2. การจดบันทึกข้อมูล (Field note) ผู้วิจัยจะบันทึกอย่างทันท่วงทีภายหลังการสังเกตลักษณะท่าทางต่างๆ ของผู้ให้ข้อมูลหลัก ระหว่างทำการสัมภาษณ์ รวมทั้งลักษณะอาการที่น่าสนใจ สีหน้า ท่าทาง อากัปกิริยาของผู้ให้ข้อมูลหลัก มีการทบทวนและเรียบเรียงการบันทึกใหม่ เพื่อประเมินข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ว่ายังมีประเด็นอะไรที่ควรจะมีการสัมภาษณ์เพิ่มเติม โดยการบันทึกข้อมูลในส่วนของผู้ให้ข้อมูลหลักจะไม่มีการใส่ความเห็นของผู้วิจัยเข้าไป เนื่องจากเป็นข้อมูลเฉพาะของผู้ให้ข้อมูลหลักเท่านั้น ส่วนความคิดหรือมุมมองของผู้วิจัยจะเขียนแยกไว้ต่างหาก เพื่อนำไปสู่การวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ เช่น ประสบการณ์ในการสัมภาษณ์ ความเห็นต่อผู้ให้ข้อมูลหลัก บริบทของการสัมภาษณ์ ข้อผิดพลาดจากการสัมภาษณ์ เป็นต้น

การวิเคราะห์ข้อมูล

สำหรับการวิจัยในระยะนี้ ผู้วิจัยได้ใช้รูปแบบการวิเคราะห์ข้อมูลตามแนวทางของไมลส์และฮิวเบอร์แมน (Miles; & Huberman. 1994) วิเคราะห์ด้วยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา การวิเคราะห์ข้อมูลตามแนวทางของไมลส์และฮิวเบอร์แมน มีรายละเอียดดังนี้

การจัดระเบียบข้อมูล (Data Organizing) หลังจากที่ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักมาทำการวิเคราะห์ข้อมูล จะเริ่มต้นด้วยการจัดระเบียบข้อมูล ทั้งในทางกายภาพและในทางเนื้อหา คือทำข้อมูลหลายประเภท ซึ่งได้มาจากหลายแหล่งหลายวิธีการ จากข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ข้อมูลจากการสังเกต ให้อยู่ในรูปของเอกสารที่เป็นระเบียบและเป็นระบบ เนื่องจากข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์จะเป็นข้อมูลที่ยังไม่พร้อมที่จะนำมาวิเคราะห์ในทันที ดังนั้นจึงต้องนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์ทั้งในรูปของการจดบันทึกและจากการบันทึกเสียง ทำการเปลี่ยนให้เป็นข้อมูลเชิงประจักษ์ที่ได้จากการถอดเทปบันทึกเสียงคำสัมภาษณ์อย่างละเอียด ชนิดคำต่อคำ ให้อยู่ในรูปของแฟ้มข้อมูลที่พร้อมสำหรับการอ่านทำความเข้าใจและนำไปสู่การวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

การแสดงข้อมูล (Data Display) หลังจากที่มีการแปลงข้อมูลในรูปเชิงประจักษ์แล้ว ผู้วิจัยจะแตกข้อมูลที่จัดระเบียบแล้วทั้งหมดออกมาเป็นหน่วยย่อยๆ ตามความหมายเฉพาะของแต่ละหน่วย โดยผู้วิจัยถอดข้อมูลจากเครื่องบันทึกเสียง ถอดชนิดคำต่อคำ รักษาลักษณะที่เป็นธรรมชาติ อารมณ์ ความรู้สึก และบรรยากาศของการสนทนาไว้ไม่ให้เสียไป มาจัดทำในรูปแบบบทสนทนาจากการสัมภาษณ์ จากนั้นผู้วิจัยเลือกเอาหน่วยที่มีความหมายตรงประเด็นกับเรื่องที่ทำการ

วิเคราะห์มาให้ชื่อ หรือให้ “รหัส” (Coding) เป็นการทอนข้อมูลลง กำหนดรหัสสั้นๆ ขึ้นมาแทนความหมายสำคัญที่ข้อความนั้นสื่อออกมา ซึ่งในการวิเคราะห์นี้ผู้วิจัยกำหนดรหัสสำหรับการวิเคราะห์ ด้วยกับการนำปัญหาการวิจัยเป็นตัวตั้ง และทำการกำหนดรหัสให้สอดคล้องกับประเด็นการวิจัย ซึ่งขั้นตอนนี้ผู้วิจัยจะต้องมีการมองหาความเหมือนและความแตกต่างของชุดข้อมูล เพื่อแยกเอาชุดข้อมูลไปไว้ในหมวดหมู่ต่างๆ ที่สร้างเอาไว้ หลังจากนั้นผู้วิจัยจะนำหมวดหมู่ที่สร้างไว้มาเปรียบเทียบดูเพื่อที่จะเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างหมวดหมู่ทั้งหมด ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ยกตัวอย่างขั้นการลงรหัส (Coding) เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์กับผู้ให้ข้อมูลหลักรายหนึ่ง ดังภาพประกอบ 14 ดังนี้

ตัวอย่างการลงรหัสเพื่อวิเคราะห์ข้อมูล

Question: เวลามีปัญหา ท้อแท้ มีวิธีการในการจัดการตนเองอย่างไรบ้างคะ

Answer: *ส่วนใหญ่ถ้ามีปัญหา เราจะเข้าหาอัลกุรอานมากกว่า พยายามอยู่กับตัวเอง และคิด และละหมาด ขอดุอา เวลาเรามีปัญหา เรารู้สึกว่าเราใกล้ชิดกับ อัลลอฮ์ และการทดสอบเราต้องแก้ด้วย ความอดทน อัลลอฮ์ก็จะช่วยเหลือเรา*/ ช่วงแรกของการแต่งงาน มีบ้างที่เราหลุด *แต่พอมาช่วงนี้รู้สึกว่าการที่เราได้รับบททดสอบ เหมือนของขวัญที่อัลลอฮ์ให้เรา ทำให้เราได้ใกล้ชิดกับอัลลอฮ์* / แต่ส่วนใหญ่เราจะจัดการตนเองก่อนที่ปัญหาจะเข้ามา *เวลามีปัญหากับสามีก็จะต้องมานั่งคุย รีบเคลียร์ให้เข้าใจกันเลย จับมือคุยเลยนะ วันนี้ทำอะไรๆ ที่เราไม่พอใจ บางทีเขาจะไม่พูด เพราะตอนนั้นเราอารมณ์ร้อน เขาจะรอให้เราอารมณ์เย็นก่อน แล้วค่อยมาพูดกัน* / ส่วนลูกๆ ก็จัดการเรื่องของเขาไป *แต่ลูกชายจะเป็นคนที่มักมีคำพูดที่สร้างความภูมิใจให้เรา ลูกชายบอกว่าก็อุมมีมีสิ่งที่ดีกว่า ก็อุมมีทำงานเพื่ออัลลอฮ์ เพื่ออุมมะฮ์ บอกว่าลูกภูมิใจนะที่อุมมีทำงานเพื่ออัลลอฮ์ มันเป็นกำลังใจให้กับเราได้*

P3L17-L20 (การจัดการปัญหาด้วยศาสนา)

P3L21-L22 (การมองในมุมบวก)

P3L23-L26 (การพูดคุยอย่างเปิดเผย)

P3L27-L-29 (การได้รับกำลังใจจากลูก)

ภาพประกอบ 14 ตัวอย่างขั้นการลงรหัสเพื่อวิเคราะห์ข้อมูล

การหาข้อสรุป การตีความ และการตรวจสอบความถูกต้องแม่นยำของผลการวิจัย (Conclusion Interpretation and Verification) เป็นการนำเอาข้อมูลที่แตกออกเป็นหน่วยย่อยๆ และที่ได้รับการกำหนดรหัสเรียบร้อยแล้ว กลับมารวมเข้ากันใหม่ รวมข้อมูลเป็นกลุ่มๆ ตามลักษณะความสัมพันธ์ที่หน่วยย่อยเหล่านั้นมีต่อกัน เพื่อสะดวกในการอ่านเพื่อหาความหมาย หาข้อสรุปและ

ตีความ ซึ่งเป็นวิธีการหาความหมายโดยรวมและทำการตรวจสอบว่าข้อสรุปหรือความหมายที่ได้นั้นมีความถูกต้องแม่นยำน่าเชื่อถือหรือไม่อย่างไร

การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล

สำหรับการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลในงานวิจัยระยะที่ 1 ผู้วิจัยดำเนินการโดยมีรายละเอียด คือ

1. การตรวจสอบภายในและการตรวจสอบภายนอก โดยวิธีการตรวจสอบภายใน ผู้วิจัยได้ตรวจสอบข้อมูลที่ได้มีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ว่าข้อมูลที่ได้รับเพียงพอและครอบคลุมตามประเด็นปัญหาที่ผู้วิจัยต้องการหรือไม่ ซึ่งบางกรณีศึกษาข้อมูลที่ได้รับจากการสัมภาษณ์ในครั้งแรกยังไม่ครอบคลุม จึงทำให้ผู้วิจัยต้องทำการสัมภาษณ์เพิ่มเติมเพื่อให้ได้ข้อมูลที่เพียงพอ และข้อมูลที่ได้รับจากการสัมภาษณ์เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ นอกจากนี้กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักมีความเหมาะสมกับการศึกษา เนื่องจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักทุกท่านผ่านกระบวนการคัดเลือกตามเกณฑ์การคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลหลักที่ได้กำหนดไว้ ส่วนการตรวจสอบภายนอก ซึ่งมีลักษณะคล้ายคลึงกับการตรวจสอบโดยบุคคลผู้เกี่ยวข้อง (Member Checks) โดยผู้วิจัยมีการนำเสนอผลการวิจัยจากการสัมภาษณ์และผ่านการวิเคราะห์ข้อมูล ให้กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักที่ถูกศึกษาอ่าน โดยส่งเป็นไฟล์เอกสารทางอีเมล์ให้กับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก และให้เขาวิจารณ์ เพื่อดูว่าข้อสรุปและการตีความของผู้วิจัยถูกต้องหรือใช้ได้ในทัศนะของผู้ให้ข้อมูลหลักมากน้อยเพียงใด สามารถสะท้อนความเป็นจริงที่เกิดขึ้นตามการรับรู้ของผู้ให้ข้อมูลหลักได้อย่างถูกต้อง ครบถ้วน และเพียงพอหรือไม่ ซึ่งจากการตรวจสอบพบว่า การตีความของผู้วิจัยมีบางประเด็นที่ไม่ครอบคลุมและอธิบายได้ไม่ชัดเจน ผู้ให้ข้อมูลหลักได้มีการเขียนอธิบายเพิ่มเติมกลับมายังผู้วิจัย ผู้วิจัยจึงนำข้อมูลที่ได้รับมาปรับเขียนแก้ไขเพิ่มเติมเพื่อให้ข้อมูลมีความครอบคลุมและถูกต้องครบถ้วน

2. การตรวจสอบแบบสามเส้าจากหลากหลายแหล่ง (Data Triangulation) เป็นการตรวจสอบความถูกต้องและความครบถ้วนของข้อมูลจากบุคคลที่เกี่ยวข้อง คือ ผู้วิจัยได้มีการใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลต่างๆ กันเพื่อรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ หรือตรวจสอบข้อมูลจากแหล่งที่มาจากผู้ให้ข้อมูลหลายๆ คน ซึ่งบุคคลที่มีความเกี่ยวข้องโดยตรงต่อครูสตรีมุสลิมสมรส ได้แก่ เพื่อนร่วมงานในโรงเรียนและผู้บริหารโรงเรียน โดยผู้วิจัยได้นัดสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักที่โรงเรียน จึงมีโอกาสได้สอบถามข้อมูลเพิ่มเติมจากเพื่อนร่วมงานและผู้บริหารโรงเรียน เกี่ยวกับชีวิตการทำงาน การรับผิดชอบในหน้าที่ ชีวิตครอบครัวของครูสตรีมุสลิมสมรส นอกจากนี้ได้สอบถามข้อมูลเพิ่มเติมจากประธานชมรมครูมุสลีมะฮ์จังหวัดต่างๆ เนื่องจากผู้วิจัยได้มีการติดต่อพูดคุยจากการที่ได้ให้ชมรมครูสตรีมุสลิมทำการคัดเลือกกลุ่มผู้ใหข้อมูลหลักที่มีความเหมาะสมกับเรื่องที่ต้องการศึกษาและได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมทางสังคมของชมรมที่ได้จัดขึ้น จึงทำให้สามารถสอบถามพูดคุยเกี่ยวกับครูสตรีมุสลิมสมรส รวมทั้งได้ตรวจสอบข้อมูลจากสมาชิกในครอบครัว เพื่อตรวจสอบดูว่าข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลได้ผลสรุปไปในทิศทางเดียวกัน

หรือไม่ ซึ่งจากการสอบถามพูดคุยจากบุคคลที่เกี่ยวข้องมีความเห็นทิศทางเดียวกันกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักได้ให้สัมภาษณ์ไว้

3. การตรวจสอบแบบสามเส้าด้านวิธีการรวบรวมข้อมูล (Methodological Triangulation) คือ การที่ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลเรื่องเดียวกันด้วยหลายวิธี โดยผู้วิจัยสัมภาษณ์พร้อมกับการสังเกตผู้ให้ข้อมูลหลัก จากการดูอากัปกิริยา สีหน้า ท่าทาง น้ำเสียงต่าง ๆ ของผู้ให้ข้อมูลหลักว่าเป็นอย่างไร โดยในขณะของการสัมภาษณ์ เมื่อผู้ให้ข้อมูลหลักกล่าวถึงความรักในครอบครัวหรือการให้กำลังใจกันในครอบครัว สีหน้าแววตาของผู้ให้ข้อมูลหลัก จะเปี่ยมไปด้วยความสุขด้วยสีหน้ายิ้มแย้มแจ่มใส แต่ในขณะที่กล่าวถึงปัญหาในครอบครัวหรืออุปสรรคต่าง ๆ ที่จะต้องเผชิญ สีหน้าของผู้ให้ข้อมูลหลักจะมีลักษณะเศร้า น้ำเสียงเบา เป็นต้น ซึ่งวิธีการเหล่านี้ทำให้ผู้วิจัยสมารถตรวจสอบข้อมูลได้ว่า สิ่งที่กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักได้เล่าถึง เป็นข้อมูลที่น่าเชื่อถือและสอดคล้องกับสิ่งที่ได้เล่ามากน้อยเพียงใด

4. การตรวจสอบการดำเนินการวิจัยจากผู้เชี่ยวชาญ (Peer Debriefing) ในทุกขั้นตอนของการวิจัย เป็นวิธีการที่ผู้วิจัยขอให้บุคคลที่เป็นผู้เชี่ยวชาญ คณะกรรมการของสถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์และกรรมการผู้เชี่ยวชายภายนอกทุกท่าน ร่วมกันให้รายละเอียด วิพากษ์วิจารณ์ แสดงข้อคิดเห็น และตั้งข้อสังเกตเกี่ยวกับข้อมูล ข้อค้นพบต่างๆ รวมทั้งข้อสรุป และแบบแผนอันเป็นแก่นสาระที่วิเคราะห์ได้จากข้อมูล เพื่อดูว่าข้อมูลที่ได้รับมีความถูกต้องเหมาะสมและตรงประเด็นคำถามการวิจัยหรือไม่อย่างไร ซึ่งผู้วิจัยได้นำข้อเสนอแนะจากคณะกรรมการทุกท่านนำมาปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้ได้ผลการวิจัยที่มีความครอบคลุมและถูกต้อง

การพิทักษ์สิทธิ์ผู้ให้ข้อมูล

เนื่องจากการศึกษาครั้งนี้ เป็นการศึกษาเกี่ยวกับครอบครัว มีการสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับชีวิตประจำวันในครอบครัวในประเด็นต่าง ๆ ดังนั้นจึงถือว่าเป็นเรื่องที่ละเอียดอ่อน แม้ผู้ให้ข้อมูลมีความยินดีให้ความร่วมมือและอนุญาตให้เปิดเผยข้อมูลได้ ผู้วิจัยจะมีการปกปิดข้อมูลส่วนตัวของผู้ให้ข้อมูล เช่น ชื่อและนามสกุลจริงของผู้ให้ข้อมูล โดยก่อนการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้วิจัยจะขออนุญาตกลุ่มผู้ให้ข้อมูลและขออนุญาตดำเนินการสัมภาษณ์ รวมถึงแจ้งการพิทักษ์สิทธิ์ผู้ให้ข้อมูลได้รับทราบ และภายหลังการเก็บข้อมูล ผู้วิจัยจะให้ผู้ถูกสัมภาษณ์ตรวจสอบสิ่งที่ผู้วิจัยบันทึกทุกครั้ง โดยผู้วิจัยมีการนำเสนอผลการวิจัยให้กลุ่มตัวอย่างที่ถูกศึกษาอ่าน โดยส่งเป็นไฟล์เอกสารทางอีเมล์ให้กับกลุ่มตัวอย่าง และให้เขาวิจารณ์ เพื่อดูว่าข้อสรุปและการตีความของผู้วิจัยถูกต้องหรือใช้ได้ในทัศนะของผู้ให้ข้อมูลมากน้อยเพียงใด

โดยกระบวนการพิทักษ์สิทธิ์ผู้ให้ข้อมูลเหล่านี้ ผู้วิจัยทำหนังสือขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ และขอใบรับรองจริยธรรมการวิจัยของข้อเสนอการวิจัย (SWUEC-243/59E) จากสถาบันยุทธศาสตร์ทางปัญญาและวิจัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ โดยผู้วิจัยชี้แจงอธิบายวัตถุประสงค์ในการทำวิจัยต่อกลุ่มผู้ให้ข้อมูลก่อนทำการลง

เก็บข้อมูลทุกครั้ง ดังนั้นรายชื่อที่ปรากฏทั้งหมดนี้ เป็นเพียงชื่อสมมติเท่านั้น รวมทั้งทำหนังสือขอจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ จากสถาบันยุทธศาสตร์ทางปัญญาและวิจัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ โดยเป็นเอกสารชี้แจงผู้เข้าร่วมวิจัย ซึ่งในเอกสารหลักๆ กล่าวถึงชื่อเรื่องวิจัย วัตถุประสงค์การวิจัย ประโยชน์ของการวิจัย จำนวนผู้เข้าร่วมการวิจัย เหตุผลของการเลือกผู้วิจัย และให้ผู้ให้ข้อมูลหลักลงชื่อยอมรับ รวมทั้งเอกสารยินยอมเข้าร่วมวิจัย

การเชื่อมโยงข้อค้นพบจากการวิจัยระยะที่ 1 สู่การวิจัยระยะที่ 2

เมื่อผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลจากการวิจัยระยะที่ 1 ทำให้ทราบถึงรายละเอียดของนิยามและองค์ประกอบของตัวแปรที่เกี่ยวข้องอันได้แก่ ตัวแปรการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัว และตัวแปรครอบครัวเข้มแข็งในบริบทของสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ว่าเป็นอย่างไร ผู้วิจัยนำนิยามและองค์ประกอบที่ค้นพบเหล่านี้ มาสร้างเป็นแบบวัดเพิ่มเติม โดยก่อนที่จะสร้างแบบวัดก็ต้องทำการปรับนิยามให้มีบริบทตามปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจริง ที่นอกเหนือจากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยระยะที่ 2 เพื่อที่จะศึกษาว่ารูปแบบโครงสร้างเชิงสาเหตุระหว่างกลุ่มตัวแปรปัจจัยด้านทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกและทุนทางสังคม และข้อค้นพบการวิจัยระยะที่ 1 มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวของครูสตรีมุสลิมสมรสที่นำไปสู่ครอบครัวเข้มแข็งหรือไม่อย่างไร (ในบริบทของสามจังหวัดชายแดนภาคใต้) นำไปสู่การวิจัยระยะที่ 2

การวิจัยระยะที่ 2

รูปแบบของการวิจัย

การวิจัยระยะนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษารูปแบบโครงสร้างเชิงสาเหตุ (Structural Equation Modeling) ระหว่างกลุ่มตัวแปรปัจจัยด้านทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกและทุนทางสังคม ที่มีต่อพฤติกรรมการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวของครูสตรีมุสลิมสมรสที่นำไปสู่ครอบครัวเข้มแข็ง ซึ่งผู้วิจัยสนใจศึกษาว่ากลุ่มตัวแปรทุนทางจิตวิทยาเชิงบวก อันได้แก่ การรับรู้ความสามารถของตน การมองโลกในแง่ดี ความหวัง และความหยุ่นตัว และกลุ่มตัวแปรทุนทางสังคม อันได้แก่ ทุนมนุษย์ ทุนวัฒนธรรม ทุนสถาบัน เหล่านี้จะมีความสัมพันธ์ต่อพฤติกรรมการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวหรือไม่ หากมีความสัมพันธ์ จะมีความสัมพันธ์ในรูปแบบใด ซึ่งจะมีประโยชน์ต่อการทำให้ได้ทราบว่ามีปัจจัยเชิงเหตุที่สำคัญอะไรบ้างที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัว และทำให้ได้ทราบว่าทุนทางจิตสังคมมีผลต่อการสร้างครอบครัวเข้มแข็งของ ครูในจังหวัดชายแดนภาคใต้อย่างไร ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้เลือกใช้กระบวนการวิจัยเชิงปริมาณ ในการดำเนินการวิจัยระยะนี้ เนื่องจากมีความเหมาะสมที่จะใช้เป็นแนวทางในการแสวงหาความรู้ความจริงทางสังคมที่เกี่ยวกับพฤติกรรมมนุษย์ ทำให้ทราบถึงความสัมพันธ์ของกลุ่มตัวแปรต่างๆ ที่จะเป็นประโยชน์อย่างมากต่อการนำมาศึกษา เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่ตอบปัญหาการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากร ประชากรที่ใช้ในการศึกษา คือ ครูสตรีมุสลิมที่แต่งงานมีครอบครัว มีบุตรด้วยกัน ที่อาศัยอยู่ในจังหวัดยะลา จังหวัดปัตตานี และจังหวัดนราธิวาส และปฏิบัติงานในสถานศึกษา โดยจำนวนครูสตรีมุสลิมโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาควบคู่วิชาสามัญ มีทั้งหมด 5,887 คน ประกอบด้วยจังหวัดยะลา 1,809 คน จังหวัดปัตตานี 2,863 คน และจังหวัดนราธิวาส 1,215 คน (สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน. 2558. ออนไลน์)

2. กลุ่มตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้ เก็บข้อมูลกับครูสตรีมุสลิมที่สมรส มีบุตรและปฏิบัติงานในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

การกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ สำหรับการวิเคราะห์สมการโครงสร้างเชิงเส้น (Structural Equation Modeling) ด้วยการประมาณค่าด้วยวิธีไลค์ลีฮูดสูงสุด (Maximum likelihood estimation) ซึ่งกล่าวว่ากลุ่มตัวอย่างควรจะมากกว่า 400 หน่วย (Hair; et al. 2006: 741) ดังนั้นผู้วิจัยเลือกกลุ่มตัวอย่างมากกว่า 400 คน ตามแนวคิดของแฮร์และคนอื่นๆ ซึ่งผู้วิจัยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) ดังนี้

ผู้วิจัยต้องการศึกษาความคิดเห็นจากครูสตรีมุสลิมสมรสที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาควบคู่สามัญในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ คือ จังหวัดยะลา จังหวัดปัตตานี และจังหวัดนราธิวาส มีประชากรในแต่ละจังหวัด ได้แก่ จังหวัดยะลา มีจำนวนครูสตรีมุสลิม 1,809 คน จังหวัดปัตตานี มีจำนวน 2,863 คน และจังหวัดนราธิวาส มีจำนวน 1,215 คน ตามลำดับ ซึ่งในงานวิจัยนี้ผู้วิจัยต้องการครูสตรีมุสลิมสมรสจำนวน 400 คน จากสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งมีประชากรทั้งหมด 5,887 คน ดังนั้นหน่วยในการสุ่มคือ ครูสตรีมุสลิม

จากหลักเกณฑ์การกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง จำนวนกลุ่มตัวอย่างต้องมากกว่า 400 คน ดังนั้น จำนวนประชากรทั้งหมด / 400 = 14.7 ดังนั้นจำนวนครูสตรีมุสลิมทั้งหมดในจังหวัด ยะลา (1,809/14.7) จังหวัดปัตตานี (2,863/14.7) จังหวัดนราธิวาส (1,215/14.7) ในขั้นนี้ได้มาจำนวน 400 คน ประกอบด้วยจังหวัดยะลา 123 คน จังหวัดปัตตานี 195 คน และจังหวัดนราธิวาส 82 คน และเมื่อได้สัดส่วนจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการแล้ว (ตาราง 2) จึงเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสุ่มอย่างง่าย

ตาราง 2 จำนวนกลุ่มตัวอย่างจากการสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิตามสัดส่วน

ขั้นตอนการสุ่ม	จังหวัด			รวม (คน)
	ยะลา	ปัตตานี	นราธิวาส	
1. ประชากร (คน)	1,809	2,863	1,215	5,887
2. สุ่มบุคคล (คน)	123	195	82	400

ดังนั้นกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถาม ทั้งหมด 400 คน ประกอบด้วยจังหวัดยะลา 123 คน จังหวัดปัตตานี 195 คน และจังหวัดนราธิวาส 82 คน แต่ได้รับแบบสอบถามคืนและเป็นแบบสอบถามที่สมบูรณ์ จำนวนทั้งสิ้น 447 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้สำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้นจากข้อค้นพบที่ได้ในการวิจัยระยะที่ 1 ซึ่งทำให้ได้นิยามของตัวแปรต่างๆ ที่ต้องการศึกษาที่สอดคล้องกับบริบทของการศึกษาและนำมาเชื่อมโยงบูรณการกับการนิยามตัวแปรจากการทบทวนวรรณกรรมแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องในการวิจัยระยะที่ 2 จึงทำให้ผู้วิจัยได้นิยามตัวแปรต่างๆ ที่สามารถนำมาใช้สำหรับการศึกษาที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย โดยเครื่องมือที่ใช้วัดเป็นแบบสอบถาม คือ แบบสอบถามสำหรับครู ใช้วัดตัวแปรทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกและทุนทางสังคม ที่มีต่อพฤติกรรมการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวของครูสตรีมุสลิมสมรสที่นำไปสู่ครอบครัวเข้มแข็ง โดยแบบสอบถามเป็นแบบเลือกตอบและประเมินค่า 5 ระดับ (Rating Scale) (เห็นด้วยอย่างยิ่ง ถึง ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง) โดยเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลระยะนี้ประกอบด้วย 4 แบบวัด ดังต่อไปนี้

แบบวัดครอบครัวเข้มแข็ง

การสร้างแบบวัดครอบครัวเข้มแข็ง

แบบวัดครอบครัวเข้มแข็ง ผู้วิจัยสร้างขึ้นตามนิยามปฏิบัติการของตัวแปรที่ได้จากการทบทวนวรรณกรรม แต่ละองค์ประกอบตามแนวคิดของเดอแฟรง (Defrain. 1999) และจากข้อค้นพบที่ได้จากการวิจัยระยะที่ 1 ที่ค้นพบนิยามและองค์ประกอบของตัวแปร โดยครอบครัวเข้มแข็ง หมายถึง ครอบครัวที่นำหลักการของศาสนาอิสลามมาปรับใช้ในการดำเนินชีวิตครอบครัว โดยที่สมาชิกภายในครอบครัวของครูสตรีมุสลิมสมรส มีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน มีการทำหน้าที่เพื่อเสริมสร้างความสมบูรณ์ในโครงสร้างต่างๆ ของครอบครัว มี 7 องค์ประกอบ ได้แก่ (1) ความผูกพัน (Commitment) หมายถึง ครูสตรีมุสลิมสมรสมีการรับรู้ว่าตนเองและสมาชิกในครอบครัวของตนมีความรู้สึกที่ดีซึ่งกันและกันในครอบครัว คอยให้ความช่วยเหลือและเอาใจใส่กันเสมอและมองว่าบุคคลในครอบครัวเป็นผู้ที่มีความสำคัญสูงสุด มีความมั่นใจว่าจะไม่ให้ความสำคัญกับสิ่งอื่นมากไปกว่าการมีปฏิสัมพันธ์กันในครอบครัว รวมทั้งการที่สมาชิกในครอบครัวต่างให้อิสระและให้กำลังใจซึ่งกันและกันในการไปสู่เป้าหมายของแต่ละบุคคล (2) การสื่อสารเชิงบวก (Positive communication) หมายถึง ครูสตรีมุสลิมสมรสมีการรับรู้ว่าตนเองและสมาชิกในครอบครัวของตนมีการพูดคุยระหว่างกันด้วยคำพูดเชิงบวกกันอย่างสม่ำเสมอ มีการพูดคุยอย่างเปิดเผยและจริงใจระหว่างกัน (3) ความผาสุกทางจิตวิญญาณ (Spiritual wellbeing) หมายถึง ครูสตรีมุสลิมสมรสมีการรับรู้ถึงการแสดงออกของสมาชิกในครอบครัวของตนเกี่ยวกับความเชื่อในพระเจ้า การนำหลักศาสนาอิสลามมาใช้ในการ

ดำเนินชีวิต แก้ไขปัญหาและอบรมเลี้ยงดูบุตร ตลอดจนมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางศาสนาและสนับสนุนให้สมาชิกในครอบครัวเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม (4) การชื่นชมและการแสดงความรัก (Appreciation and affection) หมายถึง ครูสตรีมุสลิมสมรสมีการรับรู้ว่าสมาชิกในครอบครัวของตนมีการเอาใจใส่คนในครอบครัว เช่น การกอด การหอมแก้ม การสลาม (จับมือ) เป็นต้น และเมื่อสมาชิกในครอบครัวประสบปัญหา สมาชิกในครอบครัวมีการปลอบโยนให้กำลังใจระหว่างกัน (5) การใช้เวลาร่วมกัน (Time together) หมายถึง ครูสตรีมุสลิมสมรสมีการรับรู้ว่าสมาชิกในครอบครัวของตนทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่มีความสุขด้วยกัน มีการใช้เวลาร่วมกันในครอบครัว (6) ความสามารถในการจัดการความเครียดและวิกฤตร่วมกัน (Ability to cope with stress and crisis) หมายถึง การรับรู้ของครูสตรีมุสลิมสมรสว่าสมาชิกทุกคนในครอบครัวของตนสามารถช่วยกันจัดการกับความเครียด เหตุการณ์ที่อาจเกิดความเสียหาย และมีการป้องกันปัญหาก่อนที่ปัญหาจะเกิดขึ้น โดยนำหลักคำสอนทางศาสนามาใช้ในการจัดการความเครียดและวิกฤตต่างๆ และ (7) การเชื่อฟังสามี (Obey your husband) หมายถึง การที่ครูสตรีมุสลิมสมรสตระหนักและให้ความสำคัญในการเชื่อฟังสามีตามหลักคำสอนศาสนา เพราะเชื่อว่าสามีสามารถนำครอบครัวไปสู่ความดีและประสบความสำเร็จทั้งในโลกนี้และโลกหน้า ให้คะแนนแบบประมาณค่า 5 ระดับ (เห็นด้วยอย่างยิ่ง ถึง ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง)

การหาคุณภาพของแบบวัดครอบครัวเข้มแข็ง

การหาคุณภาพของแบบวัดครอบครัวเข้มแข็ง ผู้วิจัยสร้างขึ้นจำนวน 27 ข้อ นำไปทดลองใช้ และตรวจสอบคุณภาพ และตัดออก 1 ข้อที่ค่าอำนาจจำแนกต่ำกว่า 0.30 โดยมีค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบวัดทั้งฉบับ เท่ากับ 0.935 และมีค่าอำนาจจำแนกรายข้ออยู่ระหว่าง 0.187-0.693 หลังจากนั้นนำไปเก็บข้อมูลจริงมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.902 โดยมีค่าอำนาจจำแนกรายข้ออยู่ระหว่าง 0.417-0.542 และมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบของข้อคำถามรายข้ออยู่ระหว่าง 0.43-0.75 ตัวอย่างข้อคำถามดังตาราง 3

ตาราง 3 ตัวอย่างข้อคำถามครอบครัวเข้มแข็ง

ประเด็นคำถาม	ระดับความเห็น				
	เห็นด้วยอย่างยิ่ง	เห็นด้วย	เห็นด้วยปานกลาง	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง
1. ความผูกพัน					
ฉันและสมาชิกในครอบครัวต่างให้ความสนใจซึ่งกันและกัน					
2. การสื่อสารเชิงบวก					
ครอบครัวของฉันให้ความสำคัญกับการใช้คำพูดที่ไม่ทำร้ายจิตใจกัน					
3. ความผาสุกทางจิตวิญญาณ					
สมาชิกในครอบครัวมีการนำหลักคำสอนศาสนามาปรับใช้ในการดำเนินชีวิตให้ถูกต้องครองธรรม					
4. การชื่นชมและการแสดงความรัก					
สมาชิกในครอบครัวมักมีการแสดงความรักระหว่างกัน เช่น การโอบกอด การชื่นชม การให้กำลังใจ การให้สลาม การไถ่ถามทุกข์สุข เป็นต้น					
5. การใช้เวลาร่วมกัน					
ครอบครัวของฉันมักหาโอกาสไปท่องเที่ยวด้วยกัน หรือหากิจกรรมสนุกๆ ทำกันร่วมกันในครอบครัว					
6. ความสามารถในการจัดการความเครียดและวิกฤตร่วมกัน					
ฉันและครอบครัวมีความพร้อมในการป้องกันปัญหา และสภาวะยากลำบากต่างๆ ที่อาจเกิดขึ้นในครอบครัว					
7. การเชื่อฟังสามี					
ฉันรับรู้ว่าการเชื่อฟังสามีตามหลักคำสอนศาสนาเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดสำหรับการใช้ชีวิตครอบครัว					

แบบวัดพฤติกรรมการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัว

การสร้างแบบวัดการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัว

แบบวัดการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัว ผู้วิจัยดัดแปลงมาจากแบบวัดการจัดการภายในครอบครัว จากแนวคิดของโทบิน (Tobin. 2001) ที่ได้พัฒนาแบบวัดกลยุทธ์ในการจัดการ (Coping Strategic Inventory) แบบมาตรวัด 5 ระดับ โดยแบบสอบถามถูกออกแบบเพื่อประเมินการจัดการและพฤติกรรมในการเผชิญต่อสถานการณ์ต่าง ๆ ซึ่งแบบสอบถามได้ปรับจากแบบสอบถามของ Lazarus “Ways of Coping” (Folkman; & Lazarus.1981) ซึ่งการพัฒนาเครื่องวัดในครั้งนี้ได้พัฒนาจากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการของนักคิดหลายท่าน ผู้วิจัยจะเน้นใจความสำคัญหลักในแต่ละข้อตามต้นฉบับ เพิ่มเนื้อหาเชิงบริบทให้สอดคล้องกับการศึกษา รวมทั้งจากข้อค้นพบที่ได้จากการวิจัยระยะที่ 1 ที่ค้นพบนิยามและองค์ประกอบของตัวแปร ให้คะแนนแบบประมาณค่า 5 ระดับ (เห็นด้วยอย่างยิ่ง ถึง ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง)

การจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัว หมายถึง การที่ครูสตรีมุสลิมสมรสมีความสามารถในการจัดการแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับตนเองและสมาชิกในครอบครัว และมีการปฏิบัติกิจกรรมในครอบครัวตามบทบาทหน้าที่ที่ได้รับ เช่น การดูแลสมาชิกในครอบครัว การอบรมเลี้ยงดูบุตร การทำงานนอกบ้าน การทำกิจกรรมทางสังคม รวมทั้งการช่วยให้สมาชิกในครอบครัวสามารถควบคุม ตัดสินใจแก้ไขปัญหา การลดอารมณ์เชิงลบ การมองในเชิงบวกต่อเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในครอบครัว เพื่อทำให้เกิดความสมดุลในครอบครัว

มี 4 องค์ประกอบ ได้แก่ (1) การแก้ปัญหา (Problem Solving) หมายถึง ครูสตรีมุสลิมสมรสมีการวางแผนและมีการกระทำในการเปลี่ยนแปลงสถานการณ์แวดล้อมที่ก่อปัญหา สามารถนำหลักการทางศาสนามาใช้ในการแก้ไขปัญหา พร้อมช่วยให้ตนเองและสมาชิกในครอบครัวสามารถขจัดสาเหตุของปัญหานั้นได้ (2) การปรับโครงสร้างความรู้และความเข้าใจ (Cognitive restructuring) หมายถึง ครูสตรีมุสลิมสมรสมีการปรับความรู้ความเข้าใจของตนเองและสนับสนุนให้สมาชิกในครอบครัวเปลี่ยนมุมมองการคิดที่มีต่อสถานการณ์เพื่อลดการคุกคามจากปัญหา และมีการพิจารณาเป้าหมายในทางบวกและมองในมุมมองหรือวิสัยทัศน์แบบใหม่ (3) การสนับสนุนทางสังคม (Social Support) หมายถึง การที่ครูสตรีมุสลิมสมรสได้รับความช่วยเหลือในการดูแลลูก ภาระงานในบ้านจากคนใกล้ชิด รวมทั้งได้รับการสนับสนุนและกำลังใจจากคนในครอบครัว และเป็นผู้ให้ปัจจัยเกื้อหนุนต่างๆ แก่สมาชิกในครอบครัว เช่น ให้ข้อมูลความรู้ ให้ทรัพยากร อุปกรณ์ เงิน ให้กำลังใจ เป็นต้น และ (4) การแสดงออกทางอารมณ์ (Express Emotion) หมายถึง การที่ครูสตรีมุสลิมสมรสมีการลดปริมาณของการแสดงออกทางอารมณ์รุนแรงหรืออารมณ์ทางลบต่อสถานการณ์ปัญหา หรือความรู้สึกที่ไม่ดีต่อตนเองและต่อผู้อื่นสำหรับสถานการณ์ใดที่เกิดขึ้น รวมทั้งช่วยลดปริมาณของการแสดงออกทางอารมณ์ที่รุนแรงต่อสมาชิกในครอบครัว

การหาคุณภาพของแบบวัดการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัว

การหาคุณภาพของแบบวัดการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัว ผู้วิจัยสร้างขึ้นจำนวน 20 ข้อ นำไปทดลองใช้ และตรวจสอบคุณภาพ และตัดออก 4 ข้อที่ค่าอำนาจจำแนกต่ำกว่า 0.30 โดยมีค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบวัดทั้งฉบับ เท่ากับ 0.840 และมีค่าอำนาจจำแนกรายข้ออยู่ระหว่าง 0.164-0.609 หลังจากนั้นนำไปเก็บข้อมูลจริงมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.876 โดยมีค่าอำนาจจำแนกรายข้ออยู่ระหว่าง 0.451-0.601 และมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบของข้อคำถามรายข้ออยู่ระหว่าง 0.45-0.64 ตัวอย่างข้อคำถามดังตาราง 4

ตาราง 4 ตัวอย่างข้อคำถามการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัว

ประเด็นคำถาม	ระดับความเห็น				
	เห็นด้วยอย่างยิ่ง	เห็นด้วย	เห็นด้วยปานกลาง	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง
1. การแก้ปัญหา					
หากฉันพบว่าตนเองไม่สามารถแก้ไขปัญหา ฉันจะพยายามหาวิธีการอื่นมาช่วยในการแก้ไขปัญหาแทน					
2. การปรับโครงสร้างความรู้และความเข้าใจ					
ฉันมักมองสถานการณ์ของปัญหาอย่างมีความรู้และเข้าใจถึงสาเหตุของปัญหานั้น					
3. การสนับสนุนทางสังคม					
ฉันมักได้รับกำลังใจหรือความช่วยเหลือจากสามีในการช่วยดูแลลูก และการจัดการงานในบ้าน					
4. การแสดงออกทางอารมณ์					
ฉันมักบอกสมาชิกในครอบครัวว่า การแสดงอารมณ์ต่อผู้อื่น เป็นสิ่งที่ไม่ดี จึงควรพยายามควบคุมอารมณ์เหล่านั้นให้ได้					

แบบวัดทุนทางจิตวิทยาเชิงบวก

การสร้างแบบวัดทุนทางจิตวิทยาเชิงบวก

สำหรับแบบวัดทุนทางจิตวิทยาเชิงบวก ผู้วิจัยดัดแปลงมาจากแบบวัดของลูธานส์และคนอื่นๆ (Luthans; et al. 2006) โดยเน้นใจความสำคัญหลักในแต่ละข้อตามต้นฉบับ เพิ่มเนื้อหาเชิง

บริบทให้สอดคล้องกับการศึกษา รวมทั้งจากข้อค้นพบที่ได้จากการวิจัยระยะที่ 1 ที่ค้นพบนิยามและองค์ประกอบของตัวแปร โดยทุนทางจิตวิทยาเชิงบวก หมายถึง สภาวะของครูสตรีที่เป็นจุดเด่นหรือจุดแข็งที่มีการพัฒนาคุณลักษณะตนเองในทางที่ดี ซึ่งสามารถจัดการอย่างมีประสิทธิผลให้เกิดการปฏิบัติงานที่ดี ซึ่งองค์ประกอบทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกที่มีความเฉพาะเจาะจง สามารถวัดได้ พัฒนาได้ มี 4 องค์ประกอบ ได้แก่ (1) การรับรู้ความสามารถของตนเอง (Self-efficacy) หมายถึง ครูสตรีมุสลิมสมรสมีความเชื่อมั่นของบุคคลเกี่ยวกับความสามารถของตนเองในการจัดการ และดำเนินกระทำพฤติกรรมให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ (2) ความหวัง (Hope) หมายถึง ครูสตรีมุสลิมสมรสมีความมุ่งมาดปรารถนาที่จะบรรลุความสำเร็จโดยปราศจากความรู้สึกที่สิ้นหวัง เป็นภาวะที่สะท้อนความพยายามของครูสตรีมุสลิมสมรสที่จะบรรลุเป้าหมาย เป็นความเชื่อว่าแผนและแนวทางที่กำหนดมีไว้เพื่อบรรลุเป้าหมาย (3) การมองโลกในแง่ดี (Optimism) หมายถึง สภาวะของครูสตรีมุสลิมสมรสที่มีการคาดหวังทางบวกและลักษณะการให้เหตุผลต่อเหตุการณ์ที่ไม่ดีเกิดจากปัจจัยภายนอก เกิดขึ้นชั่วคราว และพยายามหาข้อดีหรือสิ่งที่ดีที่เกิดขึ้นในชีวิตของตนเอง รวมทั้งฝึกให้สมาชิกในครอบครัวมองโลกในแง่ดี และ (4) ความหยุ่นตัว (Resilience) หมายถึง คุณลักษณะที่เป็นจุดแข็งของครูสตรีมุสลิมสมรสในการเผชิญต่อความเครียด เผชิญปัญหา มีการปรับตัวได้ในสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง และอุปสรรคต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม ให้คะแนนแบบประมาณค่า 5 ระดับ (เห็นด้วยอย่างยิ่ง ถึง ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง)

การหาคุณภาพของแบบวัดทุนทางจิตวิทยาเชิงบวก

การหาคุณภาพของแบบวัดทุนทางจิตวิทยาเชิงบวก ผู้วิจัยสร้างขึ้นจำนวน 18 ข้อ นำไปทดลองใช้ และตรวจสอบคุณภาพด้วยการหาค่าความเชื่อมั่นแบบสอดคล้องภายใน และตัดออก 3 ข้อที่ค่าอำนาจจำแนกต่ำกว่า 0.30 พบว่ามีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.884 โดยมีค่าอำนาจจำแนกรายข้ออยู่ระหว่าง 0.008-0.695 หลังจากนั้นนำไปเก็บข้อมูลจริงมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.882 โดยมีค่าอำนาจจำแนกรายข้ออยู่ระหว่าง 0.416-0.611 และมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบขอข้อคำถามรายข้ออยู่ระหว่าง 0.41-0.93 ตัวอย่างข้อคำถามดังตาราง 5

ตาราง 5 ตัวอย่างข้อคำถามทุนทางจิตวิทยาเชิงบวก

ประเด็นคำถาม	ระดับความเห็น				
	เห็นด้วยอย่างยิ่ง	เห็นด้วย	เห็นด้วยปานกลาง	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง
1. การรับรู้ความสามารถของตนเอง					
ฉันมั่นใจว่าตนเองสามารถแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับตนเองได้ โดยนำหลักคำสอนศาสนามาเป็นทางนำในการแก้ปัญหา					
2. การมองโลกในแง่ดี					
ฉันมักพบว่าทุกๆ ปัญหาย่อมมีทางออกเสมอ ด้วยความช่วยเหลือจากพระผู้เป็นเจ้า					
3. ความหวัง					
ฉันรู้สึกว่าตนเองมีพลังในการที่จะทำให้สมาชิกในครอบครัวประสบความสำเร็จในชีวิตได้ ด้วยความช่วยเหลือจากพระผู้เป็นเจ้า					
4. ความหยุ่นตัว					
เมื่อฉันทำผิดพลาดหรือเสียหาย ฉันยอมรับผิดหรือผลที่ตามมา					

แบบวัดทุนทางสังคม

การสร้างแบบวัดทุนทางสังคม

ผู้วิจัยสร้างแบบวัดและดัดแปลงจากการนิยามปฏิบัติการของตัวแปรแต่ละองค์ประกอบตามแนวคิดของสุวรรณี คำมั่นและคนอื่นๆ (2551) รวมทั้งจากข้อค้นพบที่ได้จากการวิจัยระยะที่ 1 ที่ค้นพบนิยามและองค์ประกอบของตัวแปร โดยทุนทางสังคม หมายถึง การรับรู้ของครูสตรีมุสลิมสมรสที่มีต่อตนเองว่าเป็นบุคคลที่มีความรู้ความสามารถ และรับรู้ว่าสถาบันต่างๆ และวัฒนธรรมที่ตนเองอาศัยอยู่ ทำให้ตนเองและสมาชิกในครอบครัวสามารถอาศัยร่วมกับคนอื่นในสังคมได้อย่างสันติสุข มี 3 องค์ประกอบ ได้แก่ (1) ทุนมนุษย์ หมายถึง การรับรู้ของครูสตรีมุสลิมสมรสที่มีต่อตนเองว่าเป็นคนที่มีความรู้ มีความรับผิดชอบ มีวินัย มีความเป็นผู้นำ มีการจัดการเวลาที่ดี ที่จะช่วยแก้ปัญหาตนเองของครอบครัวและสังคมได้ มีคุณธรรมมากพอที่จะอยู่ร่วมในสังคมนั้นได้ (2) ทุนที่เป็นสถาบัน หมายถึง การรับรู้ของครูสตรีมุสลิมสมรสว่าสถาบันหลักที่ตนเองอยู่มีบทบาทในการสนับสนุนและผลักดันให้เกิดพลังร่วมของตนเองและคนในชุมชนที่ตนเองอาศัยอยู่ ทำให้คนในสังคมอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข โดยมีสถาบันหลัก อาทิ สถาบันครอบครัว สถาบันศาสนา โรงเรียนที่

ทำงาน และสถาบันวิชาชีพที่ตนเองเป็นสมาชิก และ (3) ทุนทางวัฒนธรรม หมายถึง การรับรู้ของครูสตรีมุสลิมสมรสที่มีต่อวิถีการดำรงชีวิตของคนในสังคมตนเองที่เป็นที่ยอมรับในสังคมของครูสตรีมุสลิม ในรูปของแบบแผนความเชื่อความศรัทธา จารีตประเพณีที่ดีงาม ค่านิยมความเป็นไทยมุสลิมที่ทำให้ครูสตรีมุสลิมตระหนักถึงรากเหง้าของตนเอง เกิดความหวงแหนภูมิใจที่จะรักษา อนุรักษ์และพัฒนาต่อยอดเพื่อประโยชน์ต่อตนเอง ครอบครัว ชุมชนและประเทศ ให้คะแนนแบบประมาณค่า 5 ระดับ (เห็นด้วยอย่างยิ่ง ถึง ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง)

การหาคุณภาพของแบบวัดทุนทางสังคม

การหาคุณภาพของแบบวัดทุนทางสังคม ผู้วิจัยสร้างขึ้นจำนวน 18 ข้อ นำไปทดลองใช้และตรวจสอบคุณภาพด้วยการหาค่าความเชื่อมั่นแบบสอดคล้องภายใน พบว่ามีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.904 โดยมีค่าอำนาจจำแนกรายข้ออยู่ระหว่าง 0.370-0.706 หลังจากนั้นนำไปเก็บข้อมูลจริงมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.883 โดยมีค่าอำนาจจำแนกรายข้ออยู่ระหว่าง 0.318-0.619 และมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบขอข้อคำถามรายข้ออยู่ระหว่าง 0.31-0.80 ตัวอย่างข้อคำถามดังตาราง 6

ตาราง 6 ตัวอย่างข้อคำถามทุนทางสังคม

ประเด็นคำถาม	ระดับความเห็น				
	เห็นด้วยอย่างยิ่ง	เห็นด้วย	เห็นด้วยปานกลาง	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง
1. ทุนมนุษย์					
ฉันเป็นคนที่รู้จักหน้าที่ตนเองและสามารถรับผิดชอบต่อบทบาทหน้าที่ที่ได้รับ					
2. ทุนที่เป็นสถาบัน					
ฉันรับรู้ว่าอิสลามเป็นสถาบันศาสนาที่เป็นวิถีการดำเนินชีวิตถ่ายทอดให้เราตระหนักถึงการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติสุข					
3. ทุนทางวัฒนธรรม					
ในกรณีที่มีปัญหาเกิดขึ้นในชุมชน ฉันและสมาชิกในครอบครัวจะรวมตัวกันเพื่อแก้ไขจัดการปัญหาที่เกิดขึ้นด้วยดี					

การสร้างและการหาคุณภาพของเครื่องมือวัด

ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือวัดตัวแปรในงานวิจัย มีวิธีการดำเนินงานดังนี้

1. ผู้วิจัยศึกษาทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับตัวแปรในงานวิจัย รวมทั้งศึกษาข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลจากการทำวิจัยระยะที่ 1 ประกอบ ซึ่งข้อค้นพบที่ได้จากการวิจัยระยะที่ 1 ทำให้ทราบรายละเอียดของนิยามและองค์ประกอบของตัวแปรการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัว และตัวแปรครอบครัวเข้มแข็งในบริบทสังคมสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งสามารถนำมาสร้างเป็นตัวแปรและข้อคำถามในการสร้างแบบวัดให้กับตัวแปรที่จะใช้วัดในการวิจัยระยะที่ 2 ทั้งนี้เพื่อทำความเข้าใจความหมายของตัวแปรให้ลึกซึ้งและตรงตามทฤษฎี

2. ค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับแบบวัดตัวแปรที่ใช้ในงานวิจัยนี้จากงานวิจัยที่เคยศึกษาตัวแปรเหล่านี้ เพื่อทำความเข้าใจและเปรียบเทียบข้อดีและข้อเสียของแต่ละแบบวัด รวมทั้งประเมินความเหมาะสมทั้งข้อความและมาตรวัดของแต่ละแบบวัด

3. สร้างแบบวัดตัวแปรทั้งหมด โดยใช้มาตรวัดประเมินค่า 5 ระดับ (Rating scale) ที่ประกอบไปด้วยข้อความเชิงบวกและเชิงลบ (เห็นด้วยอย่างยิ่ง ถึง ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง) โดยการสร้างข้อคำถามของแบบวัดอยู่บนพื้นฐานที่ตรงกับบริบทและสถานการณ์ของการวิจัย

4. นำแบบวัดที่สร้างขึ้นให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบ หลังจากได้ปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะจากอาจารย์ที่ปรึกษาแล้ว นำแบบวัดทั้งหมด ไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิ 5 ท่านประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิ ด้านเครื่องมือวัด ด้านสังคมวิทยา ด้านพฤติกรรมศาสตร์ ด้านสตรีมุสลิม และด้านบริบทพื้นที่สังคมสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เป็นผู้พิจารณาและตัดสินว่าเครื่องมือมีข้อคำถามเกี่ยวข้องกับเนื้อหาหรือไม่ ครอบคลุมเนื้อหาหรือไม่ ถ้าผู้เชี่ยวชาญพิจารณาแล้วมีความเห็นตรงกันว่าข้อคำถามมีความเกี่ยวข้องสอดคล้องกับเนื้อหาก็สรุปได้ว่าเครื่องมือมีความเที่ยงตรงตามเนื้อหา แต่หากผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่าไม่สอดคล้อง ต้องปรับปรุงแก้ไขใหม่ และให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาอีกครั้งจนเห็นว่าเหมาะสม โดยข้อคำถามทั้งหมดต้องมีค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of item-objective congruence: IOC) เท่ากับหรือมากกว่า 0.5 จึงสามารถนำข้อคำถามนั้นไปใช้ในการวัดได้จริง (ภาคผนวก ข) หากมีค่าน้อยกว่า 0.5 ผู้วิจัยจะต้องปรับข้อคำถามให้เหมาะสมตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งจากการวิเคราะห์พบว่า มีเพียงหนึ่งข้อคำถามเท่านั้นที่มีค่า IOC น้อยกว่า 0.5 ผู้วิจัยจึงได้ปรับและตัดข้อคำถามใหม่

5. นำแบบวัดที่ผ่านการปรับปรุงแล้ว ไปทดลองใช้กับครูสตรีมุสลิมที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 100 คน เพื่อหาคุณภาพของเครื่องมือวัดกับกลุ่มตัวอย่างที่อยู่ในประชากรเดียวกันกับกลุ่มตัวอย่างการวิจัย จากนั้นนำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์เพื่อปรับปรุงคุณภาพแบบวัดดังนี้

5.1 นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์รายข้อเพื่อหาอำนาจจำแนกของข้อคำถามแต่ละข้อด้วยวิธีการหาค่าสหสัมพันธ์คะแนนรายข้อกับคะแนนรวม (Item-total correlation) ปรับปรุงแบบวัด โดยตัดข้อที่มีค่าอำนาจจำแนกต่ำ ข้อที่มีความกำกวม หรือข้อที่มีคนไม่ตอบจำนวนมากทิ้งไป ทำการ

คัดเลือกข้อที่มีค่าสหสัมพันธ์คะแนนรายข้อกับคะแนนรวมเป็นบวกและมีค่าตั้งแต่ .30 เป็นต้นไป (อรพินทร์ ชูชม. 2545)

5.2 หาค่าความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้าง (Construct Validity) โดยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory factor analysis: CFA) เพื่อตรวจสอบและยืนยันว่าเครื่องมือแต่ละเครื่องมือที่ได้พัฒนามาจากแนวคิดต่างๆ มีองค์ประกอบตามโครงสร้างที่ได้กำหนดไว้หรือไม่

5.3 หาความเชื่อมั่น (Reliability) ด้วยวิธีการหาความสอดคล้องภายใน (Internal consistency) ด้วยค่าสัมประสิทธิ์ครอนบาค แอลฟ่า (Cronbach's Alpha coefficient)

การเก็บรวบรวมข้อมูล

วิธีการเก็บข้อมูลการวิจัย ผู้วิจัยส่งแบบสอบถามโดยขอความร่วมมือจากผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในการขออนุญาตเก็บข้อมูล

1. ขอหนังสือแนะนำตัวและจดหมายขออนุญาต เพื่อแสดงฐานะของผู้วิจัยต่อผู้บริหารสถานศึกษา และทำหนังสือขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒไปยังสถานศึกษาที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

2. เมื่อได้รับอนุญาตให้เก็บข้อมูลจากสถานศึกษาแต่ละแห่งแล้ว ผู้วิจัยประสานงานกับบุคลากรตัวแทนโรงเรียนของแต่ละโรงเรียน พร้อมทั้งชี้แจงวิธีการเก็บข้อมูลทั้งทางวาจาและเป็นลายลักษณ์อักษร

3. ติดตามผลการเก็บข้อมูลกับตัวแทนบุคลากรของโรงเรียน จนได้ข้อมูลครบตามที่กำหนด และคัดเลือกเฉพาะแบบสอบถามที่มีความสมบูรณ์ นำแบบสอบถามมาตรวจสอบความถูกต้องข้อมูลก่อนกำหนดรหัสข้อมูล ลงรหัสและตรวจสอบข้อมูลให้ตรงตามข้อตกลงของการวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมลิสเรล เพื่อเตรียมการวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

การจัดกระทำข้อมูล

ผู้วิจัยจัดกระทำข้อมูลในการวิจัยตามขั้นตอนดังนี้

1. ผู้วิจัยตรวจสอบความสมบูรณ์ครบถ้วนของคำตอบของแบบวัดแต่ละชุด และคัดเลือกข้อมูลของกลุ่มตัวอย่างที่มีความสมบูรณ์มาใช้ในการวิเคราะห์

2. ตรวจให้คะแนนตามเกณฑ์การให้คะแนนของแบบวัดแต่ละแบบวัด โดยทำการลงรหัสข้อมูลและบันทึกข้อมูลลงในโปรแกรม SPSS

3. นำคะแนนที่ได้จากการลงรหัสไปวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ

การวิเคราะห์ข้อมูล

หลังจากที่ได้แบบสอบถามกลับคืนมาแล้ว ผู้วิจัยทำการตรวจสอบจำนวนของแบบสอบถามและตรวจสอบคุณภาพของการตอบแบบสอบถาม และทำการวิเคราะห์ข้อมูล โดยผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

1. การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน ใช้สถิติบรรยาย เพื่ออธิบายลักษณะของกลุ่มตัวอย่างและลักษณะตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่

1.1 วิเคราะห์ข้อมูลค่าสถิติพื้นฐานของกลุ่มตัวอย่าง ด้วยสถิติบรรยาย ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency) ร้อยละ (Percentage) เพื่ออธิบายลักษณะของกลุ่มตัวอย่าง

1.2 วิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ค่าความเบ้ (Skewness) ค่าความโด่ง (Kurtosis) ค่าต่ำสุด (Minimum) และค่าสูงสุด (Maximum) ของตัวแปรสังเกตที่ใช้ในการพัฒนาโมเดลเพื่อทราบลักษณะการแจกแจงของตัวแปร และหาค่าความสัมพันธ์รายตัวแปร เพื่อทราบถึงลักษณะความสัมพันธ์เบื้องต้นก่อนการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อตอบคำถามวิจัย

2. การวิเคราะห์ข้อมูลรูปแบบความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงสาเหตุของตัวแปร โดยทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมลิสเรล ทำการวิเคราะห์ตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลเชิงสาเหตุที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากทฤษฎีแนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ การทดสอบความมีนัยสำคัญของค่าอิทธิพลทางตรง ค่าอิทธิพลทางอ้อม และค่าอิทธิพลรวม ในการวิเคราะห์สมการโครงสร้างเชิงเส้น แบบมีอิทธิพล ทำการประมาณค่าและประเมินโมเดล

2.1 การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory factor analysis: CFA) เพื่อตรวจสอบว่าข้อคำถามไหนบ้างที่เหมาะสมจะนำไปสร้างคะแนน

2.2 ทำการทดสอบแบบจำลองเพื่อหาความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้น ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป LISREL ด้วยวิธีการต่อไปนี้

2.2.1 กำหนดข้อมูลจำเพาะของแบบจำลอง (Specification of the Model) เพื่อศึกษาว่าตัวแปรใดส่งผลทางตรงและทางอ้อมต่อครอบครัวเข้มแข็ง รูปแบบการวิเคราะห์แบบจำลองโครงสร้างเชิงเส้น ประกอบด้วยตัวแปรสังเกตทั้งหมด (Observed Variables) โดยมีข้อตกลงเบื้องต้นของแบบจำลองว่าความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรในโมเดลเป็นความสัมพันธ์เชิงเส้นตรง (Linearity) และเป็นความสัมพันธ์ทางเดียว (Recursive Model) และตัวแปรในโมเดลต้องมีระดับการวัดแบบช่วง (Interval Scale) ขึ้นไป รวมทั้งต้องปราศจากความคลาดเคลื่อนในการวัด

2.2.2 ระบุความเป็นไปได้ค่าเดียวของโมเดล (Model Identification) โดยใช้เงื่อนไขกฎ T คือ จำนวนพารามิเตอร์ที่ไม่ทราบค่าจะต้องน้อยกว่าหรือเท่ากับจำนวนสมาชิกในเมทริกซ์ความแปรปรวน-ความแปรปรวนร่วมของกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งกฎที โมเดลจะระบุค่าได้พอดีเมื่อ T น้อยกว่าหรือเท่ากับ (1/2) (p+q) (p+q+1) และใช้กฎความสัมพันธ์ทางเดียว คือ df ต้องมากกว่า 0

2.3 ประมาณค่าพารามิเตอร์ของโมเดล โดยวิธีประมาณค่าไลค์ลิฮูดสูงสุด (Maximum Likelihood) ตรวจสอบความกลมกลืนของโมเดล (Goodness for Fit Measures) เพื่อศึกษาภาพรวมของโมเดลว่ากลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์เพียงใด

2.4 การทดสอบความกลมกลืนของโมเดล (Goodness of Fit) แบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่

2.4.1 ดัชนีความกลมกลืนแบบสัมบูรณ์ (Absolute Fit Indexes) ประกอบด้วยค่าไควสแควร์ (Chi-Square) ดัชนีรากที่สองของค่าเฉลี่ยกำลังสองของส่วนที่เหลือ RMR (Root Mean Squared Residuals) ค่ามาตรฐานรากที่สองของค่าเฉลี่ยความคลาดเคลื่อน (Standardized Root Mean Squared Residual: SRMR) ค่ารากที่สองของค่าเฉลี่ยความคลาดเคลื่อนกำลังสองของการประมาณค่า (Root Mean Squared Error of Approximation: RMSEA) และค่าดัชนีความสอดคล้องของโมเดล (Goodness of Fit Index: GFI) ซึ่งในแต่ละค่ามีรายละเอียดดังนี้

- ค่าไคสแควร์ (Chi-Square: χ^2) คือค่าที่ใช้ทดสอบสมมติฐาน เป็นการตรวจสอบความกลมกลืนระหว่างโมเดลตามสมมติฐานกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยใช้ค่าไคสแควร์ (Chi-square Goodness of Fit Index) ถ้าค่าไคสแคว์ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติหรือมีค่าความน่าจะเป็น (p) มากกว่า 0.05 แสดงว่ามีความกลมกลืนระหว่างโมเดลตามสมมติฐานกับข้อมูลเชิงประจักษ์ แต่ถ้าค่าไคสแควร์มีนัยสำคัญทางสถิติหรือมีค่าความน่าจะเป็น (p) น้อยกว่า 0.05 ก็แสดงว่าโมเดลตามสมมติฐานไม่มีความกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ซึ่งในความเป็นจริงแล้วยากที่จะหาโมเดลที่มีความกลมกลืนอย่างสมบูรณ์ได้ ค่าไคสแคว์อาจจะได้รับผลกระทบจากความซับซ้อนของโมเดล คือ ถ้าโมเดลที่มีเส้นอิทธิพลหรือค่าพารามิเตอร์จำนวนมาก ค่าไคสแควร์มีแนวโน้มที่จะมีนัยสำคัญ หรือผลจากขนาดของกลุ่มตัวอย่าง คือ ถ้าโมเดลที่ทดสอบได้มาจากกลุ่มตัวอย่างที่มีขนาดใหญ่ ค่าไคสแควร์ก็ยิ่งมีแนวโน้มจะมีนัยสำคัญ หรือจะเป็นผลจากค่าไคสแควร์มีความไวต่อการละเมิดข้อตกลงเบื้องต้นเกี่ยวกับการแจกแจงแบบ Multivariate Normality

- ดัชนีรากที่สองของค่าเฉลี่ยกำลังสองของส่วนที่เหลือมาตรฐาน SRMR (Standardized Root Mean Squared Residuals) เป็นดัชนีที่ใช้เปรียบเทียบความกลมกลืนระหว่างโมเดลสองโมเดลกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ค่า SRMR ไม่ควรมีค่าเกินกว่า 0.05 จึงแสดงว่าโมเดลมีความกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์

- ค่ารากที่สองของค่าเฉลี่ยความคลาดเคลื่อนกำลังสองของการประมาณค่า (Root Mean Squared Error of Approximation: RMSEA) ดัชนีนี้ความคล้ายคลึงกับ RMR SRMR ตรงที่คำนวณจากค่าความคลาดเคลื่อน แต่แตกต่างกันตรงที่ RMSEA เป็นการคำนวณเพื่อประมาณค่าความคลาดเคลื่อนของประชากร ไม่ใช่ความคลาดเคลื่อนของกลุ่มตัวอย่างเหมือนเช่น RMR SRMR ดังนั้น RMSEA จึงมีนัยถึงการอ้างอิงกลับไปยังประชากรด้วย นอกจากนี้ RMSEA ยังปรับค่า df. ด้วย ดังนั้นจึงเป็นค่าที่ไม่ได้รับผลกระทบในกรณีที่โมเดลมีค่าพารามิเตอร์จำนวนมาก Brown & Cudeck (1993) ได้แนะนำเกณฑ์การตัดสินว่าโมเดลมีความกลมกลืนหรือไม่ โดยดูดัชนี RMSEA ว่าถ้ามีค่าต่ำกว่า .05 แสดงว่าโมเดลมีความกลมกลืนสูงมาก ถ้าค่าอยู่ระหว่าง .05 -.08 แสดงว่าโมเดลมีความกลมกลืนดี ถ้าค่าอยู่ระหว่าง .09 -.10 แสดงว่าโมเดลมีความกลมกลืน แต่ไม่ค่อยดีมากนัก แต่ถ้ามากกว่า .10 แสดงว่าโมเดลมีความกลมกลืนต่ำ

- ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืน GFI (Goodness of Fit Index) เป็นดัชนี Joreskog เป็นผู้พัฒนาขึ้น เป็นดัชนีที่บ่งบอกถึงร้อยละของ Observed Covariance Matrix ที่

สามารถอธิบายได้ด้วย Implied Covariance Matrix ($\sum(\Theta)$) การตีความจึงคล้ายกับการตีความค่า R^2 ในการวิเคราะห์ถดถอย ดังนั้นจึงเกิดความสับสนและผิดพลาดในการตีความดัชนี GFI ว่าเป็นร้อยละความแปรปรวนของตัวแปรที่โมเดลสามารถอธิบายได้ ค่า GFI ถ้าค่าอยู่ระหว่าง 0–1 ถ้าค่ายิ่งเข้าใกล้ 1 แสดงว่าโมเดลมีความกลมกลืน ค่าที่ผู้วิจัยส่วนใหญ่ใช้ตัดสินว่าโมเดลมีความกลมกลืนหรือไม่ ก็คือ ต้องไม่ต่ำกว่า .90

2.4.2 ดัชนีความกลมกลืนเปรียบเทียบ (Comparative Fit Index) ประกอบด้วยค่า NFI (Normal fit Index) ค่า NNFI (Nonnormed Fit Index) และค่า CFI (Comparative Fit Index) ซึ่งในแต่ละค่ามีรายละเอียดดังนี้

- NFI (Normal fit Index) เป็นดัชนีที่เบนท์เลอร์และโบเนท (Bentler & Bonnet) พัฒนาขึ้นมา มีค่าอยู่ระหว่าง 0-1 ยิ่งค่ามากเข้าใกล้ 1 โมเดลที่ทดสอบนั้นก็ยิ่งมีความกลมกลืนกับข้อมูล โดยค่าที่แนะนำ คือ ไม่ต่ำกว่า .90 การแปลค่าดัชนีก็จะแปลในลักษณะที่เปรียบเทียบกับโมเดลที่ไม่มีความสัมพันธ์

- NNFI (Nonnormed Fit Index) เป็นดัชนี NFI ที่ปรับค่า df. ของโมเดลที่ทดสอบด้วย ดัชนีนี้มีชื่อเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า TLI (Tucker-Lewis Index) โดยค่า NNFI ยิ่งค่ามากเข้าใกล้ 1 โมเดลทดสอบยิ่งมีความกลมกลืน โดยเกณฑ์ที่นิยมคือ ไม่ต่ำกว่า .90

- CFI (Comparative Fit Index) เป็นดัชนีที่เบนท์เลอร์พัฒนาขึ้นมาปรับแก้ปัญหาของ RFI เพื่อให้ค่าดัชนีมีค่าอยู่ระหว่าง 0-1 ดัชนีนี้จึงเป็นดัชนีที่มาจากฐานของค่าไคสแควร์แบบ Noncentrality ด้วยเช่นกัน และเป็นดัชนีที่ได้รับความนิยมสูง เนื่องจากเป็นดัชนีที่ไม่ได้รับผลกระทบจากขนาดของกลุ่มตัวอย่าง เกณฑ์ที่นิยมใช้คือ ค่าต้องไม่ต่ำกว่า .90

การเชื่อมโยงข้อค้นพบจากการวิจัยระยะที่ 2 สู่การวิจัยระยะที่ 3

เมื่อผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลจากการวิจัยระยะที่ 2 จะทำให้ทราบถึงความสัมพันธ์ของตัวแปรทุนทางจิตวิทยาเชิงบวก ทุนทางสังคม ว่ามีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวหรือไม่อย่างไร และสิ่งเหล่านี้นำไปสู่ความเป็นครอบครัวเข้มแข็งได้อย่างไรบ้าง ในรูปแบบของโมเดลตัวอย่างในบริบทสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ข้อค้นพบเหล่านี้ผู้วิจัยนำมาสังเคราะห์ และนำมาเรียบเรียงข้อมูลสร้างเป็นแนวทาง (Guideline) เพื่อพัฒนาเป็นแนวทางการปฏิบัติของสตรีมุสลิม ในการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวที่นำไปสู่ครอบครัวเข้มแข็ง ซึ่งจะนำไปสู่การวิจัยระยะที่ 3

การวิจัยระยะที่ 3

รูปแบบของการวิจัย

การวิจัยระยะนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มีจุดมุ่งหมายเพื่อจัดทำแนวทางการปฏิบัติของสตรีมุสลิม ในการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวที่นำไปสู่ครอบครัวเข้มแข็ง ข้อมูลและข้อค้นพบที่ได้จากการวิจัยระยะที่ 1 และการวิจัยระยะที่ 2 ผู้วิจัยนำมา

สร้างและพัฒนาเป็นแนวทางในการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัว (ฉบับร่าง) และนำร่างแนวทางการปฏิบัติฯ ที่สร้างขึ้นมาเป็นประเด็นในการอภิปรายกลุ่ม เพื่อหาข้อสรุปที่มีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัยมากที่สุด ซึ่งผู้วิจัยสนใจศึกษาการให้ความคิดเห็น การอภิปรายของผู้เข้าร่วมให้ข้อมูลและแลกเปลี่ยนประสบการณ์ตนเอง เกี่ยวกับวิธีการต่างๆ ในการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวที่นำไปสู่ความเป็นครอบครัวเข้มแข็งภายใต้สถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่ ซึ่งอยู่บนพื้นฐานแนวคิดพลวัตรกลุ่มและแนวคิดเรื่องจิตวิทยากลุ่ม หรือผ่านการมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันของสมาชิกในวงสนทนา ซึ่งเน้นความสำคัญของพลวัตกลุ่ม (Group Dynamics) ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้ใช้วิธีการอภิปรายกลุ่ม (Focus Group Discussion) ในการดำเนินการวิจัยระยะนี้ เนื่องจากมีความเหมาะสมที่จะใช้เป็นการแสวงหาความรู้ความจริงทางสังคมที่เกี่ยวกับพฤติกรรมมนุษย์ ที่จะเป็นประโยชน์อย่างมากต่อการนำมาศึกษา เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่ตอบวัตถุประสงค์การวิจัย

ผู้เข้าร่วมอภิปรายกลุ่ม

กลุ่มคนที่จัดขึ้นมาเพื่ออภิปรายร่วมกันเกี่ยวกับแนวทางในการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัว ผู้วิจัยเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) ตามคุณลักษณะที่กำหนด เพื่อทำกิจกรรมร่วมกันคือ อภิปรายเกี่ยวกับประเด็นคำถามที่เจาะจงเกี่ยวกับการพัฒนาแนวทางในการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวที่ทำให้ครอบครัวเข้มแข็ง ในบริบทของสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยผู้มีส่วนร่วมในการอภิปรายกลุ่ม เพื่อพัฒนาแนวทางการปฏิบัติในการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวที่ทำให้ครอบครัวเข้มแข็งในครั้งนี้ เป็นผู้ที่มีความเกี่ยวข้องและมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวและครอบครัวเข้มแข็ง ในบริบทของมุสลิมสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ คือ ผู้เชี่ยวชาญด้านครอบครัวมุสลิม ผู้เชี่ยวชาญด้านสตรีมุสลิม ผู้เชี่ยวชาญด้านสังคมมุสลิม ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักการอิสลาม และผู้ให้ข้อมูลหลักในการวิจัยระยะที่ 1 เป็นผู้ร่วมในการวางแผนและพิจารณาวิพากษ์แนวทางการปฏิบัติของสตรีมุสลิมสมรส ในการจัดการภายในครอบครัวที่นำไปสู่ครอบครัวเข้มแข็ง ประกอบด้วย

1. ผู้เชี่ยวชาญด้านครอบครัวมุสลิม 1 ท่าน คือ อาจารย์ประจำ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยฟาฏอนี

2. ผู้เชี่ยวชาญด้านสตรีมุสลิม 1 ท่าน คือ ประธานสภาความร่วมมือองค์กรสตรีมุสลิมเพื่อสันติภาพ

3. ผู้เชี่ยวชาญด้านสังคมมุสลิม 1 ท่าน คือ อาจารย์ประจำ วิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

4. ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักการอิสลาม 1 ท่าน คือ อาจารย์ประจำ คณะอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยฟาฏอนี

5. สตรีมุสลิมสมรส 7 ท่าน (กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักทุกท่านที่ได้ทำการสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัว ในการวิจัยระยะที่ 1) ประกอบด้วยสตรีมุสลิมสมรมคนที่ 1-7

กลุ่มผู้เข้าร่วมอภิปรายกลุ่มเหล่านี้ เป็นผู้ที่มีความเชี่ยวชาญในด้านต่างๆ และมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับครอบครัวมุสลิม ในบริบทสังคมในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เนื่องจากเป็นบุคคลในพื้นที่ที่เติบโต อาศัยอยู่ และทำงานในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ จึงทำให้มีความเข้าใจเกี่ยวกับเนื้อหาและบริบทสังคมของสามจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักในการวิจัยระยะที่ 1 ที่มาร่วมเป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญของการอภิปรายกลุ่ม เพราะเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ตรงกับการใช้ชีวิตครอบครัว ที่มีวิธีการในการจัดการตนเองและจัดการภายในครอบครัวได้ดี จนทำให้ครอบครัวเป็นครอบครัวที่เข้มแข็ง ซึ่งถือว่ากลุ่มผู้เข้าร่วมอภิปรายกลุ่มมีความเหมาะสมและเป็นประโยชน์ในการทำวิจัยในครั้งนี้

กระบวนการดำเนินการวิจัย

ในการศึกษาระยะนี้มีขั้นตอนในการดำเนินการวิจัยดังนี้

1. ผู้วิจัยกำหนดปัญหาการวิจัยหรือหัวข้อที่ต้องการศึกษารวบรวมข้อมูล รวมทั้งคำถามและวัตถุประสงค์ของการวิจัยให้เหมาะสม ซึ่งในการวิจัยระยะนี้ผู้วิจัยต้องการศึกษาและพัฒนาแนวทางการปฏิบัติในการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวที่ทำให้ครอบครัวเข้มแข็งภายใต้บริบทของสังคมมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

2. ผู้วิจัยร่างแนวทางการปฏิบัติในการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวที่ทำให้ครอบครัวเข้มแข็ง โดยสร้างและพัฒนาเนื้อหาของแนวทางในการปฏิบัติภายใต้ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาวิจัยระยะที่ 1 และการศึกษาวิจัยระยะที่ 2 มาร่วมเป็นทิศทางเพื่อกำหนดขอบข่ายของเนื้อหาในแนวทางการปฏิบัติฯ ว่าควรประกอบด้วยเนื้อหาประเด็นใดบ้าง และมีรายละเอียดของเนื้อหาแต่ละส่วนอย่างไร

3. นำแบบร่างแนวทางการปฏิบัติในการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัว ที่ทำให้ครอบครัวเข้มแข็งสำหรับสตรีมุสลิม ให้กับอาจารย์ที่ปรึกษาปริญญานิพนธ์และคณะกรรมการของสถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ ร่วมกันให้รายละเอียด วิพาษ์วิจารณ์ แสดงข้อคิดเห็น หรือตั้งข้อสังเกตเกี่ยวกับข้อมูล และนำข้อเสนอแนะดังกล่าวมาปรับปรุงแก้ไขเพื่อไปสู่การนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการดำเนินการอภิปรายกลุ่ม

4. ผู้วิจัยทำการกำหนดประชากรเป้าหมายในการวิจัย และออกแบบตัวอย่างเพื่อนร่วมในการอภิปรายกลุ่ม ประกอบด้วย ผู้เชี่ยวชาญทางด้านจิตวิทยา ผู้เชี่ยวชาญด้านครอบครัวมุสลิม ผู้เชี่ยวชาญด้านสตรีมุสลิม ผู้เชี่ยวชาญด้านสังคมมุสลิม ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักการอิสลาม และผู้ให้ข้อมูลหลักในการวิจัยระยะที่ 1 เนื่องจากผู้เชี่ยวชาญแต่ละท่านจะมีความรอบรู้ในแต่ละด้านแตกต่างกันไป และบุคคลสำคัญคือผู้ให้ข้อมูลในการวิจัยระยะที่ 1 จะเป็นผู้มีประสบการณ์โดยตรงต่อการ

จัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวที่ทำให้ครอบครัวเข้มแข็ง โดยทุกท่านที่เข้าร่วมอภิปรายกลุ่มจะมีความสำคัญและมีความเท่าเทียมกัน

5. กำหนดผู้ดำเนินการอภิปรายกลุ่ม โดยผู้วิจัยเป็นผู้ร่วมดำเนินการอภิปรายกลุ่มด้วยตัวเอง เนื่องจากเป็นผู้ที่ทำการเก็บข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล ในงานวิจัยครั้งนี้ ทำให้ทราบถึงรายละเอียดของงานวิจัยและแนวทางในการพัฒนาแนวทาง และสามารถชี้แจงรายละเอียดของงานวิจัยให้กับผู้เข้าร่วมอภิปรายกลุ่มได้อย่างดี รวมทั้งกำหนดผู้ช่วยในการดำเนินการอภิปรายกลุ่มในการช่วยเหลือระหว่างการเก็บรวบรวมข้อมูล อาทิ การจัดสถานที่ การจดบันทึก การแจกจ่ายเอกสาร เป็นต้น

6. ผู้วิจัยสร้างประเด็นนำทาง (Guidelines) สำหรับการอภิปรายกลุ่ม ที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาที่ผู้วิจัยได้ร่างเป็นแนวทางการปฏิบัติสำหรับ การจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวที่จะทำให้ครอบครัวเข้มแข็ง แล้วจึงนำมาให้ผู้เข้าร่วมอภิปรายกลุ่มทุกท่านให้ความเห็นข้อเสนอแนะต่อแนวทางการปฏิบัติในการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวว่าควรมีการปรับแก้ไขหรือเพิ่มเติมประเด็นเนื้อหาอะไรบ้าง เพื่อที่จะได้ข้อมูลที่มีความสมบูรณ์ถูกต้องมากที่สุด

7. ผู้วิจัยมีการติดต่อล่วงหน้ากับผู้มีส่วนร่วมในการอภิปรายกลุ่มทุกท่าน และทำการชี้แจงวัตถุประสงค์ของการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูลให้ผู้เข้าร่วมอภิปรายกลุ่มทุกท่านได้รับทราบ รวมทั้งทำหนังสือขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ โดยผู้วิจัยนำแนวทางการปฏิบัติในการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัว ที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้นให้กับผู้เข้าร่วมอภิปรายกลุ่มได้ทำความเข้าใจก่อนการจัดอภิปรายกลุ่ม เพื่อทำให้ผู้เข้าร่วมอภิปรายมีการเตรียมตัวสำหรับการอภิปรายกลุ่ม

8. ผู้วิจัยจัดการอภิปรายกลุ่ม ในวัน เวลา ที่กำหนด โดยให้เกิดการเห็นพ้องต้องกันมากที่สุดในการอภิปรายกลุ่ม โดยบางประเด็นสามารถเกิดจากข้อคิดเห็นของผู้เข้าร่วมอภิปรายกลุ่มได้ ทั้งนี้เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เกิดประโยชน์มากที่สุด

9. สังเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมข้อมูลในการภิปรายกลุ่ม มาพัฒนาปรับปรุงแก้ไขแนวทางการปฏิบัติในการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวที่ทำให้ครอบครัวเข้มแข็งตามข้อเสนอแนะหรือความคิดเห็นของผู้เข้าร่วมอภิปรายกลุ่ม เพื่อจัดทำแนวทางการปฏิบัติที่สมบูรณ์

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ความสำเร็จของการวิจัยแบบอภิปรายกลุ่มขึ้นอยู่กับทักษะของผู้วิจัยและผู้เข้าร่วมอภิปรายกลุ่มเป็นสำคัญ ทั้งนี้ผู้วิจัยเป็นเครื่องมือสำคัญในการดำเนินการวิจัยทุกขั้นตอน โดยเฉพาะขั้นการเก็บและการสังเคราะห์ข้อมูล ซึ่งในการวิจัยระยะนี้ ผู้วิจัยมีการสร้างข้อคำถามหรือประเด็นการอภิปรายกลุ่มที่มีลักษณะเป็นคำถามปลายเปิด ซึ่งมีการกำหนดรายการประเด็นที่จะอภิปรายเป็นคำถามปลายเปิดไว้ทั้งหมด ทั้งนี้เพื่อทำให้การดำเนินการอภิปรายกลุ่มดำเนินไปอย่างราบรื่น โดยมี

ข้อมูลหรือข้อค้นพบที่ผู้วิจัยได้รวบรวมและวิเคราะห์จากการเก็บข้อมูลวิจัยที่เป็นผลการวิจัยในรูปแบบเอกสารทั้งข้อมูลวิจัยระยะที่ 1 และข้อมูลวิจัยระยะที่ 2 มานำเสนอในที่ประชุมอภิปรายกลุ่ม เพื่อที่จะทำให้ผู้เข้าร่วมอภิปรายกลุ่มทุกท่านได้รับทราบข้อมูลจากงานวิจัย ก่อนที่ผู้วิจัยจะมีการสร้างแนวทางการปฏิบัติในการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัว ที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นจากข้อค้นพบจากงานวิจัย เพื่อให้ผู้เข้าร่วมอภิปรายกลุ่มทุกท่าน ร่วมกันอภิปราย และเกิดการสังเคราะห์ที่นำไปสู่ข้อสรุปของการสร้างและพัฒนาแนวทางการปฏิบัติในการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวที่นำไปสู่ครอบครัวเข้มแข็ง

โดยรายละเอียดของการอภิปรายกลุ่มจะเน้นประเด็นหรือโมเดลที่ได้จากการวิจัยระยะที่ 2 และข้อค้นพบที่ได้จากการวิจัยระยะที่ 1 ที่เกี่ยวกับการนิยามความหมาย องค์ประกอบ และเงื่อนไขของการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัว จากนั้นผู้วิจัยสร้าง/นำประเด็นที่ได้จากข้อค้นพบ รวมทั้งโมเดลจากการวิจัยนำมาให้ผู้เข้าร่วมอภิปรายกลุ่มร่วมกันอภิปรายถึงความเหมาะสมและความเป็นไปได้ ของแนวทางที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นเป็นแนวทางการปฏิบัติและรูปแบบของการพัฒนาแนวทางการปฏิบัติของสตรีมุสลิมในการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัว ที่นำไปสู่ครอบครัวเข้มแข็ง ที่มีความเหมาะสมกับบริบทสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ว่าควรมีทิศทางอย่างไร หรือควรปรับปรุงแก้ไข เพิ่มเติมประเด็นใดบ้าง

ดังนั้นเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยระยะนี้ ประกอบด้วย

1. ข้อค้นพบงานวิจัยในรูปแบบเอกสาร จากการวิจัยระยะที่ 1 และการวิจัยระยะที่ 2 ที่ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์เรียบร้อยในรูปเอกสาร (โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวที่ทำให้ครอบครัวเข้มแข็ง) เพื่อให้ผู้เข้าร่วมอภิปรายกลุ่มได้ทำความเข้าใจรายละเอียดของข้อมูลเบื้องต้นถึงที่มาของแนวทางการปฏิบัติที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

2. แนวทางการปฏิบัติในการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นในรูปเล่มเอกสาร ซึ่งองค์ประกอบของแนวทางที่สร้างขึ้น ประกอบด้วยชื่อเรื่อง วัตถุประสงค์ของการจัดทำแนวทาง กลุ่มเป้าหมาย ผลที่คาดว่าจะได้รับ องค์ประกอบของแนวทางฯ (ความหมาย ความสำคัญ และองค์ประกอบของการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวครอบครัวเข้มแข็ง แนวทางการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัว แนวทางการเสริมสร้างครอบครัวเข้มแข็ง แบบประเมินตนเอง ฯลฯ) ข้อแสนอแนะแก่ผู้ที่เกี่ยวข้อง ช่องทางการติดต่อขอรับการปรึกษาครอบครัว เป็นต้น

3. ประเด็นสำหรับการอภิปรายกลุ่ม ผู้วิจัยได้แบ่งประเด็นสำหรับการอภิปรายออกเป็น 2 ประเด็นหลัก ได้แก่ ประเด็นเกี่ยวกับสภาพการใช้ชีวิตครอบครัวของสตรีมุสลิมในปัจจุบัน และประเด็นเกี่ยวกับการพัฒนาแนวทางการปฏิบัติฯ

โดยประเด็นเกี่ยวกับสภาพการใช้ชีวิตครอบครัวของสตรีมุสลีมในปัจจุบัน เน้นการพูดคุยแสดงความคิดเห็นต่อสภาพการณ์ของสังคมปัจจุบันว่าเป็นอย่างไร เช่น

3.1 ท่านคิดว่าสตรีมุสลิมในปัจจุบันมีสภาพการใช้ชีวิตครอบครัวอย่างไรบ้าง

3.2 ท่านคิดว่าสภาพปัญหาครอบครัวที่เกิดขึ้นเกิดจากอะไร

3.3 ท่านคิดว่าอะไรที่จะช่วยให้ครอบครัวเข้มแข็งมากยิ่งขึ้น

สำหรับประเด็นเกี่ยวกับการพัฒนาแนวทางการปฏิบัติฯ มีการระบุประเด็นภายใต้แนวทางที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากข้อค้นพบงานวิจัย เช่น ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยระยะที่ 1 แล้วพบว่าการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวเกิดจากเงื่อนไขหรือสาเหตุอะไรบ้าง และจากงานวิจัยระยะที่ 2 พบว่าอะไรบ้างที่มีความสัมพันธ์ที่ทำให้สามารถจัดการตนเองและจัดการในครอบครัวแล้วนำไปสู่ครอบครัวเข้มแข็งได้ โดยมีประเด็นให้ผู้เข้าร่วมอภิปรายกลุ่มร่วมแสดงความคิดเห็นและร่วมวิพากษ์ ดังนี้

1. ประเด็นวิพากษ์ด้านความเหมาะสมของภาพรวมของแนวทางการปฏิบัติในการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวที่ทำให้ครอบครัวเข้มแข็ง ดังตาราง 7

ตาราง 7 ประเด็นวิพากษ์ด้านความเหมาะสมของภาพรวมของแนวทาง

หัวข้อ	ข้อเสนอแนะจากที่ประชุม	เนื้อหาที่ปรับแก้ไข
ชื่อเรื่อง องค์ประกอบ เนื้อหาโดยภาพรวม		

2. ประเด็นวิพากษ์ด้านความเหมาะสมของหัวข้อตามองค์ประกอบของแนวทางการปฏิบัติในการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวที่ทำให้ครอบครัวเข้มแข็ง ดังตาราง 8

ตาราง 8 ประเด็นวิพากษ์ด้านความเหมาะสมของหัวข้อตามองค์ประกอบของแนวทาง

หัวข้อ	ข้อเสนอแนะ	ปรับแก้
วัตถุประสงค์ของการจัดทำแนวทางการปฏิบัติฯ ผลที่คาดว่าจะได้รับจากการใช้แนวทางการปฏิบัติฯ กลุ่มเป้าหมายของการใช้แนวทางการปฏิบัติฯ องค์ประกอบของแนวทางการปฏิบัติฯ		
ขอบเขตของเนื้อหา		
ความหมายของการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัว ความสำคัญของการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัว องค์ประกอบของการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัว ความหมายของครอบครัวเข้มแข็ง ความสำคัญของครอบครัวเข้มแข็ง องค์ประกอบของครอบครัวเข้มแข็ง ปัจจัยที่ทำให้สามารถจัดการตนเองและจัดการภายในครอบครัว ปัจจัยที่ทำให้มีครอบครัวเข้มแข็ง แนวทางการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัว แนวทางการเสริมสร้างครอบครัวเข้มแข็ง แบบประเมินการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัว ข้อเสนอแนะแก่ผู้ที่เกี่ยวข้อง		

3. ผู้วิจัยถามความเห็นจากผู้เข้าร่วมอภิปรายกลุ่มทุกท่านว่ามีความเห็นต่อประเด็นเหล่านี้อย่างไร ตัวอย่างเช่น

- ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรต่อการให้ความหมายของการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัว และครอบครัวเข้มแข็ง
- ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรต่อความสำคัญของการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัว และครอบครัวเข้มแข็ง

- ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรต่อทุนทางจิตวิทยาเชิงบวก (การรับรู้ความสามารถของตน การมองโลกในแง่ดี ความหวัง ความหยุ่นตัว) ที่มีส่วนสำคัญที่ทำให้สตรีมุสลิมสามารถจัดการตนเองและจัดการภายในครอบครัวได้

- ท่านคิดว่าควรมีประเด็นใดเพิ่มเติมที่มีความสำคัญในการทำให้สตรีสามารถบริหารจัดการตนเองและจัดการภายในครอบครัวที่ทำให้ครอบครัวเข้มแข็งได้ เป็นต้น

4. อุปกรณ์สำหรับการจัดอภิปรายกลุ่ม ได้แก่ กระดานฟลิปชาร์ตหรือบอร์ด กระดาษจดบันทึก เอกสารแนวทางการปฏิบัติฯ เครื่องอัดเสียง กล้องถ่ายรูป อาหารว่าง ของที่ระลึก เป็นต้น

การสังเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลการอภิปรายกลุ่มที่ได้รับข้อคิดเห็นจากผู้เข้าร่วมอภิปรายทั้งจากผู้เชี่ยวชาญและผู้เข้าร่วมอภิปรายกลุ่มทุกท่าน ในประเด็นต่าง ๆ ที่ผู้วิจัยได้ตั้งประเด็นไว้ โดยนำข้อมูลจากการอภิปรายประเด็นเกี่ยวกับสภาพการใช้ชีวิตของสตรีในปัจจุบัน มาสังเคราะห์และสร้างประเด็นหลักออกมาเป็นหัวข้อและอธิบายรายละเอียด และสำหรับการพัฒนาแนวทางการปฏิบัติ ผู้วิจัยได้นำความคิดเห็นที่ได้รับการเสนอมาปรับปรุงแก้ไข และเพิ่มเติมในแนวทางการปฏิบัติฯ ที่ผู้วิจัยได้สร้างไว้ให้ครบทุกประเด็น ทุกมิติ ด้วยกับการนำสิ่งที่จดบันทึกไว้ระหว่างการอภิปรายกลุ่ม ข้อมูลที่อยู่ในกระดาษฟลิปชาร์ตร่วมกับการถอดข้อมูลจากเครื่องบันทึกเสียง ถอดชนิดคำต่อคำ เพื่อทำให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วนถูกต้องตามที่ผู้เข้าร่วมอภิปรายกลุ่มได้เสนอ ที่สามารถนำมาใช้ได้จริงในเชิงปฏิบัติ

การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล

สำหรับการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลในงานวิจัยระยะที่ 3 ผู้วิจัยดำเนินการโดยมีรายละเอียด คือ

1. ผู้วิจัยใช้การตรวจสอบข้อมูลในขณะที่ทำการจัดอภิปรายกลุ่มควบคู่กันไป โดยมีการตรวจสอบดูว่าข้อมูลที่ได้จากการจัดอภิปรายกลุ่มเพียงพอและครอบคลุมตามประเด็นปัญหาผู้ที่วิจัยต้องการศึกษาหรือไม่ ซึ่งจากการตรวจสอบข้อมูลในการจัดอภิปรายกลุ่ม ข้อมูลที่ได้มีความครอบคลุมและตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่ต้องการศึกษาและพัฒนาแนวทางการปฏิบัติในการจัดการตนและการจัดการภายในครอบครัวที่ทำให้ครอบครัวเข้มแข็ง โดยผู้เข้าร่วมอภิปรายกลุ่มทุกท่านต่างร่วมแสดงความคิดเห็นต่อประเด็นต่าง ๆ อย่างจริงจังและร่วมอภิปรายได้อย่างมีคุณภาพ รวมทั้งผู้เข้าร่วมการอภิปรายกลุ่มทุกท่านที่เลือกมาให้ข้อมูล ร่วมแสดงความคิดเห็นต่อประเด็นต่างๆ นั้นมีความเหมาะสมกับเรื่องและคำถามในการวิจัย โดยผู้เข้าร่วมอภิปรายกลุ่มได้แก่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญด้านต่างๆ และผู้ให้ข้อมูลหลักจากการวิจัยระยะที่ 1 ซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างที่มีความเหมาะสมกับการศึกษา เนื่องจากเป็นกลุ่มผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ และมีประสบการณ์โดยตรงเกี่ยวกับเรื่องที่ศึกษา ซึ่งเป็นผู้ที่สามารถให้ข้อมูลที่มีประโยชน์ต่อการวิจัยได้อย่างมาก

2. การตรวจสอบโดยบุคคลผู้เกี่ยวข้อง (Member Checks) โดยผู้วิจัยมีการนำเสนอผลการวิจัยจากการจัดอภิปรายกลุ่มและผ่านการสังเคราะห์ข้อมูล ที่ผู้วิจัยได้ทำการปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมจากข้อเสนอแนะหรือความคิดเห็นของผู้เข้าร่วมอภิปรายกลุ่ม ให้กลุ่มคนที่จัดขึ้นมาเพื่อการอภิปรายกลุ่มทุกท่านอ่านจากเอกสารแนวทางการปฏิบัติฯ ที่ทำการปรับแก้ไขใหม่โดยส่งเป็นไฟล์เอกสารทางอีเมล์ให้กับทุกท่านและให้เขาวิจารณ์ เพื่อดูว่าการสังเคราะห์งานวิจัยและการปรับปรุงแก้ไขแนวทางการปฏิบัติฯ ของผู้วิจัยถูกต้องหรือใช้ได้ในทัศนะของผู้เข้าร่วมอภิปรายกลุ่มมากน้อยเพียงใด ซึ่งจากการตรวจสอบพบว่า การสังเคราะห์ข้อมูลของผู้วิจัยเกี่ยวกับประเด็นสภาพปัจจุบันของครอบครัวมุสลิมมีบางประเด็นที่ไม่ครอบคลุมและอธิบายได้ไม่ชัดเจน รวมทั้งเนื้อหาในเอกสารแนวทางการปฏิบัติฯ มีบางหัวข้อที่เนื้อหายังไม่ครอบคลุม ซึ่งผู้เข้าร่วมอภิปรายได้มีการเขียนอธิบายเพิ่มเติมกลับมายังผู้วิจัย ผู้วิจัยจึงนำข้อมูลที่ได้รับมาปรับเขียนแก้ไขเพิ่มเติมเพื่อให้ข้อมูลมีความครอบคลุมและถูกต้องครบถ้วน

3. การตรวจสอบการดำเนินการวิจัยจากผู้เชี่ยวชาญ (Peer Debriefing) ในทุกขั้นตอนของการวิจัย เป็นวิธีการที่ผู้วิจัยขอให้บุคคลที่เป็นผู้เชี่ยวชาญ คณะกรรมการของสถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์และกรรมการผู้เชี่ยวชายภายนอก ร่วมกันให้รายละเอียด วิพาษ์วิจารณ์ แสดงข้อคิดเห็น หรือตั้งข้อสังเกตเกี่ยวกับข้อมูล ข้อค้นพบต่าง ๆ รวมทั้งข้อสรุป และแบบแผนอันเป็นแก่นสาระที่สังเคราะห์ได้จากข้อมูล เพื่อดูว่าข้อมูลที่ได้รับมีความถูกต้องเหมาะสมและตรงประเด็นคำถามการวิจัยหรือไม่อย่างไร ซึ่งผู้วิจัยได้นำข้อเสนอแนะจากคณะกรรมการทุกท่านนำมาปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้ได้ผลการวิจัยที่มีความครอบคลุมและถูกต้อง

บทที่ 4
ผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงผสานวิธี (Mixed Methods Research) ในรูปแบบการวิจัยหลายระยะ (Multiphase Design) (Creswell; & Clark. 2011: 100-104) เริ่มต้นด้วย การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ในรูปแบบการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) เพื่อทำความเข้าใจถึงการให้ความหมายและองค์ประกอบของการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวและครอบครัวเข้มแข็ง รวมทั้งเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องต่อการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวของครูสตรีมุสลิมสมรส ที่นำไปสู่ความเป็นครอบครัวเข้มแข็ง และทำการวิเคราะห์ข้อมูล (การวิจัยระยะที่ 1) และตามด้วยการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ในการศึกษารูปแบบโครงสร้างเชิงสาเหตุด้านทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกและทุนทางสังคมที่มีต่อการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวของครูสตรีมุสลิมสมรส (การวิจัยระยะที่ 2) และทำการวิเคราะห์ข้อมูล และนำข้อค้นพบที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลจากการวิจัยระยะที่ 1 และระยะที่ 2 มาตีความสร้างข้อสรุป และจัดทำการอภิปรายกลุ่ม (Focus Group Discussion) ด้วยวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (การวิจัยระยะที่ 3) เพื่อนำข้อมูลมาพัฒนาเป็นแนวทางการปฏิบัติของสตรีมุสลิม ในการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวที่นำไปสู่ครอบครัวเข้มแข็ง โดยผู้วิจัยแบ่งการนำเสนอผลการวิจัยตามลำดับ 3 ระยะ ดังนี้

ผลการวิจัยระยะที่ 1 ประกอบด้วย 1) ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลหลัก 2) การให้ความหมายและองค์ประกอบของการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวและครอบครัวเข้มแข็งตามการรับรู้ของครูสตรีมุสลิมสมรส 3) เงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวของครูสตรีมุสลิมสมรสที่นำไปสู่ความเป็นครอบครัวเข้มแข็ง 4) โมเดลองค์ประกอบการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวที่ทำให้ครอบครัวเข้มแข็งตามบริบทสังคมสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ 5) การเชื่อมโยงผลการวิจัยระยะที่ 1 สู่การวิจัยระยะที่ 2

ผลการวิจัยระยะที่ 2 ประกอบด้วย 1) ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นของกลุ่มตัวอย่าง 2) ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของตัวแปรและสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร 3) ผลการวิเคราะห์โมเดลความสัมพันธ์เชิงโครงสร้าง และ 4) การเชื่อมโยงผลการวิจัยระยะที่ 1 และระยะที่ 2 สู่การศึกษาวิจัยระยะที่ 3

ผลการวิจัยระยะที่ 3 ประกอบด้วย 1) ผลการอภิปรายเกี่ยวกับสภาพการใช้ชีวิตของสตรีมุสลิมในปัจจุบัน และ 2) ผลการพัฒนาแนวทางการปฏิบัติในการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวที่ทำให้ครอบครัวเข้มแข็ง

ผลการวิจัยระยะที่ 1

การศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยใช้วิธีการศึกษาในรูปแบบการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) เนื่องจากผู้ให้ข้อมูลหลักที่สามารถตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัย มีความจำเพาะเจาะจงโดยเป็นผู้ที่ประกอบอาชีพครู แต่งงาน มีบุตรและอยู่ด้วยกันฉันท์สามีภรรยาไม่ต่ำกว่า 10 ปี ซึ่งเป็นบุคคลที่สามารถจัดการตนเองและสามารถจัดการภายในครอบครัว ที่ทำให้ครอบครัวเข้มแข็ง ซึ่งการศึกษาถึงการให้ความหมาย องค์ประกอบของการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวและครอบครัวเข้มแข็ง รวมถึงเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวนั้น ต้องอาศัยความเข้าใจต่อผู้ให้ข้อมูลในแต่ละคนและสร้างความเชื่อมโยงเพื่อให้เข้าถึงวัตถุประสงค์ต่างๆ ทางการวิจัยเหล่านี้ จึงต้องอาศัยการศึกษาที่ต้องเข้าถึงในเชิงลึก เพื่อการศึกษาถึงความเป็นไปของแต่ละช่วงชีวิตของครอบครัว เงื่อนไขอะไรที่ทำให้ครูสตรีมุสลิมสมรสเหล่านั้นสามารถจัดการตนเองและจัดการภายในครอบครัว จนทำให้ครอบครัวเข้มแข็งได้ และครอบครัวเข้มแข็งตามทัศนะของครูสตรีมุสลิมสมรสเป็นอย่างไร จากผลการศึกษาสามารถแบ่งเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวออกเป็น 2 ลักษณะ คือ เงื่อนไขจากตัวบุคคล และเงื่อนไขทางสังคม สำหรับการศึกษาครั้งนี้ได้ศึกษาในผู้ให้ข้อมูลจำนวน 7 คน โดยข้อมูลทั้งหมดเป็นข้อมูลที่ได้รับจากการสัมภาษณ์กับผู้ให้ข้อมูลโดยตรง และชื่อที่ปรากฏในงานวิจัยนี้เป็นนามสมมติทั้งหมด

ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลหลัก

จากการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการสัมภาษณ์ครูสตรีมุสลิมสมรสทั้งหมด 7 คน จากสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ สามารถสรุปลักษณะข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลหลัก ดังตาราง 9 ดังนี้

ตาราง 9 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลหลัก

คนที่	นามสมมุติ	อายุ	ระดับการศึกษา	จำนวนบุตร	จังหวัด
1	บุหลัน	35	ปริญญาโท	ชาย 1, หญิง 1	ยะลา
2	บินตัง	42	ปริญญาโท	ชาย 4	ยะลา
3	ดุนยา	40	ปริญญาตรี	ชาย 2, หญิง 1	ยะลา
4	บูงอ	45	ปริญญาโท	ชาย 1, หญิง 1	ปัตตานี
5	บาจอ	45	ปริญญาตรี	ชาย 5	นราธิวาส
6	บูกู	39	ปริญญาโท	ชาย 1, หญิง 6	ปัตตานี
7	บีรู	50	ปริญญาตรี	ชาย 3	นราธิวาส

จากตาราง 9 ผู้ให้ข้อมูลหลักในการวิจัยระยะนี้ มีทั้งหมด 7 คน โดยมีอายุเฉลี่ยระหว่าง 35–50 ปี ระดับการศึกษาส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับปริญญาโท 4 คน และปริญญาตรี 3 คน โดยศึกษาเกี่ยวกับครุศาสตร์ การสอนและการบริหารการศึกษา จากมหาวิทยาลัยในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ และมีบุตรจำนวนตั้งแต่ 2–7 คน

ลักษณะพื้นฐานด้านครอบครัว

ครอบครัวเดิมของครูสตรีมุสลิมสมรสส่วนใหญ่ บิดามารดาจะปลูกฝังเรื่องศาสนาให้แก่สมาชิกในครอบครัวตั้งแต่เล็ก โดยเฉพาะเรื่องหลักการทางศาสนา การปลูกฝังเรื่องการละหมาด การอ่านอัลกุรอาน การทำความดี การเข้าสวรรค์-ลงนรก เป็นต้น เนื่องจากบิดาและมารดามีความรู้ด้านศาสนา ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งหนึ่งที่ทำให้ครูสตรีมุสลิมสมรสและสมาชิกในครอบครัวได้รับการปลูกฝังเรื่องศาสนาในการนำมาปรับใช้ในชีวิตประจำวันตั้งแต่เล็ก นอกจากนี้ยังปลูกฝังเรื่องการศึกษา ให้มีความพยายามตั้งใจและมีความมุ่งมั่นในการศึกษาให้มาก เพราะเป็นสิ่งที่จะสามารถนำไปพัฒนาตนเอง ครอบครัวและสังคมได้

ในสมัยเด็กๆ ครูสตรีมุสลิมสมรสส่วนใหญ่ จะมีบทบาทหน้าที่ในการช่วยเหลือครอบครัว โดยจะต้องช่วยแม่ทำขนมขายในช่วงเช้าก่อนไปโรงเรียนทุกวัน เพราะทางบ้านส่วนใหญ่มีพี่น้องหลายคน ดังนั้นจึงต้องช่วยแบ่งเบาภาระของพ่อแม่ จะได้มีรายได้ในการมาจุนเจือครอบครัว และครูสตรีมุสลิมสมรสส่วนใหญ่เป็นผู้ที่ตั้งใจเรียนมาโดยตลอดทุกระดับชั้น ตั้งแต่ระดับประถมศึกษาจนเรียนจบระดับมหาวิทยาลัย และเรียนโรงเรียนประถมศึกษาและมัธยมศึกษาใกล้บ้านหรือจังหวัดใกล้เคียง และเข้าศึกษาต่อระดับมหาวิทยาลัยในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ดังคำกล่าวที่ว่า

> "ต้องช่วยเหลืองานครอบครัวอยู่ตลอด ตื่นเช้ามากประมาณตีสี่ จำได้ว่าต้องหิ้วขนมไปตั้งไว้ตามร้านต่างๆ แล้วจะบริหารเรื่องการคิดค่าขนม หักเปอร์เซ็นต์" (ดุนยา)

นอกจากนี้ยังเป็นนักกิจกรรมของสถานศึกษามาโดยตลอด โดยในวัยประถมศึกษาก็มักจะเป็นตัวแทนของโรงเรียนในการแข่งขันกิจกรรมต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นทางด้านกีฬาหรือทางวิชาการ ได้รับเลือกเป็นหัวหน้าห้อง หัวหน้ากลุ่มทำกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียน และสมัยเรียนระดับมหาวิทยาลัยเป็นคณะกรรมการสโมสรของคณะที่ศึกษา และมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมชมรมมุสลิมของมหาวิทยาลัย และปัจจุบันถึงแม้จะมีครอบครัวแล้ว ก็ยังคงเป็นนักกิจกรรม โดยเป็นสมาชิกของชมรมครูมุสลีมะฮ์ในจังหวัดตนเอง เป็นวิทยากรในงานต่างๆ และจัดกิจกรรมเสวนาที่เกี่ยวข้องกับสตรีและครอบครัวอีกมากมาย ดังคำกล่าวที่ว่า

> "ตอนเรียนประถมก็จะถูกเลือกให้เป็นหัวหน้าชั้นตลอดตั้งแต่ชั้น ป.1 จนถึง ป.6 แต่ในช่วงที่อยู่ชั้น ป.5 ป.6 จะเข้าไปอยู่ในสภานักเรียน แล้ว ป.6 ก็เป็นประธานสภานักเรียน" (บุหลัน)

การให้ความหมายและองค์ประกอบของการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวและครอบครัวเข้มแข็งตามการรับรู้ของครูสตรีมุสลิมสมรส

จากการวิเคราะห์ข้อมูล ความหมาย และองค์ประกอบ ผู้วิจัยแบ่งออกเป็น 4 ประเด็นหลัก ได้แก่ 1) ความหมายของการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัว 2) องค์ประกอบของการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัว 3) ความหมายของครอบครัวเข้มแข็ง และ 4) องค์ประกอบของครอบครัวเข้มแข็ง ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

การให้ความหมายของการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัว

การจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัว คือ การที่ครูสตรีมุสลิมสมรสมีความสามารถในการจัดการแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับตนเองและสมาชิกในครอบครัว และมีการปฏิบัติกิจกรรมในครอบครัวตามบทบาทหน้าที่ที่ได้รับ เช่น การดูแลสมาชิกในครอบครัว การอบรมเลี้ยงดูบุตร การทำงานนอกบ้าน การทำกิจกรรมทางสังคม รวมทั้งการช่วยให้สมาชิกในครอบครัวสามารถควบคุม ตัดสินใจแก้ไขปัญหา การลดอารมณ์เชิงลบ การมองในเชิงบวกต่อเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้น เพื่อทำให้เกิดความสมดุลในครอบครัว ดังคำกล่าวที่ว่า

> “คือการที่เราสามารถทำงานของเรา ทำหน้าที่ของเราให้ดีที่สุด ทั้งการดูแลสามีดูแลลูก ดูแลงานในบ้านทุกอย่าง แต่ก็คือเราก็ต้องช่วยกันนะ แล้วก็งานกิจกรรมช่วยสังคม งานศาสนาแบบนี้ แล้วก็เวลามีอารายเกิดขึ้นในบ้าน ก็ต้องช่วยกันแก้ไขตรงนั้นให้ได้” (บินตัง) "การจัดการตนเอง ถ้าเราจะไปสู่เป้าหมาย เราต้องจัดการตัวเองให้ได้ก่อน และจัดการเรา จัดการลูก ชีวิตคู่ให้ได้ด้วย ถ้าเราจัดการตัวเองไม่ได้ แน่นอนมันเละ" (บูกู)
>
> “คือการที่คนคนหนึ่งสามารถที่จะจัดการดูแลเรื่องของตัวเอง ไม่ว่าจะเรื่องส่วนตัวเรื่องที่ทำงาน งานบ้าน สามี ลูก ต่างๆ เราก็ต้องจัดการดูแลให้ได้ คล้ายๆ กับการบริหารวางแผนและพยายามทำให้ได้ เหมือนเวลาเกิดปัญหาขึ้นมาก็ต้องจัดการช่วยกันแก้ให้ได้ ประมาณนั้นอ่านะ” (บีรู)

นอกจากนี้การจัดการตนเองและครอบครัวเป็นสิ่งที่มีความจำเป็นและมีความสำคัญมาก โดยเฉพาะกับผู้หญิงที่เป็นผู้ที่จะต้องจัดการในหลายๆ อย่าง หลายๆ เรื่องในแต่ละวัน ทั้งในการเรื่องของการทำงาน และชีวิตประจำวันในครอบครัวที่จะต้องคอยดูแลบริหารจัดการในบ้านให้ได้ พวกเธอกล่าวว่า ผู้หญิงเป็นกุญแจสำคัญสำหรับหลายๆ สิ่ง หากเราสามารถจัดการตนเองได้และยังสามารถจัดการปัญหาหรือสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในครอบครัวได้ดีแล้ว ทุกคนในครอบครัวก็จะรู้สึกมั่นคง ปลอดภัยและมีความสุข ดังคำกล่าวที่ว่า

> “มีความสำคัญมากเลย โดยเฉพาะผู้หญิง มองว่าผู้หญิงเป็นกุญแจเปิดรับปัญหาและจัดการกับปัญหา หลายๆ อย่าง ทั้งที่จริงๆ การจัดการมันเป็นเรื่องของคนทั้งคู่ด้วยเช่นกัน” (ดุนยา)
>
> “สำคัญมาก ถ้าเราทำไม่ได้ ความวุ่นวายจะเยอะ เหมือนกับเราเป็นนางเอก ในบ้านเราเป็นตัวหลัก นอกบ้านก็ต้องทำ ถ้าเราไม่สามารถจัดการตนเองได้ ความวุ่นวายจะเกิด ที่เราจัดการได้ เพราะเรามีเป้าหมายกับสิ่งที่เราทำ” (บูงอ)

องค์ประกอบของการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัว

จากการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ครูสตรีมุสลิมสมรสมีความเห็นตรงกันพบว่า องค์ประกอบของการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัว ประกอบด้วย 1) การได้รับการสนับสนุนจากคนในครอบครัว 2) การแก้ปัญหาตนเองและครอบครัว 3) การมองในมุมบวก 4) การได้รับความช่วยเหลือจากคนรอบข้าง และ 5) การใช้เหตุผลในการแก้ไขปัญหา โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. การได้รับการสนับสนุนจากคนในครอบครัว

การได้รับการสนับสนุนจากคนในครอบครัว คือ การที่ครูสตรีมุสลิมสมรสได้รับความเข้าใจ การสนับสนุน และกำลังใจจากสมาชิกในครอบครัวในการทำงานนอกบ้าน การทำงานกิจกรรมทางสังคม โดยครูสตรีมุสลิมสมรส สามี และลูก มีความเข้าใจซึ่งกันและกันและเห็นความสำคัญของการทำงานเพื่อสังคม บ่อยครั้งที่ครูสตรีมุสลิมสมรสต้องออกไปทำงานเพื่อสังคม จะมีสามีคอยสนับสนุนและเห็นชอบ เพราะมองว่าสังคมยังต้องการคนที่จะมาช่วยเหลือในการพัฒนาสังคม จึงให้การสนับสนุนเต็มที่ ส่วนลูกเข้าใจการทำงานของแม่ที่จะต้องออกไปทำงานนอกบ้านช่วยเหลือสังคม และยังช่วยแบ่งเบาภาระงานในบ้าน รวมทั้งครูสตรีมุสลิมสมรสมักจะได้รับกำลังจากคนในครอบครัว จึงทำให้มีพลังในการที่จะทำงานและดำเนินชีวิต ดังคำกล่าวที่ว่า

> "ส่วนสามีเราให้กำลังใจตลอด ถึงแม้เขาเป็นคนที่ไม่ค่อยพูด แต่เรารับรู้ว่าเขาให้กำลังใจเราตลอด" (บาจอ)
>
> "สามีก็จะสนับสนุนเต็มที่ เวลาเราออกไปทำงานนอกบ้าน อย่างงานศาสนา งานสังคมเค้าจะเข้าใจว่าเราต้องออกไปทำหน้าที่ตรงนี้นะ" (บูงอ)
>
> "ลูกก็จะเป็นคนช่วยงานบ้านได้พอสมควร ทำส่วนเล็กๆ น้อยๆ ที่เค้าทำได้ อย่างการทำงานของเราเค้าก็จะเข้าใจนะว่าเราต้องออกไปทำงาน ช่วยงานสังคม แต่ก็มีบ้างที่เค้าอยากได้เวลาจากเรา แต่พ่อเค้าก็ช่วยตรงนี้ได้เยอะ" (บุหลัน)

2. การแก้ปัญหาตนเองและครอบครัว

การแก้ปัญหาตนเองและครอบครัว คือ การที่ครูสตรีมุสลิมสมรสและครอบครัว เมื่อเกิดปัญหา จะมีการแก้ไขปัญหาได้อย่างเหมาะสมตามปัญหาที่เกิดขึ้น โดยใช้หลักการทางศาสนามาช่วยในการตัดสินใจแก้ไขปัญหา รวมทั้งการไม่หนีปัญหา พูดคุยถึงปัญหาอย่างจริงใจตรงไปตรงมา นอกจากนี้ยังสนับสนุนและช่วยให้สมาชิกในครอบครัวแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง

โดยวิธีการจัดการปัญหาสำหรับครูสตรีมุสลิมสมรส ก็คือ การใช้หลักทางศาสนามาช่วยแก้ไขปัญหา ด้วยกับการขอพร มอบหมายทุกสิ่งต่อพระเจ้า และการละหมาด ซึ่งเป็นสิ่งที่ทำให้ครูสตรีมุสลิมสมรสคลายความกังวลไปได้ โดยปัญหาทุกอย่างจะหายไปอย่างรวดเร็ว และทำให้สบายใจ และสำหรับความสัมพันธ์ระหว่างคนในครอบครัว เมื่อพบปัญหาแล้ว จะใช้หลักทางศาสนามาพูดคุย ซึ่งเป็นหนทางของการช่วยดับทุกข์ได้ง่าย และทำให้ความสัมพันธ์ยืดยาว และเชื่อว่าในชีวิต

แต่งงานเป็นไปไม่ได้ที่จะไม่มีปัญหา แต่สิ่งที่ช่วยปรับแก้ปัญหาได้ การพูดคุยทำความเข้าใจ และสิ่งสำคัญเอาหลักศาสนามาช่วยในการแก้ไขปัญหา และการไม่หนีปัญหา เพราะหากหนีปัญหา ปัญหาที่เกิดขึ้นนั้นจะไม่ได้รับการแก้ไข และอาจทำให้ปัญหาที่มีอยู่บานปลายมากยิ่งขึ้น ดังนั้นเวลาเจอปัญหาครูสตรีมุสลิมสมรสมักใช้วิธีการพูดคุยกันในครอบครัวถึงปัญหาและร่วมกันหาแนวทางแก้ไข โดยแลกเปลี่ยนพูดคุยกันอย่างตรงไปตรงมาด้วยเหตุผลไม่ใช้อารมณ์เชิงลบ ดังคำกล่าวที่ว่า

> "แล้วก็ถ้ามีปัญหาอะไรอย่างนี้ ก็จะพูดคุยทางด้านศาสนา มันจะได้ยืนยาว จะดับทุกข์ได้ทุกเรื่องนะ" (บินตัง)
>
> "ส่วนถ้ามีปัญหาอะไรเราอย่าหนี เราต้องคุย อย่างเช่นเรามีปัญหาเรื่องนี้ เราก็ต้องมานั่งคุยกันระหว่างสามีภรรยา" (บาจอ)
>
> "เราจะใช้ประเด็นเรื่องศาสนาเป็นหลักในการแก้ปัญหา เรื่องของการอดทน การให้อภัย การขอโทษ ความรู้สึกพอเพียง" (บุหลัน)

นอกจากนี้ครูสตรีมุสลิมสมรสยังมีวิธีการสอนลูกให้พยายามคิดและวางแผนด้วยตนเอง และรู้จักการแก้ไขปัญหา จึงเป็นการฝึกให้ลูกได้รู้จักคิดและวางแผนและรู้จักการแก้ปัญหา เช่น เรื่องเรียน ประเด็นไหนที่ลูกไม่เข้าใจ จะพยายามให้ลูกคิดหาทางด้วยตนเองก่อน ซึ่งปัจจุบันลูกๆ สามารถเข้าถึงข้อมูลได้ง่ายและเร็ว เพียงค้นหาข้อมูลในอินเตอร์เน็ตก็มีข้อมูลมากมาย แต่หากลูกยังไม่เข้าใจ ก็จะค่อยบอกค่อยสอน และหากลูกๆ พบเจอปัญหา ก็จะฝึกให้ลูกคิดหาทางออกของปัญหาด้วยตนเองก่อน และถ้าแก้ปัญหาไม่ได้ จึงจะบอกถึงวิธีการแก้ไขปัญหา ต้องวางแผนอย่างไร ทำอะไรก่อน-หลัง และพยายามให้กำลังใจลูกเสมอ ดังคำกล่าวที่ว่า

> "แต่ถ้าเรื่องไหนเขาไม่รู้จะให้เขาคิดก่อน แล้วถ้าแก้ไม่ได้จริงๆ เราจึงจะบอกว่าต้องทำยังไง ก็จะบอกเขาว่าเราจะต้องวางแผนก่อน ทำอะไรก่อนหลัง และทำตามขั้นตอนที่เราวางแผน" (บีรู)
>
> "เราพยายามคุยกันกับลูก พยายามที่จะพูด มีบ้างที่ขึ้นเสียงกันบ้าง แต่จะพยายามคุย พยายามให้คิดให้เขาจัดการปัญหา แก้ปัญหาด้วยตนเอง เราก็เสนอแนะช่วยเหลือห่างๆ และให้รู้สึกว่าเขาทำได้นะ" (บูงอ)

3. การมองในมุมบวก

การมองในมุมบวก คือ การที่ครูสตรีมุสลิมสมรสมีความพยายามในการหาข้อดีหรือมุมดี จากเหตุการณ์หรือสถานการณ์ปัญหาที่เกิดขึ้นกับตนเองและครอบครัว และทำให้ตนเองสามารถเผชิญปัญหาและใช้ชีวิตได้ดี ซึ่งในชีวิตครอบครัว มักพบกับอุปสรรคต่างๆ เช่น ความไม่เข้าใจกันของคนในครอบครัว การมีเวลาให้ลูก ปัญหาของลูกในแต่ละช่วงวัย เป็นต้น แต่ครูสตรีมุสลิมสมรสก็สามารถผ่านบททดสอบหรือปัญหาต่างๆ มาได้ด้วยดี เนื่องจากการเป็นคนที่มองในมุมบวก เวลาที่ประสบปัญหา จะใช้ความพยายามที่จะหาข้อดีหรือมุมดีๆ จากสถานการณ์ที่เกิดขึ้น เพราะสิ่งนั้นเป็นบททดสอบชีวิตและจะเป็นกำลังใจในการใช้ชีวิตต่อไป

จากข้อมูลการสัมภาษณ์ ทำให้ทราบว่าครูสตรีมุสลิมสมรสมีความเชื่อว่าปัญหาที่เข้ามาในชีวิตเป็นสิ่งที่เธอได้รับททดสอบให้ต้องเผชิญกับปัญหาให้ผ่านพ้นไป เปรียบเสมือนของขวัญที่พระเจ้ามอบให้ เพราะความลำบากหรือความทุกข์ทำให้ตนเองได้ใกล้ชิดกับพระเจ้ามากยิ่งขึ้น จึงได้ขอพร ให้ตนเองได้ทำความดีให้มากขึ้น และครูสตรีมุสลิมสมรสบางคนในช่วงวัยเด็กฐานะค่อนข้างลำบาก จะต้องช่วยทางบ้านทำขนมขายและทำงานหนักเพื่อแบ่งเบาภาระทางบ้านได้ และด้วยประสบการณ์ในอดีตจึงทำให้รู้สึกขอบคุณกับความลำบากที่เคยพบ และช่วยให้มีความอดทนมากขึ้นรับกับสถานการณ์ต่างๆ ได้ดี และทำให้เป็นคนมองในมุมบวก จึงฝึกให้เป็นคนที่เผชิญกับปัญหาต่างๆ เข้ามาได้ดี นอกจากครูสตรีมุสลิมสมรสเป็นคนที่มองในมุมบวกแล้ว และยังเป็นแบบอย่างที่ดีส่งผลให้ลูกซึมซับการมองในมุมบวกไปด้วย เพราะวิธีคิดที่ครูสตรีมุสลิมสมรสและครอบครัวฝึกมาโดยตลอดก็คือการมองในมุมบวก ดังคำกล่าวที่ว่า

> "การที่เรามองอะไรบวกๆ มันทำให้เรามีพลังในการทำอะไรได้อีกเยอะเลย เวลาเราเจอปัญหาเนี่ยะ ก็จะพยายามหาข้อดีจากตรงนั้น แล้วมันจะทำให้เราไม่คิดมาก ทำให้เราสบายใจ ยิ่งเราขอพรต่ออัลลอฮ์ด้วย ยิ่งทำให้เรามีพลังมากขึ้น คือจริงๆ ขอบคุณอัลลอฮ์ตลอดกับปัญหาทุกอย่างที่เข้ามานะ คิดว่าเป็นสิ่งที่เราต้องเจอ เพราะในความลำบากตรงนั้นมันจะมีความง่ายดายเสมอ" (บาจอ)
>
> "ตอนอยู่สาธิตทำให้เป็นคนที่คิดเป็นมากขึ้น เพราะเราไม่มีพ่อแม่มาคอยช่วยแล้ว เราต้องคิดเองทำเอง ตอนเราอยู่บ้าน เราต้องทำงานบ้านเยอะ และในสิ่งที่เราเจอบททดสอบเหมือนกับว่าอัลลอฮ์เตรียมมาให้เรา อัลลอฮ์เมตตา เพื่อให้เราเตรียมมาให้เราสามารถเจออะไรได้เยอะ" (ดุนยา)
>
> "สำหรับพี่จะเป็นคนที่มองอะไรในด้านบวกไว้ก่อนเสมอ เวลาเราเจอปัญหาจะถือว่าสิ่งนั้นเป็นของขวัญจากพระเจ้านะ คือความเมตตานะ แล้วพี่จะสอนลูกให้เค้าได้คิดบวกตลอด พอตอนนี้เวลาเค้าทำอะไรก็จะเป็นยังงั้น" (บูกู)

4. การได้รับความช่วยเหลือจากคนรอบข้าง

การได้รับความช่วยเหลือจากคนรอบข้าง คือ การที่ครูสตรีมุสลิมสมรสได้รับความช่วยเหลือในการดูแลจัดการในครอบครัวจากสามี ลูก และบุคคลใกล้ชิด โดยสามีมีส่วนช่วยในการจัดการดูแลลูกๆ ลูกก็มีส่วนช่วยในการช่วยเหลือแบ่งเบาภาระงานบ้าน

ซึ่งครูสตรีมุสลิมสมรสทุกคนมีบทบาทและหน้าที่มากมายที่จะต้องรับผิดชอบ ทั้งในฐานะภรรยา แม่ ลูก และเพื่อนร่วมงาน ในหลายๆ ครั้งที่จะต้องจัดการตนเองและพยายามที่จะจัดการเรื่องราวภายในครอบครัว แต่ด้วยภาระหน้าที่ บางครั้งมีงานประชุม อบรม จึงไม่มีเวลาในการที่จะดูแลคนในครอบครัว หรือบางคนในช่วงวันหยุดเสาร์อาทิตย์จำเป็นต้องออกไปช่วยงานสังคม จึงไม่มีเวลาได้อยู่กับครอบครัว ด้วยเหตุผลเหล่านี้บางครั้งครูสตรีมุสลิมสมรสไม่สามารถจัดการตนเองและในครอบครัวได้ แต่ด้วยความตั้งใจที่ดี ครูสตรีมุสลิมสมรสมักจะได้รับความช่วยเหลือจากคนรอบข้าง บุคคลใกล้ชิด โดยเฉพาะคนในครอบครัว ที่มีความเข้าใจและคอยให้ความช่วยเหลืออยู่เสมอ โดยมีสามีเป็นผู้ช่วยที่ดีในการดูแลลูก บ่อยครั้งที่สามีจะต้องไปรับไปส่งลูกที่โรงเรียน และคอยสอนการบ้าน ดูแลอาหารการกินให้กับลูกๆ ในเวลาที่ครูสตรีมุสลิมสมรสไม่มีเวลา รวมทั้งลูกและสามีมี

ส่วนช่วยในการดูแลงานบ้าน ซึ่งลูกแต่ละคนจะมีหน้าที่แตกต่างกันตามวุฒิภาวะ เช่น ล้างจาน กวาดบ้าน จัดห้องนอน ตากผ้า รดน้ำต้นไม้ กรอกน้ำใส่ขวด เป็นต้น รวมทั้งได้รับการช่วยเหลือจากญาติในการดูแลลูก ในช่วงที่ไม่มีเวลา ดังคำกล่าวที่ว่า

"แต่เวลาช่วงที่เราต้องไปอบรมไปประชุม อาบี (พ่อ) เขาก็จะสอนดูแลต่อสานต่อเขาก็ทำได้ดี บางครั้งทำได้ดีกว่าเราด้วยซ้ำไป เพราะเราเป็นคนที่ไม่ค่อยมีเวลา" (บินตัง)

"สามีเรา เขาจะหอมแก้มลูก เขาจะเล่นกับลูกเยอะ เล่นบอล เตะบอล แต่พอเราเหนื่อย เราอยู่กับลูกตลอดแล้วไง พอไปเที่ยวเราจะนั่งเฝ้าของมากกว่า ส่วนสามีจะเป็นฝ่ายเล่นกับลูก" (บูกู)

"ลูกๆ เค้าก็จะช่วยงานบ้าน ถึงแม้จะมีลูกชายนะ แต่เค้าดูแลตัวเองได้ ทำงานบ้านได้ อย่างบางคนช่วยกวาดบ้าน ทำกับข้าว ล้างจาน ถามว่ายากมั้ย ก็ไม่ยากสำหรับลูกชายนะ ทำได้ ตรงนี้ก็ช่วยงานเราได้เยอะ" (บีรู)

"เวลาที่เราไม่ทัน อย่างบางช่วงต้องอยู่ทำงานโรงเรียนจนค่ำก็มี ก็สามีเองก็ไม่ว่าง มีงานนอกบ้านก็จะมีแม่ยายคอยช่วยดูแลลูกให้ คือเค้าช่วยเราได้เยอะนะ" (ดุนยา)

5. การใช้เหตุผลในการแก้ไขปัญหา

การใช้เหตุผลในการแก้ไขปัญหา คือ การที่ครูสตรีมุสลิมสมรสพยายามควบคุมอารมณ์เชิงลบของตนเองและสมาชิกในครอบครัว และใช้วิธีการพูดคุยด้วยเหตุและผล ในการจัดการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น จากการสัมภาษณ์พบว่า เมื่อเกิดปัญหาในครอบครัว โดยเฉพาะปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างคู่สมรส ครูสตรีมุสลิมสมรสได้กล่าวถึงความพยายามควบคุมตนเอง ไม่ให้ใช้อารมณ์เชิงลบในการแก้ไขปัญหา เพราะในขณะที่ตนเองโกรธหรืออีกฝ่ายโกรธ หรือมีอารมณ์ไม่ดี การพูดจาในขณะที่มีอารมณ์เชิงลบ จะมีแต่การพูดจาที่ไม่ดี แสดงพฤติกรรมก้าวร้าวออกมา ดังนั้นเวลามีปัญหาระหว่างกัน จึงมักใช้วิธีการนั่งคุยกับสามี รีบเคลียร์ทำความเข้าใจให้ตรงกันในประเด็นปัญหานั้นๆ ด้วยเหตุและผลโดยจะไม่ทำให้อีกฝ่ายหนึ่งเกิดความไม่พอใจ ครูสตรีมุสลิมสมรสได้ให้ความเห็นตรงกันว่าจะใช้วิธีการพูดคุยกันตรงๆ แต่จะต้องรอให้อารมณ์ของอีกฝ่ายหรือแม้กระทั่งอารมณ์ของตนเองเย็นลงก่อน จึงจะมาพูดคุยกัน ดังคำกล่าวที่ว่า

"เวลามีปัญหากับสามีก็จะต้องมานั่งคุย รีบเคลียร์ให้เข้าใจกันเลย จับมือคุยเลยนะ วันนี้ทำอะไรๆ ที่เราไม่พอใจ บางทีเขาจะไม่พูด เพราะตอนนั้นเราอารมณ์ร้อน เขาจะรอให้เราอารมณ์เย็นก่อน แล้วค่อยมาพูดกัน" (บูงอ)

"ก็มีบ้างนะ เวลาเราไม่พอใจหรือโกรธกัน คือเราเองก็พยายามคุมอารมณ์ไม่ให้มันระเบิด ให้อารมณ์เย็นลงก่อน แล้วค่อยมานั่งคุยกันว่า มันผิดยังไง ไม่งั้นคงทะเลาะเป็นเรื่องใหญ่โตได้" (บีรู)

"แต่พอมีลูก เราจะใช้วิธีการนิ่งเงียบไม่ได้แล้ว เพราะมันจะกระทบต่อลูกหรือเปล่า เพราะฉะนั้นเราจะต้องเปิดใจตลอด เพราะว่าสิ่งที่ลูกซึมซับจากพ่อกับแม่มันมีอิทธิพลยิ่งใหญ่กับลูก เราจะใช้วิธีการนิ่งเงียบไม่ได้อีกแล้ว เพราะตอนนั้นเวลานิ่งเงียบมันก็กระทบแค่เธอกับฉัน แต่ตอนนี้ถ้านิ่งเงียบไม่รู้จะเป็นไง เพราะฉะนั้นเรามาหามติดีกว่า มาคุยกันด้วยเหตุและผลดีกว่า" (บุหลัน)

การให้ความหมายของครอบครัวเข้มแข็ง

ครอบครัวเข้มแข็ง คือ ครอบครัวที่นำหลักการของศาสนาอิสลามมาใช้ในการดำเนินชีวิตครอบครัว โดยที่สมาชิกภายในครอบครัวของครูสตรีมุสลิมสมรส มีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน มีการทำหน้าที่เพื่อเสริมสร้างความสมบูรณ์ในโครงสร้างต่าง ๆ ของครอบครัว

"คือครอบครัวที่ใช้หลักการของศาสนา หรือยึดหลักศาสนามาใช้ในชีวิตของตัวเองและสำคัญคือมาใช้ในชีวิตของครอบครัวให้ได้มากที่สุด เพราะอิสลามได้บอกทุกอย่างไว้หมดแล้วเกี่ยวกับการใช้ชีวิตครอบครัวยังไงให้สำเร็จ" (บูกู)

"เป็นครอบครัวที่รักกัน เอาใจใส่กัน คนเป็นพ่อเป็นแม่ทำหน้าที่ของตัวเองให้ดี ลูกก็ต้องทำหน้าที่ของตัวเองให้ดี แล้วก็จะต้องเอาอิสลามมาใช้ในชีวิตประจำวันของตัวเองให้ได้" (บินตัง)

ครูสตรีมุสลิมสมรสทุกคนให้ความเห็นที่มองไปในทิศทางเดียวกันว่า ครอบครัวจะเข้มแข็งได้ต้องอยู่บนหลักพื้นฐานของอิสลาม เริ่มตั้งแต่การหาคู่ครอง ควรจะหาคู่ครองที่ดี เมื่อแต่งงานกันแล้วควรใช้ชีวิตตามครรลองที่อิสลามได้กำหนดไว้ และเดินตามแนวทางของหลักศาสนาที่ได้กำหนดบทบาทหน้าที่ของสามี ภรรยา และลูกในการดำเนินชีวิต จะต้องเรียนรู้และเข้าใจกัน โดยพ่อแม่ต้องทำหน้าที่ของตนเองให้ดีที่สุดและเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับทุกคนในครอบครัว โดยสามีต้องเป็นผู้นำที่ดี นำคนในครอบครัวให้ไปสู่เป้าหมายของอัลอิสลามให้ได้ ทั้งในเรื่องของศาสนา การใช้ชีวิตในครอบครัว การแก้ไขปัญหาต่าง ๆ หากมีการทะเลาะกันก็ไม่ควรที่จะทะเลาะต่อหน้าลูก ควรเลี่ยงไม่ให้ลูกเห็นแบบอย่างไม่ดีของพ่อแม่ และควรอธิบายให้ลูกทราบถึงเหตุและผล รวมทั้งครอบครัวเข้มแข็งต้องเกิดจากความรักระหว่างกันในครอบครัว และการเอาใจใส่ดูแลซึ่งกันและกัน มีความจริงใจระหว่างกัน สิ่งสำคัญคือการเชื่อมโยงทุกอย่างเข้ากับศาสนาให้ได้มากที่สุด โดยเฉพาะการขอพรและการมอบหมายงานทุกอย่างให้กับพระเจ้า จึงทำให้สบายใจและรู้สึกมีพลัง ความเข้มแข็งขึ้นในจิตใจในการดำเนินชีวิตต่อไปได้ ดังคำกล่าวที่ว่า

"คิดว่ามีความสำคัญมากที่สุด และเป็นสิ่งที่ขาดไม่ได้ แล้วควรที่จะมาบนพื้นฐานของอิสลามนะ ตั้งแต่หาคู่กันเลย เรียนรู้ที่จะรู้จักกัน ที่จะแต่งงานกัน ตามครรลองของอัลอิสลามว่ายังไงก็ยังงั้น พอเราแต่งงานกันแล้วแน่นอนที่สุด คือจะต้องอยู่บนพื้นฐานของอัลอิสลาม" (บินตัง)

"ครอบครัวเข้มแข็งเป็นสิ่งที่ดีนะ เพราะว่าอย่างน้อยคือแบบอย่างทุกอย่าง มันอยู่ที่พ่อกับแม่ก่อนเป็นแบบอย่างที่ดีในเรื่องศาสนา การใช้ชีวิตในครอบครัว ไม่ทะเลาะต่อหน้าลูก พยายามอย่าโต้เถียงให้ลูกฟัง" (บีรู)

"สามีเนี้ยะ จะต้องเป็นผู้นำ เป็นผู้นำที่ดีที่สามารถพาเราแล้วก็ทั้งครอบครัวไปสู่อัลอิสลามให้ได้นะ สำคัญคือเรื่องศาสนา การใช้ชีวิต การทำงานต่างๆ ก็ต้องเอาหมด ถามว่ายากมั้ย ก็ยากนะ แต่ถ้าทำได้ชีวิตครอบครัวก็จะสมบูรณ์แบบ" (บูกู

องค์ประกอบของครอบครัวเข้มแข็ง

จากการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ครูสตรีมุสลิมสมรส พบว่า องค์ประกอบของครอบครัวเข้มแข็ง ประกอบด้วย 1) การนำหลักศาสนาอิสลามมาใช้ในชีวิต 2) ความสามารถในการจัดการความเครียดและวิกฤต 3) การแสดงความรักอย่างเปิดเผยและให้กำลังใจคนในครอบครัว 4) การใช้เวลาร่วมกันในครอบครัว 5) การช่วยเหลือดูแลเอาใจใส่ซึ่งกันและกัน 6) การเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม 7) การเชื่อฟังสามี และ 8) การสื่อสารเชิงบวก ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. การนำหลักศาสนาอิสลามมาใช้ในชีวิต

การนำหลักศาสนาอิสลามมาใช้ในชีวิต คือ การที่ครูสตรีมุสลิมสมรสได้นำหลักคำสอนทางศาสนาอิสลามมาใช้ในการดำเนินชีวิตตนเองและการใช้ชีวิตในครอบครัว ซึ่งศาสนาเป็นสิ่งที่มีความสำคัญมากสำหรับชีวิตครอบครัวของครูสตรีมุสลิมสมรส ซึ่งจากผลการสัมภาษณ์พบว่า ครูสตรีมุสลิมสมรสมีการนำหลักศาสนามาใช้กับชีวิตของตนเองและครอบครัวในทุกอิริยาบทของชีวิต เมื่อพิจารณาในช่วงวัยเด็กพบว่า พ่อแม่ของครูสตรีมุสลิมสมรสจะคอยปลูกฝังความรู้ความเข้าใจด้านศาสนาแก่ลูกทุกคน เนื่องจากมองว่าการที่สมาชิกทุกคนในครอบครัวยึดหลักคุณธรรมจริยธรรมตามหลักการศาสนาจะทำให้ชีวิตประสบความสำเร็จทั้งในโลกนี้และโลกหน้า ดังคำกล่าวที่ว่า

> "ที่บ้าน (พ่อแม่) ก็จะเน้นย้ำนะว่า ศาสนาสำคัญนะ อย่าทิ้งนะ ต้องเอาใช้ตลอดเวลานะต่อไปข้างหน้าถ้ามีสามีมีครอบครัวก็อย่าทิ้งนะ เพราะจะเป็นสิ่งที่ทำให้ชีวิตมีความบารอกัต (ประเสริฐ) และมีความสงบสุข" (บูกู)
>
> "บาบอ (พ่อ) จะสอนลูกๆ เรื่องการละหมาด การใช้ชีวิตตามสุนนะฮ์นบี การใช้ชีวิตครอบครัว การปฏิบัติหน้าที่ เรื่องอามานะ (ความรับผิดชอบ) และต้องทำหน้าที่ของตัวเองให้ดีที่สุด ส่วนลูกชายก็พยายามเอาแบบอย่างจากบาบอ" (บีรู)

และเมื่อมามีชีวิตครอบครัวเป็นของตนเองก็ยังคงนำหลักการทางศาสนานี้มาใช้ในการอบรมเลี้ยงดูลูก เพราะเป็นพื้นฐานของชีวิต ให้ตระหนักในการมีอยู่ของพระเจ้า การทำความดี จะทำให้ชีวิตมีแนวทางและเป้าหมายที่ชัดเจนและมีความสงบสุข รวมทั้งใช้ในการแก้ไขปัญหาไม่ว่าจะเป็นปัญหาครอบครัว ปัญหาเพื่อนร่วมงาน ปัญหาการทำงาน ฯลฯ ร่วมกับการขอพร การมอบหมายทุกสิ่งต่อพระเจ้าและการละหมาด ซึ่งเป็นสิ่งที่ทำให้คลายความกังวลได้ โดยปัญหาทุกอย่างจะดีขึ้นอย่างรวดเร็วและทำให้สบายใจมากขึ้น ดังคำกล่าวที่ว่า

> "ตอนนี้เด็กๆ ก็จะปลูกฝังเรื่องศาสนา เรื่องละหมาด เรื่องอัลลอฮ์ (พระเจ้า) อ่านอัลกุรอาน แต่ก็เรื่องละหมาดเขาก็จะไม่ขาด เวลาขับรถไปส่งลูกเรียนก็จะพยายามพูดคุยเรื่องอัลอิสลามอยู่ตลอด เวลากินข้าวอะไรต่างๆ" (บินตัง)
>
> "เราจะสอนลูกด้วยเหตุผล เราจะสอนลูกด้วยคุณธรรมจริยธรรมว่าถ้าลูกทำในสิ่งที่ดี อัลลอฮฺก็จะตอบแทนสวรรค์ให้ แต่ถ้าลูกทำในสิ่งที่ไม่ดีมลาอิกัต (ทูต) ข้างซ้ายก็จะบันทึกนะมันก็จะหนักบนตราชั่งในวันอาคิเราะฮฺ (โลกหน้า) แล้วอัลลอฮฺก็จะลงโทษ แล้วเราก็จะมีการเล่านิทานให้ลูกฟังเรื่องคุณธรรมจริยธรรม" (ดุนยา)

"สำหรับเราเนี้ยะ จะพยายามเอาอิสลามมาใช้กับชีวิตตนเองและครอบครัวเลยนะ เพราะมันสำคัญนะ เหมือนเวลาเราเครียด กังวล มีปัญหาที่บ้านหรือปัญหาที่โรงเรียนเนี้ยะ ก็จะเอามาใช้แก้ปัญหา แล้วมันก็ได้ผล มันทำให้เราสบายใจ โดยเฉพาะเวลาละหมาดช่วยได้เยอะ" (บาจอ)

2. ความสามารถในการจัดการความเครียดและวิกฤต

ความสามารถในการจัดการความเครียดและวิกฤต คือ การที่ครูสตรีมุสลิมสมรสสามารถที่จะเผชิญปัญหาความเครียดและวิกฤตที่ผ่านเข้ามาในชีวิตได้ด้วยกับการอดกลั้นอดทนและการขอความช่วยเหลือจากพระเจ้า ซึ่งจากการสัมภาษณ์พบว่า เมื่อพบปัญหาอุปสรรคต่างๆ จะพยายามเข้าใจปัญหา หาทางออกของปัญหา ร่วมกับการขอพร ขอความช่วยเหลือจากพระเจ้า และอดทนต่อปัญหาที่เข้ามา ดังคำกล่าวที่ว่า

"ถ้าถามว่าเรามีปัญหาไหม มีแน่นอน แต่สิ่งแรกที่มักจะทำ หมายถึงตัวเราเองและครอบครัว คือ เรามักจะมานั่งคิดก่อนว่า ปัญหานั้นคืออะไร มันมาได้ยังไง แล้วเราจะแก้ปัญหานั้นยังไง ค่อยๆคิดทีละสเตป สำคัญก็คือเรามองว่าปัญหาต่างๆ พระเจ้าเท่านั้นที่ช่วยเราได้ ก็จะขอดุอา (ขอพร) ควบคู่กับการแก้ปัญหาจากเรา" (ดุนยา)

"ครอบครัวเราก็มีวิกฤตนะ บางทีก็ต้องอดทนกับปัญหาตรงนั้นนาน แต่ก็ไม่เป็นไร เรามีอัลลอฮ์ (พระเจ้า) ไม่ต้องกลัว ทุกอย่างจะผ่านไปได้ด้วยกับความช่วยเหลือจากอัลลอฮ์" (บินตัง)

3. การแสดงความรักอย่างเปิดเผยและให้กำลังใจคนในครอบครัว

การแสดงความรักอย่างเปิดเผยและให้กำลังใจคนในครอบครัว คือ การที่สมาชิกในครอบครัวของครูสตรีมุสลิมสมรสมีการแสดงพฤติกรรมระหว่างกันที่แสดงออกถึงความรัก ความห่วงใยกันอย่างเปิดเผย และมีการให้กำลังใจซึ่งกันและกันในครอบครัว

ครอบครัวของครูสตรีมุสลิมสมรสจะมีการแสดงความรักกันในครอบครัวอยู่เสมอ โดยจะมีการให้สลามหรือการจับมือ การกอดกัน การหอมแก้มระหว่างบุคคลในครอบครัว โดยก่อนที่จะออกไปทำงาน หรือลูกจะออกไปโรงเรียนจะเป็นช่วงเวลาของการแสดงความรักกันบ่อยที่สุด โดยพวกเธอกล่าวว่า เธอกับสามีจะกอดกัน หอมแก้มกัน โดยไม่มีการปกปิดลูกๆ แต่จะแสดงให้ลูกเห็นเพื่อให้ลูกๆ ได้ซึมซับว่าการแสดงความรักกันในครอบครัวเป็นเรื่องปกติที่ควรจะมีขึ้นในครอบครัว พวกเธอกล่าวว่าการที่บุคคลในครอบครัวห่วงใยกัน มีการกอดกันเป็นประจำจะทำให้ความสัมพันธ์ในครอบครัวแน่นแฟ้น และทำให้รับรู้ว่าทุกคนต่างรักและห่วงใยซึ่งกันและกัน ดังคำกล่าวที่ว่า

"ส่วนใหญ่ก่อนจะไปโรงเรียนและกลับบ้านก็จะสลามกัน ต้องหอมแก้มด้วย ส่วนเรากับสามีก็สลามหอมแก้มกัน ทำให้ลูกๆ เห็น จะเกิดความเคยชิน" (บีรู)

"เวลาที่เรากอดกัน หอมกัน ก็จะทำให้ลูกเห็นเลยนะ เค้าจะได้มองว่า เออ มันเป็นเรื่องปกติของครอบครัวเรานะ ลูกเองเค้าก็จะได้ซึมซับแบบนี้ไปด้วย คือมันดี" (บาจอ)

นอกจากนี้ ครอบครัวครูสตรีมุสลิมสมรสมีการให้กำลังใจกันในครอบครัวด้วยกับการให้ของขวัญ เช่น การซื้อหนังสือ การซื้อกระเป๋า ของใช้ต่าง ๆ ให้สมาชิกในครอบครัว และหากสมาชิกในครอบครัวมีปัญหา หรือท้อแท้กับอุปสรรคต่าง ๆ จะมีการปลอบโยน เข้ามากอดและใช้คำพูดดี ๆ เพื่อเป็นกำลังใจระหว่างกันในครอบครัว ดังคำกล่าวที่ว่า

"คือเราจะเป็นคนที่ชอบซื้อหนังสือเป็นของขวัญให้ลูก คุยกับคุณพ่อเค้าอยู่เสมอว่า ถ้าเราจะให้ของขวัญลูก ให้หนังสือดีที่สุด คือตัวเค้าเอง ลูกๆ ก็ชอบอ่านหนังสือจะให้เค้าเลือกเลยว่าอยากได้เล่มไหน เราก็จะซื้อให้ เพราะเป็นการลงทุนที่ดีที่สุด ก็จะให้ของขวัญกันบ่อย เป็นกำลังใจให้เค้าตั้งใจเรียน" (ดุนยา)

"อย่างวันก่อนเค้า (ลูก) เจอปัญหาเกี่ยวกับเรื่องเรียน เค้าก็บอกเรานะว่ามีปัญหายังงี้ๆ เราเองก็ได้ให้คำแนะนำ พูดปลอบใจให้กำลังใจเค้า ก็คุยกันสักพักใหญ่ๆเลยหละ แล้วเค้าก็เข้าใจนะ ว่าจะตั้งใจเรียนต่อ คือคนนี้ไม่ได้อยู่กับเรา เค้าอยู่หอพัก เราก็จะโทรคุยกันมากกว่า แต่ถ้ามีเวลาเราก็จะไปหาเค้าทุกอาทิตย์นะ" (บินตัง)

4. การใช้เวลาร่วมกัน

การใช้เวลาร่วมกัน คือ การที่สมาชิกทุกคนในครอบครัวได้ใช้เวลาในการทำกิจกรรมร่วมกัน ได้อยู่พร้อมหน้ากันในครอบครัว ซึ่งการใช้เวลาร่วมกันในครอบครัวมีความสำคัญมากสำหรับทุกครอบครัว เนื่องจากเป็นช่วงเวลาที่ทุกคนได้อยู่พร้อมหน้ากัน ได้ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน จากการศึกษาพบว่า ครอบครัวของครูสตรีมุสลิมสมรสมักใช้เวลาร่วมกันในครอบครัวในช่วงเวลาของการรับประทานอาหารเป็นหลัก โดยเฉพาะช่วงอาหารมื้อเช้าและมื้อเย็น แต่หากในช่วงวันหยุดเสาร์อาทิตย์ก็จะรับประทานอาหารพร้อมกันทั้งสามมื้อ ซึ่งเป็นความพยายามของครูสตรีมุสลิมสมรสที่จะให้สมาชิกทุกคนในบ้านได้ร่วมรับประทานอาหารพร้อมกัน พูดคุย ปรึกษาหารือ เพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน จึงนับได้ว่าเป็นช่วงเวลาที่ดีที่สุดของครอบครัว และในช่วงของวันหยุดยาว หรือช่วงปิดภาคเรียน ทุกคนในครอบครัวจะพากันไปท่องเที่ยวสถานที่ต่างๆ เพื่อเป็นการพักผ่อนและใช้เวลาในการเดินทางร่วมกัน ทำให้สัมพันธภาพในครอบครัวแน่นแฟ้นมากยิ่งขึ้น และบางครอบครัวก็จะใช้เวลาอยู่ร่วมกันในช่วงเวลาของการดูโทรทัศน์ แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน และช่วงเวลาของการการปฏิบัติศาสนกิจพร้อมกัน เพราะเป็นช่วงเวลาที่สามารถปลูกฝังให้ความรู้เกี่ยวกับศาสนาให้สมาชิกในครอบครัวได้เข้าใจและนำมาปฏิบัติได้ ดังคำกล่าวที่ว่า

"เวลาปิดเทอม ก็จะพากันเที่ยว แล้วแต่ว่าจะไปเที่ยวตรงไหน ก็ต้องดูเวลาถ้าพ่อเขาว่างปุบ ก็จะพาไปเลย ไปเที่ยวด้วยกัน ลูกๆ ก็จะสนุกกัน" (บีรู)

"แต่การรับประทานอาหารเช้าจะบ่อย กินข้าวพร้อมกันตลอด จะมานั่งคุยกันหลังละหมาดอีชา (สองทุ่ม) ตลอด คุยทุกเรื่อง" (บูงอ)

"ครอบครัวเราเที่ยวกันบ่อยมาก อย่างไปมาเลก็ไปบ่อยเพราะลูกชายเรียนอยู่เคแอล ก็จะพากันไปทั้งครอบครัว ทั้งญาติพี่น้องเลยนะ พอเวลานั่งรถก็จะได้คุยกัน ได้สอนกัน คือมันดี" (บาจอ)

5. การช่วยเหลือดูแลเอาใจใส่ซึ่งกันและกัน

การช่วยเหลือดูแลเอาใจใส่ซึ่งกันและกันในครอบครัว คือ การที่สมาชิกในครอบครัวมีการช่วยเหลือ เอาใจใส่และดูแลซึ่งกันและกัน ไม่ผลักภาระงานให้คนใดคนหนึ่ง แต่ช่วยเหลือเพื่อแบ่งเบาภาระงานภายในบ้านด้วยกัน

ซึ่งครูสตรีมุสลิมสมรสมีบทบาทหน้าที่มากมายทั้งภรรยา แม่ และเป็นครูสอนหนังสือที่โรงเรียน จึงไม่ค่อยมีเวลาในการจัดการภายในครอบครัว เนื่องจากติดภารกิจงานต่อเนื่องในโรงเรียน แต่มักได้รับความช่วยเหลือจากคนในครอบครัว โดยเฉพาะสามีที่มีความเข้าใจและคอยให้ความช่วยเหลือในการดูแลลูก และงานในบ้านเท่าที่สามีสามารถช่วยได้ รวมทั้งคอยดูแลเอาใจใส่ ให้การสนับสนุนในการทำงานโดยตลอด ลูกก็สามารถช่วยเหลือตนเองได้ เช่น เรื่องการจัดเรื่องเสื้อผ้า อาหารการกิน การช่วยงานบ้าน การกวาดบ้าน การจัดห้องนอน การรดน้ำต้นไม้ เป็นต้น นอกจากนี้ลูกแต่ละคนมักจะช่วยเหลือดูแลซึ่งกันและกัน เช่น พี่ดูแลน้อง พี่ให้คำปรึกษาน้อง สอนการบ้าน ดูแลเรื่องอาหารการกิน เป็นต้น ในขณะที่ครูสตรีมุสลิมสมรสเองก็คอยให้ความช่วยเหลือและเอาใจใส่สมาชิกในครอบครัวอยู่เสมอ ทั้งการดูแลและสนับสนุน เข้าใจสามีในการทำงาน และคอยดูแลกิจวัตรประจำวันของสมาชิกในครอบครัว ดังคำกล่าวที่ว่า

> "ปกติยอ (สามี) ก็จะช่วยอะไรที่เราทำไม่ทัน บางทีเราต้องรีบไปตอนเช้า ล้างจานไม่ทัน เขาจะช่วยล้างให้ ตากผ้าไม่ทันก็ช่วยตากผ้าให้" (บูงอ)
>
> "ลูกสาวจะมีตารางเลย ตารางรายวันว่าจะต้องทำอะไร โดยช่วยกันคิด อะไรที่เขาสามารถทำได้ เช่น รดน้ำต้นไม้ จัดห้องนอนซีตี ห้องแม่ ทิ้งขยะ กวาดบ้าน และคุณยายจะมีส่วนในการจัดบ้าน ดูแลภายในบ้านให้ แต่ว่าเรื่องที่เราทำเองทุกอย่างคือเสื้อผ้านี้แหละ ลูกสาวจะช่วยตรงวันหยุด จะช่วยเรื่องเสื้อผ้า" (ดุนยา)
>
> "อย่างเรามีลูกหลายคน ทำงานบ้านคนเดียวไม่ทันแน่ ลูกก็จะเป็นคนช่วยงานบ้านได้เยอะ ช่วยดูแลน้อง อย่างคนพี่ก็จะดูแลน้อง ตักข้าวให้น้อง สอนการบ้านน้อง คือพี่จะต้องเป็นแบบอย่างให้น้องเห็น" (บูกู)

6. การเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม

การเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม คือ การที่ครูสตรีมุสลิมสมรสมีส่วนร่วมเป็นส่วนหนึ่งในการขับเคลื่อนงานทางสังคม ซึ่งเป็นงานที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม เป็นการช่วยเหลือคนในชุมชน ช่วยเหลือสังคม เพื่อให้สังคมมีการพัฒนามากยิ่งขึ้น

ครูสตรีมุสลิมสมรสนอกจากจะต้องทำหน้าที่ดูแลคนในครอบครัวให้มีความสุขและอยู่ในหลักการศาสนาแล้ว ยังต้องทำหน้าที่ในการช่วยเหลือสังคม เพราะเชื่อว่าทำให้ครอบครัวดีอย่างเดียวนั้นยังไม่เพียงพอ แต่ต้องสนับสนุนให้สังคมดีตามไปด้วย และที่สำคัญอิสลามให้ความสำคัญกับการช่วยเหลือสังคม ดังนั้นครูสตรีมุสลิมสมรสจึงพยายามเข้าร่วมทำกิจกรรมทางสังคม โดย การเข้าไปเป็นสมาชิกของคณะกรรมการชมรมครูมุสลีมะฮ์ของจังหวัดตนเอง ซึ่งมีการจัดกิจกรรมเป็นประจำเกี่ยวกับสตรีและเยาวชน บางคนได้รับเชิญเป็นวิทยากรบรรยายในงานสำคัญ โดยสามีให้การ

สนับสนุนในการทำกิจกรรมทางสังคม เพื่อเป็นแบบอย่างและปลูกฝังลูก ๆ ให้ทำกิจกรรมเพื่อสังคม เพราะมองว่าสังคมเป็นสิ่งที่ทุกคนต้องช่วยกันดูแลและช่วยเหลือ ดังคำกล่าวที่ว่า

"ครอบครัวเราดีอย่างเดียวไม่พอนะ เราต้องช่วยให้สังคมดีด้วย ไม่งั้นก็แย่ จริงๆ อิสลามเราก็สอนนะ ว่าทุกคนจะต้องช่วยเหลือสังคม คนดีๆ เสียสละก็เยอะมีให้เห็น" (บินดัง)

"ใช่คะ ก็อยู่ในตำแหน่งช่วยเหลืองานพบปะข้าราชการมุสลีมะฮ์บ้าง อยู่ในชมรมมุสลีมะฮ์ยะลานะคะ แล้วก็ช่วยในเวลาที่ ส่วนใหญ่จะรับตำแหน่งของกิจกรรมเยาวชน ดูแลเยาวชน ก็ยังช่วยได้ไม่เต็มที่คือต้องทำในหลายๆ ตำแหน่ง" (ดุนยา)

"สิ่งนี้ก็ทำให้ลูก ๆซึมซับว่าเราไม่ได้มีหน้าทีแค่เรื่องเรียนอย่างเดียว เราต้องช่วยเหลือสังคม เพราะว่าสังคมก็เป็นสังคมที่อัลลอฮฺให้เราดูแล เราต้องมีส่วนในการรับผิดชอบ" (ดุนยา)

7. การเชื่อฟังสามี

การเชื่อฟังสามี คือ การน้อมรับเชื่อฟังและทำตามในสิ่งที่สามีบอกกล่าว หรือสิ่งที่สามีได้วางแผนเอาไว้ว่าในครอบครัวจะต้องปฏิบัติอะไรบ้าง สิ่งไหนควรทำหรือไม่ควรทำ

ซึ่งการเชื่อฟังสามีเป็นสิ่งที่สำคัญมากสำหรับชีวิตครอบครัวและการครองชีวิตคู่ ที่ภรรยาจะต้องเชื่อฟังสามี เพราะหลักการศาสนาได้ระบุถึงหลักการที่ทุกคนในฐานะภรรยาจะต้องปฏิบัติและยึดถือเป็นสำคัญนั่นก็คือการเชื่อฟังและปฏิบัติตามที่สามีได้วางแผนไว้ เพราะถือว่าหากเชื่อฟังสามี ชีวิตจะมีแต่ความดีงามเข้ามาในชีวิต ดังนั้นครูสตรีมุสลิมสมรสจึงให้สิทธิทั้งหมดแก่สามี โดยมองว่าสามีถูกที่สุดเสมอ เพราะอิสลามสอนให้ภรรยาต้องเชื่อฟังสามี เพราะสามีจะต้องแบกรับหน้าที่ทั้งหมดที่เขาควรจะต้องทำ โดยการดูแลลูกและภรรยาให้ดีที่สุด เพราะเชื่อว่าสามีเป็นคนมีความรับผิดชอบ สามารถนำครอบครัวไปสู่ความดีประสบความสำเร็จในชีวิตทั้งในโลกนี้และโลกหน้า ดังนั้นถ้าสามีของเธอบอกให้ทำอะไรเธอก็จะทำตาม ชีวิตครอบครัวของเธอจึงมอบสิทธิให้สามีทุกอย่าง เพราะเชื่อว่าสามีสามารถเป็นผู้นำที่ดีได้ ดังคำกล่าวที่ว่า

"ถึงแม้เราจะเป็นคนทำงาน แต่เรายึดหลักว่าต้องเชื่อฟังสามี ที่บ้านก็จะสอนตั้งแต่เด็กเรื่องการตออัต (เชื่อฟัง) สามี เพราะเป็นสิ่งที่ศาสนาได้บอกและมีความสำคัญสำหรับชีวิตคู่มาก คือถ้าเชื่อฟังและทำตามชีวิตก็จะดี แต่จะต้องไม่ขัดกับหลักการศาสนาด้วยนะ" (บีรู)

"ตั้งแต่แต่งงานแล้วว่า เราจะให้สิทธิทั้งหมดแก่สามี คือโดยปกติจะเป็นคนมั่นใจในตนเองมาก ถ้ามีโอกาสเราต้องชี้แจง เราต้องคุย ต้องบอกเหตุผลต้องยังไงก่อน แต่ว่าชีวิตครอบครัวเราไม่ใช่แบบนั้น สามีจะถูกที่สุดเสมอ" (บูกู)

"จริงๆ คนเป็นสามีนี้งานหนักนะ เพราะเค้าจะต้องดูแลทุกอย่าง ทั้งภรรยา แม่ของเค้าเอง และลูก หาปัจจัยยังชีพมาให้ครอบครัว เป็นแบบอย่าง ต่างๆ นานา ต้องแบกรับหน้าที่เพื่อจะทำให้ครอบครัวมีความสุข โดยเฉพาะการพาทุกคนไปสู่เป้าหมายก็คือ สวรรค์ในโลกหน้า" (บูงอ)

8. การสื่อสารเชิงบวก

การสื่อสารเชิงบวก คือ การที่บุคคลในครอบครัวมีการแสดงพฤติกรรมต่อกันที่ดี ทั้งสีหน้า แววตา ท่าทาง และมีการพูดคุยกันอย่างตรงไปตรงมา จริงใจ รวมทั้งมีการรักษาน้ำใจของคนในครอบครัว

การสื่อสารกันในครอบครัว เป็นสิ่งที่มีความสำคัญเพราะเป็นการสื่อถึงความผูกพันกันในครอบครัว ผลการสัมภาษณ์พบว่าช่วงเวลาที่มีการสื่อสารบ่อยมากที่สุด คือ ช่วงเวลาของการรับประทานอาหารเช้าและอาหารเย็น เพราะเป็นช่วงเวลาที่ทุกคนในบ้านอยู่พร้อมหน้าพร้อมตากัน รวมทั้งช่วงเวลาของการไปรับส่งลูกไปโรงเรียน การดูทีวี การปฏิบัติศาสนกิจ เป็นช่วงเวลาที่คนในครอบครัวมีการพูดคุย ปรึกษาหารือกัน แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน สิ่งสำคัญเป็นการมองว่าควรให้โอกาสลูกๆ ได้แสดงความคิดเห็น ได้มีส่วนร่วมในการแบ่งปันประสบการณ์ของตนเอง และรับฟังสมาชิกในครอบครัวให้มาก การพูดคุยกันควรเป็นการพูดคุยอย่างตรงไปตรงมา จริงใจและเปิดเผย บางครอบครัวจะแสดงให้ลูกรับรู้ว่าตนเองรู้สึกอย่างไร คิดอย่างไร ซึ่งจะทำให้สมาชิกในครอบครัวรับรู้ถึงความจริงใจและการเปิดเผยซึ่งกันและกัน ดังคำกล่าวที่ว่า

> "เวลาขับรถไปส่งลูกเรียนก็จะพยายามพูดคุยเรื่องอัลอิสลามอยู่ตลอด เวลากินข้าวอะไรต่างๆ ก็จะคุยกัน" (บินตัง)
>
> "เราเองก็เป็นคนที่เปิดกับลูก เรามองว่าให้เขามีโอกาสให้เขาได้แสดงความเห็น เขาสามารถแชร์ประสบการณ์ต่างๆ ได้" "และสิ่งสำคัญอย่างก็คือ อายเมสเสจ เราจะบอกให้เขารู้ว่าตอนนี้เรารู้สึกอย่างไร บอกไปว่าเราตอนนี้เรารู้สึกเหนื่อยนะ ก็บอกให้เขารู้" (ดุนยา)
>
> "ช่วงของการทานข้าวเช้ากับเย็น จะเป็นช่วงของการที่คนในบ้านจะได้คุยกันบ่อยที่สุด เพราะว่าทุกคนได้อยู่พร้อมหน้ากัน แล้วก็เวลาเราสอนลูก สอนอัลกุรอาน ละหมาด อ่านอัลกุรอานนี้ ก็จะเป็นช่วงที่ได้คุยกัน" (บีรู)

เงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวของครูสตรีมุสลิมสมรสที่นำไปสู่ความเป็นครอบครัวเข้มแข็ง

จากการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า เงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวของครูสตรีมุสลิมสมรสที่นำไปสู่ครอบครัวเข้มแข็ง สามารถแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ 1) เงื่อนไขจากตัวบุคคล คือ การที่บุคคลสามารถจัดการตนเองและในครอบครัวได้ ซึ่งเกิดจากตัวบุคคลนั้นๆ เป็นผู้ที่กระทำจนตัวเองสามารถจัดการได้ดี และ 2) เงื่อนไขทางสังคม คือ การที่บุคคลสามารถจัดการตนเองและในครอบครัวได้ เกิดจากสิ่งภายนอกตัวบุคคลนั้นๆ หรือเกิดจากปัจจัยทางสภาพแวดล้อมที่ทำให้ตนเองสามารถจัดการได้ดี ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

เงื่อนไขสาเหตุจากตัวบุคคล

จากการศึกษาพบว่า เงื่อนไขสาเหตุจากตัวบุคคลที่ทำให้ครูสตรีมุสลิมสมรสสามารถจัดการตนเองและจัดการภายในครอบครัว มี 7 สาเหตุ ได้แก่ 1) มีความรับผิดชอบ 2) มีการบริหาร

และจัดการเวลาที่ดี 3) มีความเป็นผู้นำ 4) มีวินัย 5) มีการมองโลกในแง่ดี 6) มีความมั่นใจในตนเอง 7) มีความหวังในการดำเนินชีวิต และ 8) มีความสามารถในการปรับตัวต่อปัญหา ซึ่งแต่ละเงื่อนไขสาเหตุมีรายละเอียดดังนี้

1. มีความรับผิดชอบ

มีความรับผิดชอบ คือ การที่ครูสตรีมุสลิมสมรสมีความตระหนักในบทบาทหน้าที่ของตนเอง โดยต้องมีความรับผิดชอบต่องานของตนเอง และการช่วยเหลือแบ่งเบาภาระงานของครอบครัว

จากการศึกษาพบว่า ครูสตรีมุสลิมสมรสส่วนใหญ่จะต้องมีหน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบตั้งแต่วัยเด็ก โดยการช่วยแม่ทำขนมขายก่อนออกไปโรงเรียนทุกเช้าของทุกวัน เป็นการช่วยเหลือและแบ่งเบาภาระให้กับครอบครัว โดยส่วนใหญ่พบว่าจะต้องตื่นแต่เช้ามาช่วยแม่ทำขนม ต้องเอาขนมไปส่งตามร้านค้าต่าง ๆ ก่อนไปโรงเรียน และกลับมาจากโรงเรียนก็ต้องช่วยแม่เตรียมวัตถุดิบสำหรับทำขนมขายในวันรุ่งขึ้น และยังต้องรับผิดชอบในการดูแลงานในบ้าน ดูแลน้อง บางคนต้องช่วยพ่อกับแม่ทำงาน เพราะฐานะทางบ้านค่อนข้างยากจน และในส่วนของการเรียนของครูสตรีมุสลิมสมรสมักเป็นคนตั้งใจเรียน และทำกิจกรรมในโรงเรียนค่อนข้างมาก ดังนั้นเมื่อแต่งงานมีครอบครัวจึงส่งผลให้ตนเองเป็นคนที่มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ เนื่องจากได้รับการฝึกฝนตั้งแต่เด็ก จึงสามารถดูแลสามี ดูแลลูก ดูแลงานทุกอย่างภายในบ้าน รวมทั้งการมีความรับผิดชอบในหน้าที่การงานของตนเองได้ดี ดังคำกล่าวที่ว่า

> "5-6 ขวบ ก็จะต้องเอาข้าวเหนียวไปวางไว้ ต้องเอาข้าวเหนียวที่คุณแม่ทำเสร็จซึ่งคุณแม่จะตื่นตั้งแต่ตีสาม แล้วเราก็จะต้องเอาพวกข้าวเหนียว พวกขนมที่เขามักจะกินกันตอนเช้าไปวางไว้ที่ร้าน" (บุหลัน)
>
> "ในวัยประถม มัธยมต้องทำข้าวยำ ช่วยมามาตลอด ก็เอาไปตั้งข้างนอก ขายประมาณ 5-6 ที่ ซึ่งตอนนั้นก็ต้องรับผิดชอบไปตั้งไปวางแล้วก็ขายของ" (บินตัง)
>
> "ช่วงเรียนประถมต้องดูแลน้อง ต้องทำงานบ้าน เราทำเป็นหมดทั้งงานบ้าน งานทำนา" "ส่วนกิจกรรมก็เอาทุกอย่างเลย ทำหมด ทั้งการแสดงต่างๆ ของโรงเรียนเอาหมด เป็นหมด เราเป็นคนที่ลุยมาก ถ้าเป็นลูกเสือ เราเป็นหัวหน้าหมู่ เวลาแสดงก็เป็นแกนนำของเพื่อน" (บูงอ)

2. มีการบริหารและจัดการเวลาที่ดี

มีการบริหารและจัดการเวลาที่ดี คือ การที่ครูสตรีมุสลิมสมรสมีความสามารถในการจัดแบ่งเวลาและบริหารเวลาในการทำภาระงานต่างๆ ได้ดี สามารถจัดสรรเวลาสำหรับการทำงานและเวลาในการดูแลสมาชิกในครอบครัวได้อย่างสมดุล

จากการสัมภาษณ์พบว่า ตั้งแต่ในวัยเด็กครูสตรีมุสลิมสมรสจะต้องมีความรับผิดชอบในการช่วยเหลืองานของทางบ้าน และการเป็นเด็กที่เรียนดี มีความขยันและเป็นนักกิจกรรมของโรงเรียนอยู่เสมอ ทำให้สามารถบริหารจัดการเวลาได้ดี สามารถทำคะแนนได้ดี และยิ่งทำกิจกรรมมาก ก็จะยิ่งเกิดผลดีต่อตัวเอง เนื่องจากทำให้รู้จักการบริหารเวลา การแบ่งเวลามากขึ้น เพราะมี

หน้าที่ที่จะต้องรับผิดชอบหลายอย่าง และเมื่อใช้ชีวิตครอบครัวจึงส่งผลให้ตนเองสามารถบริหารเวลาได้ดี มีบางครั้งที่ไม่สามารถจัดการเวลาได้ แต่ก็ได้รับความช่วยเหลือจากคนในครอบครัวและเพื่อนร่วมงานอยู่เสมอ จึงส่งผลมาสู่งานในปัจจุบันว่าจะต้องพยายามทำงานโรงเรียนให้เสร็จ ตั้งแต่ที่ทำงานก่อนที่จะกลับบ้านในช่วงเย็น เพราะจะได้มีเวลาในการดูแลงานในบ้าน ดูแลสมาชิกในครอบครัวได้เต็มที่ ไม่นำเรื่องงานจากโรงเรียนกลับมาทำที่บ้าน เพราะจะให้ความสำคัญกับการใช้เวลาอยู่ร่วมกันในครอบครัว ดังคำกล่าวที่ว่า

"เป็นคนที่ทำกิจกรรมพอสมควร แต่รู้ไหมว่ายิ่งทำกิจกรรมเยอะ แต่ผลการเรียนดีนะ มันทำให้เราต้องพยายามจัดสรรเวลาให้เป็น กลายเป็นว่าผลออกมาดีสะอีก" (ดุนยา)

"หลังจากเลิกงาน ก็ตระเวนหาของว่าง ว่าวันนี้ลูกจะกินอะไร งานที่โรงเรียนจบหลังจากกลับบ้านในหัวก็จะคิดแต่เรื่องบ้าน" (บูกู)

"บางทีต้องเอางานกลับมาทำที่บ้าน บ่อยมาก แต่เราก็พยายามบริหารจัดการ อะไรที่ทำที่โรงเรียนได้ ก็จะทำ แต่ครูต้องทำงานเยอะมาก และมีงานวิชาการ ภาระงานก็ใช้ได้ ส่วนใหญ่ก็เคลียงานรายวัน" (บูงอ)

3. มีความเป็นผู้นำ

มีความเป็นผู้นำ คือ การที่ครูสตรีมุสลิมสมรสมีภาวะของการที่จะสามารถดูแลคนอื่น สามารถวางแผน บริหารจัดการ นำคนอื่นให้ปฏิบัติตามได้ และสามารถเป็นตัวแทนในการทำกิจกรรมต่างๆ

จากการสัมภาษณ์พบว่า ครูสตรีมุสลิมสมรสส่วนใหญ่จะมีภาวะผู้นำตั้งแต่เด็ก เนื่องจากสมัยเด็กมักได้รับเลือกเป็นแกนนำของเพื่อนรุ่นเดียวกันอยู่ตลอด เช่น การได้รับเลือกเป็นหัวหน้าห้อง การเป็นประธานนักเรียน หรือแม้ประทั่งการแสดงโชว์บนเวทีในโอกาสสำคัญ เป็นต้น บางคนสามารถเป็นตัวแทนของโรงเรียนในการประกวดแข่งขันเชิงวิชาการ และเมื่อเข้าสู่ระดับมหาวิทยาลัยก็ยังคงได้รับเลือกเป็นประธานชมรมมุสลิมของมหาวิทยาลัย เนื่องจากเป็นผู้ที่มีความคิดดี สามารถนำเพื่อนๆ ให้ปฏิบัติตามและบริหารจัดการ ดูแล ควบคุมกิจกรรมได้ดี และเมื่อเข้าสู่ระบบการทำงาน ก็ยังคงมีความเป็นผู้นำ โดยส่วนใหญ่จะได้รับเลือกเป็นหัวหน้าวิชาของโรงเรียน บางคนได้รับเลือกเป็นผู้จัดการโรงเรียน คอยดูแลบริหารงานโรงเรียน นอกจากนี้ในการทำงานเพื่อสังคมก็ยังคงเป็นผู้นำในการทำกิจกรรมอยู่เสมอ ดังคำกล่าวที่ว่า

"ตอนเด็กๆ ก็จะเป็นนำของเพื่อน เพราะเราเป็นคนกล้าแสดงออก ชอบถามชอบคิด ครูก็เลยจับมาเป็นตัวนำเวลาแสดงงานของโรงเรียน" (บาจอ)

"แล้วเป็นหัวหน้าห้องเรื่อย ภาวะผู้นำเราจะมีตั้งแต่เด็ก" (บินตัง)

"อย่างตอนนี้ ก็เป็นหัวหน้าวิชาสอนภาษาไทย พาเด็กไปแข่งขันอ่านบทอาขยานจนได้รางวัลเกือบทุกปี เป็นตัวนำในการคิดกิจกรรมเชิงวิชาการของโรงเรียนอยู่ตลอด ได้รับรางวัลก็มาทุกปีนะ" (บูกู)

4. มีวินัย

มีวินัย คือ การที่ครูสตรีมุสลิมสมรสมีคุณลักษณะของความสามารถในการควบคุมตนเองให้เป็นไปตามที่ตัวเองมุ่งหวัง มีความตั้งใจและมั่นใจในสิ่งที่แสดงออกมาว่าเป็นสิ่งที่ดี ซึ่งความมีวินัยในตนเองทำให้ครูสตรีมุสลิมสมรสสามารถจัดการตนเองและในครอบครัวได้ดี โดยได้รับมาจากการเห็นแบบอย่างจากพ่อแม่และคอยอบรมสั่งสอนอย่างเคร่งครัดในเรื่องต่างๆ ตั้งแต่ในวัยเด็ก โดยครูสตรีมุสลิมสมรสมักพยายามที่จะทำการบ้านให้เสร็จตั้งแต่ที่โรงเรียน เพราะจะได้มีเวลาเล่นกับเพื่อนๆ หรือบางคนต้องกลับมาช่วยงานที่บ้าน จึงส่งผลให้เป็นคนมีวินัยค่อนข้างสูง จึงมีผลต่อการมาปรับใช้ในชีวิตครอบครัวในปัจจุบัน เมื่อได้รับบทบาทเป็นแม่และเป็นภรรยา จะต้องยิ่งมีวินัยในตนเอง บางคนกล่าวว่าตัวเองจะต้องมีตารางเวลาแต่ละวันว่าจะต้องทำอะไรบ้าง และจะพยายามทำให้ได้ตามแผนที่วางไว้ เพราะส่วนใหญ่ชีวิตของครูจะต้องทำเอกสารเชิงวิชาการค่อนข้างมาก ดังนั้นพวกเธอจึงต้องมีวินัยในตนเอง โดยมีการวางแผนงานให้ชัดเจน และพยายามทำให้สำเร็จ ดังคำกล่าวที่ว่า

> "การบ้านนี้จะทำให้เสร็จตั้งแต่ที่โรงเรียน จะไม่กลับมาทำที่บ้าน เพื่อนๆ เป็นอันที่รู้กันในโรงเรียน จะส่งก่อนเพื่อน ทำให้เสร็จ" (บินตัง)
>
> "เราจะเป็นคนเป๊ะทุกอย่าง เราถือว่าถ้าเราไม่มีวินัย คือเราไม่ใช่แม่บ้านที่จะตามแก้ เพราะงั้นเราจะต้องมีแผนและทำให้ได้ตามแผน" "จะมีตารางเป๊ะๆ เช่น การทำงาน เวลาเขามีการประเมิน ขอตำแหน่ง ต่างๆ คนลูกเยอะมักจะไม่ค่อยทำ เขาจะบอกว่าไม่มีเวลา แต่เราได้ทุกอย่าง รางวัลเราเป็นลัง เพราะความที่ว่าเราจัดการตนเองได้" (บูกู)

5. มีการมองโลกในแง่ดี

มีการมองโลกในแง่ดี คือ การที่ครูสตรีมุสลิมสมรสมีกระบวนการคิดที่มีต่อมุมมองชีวิตของตนเองและต่อผู้อื่นในด้านดี และมองปัญหาต่างๆ ที่เข้ามาในทางที่ดี และเชื่อว่าสิ่งที่เกิดขึ้นกับตนเองและครอบครัวเป็นสิ่งที่ดีที่ถูกกำหนดไว้แล้วจากพระเจ้า ซึ่งในชีวิตครอบครัว มักพบกับอุปสรรคอยู่เสมอ แต่ก็สามารถผ่านบททดสอบหรือปัญหาต่างๆ มาได้ด้วยดี เนื่องจากการเป็นคนที่มองโลกในแง่ดี เวลาที่ประสบปัญหา มักพยายามหาข้อดีหรือมุมดีๆ จากสิ่งที่เกิดขึ้นกับตนเองอยู่เสมอ เพราะสิ่งนี้เป็นกำลังใจในการก้าวต่อไป และเชื่อว่าการได้รับททดสอบหรือเผชิญปัญหาเปรียบเสมือนของขวัญที่พระเจ้ามอบให้ เพราะความลำบากหรือความทุกข์ทำให้ยิ่งได้ใกล้ชิดกับพระเจ้า ได้ขอพร ได้ทำความดีให้มากขึ้น การพบกับอุปสรรคต่างๆ มากมายในชีวิตและความยากลำบากในอดีต ได้ฝึกความอดทน ฝึกให้สามารถเป็นคนที่เผชิญกับปัญหาต่างๆ เข้ามาได้ดี จึงรู้สึกขอบคุณพระเจ้า เพราะเชื่อว่าทุกอย่างที่เจอเป็นที่สิ่งพระเจ้ากำหนดไว้แล้ว พระเจ้าให้พบกับความลำบากเพื่อเตรียมให้ตนเองสามารถเผชิญปัญหาต่างๆ ได้ นอกจากจะเป็นคนที่มองในมุมบวกแล้ว และสิ่งเหล่านี้ส่งผลให้ลูกซึมซับการมองโลกในแง่ดีไปด้วย ดังคำกล่าวที่ว่า

"คือชีวิตของกะ (พี่) นะ ไม่ว่าเรื่องที่เกิดกับเราจะดีหรือไม่ดี คือคิดเสมอว่า มันเป็นสิ่งที่อัลลอฮ์กำหนดไว้แล้ว คือรู้สึกขอบคุณนะ เพราะทำให้เราได้ใกล้ชิดกับอัลลอฮ์มากขึ้น ได้ทบทวนตนเองมากขึ้น" (บูงอ)

"แต่พอมาช่วงนี้รู้สึกว่าการที่เราได้รับบททดสอบ เหมือนของขวัญที่อัลลอฮ์ให้เรา ทำให้เราได้ใกล้ชิดกับอัลลอฮ์ (พระเจ้า)" (บูงอ)

"ในสิ่งที่เราเจอบททดสอบเหมือนกับว่าอัลลอฮ์ (พระเจ้า) เตรียมมาให้เรา อัลลอฮ์เมตตา เพื่อให้เราเตรียมมาให้เราสามารถเจออะไรได้เยอะ" "และวิธีคิดที่เราฝึกมาตลอดก็คือการมองมุมบวก" (ดุนยา)

6. มีความมั่นใจในตนเองสูง

มีความมั่นใจในตนเองสูง คือ การที่ครูสตรีมุสลิมสมรสมีความเชื่อว่าตนเองมีความรู้ความสามารถในการทำสิ่งต่างๆ ให้บรรลุเป้าหมายหรือประสบความสำเร็จได้ด้วยกับการขอความช่วยเหลือจากพระเจ้า จากการสัมภาษณ์พบว่า การที่ครูสตรีมุสลิมสมรสสามารถจัดการตนเองและในครอบครัวได้ดี ส่วนหนึ่งมาจากการที่เป็นผู้ที่มีความมั่นใจในตนเองสูง จะคิดก่อนที่จะตัดสินใจทำอะไรลงไป เพราะเชื่อว่าสิ่งที่ตัวเองคิดเป็นสิ่งที่ถูกต้องและดีงาม แต่ก็มีบ้างที่มีการตัดสินใจผิดพลาดแต่จะได้รับการให้คำแนะนำและความช่วยเหลือจากคนใกล้ชิด ในขณะที่การจัดการภายในครอบครัวมักเชื่อมั่นว่าตนเองสามารถจัดการและดูแลคนในครอบครัวได้ เพราะงานในครอบครัวเป็นงานที่มีความเหมาะสมสำหรับผู้หญิง เพราะถือว่าผู้หญิงเป็นราชินีของบ้าน รวมทั้งการที่พวกเธอขอพรและมอบหมายงานทุกอย่างต่อพระเจ้า จึงทำให้มีความมั่นใจว่าตนเองสามารถทำได้ ด้วยกับการช่วยเหลือจากพระเจ้า ดังคำกล่าวที่ว่า

"ตัวเองเป็นคนมั่นใจในตัวเองมาก เมื่อตัดสินใจทำอะไรแล้ว ก็จะทำเลย" (บาจอ)

"คือเราต้องคิดเสมอว่าเราเป็นราชินีของบ้าน เพราะหน้าที่หลักของภรรยาคืองานภายในบ้านที่จะทำให้คนในครอบครัวมีความสุข" (บุหลัน)

"งานทุกอย่างที่เราทำก็ต้องมอบหมายต่ออัลลอฮ์ (พระเจ้า) ตลอดนะ ถึงแม้เราจะเป็นที่มีความมั่นใจในตนเองแค่ไหน แต่ถ้าไม่ได้ขอดุอา (ขอพร) จากอัลลอฮ์ งานมันก็ไม่สำเร็จ" (บินตัง)

7. มีความหวังในการดำเนินชีวิต

มีความหวังในการดำเนินชีวิต คือ การที่ครูสตรีมุสลิมสมรสมีความรู้สึกถึงการมีพลังบวกในการดำเนินชีวิต ในการที่จะทำอะไรต่อไปในชีวิตได้ ซึ่งการมีความหวังมีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับการมองโลกในแง่ดี โดยครูสตรีมุสลิมสมรสกล่าวว่าชีวิตครอบครัวเป็นสิ่งที่มีความซับซ้อนและต้องจัดการมากมาย แต่เธอสามารถมีชีวิตอยู่ได้ สิ่งหนึ่งที่สำคัญคือการมีความหวังที่ผูกติดกับการมีความหวังจากพระเจ้า ซึ่งเธอมองว่าชีวิตไม่สามารถขาดได้หากปราศจากการมีความหวังจากความเมตตาจากพระเจ้า ดังคำกล่าวที่ว่า

"ชีวิตของพี่ ปัญหามันก็มีเข้ามาตลอดนะ แต่ถือว่ามันเป็นเรื่องปกติของชีวิต ซึ่งถ้าเราอยู่อย่างมีความหวังชีวิตเราก็จะดี เหมือนมันมีพลังใจให้เราสู่ต่อ" (ดุนยา)

"ในชีวิตของเรา ก็มีหลายอย่างเหมือนกันนะที่ท้อ แต่ก็เราอยู่ได้เพราะเราได้รับความเมตตาจากอัลลอฮ์ (พระเจ้า) มันทำให้เรามีความหวังในชีวิต คือทำให้เราไม่กลัวที่จะเดินต่อ" (บูงอ)

8. มีความสามารถในการปรับตัวต่อปัญหา

มีความสามารถในการปรับตัวต่อปัญหา คือ การที่ครูสตรีมุสลิมสมรสสามารถที่จะปรับตัวและรับมือได้เมื่อต้องเผชิญกับสถานการณ์ปัญหาและสามารถผ่านสถานการณ์ปัญหาได้อย่างเข้มแข็ง โดยเธอกล่าวว่า เมื่อมีปัญหาหรือสถานการณ์ที่ทำให้เกิดความตึงเครียด หรือสิ่งที่ทำให้ต้องมีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม อาจจะกระทบต่อสภาพทางจิตใจอยู่บ้าง แต่เธอและสมาชิกในครอบครัวพยายามที่จะปรับตัว โดยไม่คิดในเชิงลบต่อปัญหา แต่พยายามยอมรับและหาทางรับมือแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น ดังคำกล่าวที่ว่า

"เป็นเรื่องปกติธรรมดาอยู่แล้วที่ชีวิตเราจะต้องเจอปัญหานู่นนี่นั่น ถามว่าอยากให้เกิดปัญหามั้ย ก็ไม่อยากให้เกิดหรอก แต่ในเมื่อต้องเจอ เราก็ต้องปรับตัวตามปัญหานั้นให้ทัน แล้วค่อยๆ แก้" (บุหลัน)

"นิสัยเราเนี้ยะ ส่วนตัวชอบเป็นคนโวยวาย แต่ว่าดีที่มีสามีมาเตือนสติ เค้าก็จะบอกให้เราใจเย็นๆ พยายามให้เราคิดบวกๆ ไว้ ซึ่งพอเราคิดบวก แบบไม่ได้คิดลบ มันก็ทำให้เรา เออรับมือกับปัญหาตรงนั้นได้นะ" (บาจอ)

เงื่อนไขสาเหตุทางสังคม

จากการศึกษาพบว่า เงื่อนไขสาเหตุทางสังคมที่ทำให้สามารถจัดการตนเองและจัดการภายในครอบครัว มี 4 สาเหตุ ได้แก่ 1) การอาศัยอยู่ในบรรยากาศอิสลาม 2) การได้รับการสนับสนุนจากคนในครอบครัว 3) การมีแบบอย่างที่ดีจากบุคคลในครอบครัว และ 4) การได้รับการสนับสนุนจากเพื่อนร่วมงาน ซึ่งแต่ละเงื่อนไขสาเหตุมีรายละเอียดดังนี้

1. การอาศัยอยู่ในบรรยากาศอิสลาม

การอาศัยอยู่ในบรรยากาศอิสลาม คือ การที่ครูสตรีมุสลิมสมรสมีชีวิตและอาศัยอยู่ในสภาพแวดล้อม บรรยากาศอิสลาม โดยมีมัสยิด โรงเรียน สถาบันศาสนาอิสลาม การแต่งกายประเพณี วัฒนธรรมต่างๆ จึงทำให้ซึมซับบรรยากาศของอิสลาม การใช้ชีวิตในรูปแบบอิสลามตามประเพณีวัฒนธรรมของคนในพื้นที่ โดยมีการนำหลักศาสนาอิสลามมาใช้ในการดำเนินชีวิต ซึ่งบรรยากาศทางศาสนาและหลักการศาสนาเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้สามารถที่จะจัดการตนเองและจัดการภายในครอบครัวได้ดี เพราะเธอตระหนักถึงหลักการศาสนาอิสลามที่สอนถึงบทบาทหน้าที่ของสตรีในการจัดการภายในบ้าน คำกล่าวที่ว่า

"จริงๆ เป็นคนพัทลุง แต่แต่งงานแล้วตัดสินใจย้ายมาอยู่ที่นี่ ปัตตานี เราก็อยู่มานานหลายสิบปี ตั้งแต่สมัยเรียนมหาลัย และคิดว่าก็คงไม่ได้ย้ายไปไหน" "จะบอกว่าเราอยู่ที่นี่ก็มีแต่มุสลิม สภาพแวดล้อมก็เป็นมุสลิม คือมันก็อุ่นใจนะ มีเพื่อนมีสังคมที่ช่วยเราพัฒนาตัวเองได้" (บูงอ)

"ลูกเราเนี้ยะ ให้เรียนโรงเรียนศาสนาควบคู่สามัญ เพราะเค้าจะได้อยู่ในบรรยากาศศาสนาเรียนรู้หลักศาสนา เอามาใช้กับตัวเค้าเองได้ต่อไปในอนาคต" (บาจอ)

2. การได้รับการสนับสนุนจากคนในครอบครัว

การได้รับการสนับสนุนจากคนในครอบครัว คือ การที่ครูสตรีมุสลิมสมรสได้รับการช่วยเหลือ ความเข้าใจและกำลังใจจากคนในครอบครัว ในการทำงานนอกบ้านและการทำงานเพื่อสังคม จึงทำให้ตนเองสามารถจัดการภายในครอบครัวได้ดี

จากการสัมภาษณ์พบว่า ครูสตรีมุสลิมสมรสทุกคนมีบทบาทและหน้าที่มากมายที่จะต้องรับผิดชอบ ในหลายๆ ครั้งที่พวกเธอจะต้องจัดการตนเองและพยายามที่จะจัดการเรื่องราวภายในครอบครัวให้ได้ แต่ด้วยภาระหน้าที่มากมาย บางครั้งมีงานประชุม อบรมต่างๆ ก็ไม่มีเวลาในการที่จะดูแลคนในครอบครัว หรือบางคนในช่วงวันหยุดเสาร์อาทิตย์ก็จะต้องออกไปทำงานสังคม ด้วยเหตุผลเหล่านี้บางครั้งจึงไม่สามารถจัดการตนเองและในครอบครัวได้ แต่เธอได้รับความช่วยเหลือจากคนในครอบครัว ที่มีความเข้าใจและคอยให้ความช่วยเหลือ อีกทั้งยังได้รับการสนับสนุนจากสามีและลูกในการทำงานนอกบ้านและทำงานเพื่อสังคม ดังคำกล่าวที่ว่า

"ดีคะ เขาก็ให้ความสำคัญ เขารู้ว่าตรงนี้ขาดคนนะ เขาก็ต้องยอมเสียสละให้เราไป เราก็ต้องดูบางทีแบบไกลมากๆ เขาก็ไม่ให้ไป แต่ถ้าอยู่ในพื้นที่สามจังหวัดที่ไม่ไกลมากก็ไป บางครั้งก็ไปกับสามี" (บินตัง)

"แต่เวลาช่วงที่เราต้องไปอบรมไปประชุม อาบี (พ่อ) เขาก็จะสอนดูแลต่อสานต่อ เขาก็ทำได้ดี บางครั้งทำได้ดีกว่าเราด้วยซ้ำไป เพราะเราเป็นคนที่ไม่ค่อยมีเวลา" (บินตัง)

3. การมีแบบอย่างที่ดีจากบุคคลในครอบครัว

การมีแบบอย่างที่ดีจากบุคคลในครอบครัว คือ การที่ครูสตรีมุสลิมสมรสสามารถจัดการตนเองและจัดการในครอบครัวได้ เกิดจากการเห็นพฤติกรรมของพ่อแม่หรือบุคคลในครอบครัว เป็นแบบอย่างในการทำสิ่งต่างๆ ทั้งในเรื่องของการมีระเบียบวินัย ความขยัน ความคิด การจัดการต่างๆ ซึ่งการมีแบบอย่างที่ดีจากบุคคลในครอบครัว ทำให้ครูสตรีมุสลิมสมรสสามารถซึมซับและนำวิธีการที่คนในครอบครัวมาใช้ในชีวิตของตนเอง โดยเฉพาะแบบอย่างที่ดีจากพ่อแม่ของตนเอง ในการได้เห็นบทบาทของการเป็นแม่ที่ดีและภรรยาที่ดี โดยสามารถเลี้ยงลูกหลายคนให้ประสบความสำเร็จได้ เป็นคนที่ขยัน และมีระเบียบวินัยค่อนข้างสูง และสามารถจัดการงานในบ้านทุกอย่างได้ดี ในขณะที่พ่อของตนเองจะเป็นแบบอย่างในด้านความขยันในการทำมาหากิน ความอดทนและความพยายามในการอบรมสั่งสอน ปลูกฝังสิ่งที่ดีให้กับลูก คอยให้ความช่วยเหลือลูกๆ ในการไปรับไปส่งที่โรงเรียน คอยให้การสนับสนุนและกำลังใจกับลูก บางคนก็ได้รับแบบอย่างที่ดีจากพี่น้องในครอบครัว ในเรื่องของการเรียน การทำงานให้ประสบความสำเร็จ ซึ่งจากแบบอย่างที่ดีที่ได้รับจากพ่อแม่และพี่น้องใน

ครอบครัว ทำให้ครูสตรีมุสลิมสมรสสามารถที่จะนำสิ่งที่ดีมาปรับใช้กับตนเองและสามารถถ่ายทอดสิ่งที่ดีไปยังลูกหลานของตนเองได้ ดังคำกล่าวที่ว่า

"แต่ในความเป็นผู้หญิงของแม่คือแม่จะเป็นตัวแบบที่ดีที่สุดในความคิดของเรานะ ก็เลยรู้สึกว่าน่าจะซึมซับจากแม่ จากที่แม่ทำ โดยที่แม่ไม่ได้พูดอะไร" (บุหลัน)

"สิ่งที่เราได้รับการปลูกฝังมาตลอดจากพ่อแม่ พ่อนี้จะเป็นหัวหน้าครอบครัวที่เป็นแบบอย่างที่ดีมากๆ ตั้งแต่เล็กๆ จะเห็นได้ว่าพ่อขยัน พ่อขยันเลี้ยงลูก" (บูกู)

"คือมีพี่ชายหลายคน แล้วพี่ๆ แต่ละคนก็ประสบความสำเร็จ คือเรียนได้ดี และก็สามารถกลับมาบริหารโรงเรียน ทำงานที่บ้านได้ เราก็เห็นแบบอย่างจากพี่ๆ เค้าตรงนั้น" (บุหลัน)

4. การได้รับการสนับสนุนจากเพื่อนร่วมงาน

การได้รับการสนับสนุนจากเพื่อนร่วมงาน คือ การที่ครูสตรีมุสลิมสมรสมักได้รับความช่วยเหลือ ความเข้าใจ และช่วยในการสนับสนุนการทำงานของตนเอง จากการสัมภาษณ์พบว่า ครูสตรีมุสลิมสมรส มักได้รับการสนับสนุนและความช่วยเหลือจากเพื่อนร่วมงานอยู่เสมอ ดังนั้นจึงทำให้สามารถจัดการงานของตนเองและมีเวลาในการทำกิจกรรมเพื่อสังคมและมีเวลาให้กับครอบครัว โดยเพื่อนร่วมงานที่โรงเรียน โดยเฉพาะหัวหน้างานมีความเข้าใจและคอยให้การสนับสนุนอยู่ตลอด ในส่วนของการทำงานเพื่อสังคม ผู้ใหญ่ที่ทำงานด้วยกันจะคอยดูแลเอาใจใส่และสนับสนุนในการทำงานเสมอ ไม่ว่าพวกเธอจะมีปัญหาเรื่องงานหรือในครอบครัว ทุกคนในกลุ่มทำงานเพื่อสังคมจะมีความเข้าใจและคอยปลอบโยนให้กำลังใจ จนสามารถมีพลังและสามารถฝ่าฟันอุปสรรคต่างๆ ไปได้ ดังคำกล่าวที่ว่า

"ปกติงานของเราก็หนักอยู่แล้วเนอะ แต่เราเองก็ทำงานสังคม ซึ่งมีบ่อยนะที่เราจะต้องออกไปทำงานข้างนอก แต่โชคดีที่เรามีผอ.ที่เข้าใจ และสนับสนุนในการทำงานสังคมของเรา เพราะตัวเค้าเองก็ทำงานสังคมด้วยเหมือนกัน" (ดุนยา)

"เวลาเราทำงานสังคม อย่างในกลุ่มที่เราเป็นสมาชิกอยู่ ผู้ใหญ่ในกลุ่มหรือเพื่อนๆ คือเราทำงานแบบเข้าใจกัน มีอะไรก็ช่วยเหลือกันตลอด สำหรับเรานะเป็นแหล่งชาร์ตพลังงานอย่างดีเลย" (บูงอ)

โมเดลองค์ประกอบการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวที่ทำให้ครอบครัวเข้มแข็งตามบริบทสังคมสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

ข้อค้นพบที่ได้จากการสัมภาษณ์รายกรณีศึกษาทั้ง 7 คน เกี่ยวกับการให้ความหมาย เงื่อนไข และองค์ประกอบของการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวที่ทำให้ครอบครัวเข้มแข็ง ตามบริบทสังคมสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ สามารถสังเคราะห์เป็นโมเดล ได้ดังภาพประกอบ 15 และภาพประกอบ 16

จากการศึกษาความหมาย การจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัว คือ การที่ครูสตรีมุสลิมสมรสมีความสามารถในการจัดการแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับตนเองและสมาชิกใน

ครอบครัว และมีการปฏิบัติกิจกรรมในครอบครัวตามบทบาทหน้าที่ที่ได้รับ เช่น การดูแลสมาชิกในครอบครัว การอบรมเลี้ยงดูบุตร การทำงานนอกบ้าน การทำกิจกรรมทางสังคม รวมทั้งการช่วยให้สมาชิกในครอบครัวสามารถควบคุม ตัดสินใจแก้ไขปัญหา การลดอารมณ์เชิงลบ การมองในเชิงบวกต่อเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในครอบครัว เพื่อทำให้เกิดความสมดุลในครอบครัว โดยการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวมี 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การได้รับการสนับสนุนจากคนในครอบครัว 2) การแก้ปัญหาตนเองและครอบครัว 3) การมองในมุมบวก 4) การได้รับความช่วยเหลือจากคนรอบข้าง และ 5) การใช้เหตุผลในการแก้ไขปัญหา

สำหรับความหมายของครอบครัวเข้มแข็ง คือ ครอบครัวที่นำหลักการของศาสนาอิสลามมาใช้ในการดำเนินชีวิตครอบครัว โดยที่สมาชิกภายในครอบครัวของครูสตรีมุสลิมสมรส มีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน มีการทำหน้าที่เพื่อเสริมสร้างความสมบูรณ์ในโครงสร้างต่างๆ ของครอบครัว โดยครอบครัวเข้มแข็งมี 8 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การนำหลักศาสนาอิสลามมาใช้ในชีวิต 2) ความสามารถในการจัดการความเครียดและวิกฤต 3) การแสดงความรักอย่างเปิดเผยและให้กำลังใจคนในครอบครัว 4) การใช้เวลาร่วมกันในครอบครัว 5) การช่วยเหลือดูแลเอาใจใส่ซึ่งกันและกัน 6) การเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม 7) การเชื่อฟังสามี และ 8) การสื่อสารเชิงบวก

เงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวของครูสตรีมุสลิมสมรสที่นำไปสู่ครอบครัวเข้มแข็ง สามารถแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ 1) เงื่อนไขจากตัวบุคคล ประกอบด้วย มีความรับผิดชอบ มีการบริหารและจัดการเวลาที่ดี มีความเป็นผู้นำ มีวินัย มีการมองโลกในแง่ดี มีความมั่นใจในตนเองสูง มีความหวังในการดำเนินชีวิต และมีความสามารถในการปรับตัวต่อปัญหา และ 2) เงื่อนไขทางสังคม ประกอบด้วย การอาศัยอยู่ในบรรยากาศอิสลาม การได้รับการสนับสนุนจากคนในครอบครัว การมีแบบอย่างที่ดีจากบุคคลในครอบครัว และการได้รับการสนับสนุนจากเพื่อนร่วมงาน

อย่างไรก็ตามความสัมพันธ์ระหว่างเงื่อนไขจากตัวบุคคล และเงื่อนไขทางสังคม จะมีความสัมพันธ์และส่งผลต่อตัวแปรการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัว และส่งผลต่อตัวแปรครอบครัวเข้มแข็งได้หรือไม่ ผู้วิจัยต้องทำการทดสอบเพื่อยืนยันความสัมพันธ์ของตัวแปรเหล่านี้ในการวิจัยระยะที่สองต่อไป

ภาพประกอบ 15 เงื่อนไขของการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวที่ทำให้ครอบครัวเข้มแข็งของครูสตรีมุสลิมสมรสในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

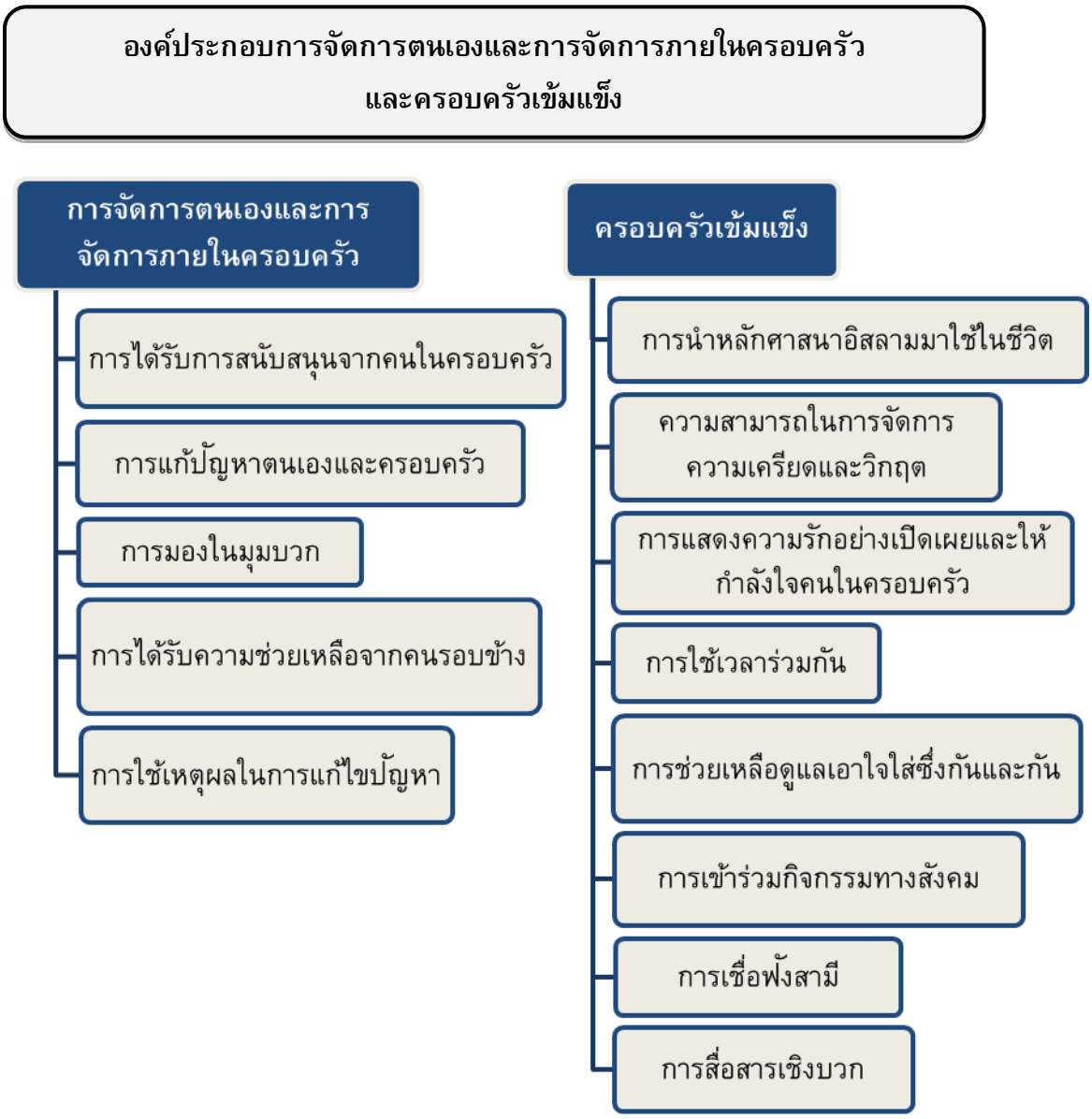

ภาพประกอบ 16 องค์ประกอบของการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวที่ทำให้ครอบครัวเข้มแข็งของครูสตรีมุสลิมสมรสในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

การเชื่อมโยงผลการวิจัยระยะที่ 1 สู่การวิจัยระยะที่ 2

จากการวิเคราะห์ข้อมูลและการสังเคราะห์ผลการวิจัยระยะที่ 1 ทำให้ผู้วิจัยได้คำนิยามและองค์ประกอบของตัวแปรที่มีความสอดคล้องกับบริบทสังคมสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ และนำข้อค้นพบมาปรับใช้ในการศึกษาวิจัยระยะที่ 2 ซึ่งจากข้อค้นพบการวิจัยระยะที่ 1 เมื่อนำมาจัดกลุ่มของตัวแปร มีความสอดคล้องกับกลุ่มตัวแปรปัจจัยด้านทุนทางจิตวิทยาเชิงบวก ตัวแปรทุนทางสังคม ตัวแปรการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัว และตัวแปรครอบครัวเข้มแข็ง ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับแนวคิดทฤษฎีเหล่านี้เพิ่มเติม ทำให้ทราบถึงความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้นระหว่างกลุ่มตัวแปร เป็นที่น่าสังเกตว่าตัวแปรที่ผู้วิจัยได้ค้นพบจากการวิจัยระยะที่ 1 มีความสอดคล้องและสามารถนำมาปรับนิยามเพื่อนำมาสู่การศึกษาวิจัยในระยะที่ 2 ที่ต้องการศึกษารูปแบบโครงสร้างเชิงสาเหตุระหว่างกลุ่มตัวแปรปัจจัยด้านทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกและทุนทางสังคมที่มีอิทธิพลต่อการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวของครูสตรีมุสลิมสมรสที่นำไปสู่ครอบครัวเข้มแข็ง นอกจากนี้ความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้นดังกล่าว ผู้วิจัยสามารถนำกรอบการศึกษาโมเดลทฤษฎีการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัว (Individual and Family Self-management Theory) ของไรอันและซาวีน (Ryan; & Sawin. 2009) มาเป็นกรอบในการศึกษา ดังนั้นเพื่อให้เห็นความสอดคล้องและการนำมาปรับใช้ในการสร้างองค์ประกอบของตัวแปร ระหว่างผลการวิจัยระยะที่ 1 กับการทบทวนวรรณกรรมของตัวแปรในการวิจัยระยะที่ 2 โดยผู้วิจัยได้นำตัวแปรจากการค้นพบในการวิจัยระยะที่ 1 ในกรอบด้านซ้าย พร้อมกับอธิบายการนิยามความหมายแต่ละตัวแปร และนำตัวแปรจากการทบทวนวรรณกรรมมาเทียบเคียงในกรอบด้านขวา ซึ่งสามารถแสดงได้ดังตาราง 10 ดังนี้

ตาราง 10 การวิเคราะห์องค์ประกอบของตัวแปรที่มีความสอดคล้องกับการทบทวนวรรณกรรมในการวิจัยระยะที่ 2 จากการวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยระยะที่ 1

องค์ประกอบการจัดการตนเองและการจัดการในครอบครัวระยะที่ 1	**ความหมายขององค์ประกอบ**	**ความสอดคล้องกับองค์ประกอบของตัวแปรการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวระยะที่ 2**
การแก้ปัญหาตนเองและครอบครัว	การที่ครูสตรีมุสลิมสมรสสามารถนำหลักการทางศาสนามาใช้ในการแก้ปัญหาและช่วยให้ลูกพยายามคิดและรู้จักการแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง	การแก้ปัญหา
การมองในมุมบวก	การที่ครูสตรีมุสลิมสมรสพยายามหาข้อดีหรือสิ่งที่ดีที่เกิดขึ้นในชีวิตของตนเองและครอบครัว และพยายามช่วยฝึกให้ลูกๆ เป็นคนมองโลกในแง่ดี	การปรับโครงสร้างความรู้และความเข้าใจ
การได้รับความช่วยเหลือจากคนรอบข้าง	การที่ครูสตรีมุสลิมสมรสได้รับการช่วยเหลือในการดูแลลูก ดูแลงานในบ้านจากคนใกล้ชิด	การสนับสนุนทางสังคม
การได้รับการสนับสนุนจากคนในครอบครัว	การที่ครูสตรีมุสลิมสมรสได้รับการสนับสนุนและกำลังใจจากสามีและลูกในการทำงานนอกบ้านและการทำงานเพื่อสังคม ในขณะเดียวกันเธอเองเป็นผู้สนับสนุนและให้กำลังใจสามีและลูกในการดำเนินชีวิต	
การใช้เหตุผลในการแก้ไขปัญหา	การที่ครูสตรีมุสลิมสมรสและคนในครอบครัวจะไม่ใช้อารมณ์เชิงลบในการแก้ไขปัญหา จะรอให้อารมณ์เย็นลง แล้วจึงใช้วิธีการพูดคุยที่ดี	การแสดงออกทางอารมณ์

ตาราง 10 (ต่อ)

องค์ประกอบครอบครัวเข้มแข็งระยะที่ 1	ความหมายขององค์ประกอบ	ความสอดคล้องกับองค์ประกอบของตัวแปรครอบครัวเข้มแข็งระยะที่ 2
การใช้เวลาร่วมกัน	การที่สมาชิกในครอบครัวของครูสตรีมุสลิมสมรสมีการทำกิจกรรมร่วมกัน อยู่พร้อมหน้าพร้อมตากันในครอบครัว	การใช้เวลาร่วมกัน
การช่วยเหลือดูแลเอาใจใส่ซึ่งกันและกัน	การที่ครูสตรีมุสลิมสมรสได้รับการช่วยเหลือและเอาใจใส่จากคนในครอบครัว รวมทั้งเธอและสมาชิกในครอบครัวคอยให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันเสมอ	ความผูกพัน
การสื่อสารเชิงบวก	การที่สมาชิกในครอบครัวมีการพูดคุยปรึกษาหารือ และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกันอย่างเปิดเผยและจริงใจ	การสื่อสารเชิงบวก
การแสดงความรักอย่างเปิดเผยและให้กำลังใจคนในครอบครัว	การที่สมาชิกในครอบครัวมีการกอด การหอมแก้ม การสลามระหว่างกันในครอบครัว และสมาชิกในครอบครัวประสบปัญหาสมาชิกในครอบครัวมีการปลอบโยนให้กำลังใจระหว่างกันเสมอ	การชื่นชมและการแสดงความรัก
การนำหลักศาสนาอิสลามมาใช้ในชีวิต	การที่ครูสตรีมุสลิมสมรสนำหลักศาสนามาใช้ในการดำเนินชีวิต การแก้ไขปัญหาและการอบรมเลี้ยงดูลูก	ความผาสุกทางจิตวิญญาณ
การเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม	การที่ครูสตรีมุสลิมสมรสเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม และพยายามสนับสนุนให้สมาชิกในครอบครัวได้มีส่วนร่วมกิจกรรมทางสังคมด้วยเช่นกัน	
ความสามารถในการจัดการความเครียดและวิกฤต	การที่ครูสตรีมุสลิมสมรสสามารถที่จะเผชิญปัญหาความเครียดและวิกฤตที่ผ่านเข้ามาในชีวิตได้ด้วยกับการอดกลั้นอดทน และการขอความช่วยเหลือจากพระเจ้า	ความสามารถในการจัดการความเครียดและและวิกฤตร่วมกัน

ตาราง 10 (ต่อ)

องค์ประกอบครอบครัวเข้มแข็งระยะที่ 1	ความหมายขององค์ประกอบ	ความสอดคล้องกับองค์ประกอบของตัวแปรครอบครัวเข้มแข็งระยะที่ 2
การเชื่อฟังสามี	การที่ครูสตรีมุสลิมสมรสตระหนักและให้ความสำคัญในการเชื่อฟังสามี เพราะเชื่อว่าสามีสามารถนำครอบครัวไปสู่ความดีและประสบความสำเร็จทั้งในโลกนี้และโลกหน้า	
องค์ประกอบเงื่อนไขจากตัวบุคคล	**ความหมายขององค์ประกอบ**	**ความสอดคล้องกับตัวแปรทุนทางจิตวิทยาเชิงบวก**
มีความมั่นใจในตนเองสูง	ครูสตรีมุสลิมสมรสมีความเชื่อว่าตนเองคิดถูกและเชื่อว่าตนเองสามารถทำได้	การรับรู้ความสามารถของตนเอง
มีความหวังในการดำเนินชีวิต	การที่ครูสตรีมุสลิมสมรสมีความรู้สึกถึงการมีพลังบวกในการดำเนินชีวิต ในการที่จะทำอะไรต่อไปในชีวิตได้	ความหวัง
มีการมองโลกในแง่ดี	การที่ครูสตรีมุสลิมสมรสพยายามหาข้อดีหรือสิ่งที่ดีที่เกิดขึ้นในชีวิตของตนเองและครอบครัว และพยายามช่วยฝึกให้ลูกๆ เป็นคนมองโลกในแง่ดี	การมองโลกในแง่ดี
มีความสามารถในการปรับตัวต่อปัญหา	การที่ครูสตรีมุสลิมสมรสสามารถที่จะปรับตัวและรับมือได้เมื่อต้องเผชิญกับสถานการณ์ปัญหาและสามารถผ่านสถานการณ์ปัญหาได้อย่างเข้มแข็ง	ความหยุ่นตัว
องค์ประกอบเงื่อนไขจากตัวบุคคล	**ความหมายขององค์ประกอบ**	**ความสอดคล้องกับตัวแปรทุนทางสังคม**
มีความรับผิดชอบ	ครูสตรีมุสลิมสมรสมีความรับผิดชอบต่อบทบาทหน้าที่ที่ตนเองได้รับและการรู้จักหน้าที่ของตนเอง	ทุนมนุษย์
มีวินัย	ครูสตรีมุสลิมสมรสมีวินัยในตนเอง โดยรู้จักวางแผน และพยายามทำให้สำเร็จ	

ตาราง 10 (ต่อ)

องค์ประกอบเงื่อนไขจากตัวบุคคล	ความหมายขององค์ประกอบ	ความสอดคล้องกับตัวแปรทุนทางสังคม
มีความเป็นผู้นำ	ครูสตรีมุสลิมสมรสมีภาวะของความสามารถในการนำผู้อื่นได้	
มีการบริหารและจัดการเวลาที่ดี	ครูสตรีมุสลิมสมรสสามารถบริหารและจัดการเวลาได้ดี ระหว่างการทำงาน การดูแลคนในครอบครัว และการทำงานเพื่อสังคม	
องค์ประกอบเงื่อนไขทางสังคม	**ความหมายขององค์ประกอบ**	**ความสอดคล้องกับตัวแปรทุนทางสังคม**
การมีแบบอย่างที่ดีจากบุคคลในครอบครัว	ครูสตรีมุสลิมสมรสได้รับแบบอย่างที่ดีจากสมาชิกในครอบครัวในการจัดการตนเองและในครอบครัว	ทุนที่เป็นสถาบัน
การได้รับการสนับสนุนจากเพื่อนร่วมงาน	ครูสตรีมุสลิมสมรสได้รับการสนับสนุนและความช่วยเหลือจากเพื่อนร่วมงานและหัวหน้างาน โดยมีความเข้าใจและคอยช่วยเหลืออยู่เสมอ	ทุนที่เป็นสถาบัน
การได้รับการสนับสนุนจากคนในครอบครัว	ครูสตรีมุสลิมสมรสได้รับการสนับสนุนและความช่วยเหลือจากสมาชิกในครอบครัว โดยมีความเข้าใจและช่วยเหลืออยู่เสมอ	ทุนที่เป็นสถาบัน
การอาศัยอยู่ในบรรยากาศอิสลาม	การที่ครูสตรีมุสลิมสมรสมีชีวิตและอาศัยอยู่ในสภาพแวดล้อม บรรยากาศอิสลาม โดยมีมัสยิด โรงเรียน สถาบันศาสนาอิสลาม การแต่งกาย ประเพณี วัฒนธรรมต่างๆ จึงทำให้ซึมซับบรรยากาศของอิสลาม	ทุนทางวัฒนธรรม

จากตาราง 10 สามารถสรุปได้ว่าผลการวิเคราะห์องค์ประกอบและนิยามของตัวแปรที่พบจากผลการวิจัยระยะที่ 1 มีความสอดคล้องกับตัวแปรที่ได้จากการทบทวนวรรณกรรมในการวิจัยระยะที่ 2 โดยด้านองค์ประกอบของการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัว ได้แก่ วิธีการแก้ไขปัญหา มีความสอดคล้องกับ ตัวแปรการแก้ปัญหา การมองในมุมบวก สอดคล้องกับ ตัวแปรการปรับโครงสร้างความรู้และความเข้าใจ การได้รับความช่วยเหลือจากคนรอบข้าง การได้รับการสนับสนุนจากคนในครอบครัว และการใช้เหตุผลในการแก้ไขปัญหา สอดคล้องกับตัวแปรการสนับสนุนทางสังคม การใช้เหตุผลในการแก้ไขปัญหา สอดคล้องกับตัวแปรการแสดงออกทางอารมณ์

ด้านองค์ประกอบของครอบครัวเข้มแข็ง ได้แก่ การใช้เวลาร่วมกัน มีความสอดคล้องกับ ตัวแปรการใช้เวลาร่วมกัน การช่วยเหลือดูแลเอาใจใส่ซึ่งกันและกัน มีความสอดคล้องกับ ตัวแปรความผูกพัน การสื่อสารเชิงบวก มีความสอดคล้องกับ ตัวแปรการสื่อสารเชิงบวก การแสดงความรักอย่างเปิดเผยและให้กำลังใจคนในครอบครัว มีความสอดคล้องกับ ตัวแปรการชื่นชมและการแสดงความรัก การนำหลักศาสนาอิสลามมาใช้ในชีวิต การเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม มีความสอดคล้องกับ ตัวแปรความผาสุกทางจิตวิญญาณ และความสามารถในการจัดการความเครียดและวิกฤต มีความสอดคล้องกับ ความสามารถในการจัดการความเครียดและวิกฤตร่วมกัน

ด้านเงื่อนไขจากตัวบุคคล ได้แก่ มีความมั่นใจในตนเองสูง มีความสอดคล้องกับ ตัวแปรการรับรู้ความสามารถของตนเอง มีการมองโลกในแง่ดี สอดคล้องกับ ตัวแปรการมองโลกในแง่ดี มีความหวังในการดำเนินชีวิต มีความสอดคล้องกับ ตัวแปรความหวัง และมีความสามารถในปรับตัวต่อปัญหา มีความสอดคล้องกับตัวแปรความหยุ่นตัว โดยตัวแปรการรับรู้ความสามารถของตนเอง ตัวแปรการมองโลกในแง่ดี ตัวแปรความหวัง และตัวแปรความหยุ่นตัว เป็นหนึ่งในองค์ประกอบของตัวแปรทุนทางจิตวิทยาเชิงบวก สำหรับเงื่อนไขการมีความรับผิดชอบ มีวินัย มีความเป็นผู้นำ มีการบริหารและจัดการเวลาที่ดี มีความสอดคล้องกับ ตัวแปรทุนมนุษย์ ซึ่งตัวแปรทุนมนุษย์เป็นหนึ่งในองค์ประกอบของตัวแปรทุนทางสังคม

ด้านเงื่อนไขทางสังคม ประกอบด้วย การมีแบบอย่างที่ดีจากบุคคลในครอบครัว การได้รับการสนับสนุนจากเพื่อนร่วมงาน การได้รับการสนับสนุนจากคนในครอบครัว มีความสอดคล้องกับตัวแปร ทุนทางสถาบัน และเงื่อนไขการอาศัยอยู่ในบรรยากาศอิสลาม มีความอดคล้องกับตัวแปรทุนทางวัฒนธรรม ซึ่งตัวแปรทุนทางสถาบันและทุนทางวัฒนธรรม เป็นหนึ่งในองค์ประกอบของตัวแปรทุนทางสังคม

ผู้วิจัยจึงนำนิยามและองค์ประกอบของตัวแปรที่ได้ค้นพบดังกล่าว มาปรับใช้ในการสร้างคำนิยามและองค์ประกอบสำหรับตัวแปรที่จะนำมาปรับใช้ในการศึกษาวิจัยในระยะที่ 2 แต่เป็นที่น่าสังเกตว่าองค์ประกอบ “การเชื่อฟังสามี” เป็นเพียงองค์ประกอบเดียวที่ไม่สอดคล้องกับการทบทวนวรรณกรรมในการวิจัยระยะที่ 2 ของตัวแปรครอบครัวเข้มแข็ง ดังนั้น ผู้วิจัยจึงทำการปรับโมเดลการวิจัยระยะที่ 2 ให้มีความสอดคล้องกับบริบทสังคมสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่ได้จากข้อค้นพบวิจัยระยะที่ 1 ร่วมกับการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ที่แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่างๆ ในรูปแบบความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้น นอกจากนี้เมื่อนำโมเดลทฤษฎีการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัว ดังภาพประกอบ 1 หน้า 33 ของไรอันและซาวีน (Ryan; & Sawin. 2009) มาเป็นกรอบการอธิบายการศึกษาในครั้งนี้ พบว่า มิติทางบริบท (Context) สามารถนำมาเทียบเคียงได้กับตัวแปรทุนทางสังคม มิติกระบวนการ (Process) สามารถเทียบเคียงได้กับตัวแปรทุนทางจิตวิทยาเชิงบวก มิติผลลัพธ์ใกล้เคียง (Proximal Outcome) สามารถเทียบเคียงได้กับพฤติกรรมการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัว และมิติผลลัพธ์สุดท้าย (Distal Outcome) สามารถเทียบเคียงได้กับครอบครัวเข้มแข็ง ซึ่งในเบื้องต้นนี้ผู้วิจัยไม่สามารถทราบได้ว่าตัวแปรแต่ละตัว มีความสัมพันธ์กันหรือไม่อย่างไร ดังนั้นผู้วิจัยจึงต้องมาศึกษาวิจัยเพื่อ

พิสูจน์ว่า ตัวแปรต่างๆ ที่เกี่ยวข้องเหล่านี้ เมื่อเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลในเชิงปริมาณแล้วนั้น ข้อค้นพบที่ได้มีความสอดคล้องกับที่ได้ตั้งสมมติฐานการวิจัยหรือสอดคล้องกับการทบทวนวรรณกรรมหรือไม่ อย่างไร ดังภาพประกอบ 17 ดังนี้

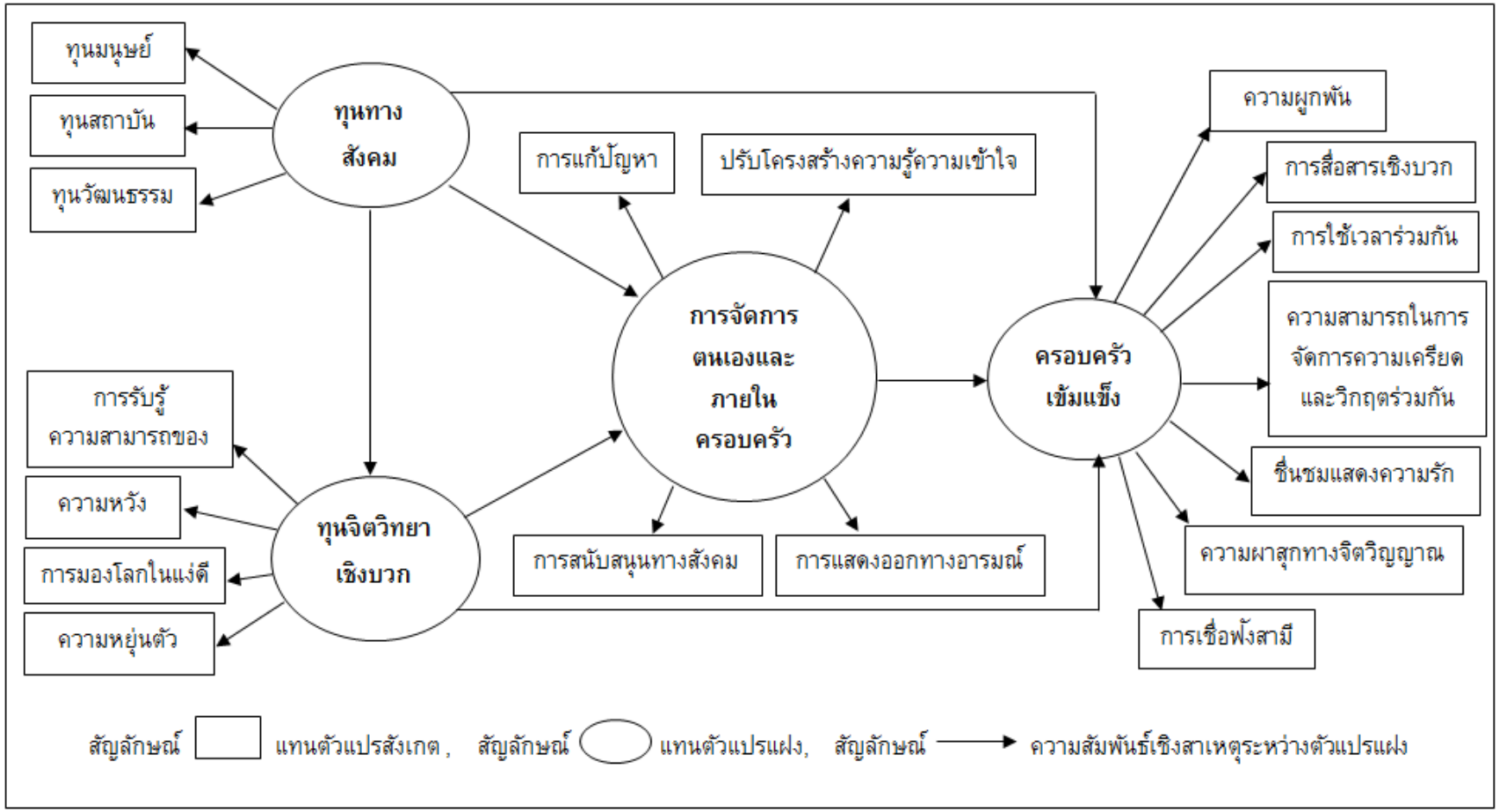

ภาพประกอบ 17 รูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกและทุนทางสังคมที่มีต่อการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวของครูสตรีมุสลิมสมรสที่นำไปสู่ครอบครัวเข้มแข็ง

148

ผลการวิจัยระยะที่ 2

การวิจัยระยะนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบโครงสร้างเชิงสาเหตุระหว่างกลุ่มตัวแปรปัจจัยด้านทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกและทุนทางสังคมที่มีอิทธิพลต่อการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวของครูสตรีมุสลิมสมรสที่นำไปสู่ครอบครัวเข้มแข็ง โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์ข้อมูลตามแบบจำลองสมการโครงสร้างเชิงเส้น (Structural Equation Modeling: SEM) ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรม LISREL ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับขั้นตอนดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นของกลุ่มตัวอย่าง
2. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของตัวแปรและสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร
3. ผลการวิเคราะห์โมเดลความสัมพันธ์เชิงโครงสร้าง
4. การเชื่อมโยงผลการวิจัยระยะที่ 1 และระยะที่ 2 สู่การศึกษาวิจัยระยะที่ 3

การนำเสนอผลการวิเคราะห์ครั้งนี้ ต้องใช้สัญลักษณ์ต่างๆ ในทางสถิติ รวมถึงสัญลักษณ์ที่กำหนดแทนชื่อตัวแปร ดังนั้นเพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกัน ผู้วิจัยได้มีการกำหนดสัญลักษณ์แทนตัวแปรต่างๆ ไว้ ดังต่อไปนี้

ตาราง 11 สัญลักษณ์แทนค่าสถิติ

สัญลักษณ์	แทน
R^2	ค่าสหสัมพันธ์พหุคูณยกกำลังสอง (Squared Multiple Correlation)
χ^2	ค่าสถิติไค-สแควร์ (Chi-Square)
GFI	ดัชนีวัดระดับความสอดคล้อง (Goodness of Fit Index)
RMSEA	ค่าประมาณความคลาดเคลื่อนของรากกำลังสองเฉลี่ย (Root Mean Square Error of Approximation)
SRMR	ค่าเฉลี่ยของเศษที่เหลือจากการเปรียบเทียบค่าความแปรปรวนและความแปรปรวนร่วมที่ได้จากกลุ่มตัวอย่างกับค่าที่ประมาณจากค่าพารามิเตอร์ (Standard Root Mean Square Residual)
NFI	ดัชนีประเมินความกลมกลืนของโมเดล
NNFI	ดัชนีประเมินความกลมกลืนของโมเดล
CFI	ดัชนีประเมินความกลมกลืนของโมเดล
DE	อิทธิพลโดยตรง (Direct Effect)
IE	อิทธิพลโดยอ้อม (Indirect Effect)
TE	อิทธิพลรวม (Total Effect)

ตาราง 12 สัญลักษณ์แทนตัวแปร

ตัวแปรแฝง	ตัวแปรสังเกต	แทน
StrongFamily		ครอบครัวเข้มแข็ง
	Commitment	ความผูกพัน
	Communication	การสื่อสารเชิงบวก
	Spiritual	ความผาสุกทางจิตวิญญาณ
	Affection	การชื่นชมและการแสดงความรัก
	Time	การใช้เวลาร่วมกัน
	Cope	ความสามารถในการจัดการความเครียดและวิกฤตร่วมกัน
	Obey	การเชื่อฟังสามี
PositivePsycho		ทุนทางจิตวิทยาเชิงบวก
	Selfefficacy	การรับรู้ความสามารถของตนเอง
	Optimism	การมองโลกในแง่ดี
	Hope	ความหวัง
	Resilience	ความหยุ่นตัว
CopingFamily		การจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัว
	ProblemSolving	การแก้ปัญหา
	Cognitive	การปรับโครงสร้างความรู้และความเข้าใจ
	SocialSupport	การสนับสนุนทางสังคม
	ExpressEmotion	การแสดงออกทางอารมณ์
SocialCapital		ทุนทางสังคม
	Human	ทุนมนุษย์
	Institute	ทุนสถาบัน
	Culture	ทุนวัฒนธรรม

ขั้นตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นของกลุ่มตัวอย่าง

จากตาราง 13 แสดงผลการวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นของกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยเก็บข้อมูลจากครูสตรีมุสลิมสมรสจำนวน 447 คน พบว่า อาศัยอยู่ในจังหวัดปัตตานี 203 คน (ร้อยละ 45.4) จังหวัดยะลา 154 คน (ร้อยละ 34.5) และจังหวัดนราธิวาส 90 คน (ร้อยละ 20.1) กลุ่มตัวอย่างมีสถานภาพสมรส 442 คน (ร้อยละ 98.9) และหม้าย 5 คน (ร้อยละ 1.1) โดยส่วนใหญ่พบว่ามีบุตร 1 คน ผู้ตอบจำนวน 178 คน (ร้อยละ 39.8) รองลงมา มีบุตรจำนวน 2 คน ผู้ตอบ 166 คน (ร้อยละ 37.1) รองลงมาคือ จำนวนบุตร 3 คน 4 คน 5 คน และมากกว่า 5 คน (ร้อยละ 15.4, 3.8, 2.2 และ 1.6 ตามลำดับ) สำหรับอายุของกลุ่มตัวอย่างพบว่า ส่วนใหญ่มีอายุต่ำกว่า 31 ปี จำนวน 255 คน

(ร้อยละ 57.0) รองลงมามีอายุระหว่าง 31-40 ปี จำนวน 144 คน (ร้อยละ 32.2) รองลงมาคือ 41-50 ปี และ 51-60 ปี จำนวน 41 และ 7 คน (ร้อยละ 9.2 และ 1.6 ตามลำดับ) ระดับการศึกษาส่วนใหญ่ พบว่า มีระดับการศึกษาระดับปริญญาตรีหรือเทียบเท่าปริญญาตรี จำนวน 369 คน (ร้อยละ 82.6) รองลงมาคือ ต่ำกว่าปริญญาตรี 69 คน ปริญญาโท 9 คน (ร้อยละ 15.4 และ 2.0 ตามลำดับ) และได้รับเงินเดือนส่วนใหญ่ต่ำกว่า 10,000 บาทต่อเดือน จำนวน 245 คน (ร้อยละ 54.8) รองลงมาคือ จำนวน 10,000-20,000 บาทต่อเดือน จำนวน 185 คน (ร้อยละ 41.4) และ 20,001-30,000 บาทต่อเดือน, มากกว่า 40,000 บาทต่อเดือน จำนวน 15 และ 2 คน (ร้อยละ 3.4 และ 0.4 ตามลำดับ) ประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน ส่วนใหญ่ พบว่า มีประสบการณ์ในการทำงาน 1-5 ปี จำนวน 225 คน (ร้อยละ 50.3) รองลงมาคือ 6-10 ปี จำนวน 131 คน, 11-15 ปี จำนวน 43 คน (ร้อยละ 29.3 และ 9.6 ตามลำดับ)

ตาราง 13 ความถี่ และ ร้อยละ ของข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา (n = 447)

ข้อมูลส่วนบุคคล	จำนวน (คน)	ร้อยละ
จังหวัด		
ยะลา	154	34.5
ปัตตานี	203	45.4
นราธิวาส	90	20.1
สถานภาพ		
สมรส	442	98.9
หม้าย	5	1.1
จำนวนบุตร		
1 คน	178	39.8
2 คน	166	37.1
3 คน	69	15.4
4 คน	17	3.8
5 คน	10	2.2
มากกว่า 5	7	1.6
อายุ		
ต่ำกว่า 31 ปี	255	57.0
31–40 ปี	144	32.2
41–50 ปี	41	9.2
51–60 ปี	7	1.6

ตาราง 13 (ต่อ)

ข้อมูลส่วนบุคคล	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ระดับการศึกษา		
ต่ำกว่าปริญญาตรี/เทียบเท่า	69	15.4
ปริญญาตรี/เทียบเท่า	369	82.6
ปริญญาโท	9	2.0
เงินเดือน		
ต่ำกว่า 10,000 บาท	245	54.8
10,000–20,000 บาท	185	41.4
20,000–30,000 บาท	15	3.4
มากกว่า 40,000 บาท	2	0.4
ประสบการณ์การทำงาน (ปี)		
1–5 ปี	225	50.3
6–10 ปี	131	29.3
11–15 ปี	43	9.6
16–20 ปี	30	6.7
21 ปีขึ้นไป	18	4.0

ขั้นตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของตัวแปรและสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร

การศึกษาค่าสถิติพื้นฐานของตัวแปรสังเกตที่ทำการศึกษาในโมเดล ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาโดยการคำนวณค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ค่าความเบ้ (Skewness) ค่าความโด่ง (Kurtosis) ค่าต่ำสุด (Minimum) ค่าสูงสุด (Maximum) และทำการทดสอบการแจกแจงแบบโค้งปกติ โดยพิจารณาจากผลการทดสอบนัยสำคัญทางสถิติของทั้งความเบ้และความโด่ง ถ้าไม่มีนัยสำคัญทางสถิติแสดงว่าตัวแปรมีการแจกแจงเป็นโค้งปกติ ผลการทดสอบพบว่า ตัวแปรมีการกระจายแบบปกติบางส่วน และมีการกระจายแบบไม่ปกติบางส่วน

ตาราง 14 ค่าสถิติที่ใช้ตรวจสอบการแจกแจงแบบโค้งปกติของตัวแปรสังเกต

ตัวแปร	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ค่าต่ำสุด	ค่าสูงสุด	ความเบ้	ความโด่ง	p-value
ความผูกพัน	4.512	0.425	3.224	5.067	-2.476	-3.420	0.000*
การสื่อสารเชิงบวก	4.291	0.617	2.460	5.072	-2.475	-3.136	0.000*
ความผาสุกทางจิตวิญญาณ	4.429	0.431	3.052	5.129	-1.254	-1.940	0.069
การชื่นชมและการแสดงความรัก	4.318	0.523	2.615	5.040	-1.979	-3.090	0.001*
การใช้เวลาร่วมกัน	4.266	0.625	2.533	5.050	-2.600	-3.785	0.000*
ความสามารถในการจัดการความเครียดและวิกฤตร่วมกัน	4.299	0.437	2.908	5.085	-0.774	-1.380	0.286
การเชื่อฟังสามี	4.616	0.501	3.110	5.023	-6.316	-2.534	0.000*
การรับรู้ความสามารถของตนเอง	4.075	0.571	2.241	5.053	-0.875	-1.509	0.218
การมองโลกในแง่ดี	4.380	0.440	2.981	5.111	-1.135	-1.830	0.098
ความหวัง	4.383	0.496	2.778	5.093	-1.840	-2.656	0.005*
ความหยุ่นตัว	4.265	0.544	2.458	5.035	-1.664	-1.894	0.042*
การแก้ปัญหา	4.239	0.444	2.974	5.056	-0.577	-1.434	0.303
การปรับโครงสร้างความรู้และความเข้าใจ	4.199	0.456	2.941	5.010	-0.689	-1.439	0.280
การสนับสนุนทางสังคม	4.238	0.427	2.972	5.064	-0.505	-1.038	0.514
การแสดงออกทางอารมณ์	4.271	0.483	2.703	5.009	-1.293	-2.320	0.029*
ทุนมนุษย์	4.077	0.472	2.692	5.265	-0.107	-0.294	0.952
ทุนสถาบัน	4.423	0.467	3.194	5.110	-1.667	-2.894	0.004*
ทุนวัฒนธรรม	4.168	0.582	2.309	5.143	-1.021	-1.777	0.122

จากตาราง 14 พบว่า คะแนนเฉลี่ยของตัวแปรสังเกตที่ทำการศึกษา พบว่ามีค่าอยู่ระหว่าง 4.075-4.616 การกระจายของข้อมูลด้วยการพิจารณาค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานพบว่า มีค่าอยู่ระหว่าง 0.425-0.625 สำหรับตัวแปรที่มีการกระจายน้อยที่สุด คือ มีความผูกพัน มีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.425 สำหรับตัวแปรที่มีการกระจายตัวมากที่สุด คือ การใช้เวลาเวลาร่วมกัน และสะท้อนให้เห็นว่ากลุ่มตัวอย่างมีการเชื่อฟังสามีสูงที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.616 และรองลงมา คือ มีความผูกพัน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.512 และขณะเดียวกันก็มีการรับรู้ความสามารถของตนเองต่ำ โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.075 และที่ได้คะแนนเฉลี่ยต่ำไล่เลี่ยกันคือ การมีทุนมนุษย์ โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.077 แสดงผลที่น่าสนใจว่ากลุ่มตัวอย่างไม่ค่อยมีการรับรู้ในความสามารถของตนเองว่าตนเองเป็นคนมีความรู้มีความสามารถ

การตรวจสอบค่าความเบ้ (Skewness) ของตัวแปรสังเกต พบว่าตัวแปรทั้งหมดมีค่าความเบ้ติดลบ ซึ่งแสดงว่าข้อมูลค่อนเบ้ไปทางซ้ายหรือมีค่าเฉลี่ยน้อยกว่าค่ามัธยฐาน โดยมีค่าอยู่ระหว่าง -0.107 ถึง -6.316

การตรวจสอบค่าความโด่ง (Kurtosis) ของตัวแปรสังเกต พบว่า ตัวแปรทุกตัวมีค่าความโด่งติดลบ ซึ่งแสดงว่าข้อมูลโด่งน้อยกว่าปกติ มีค่าอยู่ระหว่าง -0.294 ถึง -3.785 โดยตัวแปรที่มีค่าความโด่งติดลบน้อยที่สุด คือ ทุนมนุษย์ ตัวแปรที่มีค่าความโด่งติดลบมากที่สุด คือ การใช้เวลาร่วมกัน

การทดสอบลักษณะของการแจกแจงแบบปกติ (Normal Distribution) ของตัวแปรสังเกต โดย Chi-square Test (ค่าไค-สแควร์ (χ^2)) พิจารณาจากค่านัยสำคัญทางสถิติ หากตัวแปรใดมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 แสดงว่าตัวแปรดังกล่าวมีการแจกแจงแบบไม่ปกติ ผลการตรวจสอบพบว่า ตัวแปรมีการกระจายแบบปกติ ได้แก่ ตัวแปรความผาสุกทางจิตวิญญาณ ความสามารถในการจัดการความเครียดและวิกฤตร่วมกัน การรับรู้ความสามารถของตนเอง การมองโลกในแง่ดี การแก้ปัญหา การปรับโครงสร้างความรู้และความเข้าใจ การสนับสนุนทางสังคม ทุนมนุษย์ และทุนวัฒนธรรม โดยพบว่าค่า Chi-square ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และมีการกระจายแบบไม่ปกติ ได้แก่ ตัวแปรความผูกพัน การสื่อสารเชิงบวก การชื่นชมและการแสดงความรัก การใช้เวลาร่วมกัน การเชื่อฟังสามี ความหวัง ความหยุ่นตัว การแสดงออกทางอารมณ์ และทุนสถาบัน โดยพบว่าค่า Chi-square มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากผลการทดสอบลักษณะของการแจกแจงแบบปกติ (Normal Distribution) ของตัวแปรสังเกตข้างต้น เห็นได้ว่ายังมีข้อมูลที่มีการแจกแจงแบบไม่ปกติ ซึ่งไม่เป็นไปตามข้อตกลงเบื้องต้นในการวิเคราะห์แบบจำลองความสัมพันธ์ อย่างไรก็ตามในกรณีที่ข้อมูลของตัวแปรมีการแจกแจงแบบไม่ปกติ ก็ยังคงสามารถวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้างเชิงเส้นได้ ด้วยการ การประมาณค่าด้วยวิธี Weighted least square ซึ่งเหมาะสำหรับข้อมูลที่มีปัญหาการแจกแจงแบบไม่ปกติ โดยนำเข้าด้วย Asymptotic Covariance Matrix (ACOV Matrix) (Schumacker; & Lomax. 2010: 29)

ตาราง 15 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร

ตัวแปร	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
1.ความผูกพัน	1.000																	
2.การสื่อสารเชิงบวก	0.540*	1.000																
3.ความผาสุกฯ	0.549*	0.482*	1.000															
4.การชื่นชมฯ	0.447*	0.499*	0.554*	1.000														
5.การใช้เวลาร่วมกัน	0.360*	0.410*	0.456*	0.469*	1.000													
6.การจัดการความเครียด	0.540*	0.494*	0.570*	0.548*	0.588*	1.000												
7.การเชื่อฟังสามี	0.388*	0.258*	0.502*	0.395*	0.300*	0.384*	1.000											
8.การรับรู้ความสามารถ	0.292*	0.265*	0.372*	0.337*	0.372*	0.531*	0.307*	1.000										
9.การมองโลกในแง่ดี	0.430*	0.392*	0.525*	0.465*	0.463*	0.666*	0.415*	0.623*	1.000									
10.ความหวัง	0.360*	0.326*	0.429*	0.363*	0.306*	0.518*	0.388*	0.540*	0.681*	1.000								
11.ความหยุ่นตัว	0.258*	0.253*	0.305*	0.299*	0.250*	0.409*	0.282*	0.386*	0.487*	0.579*	1.000							
12.การแก้ปัญหา	0.387*	0.439*	0.496*	0.425*	0.478*	0.643*	0.330*	0.536*	0.573*	0.547*	0.425*	1.000						
13.การปรับโครงสร้างฯ	0.308*	0.335*	0.404*	0.409*	0.405*	0.606*	0.319*	0.518*	0.589*	0.577*	0.472*	0.637*	1.000					
14.สนับสนุนทางสังคม	0.468*	0.619*	0.526*	0.606*	0.509*	0.638*	0.406*	0.464*	0.563*	0.512*	0.391*	0.636*	0.627*	1.000				
15.แสดงออกทางอารมณ์	0.404*	0.431*	0.482*	0.410*	0.570*	0.615*	0.359*	0.472*	0.625*	0.629*	0.433*	0.644*	0.600*	0.626*	1.000			
16.ทุนมนุษย์	0.321*	0.329*	0.371*	0.313*	0.257*	0.461*	0.245*	0.525*	0.523*	0.460*	0.372*	0.576*	0.529*	0.554*	0.512*	1.000		
17.ทุนสถาบัน	0.353*	0.281*	0.371*	0.313*	0.257*	0.461*	0.334*	0.346*	0.516*	0.450*	0.374*	0.475*	0.442*	0.463*	0.436*	0.474*	1.000	
18.ทุนวัฒนธรรม	0.376*	0.357*	0.448*	0.381*	0.371*	0.578*	0.254*	0.416*	0.492*	0.407*	0.335*	0.695*	0.499*	0.565*	0.500*	0.577*	0.550*	1.000

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

หลังจากที่ได้ดำเนินการตรวจสอบการแจกแจงการโค้งปกติของตัวแปรสังเกต ผู้วิจัยได้ตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร โดยการตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรสองตัว (Bivariate Relationship) ด้วยการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson Product Moment Correlation Coefficient) เพื่อเป็นการตรวจสอบว่าตัวแปรสังเกตที่ทำการศึกษาในโมเดลจะไม่มีความสัมพันธ์กันสูงจนเกิดปัญหาภาวะร่วมเส้นตรง (Multicollinearity) ซึ่งผลการตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรสังเกต ดังตาราง 15

ผลการตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรสังเกตที่ทำการศึกษาพบว่า มีค่าความสัมพันธ์เชิงบวก โดยมีค่าสหสัมพันธ์ระหว่าง 0.695–0.245 โดยที่ตัวแปรสังเกตที่มีความสัมพันธ์กันทางบวกสูงสุด คือ การแก้ปัญหา กับ ทุนวัฒนธรรม (r = 0.695, p-value <.01) รองลงมาคือ การมองโลกในแง่ดี กับ ความสามารถในการจัดการความเครียดและวิกฤตร่วมกัน (r = 0.666, p-value <.01) และเมื่อพิจารณาค่าสหสัมพันธ์สัมประสิทธิ์ของตัวแปร พบว่า ในภาพรวมแล้วคู่ความสัมพันธ์ของตัวแปรสังเกตทุกตัวไม่มีคู่ใดที่มีค่าความสัมพันธ์เกิน .85 ซึ่งจะเกิดปัญหาภาวะร่วมเส้นตรง (Multicollinearity) ซึ่งไคลน์กล่าวว่า หากมีค่าสหสัมพันธ์ระหว่างคู่ตัวแปรเกิน .85 อาจจะเกิดปัญหาภาวะร่วมเส้นตรงได้ (Kline. 2005) ดังนั้น ตัวแปรสังเกตที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรไม่เกิน .85 จึงกล่าวได้ว่าตัวแปรที่ทำการศึกษาไม่มีปัญหาภาวะร่วมเส้นตรงเชิงพหุ ซึ่งถือว่าเป็นข้อมูลที่เหมาะสมสำหรับการวิเคราะห์สมการโครงสร้างเชิงเส้นได้

ขั้นตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์โมเดลความสัมพันธ์เชิงโครงสร้าง

ผลการวิเคราะห์โมเดลโครงสร้างความสัมพันธ์เชิงเส้นหรือการวิเคราะห์โมเดลลิสเรล เป็นการตรวจสอบโมเดลความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้น ที่ได้พัฒนาจากพื้นฐานทางทฤษฎีและแนวคิดต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องว่ามีความกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์หรือไม่ จากนั้นจึงทำการพิจารณาถึงขนาดอิทธิพลที่ปรากฏในโครงสร้างความสัมพันธ์เชิงเส้น หากพบว่าโมเดลไม่มีความกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ผู้วิจัยดำเนินการปรับแก้โมเดลให้มีความกลมกลืนมากยิ่งขึ้น โดยพิจารณาจากรายงานค่าดัชนีปรับแก้ (Modification Index) และยอมให้ค่าความคลาดเคลื่อนของตัวแปรสังเกตในโมเดลสมการโครงสร้างบางคู่มีความสัมพันธ์กันได้ โดยคำนึงถึงความเหมาะสมและความเป็นไปได้ทางแนวคิดและทฤษฎีตลอดจนผลการวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผลการวิเคราะห์มีรายละเอียดดังนี้

ผลการตรวจสอบความกลมกลืนของโมเดลตามสมมติฐานกับข้อมูลเชิงประจักษ์ พบว่า ค่าดัชนีวัดความกลมกลืนแบบสัมบูรณ์ (Absolute Fit Index) พบว่า ค่าไค-สแควร์ (χ^2) มีค่าเท่ากับ 587.37, df = 129, p-value = 0.0, SRMR =0.050, RMSEA = 0.092, GFI = 0.87 ดัชนีวัดความกลมกลืนเปรียบเทียบ (Comparative Fit Index) พบว่า NFI = 0.96, NNFI = 0.96, CFI = 0.97 และพบว่า χ^2/df = 4.55 เมื่อพิจารณาถึงค่าดัชนีวัดความกลมกลืนเหล่านี้กับเกณฑ์ที่บ่งบอกว่าโมเดลมีความกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ยังพบว่า โมเดลตามสมมติฐานยังไม่มีความกลมกลืน

กับข้อมูลเชิงประจักษ์ เพราะว่า ดัชนีวัดความสอดคล้องกลุ่มความกลมกลืนแบบสัมบูรณ์ (Absolute Fit Index) ค่าไค-สแควร์ (χ^2) ยังมีนัยสำคัญทางสถิติ RMSEA ยังมากกว่า .08 และดัชนีวัดความกลมกลืนแบบสัมบูรณ์ (Absolute Fit Index) GFI ยังน้อยกว่า .90

ผู้วิจัยจึงได้ดำเนินการปรับแก้โมเดลโดยการพิจารณาถึงความเป็นไปได้ทางทฤษฎีและการอภิปรายผล ประกอบกับรายงานค่าดัชนีปรับแก้ (Modification Index) โดยได้ทำการยอมให้ความคลาดคเลื่อนในการวัดตัวแปรสังเกตบางคู่ให้มีความสัมพันธ์กันได้

ผลการตรวจสอบความกลมกลืนของโมเดลภายหลังการปรับแก้โมเดลกับข้อมูลเชิงประจักษ์ พบว่า ค่าดัชนีวัดความสอดคล้องมีค่าดีขึ้น โดยพบว่า ค่าดัชนีวัดความกลมกลืนแบบสัมบูรณ์ (Absolute Fit Index) พบว่า ค่าไค-สแควร์ (χ^2) มีค่าเท่ากับ 254.40, df = 117, p-value = 0.00, SRMR = 0.036, RMSEA = 0.052, GFI = 0.94 ดัชนีวัดความกลมกลืนเปรียบเทียบ (Comparative Fit Index) พบว่า NFI = 0.98, NNFI = 0.99, CFI = 0.99 และ χ^2/ df = 2.17

ตาราง 16 แสดงค่าดัชนีความกลมกลืนและดัชนีเปรียบเทียบโมเดล

ดัชนี	**เกณฑ์**	**ค่าสถิติในโมเดลก่อนปรับ**	**ค่าสถิติในโมเดลหลังปรับ**
CFI	มากกว่า .90	0.97	0.99
NFI	มากกว่า .90	0.96	0.98
NNFI	มากกว่า .90	0.96	0.99
GFI	มากกว่า .90	0.87	0.94
SRMR	น้อยกว่า .05	0.05	0.03
RMSEA	น้อยกว่า .08	0.09	0.05
χ^2	ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติหรือสัดส่วน χ^2/ df ไม่เกิน 5	4.55	2.17

จากตาราง 16 เมื่อพิจารณาค่าเหล่านี้กับเกณฑ์ความกลมกลืนของโมเดลกับข้อมูลเชิงประจักษ์ตามเกณฑ์และผลการพิจารณาดัชนีแสดงความกลมกลืน พบว่า ดัชนีวัดความสอดคล้องกลุ่ม Absolute Fit Index ยังพบว่าค่าไค-สแควร์ (χ^2) ถึงแม้จะยังมีนัยสำคัญทางสถิติ แต่ค่าสถิติดังกล่าวขึ้นอยู่กับขนาดของกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งหากขนาดกลุ่มตัวอย่างใหญ่ ค่าไค-สแควร์ จะยิ่งสูงมากจนอาจทำให้สรุปผลได้ไม่ถูกต้อง ซึ่งจากงานวิจัยกลุ่มตัวอย่างมีขนาด 447 คน ดังนั้นจึงแก้ไขโดยพิจารณาจากค่า χ^2/ df ซึ่งเป็นดัชนีวัดความกลมกลืนแบบสัมบูรณ์ (Absolute Fit Index) เมื่อพิจารณาค่า SRMR = 0.036 ซึ่งมีค่าน้อยกว่า 0.8 ถือว่าอยู่ในระดับที่ยอมรับได้ และ GFI = 0.94 ซึ่งมีค่ามากกว่า 0.90 ถือว่าอยู่ในระดับที่ยอมรับได้ และค่า RMSEA = 0.052 ซึ่งมีค่าน้อยกว่า 0.05

ถือว่าอยู่ในระดับที่ยอมรับได้ ส่วนดัชนีวัดความกลมกลืนเปรียบเทียบ (Comparative Fit Index) พบว่า NFI = 0.98 NNFI = 0.99 และ CFI = 0.99 ถือว่ามีค่าเข้าใกล้ 1 มาก อยู่ในระดับที่ยอมรับได้ และค่า χ^2/ df = 2.17 ซึ่งมีค่าน้อยกว่า 5 ถือว่าอยู่ในระดับที่ยอมรับได้ จากค่าดัชนีดังกล่าวจึงสรุปได้ว่า โมเดลโครงสร้างความสัมพันธ์เชิงสาเหตุที่ปรับแก้มีความกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์

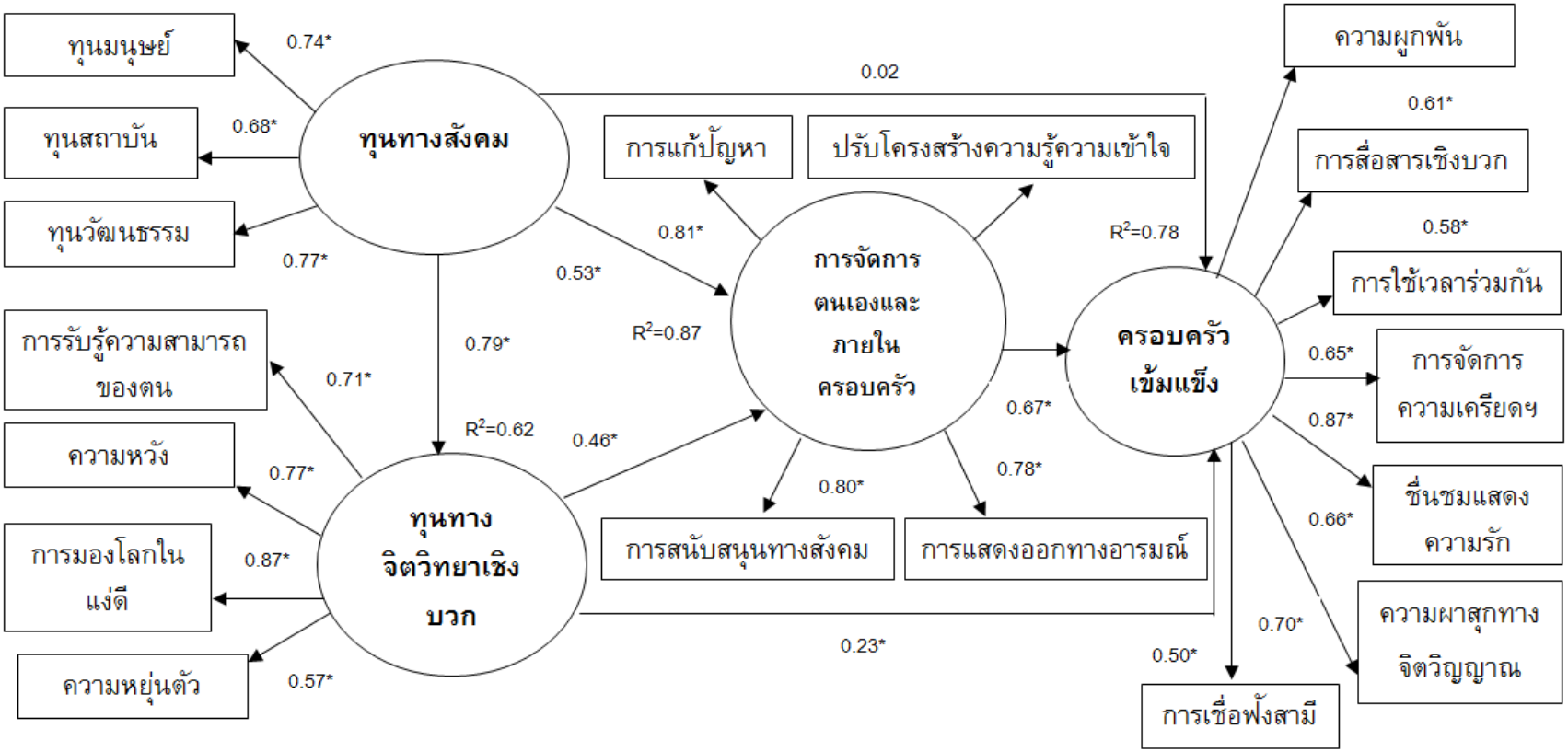

หมายเหตุ: * = มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ p< .05

ภาพประกอบ 18 โมเดลสมมติฐานทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกและทุนทางสังคมที่มีต่อการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัว ที่ทำให้ครอบครัวเข้มแข็งของครูสตรีมุสลิมสมรส

จากภาพประกอบ 18 โมเดลสมมติฐานทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกและทุนทางสังคมที่มีต่อการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวที่ทำให้ครอบครัวเข้มแข็งของครูสตรีมุสลิมสมรส เมื่อพิจารณาจาก**โมเดลการวัดของตัวแปรทุนทางสังคม** พบว่า ตัวแปรสังเกตทุกตัวสามารถใช้แทนตัวแปรแฝงได้ ซึ่งค่าน้ำหนักองค์ประกอบทุกตัวมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีรายละเอียดสำคัญดังนี้ สำหรับตัวแปรแฝงทุนทางสังคมมีตัวแปรสังเกต 3 ตัว คือ ทุนมนุษย์ ทุนสถาบัน และทุนวัฒนธรรม มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ 0.74, 0.68 และ 0.77 ตามลำดับ นั่นแสดงว่า ตัวแปรสังเกตทั้งสามตัวมีความสัมพันธ์กับตัวแปรแฝงทุนทางสังคม โดยในตัวแปรสังเกตที่มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมาก แสดงว่ามีความสำคัญต่อตัวแปรแฝงทุนทางสังคมนี้มาก ซึ่งได้แก่ ตัวแปรทุนวัฒนธรรม

โมเดลการวัดของตัวแปรทุนทางจิตวิทยาเชิงบวก ตัวแปรสังเกตทุกตัวสามารถใช้แทนตัวแปรแฝงได้ ซึ่งค่าน้ำหนักองค์ประกอบทุกตัวมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีรายละเอียดสำคัญดังนี้ สำหรับตัวแปรแฝงทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกมีตัวแปรสังเกต 4 ตัว คือ การรับรู้ความสามารถของตนเอง ความหวัง การมองโลกในแง่ดี และความหยุ่นตัว มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ 0.71, 0.77, 0.87 และ 0.57 ตามลำดับ นั่นแสดงว่า ตัวแปรสังเกตทั้งสี่ตัวมีความสัมพันธ์กับตัวแปรแฝงทุนทางจิตวิทยาเชิงบวก โดยในตัวแปรสังเกตที่มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมาก แสดงว่ามีความสำคัญต่อตัวแปรแฝงทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกนี้มาก ซึ่งได้แก่ ตัวแปรการมองโลกในแง่ดี

โมเดลการวัดของตัวแปรการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัว ตัวแปรสังเกตทุกตัวสามารถใช้แทนตัวแปรแฝงได้ ซึ่งค่าน้ำหนักองค์ประกอบทุกตัวมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีรายละเอียดสำคัญดังนี้ สำหรับตัวแปรแฝงการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวมีตัวแปรสังเกต 4 ตัว คือ การแก้ปัญหา การปรับโครงสร้างความรู้และความเข้าใจ การสนับสนุนทางสังคม และการแสดงออกทางอารมณ์ มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ0.81, 0.78, 0.80 และ 0.78 ตามลำดับ นั่นแสดงว่า ตัวแปรสังเกตทั้งสี่ตัวมีความสัมพันธ์กับตัวแปรแฝงแฝงการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัว โดยในตัวแปรสังเกตที่มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมาก แสดงว่ามีความสำคัญต่อตัวแปรแฝงการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวนี้มาก ซึ่งได้แก่ ตัวแปรการแก้ปัญหา

โมเดลการวัดของตัวแปรครอบครัวเข้มแข็ง ตัวแปรสังเกตทุกตัวสามารถใช้แทนตัวแปรแฝงได้ ซึ่งค่าน้ำหนักองค์ประกอบทุกตัวมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีรายละเอียดสำคัญดังนี้ สำหรับตัวแปรแฝงครอบครัวเข้มแข็งมีตัวแปรสังเกต 7 ตัว คือ ความผูกพัน การสื่อสารเชิงบวก ความผาสุกทางจิตวิญญาณ การชื่นชมและการแสดงความรัก การใช้เวลาร่วมกัน ความสามารถในการจัดการความเครียดและวิกฤตร่วมกัน และการเชื่อฟังสามี มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ 0.61, 0.58, 0.70, 0.66, 0.65, 0.87 และ 0.50 ตามลำดับ นั่นแสดงว่า ตัวแปรสังเกตทั้งเจ็ดตัวมีความสัมพันธ์กับตัวแปรแฝงครอบครัวเข้มแข็ง โดยในตัวแปรสังเกตที่มีค่าน้ำหนัก

องค์ประกอบมาก แสดงว่ามีความสำคัญต่อตัวแปรแฝงครอบครัวเข้มแข็งนี้มาก ซึ่งได้แก่ ตัวแปรความสามารถในการจัดการความเครียดและวิกฤตร่วมกัน

ตาราง 17 ค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลของโมเดลทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกและทุนทางสังคมที่มีต่อการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวที่ทำให้ครอบครัวเข้มแข็งของครูสตรีมุสลิมสมรส

ตัวแปรผล	R^2	ความสัมพันธ์	ตัวแปรเหตุ		
			ทุนทางสังคม	ทุนทางจิตวิทยาเชิงบวก	การจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัว
ทุนทางจิตวิทยาเชิงบวก	.62	DE	.79*	-	-
		IE	-	-	-
		TE	.79*	-	-
การจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัว	.87	DE	.53*	.46*	-
		IE	.36*	-	-
		TE	.89*	.46*	-
ครอบครัวเข้มแข็ง	.78	DE	.02	.23*	.67*
		IE	.77*	.31*	-
		TE	.79*	.54*	.67*

(χ^2) = 254.40, df = 117, p-value = 0.00, SRMR = 0.036, RMSEA = 0.052, GFI = 0.94, NFI = 0.98, NNFI = 0.99, CFI = 0.99, χ2/ df = 2.17

หมายเหตุ DE = อิทธิพลทางตรง (Direct Effect)
IE = อิทธิพลทางอ้อม (Indirect Effect)
TE = อิทธิพลรวม (Total Effect)
* = มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตาราง 17 **อิทธิพลทางตรงและทางอ้อมที่ส่งผลต่อการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัว** พบว่า การจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวของครูสตรีมุสลิมสมรสได้รับอิทธิพลทางตรงมีค่าเป็นบวกจากตัวแปรทุนทางสังคม และตัวแปรทุนทางจิตวิทยาเชิงบวก โดยมีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ .53 และ .46 แสดงว่า ทุนทางสังคมและทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกเป็นสาเหตุสำคัญของการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวของครูสตรีมุลิมสมรส นอกจากนี้การจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวยังได้รับอิทธิพลทางอ้อมมีค่าเป็นบวกจากทุนทางสังคม (สัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ .36) โดยผ่านทุนทางจิตวิทยาเชิงบวก

นอกจากนี้เมื่อพิจารณาอิทธิพลทางตรงต่อการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวที่ละตัวแปร พบว่า การจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวของครูสตรีมุสลิมสมรสได้รับอิทธิพลทางตรงมีค่าเป็นบวกจากตัวแปรทุนทางสังคม โดยมีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ .53 แสดงว่า ทุนทางสังคมมีอิทธิพลต่อการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวของครูสตรีมุสลิมสมรส โดยตัวบ่งชี้ที่สำคัญอันดับแรก คือ ทุนวัฒนธรรม ทุนมนุษย์ และทุนสถาบัน (น้ำหนักความสำคัญเท่ากับ .77, .74 และ .68) กล่าวคือ ครูสตรีมุสลิมสมรสที่มีทุนวัฒนธรรม ทุนมนุษย์ และทุนสถาบันยิ่งสูง ก็ยิ่งมีการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัว ส่วนตัวแปรทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกมีอิทธิพลทางตรงต่อการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวของครูสตรีมุสลิมสมรส โดยมีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ .46 โดยตัวบ่งชี้ที่สำคัญอันดับแรก คือ การมองโลกในแง่ดี ความหวัง การรับรู้ความสามารถของตน และความหยุ่นตัว (น้ำหนักความสำคัญเท่ากับ .87, .77, .71 และ .57) กล่าวคือ ครูสตรีมุสลิมสมรสที่มีการมองโลกในแง่ดี มีความหวัง มีการรับรู้ความสามารถของตน และมีความหยุ่นตัวยิ่งสูง ก็ยิ่งมีความสามารถในการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัว

อิทธิพลทางตรงและทางอ้อมที่ส่งผลต่อครอบครัวเข้มแข็ง พบว่า ตัวแปรที่มีความสำคัญต่อครอบครัวเข้มแข็งมากที่สุด คือ ทุนทางสังคม โดยได้รับอิทธิพลทางอ้อมมีค่าเป็นบวกจากทุนทางสังคม (สัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ .77) โดยผ่านการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัว แต่ไม่มีอิทธิพลทางตรงต่อครอบครัวเข้มแข็ง และครอบครัวเข้มแข็งของครูสตรีมุสลิมสมรสยังได้รับอิทธิพลทางตรงมีค่าเป็นบวกจากทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกและการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัว โดยมีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ .23 และ .67 และครอบครัวเข้มแข็งยังได้รับอิทธิพลทางอ้อมมีค่าเป็นบวกจากทุนทางจิตวิทยาเชิงบวก (สัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ .31) โดยผ่านการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัว

นอกจากนี้เมื่อพิจารณาทางตรงต่อครอบครัวเข้มแข็งทีละตัวแปร พบว่าครอบครัวเข้มแข็งของครูสตรีมุสลิมสมรสได้รับอิทธิพลทางตรงมีค่าเป็นบวกจากตัวแปรทุนทางจิตวิทยาเชิงบวก โดยมีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ .23 แสดงว่า ทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกมีอิทธิพลต่อครอบครัวเข้มแข็งของครูสตรีมุสลิมสมรส โดยตัวบ่งชี้ที่สำคัญอันดับแรก คือ การมองโลกในแง่ดี ความหวัง การรับรู้ความสามารถของตน และความหยุ่นตัว (น้ำหนักความสำคัญเท่ากับ .87, .77, .77 และ .57)

กล่าวคือ ครูสตรีมุสลิมสมรสที่มีการมองโลกในแง่ดี มีความหวัง มีการรับรู้ความสามารถของตน และมีความหยุ่นตัวยิ่งสูง ก็ยิ่งมีครอบครัวเข้มแข็ง ส่วนตัวแปรการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวมีอิทธิพลทางตรงต่อครอบครัวเข้มแข็งของครูสตรีมุสลิมสมรส โดยมีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ .67 แสดงว่า การจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวมีอิทธิพลต่อครอบครัวเข้มแข็งของครูสตรีมุสลิมสมรส โดยตัวบ่งชี้ที่สำคัญอันดับแรก คือ การแก้ปัญหา การสนับสนุนทางสังคม การปรับโครงสร้างความรู้ความเข้าใจและการแสดงออกทางอารมณ์ (น้ำหนักความสำคัญเท่ากับ .81, .80, .78 และ .78) กล่าวคือ ครูสตรีมุสลิมสมรสที่มีการแก้ปัญหา ได้รับการสนับสนุนทางสังคม มีการปรับโครงสร้างความรู้ความเข้าใจและมีการแสดงออกทางอารมณ์ยิ่งสูง ก็ยิ่งมีครอบครัวเข้มแข็ง

อิทธิพลทางตรงที่ส่งผลต่อทุนทางจิตวิทยาเชิงบวก พบว่า ทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกของครูสตรีมุสลิมสมรสได้รับอิทธิพลทางตรงมีค่าเป็นบวกจากตัวแปรทุนทางสังคม โดยมีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ .79 แสดงว่า ทุนทางสังคมมีอิทธิพลต่อทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกของครูสตรีมุสลิมสมรส โดยตัวบ่งชี้ที่สำคัญอันดับแรก คือ ทุนวัฒนธรรม ทุนมนุษย์ และทุนสถาบัน (น้ำหนักความสำคัญเท่ากับ .77, .74 และ .68) กล่าวคือ ครูสตรีมุสลิมสมรสที่มีทุนทางสังคมยิ่งสูง ก็ยิ่งมีทุนทางจิตวิทยาเชิงบวก

เมื่อพิจารณาถึง**ตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวมากที่สุด** คือ ทุนทางสังคม (สัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ .89) ซึ่งเป็นอิทธิพลทางตรง .53 และเป็นอิทธิลทางอ้อม .36 ตามมาด้วยอิทธิพลทางตรงจากทุนทางจิตวิทยาเชิงบวก (สัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ .46) และเมื่อพิจารณาถึง**ตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อครอบครัวเข้มแข็งมากที่สุด** คือ ทุนทางสังคม (สัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ .79) ซึ่งเป็นอิทธิพลทางตรง .02 (แต่ไม่มีผลต่อครอบครัวเข้มแข็ง) และเป็นอิทธิพลทางอ้อม .77 ตามมาด้วยอิทธิพลทางตรงจากการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัว (สัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ .67) และตามมาด้วยทุนทางจิตวิทยาเชิงบวก (สัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ .54) ซึ่งเป็นอิทธิพลทางตรง .23 และเป็นอิทธิพลทางอ้อม .31 และเมื่อพิจารณาถึง**ตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกมากที่สุด** คือ ทุนทางสังคม (สัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ .79) ซึ่งเป็นอิทธิพลทางตรง

ค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์ ผลการวิเคราะห์พบว่า ตัวแปรแฝงในโมเดล ได้แก่ ทุนทางสังคม และ ทุนทางจิตวิทยาเชิงบวก ร่วมกันอธิบายการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวได้ร้อยละ 87 (R^2 = . 87) ส่วนครอบครัวเข้มแข็งอธิบายด้วยตัวแปรทุนทางสังคม ทุนทางจิตวิทยาเชิงบวก และการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัว ได้ร้อยละ 78 (R^2 = .78) และทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกอธิบายด้วยตัวแปรทุนทางสังคมได้ร้อยละ 62 (R^2 = .62)

ขั้นตอนที่ 4 การเชื่อมโยงผลการวิจัยระยะที่ 1 และระยะที่ 2 สู่การศึกษาวิจัยระยะที่ 3

ผู้วิจัยมีการเชื่อมโยงข้อมูล (Finding) จากข้อค้นพบจากการวิจัยระยะที่ 1 สู่การศึกษาวิจัยในระยะที่ 2 และนำข้อค้นพบทั้งจากการวิจัยระยะที่ 1 และการวิจัยระยะที่ 2 มาใช้ในการร่างแนวทาง (Guideline) การปฏิบัติในการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวที่ทำให้ครอบครัวเข้มแข็งในการวิจัยระยะที่ 3

โดยจากผลการศึกษาการวิจัยระยะที่ 1 ทำให้ทราบถึงรายละเอียดของนิยามความหมายและองค์ประกอบของตัวแปรที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ตัวแปรการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัว และตัวแปรครอบครัวเข้มแข็งในบริบทสังคมสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ว่าเป็นอย่างไร ซึ่งจากการศึกษาพบว่า การจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวมี 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การได้รับการสนับสนุนจากคนในครอบครัว 2) การแก้ปัญหาตนเองและครอบครัว 3) การมองในมุมบวก 4) การได้รับความช่วยเหลือจากคนรอบข้าง และ 5) การใช้เหตุผลในการแก้ไขปัญหา สำหรับครอบครัวเข้มแข็งมี 8 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การนำหลักศาสนาอิสลามมาใช้ในชีวิต 2) ความสามารถในการจัดการความเครียดและวิกฤต 3) การแสดงความรักอย่างเปิดเผยและให้กำลังใจคนในครอบครัว 4) การใช้เวลาร่วมกันในครอบครัว 5) การช่วยเหลือดูแลเอาใจใส่ซึ่งกันและกัน 6) การเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม 7) การเชื่อฟังสามี และ 8) การสื่อสารเชิงบวก และเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวของครูสตรีมุสลิมสมรสที่นำไปสู่ครอบครัวเข้มแข็ง สามารถแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ 1) เงื่อนไขจากตัวบุคคล ประกอบด้วย มีความรับผิดชอบ มีการบริหารและจัดการเวลาที่ดี มีความเป็นผู้นำ มีวินัย มีการมองโลกในแง่ดี มีความมั่นใจในตนเอง มีความหวังในการดำเนินชีวิต และมีความสามารถในการปรับตัวต่อปัญหา และ 2) เงื่อนไขทางสังคม ประกอบด้วย การอาศัยอยู่ในบรรยากาศอิสลาม การได้รับการสนับสนุนจากคนในครอบครัว การมีแบบอย่างที่ดีจากบุคคลในครอบครัว และการได้รับการสนับสนุนจากเพื่อนร่วมงาน จากข้อค้นพบดังกล่าว ผู้วิจัยได้นำคำนิยามและองค์ประกอบที่ค้นพบเหล่านี้ มาจัดกลุ่มตัวแปรและนำมาเทียบเคียงกับข้อมูลที่ได้จากการทบทวนวรรณกรรม ซึ่งพบว่ามีความสอดคล้องกับกลุ่มตัวแปรทุนทางจิตวิทยาเชิงบวก กลุ่มตัวแปรทุนทางสังคม กลุ่มตัวแปรการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัว และกลุ่มตัวแปรครอบครัว และนำคำนิยามที่ได้จากการศึกษาวิจัยในระยะที่ 1 ที่เป็นบริบทสังคมมุสลิมสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ มาบูรณาการกับคำนิยามที่ได้จากการทบทวนวรรณกรรมในระยะที่ 2 สู่การนำคำนิยามที่บูรณาการนำมาสร้างเป็นแบบวัดเพื่อสอบถามกลุ่มตัวอย่าง ทั้งนี้เพื่อต้องการศึกษาว่ารูปแบบโครงสร้างเชิงสาเหตุระหว่างกลุ่มตัวแปรปัจจัยด้านทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกและทุนทางสังคม มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวของครูสตรีมุสลิมสมรสที่นำไปสู่ครอบครัวเข้มแข็งหรือไม่อย่างไร (ในบริบทสังคมสามจังหวัดชายแดนภาคใต้) ซึ่งจากการศึกษาพบว่า การจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวของครูสตรีมุสลิมสมรสได้รับอิทธิพลทางตรงจากตัวแปรทุนทางสังคม และตัวแปรทุนทาง

จิตวิทยาเชิงบวก และยังได้รับอิทธิพลทางอ้อมจากทุนทางสังคมโดยผ่านทุนทางจิตวิทยาเชิงบวก ส่วนครอบครัวเข้มแข็งของครูสตรีมุสลิมสมรสได้รับอิทธิพลทางตรงจากทุนทางจิตวิทยาเชิงบวก และการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัว นอกจากนี้ครอบครัวเข้มแข็งยังได้รับอิทธิพลทางอ้อมจากทุนทางสังคมและทุนทางจิตวิทยาเชิงบวก โดยผ่านการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัว สำหรับทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกของครูสตรีมุสลิมสมรสได้รับอิทธิพลทางตรงจากตัวแปรทุนทางสังคม

จากผลการศึกษาวิจัยทั้งสองระยะ ผู้วิจัยนำข้อค้นพบที่ได้มาสังเคราะห์ และนำมาเรียบเรียงข้อมูลสร้างเป็นแนวทาง (Guideline) เพื่อพัฒนาเป็นแนวทางการปฏิบัติสำหรับสตรีมุสลิม ในการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวที่นำไปสู่ครอบครัวเข้มแข็ง ซึ่งนำไปสู่การวิจัยระยะที่ 3 ซึ่งผู้วิจัยเป็นผู้สร้างและพัฒนาแนวทาง (ฉบับร่าง) จากข้อมูลที่ได้จากข้อค้นพบทั้งสองระยะ โดยเน้นข้อมูลที่เป็นข้อสรุปโมเดลและการนิยามของตัวแปรจากข้อค้นพบ และทำการออกแบบแนวทางการปฏิบัติฯ และจัดอภิปรายกลุ่มโดยเชิญผู้เชี่ยวชาญในด้านต่างๆ รวมทั้งกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้ให้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกในการวิจัยระยะที่ 1 มาร่วมวิพากษ์ เสนอแนะแนวทางและให้ข้อมูลเพิ่มเติมต่อแนวทางการปฏิบัติฯ ที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้นว่ามีความเหมาะสมและต้องปรับปรุงแก้ไขอย่างไร เพื่อนำไปสู่การพัฒนาเป็นแนวทางการปฏิบัติสำหรับสตรีมุสลิมในการมีครอบครัวเข้มแข็ง โดยผ่านการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวต่อไป

ผลการวิจัยระยะที่ 3

การวิจัยระยะนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและพัฒนาแนวทางการปฏิบัติในการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวที่นำไปสู่ครอบครัวเข้มแข็งสำหรับสตรีมุสลิม โดยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยการอภิปรายกลุ่ม (Focus Group Discussion) โดยเชิญผู้เชี่ยวชาญในด้านต่างๆ และผู้ให้ข้อมูลหลักของการวิจัยระยะที่ 1 เป็นผู้เข้าร่วมการอภิปรายกลุ่ม ในการเก็บรวบรวมข้อมูล และนำผลการอภิปรายมาสังเคราะห์ข้อมูล โดยผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการอภิปรายเกี่ยวกับสภาพการใช้ชีวิตของสตรีมุสลิมในปัจจุบัน

ตอนที่ 2 ผลการพัฒนาแนวทางการปฏิบัติในการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวที่ทำให้ครอบครัวเข้มแข็ง

ตอนที่ 1 ผลการอภิปรายเกี่ยวกับสภาพการใช้ชีวิตของสตรีมุสลิมในปัจจุบัน

การอภิปรายเกี่ยวกับสภาพการใช้ชีวิตของสตรีมุสลิมในปัจจุบัน มีจุดมุ่งหมายเพื่อทำให้ทราบถึงสภาพครอบครัว การใช้ชีวิตครอบครัวของมุสลิมในปัจจุบันว่ามีสภาพอย่างไร ส่วนใหญ่มีปัญหาครอบครัวอะไรบ้าง และอะไรที่ทำให้ครอบครัวมุสลิมมีความเข้มแข็ง จากมุมมองของผู้เข้าร่วมอภิปรายกลุ่มทุกท่านที่เป็นผู้เชี่ยวชาญและอาศัยอยู่ในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งจากการศึกษาพบข้อค้นพบที่น่าสนใจที่แตกต่างจากข้อมูลที่ได้รับจากการสัมภาษณ์จากผู้ให้ข้อมูล

หลักในการวิจัยระยะที่ 1 ซึ่งข้อค้นพบดังกล่าวจะปรากฏอยู่ในแนวทางการปฏิบัติในการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวฯ และมาสนับสนุนในการอภิปรายผลการวิจัยต่อไป โดยผู้วิจัยแบ่งผลการอภิปรายเกี่ยวกับสภาพการใช้ชีวิตของสตรีมุสลิมออกเป็น 2 ประเด็น ได้แก่ สภาพการใช้ชีวิตครอบครัวในปัจจุบัน และปัจจัยที่ทำให้ครอบครัวเข้มแข็ง ซึ่งจากการอภิปรายผล มีรายละเอียดดังนี้

1.1 สภาพการใช้ชีวิตครอบครัวในปัจจุบัน

จากการอภิปรายจากผู้เข้าร่วมทุกท่าน เกี่ยวกับประเด็นสภาพการใช้ชีวิตครอบครัวในปัจจุบัน พบว่า มี 5 ประเด็นหลัก ได้แก่ การขาดความตระหนักในบทบาทหน้าที่ของตนเอง การขาดการจัดการตนเองและในครอบครัว การลุ่มหลงในความเจริญวัตถุ การไม่มีเวลาให้กับสมาชิกในครอบครัว และการขาดการเข้าหาศาสนา โดยในแต่ละประเด็นเหล่านี้มีความเชื่อมโยงกันในแง่ของเนื้อหา ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

การขาดความตระหนักในบทบาทหน้าที่ของตนเอง

สังคมปัจจุบัน สามีและภรรยามักละเลยต่อบทบาทหน้าที่ที่ได้รับ ไม่ว่าจะเป็นหน้าที่ของสามี หน้าที่ภรรยา หน้าที่พ่อ หน้าที่แม่ ทำให้ไม่สามารถดูแลตนเองและสมาชิกในครอบครัวได้ สาเหตุเกิดจากการไม่ตระหนักในบทบาทหน้าที่ของตนเอง จึงทำให้ไม่สามารถทำหน้าที่ได้เต็มที่ และส่งผลทำให้เกิดปัญหาอื่นๆ ตามมา อาทิ การไม่ดูแลเอาใจใส่สมาชิกในครอบครัว ทำให้สมาชิกในครอบครัวขาดความรักและความอบอุ่น การไม่ตักเตือนเมื่อสมาชิกทำความผิด อาจนำไปสู่พฤติกรรมก้าวร้าวได้ เป็นต้น

> "เดี๋ยวนี้คนไม่ค่อยตระหนักในหน้าที่ของตนเอง มัวแต่ไปทำอย่างอื่น บางทีก็ทำให้เกิดปัญหาเยอะแยะเต็มไปหมด บางครอบครัวก็มีปัญหาพฤติกรรมก้าวร้าว เพราะพ่อแม่ไม่ได้ดูแลเอาใจใส่" (ผู้เชี่ยวชาญด้านสตรีมุสลิม)
>
> "ปัญหาครอบครัวที่เกิดขึ้น ส่วนหนึ่งสำคัญเลย คือ คนเราไม่รู้ว่าตัวเองจะต้องทำอะไร คือ แบบไม่ตระหนักว่าจะต้องทำหน้าที่อะไร ก็เลยทำให้เกิดมีปัญหาตามมา" (สตรีมุสลิมสมรส)

การขาดการจัดการตนเองและในครอบครัว

สตรีมุสลิมปัจจุบันขาดการจัดการตนเองและจัดการในครอบครัวที่ดี โดยไม่มีการวางแผนว่าจะต้องทำอะไรบ้างในแต่ละวัน ในแต่ละสัปดาห์ และขาดการบริหารจัดการที่ดี รวมทั้งขาดการลำดับความสำคัญของงานว่าสิ่งไหนมีความสำคัญ อาทิเช่น งานในครอบครัวในการดูแลสมาชิกมีความสำคัญแต่กลับให้ความสำคัญและเวลากับงานนอกบ้านมากกว่างานในบ้าน สิ่งเหล่านี้ทำให้สภาพสังคมในปัจจุบันจึงมีปัญหามากยิ่งขึ้น

"คือผู้หญิงไม่ค่อยจะลำดับความสำคัญของงานสักเท่าไหร่ ว่าอันไหนต้องทำก่อนกัน บางทีเราเห็นผู้หญิงหลายคนหลายครอบครัว เค้ามัวแต่สนใจสิ่งรอบนอกมากกว่าคนในครอบครัว" (สตรีมุสลิมสมรส)

"คือสมัยนี้สังคมบ้านเรา ขาดการจัดการบริหารจัดการตนเอง ทั้งเรื่องเวลาเอย การทำงานเอย ครอบครัวเอย สิ่งเหล่านี้มันมีผลต่อการดูแลจัดการภายในครอบครัว" (ผู้เชี่ยวชาญด้านสังคมมุสลิม)

การลุ่มหลงในความเจริญวัตถุ

คือการที่สตรีและสังคมครอบครัวปัจจุบันให้ความสนใจและลุ่มหลงไปกับความเจริญทางด้านวัตถุ เงินทอง สิ่งของนอกกาย เช่น การพยายามทำงานหาเงินเพื่อได้มาซึ่งโทรศัพท์มือถือราคาแพง รถราคาแพง บ้านหลักหลายล้าน หรือแม้กระทั่งเสื้อผ้า การท่องเที่ยวต่าง ๆ ซึ่งสิ่งเหล่านี้หากทำเกินความจำเป็น หรือไม่สามารถยังยั้งความต้องการได้ อาจส่งผลให้เกิดปัญหาได้ ซึ่งความต้องการเหล่านี้ทำให้ทั้งชายและหญิงต่างต้องออกไปทำงานนอกบ้าน และเมื่อกลับถึงบ้าน ผู้หญิงก็ยังต้องทำงานในบ้าน บางครั้งผู้หญิงอาจเหนื่อย หรืออารมณ์ไม่ดีจากที่ทำงาน ทำให้บรรยากาศในบ้านไม่ดีตามไปด้วย ซึ่งหากไม่มีการควบคุมอารมณ์ของตนเอง อาจส่งผลต่อสภาพจิตใจและบรรยากาศในครอบครัวได้

"ความเจริญด้านวัตถุ ทำให้เกิดปัญหาครอบครัว อยู่เยอะ ทำให้ทั้งผู้หญิงและชายต้องทำงานทั้งสองคน พอทำงานทั้งสองคน หญิงนอกจะทำงานนอกบ้านแล้ว กลับบ้านก็ยังต้องทำงานในบ้าน ทำให้บางครั้งมีอารมณ์เหนื่อย หงุดหงิดอาจจะส่งผลต่อครอบครัวอยู่บ้าง" (ผู้เชี่ยวชาญด้านครอบครัวมุสลิม)

"เดี๋ยวนี้หลายครอบครัวเน้นไปเที่วัถตุนอกกาย คือให้ความสำคัญกับมันมากจนเกินไป โดยไม่ได้เน้นเรื่องครอบครัว พออยากได้เยอะๆ ก็ต้องหาเงินเยอะๆ มันก็มีผลให้อาจจะละเลยงานที่สำคัญ ซึ่งก็คือครอบครัว" (สตรีมุสลิมสมรส)

การไม่มีเวลาให้กับสมาชิกในครอบครัว

เป็นปัญหาหลักในสังคมปัจจุบันที่แม่หรือภรรยาและสมาชิกในครอบครัว ต่างไม่มีเวลาให้กัน นอกจากปัญหาการไม่มีเวลา เกิดจากการที่ผู้หญิงจะต้องออกไปทำงานนอกบ้าน ทำให้ไม่มีเวลาในการจัดการในบ้าน ปัจจุบันยังมีปัญหาการติดโซเชียลหรืออยู่กับมือถือมากเกินไป จนละเลยการดูแลคนในครอบครัว ทำให้เกิดปัญหาครอบครัว โดยลูกหาทางเลือกอื่น โดยการพึ่งเพื่อน ติดเกม และติดโซเชียลด้วยเช่นกัน สิ่งเหล่านี้ทำให้เกิดความห่างเกินกันในครอบครัว

"เมื่อก่อนคนทำงานนอกบ้านเมื่อกลับบ้านก็จะอยู่กับลูก แต่ปัจจุบันก็เปลี่ยนไปกลับจากที่ทำงานก็อยู่กับโซเซียล เด็กอยากอยู่กับพ่อแม่ เด็กจึงหาทางเลือกทางอื่น โดยไปสิ่งอื่น จึงทำให้เกิดความห่างในครอบครัว" (ผู้เชี่ยวชาญด้านสังคมมุสลิม)

"เวลาในครอบครัวสำคัญมาก แต่ปัจจุบันสังคมมันแย่ลง เพราะส่วนหนึ่งคือการไม่มีเวลาให้กับครอบครัว อาจด้วยความจำเป็นบางอย่าง ซึ่งทำให้เวลาที่จะดูแลคนในครอบครัวก็น้อยลงไป" (ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักการอิสลาม)

การขาดการเข้าหาศาสนา

คือการที่ผู้หญิงไม่ใส่ใจและไม่จริงจังในการนำหลักศาสนามาใช้ในชีวิตประจำวันของตนเองและอบรมสมาชิกในครอบครัว ซึ่งบ่อยครั้งที่เมื่อเกิดปัญหา จึงไม่สามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้โดยขาดกำลังใจ ขาดแนวทางในการแก้ปัญหาที่ถูกต้อง ซึ่งบ่อยครั้งมักโทษสิ่งภายนอกและปัญหาเกิดขึ้นซ้ำๆ แต่สำหรับบุคคลที่ยึดมั่นในศาสนาและนำหลักศาสนามาใช้ในชีวิตของตนเองและครอบครัว เมื่อเกิดปัญหาจะมีวิธีการแก้ไขปัญหาได้อย่างรวดเร็ว โดยสามารถยอมรับกับปัญหาว่าสิ่งที่เกิดขึ้นเป็นไปตามกำหนดของพระเจ้า และพยายามหาทางออกของปัญหา โดยการแก้ปัญหาร่วมกับการขอพรขอความช่วยเหลือจากพระเจ้า ซึ่งจะทำให้สามารถผ่อนคลายความตึงเครียดและหาทางออกสำหรับปัญหาได้ง่ายและรวดเร็วขึ้น

"สตรีปัจจุบัน มักจะไม่ค่อยใส่ใจกับการนำเอาหลักศาสนามาใช้ในการใช้ชีวิตครอบครัว หรือชีวิตประจำวันของตัวเองสักเท่าไหร่ พอไม่ใส่ใจก็ไม่ได้อบรมสั่งสอนลูกด้วยศาสนา พอมีเวลามีปัญหาเกิดขึ้น ก็แก้ไม่ได้เท่าไหร่ เพราะตัวเองไม่มีที่พึ่ง มัวแต่โทษอย่างอื่นไม่ได้เอาศาสนามาใช้ จริงๆ เนี้ยะ ศาสนาช่วยแก้ปัญหาได้เยอะเลยทีเดียว" (สตรีมุสลิมสมรส)

"ปัญหาใหญ่ที่มักจะพบคือ การที่คนเราละเลยเรื่องศาสนา ของการนำศาสนามาใช้ในชีวิต เพราะต่างต้องเร่งรีบในการทำงานหาเงินเลี้ยงครอบครัว จึงไม่ได้มีเวลาในการศึกษาหาความรู้เรื่องศาสนาเท่าที่ควร" (ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักการอิสลาม)

1.2 ปัจจัยที่ทำให้ครอบครัวเข้มแข็ง

จากการอภิปรายจากผู้เข้าร่วมทุกท่าน เกี่ยวกับประเด็นปัจจัยที่ทำให้ครอบครัวเข้มแข็ง พบว่า มี 5 ประเด็นหลัก ได้แก่ การเตรียมความพร้อมก่อนแต่งงาน การเข้าใจบทบาทและรู้จักหน้าที่ของตนเอง การเป็นครอบครัวอัลกุรอาน การมีสามีที่มีความเป็นผู้นำ และการนำศาสนามาใช้ในการดำเนินชีวิต โดยมีรายละเอียดดังนี้

การเตรียมความพร้อมก่อนแต่งงาน

การใช้ชีวิตครอบครัวในปัจจุบันเป็นสิ่งที่มีความท้าทายเป็นอย่างมาก ถึงแม้ว่าจะมีความรู้มากมาย ทั้งความรู้ในเชิงศาสนาและความรู้เชิงสามัญก็ตาม แต่เมื่อได้มาใช้ชีวิตครอบครัว อาจจะไม่สามารถนำมาปรับใช้กับชีวิตของตนเองได้ทั้งหมด โดยสตรีจะต้องเตรียมความพร้อมหรือเสบียงในการใช้ชีวิตคู่ก่อนแต่งงานว่าจะต้องมีบทบาทหน้าที่อะไรบ้าง จะต้องมีความรู้ความเข้าใจอะไรบ้าง และเมื่อแต่งงานมีความครอบครัว จะต้องพูดคุยกับสมาชิกในครอบครัวอยู่เสมอ และสำหรับบุคคลที่ทำหน้าที่ในการเป็นพ่อเป็นแม่ จะต้องมีความตระหนัก และมีความจริงจังในการอบรมเลี้ยงดูลูก ให้ความรัก ดูแลเอาใจใส่สมาชิกในครอบครัว ก็จะทำให้สามารถสร้างครอบครัวที่ดีได้

"ปัจจุบันความรู้ ทั้งศาสนาและสามัญ ซึ่งพอเราจะเอาไปใช้จริงมันใช้ไม่ได้เลย มันมีสิ่งท้าทายมาก ประเด็นคือ ผู้หญิง ต้องเตรียมเสบียงในการใช้ชีวิตคู่ก่อนแต่ง ชีวิตครอบครัว พ่อแม่ควรจะต้องคุยกับ

ลูกเยอะๆ ประเด็นที่สอง พ่อแม่จะต้องให้ความสำคัญและตระหนัก จริงจัง ในการเลี้ยงลูก พอแต่งงานกันเราจะสร้างครอบครัวที่ดีให้ได้" (สตรีมุสลิมสมรส)

"ประเด็นความพร้อมก่อนแต่งงาน สำคัญมากเลยนะ เพราะหลายคนมักมองข้าม คือถ้าผู้หญิงและผู้ชายรู้ว่าแต่งงานทำไม และจะต้องทำหน้าที่อะไรบ้างเพื่อที่จะทำให้ครอบครัวสมบูรณ์ ก็จะเป็นสิ่งที่ดีกว่าการไม่รู้อะไรเลย" (ผู้เชี่ยวชาญด้านสตรีมุสลิม)

การเข้าใจบทบาทและรู้จักหน้าที่ของตนเอง

โดยคนสองคน (สามีและภรรยา) จะต้องเข้าใจบทบาทของตนเอง และต้องพยายามปฏิบัติให้ได้ตามบทบาทหน้าที่ที่ได้รับ โดยภรรยาจะต้องลึกซึ้งและมีความรอบคอบ และสามีเองก็จะต้องทำให้ได้ด้วยเช่นกัน สำหรับคนที่ทำงานนอกบ้านจะยิ่งมีบทบาทและภาระหน้าที่เพิ่มขึ้นและหนักกว่าเดิม ยิ่งจะต้องมีการวางแผน และบริหารจัดการให้ดี โดยไม่ละเลยบทบาทหน้าที่ของสามี ภรรยา พ่อ แม่ และสิ่งที่มีความสำคัญคือ ความรับผิดชอบ (อามานะฮ์) ที่มีในชีวิตคู่ว่าจะต้องดูแลและปฏิบัติซึ่งกันและกันอย่างไร และความรับผิดชอบต่อลูกที่จะต้องอบรมเลี้ยงดูให้เติบโตเป็นคนที่มีคุณภาพอย่างไร

"คนสองคนจะต้องเข้าใจบทบาทของตนเอง และต้องทำให้ได้ด้วย ภรรยาจะต้องลึกซึ้ง รอบคอบ สามีเองก็จะต้องทำให้ได้เช่นกัน" (ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักการอิสลาม)

"จากเรื่องการเตรียมความพร้อม พอเราพร้อมและแต่งงาน ก็จะรู้ว่าจะต้องทำอะไรบ้างในฐานะที่ตัวเองเป็นภรรยา เป็นแม่ของลูก พอรู้ก็จะทำให้การใช้ชีวิตนั้นดี แต่เพราะหลายคนไม่รู้และไม่พยายามตระหนักเลยทำให้มีปัญหาค่อนข้างเยอะ" (ผู้เชี่ยวชาญด้านสังคมมุสลิม)

การเป็นครอบครัวอัลกุรอาน

เป็นครอบครัวที่นำอัลกุรอานมาใช้ในชีวิตประจำวันให้ได้มากที่สุด เนื่องจากคัมภีร์อัลกุรอานถือเป็นคู่มือแนวทางในการดำเนินชีวิตของมุสลิมทุกคน และเป็นธรรมนูญของชีวิตที่ขาดไม่ได้ โดยพ่อแม่ต้องอ่านอัลกุรอานอย่างสม่ำเสมอ ศึกษา เรียนรู้และทำความเข้าใจอัลกุรอาน และพยายามนำความรู้และหลักปฏิบัติมาใช้ในชีวิตครอบครัวให้ได้มากที่สุด นอกจากนี้จะต้องสอนให้สมาชิกในครอบครัวทุกคนรักการอ่านคัมภีร์อัลกุรอาน สามารถเข้าใจและดึงความรู้มาใช้กับชีวิตของตนเอง เพื่อที่จะทำให้ชีวิตมีความดีงาม

"พ่อแม่ต้องอ่านอัลกุรอาน และนำมาใช้ในครอบครัว สอนลูกให้อ่านให้ได้ เข้าใจสิ่งที่อ่านและนำมาใช้กับชีวิตของตนเองให้ได้" (สตรีมุสลิมสมรส)

"อย่างที่ทุกคนรู้อัลกุรอานถือเป็นธรรมนูญของชีวิต ซึ่งถ้าทุกคนได้พยายามศึกษาอัลกุรอาน จะทำให้เหมือนมีเข็มทิศในการใช้ชีวิต ทำให้ชีวิตเราสมบูรณ์มากขึ้น" (ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักการอิสลาม)

การมีสามีที่มีความเป็นผู้นำ

สามีถือเป็นบุคคลที่เป็นหัวหน้าของครอบครัว สำคัญคือคนเป็นสามี จะต้องเป็นผู้นำที่มีภาวะผู้นำในครอบครัวสูง เป็นผู้จัดการวางแผนในครอบครัวที่ดี เป็นผู้ซึ่งนำพาครอบครัวไปสู่การทำสิ่งที่ดีงามและมีความสุข และสามารถนำพาครอบครัวไปสู่สวรรค์ได้ โดยหากสามีมีความเข้มแข็ง ภรรยาเองก็ต้องเข้มแข็งด้วยเช่นกัน สิ่งสำคัญคือการมีอีมาน (ความศรัทธา) ที่เข้มแข็ง หากสมาชิกในครอบครัวมีความศรัทธาที่เข้มแข็ง ทุกอย่างที่ดีๆ ก็จะเกิดขึ้นในชีวิต

> "สามีจะต้องเป็นผู้นำ ผู้จัดการในครอบครัว ผู้นำพาครอบครัว ถ้าสามีเข้มแข็ง ภรรยาเองก็ต้องเข้มแข็งด้วยเช่นกัน อีมานเข้มแข็ง ถ้าอีมานเข้มแข็งทุกอย่างที่ดีๆ ก็จะตามมาเอง" (ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักการอิสลาม)
>
> "ถามว่าอะไรสำคัญ ผู้ชายนี้แหละสำคัญ คือถ้าเราได้สามีที่มีความเป็นผู้นำ รู้ว่าจะต้องทำอะไรบ้างในครอบครัว สังคม และได้สามีที่เข้าใจศาสนา จะช่วยเรื่องครอบครัวอบอุ่นได้เยอะ" (สตรีมุสลิมสมรส)

การนำศาสนามาใช้ในชีวิต

ครอบครัวที่สามารถนำศาสนามาใช้ในชีวิต จะทำให้ครอบครัวมีความเข้มแข็ง โดยนำมาปรับใช้ในทุกมิติของชีวิต ตั้งแต่ตื่นนอนจนกระทั่งเข้านอน เช่น การตื่นนอนและละหมาดพร้อมกันในช่วงเช้า การอ่านกุรอานและศึกษาความหมายพร้อมกัน การอ่านอัซการ (ขอพร) พร้อมกัน การพูดคุยกันในครอบครัวโดยตักเตือนซึ่งกันและกันไปสู่แนวทางที่ดี การอบรมเลี้ยงดูบุตร การแก้ปัญหา เป็นต้น

> "จะต้องนำศาสนามาใช้ในชีวิตครอบครัวให้มากที่สุด ตั้งแต่ตื่นนอนจนเข้านอน เพราะเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้ครอบครัวเข้มแข็งได้" (ผู้เชี่ยวชาญด้านครอบครัวมุสลิม)
>
> "เอาจริงๆ เลยนะคือถ้าอยากจะมีครอบครัวที่เข้มแข็ง อบอุ่นเนี้ยะ สำคัญเลยคือศาสนา ถ้าเอามาใช้ในชีวิต คือต้องเอามาใช้แบบจิงจัง ในทุกๆ เรื่อง ชีวิตจะดีนะ" (สตรีมุสลิมสมรส)

ตอนที่ 2 ผลการพัฒนาแนวทางการปฏิบัติในการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวที่ทำให้ครอบครัวเข้มแข็ง

จากผลการศึกษาการวิจัยระยะที่ 1 ทำให้ทราบถึงการให้ความหมาย องค์ประกอบ และเงื่อนไขของการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวและครอบครัวเข้มแข็งตามการรับรู้ของครูสตรีมุสลิมสมรส ซึ่งข้อค้นพบเหล่านี้นำมาสู่การสร้างตัวแปรแบบวัด โดยมีการปรับนิยามความหมายให้สอดคล้องกับข้อค้นพบดังกล่าว และนำมาสู่การศึกษาการวิจัยระยะที่ 2 โดยทำการศึกษารูปแบบโครงสร้างความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างกลุ่มตัวแปรทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกและทุนทางสังคมที่มีต่อการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวที่ทำให้ครอบครัวเข้มแข็ง และนำข้อค้นพบที่ได้จากการศึกษาวิจัยทั้งสองระยะ มาสังเคราะห์และสร้างและพัฒนาเป็นแนว

ทางการปฏิบัติในการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวสำหรับสตรี (ฉบับร่าง) และนำแนวทางการปฏิบัติในการจัดการตนเองฯ มาเป็นประเด็นสำหรับการอภิปรายกลุ่ม เพื่อร่วมกันวิพากษ์เสนอความคิดเห็นถึงความเหมาะสมและการปรับแก้ไขแนวทางการปฏิบัติฯ ให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น โดยแนวทางการปฏิบัติที่สร้างและพัฒนาขึ้นพัฒนาจากข้อมูลที่ได้จากค้นพบจากการวิจัยทั้งสองระยะ และนำมาเรียบเรียงเป็นแนวทาง โดยแนวทางการปฏิบัติฯ ประกอบด้วย หน้าปก คำนำ สารบัญ เนื้อหาของแนวทาง ซึ่งประกอบด้วย ความหมาย องค์ประกอบ ของการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวและครอบครัวเข้มแข็ง ปัจจัยที่ทำให้สามารถจัดการตนเองและจัดการภายในครอบครัวและทำให้ครอบครัวเข้มแข็งได้ โดยจะมีการออกแบบเนื้อหาให้มีความน่าสนใจเป็นแผนภาพ เพื่อง่ายต่อการอ่านทำความเข้าใจ รวมทั้งแบบวัดประเมินตนเองเพื่อทำให้ทราบว่าตนเองมีระดับของการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัว ระดับของครอบครัวเข้มแข็ง ระดับของทุนทางจิตวิทยาเชิงบวก ระดับของทุนทางสังคม ในระดับใด และจะมีวิธีการแก้ไขปัญหาอย่างไร เป็นต้น ซึ่งจากการพัฒนาร่างแนวทางการปฏิบัติฯ นำมาสู่การจัดการอภิปรายกลุ่มโดยผู้เชี่ยวชาญด้านต่าง ๆ เพื่อแสดงความคิดเห็นถึงความเหมาะสมและการปรับแก้ไขต่อแนวทางการปฏิบัติฯ และจากการจัดอภิปรายกลุ่ม ผู้เข้าร่วมอภิปรายเห็นพ้องร่วมกันว่า การพัฒนาและสร้างแนวทางสำหรับสตรีในการเป็นแนวทางสำหรับการใช้ชีวิตครอบครัวนั้น เป็นสิ่งที่มีคุณค่าและเป็นแนวทางหนึ่งที่จะช่วยให้สตรีมีแนวทางสำหรับตนเองในการใช้ชีวิตครอบครัวให้เข้มแข็งได้อีกทางหนึ่ง ซึ่งจากการอภิปรายมีข้อค้นพบดังนี้

2.1 ภาพรวมของแนวทางการปฏิบัติในการจัดการตนเองฯ

ตาราง 18 ภาพรวมของแนวทางการปฏิบัติในการจัดการตนเองฯ

หัวข้อ	ข้อเสนอแนะจากที่ประชุม	เนื้อหาที่ปรับแก้ไข
ชื่อเรื่องของแนวทาง	มีความเหมาะสม	ไม่มีการปรับแก้ไข
องค์ประกอบของแนวทางการปฏิบัติฯ ทั้งหมด	มีความเหมาะสม อยากให้เพิ่มหัวข้อหน่วยงานสำหรับติดต่อขอคำปรึกษาด้านครอบครัว	เพิ่มหัวข้อ “ช่องทางการติดต่อขอรับการปรึกษาด้านครอบครัว” ในองค์ประกอบของแนวทางการปฏิบัติ
เนื้อหาของแนวทางการปฏิบัติฯ	มีความเหมาะสม แต่ต้องปรับบางคำและบางประโยคให้เข้าใจและชัดเจนมากยิ่งขึ้น	ปรับแก้ไขเพิ่มเติมตามประเด็นหัวข้อแต่ละองค์ประกอบของแนวทางการปฏิบัติ

จากตาราง 18 จากการอภิปรายภาพรวมของแนวทางการปฏิบัติในการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวที่ทำให้ครอบครัวเข้มแข็ง พบว่า ชื่อเรื่องแนวทางมีความเหมาะสม สามารถนำไปใช้ในการศึกษาได้ องค์ประกอบในภาพรวมของแนวทางการปฏิบัติฯ มีความเหมาะสม เพิ่มเติมหัวข้อหน่วยงานสำหรับให้ผู้สนใจและผู้ที่ต้องการขอความช่วยเหลือด้านครอบครัวสามารถขอรับคำปรึกษาได้ และเนื้อหาของแนวทางการปฏิบัติฯ ในภาพรวมมีความเหมาะสม ปรับบางคำ บางประโยคให้สามารถอ่านเข้าใจและมีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น

2.2 ประเด็นหัวข้อตามองค์ประกอบของแนวทางการปฏิบัติในการจัดการตนเองฯ

ตาราง 19 ประเด็นหัวข้อตามองค์ประกอบของแนวทางการปฏิบัติในการจัดการตนเองฯ

หัวข้อ	ข้อเสนอแนะจากที่ประชุม	เนื้อหาที่ปรับแก้ไข
วัตถุประสงค์ของการสร้างแนวทางการปฏิบัติฯ	ควรเพิ่มประโยคในวัตถุประสงค์ข้อสอง ให้มีไฮไลท์ของคำว่า การจัดการตนเองและจัดการภายในครอบครัว เนื่องจากเป็นประเด็นหลักของการวิจัย	ปรับแก้ไขตามข้อเสนอแนะ โดยเพิ่มประโยค “สามารถจัดการตนเองและจัดการภายในครอบครัว” ในวัตถุประสงค์ข้อที่สอง
ผลที่คาดว่าจะได้รับจากการใช้แนวทางการปฏิบัติฯ	มีความเหมาะสม	ไม่มีการปรับแก้ไข
กลุ่มเป้าหมายของการใช้แนวทางการปฏิบัติฯ	มีความเหมาะสม	ไม่มีการปรับแก้ไข
องค์ประกอบของแนวทางการปฏิบัติฯ	มีความเหมาะสม	ไม่มีการปรับแก้ไข
ขอบเขตของเนื้อหา		
ความหมายของการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัว	มีความเหมาะสม	ไม่มีการปรับแก้ไข
ความสำคัญของการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัว	มีความเหมาะสม	ไม่มีการปรับแก้ไข
องค์ประกอบของการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัว	มีความเหมาะสม	ไม่มีการปรับแก้ไข

ตาราง 19 (ต่อ)

หัวข้อ	ข้อเสนอแนะจากที่ประชุม	เนื้อหาที่ปรับแก้ไข
ความหมายของครอบครัวเข้มแข็ง	ควรเพิ่มเนื้อหาของประโยคที่สอดคล้องกับการนิยามความหมายของครอบครัวเข้มแข็งว่าหมายถึงอะไร	ปรับแก้ไขตามข้อเสนอแนะ โดยเพิ่มประโยคของการนิยามความหมาย หมายถึง “ครอบครัวที่มีความรักและความเมตตา (Mawaddah & Rahmah) เพราะเป็นหัวใจหลักของครอบครัว
ความสำคัญของครอบครัวเข้มแข็ง	ควรเพิ่มเนื้อหาความสำคัญในระดับครอบครัว เนื่องจากในเอกสาร มีเพียงความสำคัญในระดับสังคม	ปรับแก้ไขเพิ่มเติมตามข้อเสนอแนะ โดยเพิ่มเนื้อหาความสำคัญในระดับครอบครัว “ครอบครัวเข้มแข็ง ทำให้สมาชิกในครอบครัวอยู่ในกรอบศีลธรรมที่ดีงาม มีความศรัทธา มีความรักต่อผู้อื่น และเป็นบุคคลที่มีสุขภาพจิตที่ดีมีคุณภาพ”
องค์ประกอบของครอบครัวเข้มแข็ง	มีความเหมาะสม	ไม่มีการปรับแก้ไข
ปัจจัยที่ทำให้สามารถจัดการตนเองและจัดการภายในครอบครัว	ในกรอบการมีทุนทางสังคม ควรตัดคำว่า “ครูสตรีมุสลิมสมรส” ออก เนื่องจากในแนวทางการปฏิบัติฯ ฉบับนี้สามารถนำไปใช้ได้กับสตรีมุสลิมทั่วไปได้	มีการปรับแก้ไขตามข้อเสนอแนะ โดยเปลี่ยนคำว่า “ครูสตรีมุสลิมสมรส” เป็น “สตรีมุสลิม” ซึ่งจะมีความเหมาะสมสำหรับการนำไปใช้
ปัจจัยที่ทำให้มีครอบครัวเข้มแข็ง	มีความเหมาะสม	ไม่มีการปรับแก้ไข
แนวทางการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัว	โดยภาพรวมมีความเหมาะสม แต่ควรเพิ่มแนวทางการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัว และเปลี่ยนประโยคบางประโยค ให้มีความครอบคลุมมากยิ่งขึ้น	มีการปรับแก้ไขตามข้อเสนอแนะดังนี้ 1. เพิ่มข้อ 5 “ไม่ใช้ความรุนแรงในการจัดการปัญหา” 2. ปรับเปลี่ยนประโยคข้อ 13 เป็น “ขอคำปรึกษาและหากำลังใจจา

ตาราง 19 (ต่อ)

หัวข้อ	ข้อเสนอแนะจากที่ประชุม	เนื้อหาที่ปรับแก้ไข
		บุคคลใกล้ชิดและบุคคลที่ยอมรับนับถือ” 3. เพิ่มข้อ 2 “ลำดับความสำคัญงานการจัดการทั้งหมด ทั้งการจัดการเกี่ยวกับตนเองและการจัดการที่เกี่ยวข้องกับครอบครัว 4. เพิ่มข้อ 15 “เมื่อต้องตัดสินใจเรื่องใดเรื่องหนึ่งในครอบครัว ควรเปิดโอกาสให้สมาชิกทุกคนในครอบครัวได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น”
แนวทางการเสริมสร้างครอบครัวเข้มแข็ง	โดยภาพรวมมีความเหมาะสม แต่ควรเพิ่มแนวทางการเสริมสร้างครอบครัวเข้มแข็งให้มีความครอบคลุมมากยิ่งขึ้น	มีการปรับแก้ไขตามข้อเสนอแนะดังนี้ 1. เพิ่มข้อ 1 “รู้จักความสำคัญของครอบครัวเข้มแข็ง” 2. เพิ่มข้อ 9 “สร้างบรรยากาศอัลกุรอานในครอบครัว โดยการจัดให้มีการอ่านกุรอานร่วมกันระหว่างสมาชิกในครอบครัว การเปิดอัลกุรอานฟังในบ้าน เป็นต้น” 3. เพิ่มข้อ 17 “ฝึกตนเองและสมาชิกในครอบครัว ให้สามารถบริหารจัดการอารมณ์ของตนเองให้ได้ โดยฝึกฝนให้ใจเย็น อารมณ์ไม่ฉุนเฉียว” 4. เพิ่มข้อ 18 “บริหารจัดการด้านการเงินในครอบครัวให้มีความเหมาะสม มีความสมดุลระหว่างรายรับ-ร่ายจ่าย และเงินออมในครอบครัว”

ตาราง 19 (ต่อ)

หัวข้อ	ข้อเสนอแนะจากที่ประชุม	เนื้อหาที่ปรับแก้ไข
แบบประเมิน	มีความเหมาะสม ง่ายต่อการนำไปใช้และสามารถวัดได้ แต่ควรเสนอแนวทางสำหรับผู้ที่ประเมินตนเองแล้วได้คะแนนอยู่ในเกณฑ์ต่ำ ว่าควรจะต้องทำอย่างไร เพื่อเป็นแนวทางให้สามารถพัฒนาตนเองให้ดีขึ้น	มีการปรับแก้ไขเพิ่มเติมตามข้อเสนอแนะ โดยเพิ่มเนื้อหาเกี่ยวกับแนวทางในการทำให้ตนเองพัฒนาและฟื้นฟูตนเองให้ดีขึ้น ทั้งในส่วนของการทำอย่างไรให้ตนเองสามารถทำให้ครอบครัวเข้มแข็งได้มากกว่าเดิม ทำอย่างไรให้ตนเองสามารถจัดการตนเองและจัดการภายในครอบครัวให้ดีขึ้น และทำอย่างไรให้สามารถกลับมามีสภาพทางจิตใจที่เข้มแข็งขึ้น เป็นต้น
ข้อเสนอแนะแก่ผู้ที่เกี่ยวข้อง	มีความเหมาะสม	ไม่มีการปรับแก้ไข
อื่นๆ	ควรเพิ่มแหล่งอ้างอิง ว่าเมื่อตนเองมีวิกฤตแล้ว จะสามารถขอคำปรึกษาจากใครหน่วยงานไหนได้บ้าง ทั้งนี้เพื่อเป็นช่องทางสำหรับผู้อ่านแนวทางการปฏิบัติเล่มนี้แล้วอยากจะขอปรึกษาด้านครอบครัวได้โดยง่าย	มีการปรับแก้ไขเพิ่มเติมตามข้อเสนอแนะ โดยเพิ่มหัวข้อเนื้อหา “ช่องทางการติดต่อขอรับคำปรึกษาด้านครอบครัว” ในเนื้อหา มีแหล่งติดต่อจากองค์ทั้งภาครัฐและเอกชน ที่อยู่ในพื้นที่ใกล้เคียงและสามารถสะดวกในขอรับคำปรึกษาได้โดยง่าย ดังนี้
		- สำหรับประชาชนทั่วไป สามารถขอรับคำปรึกษาได้จากหน่วยงานภาครัฐ จากกรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว - สำหรับประชาชนในภาคใต้ในพื้นที่ชุมชนมุสลิม มีหน่วยงานที่ให้ความช่วยเหลือด้านครอบครัวในทุกๆ จังหวัดทั่วประเทศ คือ สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด (ทุกจังหวัด)

จากตาราง 19 ประเด็นหัวข้อตามองค์ประกอบของแนวทางการปฏิบัติในการจัดการตนเองฯ พบว่า วัตถุประสงค์ของการสร้างแนวทางฯ ควรมีการเพิ่มคำว่าการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวในวัตถุประสงค์ เนื่องจากเป็นประเด็นสำคัญของการสร้างแนวทางฯ ในครั้งนี้ ด้านความหมายของครอบครัวเข้มแข็ง มีการปรับแก้ไขโดยการเพิ่มคำว่าครอบครัวที่มีความรักและความเมตตา ด้านความสำคัญของครอบครัวเข้มแข็งมีการปรับแก้ไขเพิ่มเติมความสำคัญในระดับครอบครัว ด้านแนวทางการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวและแนวทางการเสริมสร้างครอบครัวเข้มแข็งมีความเหมาะสมและมีการปรับแก้ไข โดยการเพิ่มแนวทางและปรับเปลี่ยนประโยคบางคำให้มีความชัดเจนมากขึ้น ด้านแบบประเมินตนเอง มีความเหมาะสมและมีการปรับแก้ไข โดยเพิ่มเนื้อหาเกี่ยวกับแนวทางในการทำให้ตนเองพัฒนาและฟื้นฟูตนเองให้ดีขึ้น ทั้งในส่วนของการทำอย่างไรให้ตนเองสามารถทำให้ครอบครัวเข้มแข็งได้มากกว่าเดิม ทำอย่างไรให้ตนเองสามารถจัดการตนเองและจัดการภายในครอบครัวให้ดีขึ้น และทำอย่างไรให้สามารถกลับมามีสภาพทางจิตใจที่เข้มแข็งขึ้น เป็นต้น และมีการปรับแก้ไขเพิ่มเติมตามข้อเสนอแนะ โดยเพิ่มหัวข้อเนื้อหา “ช่องทางการติดต่อขอรับคำปรึกษาด้านครอบครัว” ในเนื้อหา มีแหล่งติดต่อจากองค์ทั้งภาครัฐและเอกชน ที่อยู่ในพื้นที่ใกล้เคียงและสามารถสะดวกในขอรับคำปรึกษาได้โดยง่าย ส่วนเนื้อหาองค์ประกอบของแนวทางฯ ด้านอื่นๆ มีความเหมาะสมไม่มีการปรับแก้ไข

บทที่ 5
สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการให้ความหมายและองค์ประกอบของการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวและครอบครัวเข้มแข็งตามการรับรู้ของครูสตรีมุสลิมสมรส 2) ศึกษาเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวของครูสตรีมุสลิมสมรสที่นำไปสู่ความเป็นครอบครัวเข้มแข็ง 3) ศึกษารูปแบบโครงสร้างความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างกลุ่มตัวแปรปัจจัยด้านทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกและทุนทางสังคมที่มีอิทธิพลต่อการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวของครูสตรีมุสลิมสมรสที่นำไปสู่ครอบครัวเข้มแข็ง และ 4) ศึกษาและพัฒนาแนวทางการปฏิบัติของสตรีมุสลิม ในการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวที่นำไปสู่ครอบครัวเข้มแข็ง ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงผสานวิธี (Mixed Methods Research) ในรูปแบบการวิจัยหลายระยะ (Multiphase Design) (Creswell; & Clark. 2011: 100-104)

เริ่มต้นด้วยการวิจัยระยะที่ 1 เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ในรูปแบบการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) เพื่อทำความเข้าใจถึงการให้ความหมายและองค์ประกอบของการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวและครอบครัวเข้มแข็ง รวมทั้งเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องต่อการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวของครูสตรีมุสลิมสมรส ที่นำไปสู่ความเป็นครอบครัวเข้มแข็ง โดยผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ซึ่งผู้ให้ข้อมูลหลักคือ ครูสตรีมุสลิมสมรส ที่มีบุตรอย่างน้อย 1 คน และใช้ชีวิตครอบครัวไม่ต่ำกว่า 10 ปี จำนวน 7 ท่าน จากพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้แก่ จังหวัดยะลา จังหวัดปัตตานี และจังหวัดนราธิวาส และทำการคัดเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive หรือ Judgmental Sampling) และตามด้วยการวิจัยระยะที่ 2 เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ในการศึกษารูปแบบโครงสร้างเชิงสาเหตุด้านทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกและทุนทางสังคมที่มีต่อการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวของครูสตรีมุสลิมสมรส โดยกลุ่มตัวอย่างคือ ครูสตรีมุสลิมสมรส ที่มีบุตร และอาศัยอยู่ในจังหวัดยะลา จังหวัดปัตตานี และจังหวัดนราธิวาส และปฏิบัติงานในสถานศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ จำนวน 447 คน ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) และทำการวิเคราะห์ข้อมูล และนำข้อค้นพบที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลจากการวิจัยระยะที่ 1 และการวิจัยระยะที่ 2 มาตีความสร้างข้อสรุป เพื่อสร้างเป็นแนวทางในการปฏิบัติในการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวที่ทำให้ครอบครัวเข้มแข็ง

สำหรับการวิจัยระยะที่ 3 เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยวิธีการเก็บข้อมูลจากการอภิปรายกลุ่ม (Focus Group Discussion) โดยผู้วิจัยนำข้อมูลและข้อค้นพบที่ได้จากการวิจัยระยะที่ 1 และการวิจัยระยะที่ 2 นำมาสร้างและพัฒนาเป็นแนวทางการปฏิบัติในการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัว (ฉบับร่าง) และนำร่างแนวทางการปฏิบัติฯ ที่สร้างขึ้นมาเป็นประเด็นในการ

อภิปรายกลุ่ม โดยกลุ่มคนที่จัดขึ้นมาเพื่อการอภิปรายร่วมกัน ผู้วิจัยเลือกมาแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 11 ท่าน คือ ผู้เชี่ยวชาญด้านครอบครัวมุสลิม 1 ท่าน ผู้เชี่ยวชาญด้านสังคมมุสลิม 1 ท่าน ผู้เชี่ยวชาญด้านสตรีมุสลิม 1 ท่าน และผู้เชี่ยวชาญด้านหลักการอิสลาม 1 ท่าน และสตรีมุสลิมสรส จำนวน 7 ท่าน (กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักทุกท่านที่ได้ทำการสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัว ในการวิจัยระยะที่ 1)

สรุปผลการวิจัย

ผู้วิจัยสรุปผลการวิจัยตามแบบแผนของการวิจัย แบ่งออกเป็นการวิจัย 3 ระยะ 4 วัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยมีรายละเอียด ดังนี้

สรุปผลการวิจัยระยะที่ 1

1. ผลการศึกษาการให้ความหมายและองค์ประกอบของการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวและครอบครัวเข้มแข็งตามการรับรู้ของครูสตรีมุสลิมสมรส

1.1 การให้ความหมายและองค์ประกอบของการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัว

จากการรับรู้ของครูสตรีมุสลิมสมรสต่อการนิยามความหมายของการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัว พบว่า การจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัว คือ ความสามารถของครูสตรีมุสลิมสมรสที่สามารถจัดการชีวิตส่วนตัวของตัวเองและจัดการที่เกี่ยวข้องภายในครอบครัว โดยสามารถบริหารจัดการตนเองและภายในครอบครัว เพื่อให้เกิดความสงบสุขและความสมดุลในครอบครัว โดยองค์ประกอบของการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัว พบว่ามี 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การได้รับการสนับสนุนจากคนในครอบครัว 2) การแก้ปัญหาตนเองและครอบครัว 3) การมองในมุมบวก 4) การได้รับความช่วยเหลือจากคนรอบข้าง และ 5) การใช้เหตุผลในการแก้ไขปัญหา

1.2 การให้ความหมายและองค์ประกอบของครอบครัวเข้มแข็ง

จากการรับรู้ของครูสตรีมุสลิมสมรสต่อการนิยามความหมายของครอบครัวเข้มแข็ง พบว่า ครอบครัวเข้มแข็ง คือ ครอบครัวที่นำหลักการของศาสนาอิสลามมาใช้ในการดำเนินชีวิตครอบครัว ตั้งแต่ตื่นนอนจนกระทั่งเข้านอน และมีการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของตนเองให้ดีที่สุด และสมาชิกในครอบครัวมีความรู้สึกผูกพัน รักและดูแลซึ่งกันและกัน โดยองค์ประกอบของครอบครัวเข้มแข็ง พบว่ามี 8 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การนำหลักศาสนาอิสลามมาใช้ในชีวิต 2) ความสามารถในการจัดการความเครียดและวิกฤต 3) การแสดงความรักอย่างเปิดเผยและให้กำลังใจคนในครอบครัว 4) การใช้เวลาร่วมกันในครอบครัว 5) การช่วยเหลือดูแลเอาใจใส่ซึ่งกันและกัน 6) การเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม 7) การเชื่อฟังสามี และ 8) การสื่อสารเชิงบวก

2. ผลการศึกษาเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวของครูสตรีมุสลิมสมรสที่นำไปสู่ความเป็นครอบครัวเข้มแข็ง

จากการศึกษาของผู้ให้ข้อมูลหลักทั้ง 7 คน พบว่าเงื่อนไขที่ทำให้สตรีมุสลิมสมรสสามารถจัดการตนเองและสามารถจัดการภายในครอบครัวจนทำให้ครอบครัวเป็นครอบครัวที่เข้มแข็งได้ พบว่าเกิดจากเงื่อนไขสาเหตุที่สำคัญ 2 เงื่อนไข ได้แก่ 1) เงื่อนไขจากตัวบุคคล และ 2) เงื่อนไขทางสังคม

โดยเงื่อนไขสาเหตุจากตัวบุคคลที่ทำให้สตรีมุสลิมสมรสสามารถจัดการตนเองและจัดการภายในครอบครัวได้ เกิดจาก 1) การที่ครูสตรีมุสลิมสมรสเป็นผู้ที่มีความรับผิดชอบทั้งต่อตนเองและมีความรับผิดชอบต่อบทบาทหน้าที่ที่ตนเองได้รับ ทั้งในฐานะภรรยา แม่ ครูสอนหนังสือหรือนักทำงานเพื่อสังคม เนื่องจากได้รับการฝึกฝนการรับผิดชอบตั้งแต่สมัยเด็ก 2) เป็นผู้ที่มีความสามารถในการบริหารและจัดการเวลาที่ดี เนื่องจากสมัยเด็กๆ เป็นนักกิจกรรมของสถานศึกษาและเป็นเด็กที่มีผลการเรียนดี บางคนต้องทำงานเสริมเพื่อหารายได้มาสนับสนุนในการศึกษา จึงทำให้ตนเองสามารถฝึกการบริหารจัดการเวลาได้ดี 3) เป็นผู้ที่มีภาวะของความเป็นผู้นำ ตั้งแต่สมัยเด็กมักได้รับเลือกเป็นผู้นำของห้อง เป็นตัวแทนโรงเรียนในการจัดกิจกรรมต่างๆ และเมื่อทำงานยังสามารถเป็นผู้นำในการจัดโครงการต่างๆ ในโรงเรียนที่ตนเองปฏิบัติงานได้ดี 4) เป็นผู้ที่มีวินัยในตนเอง เนื่องจากได้รับการปลูกฝังตั้งแต่เด็กโดยการเห็นแบบอย่างจากบุคคลในครอบครัว 5) เป็นผู้ที่มีการมองโลกในแง่ดีอยู่เสมอ ไม่ว่าจะต้องพบกับสถานการณ์ปัญหาใดก็ตาม มักจะเลือกมองในสิ่งที่ดีจากปัญหาที่เกิดขึ้น จึงทำให้สามารถผ่านพ้นอุปสรรคต่างๆ ไปได้ด้วยดี 6) เป็นผู้ที่มีความมั่นใจในตนเอง จึงทำให้ไม่ว่าจะทำสิ่งใดก็ตาม เชื่อมั่นว่าตนเองสามารถทำได้ด้วยกับความช่วยเหลือจากพระเจ้า 7) เป็นผู้ที่มีความหวังในชีวิต เพราะเชื่อว่าชีวิตย่อมมีความหวังจากความเมตตาจากพระเจ้าเสมอ ไม่เคยย่อท้อต่อปัญหาอุปสรรคและเชื่อว่าสิ่งดีย่อมเกิดขึ้นกับตนเอง และ 8) เป็นผู้ที่มีความสามารถในการปรับตัวต่อปัญหา เมื่อเกิดปัญหาหรือสถานการณ์ที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงกับตนเองและครอบครัว สามารถที่จะปรับตัวต่อสถานการณ์ปัญหานั้นได้ด้วยกับการตั้งสติ การขอพร การมองในมุมดีๆ และยอมรับกับสถานการณ์ปัญหาที่เกิดขึ้น จึงทำให้สามารถเผชิญปัญหาและมีความพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ

สำหรับเงื่อนไขสาเหตุทางสังคมที่ทำให้สามารถจัดการตนเองและจัดการภายในครอบครัว ได้แก่ 1) การอาศัยอยู่ในบรรยากาศอิสลาม ซึ่งครูสตรีมุสลิมสมรสมีชีวิตและอาศัยอยู่ในสภาพแวดล้อมของความเป็นมุสลิม มีมัสยิด มีโรงเรียนสอนศาสนา มีประเพณีวัฒนธรรมของความเป็นมุสลิม จึงทำให้ซึมซับและเป็นสิ่งที่ทำให้ตนเองนำความเป็นอิสลามที่สอนถึงบทบาทของสตรีในการจัดการภายในครอบครัวมาใช้ในชีวิต 2) การได้รับการสนับสนุนจากคนในครอบครัว ทั้งจากสามี จากพ่อแม่ จากลูก ในการเข้าใจการทำงานของตนเองที่จะต้องออกไปทำงานนอกบ้าน การทำงานช่วยเหลือสังคม โดยได้รับความเข้าใจ กำลังใจ และการได้รับความช่วยเหลือในการแบ่งเบาภาระงานในบ้านจากบุคคลในครอบครัว 3) การมีแบบอย่างที่ดีจากบุคคลในครอบครัว เป็นสิ่งสำคัญสิ่ง

หนึ่งที่ทำให้ตนเองสามารถจัดการต่าง ๆ ได้ดี เนื่องจากได้รับตัวอย่างที่ดีจากพ่อแม่สมัยยังเป็นเด็กที่เป็นแบบอย่างในเรื่องของความอดทน ความขยัน ความมุมานะ จึงส่งผลทำให้ตนเองมีพฤติกรรมและแนวคิดที่ดี และ 4) การได้รับการสนับสนุนจากเพื่อนร่วมงานที่มีความเข้าใจและคอยให้การสนับสนุนทั้งในเรื่องของการทำงาน และชีวิตส่วนตัว ซึ่งสาเหตุเงื่อนไขเหล่านี้เป็นสิ่งที่สำคัญที่ทำให้ครูสตรีมุสลิมสมรสสามารถที่จะจัดการชีวิตตนเองและจัดการภายในครอบครัวจนทำให้ครอบครัวมีความเข้มแข็ง

สรุปผลการวิจัยระยะที่ 2

1. ผลการศึกษารูปแบบโครงสร้างความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างกลุ่มตัวแปรปัจจัยด้านทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกและทุนทางสังคมที่มีอิทธิพลต่อการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวของครูสตรีมุสลิมสมรสที่นำไปสู่ครอบครัวเข้มแข็ง

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า โมเดลโครงสร้างความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างกลุ่มตัวแปรปัจจัยด้านทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกและทุนทางสังคมที่มีอิทธิพลต่อการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวและครอบครัวเข้มแข็ง ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นมาจากแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ภายหลังการแก้ไขโมเดล โดยการปรับแก้ให้มีความคลาดเคลื่อนในตัวแปรสังเกตบางตัวซึ่งเป็นไปตามธรรมชาติของตัวแปรต่างๆ ที่มีความสัมพันธ์กันได้ พบว่า โมเดลภายหลังการปรับแก้มีความกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดย ค่าดัชนีวัดความกลมกลืนแบบสัมบูรณ์ (Absolute Fit Index) พบว่า ค่าไค-สแควร์ (χ^2) มีค่าเท่ากับ 254.40, df = 117, p-value = 0.00, SRMR = 0.036, RMSEA = 0.052, GFI = 0.94 ดัชนีวัดความกลมกลืนเปรียบเทียบ (Comparative Fit Index) พบว่า NFI = 0.98, NNFI = 0.99, CFI = 0.99 และ χ^2/ df = 2.17

ทั้งนี้ ถึงแม้จะพบว่า ค่าสถิติไค-สแคว์มีนัยสำคัญทางสถิติ (χ^2=254.40, df = 117, p-value = 0.00) ซึ่งไม่เป็นไปตามเกณฑ์ โดยการที่ค่าไค-สแคว์มีนัยสำคัญทางสถิติ อาจเนื่องมาจากการได้รับผลกระทบจากความซับซ้อนของโมเดล กล่าวคือ ถ้าโมเดลมีเส้นอิทธิพลหรือค่าพารามิเตอร์จำนวนมากก็มีแนวโน้มที่จะมีนัยสำคัญ หรือผลกระทบจากขนาดของกลุ่มตัวอย่าง คือ ถ้าโมเดลที่ทดสอบได้มาจากกลุ่มตัวอย่างที่มีขนาดใหญ่ ค่าไค-สแคว์ก็ยิ่งมีแนวโน้มที่จะมีนัยสำคัญ ดังนั้นจึงแก้ไขโดยพิจารณาจากค่า χ^2/ df ซึ่งเป็นค่าดัชนีวัดความกลมกลืนแบบสัมบูรณ์ (Absolute Fit Index) เมื่อพิจารณาค่า SRMR = 0.036 ซึ่งมีค่าน้อยกว่า 0.8 ถือว่าอยู่ในระดับที่ยอมรับได้ และ GFI = 0.94 ซึ่งมีค่ามากกว่า 0.90 ถือว่าอยู่ในระดับที่ยอมรับได้ และค่า RMSEA = 0.052 ซึ่งมีค่าน้อยกว่า 0.05 ถือว่าอยู่ในระดับที่ยอมรับได้ ส่วนดัชนีวัดความกลมกลืนเปรียบเทียบ (Comparative Fit Index) พบว่า NFI = 0.98 NNFI = 0.99และ CFI = 0.99 ถือว่ามีค่าเข้าใกล้ 1 มาก อยู่ในระดับที่ยอมรับได้ และค่า χ^2/ df = 2.17 ซึ่งมีค่าน้อยกว่า 5 ถือว่าอยู่ในระดับที่ยอมรับได้ จากค่าดัชนีดังกล่าว จึงสรุปได้ว่า โมเดลโครงสร้างความสัมพันธ์เชิงสาเหตุที่ปรับแก้มีความกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ **ถือว่าเป็นการยอมรับตามสมมติฐานการวิจัยข้อที่ 1**

ผลการวิเคราะห์อิทธิพลของตัวแปรเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อตัวแปรผลในโมเดล ตามที่ได้กำหนดเป็นสมมติฐานการวิจัย

ผลการวิเคราะห์อิทธิพลของตัวแปรเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อตัวแปรผลในโมเดล ตามที่ได้กำหนดเป็นสมมติฐานการวิจัย

ผลการวิเคราะห์อิทธิพลทางตรง อิทธิพลทางอ้อม และอิทธิพลทางรวมต่อการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวและครอบครัวเข้มแข็ง สามารถสรุปตามสมมติฐานการวิจัยได้ดังนี้

1. ปัจจัยเชิงเหตุด้านทุนทางจิตวิทยาเชิงบวก มีอิทธิพลทางตรงต่อการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัว มีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ .46 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผลการวิจัยดังกล่าวจึง **ยอมรับตามสมมติฐานการวิจัยข้อที่ 2**

2. ปัจจัยเชิงเหตุด้านทุนทางจิตวิทยาเชิงบวก มีอิทธิพลทางตรงต่อครอบครัวเข้มแข็ง มีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ .23 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผลการวิจัยดังกล่าวจึง **ยอมรับตามสมมติฐานการวิจัยข้อที่ 3**

3. ปัจจัยเชิงเหตุด้านทุนทางจิตวิทยาเชิงบวก มีอิทธิพลทางอ้อมต่อครอบครัวเข้มแข็ง โดยส่งผ่านการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัว มีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ .31 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผลการวิจัยดังกล่าวจึง **ยอมรับตามสมมติฐานการวิจัยข้อที่ 4**

4. ปัจจัยเชิงเหตุด้านทุนทางสังคม มีอิทธิพลทางตรงต่อปัจจัยเชิงเหตุด้านทุนทางจิตวิทยาเชิงบวก มีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ .79 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผลการวิจัยดังกล่าวจึง **ยอมรับตามสมมติฐานการวิจัยข้อที่ 5**

5. ปัจจัยเชิงเหตุด้านทุนทางสังคม มีอิทธิพลทางตรงต่อการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัว มีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ .53 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผลการวิจัยดังกล่าวจึง **ยอมรับตามสมมติฐานการวิจัยข้อที่ 6**

6. ปัจจัยเชิงเหตุด้านทุนทางสังคม มีอิทธิพลทางตรงต่อครอบครัวเข้มแข็ง มีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ .02 อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผลการวิจัยดังกล่าวจึง **ไม่ยอมรับตามสมมติฐานการวิจัยข้อที่ 7**

7. ปัจจัยเชิงเหตุด้านทุนทางสังคม มีอิทธิพลทางอ้อมต่อการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัว โดยส่งผ่านทุนทางจิตวิทยาเชิงบวก มีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ .36 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผลการวิจัยดังกล่าวจึง **ยอมรับตามสมมติฐานการวิจัยข้อที่ 8**

8. ปัจจัยเชิงเหตุด้านทุนทางสังคม มีอิทธิพลทางอ้อมต่อครอบครัวเข้มแข็ง โดยส่งผ่านการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัว มีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ .77 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผลการวิจัยดังกล่าวจึง **ยอมรับตามสมมติฐานการวิจัยข้อที่ 9**

9. การจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัว มีอิทธิพลทางตรงต่อครอบครัวเข้มแข็ง มีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ .67 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผลการวิจัยดังกล่าวจึง **ยอมรับตามสมมติฐานการวิจัยข้อที่ 10**

จากผลการวิเคราะห์ทั้งหมดที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า **อิทธิพลทางตรงและทางอ้อมที่ส่งผลต่อการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัว** พบว่า การจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวของครูสตรีมุสลิมสมรสได้รับอิทธิพลทางตรงมีค่าเป็นบวกจากตัวแปรทุนทางสังคม และตัวแปรทุนทางจิตวิทยาเชิงบวก โดยมีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ .53 และ .46 แสดงว่า ทุนทางสังคมและทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกเป็นสาเหตุสำคัญของการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวของครูสตรีมุลิมสมรส นอกจากนี้การจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวยังได้รับอิทธิพลทางอ้อมมีค่าเป็นบวกจากทุนทางสังคม (สัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ .36) โดยผ่านทุนทางจิตวิทยาเชิงบวก

อิทธิพลทางตรงและทางอ้อมที่ส่งผลต่อครอบครัวเข้มแข็ง พบว่า ตัวแปรที่มีความสำคัญต่อครอบครัวเข้มแข็งมากที่สุด คือ ทุนทางสังคม โดยได้รับอิทธิพลทางอ้อมมีค่าเป็นบวกจากทุนทางสังคม (สัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ .77) โดยผ่านการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัว แต่ไม่มีอิทธิพลทางตรงต่อครอบครัวเข้มแข็ง และครอบครัวเข้มแข็งของครูสตรีมุสลิมสมรสยังได้รับอิทธิพลทางตรงมีค่าเป็นบวกจากทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกและการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัว โดยมีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ .23 และ .67 และครอบครัวเข้มแข็งยังได้รับอิทธิพลทางอ้อมมีค่าเป็นบวกจากทุนทางจิตวิทยาเชิงบวก (สัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ .31) โดยผ่านการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัว

อิทธิพลทางตรงที่ส่งผลต่อทุนทางจิตวิทยาเชิงบวก พบว่า ทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกของครูสตรีมุสลิมสมรสได้รับอิทธิพลทางตรงมีค่าเป็นบวกจากตัวแปรทุนทางสังคม โดยมีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ .79 แสดงว่า ทุนทางสังคมมีอิทธิพลต่อทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกของครูสตรีมุสลิมสมรส

ตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวมากที่สุด คือ ทุนทางสังคม (สัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ .89) ซึ่งเป็นอิทธิพลทางตรง .53 และเป็นอิทธิพลทางอ้อม .36 ตามมาด้วยอิทธิพลทางตรงจากทุนทางจิตวิทยาเชิงบวก (สัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ .46) และเมื่อพิจารณาถึง**ตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อครอบครัวเข้มแข็งมากที่สุด** คือ ทุนทางสังคม (สัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ .79) ซึ่งเป็นอิทธิพลทางตรง .02 (แต่ไม่มีผลต่อครอบครัวเข้มแข็ง) และเป็นอิทธิพลทางอ้อม .77 ตามมาด้วยอิทธิพลทางตรงจากการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัว (สัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ .67) และตามมาด้วยทุนทางจิตวิทยาเชิงบวก (สัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ .54) ซึ่งเป็นอิทธิพลทางตรง .23 และเป็นอิทธิพลทางอ้อม .31 และเมื่อพิจารณาถึง**ตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกมากที่สุด** คือ ทุนทางสังคม (สัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ .79) ซึ่งเป็นอิทธิพลทางตรง

ค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์ พบว่า ทุนทางสังคมและทุนทางจิตวิทยาเชิงบวก ร่วมกันอธิบายการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวได้ร้อยละ 87 (R^2 = . 87) ส่วนครอบครัวเข้มแข็งอธิบายด้วยตัวแปรทุนทางสังคม ทุนทางจิตวิทยาเชิงบวก และการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัว ได้ร้อยละ 78 (R^2 = .78) และทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกอธิบายด้วยตัวแปรทุนทางสังคมได้ร้อยละ 62 (R^2 = .62)

สรุปผลการวิจัยระยะที่ 3

1. ผลการจัดทำแนวทางการปฏิบัติของสตรีมุสลิม ในการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวที่นำไปสู่ครอบครัวเข้มแข็ง

ผู้วิจัยสามารถสรุปตามประเด็นหัวข้อ ได้ดังนี้

1.1 ภาพรวมของแนวทางการปฏิบัติในการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวที่นำไปสู่ครอบครัวเข้มแข็งมีความเหมาะสม โดยชื่อเรื่องมีความเหมาะสม ไม่มีการปรับแก้ไข สำหรับองค์ประกอบของแนวทางการปฏิบัติฯ มีความเหมาะสมแต่ให้เพิ่มหัวข้อเกี่ยวกับหน่วยงานสำหรับติดต่อขอรับคำปรึกษาด้านครอบครัว และสำหรับเนื้อหาในภาพรวม มีความเหมาะสมแต่ต้องปรับบางคำและบางประโยคให้เข้าใจและชัดเจนมากยิ่งขึ้น

1.2 ประเด็นหัวข้อตามองค์ประกอบของแนวทางการปฏิบัติในการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัว สามารถสรุปได้ตามประเด็นหัวข้อย่อย ดังนี้

1.2.1 วัตถุประสงค์ของการสร้างแนวทางการปฏิบัติฯ ควรเพิ่มประโยคในวัตถุประสงค์ข้อสอง ให้มีไฮไลท์ของคำว่าการจัดการตนเองและจัดการภายในครอบครัว เนื่องจากเป็นประเด็นหลักของการวิจัย

1.2.2 ผลที่คาดว่าจะได้รับจากการใช้แนวทางการปฏิบัติฯ กลุ่มเป้าหมายของการใช้แนวทางการปฏิบัติฯ และองค์ประกอบของแนวทางการปฏิบัติฯ มีความเหมาะสม ไม่มีการปรับแก้ไข

1.2.3 เนื้อหาของความหมาย ความสำคัญ และองค์ประกอบของการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวมีความเหมาะสม ไม่มีการปรับแก้ไข

1.2.4 เนื้อหาความหมายของครอบครัวเข้มแข็ง ควรเพิ่มเนื้อหาของประโยคที่สอดคล้องกับการนิยามความหมายของครอบครัวเข้มแข็งว่าหมายถึงอะไร

1.2.5 เนื้อหาความสำคัญของครอบครัวเข้มแข็ง ควรเพิ่มเนื้อหาความสำคัญในระดับครอบครัว เนื่องจากในเอกสาร มีเพียงความสำคัญในระดับสังคม

1.2.6 เนื้อหาองค์ประกอบของครอบครัวเข้มแข็งมีความเหมาะสม ไม่มีการแก้ไข

1.2.7 เนื้อหาปัจจัยที่ทำให้สามารถจัดการตนเองและจัดการภายในครอบครัว ในกรอบการมีทุนทางสังคม ควรตัดคำว่า “ครูสตรีมุสลิมสมรส” ออก เนื่องจากในแนวทางการปฏิบัติฉบับนี้ สามารถนำไปใช้ได้กับสตรีมุสลิมทั่วไปได้

1.2.8 เนื้อหาปัจจัยที่ทำให้มีครอบครัวเข้มแข็งมีความเหมาะสม ไม่มีการแก้ไข

1.2.9 เนื้อหาแนวทางการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัว โดยภาพรวมมีความเหมาะสม แต่ควรเพิ่มแนวทางการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวและเปลี่ยนประโยคบางประโยค ให้มีความครอบคลุมมากยิ่งขึ้น

1.2.10 เนื้อหาแนวทางการเสริมสร้างครอบครัวเข้มแข็ง โดยภาพรวมมีความเหมาะสม แต่ควรเพิ่มแนวทางการเสริมสร้างครอบครัวเข้มแข็ง ให้มีความครอบคลุมมากยิ่งขึ้น

1.2.11 เนื้อหาแบบประเมิน มีความเหมาะสม ง่ายต่อการนำไปใช้และสามารถวัดได้ แต่ควรเสนอแนวทางสำหรับผู้ที่ประเมินตนเองแล้วได้คะแนนอยู่ในเกณฑ์ต่ำ ว่าควรจะต้องทำอย่างไร เพื่อเป็นแนวทางให้สามารถพัฒนาตนเองให้ดีขึ้น

1.2.12 เนื้อหาข้อเสนอแนะแก่ผู้ที่เกี่ยวข้อง มีความเหมาะสม ไม่มีการแก้ไข

1.2.13 อื่นๆ ควรเพิ่มแหล่งอ้างอิง ว่าเมื่อตนเองมีวิกฤตแล้ว จะสามารถขอคำปรึกษาจากใครหน่วยงานไหนได้บ้าง ทั้งนี้เพื่อเป็นช่องทางสำหรับผู้อ่านแนวทางการปฏิบัติเล่มนี้แล้ว อยากจะขอปรึกษาด้านครอบครัวได้โดยง่าย

อภิปรายผลการวิจัย

เนื่องด้วยการศึกษานี้ เป็นการวิจัยเชิงผสานวิธี ในรูปแบบการวิจัยหลายระยะ ผู้วิจัยจึงได้แบ่งการอภิปรายผลการวิจัยตามแบบแผนของการวิจัย ออกเป็น 3 ระยะ ดังนี้

อภิปรายผลการวิจัยระยะที่ 1

งานวิจัยเรื่องนี้ศึกษาเกี่ยวกับการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวที่ทำให้ครอบครัวเข้มแข็งของครูสตรีมุสลิมที่สมรสและทำงานนอกบ้าน ศึกษาว่าครูสตรีมุสลิมสมรสมีการจัดการตนเองและจัดการในครอบครัวอย่างไรที่ทำให้ครอบครัวมีความเข้มแข็ง ท่ามกลางสถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่และบทบาทหน้าที่ที่จะต้องทำงานนอกบ้านและทำหน้าที่ในการจัดการดูแลทุกอย่างภายในบ้าน ซึ่งตามแนวทางของอิสลาม สนับสนุนให้สตรีอยู่บ้านจัดการดูแลภายในบ้านมากกว่าการออกไปทำงานนอกบ้าน โดยมองว่าการทำงานนอกบ้านมิใช่ความรับผิดชอบหลักของสตรี แต่หากในกรณีจำเป็นที่สตรีจะต้องเข้าไปมีบทบาทสำคัญทางเศรษฐกิจสังคมด้วยการประกอบอาชีพนอกบ้าน ซึ่งถือเป็นการช่วยเหลือสามี ช่วยเหลือครอบครัว อิสลามถือว่าบทบาทดังกล่าวเป็นความจำเป็นสำหรับสตรีด้วยฐานะภรรยาผู้สร้างสรรค์ครอบครัวร่วมกับสามี ประกอบกับสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป สตรีมีค่านิยมเกี่ยวกับสถานภาพและบทบาทของตนเองเปลี่ยนแปลงไปด้วย โดยเห็นว่าการทำงานนอกบ้านของสตรีนั้นจะทำให้สตรีมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นและมีความมั่นใจที่เพิ่มมากขึ้นด้วย ถึงแม้ว่าสถานภาพและบทบาททางเศรษฐกิจและสังคมตลอดจนทัศนคติของสตรีได้มีการเปลี่ยนแปลงไป แต่สตรีก็ยังคงได้รับการคาดหวังจากสมาชิกในครอบครัวอยู่เช่นเดิมถึงความ

รับผิดชอบในเรื่องกิจกรรมภายในบ้านแทบทั้งหมด อีกทั้งสตรีก็มีความคาดหวังต่อตนเองไปในทิศทางเดียวกัน (มัสลัน มาหะมะ. 2558: ออนไลน์)

วัตถุประสงค์การวิจัยที่ 1

การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษากลุ่มสตรีมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ซึ่งบริบทพื้นที่มีความแตกต่างจากภูมิภาคอื่นๆ ของประเทศ และประชาชนส่วนใหญ่ในพื้นที่นับถือศาสนาอิสลาม จากการศึกษาการนิยามความหมายของครอบครัวเข้มแข็งตามการรับรู้ของครูสตรีมุสลิมสมรสจึงพบว่าครูมุสลิมรับรู้ความหมายครอบครัวในลักษณะ คือ “ครอบครัวที่นำหลักการของศาสนาอิสลามมาใช้ในการดำเนินชีวิตครอบครัว โดยที่สมาชิกภายในครอบครัวของครูสตรีมุสลิมสมรส มีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน มีการทำหน้าที่เพื่อเสริมสร้างความสมบูรณ์ในโครงสร้างต่างๆ ของครอบครัว และเดินตามแนวทางของหลักศาสนา” ซึ่งข้อค้นพบดังกล่าวเป็นไปตามคำสอนของศาสนาอิสลาม ดังที่ท่านศาสนาทูตได้กล่าวว่า “พวกท่านจงปฏิบัติงานด้วยการเชื่อฟังอัลลอฮฺ (พระเจ้า) จงระวังการละเมิดฝ่าฝืนพระองค์ และจงใช้ลูกๆ ของพวกท่านทำตามคำสั่งใช้ และปลีกตัวออกห่างจากสิ่งที่ถูกห้ามเอาไว้ เพราะนั่นเป็นการป้องกันพวกเขาและพวกท่านจากไฟนรก” นอกจากนี้การนำหลักการศาสนามาใช้ในครอบครัวยังครอบคลุมถึงความรับผิดชอบในหน้าที่ทั้งของสามีและภรรยา ซึ่งท่านศาสนทูตได้กล่าวไว้เช่นกันว่า ท่านทั้งหลายมีหน้าที่ต้องรับผิดชอบและท่านทั้งหลายจะถูกสอบสวนเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ของท่าน ผู้นำมีหน้าที่ต้องรับผิดชอบสามีมีหน้าที่ต้องรับผิดชอบต่อครอบครัวในบ้านของเขาและภรรยามีหน้าที่ต้องรับผิดชอบในบ้านของสามีและลูกๆ ของเขา ดังนั้นท่านทั้งหลายมีหน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบและท่านทั้งหลายจะถูกสอบสวนเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ของท่าน

คำสอนของอิสลามก็เป็นคำสอนที่เป็นสากล ซึ่งสอดคล้องกับ การให้คำนิยามความหมายของครอบครัวเข้มแข็งจากหลากหลายแนวคิด ที่สมาชิกในครอบครัวจะต้องมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน มีความรักและดูแลเอาใจใส่ซึ่งกันและกัน และทุกคนในครอบครัวต่างทำหน้าที่ของตนเองให้ดีที่สุด (Krysan; Moore; & Zill. 1990; Stinnett; Chesser; & Barbara. 1979; ดุษฎี โยเหลาและคนอื่นๆ. 2545) ผลการศึกษานิยามมีความสอดคล้องกับแนวคิดของเดอแฟรง (Defrain. 1999) มากที่สุด โดยเขาได้ศึกษาและสร้างเป็นแนวคิดครอบครัวเข้มแข็ง (Family Strengths Model) ซึ่งเป็นการดำเนินการศึกษาวิจัยที่มีนักวิจัยได้ทำการสังเคราะห์องค์ความรู้เกี่ยวกับครอบครัวเข้มแข็ง (Stinnett; & Defrain. 1985; McCubbin; et al. 1989) แต่คนพบในครั้งนี้มีความพิเศษ คือ ครอบครัวเข้มแข็งในมุมมองของครูสตรีมุสลิมสมรสจะต้องเป็นลักษณะครอบครัวที่มีการนำหลักคำสอนทางศาสนาอิสลามมาใช้ในทุกๆ ส่วนของการใช้ชีวิต ให้ความสำคัญตั้งแต่การหาคู่ครองที่ดีก่อนที่จะตัดสินใจใช้ชีวิตแต่งงาน อิสลามนั้นคือวิถีชีวิตหมายถึงอิสลามไม่ได้เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมทางศาสนาเท่านั้น แต่อิสลามให้ความสำคัญกับทุกด้านในการดำเนินชีวิต ทั้งสังคม ศาสนา ศีลธรรม ปัญญา วัฒนธรรม เศรษฐกิจและการเมือง (ฟัตฮี ยะกัน. 2521: 11; อิมรอน มะลูลีม; กิติมา อมรทัต; และจรัญ มะลูลีม.

2550: 155) โดยอิสลามได้สั่งสอนหลักการดำเนินชีวิตแก่มวลมนุษย์ครอบคลุมทุกวิถีของการดำรงชีพตั้งแต่กำเนิดจนตาย หรือตั้งแต่ตื่นนอนในช่วงเช้าไปจนถึงการหลับนอนในยามค่ำคืน

สำหรับการศึกษาการนิยามความหมายของการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวตามการรับรู้ของครูสตรีมุสลิมสมรส ที่ว่า “การที่ครูสตรีมุสลิมสมรสมีความสามารถในการจัดการแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับตนเองและสมาชิกในครอบครัว และมีการปฏิบัติกิจกรรมในครอบครัวตามบทบาทหน้าที่ที่ได้รับ มีความสอดคล้องกับแนวคิดการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวมีความสำคัญในการสร้างความสมดุลแก่ระบบครอบครัวที่นำไปสู่ความเป็นองค์กรและความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในครอบครัว และสนับสนุนหรือส่งเสริมการเจริญเติบโตและพัฒนาการของสมาชิกแต่ละบุคคลได้ (Sharon; Christine; & Patrick. 2010) และการจัดการภายในครอบครัวช่วยลดความเสี่ยงที่อาจก่อให้เกิดความเครียดของครอบครัว และเสริมสร้างคุณลักษณะหรือระบบครอบครัวที่เข้มแข็ง อีกทั้งยังช่วยลดหรือจำกัดสิ่งกดดันและสภาวะที่ยากลำบาก (McCubbin; et al. 1980) และจากการนิยามความหมายข้างต้น พบว่า การจัดการในครอบครัวมีด้วยกัน 3 ระดับ สอดคล้องกับแนวคิดของไดค์และชวาเนเวลด์ (Dyk; & Schvaneveldt. 1987: 27-28) ที่แบ่งเป็น 3 ระดับ ประกอบด้วย 1) ระดับปัจเจก หมายถึง ความพยายามทั้งในด้านความคิดและพฤติกรรมของบุคคลในการควบคุม การแก้ปัญหา ตัดสินใจ ความสามารถในการต้านทาน 2) ระดับภายในครอบครัว หมายถึง หน่วยการวิเคราะห์ในระดับองค์ประกอบภายในครอบครัว เช่น สามี ภรรยา เป็นต้น หรือการพิจารณาถึงความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกภายในครอบครัว และ 3) ระดับครอบครัว หมายถึง การวิเคราะห์หรือพิจารณาในระดับภาพรวมของครอบครัวหรือในระดับกลุ่ม ซึ่งจะศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งแวดล้อมกับความต้องการของครอบครัว

ในส่วนองค์ประกอบของครอบครัวเข้มแข็ง พบว่า มี 8 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การนำหลักศาสนาอิสลามมาใช้ในชีวิต 2) ความสามารถในการจัดการความเครียดและวิกฤต 3) การแสดงความรักอย่างเปิดเผยและให้กำลังใจคนในครอบครัว 4) การใช้เวลาร่วมกันในครอบครัว 5) การช่วยเหลือดูแลเอาใจใส่ซึ่งกันและกัน 6) การเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม 7) การเชื่อฟังสามี และ 8) การสื่อสารเชิงบวก ซึ่งสอดคล้องกับองค์ประกอบครอบครัวเข้มแข็งตามแนวคิดของเดอแฟรง (Defrain. 1999) โดยมีตัวชี้วัดครอบครัวเข้มแข็ง 6 ตัวชี้วัด โดยในประเด็นที่การนำหลักศาสนาอิสลามมาปรับใช้ในชีวิตกับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม ถือเป็นองค์ประกอบเดียวตามแนวคิดของเดอแฟรง คือ องค์ประกอบด้านความผาสุกทางจิตวิญญาณ นอกเหนือจากนั้นองค์ประกอบมีความคล้ายคลึงกัน แต่สิ่งที่แตกต่างกันคือ การเชื่อฟังสามี ซึ่งตามแนวคิดของเดอแฟรงไม่ได้กล่าวถึง การศึกษาองค์ประกอบก็ยังมีความสอดคล้องกับการศึกษาของนักวิชาการท่านอื่นๆ เช่นงานวิจัยของสตินเนทและเดอแฟรง (Stinnett; & Defrain. 1985) ที่ว่า ครอบครัวเข้มแข็งจะต้องประกอบด้วย การมีข้อผูกมัด การใช้เวลาร่วมกัน การชื่นชม การจัดการกับภาวะวิกฤต การมีสุขภาพจิตที่ดี และการติดต่อสื่อสารในครอบครัว และสอดคล้องกับงานวิจัยของดุษฎี โยเหลา และคณะ (2545) ที่กล่าวไว้ว่าครอบครัวเข้มแข็งมีบทบาทหน้าที่และความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกคือ การแสดงความรักและการยอมรับระหว่างกัน ความใกล้ชิดผูกพัน การสื่อสารทางบวก การให้ความสำคัญกับการกำหนดคุณค่า

และมาตรฐานพฤติกรรมของครอบครัว และความสามารถในการเผชิญปัญหารวมทั้งการจัดการความเครียด นอกจากนี้ จากการศึกษายังมีความสอดคล้องกับแนวคิดของสตินเนท เชสเซอร์ และบาร์บารา (Stinnett; Chesser; & Barbara. 1979) ที่ได้เสนอว่าครอบครัวเข้มแข็ง จะมีการสร้างความรู้สึกตัวตนครอบครัวทางบวก มีการส่งเสริมการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัวที่ดี และสอดคล้องกับการศึกษาที่ว่าครอบครัวเข้มแข็งอาจพิจารณาได้จากลักษณะของสมาชิกแต่ละคนในครอบครัว เกี่ยวกับลักษณะของการมีปฏิสัมพันธ์ในครอบครัว (Krysan; Moore; & Zill. 1990) ในขณะที่เดวิด โอลสัน (Olson. 1986) ได้เสนอว่าครอบครัวควรจะมีความสามารถที่จะจัดการกับความเครียดและปัญหาอย่างมีประสิทธิภาพ มีการเผชิญปัญหาและใช้ทรัพยากรทั้งจากภายในและภายนอกครอบครัว จะเห็นได้ว่าองค์ประกอบของครอบครัวเข้มแข็งจะมีลักษณะที่คล้ายคลึงกัน แต่จากการศึกษาในครั้งนี้พบว่า มีองค์ประกอบหนึ่งที่มีความแตกต่างจากองค์ประกอบของครอบครัวเข้มแข็งทั่วไป ก็คือ การเชื่อฟังสามี

ในอิสลามถือว่าการเชื่อฟังสามีเป็นสิ่งที่มีความสำคัญอย่างมากสำหรับหน้าที่ภรรยาที่จะต้องปฏิบัติต่อสามีด้วยความรักและความเต็มใจ และการเชื่อฟังสามีต้องไม่เป็นในสิ่งต้องห้าม หรือขัดต่อบทบัญญัติอิสลาม (มัสลัน มาหะมะ. 2558: ออนไลน์) สามีได้ถูกกำหนดให้มีตำแหน่งเป็นหัวหน้าครอบครัว จะต้องมีหน้าที่ทำงานและทำทุกสิ่งที่เป็นเรื่องนอกบ้านเพื่อหารายได้มาเลี้ยงครอบครัว เพื่อที่ผู้หญิงจะได้สามารถอุทิศเวลาอย่างเต็มที่ในการดูแลงานบ้านและเลี้ยงดูลูก ซึ่งสอดคล้องกับการอภิปรายกลุ่มจากการศึกษาวิจัยระยะที่ 3 ที่พบว่าสามีจะต้องเป็นผู้นำในครอบครัว เป็นผู้จัดการวางแผนครอบครัวและนำครอบครัวไปสู่สิ่งที่ดีงาม แต่ปัจจุบันผู้หญิงมีความจำเป็นที่จะต้องออกไปทำงานนอกบ้าน ดังนั้นงานในบ้านจึงเป็นหน้าที่หนักสำหรับผู้หญิง แต่หากได้รับการช่วยเหลือจากสามีและบุคคลในครอบครัว จะทำให้แบ่งเบาภาระและช่วยให้ครอบครัวมีความสงบสุขมากขึ้น และที่สำคัญข้อค้นพบจากการศึกษาองค์ประกอบของครอบครัวเข้มแข็ง ในด้านการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม ถือเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่มีส่วนสำคัญในการทำให้ครอบครัวเข้มแข็ง โดยอิสลามได้ให้ความสำคัญกับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม ดังที่มัสลัน มาหะมะ (2558. ออนไลน์) ได้กล่าวว่าสตรีในฐานะสมาชิกร่วมในสังคม มีหน้าที่รับผิดชอบต่อสังคมด้วยเช่นกัน แต่ทั้งนี้สิทธิและหน้าที่ทางสังคมของสตรีจำเป็นต้องดำเนินอยู่บนเงื่อนไขและขอบเขตอันจำกัด เพราะสถานภาพทางธรรมชาติของสตรีได้กำหนดบทบาทให้สตรีไว้ที่ความเป็นภรรยาและมารดาเป็นสำคัญ ดังนั้นบทบาททางสังคมของสตรีในอิสลามจึงถือเป็นบทบาทที่สำคัญรองลงมาจากบทบาทหลักภายในครอบครัว อย่างไรก็ตามการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม ถือเป็นสิ่งที่อิสลามสนับสนุนให้ทุกคนทุกครอบครัวช่วยเหลือซึ่งกันและกันเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นของคนในชุมชน ดังนั้นในการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างผู้ให้ข้อมูลหลักในการสัมภาษณ์ครอบครัวเข้มแข็งที่ใช้ในการศึกษานี้ เกณฑ์หนึ่งที่มีความสำคัญคือ ครูสตรีมุสลิมสมรสจะต้องเป็นบุคคลที่เข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม ช่วยเหลือสังคม ซึ่งเป็นเกณฑ์หนึ่งในการคัดเลือกคุณลักษณะของครอบครัวเข้มแข็ง

นอกจากนี้ จากองค์ประกอบของครอบครัวเข้มแข็ง ในด้านการมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีในครอบครัว การใช้เวลาร่วมกันในครอบครัว การสื่อสารเชิงบวก และการช่วยเหลือดูแลเอาใจใส่ซึ่งกัน

และกัน เป็นองค์ประกอบที่มีความละเอียดอ่อนและมีความสำคัญสำหรับการใช้ชีวิตครอบครัวที่สมาชิกในครอบครัวต่างต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน จากแนวคิดทฤษฎีปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์กล่าวไว้ว่า ความรู้สึกของบุคคลขึ้นอยู่กับความหมายที่แสดงออกถึงพฤติกรรม มนุษย์โดยทั่วไปจะแปลความหมายผ่านกระบวนการคิดปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นในตัวบุคคลนั้น มนุษย์แต่ละคนจะพัฒนาการให้ความหมายของสถานการณ์ต่างๆ ผ่านการยืนยันความหมายจากการกระทำผู้อื่น ซึ่งพฤติกรรมการแสดงออกในครอบครัวก็เช่นเดียวกันที่บุคคลในครอบครัวต่างต้องมีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน และเข้าใจความหมายที่แสดงออกกันภายในครอบครัวได้ และการมีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกันในบทบาทหน้าที่ที่แต่ละคนได้รับ ทั้งในฐานะภรรยา สามี หรือลูก แต่ละคนต่างมีบทบาทหน้าที่ที่หลากหลาย การมีปฏิสัมพันธ์เหล่านี้นำมาสู่ความเป็นครอบครัวเข้มแข็งได้อย่างไร นอกจากนี้ยังสามารถนำมาใช้ศึกษาปฏิสัมพันธ์ในครอบครัว ผ่านการกระทำของสมาชิกในครอบครัว การติดต่อสื่อสารและการแปลความหมายจากการรับรู้ของสมาชิกในครอบครัว (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. 2547) ดังเช่น หากสามีภรรยาเกิดปฏิสัมพันธ์ในทางลบ ก็จะส่งผลให้เกิดปัญหาต่างๆ ในครอบครัวได้ ดังนั้นการใช้วิธีการสื่อสารที่ดีต่อกัน เพื่อให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีในครอบครัว ก็จะทำให้ครอบครัวเข้มแข็งได้ นอกจากนี้แนวคิดทฤษฎีระบบครอบครัว ยังสามารถนำมาอธิบายและสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวได้ว่า สมาชิกแต่ละคนในครอบครัวอาศัยอยู่กันเป็นระบบครอบครัว มีการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ช่วยเหลือสมาชิกในครอบครัว ปกป้องครอบครัวจากสิ่งที่ไม่ปรารถนาที่จะให้เข้ามาในครอบครัว และมีการรับมือกับสถานการณ์ต่างๆ รวมทั้งสมาชิกในครอบครัวก็จะต้องปรับบทบาทของตนเองและพบกับความเครียดที่จำเป็นต้องมีการปรับตัวเพื่อรักษาสมดุลของการดำเนินชีวิตครอบครัว และขั้นของพัฒนาการครอบครัวก็เช่นเดียวกัน มีภารกิจที่จะต้องเตรียมครอบครัวให้พร้อมรับกับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้น เพื่อให้ครอบครัวสามารถเคลื่อนจากลำดับขั้นพัฒนาการหนึ่งไปอีกลำดับขั้นต่อไป เช่น ครอบครัวลูกวัยทารกจะต้องให้การอบรมดูแลอย่างใกล้ชิดในการตอบสนองความต้องการและการเรียนรู้ตามวัย ทั้งนี้ สมาชิกในครอบครัวต่างมีบทบาทที่จะต้องปฏิบัติพันธกิจให้ครอบครัวสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมีความสุข (จิตตินันท์ เดชะคุปต์ และ ณัฐชนา พวงทอง. 2560: ออนไลน์)

จากการศึกษาองค์ประกอบของการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัว พบว่ามี 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การได้รับการสนับสนุนจากคนในครอบครัว 2) การแก้ปัญหาตนเองและครอบครัว 3) การมองในมุมบวก 4) การได้รับความช่วยเหลือจากคนรอบข้าง และ 5) การใช้เหตุผลในการแก้ไขปัญหา ซึ่งมีความสอดคล้องกับแนวคิดที่กล่าวว่า การจัดการตนเองของบุคคลประกอบด้วยการพิจารณาตนเอง การติดตามภาวะต่างๆ ที่เกิดขึ้นด้วยตนเอง การมีความรู้และทักษะในการแก้ปัญหาและการควบคุมตนเอง รวมทั้งมีความสัมพันธ์กับทฤษฎีความเครียด (Martha. 1993 ; McCubbin; et al. 1979) โดยบุคคลที่มีทักษะในการแก้ไขปัญหา ใช้เหตุผลในการแก้ไขปัญหา จะทำให้บุคคลสามารถจัดการกับเรื่องราวต่างๆ ที่ผ่านเข้ามาในชีวิตได้ดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งบุคคลที่ปลูกฝังและสอนให้สมาชิกในครอบครัวสามารถเผชิญปัญหาและรู้จักการแก้ไข

ปัญหาด้วยตนเองได้อย่างเหมาะสม จะส่งผลให้ลูกและสมาชิกในครอบครัวสามารถที่จะใช้ชีวิตได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีความระมัดระวัง นอกจากนี้แล้ว การแก้ไขปัญหายังมีความสัมพันธ์กับทฤษฎีความเครียด สอดคล้องกับแนวคิดของแมคคิวบินและคนอื่นๆ (McCubbin; et al. 1979) ที่ได้นำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการครอบครัวไว้ว่า การจัดการภายในครอบครัวถือเป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญของทรัพยากรครอบครัว และมีความสัมพันธ์กับแนวคิดทฤษฎีความเครียด นอกจากนี้การจัดการภายในครอบครัวสามารถให้นิยามในด้านกลยุทธ์ในการจัดการความเครียด โดยครอบครัวควรจะมีหรือพัฒนาขอบเขตของกลยุทธ์ ในการจัดการแก้ไขปัญหาโดยตรง ที่เสริมสร้างความเข้มแข็งภายในครอบครัวและการปฏิบัติหน้าที่ โดยจัดหาการสนับสนุนจากชุมชนและสังคม และในบางกรณีการจัดการภายในครอบครัวมีความหมายรวมไปถึงการลดหรือกำจัดสาเหตุของความเครียดต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับครอบครัว อาจกล่าวได้ว่า ยิ่งบุคคลมีทักษะในการแก้ไขปัญหามากเท่าไหร่ ความเครียดก็จะลดน้อยลงไปนั่นเอง นอกจากนี้ การที่บุคคลมีการมองโลกในแง่ดีและได้รับการสนับสนุนทางสังคมจากครอบครัวและบุคคลใกล้ชิดจะทำให้บุคคลนั้นสามารถจัดการตนเองและจัดการในครอบครัวได้ดี ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษางานวิจัยที่พบว่า การมองโลกในแง่ดี การได้รับการสนับสนุน และรูปแบบของการจัดการ จะทำให้บุคคลสามารถจัดการตนเองและในครอบครัวได้ (Twibell; DNS; & RN. 1998) ซึ่งจากการศึกษาในครั้งนี้พบว่า สตรีมุสลิมสมรสมักได้รับการสนับสนุนจากบุคคลในครอบครัวและคนรอบข้าง โดยครูสตรีมุสลิมสมรส สามีและลูกมีความเข้าใจซึ่งกันและกันและคอยให้ความช่วยเหลือ และให้กำลังใจซึ่งกันและกันอยู่เสมอ และจะเป็นผู้ที่มีการมองโลกในแง่บวก โดยครูสตรีมุสลิมสมรสมีความพยายามในการหาข้อดีหรือมุมดี จากเหตุการณ์หรือสถานการณ์ปัญหาที่เกิดขึ้นกับตนเองและครอบครัว และทำให้ตนเองสามารถเผชิญปัญหาและใช้ชีวิตได้ดี และมีความเชื่อว่าปัญหาที่เข้ามาในชีวิตเป็นสิ่งที่ได้รับททดสอบให้ต้องเผชิญกับปัญหาให้ผ่านพ้นไป เปรียบเสมือนของขวัญที่พระเจ้ามอบให้ เพราะความลำบากหรือความทุกข์ทำให้ตนเองได้ใกล้ชิดกับพระเจ้ามากยิ่งขึ้น จึงได้ขอพร ให้ตนเองได้ทำความดีให้มากขึ้น

วัตถุประสงค์การวิจัยที่ 2

จากผลการศึกษาเงื่อนไขที่ทำให้ครูสตรีมุสลิมสมรสสามารถจัดการตนเองและจัดการภายในครอบครัวจนทำให้ครอบครัวเข้มแข็งได้ เกิดจากสาเหตุทั้งภายในบุคคลและภายนอกบุคคล โดยสาเหตุภายใน ประกอบด้วย การมีความรับผิดชอบ มีวินัย มีความเป็นผู้นำ มีความมั่นใจในตนเองสูง การมองโลกในแง่ดี และมีการบริหารและจัดการเวลาที่ดี ซึ่งข้อค้นพบเหล่านี้มีงานวิจัยที่สนับสนุนจากข้อค้นพบ ดังงานวิจัยที่ว่าความรับผิดชอบกับความสามารถในการเผชิญปัญหาและอุปสรรคมีความสัมพันธ์กันทางบวก (พรสุภา วสุนธรา. 2549) คือ เมื่อบุคคลมีความรับผิดชอบสูงความสามารถในการที่จะเผชิญปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ที่เข้ามาก็มีสูงด้วยเช่นกัน ในขณะที่ผู้ที่มีความเป็นผู้นำจะมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการปฏิบัติงานที่ดีและความสำเร็จในการปฏิบัติงาน (ปัณณพร หิรัญยวา. 2550; พร้อมพล บุตรวงศ์. 2551) ซึ่งแสดงให้เห็นว่าเมื่อบุคคลมีภาวะผู้นำใน

การที่จะสามารถจัดการสิ่งต่างๆ ได้ จะมีผลทำให้การปฏิบัติงานของบุคคลมีคุณภาพและประสบความสำเร็จได้ง่าย ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาที่ว่า การที่บุคคลสามารถรับรู้ว่าตนมีความเป็นผู้นำจะส่งผลทางบวกต่อการจัดการ ซึ่งทำให้ตนเองสามารถจัดการในชีวิตได้ดี (Luthans; et al. 2001) นอกจากนี้ บุคคลที่มีความมั่นใจในตนเองและรับรู้ความสามารถของตนเองสูง มีผลทำให้บุคคลนั้นสามารถที่จะจัดการชีวิตของตนเองได้ดี เมื่อพบปัญหาหรืออุปสรรคต่างๆ ก็สามารถผ่านไปได้ ทำให้มีทักษะในการใช้ชีวิตและมีความรู้สึกถึงความพึงพอใจในชีวิตของตนเองสูง ดังงานวิจัยพบว่า การรับรู้ความสามารถของตนและความมั่นใจในตนเอง มีความสัมพันธ์ทางบวกกับความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรคและการจัดการ (ภาวดี ทองเผือก และสัจจา ทาโต. 2547) รวมทั้งยังมีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจในชีวิตคู่ (Weiser; & Weigel. 2016)

นอกจากนี้ มีงานวิจัยที่ศึกษาพบว่า ตัวแปรหนึ่งที่สามารถทำนายพฤติกรรมการจัดการตนเอง คือ การรับรู้สมรรถนะแห่งตนในการจัดการ (สุพิชา อาจคิดการ; ลินจง โปธิบาล; และดวงฤดี ลาศุขะ. 2556) และหนึ่งในข้อค้นพบจากงานวิจัย พบว่า ความเชื่อมั่นในตนเองมีความสัมพันธ์ทางบวกกับทักษะชีวิต (ชัยภัทร ทองอยู่. 2557) ในขณะที่การมองโลกในแง่ดีเป็นจุดแข็งทางจิตวิทยา โดยบุคคลที่มองโลกแง่ดี จะเป็นผู้ที่คาดว่าเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นจะเป็นเรื่องในเชิงบวกและน่าพึงพอใจ ในขณะที่บุคคลที่เป็นคนมองโลกในแง่ร้าย จะเป็นคนที่มีความคิดเชิงลบตลอดและเชื่อว่าจะมีเหตุการณ์ที่ไม่ดีเกิดขึ้นในอนาคต ซึ่งการมองโลกในแง่ดียังขึ้นอยู่กับเหตุผลของบุคคลในการใช้อธิบายว่าเพราะอะไรเหตุการณ์บางอย่างจึงเกิดขึ้น ไม่ว่าจะเป็นในเชิงบวกเชิงลบ อดีต ปัจจุบัน หรืออนาคต (Luthans; Youssef; & Avolio. 2007) จากการศึกษาครั้งนี้พบว่า บุคคลที่มีการมองโลกในแง่ดี เป็นเหตุผลหนึ่งที่ทำให้บุคคลสามารถจัดการตนเองและจัดการภายในครอบครัวและทำให้ครอบครัวเข้มแข็งได้ ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ กนิษฐา ลิ้มทรัพย์ (2557) พบว่า การมองโลกในแง่ดี มีความสัมพันธ์ทางบวกกับความผาสุกทางจิตวิญญาณ คือ เป็นบุคคลที่สามารถมีความพึงพอใจในชีวิตและมีความสุข นอกจากนี้ บุคคลที่มีการมองโลกในแง่ดียังมีผลทำให้ตนเองมีความสุขในการทำงานอีกด้วย ดังการศึกษาวิจัยของช่อผกา แซ่โค้ว (2555) ซึ่งพบว่า บุคคลที่มีการมองโลกในแง่ดีจะส่งผลให้มีความสุขในการทำงานเพิ่มขึ้น จะเห็นได้ว่าการที่เป็นบุคคลมองโลกในแง่ดีจะทำให้ชีวิตดีไปด้วย ในขณะที่คนที่มองโลกในแง่ร้ายโดยปกติมักจะเป็นคนยอมแพ้ มีความคิดว่าเหตุการณ์ร้ายๆ ที่เกิดขึ้นกับตัวนั้น เป็นเพราะมาจากตัวเองที่ทำให้เกิดขึ้น ซึ่งบุคคลประเภทนี้จะมีปัญหา ท้อแท้ แต่ในขณะที่คนมองโลกในแง่ดีจะมีการอธิบายเหตุการณ์ต่างๆ ไปในทางที่ ดี ทำให้บุคคลเหล่านี้มีหวัง รู้สึกมีคุณค่า จึงทำให้ตนเองสามารถที่จะจัดการบริหารต่างๆ ได้ดี (อรพินทร์ ชูชม. 2544) ดังนั้นจึงต้องพยายามฝึกตนเองให้เป็นบุคคลที่มองโลกในแง่ดี และฝึกฝนให้ลูกๆ และสมาชิกในครอบครัว โดยการเป็นแบบอย่างของการมองโลกในแง่ดี ในการถ่ายทอดวิธีคิดต่างๆ ในทางที่ดี จะส่งผลให้ชีวิตมีความพึงพอใจและมีความสุขมากยิ่งขึ้น นอกจากการมองโลกแง่ดีจะมีผลทำให้สามารถจัดการตนเองและจัดการในครอบครัวได้ การบริหารเวลาที่ดี ก็มีส่วนทำให้สามารถจัดการตนเองและจัดการในครอบครัวได้ดีด้วยเช่นกัน ซึ่งบุคคลที่มีการบริหารจัดการเวลาที่ดีมีผลทำให้ตนเองสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและลดความตึงเครียดในการทำงานได้

ดังการศึกษาวิจัยที่พบว่า การบริหารเวลามีความสัมพันธ์ทางลบกับความเครียดในการปฏิบัติงาน (ฉัตรนภา รักพงษ์. 2551) และมีความสัมพันธ์ทางบวกกับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน (วิมลมาศ ไร่ไสว. 2551) รวมทั้งการบริหารจัดการเวลาเป็นส่วนสำคัญของการบริหารจัดการชีวิตตนเองและจัดการภายในครอบครัว เนื่องจากผู้หญิงต้องทำงานนอกบ้านรวมทั้งต้องรับผิดชอบงานในบ้าน ดังนั้นหากสตรีไม่สามารถบริหารจัดการเวลาให้ดี อาจมีผลทำให้เกิดปัญหาอื่นๆ ตามมาได้ แต่จากการศึกษาในครั้งนี้พบว่า ในกรณีที่ตนเองไม่สามารถจัดการเวลาได้ บุคคลในครอบครัวจะมีส่วนสำคัญในการช่วยเหลือดูแลและสนับสนุนในการดูแลงานในบ้าน ดูแลลูก จึงทำให้สตรีสามารถจัดการตนเองและครอบครัวได้และทำให้ครอบครัวเข้มแข็ง

สำหรับเงื่อนไขสาเหตุทางสังคมที่ทำให้สามารถจัดการตนเองและจัดการภายในครอบครัวและทำให้ครอบครัวเข้มแข็ง ประกอบด้วย แบบอย่างที่ดีจากบุคคลในครอบครัว การได้รับการสนับสนุนจากเพื่อนร่วมงาน การได้รับการสนับสนุนจากคนในครอบครัว และการอาศัยอยู่ในบรรยากาศของอิสลาม ซึ่งข้อค้นพบเหล่านี้มีงานวิจัยที่สนับสนุนจากข้อค้นพบ ดังงานวิจัยที่ว่าพบปฏิสัมพันธ์ระหว่างแบบอย่างด้านจริยธรรมจากบิดามารดาและความเชื่อและการปฏิบัติทางพุทธศาสนา ที่มีต่อพฤติกรรมการปฏิบัติงานอย่างมีจริยธรรม (มัณฑนาวดี เมธาพัฒนะ. 2547) ซึ่งจากข้อค้นพบงานวิจัยดังกล่าวทำให้เห็นว่าการได้รับแบบอย่างที่ดีจากบุคคลในครอบครัวในด้านจริยธรรมและความเชื่อทางศาสนา จะส่งผลให้ตนเองมีพฤติกรรมการปฏิบัติงานอย่างมีจริยธรรมด้วยเช่นกัน ซึ่งจากการศึกษาในครั้งนี้พบว่า ครูสตรีมุสลิมสมรสได้รับแบบอย่างที่ดีจากบุคคลในครอบครัวเดิมของตนเองในด้านการมีความรับผิดชอบในหน้าที่ การมีระเบียบวินัย การบริหารจัดการเวลาในการทำงานต่างๆ การนำหลักการทางศาสนามาปรับใช้ในชีวิตของตนเองและครอบครัว และการประพฤติปฏิบัติให้ถูกต้องเหมาะสม เป็นต้น ซึ่งการทำตนเป็นแบบอย่างที่ดีของพ่อแม่และสมาชิกผู้ใหญ่ในครอบครัวจะเป็นการเรียนรู้ที่ดียิ่งสำหรับเด็ก (จิตตินันท์ เดชะคุปต์; และณัฐชนา พวงทอง. 2560: ออนไลน์) ดังนั้นควรตระหนักถึงการเป็นแบบอย่างที่ดีในทุกๆ ด้าน เพราะสมาชิกในครอบครัวจะได้รับอิทธิพลและการเลียนแบบจากบุคคลที่ใกล้ชิดและเคารพมากที่สุด

การสนับสนุนทางสังคมก็มีความสำคัญกับความสามารถในการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวและทำให้ครอบครัวเข้มแข็ง โดยพบว่า การสนับสนุนทางสังคมมีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิต ความพึงพอใจในชีวิต และความสามารถในการเผชิญความเครียด (อัญชลี ทองมา. 2546; จุฬาภรณ์ สยังกูล. 2549; นุชจรี อิ่มมาก; พักตร์วิไล ศรีแสง; และสุพรรณี อึ้งปัญสัตวงศ์. 2552; สุธิศา ล่ามช้าง และคณะ. 2550) ในขณะเดียวกัน แรงสนับสนุนจากครอบครัวและแรงสนับสนุนจากเพื่อนของผู้สูงอายุมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความพึงพอใจในชีวิตของผู้สูงอายุ (พรทิพย์ มาลาธรรม; จิราพร คงเอี่ยม; และประคอง อินทรสมบัติ. 2551) และส่วนหนึ่งจากงานวิจัยพบว่าการสนับสนุนทางสังคมจากญาติผู้ใหญ่ จากเพื่อนใกล้ชิด จากคู่สมรสและลูก จะทำให้เกิดความพึงพอใจในชีวิตสมรสได้ (ธัญลักษณ์ อิสสระ. 2553) จะเห็นได้ว่าแรงสนับสนุนทางสังคมไม่ว่าจะเป็นแรงสนับสนุนจากบุคคลในครอบครัว จากบุคคลใกล้ชิด และจากเพื่อนร่วมงาน มีส่วนสำคัญทำให้บุคคลจะมีความรู้สึกปลอดภัย มีความรู้สึกพึงพอใจในชีวิต และเมื่อต้องพบกับปัญหาอุปสรรค

ต่างๆ ก็สามารถฟันฝ่าอุปสรรคนั้นไปได้ ด้วยกับกำลังใจและแรงสนับสนุนจากคนในครอบครัวและบุคคลใกล้ชิด เนื่องจากครอบครัวและบุคคลใกล้ชิดเป็นผู้ที่มีความสำคัญและมีอิทธิพลต่อบุคคล หากบุคคลไม่ได้รับการสนับสนุนจากคนรอบข้าง อาจมีผลทำให้มีความยากลำบากในการดำเนินชีวิตได้ ดังนั้นครอบครัวและบุคคลใกล้ชิดจึงมีบทบาทและมีความสำคัญในการให้กำลังใจ สนับสนุนและช่วยเหลือต่อบุคคลอย่างยิ่ง

การสนับสนุนทางสังคม นอกจากจะมีส่วนช่วยให้บุคคลสามารถฟันฝ่าอุปสรรคและมีความพึงพอใจในชีวิตแล้ว การสนับสนุนทางสังคมยังมีส่วนช่วยในเรื่องของการจัดการด้านการทำงานได้อีกด้วย ดังงานวิจัยที่พบว่าการสนับสนุนทางสังคมคือส่วนสำคัญที่ช่วยลดความขัดแย้งระหว่างครอบครัวกับงานได้ (Daalen; Willemsen; et Sanders. 2006; Griggs; Casper; & Eby. 2013) และการสนับสนุนทางสังคมจากครอบครัว ทั้งด้านอารมณ์ ด้านเครื่องอำนวยความสะดวกในการทำงาน และด้านข้อมูลข่าวสารมีความสัมพันธ์ทางลบกับความขัดแย้งประเภทงานก้าวก่ายครอบครัว (สุมลรัตน์ ดอกเขียว. 2553) รวมทั้งทำให้ประสบความสำเร็จในวิชาชีพและการปฏิบัติงานได้อีกด้วย (นภดล คำเติม. 2545) ซึ่งจะเห็นได้จากการศึกษาในครั้งนี้ ครูสตรีมุสลิมสมรสสามารถจัดการตนเองและในครอบครัวและทำให้ครอบครัวเข้มแข็งได้ ส่วนหนึ่งเกิดจากการที่ตนเองได้รับการช่วยเหลือและสนับสนุนจากคนในครอบครัว โดยเฉพาะจากสามีในการดูแลลูก จากลูกในการช่วยแบ่งเบาภาระงานในบ้าน รวมทั้งยังให้กำลังใจในการทำงานทั้งงานโรงเรียนและการทำงานเพื่อสังคม รวมทั้งเพื่อนร่วมงานยังมีความเข้าใจและสนับสนุนในการทำงานและดูแลช่วยเหลืออยู่เสมอ จึงทำให้ครูสตรีสามารถจัดการตนเองและในครอบครัวได้ ถึงแม้ว่าจะต้องมีบทบาทหน้ามากมายที่จะต้องทำในเวลาเดียวกัน อีกทั้งยังไม่กระทบต่องานที่โรงเรียนและงานในบ้าน ทำให้สามารถมีความสมดุลในชีวิตระหว่างการทำงานและเวลาครอบครัวได้ดี

และสิ่งหนึ่งที่ค้นพบจากการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ พบว่าการนำหลักศาสนาอิสลามมาใช้ในชีวิตมีส่วนสำคัญอย่างมากสำหรับครูสตรีมุสลิมสมรสที่ทำให้ตนเองสามารถที่จะจัดการชีวิตตนเองและจัดการภายในครอบครัวและทำให้ครอบครัวเข้มแข็ง ซึ่ง อิสลามคือวิถีชีวิต หมายถึงอิสลามไม่ได้เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมทางศาสนาเท่านั้น แต่อิสลามให้ความสำคัญกับทุกด้านในการดำเนินชีวิต ทั้งสังคม ศาสนา ศีลธรรม ปัญญา วัฒนธรรม เศรษฐกิจและการเมือง (ฟัตฮี ยะกัน. 2521: 11; อิมรอน มะลูลีม; กิติมา อมรทัต; และจรัญ มะลูลีม. 2550: 155) ซึ่งจากการสัมภาษณ์และการอภิปรายกลุ่มพบว่า ศาสนาเป็นส่วนที่มีความสำคัญมากที่ทำให้ครูสตรีมุสลิมสมรสสามารถที่จะจัดการตนเองและจัดการภายในครอบครัวได้ดี เพราะตามหลักการศาสนาอิสลามสอนว่า ผู้หญิงเป็นผู้ที่มีความสำคัญที่สุดในการดูแลในบ้าน ดูแลสมาชิกในครอบครัว เปรียบเสมือนราชินีของบ้าน จึงตระหนักถึงหลักการของศาสนาที่สอนถึงบทบาทหน้าที่ที่ภรรยาและแม่จะต้องรับผิดชอบดูแล ทั้งในเรื่องของตนเองและในครอบครัว ดังที่มัสลัน มาหะมะ (2560: ออนไลน์) ได้กล่าวถึงหน้าที่ของภรรยาไว้ว่าจะต้องปรนนิบัติและให้ความช่วยเหลือกิจการของสามี ให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรเพื่อให้เป็นคนที่ดี เป็นผู้ที่ให้ความช่วยเหลือแก่บิดามารดาและแก่สังคมทั่วไป รักษาความมีระเบียบเรียบร้อยและความสะอาดภายในบ้านของครอบครัว และควบคุมดูแลทรัพย์สินของครอบครัว ทั้งนี้หลักการของอิสลาม

ก็ได้กำหนดให้บ้านเป็นสถานที่ทำงานพิเศษและได้ย้ำว่าผู้หญิงจะต้องเอาใจใส่ในการปรับปรุงชีวิตที่บ้านให้ดีขึ้น เมื่อใดก็ตามที่ต้องออกนอกบ้าน เธอจะต้องปฏิบัติตามกฎระเบียบที่ได้วางไว้ตามหลักการทางศาสนา นอกจากนี้แล้ว ศาสนายังช่วยในการแก้ไขปัญหา ทั้งปัญหาทั่วไปจากที่ทำงานจากสังคมหรือปัญหาความสัมพันธ์ของคนในครอบครัว ด้วยกับการตั้งสติ การขอพร การมอบหมายงานต่อพระเจ้าและการนำหลักศาสนามาใช้ในการแก้ไขปัญหา จึงสามารถแก้ไขปัญหาได้ดี รวมทั้งการนำหลักศาสนามาใช้ในการอบรมเลี้ยงดูลูก ก็จะทำให้ลูกอยู่ในกรอบที่อิสลามกำหนด ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของมารีนี สแลแม (2550) พบว่าเมื่อเกิดปัญหาในชีวิตของสตรีจะมีการใช้หลักศาสนาเข้ามาช่วยในการแก้ไขปัญหา จะทำให้ปัญหาต่างๆ ที่เข้ามาในชีวิตผ่านพ้นไปได้ด้วยดี

อภิปรายผลการวิจัยระยะที่ 2

จากข้อค้นพบการวิจัยระยะที่ 1 ตามวัตถุประสงค์การวิจัย 1 และวัตถุประสงค์การวิจัย 2 ทำให้ค้นพบการนิยามความหมาย องค์ประกอบ และเงื่อนไขของการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวและครอบครัวเข้มแข็งในมุมมองของผู้ให้ข้อมูลหลัก ซึ่งเป็นมุมมองมุสลิมตามบริบทสังคมสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่ให้ความสำคัญต่อการนำหลักการทางศาสนามาใช้ในการดำเนินชีวิต ซึ่งสามารถนำมาเชื่อมโยงกับแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง โดยเงื่อนไขสาเหตุจากบุคคลและเงื่อนไขสาเหตุจากสังคมที่ทำให้สามารถจัดการตนเองและจัดการภายในครอบครัวและทำให้ครอบครัวเข้มแข็งได้ สามารถนำมาเชื่อมโยงเทียบเคียงกับแนวคิดทฤษฎีทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกและแนวคิดทุนทางสังคม ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ประยุกต์แนวคิดทฤษฎีการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัว (Individual and Family Self-management Theory) ของไรอันและซาวีน (Ryan; & Sawin. 2009) มาเป็นกรอบในการหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรทางจิตและทางสังคม ผู้วิจัยเห็นว่าทฤษฎีดังกล่าวมีความครอบคลุมและสามารถนำมาปรับใช้ในงานวิจัยครั้งนี้ จึงได้มีการนำมาปรับใช้ให้เข้ากับบริบทของการศึกษา กล่าวคือ การจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวได้มองถึงประเด็นสำคัญสองประเด็นคือ การจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวของครูสตรีมุสลิม ซึ่งการจัดการตนเองและครอบครัวเป็นปรากฏการณ์ที่ซับซ้อนที่ประกอบด้วยสามมิติ คือ บริบท (Context) กระบวนการ (Process) และผลลัพธ์ (Outcome) โดยมิติทางบริบท (Context) สามารถนำมาเทียบเคียงได้กับตัวแปรทุนทางสังคม มิติกระบวนการ (Process) สามารถเทียบเคียงได้กับตัวแปรทุนทางจิตวิทยาเชิงบวก มิติผลลัพธ์ใกล้เคียง (Proximal Outcome) สามารถเทียบเคียงได้กับพฤติกรรมการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัว และมิติผลลัพธ์สุดท้าย (Distal Outcome) สามารถเทียบเคียงได้กับครอบครัวเข้มแข็ง ซึ่งในเบื้องต้นนี้ผู้วิจัยไม่สามารถทราบได้ว่าตัวแปรแต่ละตัว มีความสัมพันธ์กันหรือไม่อย่างไร ดังนั้นผู้วิจัยจึงต้องมาศึกษาวิจัยเพื่อพิสูจน์ว่า ตัวแปรต่างๆ ที่เกี่ยวข้องเหล่านี้ เมื่อเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลในเชิงปริมาณแล้วนั้น ข้อค้นพบที่ได้รับมีความสอดคล้องกับที่ได้ตั้งสมมติฐานการวิจัยหรือสอดคล้องกับการทบทวนวรรณกรรมหรือไม่ อย่างไร

วัตถุประสงค์การวิจัยที่ 3

ข้อค้นพบจากการวิจัยในระยะนี้ ก่อให้เกิดความเข้าใจที่ชัดเจนยิ่งขึ้นในการอธิบายการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวที่ทำให้ครอบครัวเข้มแข็งในบริบทพื้นที่สังคมสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ จากผลการวิจัยพบว่า โมเดลโครงสร้างความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างกลุ่มตัวแปรปัจจัยด้านทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกและทุนทางสังคมที่มีอิทธิพลต่อการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวและครอบครัวเข้มแข็ง มีความกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ **ถือว่าเป็นการยอมรับตามสมมติฐานการวิจัยข้อที่ 1** โดยผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุตามสมมติฐานก่อนทำการปรับโมเดล ยังไม่มีความกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ผู้วิจัยจึงทำการปรับแก้โมเดล โดยการปรับแก้ให้มีความคลาดเคลื่อนในตัวแปรสังเกตบางตัว ซึ่งเป็นไปตามธรรมชาติของตัวแปรต่างๆ ที่มีความสัมพันธ์กันได้ พบว่า โมเดลภายหลังการปรับแก้มีความกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยค่าดัชนีวัดความกลมกลืนแบบสัมบูรณ์ (Absolute Fit Index) พบว่า ค่าไค-สแควร์ (χ^2) มีค่าเท่ากับ 254.40, df = 117, p-value = 0.00, SRMR = 0.036, RMSEA = 0.052, GFI = 0.94 ดัชนีวัดความกลมกลืนเปรียบเทียบ (Comparative Fit Index) พบว่า NFI = 0.98, NNFI = 0.99, CFI = 0.99 และ χ^2/ df = 2.17

ทั้งนี้ ถึงแม้จะพบว่า ค่าสถิติไค-สแควร์มีนัยสำคัญทางสถิติ (χ^2=254.40, df = 117, p-value = 0.00) ซึ่งไม่เป็นไปตามเกณฑ์ โดยการที่ค่าไค-สแควร์มีนัยสำคัญทางสถิติ อาจเนื่องมาจากการได้รับผลกระทบจากความซับซ้อนของโมเดล กล่าวคือ ถ้าโมเดลมีเส้นอิทธิพลหรือค่าพารามิเตอร์จำนวนมากก็มีแนวโน้มที่จะมีนัยสำคัญ หรือผลกระทบจากขนาดของกลุ่มตัวอย่าง คือ ถ้าโมเดลที่ทดสอบได้มาจากกลุ่มตัวอย่างที่มีขนาดใหญ่ ค่าไค-สแควร์ก็ยิ่งมีแนวโน้มที่จะมีนัยสำคัญ ดังนั้นจึงแก้ไขโดยพิจารณาจากค่า χ^2/ df ซึ่งเป็นค่าดัชนีวัดความกลมกลืนแบบสัมบูรณ์ (Absolute Fit Index) เมื่อพิจารณาค่า SRMR = 0.036 ซึ่งมีค่าน้อยกว่า 0.8 ถือว่าอยู่ในระดับที่ยอมรับได้ และ GFI = 0.94 ซึ่งมีค่ามากกว่า 0.90 ถือว่าอยู่ในระดับที่ยอมรับได้ และค่า RMSEA = 0.052 ซึ่งมีค่าน้อยกว่า 0.05 ถือว่าอยู่ในระดับที่ยอมรับได้ ส่วนดัชนีวัดความกลมกลืนเปรียบเทียบ (Comparative Fit Index) พบว่า NFI = 0.98 NNFI =0.99 และ CFI = 0.99 ถือว่ามีค่าเข้าใกล้ 1 มาก อยู่ในระดับที่ยอมรับได้ และค่า χ^2/ df = 2.17 ซึ่งมีค่าน้อยกว่า 5 ถือว่าอยู่ในระดับที่ยอมรับได้ จากค่าดัชนีดังกล่าว จึงสรุปได้ว่าโมเดลโครงสร้างความสัมพันธ์เชิงสาเหตุที่ปรับแก้มีความกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์มากที่สุด ซึ่งแสดงให้เห็นว่าหากบุคคลมีทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกและมีทุนทางสังคมที่ดีจะส่งผลให้บุคคลสามารถที่จะจัดการตนเองและจัดการในครอบครัวและส่งผลให้มีครอบครัวเข้มแข็ง จากผลการวิเคราะห์โมเดลโครงสร้างความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างกลุ่มตัวแปรปัจจัยด้านทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกและทุนทางสังคมที่มีอิทธิพลต่อการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวและครอบครัวเข้มแข็งข้างต้น สามารถอภิปรายผลของอิทธิพล ได้ดังนี้

การจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัว มีอิทธิพลทางตรงต่อครอบครัวเข้มแข็ง ซึ่งจากการศึกษาพบว่าการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวมีอิทธิพลทางตรง

ต่อครอบครัวเข้มแข็งอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ **ถือว่ายอมรับตามสมมติฐานการวิจัยข้อที่ 10** โดยมีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ .67 แสดงว่า การจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวมีอิทธิพลต่อครอบครัวเข้มแข็งของครูสตรีมุสลิมสมรส โดยพบว่าตัวบ่งชี้ที่สำคัญอันดับแรก คือ การแก้ปัญหา การสนับสนุนทางสังคม การปรับโครงสร้างความรู้ความเข้าใจและการแสดงออกทางอารมณ์ (น้ำหนักความสำคัญเท่ากับ .81, .80, .78 และ .78) แสดงให้เห็นว่าบุคคลที่มีการแก้ปัญหาได้ดี ได้รับการสนับสนุนทางสังคมที่ดี มีการปรับโครงสร้างความรู้ความเข้าใจและมีการแสดงออกทางอารมณ์ในเชิงบวกยิ่งสูง ก็ยิ่งทำให้บุคคลนั้นมีแนวโน้มของการมีครอบครัวเข้มแข็งสูงขึ้นด้วยเช่นกัน ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวมีส่วนสำคัญที่ทำให้ครอบครัวมีความเข้มแข็ง ซึ่งชารอน คริสตีนและแพทริค (Sharon; Christine; & Patrick. 2010) ได้กล่าวถึงความหมายของการจัดการภายในครอบครัวไว้ว่า เป็นกระบวนการในการสร้างความสมดุลแก่ระบบครอบครัวที่นำไปสู่ความเป็นองค์กรและความเป็นเอกภาพ ซึ่งความสมดุลที่นำไปสู่ความเป็นองค์กรในที่นี้ คือ ความสมดุลของสถาบันครอบครัวและมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ที่จะทำให้ครอบครัวเข้มแข็งได้ โดยเป้าหมายของการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวก็เพื่อให้บุคคลนั้นสามารถกำจัดความเครียดและสามารถดำเนินชีวิตไปตามปกติได้ (ศิริไชย หงษ์สงวนศรี. 2556: ออนไลน์) และลดความเสี่ยงที่อาจก่อให้เกิดความเครียดของครอบครัว รวมทั้งเสริมสร้างคุณลักษณะหรือระบบครอบครัวที่เข้มแข็ง อีกทั้งยังช่วยลดหรือจำกัดสิ่งกดดันและสภาวะที่ยากลำบากทั้งหลาย

เมื่อพิจารณาทีละองค์ประกอบของตัวแปรการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัว บุคคลที่มีการแก้ไขปัญหาที่ดีจะทำให้บุคคลนั้นสามารถมีครอบครัวเข้มแข็งได้ โดยมีผลการศึกษาที่มีงานวิจัยสนับสนุนจากข้อค้นพบดังกล่าว ดังงานวิจัยของสาวิตรี บูรณากาญจน์ (2551) ผลการศึกษาพบว่า การเผชิญปัญหามีความสัมพันธ์ทางบวกกับความผาสุกในครอบครัวอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และจากการศึกษาวิจัยของวีรภัทรา ประภาพักตร์ (2553) ผลการศึกษาพบว่า การเผชิญปัญหาด้านการเผชิญปัญหากับปัญหามีความสัมพันธ์ทางบวกกับคุณภาพชีวิตด้านสุขภาพกายและด้านสุขภาพจิตของผู้สูงอายุ สะท้อนให้เห็นว่าบุคคลที่มีการแก้ไขปัญหาที่ดีและสามารถเผชิญปัญหาได้อย่างเหมาะสม จะช่วยให้บุคคลนั้นมีคุณภาพชีวิตที่ดีและมีความผาสุกในครอบครัว ซึ่งจากศึกษาในครั้งนี้พบว่า ครูสตรีมุสลิมสมรสและครอบครัว เมื่อเกิดปัญหา จะแก้ไขปัญหาได้อย่างเหมาะสมตามปัญหาที่เกิดขึ้น โดยใช้หลักการทางศาสนามาช่วยในการตัดสินใจแก้ไขปัญหา รวมทั้งการไม่หนีปัญหา พูดคุยถึงปัญหาอย่างจริงใจตรงไปตรงมา นอกจากนี้ยังสนับสนุนและช่วยให้สมาชิกในครอบครัวแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยที่พบว่าการอบรมเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผลมากกว่าอารมณ์ มีความสัมพันธ์กับความสามารถในการแก้ไขปัญหาชีวิตประจำวัน (อัญชลี นางแล. 2552) ดังนั้นหากผู้ปกครองมีการอบรมเลี้ยงดูสมาชิกในครอบครัวที่เน้นการแก้ปัญหาด้วยเหตุผลและผลมากกว่าการแก้ปัญหาด้วยอารมณ์ จะทำให้สมาชิกในครอบครัวสามารถจัดการแก้ไขปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ และบุคคลที่มีการสนับสนุนทางสังคมที่ดี จะทำ

ให้บุคคลนั้นสามารถมีครอบครัวเข้มแข็งได้ โดยมีผลการศึกษาที่มีงานวิจัยสนับสนุนจากข้อค้นพบดังกล่าว ดังงานวิจัย ของสุภาวดี เนติเมธี (2547) ผลการศึกษาพบว่า การสนับสนุนทางสังคมมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความผาสุกทางจิตวิญญาณของมารดาหลังคลอดที่ติดเชื้อเอชไอวีอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ รวมถึงการสนับสนุนทางสังคมของสตรีสมรสที่ทำงานนอกบ้านมีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจในชีวิตอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (อัญชลี ทองมา. 2546) และส่วนหนึ่งจากข้อค้นพบงานวิจัยพบว่าการสนับสนุนทางสังคมและคุณภาพชีวิตของสตรีหลังการตัดมดลูกมีความสัมพันธ์กันทางบวก (จุฬาภรณ์ สยังกูล. 2549) และการสนับสนุนทางสังคมยังมีความสัมพันธ์กับความผาสุกทางจิตใจของหญิงตั้งครรภ์วัยรุ่นครรภ์แรก (นุชจรี อิ่มมาก. 2552) ตลอดจนการสนับสนุนทางสังคมด้านข้อมูล และด้านสิ่งของมีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมเผชิญความเครียดวิถีการแสวงการเกื้อหนุนทางสังคมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (สุธิศา ล่ามช้าง; และคนอื่นๆ. 2550) รวมทั้งแรงสนับสนุนจากครอบครัวและแรงสนับสนุนจากเพื่อนของผู้สูงมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความพึงพอใจในชีวิตของผู้สูงอายุ (พรทิพย์ มาลาธรรม; จิราพร คงเอี่ยม; และประคอง อินทรสมบัติ. 2551) ซึ่งจากงานการศึกษางานวิจัยข้างต้นสะท้อนให้เห็นการสนับสนุนทางสังคมมีผลทำให้บุคคลนั้นมีความผาสุกทางจิตวิญญาณ มีความพึงพอใจในชีวิต มีคุณภาพชีวิตที่ดีและทำให้บุคคลนั้นสามารถที่จะเผชิญกับปัญหาความเครียดที่ผ่านเข้ามาในชีวิตได้ดี นอกจากนี้ สำหรับบุคคลที่มีการแสดงออกทางอารมณ์ในเชิงบวก จะทำให้บุคคลนั้นสามารถมีครอบครัวเข้มแข็งได้เช่นเดียวกัน โดยมีผลการศึกษาที่มีงานวิจัยสนับสนุนจากข้อค้นพบดังกล่าว ดังงานวิจัยของปาริกา อัคนิวาส (2550) ผลการศึกษาพบว่าความฉลาดทางอารมณ์มีความสัมพันธ์กับการปรับตัวทางสังคมของนักศึกษามหาวิทยาลัย และมีความสัมพันธ์ทางลบกับทัศนคติต่อการกระทำผิด (จุไรรัตน์ กำแพงพันธ์. 2551) และการได้รับการสนับสนุนด้านข้อมูลและอารมณ์ ทำให้มีความวิตกกังวลแบบสภาวการณ์ต่ำ (เกษรปัญญาใส. 2553) จากการศึกษาดังกล่าว สะท้อนให้เห็นว่าความฉลาดทางอารมณ์และการแสดงออกทางอารมณ์ในเชิงบวก ส่งผลให้บุคคลนั้นสามารถปรับตัวเข้ากับสังคมได้ และมีผลทำให้มีความวิตกกังวลต่ำ ซึ่งเหล่านี้มีผลทำให้บุคคลสามารถที่จะจัดการกับชีวิตของตนเองและสามารถใช้ชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีคุณภาพ ดังนั้นผู้ปกครองและบุคคลในครอบครัวควรสนับสนุนให้สมาชิกในครอบครัวพยายามใช้เหตุผลและสามารถควบคุมอารมณ์ของตนเองในเชิงลบให้ได้ สอดคล้องกับงานวิจัยที่พบว่า นักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแตกต่างกันมีความฉลาดทางอารมณ์แตกต่างกัน (ปรียาพร จันทะกล. 2552)

ทุนทางจิตวิทยาเชิงบวก มีอิทธิพลทางตรงต่อการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัว ซึ่งจากการศึกษาพบว่าทุนทางจิตวิทยาเชิงบวก มีอิทธิพลทางตรงต่อการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ **ถือว่ายอมรับตามสมมติฐานการวิจัยข้อที่ 2** โดยมีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ .46 โดยตัวบ่งชี้ที่สำคัญอันดับแรกคือ การมองโลกในแง่ดี ความหวัง การรับรู้ความสามารถของตน และความหยุ่นตัว (น้ำหนักความสำคัญเท่ากับ .87, .77, .71 และ .57) แสดงว่าบุคคลที่มีการมองโลกในแง่ดี มีความหวัง มีการรับรู้ความสามารถ

ของตน และมีความหยุ่นตัวยิ่งสูง ก็ยิ่งมีทำให้บุคคลนั้นมีความสามารถในการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวสูงด้วยเช่นกัน ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าการที่บุคคลมีทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกที่ดีจะทำให้บุคคลสามารถที่จะจัดการตนเองและจัดการภายในครอบครัวได้ จากการศึกษาพบว่าทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกมีอิทธิพลทางตรงต่อการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัว จากการศึกษาทำให้เห็นว่าครูสตรีมุสลิมสมรสที่มีการมองโลกในแง่ดี จะทำให้ตนเองนั้นสามารถจัดการตนเองและจัดการภายในครอบครัวได้ดีกว่าบุคคลที่มองโลกในแง่ร้าย สอดคล้องกับการสัมภาษณ์ในงานวิจัยครั้งนี้พบว่าครูสตรีมุสลิมสมรสจะเป็นบุคคลที่พยายามมองสถานการณ์หรือเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เข้ามาในชีวิตทั้งในเรื่องของการทำงานและในครอบครัวในทางที่ดี จึงทำให้ตนเองสามารถข้ามผ่านเหตุการณ์ต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้การมองโลกในแง่ดีเป็นสิ่งที่ถูกพูดถึงมากที่สุดเรื่องหนึ่งซึ่งเป็นจุดแข็งทางจิตวิทยา โดยบุคคลที่มองโลกแง่ดี จะเป็นผู้ที่คาดว่าเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นจะเป็นเรื่องในเชิงบวกและน่าพึงพอใจ ในขณะที่บุคคลที่เป็นคนมองโลกในแง่ร้าย จะเป็นคนที่มีความคิดเชิงลบตลอดและเชื่อว่าจะมีเหตุการณ์ที่ไม่ดีเกิดขึ้นในอนาคต (Luthans; Youssef; & Avolio. 2007) ทั้งนี้มีการศึกษางานวิจัยที่สนับสนุนว่าการมองโลกในแง่ดีจะทำให้บุคคลสามารถจัดการตนเองและจัดการในครอบครัวได้ ดังงานวิจัยของวาสนา กันคำ (2550) ผลการศึกษาวิจัยพบว่า บุคคลที่เข้าร่วมโปรแกรมการพัฒนาการมองโลกในแง่ดี มีการมองโลกในแง่ดีสูงขึ้นและมีความเครียดต่ำ แสดงให้เห็นว่าการมองโลกในแง่ดีมีความเกี่ยวข้องกับความเครียด โดยบุคคลที่พยายามมองทุกอย่างในที่ดี จะมีผลทำให้มีสภาวะความเครียดน้อยลง และการที่บุคคลมีความเครียดต่ำก็ยิ่งมีผลทำให้มองปัญหาต่างๆ ที่เข้ามาในชีวิตได้อย่างเข้าใจและสามารถยอมรับปัญหาและหาวิธีการในการจัดการแก้ไขปัญหาได้ทันท่วงทีและมีประสิทธิภาพ ในขณะเดียวกันการมองโลกในแง่ดียังมีความสัมพันธ์กับการปรับตัวของบุคคลและความสามารถในการฟันฝ่าอุปสรรคต่างๆ จากการศึกษางานวิจัยพบว่า การมองโลกในแง่ดีมีความสัมพันธ์ทางบวกกับปรับตัวต่ออุทกภัย (พรรณี เขาแก้ว. 2556) และการมองโลกในแง่ดีมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความสามารถในการเผชิญปัญหาและฝ่าฟันอุปสรรคของบุคลากรมหาวิทยาลัยในภาครัฐ (วรุณกันยา คุณากรวิรุฬห์. 2556) สะท้อนให้เห็นว่าบุคคลที่มีการมองโลกในแง่ดีมีผลทำให้ตนเองสามารถปรับตัวและเผชิญกับปัญหาต่างๆ ที่ผ่านเข้ามาในชีวิตได้ดี

สำหรับบุคคลที่มีการรับรู้ความสามารถของตนเองสูง จะมีผลทำให้สามารถจัดการตนเองและจัดการในครอบครัวได้ดี สอดคล้องกับการสัมภาษณ์ในงานวิจัยครั้งนี้พบว่าครูสตรีมุสลิมสมรสเป็นบุคคลที่ตระหนักและรับรู้ว่าตนเองเป็นผู้ที่มีความสามารถในการจัดการดูแลต่างๆ ได้ทั้งในเรื่องของการจัดการชีวิตส่วนตัว ที่ทำงาน และจัดการดูแลภายในบ้านสมาชิกในครอบครัว ทั้งนี้การรับรู้ความสามารถของตนมันจะส่งเสริมและเพิ่มพลังในการให้ถึงเป้าหมาย และช่วยให้สามารถเผชิญกับปัญหาอุปสรรคต่างๆ ได้ (Bandura. 1986, 1997, 2001) โดยบุคคลที่มีการรับรู้ความสามารถของตนเองจะมี 5 คุณลักษณะที่สำคัญ ได้แก่ 1) กำหนดเป้าหมายไว้ให้สูงและเลือกงานที่ยากสำหรับตนเอง 2) มีความยินดีในการพบกับความท้าทายและเติบโตไปพร้อมกับมัน 3) มีการกระตุ้นตนเองสูง 4) มีความพยายามเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย 5) เมื่อพบอุปสรรค มีความอดทน ซึ่งห้าคุณลักษณะ

เหล่านี้คือลักษณะของบุคคลที่มีประสิทธิภาพสูง สามารถที่จะพัฒนาตนเองและดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้มีการศึกษางานวิจัยที่สนับสนุนว่าการรับรู้ความสามารถของตนจะทำให้บุคคลสามารถจัดการตนเองและจัดการในครอบครัวได้ ดังงานวิจัยที่พบผลการศึกษา การรับรู้ความสามารถของตนเองมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความสามารถในการเอาชนะอุปสรรค (ชมพูนุช เตชะนัดตา. 2550; และ ศุภนุช สุดวิไล. 2550) แสดงว่าบุคคลที่มีการรับรู้ความสามารถของตนเองสูงจะทำให้บุคคลนั้นมีความง่ายดายในการเอาชนะอุปสรรคต่าง ๆ ที่ผ่านเข้าได้ เนื่องจากบุคคลที่มีการรับรู้ความสามารถของตนเองสูงจะเป็นผู้ที่มีความมั่นใจในตนเองและเชื่อว่าตนเองสามารถทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งได้บรรลุตามเป้าหมายที่ตั้งใจไว้ได้ นอกจากนี้การรับรู้ความสามารถของตนเองมีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมการดูแลตนเอง (นัยนา ปาระมี. 2551; ณุภาวี ณะฤทธิ์. 2550; และแก้วใจ มารทอง. 2557) และการพัฒนาความสามารถของตนเองร่วมกับแรงสนับสนุนทางสังคมทำให้ผู้ป่วยมีพฤติกรรมการดูแลตนเองได้ถูกต้อง (นวรัตน์ สุทธิพงศ์. 2550) รวมทั้งการรับรู้ความสามารถของตนสามารถพยากรณ์ความเครียดด้านจิตใจ (นิภากร หนูพันธ์. 2550) ซึ่งแสดงให้เห็นบุคคลที่มีการรับรู้ความสามารถของตนเองสูงจะทำให้บุคคลนั้นสามารถดูแลตนเอง และลดความเครียดด้านจิตใจลงได้ ซึ่งครูสตรีมุสลิมสมรสหากไม่มีคุณลักษณะของการรับรู้ความสามารถของตนเอง อาจส่งผลให้จัดการในชีวิตของตนเองและครอบครัวได้ไม่ดี เนื่องจากครูสตรีมุสลิมสมรสมีหน้าที่การงานที่ต้องรับผิดชอบมากมายทั้งงานสอน การเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม งานบ้านและการดูแลสมาชิกในครอบครัว ดังนั้นจึงต้องพยายามสร้างความเชื่อมั่นในตนเองและการรับรู้ว่าตนเองสามารถที่จะจัดการเรื่องราวต่าง ๆ ได้ด้วยกับความช่วยเหลือจากพระเจ้าและการสนับสนุนจากบุคคลในครอบครัว ซึ่งสตรีมุสลิมมีหลักการอยู่หนึ่งสิ่งที่ทุกคนต่างยึดหลักในการนำมาปรับใช้ในชีวิต คือ การนำหลักศาสนามาใช้ นั่นเอง จึงทำให้ไม่ว่าจะทำอะไรหรือสิ่งใด ทุกอย่างล้วนกลับไปหาพระเจ้าและมอบความไว้วางใจให้กับพระเจ้า ดังนั้นหากบุคคลมีความเชื่อมั่นในตนเอง แต่หากไม่สามารถบรรลุผลได้ตามที่คาดหวัง บุคคลนั้นก็จะไม่เสียใจแต่กลับยอมรับผลที่เกิดขึ้น เพราะสตรีมุสลิมมีความเชื่อว่าสิ่งใดที่เกิดขึ้นกับตนเองแล้วนั้นไม่ว่าจะเป็นเรื่องดีหรือร้าย ถือว่าสิ่งนั้นเป็นสิ่งที่เหมาะสมสำหรับตนเอง นอกจากนี้สำหรับบุคคลที่มีความหยุ่นตัวสูง จะมีผลทำให้สามารถจัดการตนเองและจัดการในครอบครัวได้ดี ทั้งนี้มีการศึกษางานวิจัยที่สนับสนุนดังงานวิจัยที่พบผลการศึกษา นักเรียนที่ได้รับโปรแกรมส่งเสริมความหยุ่นตัวทางอารมณ์มีคะแนนความเครียดต่ำกว่าไม่ได้รับการส่งเสริม (เสาวลักษณ์ ภารชาตรี. 2551) และความหยุ่นตัวมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับคุณภาพชีวิตด้านสุขภาพกายและสุขภาพจิต (วีรภัทรา ประภาพักตร์. 2554) แสดงให้เห็นว่าความหยุ่นตัวทำให้มีความเครียดต่ำ และทำให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี เนื่องจากบุคคลที่มีความหยุ่นตัวในตนเองสูง จะเป็นผู้ที่สามารถปรับเปลี่ยนและปรับตัวต่อสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ดี และสามารถยอมรับสิ่งที่เกิดขึ้นกับตนเองได้อย่างเหมาะสมจึงทำให้ช่วยลดความตึงเครียดหรือปัญหาอุปสรรคที่ผ่านเข้ามาในชีวิตได้ง่าย และทำให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี

ทุนทางจิตวิทยาเชิงบวก มีอิทธิพลทางตรงต่อครอบครัวเข้มแข็ง ซึ่งจากการศึกษาพบว่าทุนทางจิตวิทยาเชิงบวก มีอิทธิพลทางตรงต่อครอบครัวเข้มแข็งอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ **ถือว่ายอมรับตามสมมติฐานการวิจัยข้อที่ 3** โดยมีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ .23 ถึงแม้ว่าจะมีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลน้อยแต่ก็ยังมีอิทธิพลส่งผลต่อครอบครัวเข้มแข็งได้ แสดงว่า ทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกมีอิทธิพลต่อครอบครัวเข้มแข็งของครูสตรีมุสลิมสมรส โดยตัวบ่งชี้ที่สำคัญอันดับแรก คือ การมองโลกในแง่ดี ความหวัง การรับรู้ความสามารถของตน และความหยุ่นตัว (น้ำหนักความสำคัญเท่ากับ .87, .77, .77 และ .57) แสดงว่าบุคคลที่มีการมองโลกในแง่ดี มีความหวัง มีการรับรู้ความสามารถของตน และมีความหยุ่นตัวยิ่งสูง ก็ยิ่งทำให้บุคคลนั้นมีแนวโน้มที่จะมีครอบครัวเข้มแข็งสูงด้วยเช่นกัน ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าการที่บุคคลมีทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกที่ดี จะทำให้บุคคลสามารถมีครอบครัวที่เข้มแข็งได้ จากการศึกษาพบว่าทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกมีอิทธิพลทางตรงต่อครอบครัวเข้มแข็ง โดยบุคคลที่มองโลกในแง่บวกจะมีมุมมองในชีวิตในด้านบวก และเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้น สามารถควบคุมจัดการได้ และคาดว่าสาเหตุจากเหตุการณ์ต่างๆ จะยังคงมีขึ้นในอนาคตและเป็นประโยชน์ในการนำไปปรับใช้ในสถานการณ์อื่นๆ ได้ ดังนั้นรูปแบบของการอธิบายเหตุการณ์ในด้านดี จะมีมุมมองที่ดีที่เกิดจากภายในไม่เพียงแต่ในอดีตที่ผ่านมาหรือปัจจุบันเท่านั้นแต่ในอนาคตอีกด้วย โดยการมองโลกในแง่ดี มีลักษณะคล้ายกับความหวัง เพราะจะมีความเกี่ยวข้องกับด้านบวกและต้องการผลลัพธ์ในด้านบวกด้วยเช่นกัน ซึ่งการมองโลกในแง่ดีมีผลทำให้มีความผาสุกทางจิตวิญญาณ ดังงานวิจัยที่ศึกษาพบว่า การมองโลกในแง่ดีและความพึงพอใจในชีวิตมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความผาสุกทางจิตวิญญาณ (กนิษฐา ลิ้มทรัพย์. 2557) แสดงให้เห็นว่าบุคคลที่มีการมองโลกแง่ดีเป็นบุคคลที่มองทุกอย่างในชีวิตในด้านดีและเชื่อว่าทุกอย่างจะดีและเหมาะสมสำหรับตนเอง ดังนั้นจึงมีผลให้บุคคลนั้นมีความสบายใจ มีความพอใจและมีความสุขได้ง่ายกว่าบุคคลที่มองโลกในแง่ไม่ดี นอกจากนี้การรับรู้ความสามารถของตนก็มีผลทำให้บุคคลมีคุณภาพชีวิตที่ดี ดังงานวิจัยที่ศึกษาพบว่า การรับรู้ความสามารถของตนในการเป็นบิดามารดามีความสัมพันธ์ทางบวกกับคุณภาพชีวิตสมรส (ณรรฐกุล ทองแก้วไพบูลย์. 2557) และมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความพึงพอใจในชีวิต (รุ่งทิวา อินทร์ปรุง. 2554) แสดงให้เห็นว่าบุคคลที่มีความมั่นใจและเชื่อมั่นว่าตนเองสามารถทำหน้าที่ของพ่อแม่และสามารถดูแลทุกอย่างเกี่ยวกับครอบครัวได้จะทำให้บุคคลนั้นสามารถใช้ชีวิตคู่ได้อย่างมีความสุขและมีความพึงพอใจในชีวิต เนื่องจากบุคคลที่มีความเชื่อมั่นและมั่นใจในตนเองสูง ก็จะพยายามทำทุกอย่าง ทุกบทบาทหน้าที่ที่ตนเองได้รับทั้งในฐานะภรรยา แม่ ครู และสมาชิกของชุมชนให้บรรลุตามที่ตนเองตั้งใจไว้ ในขณะเดียวกันบุคคลที่มีความหยุ่นตัวที่ดีมีผลทำให้บุคคลนั้นมีแนวโน้มที่จะมีครอบครัวที่เข้มแข็งได้ ดังงานวิจัยที่ศึกษาพบว่า ความหยุ่นตัวมีความสัมพันธ์ทางบวกกับคุณภาพชีวิตด้านสุขภาพกายและด้านสุขภาพจิต (วีรภัทรา ประภาพักตร์. 2554) แสดงให้เห็นว่าบุคคลที่มีความสามารถในการตอบสนองหรือจัดการจากความทุกข์ยาก ความขัดแย้ง ความล้มเหลว หรือแม้กระทั่งเหตุการณ์ที่ดี (Luthans. 2002) และสามารถปรับตัวต่อสถานการณ์ต่างๆ ได้ดี จะทำให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีได้ ซึ่งจากมุมมองทางจิตวิทยา

คลินิกมีการนิยามความหยุ่นตัวไว้ว่าเป็นระดับของปรากฏการณ์โดยมีรูปแบบของการปรับตัวในเชิงบวกกับบริบทที่มีความทุกย์ยากหรือความเสี่ยง ซึ่งในวิธีการทางจิตวิทยาเชิงบวก ชี้ให้เห็นว่าการนิยามความหยุ่นตัวนี้ ได้มีการขยายความหมายไม่เพียงแต่ความสามารถในการจัดการหรือการดึงกลับคืนมาจากความยากลำบากเท่านั้น แต่ยังเป็นเรื่องเชิงบวกและสถานการณ์ที่มีความท้าทายอีกด้วย ทั้งนี้เพื่อนำไปสู่การเข้าสู่ภาวะสมดุลนั่นเอง (Avolio; & Luthans. 2006)

ทุนทางสังคมมีอิทธิพลทางตรงต่อทุนทางจิตวิทยาเชิงบวก ซึ่งจากการศึกษาพบว่าทุนทางสังคมมีอิทธิพลทางตรงต่อทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ **ถือว่ายอมรับตามสมมติฐานการวิจัยข้อที่ 5** โดยมีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ .79 แสดงว่า ทุนทางสังคมมีอิทธิพลต่อทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกของครูสตรีมุสลิมสมรส โดยตัวบ่งชี้ที่สำคัญอันดับแรก คือ ทุนวัฒนธรรม ทุนมนุษย์ และทุนสถาบัน (น้ำหนักความสำคัญเท่ากับ .77, .74 และ .68) แสดงว่าบุคคลที่มีทุนทางสังคมยิ่งสูง ก็ยิ่งมีทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกสูงด้วยเช่นกัน ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าการที่บุคคลมีทุนทางสังคม จะทำให้บุคคลสามารถมีทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกได้ ซึ่งทุนทางสังคมเป็นการรับรู้ของบุคคลที่มีต่อตนเองว่าเป็นบุคคลที่มีความรู้ความสามารถ และรับรู้ว่าสถาบันต่างๆ และวัฒนธรรมที่ตนเองอาศัยอยู่ ทำให้ตนเองและสมาชิกในครอบครัวสามารถอาศัยร่วมกับคนอื่นในสังคมได้อย่างสันติสุข โดยองค์ประกอบหลักของทุนทางสังคม ได้แก่ คน สถาบัน วัฒนธรรม และองค์ความรู้ ซึ่งจะเกิดเป็นพลังในชุมชนและสังคม (สุวรรณี คำมั่นและคนอื่นๆ. 2551) จากการศึกษาพบว่าทุนทางทางสังคมมีอิทธิพลทางตรงต่อทุนทางจิตวิทยาเชิงบวก สอดคล้องกับการศึกษางานวิจัย ที่พบว่าทุนทางสังคมมีผลต่อทุนทางจิตวิทยาเชิงบวก โดยส่วนหนึ่งของงานวิจัยพบว่าปัจจัยทางวัฒนธรรม (Cultural) มีความสัมพันธ์ในการวัดลักษณะห้าด้านของความหยุ่นตัว (Resilience) โดยความเครียดในเด็กจะมีประสบการณ์ที่แตกต่างกันในแต่ละบุคคลจากวัฒนธรรม/ชาติพันธุ์ที่ต่างกันและภูมิหลังทางสถานภาพทางชนชั้น ซึ่งเหล่านี้มีผลต่อการพัฒนาความหยุ่นตัวได้ (Clauss-Ehlers. 2008) สะท้อนให้เห็นว่าบุคคลที่มีวัฒนธรรมหรือชาติพันธ์ที่ต่างกันจะส่งผลให้บุคคลมีความหยุ่นตัวต่างกัน บางวัฒนธรรมมีความเคร่งครัดและตึงเครียดกับวัฒนธรรมหรือประเพณีของตนเอง อาจส่งผลให้บุคคลที่อยู่ในวัฒนธรรมนั้นๆ มีความหยุ่นตัวได้น้อยกว่าบุคคลที่มีมาจากวัฒนธรรมที่ผ่อนปรนได้ เรียบง่าย ซึ่งหากกลับมามองในวัฒนธรรมของประชาชนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งมีวัฒนธรรมประเพณีที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว โดยมีการเชื่อมโยงกับศาสนาอิสลามมาเกี่ยวข้องในประเพณีวัฒนธรรมและความเป็นชนชาติ ซึ่งวัฒนธรรมและสถาบันทางศาสนาของสามจังหวัดชายแดนภาคใต้นี้มีอิทธิพลอย่างมากกับประชาชนในพื้นที่ต่อความเชื่อ ความศรัทธาและการแสดงออกทางพฤติกรรม เช่น วัฒนธรรมของชาวมลายูจะมีความเชื่อเรื่องกฎสภาวการณ์หรือสิ่งที่เกิดขึ้นเป็นสิ่งที่ดีสำหรับบุคคลไม่ว่าสิ่งนั้นจะเป็นเรื่องดีหรือร้าย จะทำให้บุคคลและประชาชนในพื้นที่จึงมีคุณลักษณะของการมองโลกในแง่ดีและการมีความหวังในการดำเนินชีวิตเพราะเชื่อว่าทุกสิ่งทุกอย่างมาจากพระเจ้าเป็นผู้กำหนด เป็นต้น ดังนั้นบุคคลที่เติบโตและอาศัยอยู่ในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้จะได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรม สถาบันทางศาสนาและความ

เป็นอัตลักษณ์ของชาวไทยมุสลิม ต่อการนำมาปรับใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันของบุคคลเป็นอย่างมาก

ทุนทางสังคมมีอิทธิพลทางตรงต่อการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัว ซึ่งจากการศึกษาพบว่าทุนทางสังคมมีอิทธิพลทางตรงต่อการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ **ถือว่ายอมรับตามสมมติฐานการวิจัยข้อที่ 6** โดยมีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ .53 แสดงว่า ทุนทางสังคมมีอิทธิพลต่อการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวของครูสตรีมุสลิมสมรส โดยตัวบ่งชี้ที่สำคัญอันดับแรก คือ ทุนวัฒนธรรม ทุนมนุษย์ และทุนสถาบัน (น้ำหนักความสำคัญเท่ากับ .77, .74 และ .68) แสดงว่าบุคคลที่มีทุนวัฒนธรรม ทุนมนุษย์ และทุนสถาบันยิ่งสูง ก็ยิ่งมีแนวโน้มในการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวสูงด้วยเช่นกัน ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าการที่บุคคลมีทุนทางสังคม จะทำให้บุคคลสามารถจัดการตนเองและจัดการภายในครอบครัวได้ จากการศึกษาพบว่าทุนทางสังคมมีอิทธิพลทางตรงต่อการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัว ทั้งนี้มีงานวิจัยที่สนับสนุนจากข้อค้นพบดังกล่าว โดยบุคคลที่มีทุนทางสังคมสูงมีผลต่อความสามารถในการพึ่งตนเองได้สูง ดังงานวิจัยของณัฐกาล เรืองอุดม (2554) ผลการศึกษาพบว่า การพึ่งตนเองมีความสัมพันธ์ในระดับสูงมากและเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับทุนทางสังคม รวมทั้งทุนทางสังคมยังช่วยลดความขัดแย้งระหว่างงานกับครอบครัวได้ ดังงานวิจัยเรื่องแม่เลี้ยงเดี่ยว ทุนทางสังคมและความขัดแย้งของงานกับครอบครัว (Ciabattari. 2005) พบว่าทุนทางสังคมได้ลดความขัดแย้งงานกับครอบครัวของมารดานอกสมรส โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับผู้หญิงที่มีรายได้น้อย อีกทั้งคุณแม่ที่มีการรายงานว่าตนเองมีความขัดแย้งระหว่างงานกับครอบครัวสูงก็จะมีโอกาสทำงานได้น้อย ซึ่งรูปแบบนี้เหมาะสำหรับผู้หญิงที่ไม่ได้ต้องการหางานทำ สอดคล้องกับงานวิจัยที่พบว่าการสนับสนุนทางสังคมคือส่วนสำคัญที่ช่วยลดวามขัดแย้งระหว่างครอบครัวกับงานได้ (Daalen; Willemsen; et Sanders. 2006, Griggs; Casper; & Eby. 2013) แสดงให้เห็นว่าการมีทุนทางสังคมที่ดีจะช่วยลดความขัดแย้งระหว่างครอบครัวกับงานได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อบุคคลได้รับการสนับสนุนทางสังคมจากครอบครัว จากเพื่อนร่วมงาน จากสถาบันทางสังคม มีผลทำให้บุคคลนั้นสามารถบริหารจัดการงานของตนเองและงานในครอบครัวได้ดียิ่งขึ้น

แต่อย่างไรก็ตาม ทุนทางสังคมไม่พบว่ามีอิทธิพลทางตรงต่อครอบครัวเข้มแข็ง **ถือว่าไม่ยอมรับตามสมมติฐานการวิจัยข้อที่ 7** แต่กลับพบว่าทุนทางสังคมมีอิทธิพลทางอ้อมต่อครอบครัวเข้มแข็ง โดยส่งผ่านการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัว โดยมีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ .77 แสดงว่าทุนทางสังคมมีอิทธิพลทางอ้อมต่อครอบครัวเข้มแข็งผ่านการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัว **ถือว่ายอมรับตามสมมติฐานการวิจัยข้อที่ 9** อีกทั้งยังพบว่าทุนทางสังคมมีอิทธิพลทางอ้อมต่อครอบครัวเข้มแข็ง โดยส่งผ่านทุนทางจิตวิทยาเชิงบวก โดยมีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ .31 แสดงว่าทุนทางสังคมมีอิทธิพลทางอ้อมต่อครอบครัวเข้มแข็งผ่านทุนทางจิตวิทยาเชิงบวก **ถือว่ายอมรับตามสมมติฐานการวิจัยข้อที่ 4** นอกจากนี้ปัจจัยเชิงเหตุด้าน

ทุนทางสังคม มีอิทธิพลทางอ้อมต่อการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัว โดยส่งผ่านทุนทางจิตวิทยาเชิงบวก โดยมีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ .36 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ผลการวิจัยดังกล่าวจึง **ยอมรับตามสมมติฐานการวิจัยข้อที่ 8** สะท้อนให้เห็นว่าบุคคลที่มีทุนทางสังคม ไม่ได้มีผลทำให้บุคคลนั้นมีครอบครัวเข้มแข็งได้โดยตรง แต่จะมีครอบครัวเข้มแข็งได้ ก็ต่อเมื่อบุคคลนั้นมีความสามารถในการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวที่ดี และมีคุณลักษณะของทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกที่ดีก่อน ซึ่งการที่จะสามารถจัดการตนเองและจัดการในครอบครัวและมีทุนทางจิตวิทยาได้นั้น จะต้องเป็นบุคคลที่มีทุนทางสังคมที่ดีด้วย ดังที่ได้กล่าวถึงอิทธิพลทางตรงของทุนทางสังคมต่อการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวและอิทธิพลทางตรงของทุนทางสังคมต่อทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกข้างต้น ทั้งนี้สอดคล้องกับงานวิจัยที่สนับสนุนแนวคิดว่า ทุนทางสังคมมีผลต่อครอบครัวเข้มแข็ง โดยจะต้องผ่านตัวกลางหรือตัวแปรคั่นกลาง เพื่อส่งผ่านไปถึงตัวแปรครอบครัวเข้มแข็งได้ ซึ่งจากงานวิจัยพบว่าการสนับสนุนทางสังคมมีผลต่อความพึงพอใจในชีวิตโดยผ่านตัวแปรคั่นกลางคือรูปแบบการจัดการภายในครอบครัว ในขณะเดียวกันการจัดการเชิงบวกมีความสัมพันธ์เชิงบวกต่อความพึงพอใจในชีวิตด้วยเช่นกัน (Liu; Li; Ling; et Cai. 2015)

และเมื่อพิจารณาตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวมากที่สุด คือ ทุนทางสังคม และตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อครอบครัวเข้มแข็งมากที่สุด คือ ทุนทางสังคม และตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกมากที่สุด คือ ทุนทางสังคม จะเห็นได้ว่าทุนทางสังคมเป็นตัวแปรที่มีความสำคัญและมีอิทธิพลที่ส่งผลต่อตัวแปรตัวอื่นๆ ซึ่งจากการทบทวนวรรณกรรมพบว่า ทุนทางสังคม คือ การรับรู้ของครูสตรีมุสลิมสมรสที่มีต่อตนเองว่าเป็นบุคคลที่มีความรู้ความสามารถ และรับรู้ว่าสถาบันต่างๆ และวัฒนธรรมที่ตนเองอาศัยอยู่ ทำให้ตนเองและสมาชิกในครอบครัวสามารถอาศัยร่วมกับคนอื่นในสังคมได้อย่างสันติสุข ในความคิดของผู้วิจัยมองว่า การวิจัยในครั้งนี้ ครูสตรีมุสลิมสมรสได้รับอิทธิพลจากทุนทางสถาบันมากที่สุด ได้แก่ สถาบันครอบครัวและสถาบันศาสนา ร่วมกับทุนทางวัฒนธรรม ที่ทำให้บุคคลสามารถที่จะมีครอบครัวเข้มแข็ง สามารถจัดการตนเองและจัดการภายในครอบครัวได้ และมีทุนทางจิตวิทยาเชิงบวก โดยทุนทางสถาบันมีบทบาทในการสนับสนุนและผลักดันให้เกิดพลังร่วมของคนในชุมชนและสังคม ทำให้คนในสังคมอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข โดยเฉพาะในพื้นที่บริบทสังคมสามจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นพื้นที่ที่มีความเหนียวแน่นทางด้านประเพณี วัฒนธรรม ชนชาติและศาสนา จึงทำให้บุคคลถูกหล่อหลอมและได้รับการขัดเกลาทางสังคมผ่านสถาบันเหล่านี้ สอดคล้องดังที่กิตติ รัตนฉายา และนูรีดา หะยียะโกะ (2533: 27-29; 2555: 209-224) กล่าวว่า สำหรับมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้นั้นมีบริบททางสังคมหรือสถาบันหลักที่สัมผัสในชีวิตประจำวันต่างจากภูมิภาคอื่นๆ ของประเทศหลายด้าน ได้แก่ บริบทด้านศาสนา ภาษาและประวัติศาสตร์ หรือสถาบันทางสังคมสำคัญที่สัมผัสกับชีวิตมุสลิมคือ สถาบันอิสลาม (หลักธรรมปฏิบัติ–มัสญิด-ปอเนาะหรือโรงเรียนสอนศาสนา) สถาบันผู้ปกครอง และชุมชนชาวมลายู โดยสถาบันครอบครัวเป็นสถาบันพื้นฐานในสังคมที่หล่อ

หลอมคนตั้งแต่แรกเกิด เป็นแหล่งบ่มเพาะปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมที่ดีงาม รวมทั้งจิตสำนึกรู้จักผิดชอบชั่วดี รู้จักทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม สถาบันศาสนาเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของคนในสังคมกล่อมเกลาจิตใจให้ตั้งมั่นอยู่ในคุณงามความดี สถาบันศาสนาที่เข้มแข็งจะสร้างศรัทธาให้แก่คนในสังคมและเสริมสร้างการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข (สุวรรณี คำมั่นและคนอื่นๆ. 2551) นอกจากนี้ทุนทางวัฒนธรรมยังมีส่วนสำคัญ โดยทุนวัฒนธรรมเป็นวิถีชีวิตที่สืบทอดกันมายาวนานและเป็นที่ยอมรับในสังคมนั้นๆ ในรูปของความเชื่อ ความศรัทธา จารีตประเพณีที่ดีงาม ค่านิยม วัฒนธรรมเป็นตัวยึดโยงคนในสังคมให้ตระหนักถึงรากเหง้าของตนเอง เกิดความหวงแหนภูมิใจที่จะรักษาอนุรักษ์ และพัฒนาต่อยอดเพื่อประโยชน์ต่อตนเอง ครอบครัว ชุมชนและประเทศ ทั้งนี้ จรรจา สุวรรณทัต (2555) ได้เสนอวิธีการได้มาซึ่งทุนทางสังคมที่ยั่งยืนของครอบครัวไว้ว่า สมาชิกของครอบครัวจะต้องร่วมกันพัฒนาจิตมุ่งมั่นต่อการเอาชนะอุปสรรคต่างๆ ทั้งกายภาพและจิตใจเสียก่อนโดยไม่ย่อท้อ และครอบครัวนั้นมีการมุ่งมั่นที่จะพัฒนาตนและสมาชิกครอบครัวให้มีจิตลักษณะที่ดีงาม สร้างสรรค์ การใฝ่เรียน ใฝ่รู้ และใฝ่แสวงหาการดำรงชีวิตอย่างถูกต้องดีงาม รวมทั้งยึดมั่นในคุณธรรมจริยธรรม ครอบครัวนั้นก็จะสามารถพัฒนาไปสู่ความเข้มแข็งและการสร้างสรรค์ได้อย่างยั่งยืนในระยะต่อไป

อภิปรายผลการวิจัยระยะที่ 3

วัตถุประสงค์การวิจัยที่ 4

การพัฒนาแนวทางการปฏิบัติของสตรีมุสลิมในการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวที่นำไปสู่ครอบครัวเข้มแข็ง มีความสำคัญอย่างมากต่อการนำองค์ความรู้ไปปรับใช้ในชีวิตเพื่อทำให้มีแนวทางในการมีครอบครัวที่เข้มแข็ง เมื่อพิจารณาถึงเป้าหมายของการพัฒนาแนวทางโดยทั่วไป ก็เพื่อเสริมสร้าง ให้ความรู้ ให้แนวทาง วิธีการ และกำลังใจสำหรับผู้ที่ต้องการเรียนรู้และพัฒนาตนเองในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ซึ่งแนวทางการปฏิบัติที่ได้พัฒนาขึ้นในงานวิจัยนี้ มีเป้าหมายเพื่อให้สตรีมุสลิมมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวและเพื่อให้มีความตระหนักในบทบาทหน้าที่ในการใช้ชีวิตครอบครัว

เมื่อพิจารณาคู่มือหรือแนวทางสำหรับการสร้างและประเมินครอบครัวเข้มแข็งของไทยพบว่า เป็นแบบประเมินสภาพของครอบครัวเข้มแข็ง โดยให้บุคคลที่ต้องการวัดหรือประเมินสภาพครอบครัวของตนเองว่ามีระดับของครอบครัวเข้มแข็งอยู่ในระดับใด สามารถประเมินด้วยตนเองได้ โดยบุคคลที่สนใจสามารถประเมินตนเองได้ทั้งจากเอกสารแจก จากหนังสือ คู่มือ วารสารต่างๆ หรือแม้กระทั่งในเว็บไซต์ ทุกคนสามารถเข้าถึงได้ง่ายและสะดวก โดยเครื่องมือวัดครอบครัวเข้มแข็งจะเป็นการตรวจรายข้อ (Check list) โดยจะมีการกรอกข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบ ซึ่งในเว็บไซต์ http://stat.thaifamily.in.th/Self_test/Self_default.aspx จะเขียนถึงขั้นตอนและวิธีการประเมินไว้อย่างละเอียด และประเมินตนเองในแต่ละข้อ จะมีระดับความคิดเห็น (Scale) การตอบที่แตกต่างกันตามระดับความเห็นของผู้ตอบ สุดท้ายเมื่อประเมินตนเองเรียบร้อย จะมีผลการประเมินสภาพของ

ครอบครัว โดยสามารถเปรียบเทียบกับเกณฑ์ความเข้มแข็งของครอบครัว มีด้วยกัน 4 ระดับ คือ ระดับประเทศ ภาค จังหวัด และตำบล ทั้งนี้ข้อมูลที่ได้จากการประเมินของบุคคล ทางกองส่งเสริมสถาบันครอบครัว กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จะเป็นฝ่ายรวบรวมเก็บข้อมูลของประชาชนเป็นฐานข้อมูลสำหรับการประเมินสถานการณ์ครอบครัวเข้มแข็งและนำไปสู่การสร้างและพัฒนานโยบายครอบครัวเข้มแข็งต่อไป

ในขณะที่การศึกษางานวิจัยครั้งนี้ มีความคล้ายคลึงกันในประเด็นของการประเมินที่ต้องการให้ผู้อ่านหรือผู้สนใจได้มีการประเมินตนเองและทราบถึงระดับของครอบครัวเข้มแข็งว่าตนเองอยู่ในระดับใด แต่อย่างไรก็ตามแนวทางการปฏิบัติที่พัฒนาขึ้นในครั้งนี้พยายามพัฒนาจากผลการวิจัยในบริบทที่เป็นจริงเพื่อให้ผลการพัฒนาเครื่องมือมีคุณภาพมากยิ่งขึ้น โดยแนวทางการปฏิบัติในการจัดการตนเองและจัดการภายในครอบครัวที่นำไปสู่ครอบครัวเข้มแข็งนี้ เป็นแนวทางที่ได้บูรณาการเนื้อหาอิสลามในเนื้อหาของการประเมินตนเองและแนวทางการเสริมสร้างครอบครัวเข้มแข็ง ซึ่งเป็นแนวทางที่พัฒนาขึ้นจากการทบทวนวรรณกรรมและข้อค้นพบจากการศึกษางานวิจัยเป็นฐาน จึงทำให้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้จริงในบริบทของสังคมมุสลิมได้ อย่างไรก็ตามถึงแม้ว่าแนวทางการปฏิบัติฯ นี้เป็นแนวทางที่พัฒนาจากข้อค้นพบงานวิจัยที่ศึกษากับกลุ่มสตรีที่ประกอบอาชีพครูและแต่งงานมีครอบครัว ผู้สนใจทั่วไปที่สนใจศึกษาแนวทางการปฏิบัติฯ ทุกกลุ่มไม่ว่าจะประกอบอาชีพอื่นที่ไม่ใช่ครูสามารถที่จะนำความรู้ไปปรับใช้กับตนเองได้ และถึงแม้ว่าจะยังไม่ได้แต่งงานมีครอบครัว ผู้สนใจศึกษาสามารถนำข้อมูลองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับตนเองนำไปใช้ในการวางแผนอนาคตในการมีครอบครัวในภายภาคหน้าได้ และสามารถนำไปใช้ในการดูแลความสัมพันธ์ของพี่น้องพ่อแม่ในครอบครัวของตนเองได้ เนื่องจากข้อค้นพบจากงานวิจัยส่วนใหญ่สอดคล้องกับการจัดการตนเองและการจัดการครอบครัวที่เป็นสากล ข้อค้นพบจากการพัฒนาแนวทางจึงสามารถนำไปใช้ได้กับครอบครัวหรือบุคคลอื่นๆ ได้

ซึ่งข้อเด่นของแนวทางการปฏิบัติฯ นอกจากจะเน้นการประเมินและเสริมสร้างครอบครัวเข้มแข็งที่บูรณาการอิสลามแล้ว ได้มีการนำปัจจัยที่เกี่ยวข้องที่ก่อให้เกิดความเป็นครอบครัวเข้มแข็ง ได้แก่ การจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัว ทุนทางสังคม และทุนทางจิตวิทยาเชิงบวก ซึ่งเนื้อหาในแนวทางการปฏิบัติฯ ได้มีการอธิบายถึงความเป็นมา วัตถุประสงค์ เป้าหมาย ผลที่คาดว่าจะได้รับ และขอบเขตของเนื้อหาที่ประกอบด้วย ความหมาย ความสำคัญ และองค์ประกอบของการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวและครอบครัวเข้มแข็ง เพื่อให้ผู้อ่านได้ทำความเข้าใจข้อมูลในเบื้องต้นก่อนที่จะมีการประเมินตนเอง ทั้งนี้ได้เสนอแนวทางการปฏิบัติที่จะทำให้บุคคลสามารถพัฒนาตนเองในการจัดการตนเองและจัดการภายในครอบครัว รวมทั้งแนวทางการเสริมสร้างครอบครัวเข้มแข็ง นอกจากนี้ผู้วิจัยได้พัฒนาแบบประเมินตนเองจากงานวิจัย ซึ่งผู้ทำแบบประเมินสามารถประเมินตนเองและรับทราบระดับของการประเมิน และข้อเสนอแนะสำหรับผู้ที่ประเมินได้เกณฑ์ระดับต่ำว่าจะต้องทำอย่างไร ถือว่าเป็นประโยชน์สำหรับผู้สนใจได้ทำการประเมินตนเอง และทราบวิธีการในการพัฒนาตนเองได้และอีกสิ่งหนึ่งคือได้มีการกล่าวถึงช่องทางการติดต่อขอรับคำปรึกษาในกรณีที่ผู้ประเมินตนเองต้องการขอรับคำปรึกษาด้านครอบครัว สามารถที่จะติดต่อ

ได้สะดวก ซึ่งทำให้ผู้อ่านและผู้สนใจมีแหล่งอ้างอิงหรือแหล่งที่จะสามารถขอรับคำปรึกษาได้ นอกจากนี้เมื่อพิจารณาถึงด้านการออกแบบแนวทางการปฏิบัติในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้ตัวอักษรหนังสือที่พอดีและเหมาะสำหรับทุกคนในการศึกษาและเรียนรู้ ได้มีการออกแบบให้แนวทางนี้มีความน่าสนใจด้วยการใส่รูปภาพประกอบ ซึ่งเป็นรูปภาพที่มีสีสันโดยเป็นภาพการ์ตูนครอบครัวมุสลิมและมีการออกแบบแนวทางที่มีเส้นสีต่าง ๆ จึงทำให้ภาพรวมของแนวทางการปฏิบัตินี้มีความน่าสนใจและน่าดึงดูดสำหรับผู้อ่าน

เมื่อพิจารณาเนื้อหาของแนวทางการปฏิบัติที่ได้พัฒนาขึ้น พบว่าภาพรวมของแนวทางการปฏิบัติในการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวที่นำไปสู่ครอบครัวเข้มแข็ง มีความเหมาะสม โดยชื่อเรื่องมีความเหมาะสม ไม่มีการปรับแก้ไข สำหรับองค์ประกอบของแนวทางการปฏิบัติฯ มีความเหมาะสมแต่ให้เพิ่มหัวข้อเกี่ยวกับหน่วยงานสำหรับติดต่อขอรับคำปรึกษาด้านครอบครัว และสำหรับเนื้อหาในภาพรวม มีความเหมาะสมแต่ต้องปรับบางคำและบางประโยคให้เข้าใจและชัดเจนมากยิ่งขึ้น แสดงให้เห็นว่าการจัดทำแนวทางการปฏิบัติในการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวในภาพรวมมีความเหมาะสม สามารถนำแนวทางการปฏิบัติที่พัฒนาขึ้นลงไปสู่การปฏิบัติและสามารถนำไปใปใช้ในการพัฒนาบุคคลและพัฒนาครอบครัวเข้มแข็งต่อไป

เมื่อพิจารณาแต่ละประเด็นหัวข้อของแนวทางการปฏิบัติฯ พบผลการวิจัยคือ ประเด็นหัวข้อตามองค์ประกอบของแนวทางการปฏิบัติในการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัว พบว่า วัตถุประสงค์ของการสร้างแนวทางการปฏิบัติฯ ควรเพิ่มประโยคในวัตถุประสงค์ข้อสอง ให้มีไฮไลท์ของคำว่าการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัว เนื่องจากเป็นประเด็นหลักของการวิจัย สะท้อนให้เห็นว่าการเขียนวัตถุประสงค์ของการสร้างแนวทางการปฏิบัติฯ ควรมีความชัดเจนและตรงประเด็นของการสร้างแนวทาง โดยผู้อ่านแนวทางและผู้ที่ต้องการนำแนวทางไปใช้ในการปฏิบัติสามารถอ่านแล้วเกิดความเข้าใจของการพัฒนาแนวทางการปฏิบัติฯ ได้อย่างชัดเจน สำหรับเนื้อหาความหมายของครอบครัวเข้มแข็ง พบว่า ผู้เชี่ยวชาญได้เสนอให้เพิ่มเนื้อหาของประโยคที่สอดคล้องกับการนิยามความหมายของครอบครัวเข้มแข็งให้ตรงประเด็น โดยเฉพาะความหมายของครอบครัวเข้มแข็งในมุมมองของครอบครัวมุสลิม ซึ่งจะมีศัพท์บัญญัติเฉพาะเกี่ยวกับความเป็นครอบครัว คือ การเพิ่มประโยคของการนิยามความหมายของคำว่า “ครอบครัวที่มีความรักและความเมตตา (Mawaddah and Rahmah) เพราะเป็นหัวใจหลักของครอบครัวเข้มแข็ง และเนื้อหาสำหรับความสำคัญของครอบครัวเข้มแข็ง ผู้เชี่ยวชาญได้เสนอให้เพิ่มเนื้อหาความสำคัญในระดับครอบครัว เนื่องจากในเนื้อหาของแนวทางการปฏิบัติฯ มีเพียงเนื้อหาความสำคัญของครอบครัวเข้มแข็งในระดับสังคม ซึ่งเป็นความสำคัญในระดับกว้างมากกว่าระดับบุคคลครอบครัว โดยผู้เชี่ยวชาญให้เพิ่มเติมเนื้อหา คือ “ครอบครัวเข้มแข็ง ทำให้สมาชิกในครอบครัวอยู่ในกรอบศีลธรรมที่ดีงาม มีความศรัทธา มีความรักต่อผู้อื่น และเป็นบุคคลที่มีสุขภาพจิตที่ดีมีคุณภาพ” ซึ่งจะเห็นได้ว่าข้อความดังกล่าวเป็นข้อความที่สื่อถึงความสำคัญในระดับครอบครัว ซึ่งทำให้เนื้อหาด้านความสำคัญของครอบครัวเข้มแข็งมีความครอบคลุมทั้งในระดับครอบครัวและระดับสังคม และสำหรับเนื้อหาแนวทางการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัว โดยภาพรวมมีความ

เหมาะสม แต่ควรเพิ่มแนวทางการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัว และเปลี่ยนประโยคบางประโยคให้มีความครอบคลุมมากยิ่งขึ้น โดยส่วนใหญ่เนื้อหาจะเป็นการแก้ไขคำให้มีความสละสลวยของคำ และได้เพิ่มแนวทางการปฏิบัติฯ เพิ่มเติมเพื่อให้มีความครอบคลุมมากขึ้น เช่น ได้เพิ่มประเด็น การลำดับความสำคัญของงาน “ลำดับความสำคัญงานการจัดการทั้งหมด ทั้งการจัดการเกี่ยวกับตนเองและการจัดการที่เกี่ยวข้องกับครอบครัว” ซึ่งจะเห็นได้ว่า ประเด็นการลำดับความสำคัญของงานการจัดการ เป็นประเด็นที่มีความสำคัญและตรงกับหัวข้อที่เกี่ยวข้องกับการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัว ที่บุคคลพึงตระหนักและจะต้องพยายามทำให้ได้ ทั้งนี้เพื่อให้การจัดการตนเองและการจัดการในครอบครัวมีความสมดุล และสำหรับเนื้อหาแนวทางการเสริมสร้างครอบครัวเข้มแข็ง โดยภาพรวมมีความเหมาะสม แต่ควรเพิ่มแนวทางการเสริมสร้างครอบครัวเข้มแข็ง ให้มีความครอบคลุมมากยิ่งขึ้น และได้เพิ่มแนวทางการแสริมสร้างครอบครัวเข้มแข็ง เช่น การรู้จักความสำคัญของครอบครัวเข้มแข็ง สะท้อนให้เห็นว่าหากบุคคลยังละเลยความสำคัญหรือไม่เห็นความสำคัญของครอบครัวเข้มแข็งว่ามีผลดีอย่างไรต่อบุคคลและสมาชิกในครอบครัวและต่อสังคม บุคคลอาจจะไม่ตระหนักและไม่พยายามที่จะทำให้ครอบครัวเป็นครอบครัวเข้มแข็ง และอีกหนึ่งแนวทางการเสริมสร้างครอบครัวเข้มแข็งที่เสนอ คือ การสร้างบรรยากาศอัลกุรอานในครอบครัว “สร้างบรรยากาศอัลกุรอานในครอบครัว โดยการจัดให้มีการอ่านกุรอานร่วมกันระหว่างสมาชิกในครอบครัว การเปิดอัลกุรอานฟังในบ้าน เป็นต้น” ซึ่งอัลกุรอานสำหรับครอบครัวมุสลิมถือว่ามีความสำคัญและมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ทุกคนในครอบครัวพึงกระทำและสนับสนุนให้ทุกคนทุกครอบครัวได้สร้างบรรยากาศของอัลกุรอานในบ้านของตน เนื่องจากคัมภีร์อัลกุรอานไม่ได้เป็นเพียงแค่คัมภีร์ที่ทุกคนจำเป็นต้องอ่านแต่ทุกคนยังจะต้องนำความรู้ที่อยู่ในคัมภีร์นำมาปรับใช้ในการดำเนินชีวิต ซึ่งคัมภีร์อัลกุรอานในมุมมองของมุสลิมเปรียบเสมือนธรรมนูญของชีวิต สอดคล้องกับการอภิปรายกลุ่ม ได้กล่าวว่าครอบครัวที่มีการเรียนรู้และทำความเข้าใจอัลกุรอานพยายามนำความรู้และหลักปฏิบัติมาใช้ในชีวิตครอบครัว จะทำให้ครอบครัวมีชีวิตที่ดีงามและประสบความสำเร็จ และสำหรับเนื้อหาแบบประเมินตนเองเพื่อวัดระดับของการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัว ระดับทุนทางสังคม ระดับทุนทางจิตวิทยาเชิงบวก ระดับของครอบครัวเข้มแข็ง ถือว่ามีความเหมาะสม ง่ายต่อการนำไปใช้และสามารถวัดได้ แต่จากการศึกษาพบว่า ควรเสนอแนวทางสำหรับผู้ที่ประเมินตนเองแล้วได้คะแนนอยู่ในเกณฑ์ต่ำว่าควรจะต้องทำอย่างไร เพื่อเป็นแนวทางให้สามารถพัฒนาตนเองให้ดีขึ้น ซึ่งจากข้อเสนอแนะดังกล่าวมีความสำคัญสำหรับการจัดทำแบบประเมินตนเอง เพราะจะทำให้ผู้ทำแบบประเมินทราบว่าเมื่อตนเองได้คะแนนอยู่ในเกณฑ์ระดับต่ำแล้ว จะมีวิธีการอย่างไรให้พัฒนาตนเองในด้านนั้นๆ เพิ่มขึ้น เช่น เมื่อประเมินแล้วพบว่าตนเองมีระดับของครอบครัวเข้มแข็งอยู่บ้างเล็กน้อย ดังนั้นควรเพิ่มเนื้อหาสำหรับข้อเสนอแนะให้ผู้ประเมินได้มีการกลับไปปรับใช้และพัฒนา เช่น ท่านอาจจะต้องมีวิธีการในการใช้ชีวิตร่วมกันในครอบครัวใหม่ มีการวางแผนร่วมกันกับสมาชิกในครอบครัว ปัญหาต่างๆ ว่าจะมีวิธีการจัดการอย่างไร เป็นต้น นอกจากนี้จากการศึกษาพบว่า ควรเพิ่มแหล่งอ้างอิงของการขอคำปรึกษาด้านครอบครัว ว่าเมื่อตนเองมีวิกฤตแล้ว จะสามารถขอคำปรึกษาจากใครหน่วยงานไหนได้บ้าง ทั้งนี้เพื่อ

เป็นช่องทางสำหรับผู้อ่านแนวทางการปฏิบัติเล่มนี้แล้วอยากจะขอคำปรึกษาด้านครอบครัวสามารถติดต่อได้โดยง่าย โดยผู้วิจัยมีการปรับแก้ไขเพิ่มเติมตามข้อเสนอแนะ โดยเพิ่มหัวข้อเนื้อหา "ช่องทางการติดต่อขอรับคำปรึกษาด้านครอบครัว" ในเนื้อหา มีแหล่งติดต่อจากองค์ทั้งภาครัฐและเอกชนที่อยู่ในพื้นที่ใกล้เคียงและสามารถสะดวกในขอรับคำปรึกษาได้โดยง่าย อาทิ สำหรับประชาชนทั่วไปสามารถขอรับคำปรึกษาได้จากหน่วยงานภาครัฐ จากกรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว สำหรับประชาชนในภาคใต้ในพื้นที่ชุมชนมุสลิม มีหน่วยงานที่ให้ความช่วยเหลือด้านครอบครัวในทุกๆ จังหวัดทั่วประเทศ คือ สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด (ทุกจังหวัด)

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ข้อเสนอแนะเพื่อการปฏิบัติ

1. สำหรับผู้วางแผนแต่งงาน

จากการศึกษาพบว่า ครอบครัวจะเข้มแข็งได้ต้องอยู่บนหลักพื้นฐานของศาสนา เริ่มตั้งแต่การหาคู่ครองที่ดี และใช้ชีวิตครอบครัวตามครรลองที่ศาสนาได้กำหนด ดังนั้นคู่ชีวิตควรทำหน้าที่ของตนเองให้ดีที่สุดตามบทบาทหน้าที่ที่ได้รับทั้งในฐานะสามี ฐานะภรรยา นำหลักการทางศาสนามาใช้ในชีวิตประจำวันในทุกๆ อิริยาบถให้ได้ โดยการศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ที่พึงกระทำ และตระหนักถึงบทบาทของตนเอง เชื่อว่าสิ่งเหล่านี้จะทำให้ครอบครัวมีความเข้มแข็งและมีความสุข นอกจากนี้ ทักษะการจัดการบริหารและความสามารถในการจัดการกับปัญหา เป็นส่วนหนึ่งที่มีความสำคัญสำหรับสตรีมุสลิมสมรสที่ทำให้ตนเองสามารถจัดการภายในครอบครัวได้ ดังนั้นผู้ที่วางแผนแต่งงานควรสร้างนิสัยและทักษะเหล่านี้ให้เกิดขึ้นกับตนเอง โดยการฝึกการลำดับความสำคัญของงานว่าสิ่งใดมีความสำคัญก่อนหลัง การจัดแบ่งและจัดการให้เวลามีประสิทธิภาพ ฝึกตนเองให้กล้าเผชิญกับปัญหา ยอมรับปัญหาและหาวิธีจัดการปัญหาด้วยวิธีการที่ดี และเมื่อใช้ชีวิตครอบครัวแล้ว จะเป็นสิ่งหนึ่งที่ช่วยให้ตนเองและครอบครัวสามารถเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรคที่เข้ามาในชีวิตครอบครัวได้ดี

2. สำหรับคู่สมรส

ความเข้มแข็งในครอบครัวมีความสำคัญอย่างมากสำหรับการใช้ชีวิตในครอบครัว เพราะครอบครัวเข้มแข็ง จะสามารถผลิตบุคคลที่ดีมีคุณภาพออกสู่สังคม ดังนั้นคู่สมรสจึงต้องเรียนรู้ซึ่งกันและกันและต้องช่วยเหลือกันในการดูแลจัดการภายในครอบครัว ไม่ผลักภาระให้เป็นของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง เนื่องจากปัจจุบันสตรีมีแนวโน้มในการทำงานนอกบ้านมากขึ้น และมีบทบาทหน้าที่มากมาย ทั้งในฐานะภรรยา แม่ของลูก อาชีพในการทำงาน ดังนั้น คู่สมรสควรช่วยแบ่งเบาภาระของภรรยาอย่างเหมาะสม ให้กำลังใจและช่วยเหลือในการดูแลจัดการภายในครอบครัว และต้องร่วมมือช่วยเหลือกันให้สามารถฟันฝ่าอุปสรรคต่างๆ ไปพร้อมกันได้

3. สำหรับครอบครัว

สถาบันครอบครัวจะต้องพยายามอบรมขัดเกลาสมาชิกในครอบครัวให้เป็นคนดีมีคุณภาพ เนื่องจากสถาบันครอบครัวเป็นสถาบันพื้นฐานในสังคมที่หล่อหลอมคนตั้งแต่แรกเกิด เป็นแหล่งบ่มเพาะปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมที่ดีงาม รวมทั้งจิตสำนึกรู้จักผิดชอบชั่วดี รู้จักทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม และจากผลการศึกษาพบว่า การมีความรับผิดชอบ รู้จักหน้าที่ตนเอง มีวินัย การมองโลกในมุมบวกและการบริหารจัดการได้ดีนั้น เป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้สตรีมุสลิมสมรสสามารถจัดการตนเองและสามารถจัดการเรื่องราวต่างๆ ภายในครอบครัวได้ ดังนั้นพ่อแม่ควรตระหนักและฝึกทักษะเหล่านี้ให้เกิดขึ้น โดยการปลูกฝังสมาชิกในครอบครัวให้รู้จักรับผิดชอบตนเองตั้งแต่ยังเล็ก ฝึกแก้ปัญหาด้วยตนเองเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในกรณีที่จะต้องเผชิญกับปัญหาต่อไปในอนาคต ฝึกความอดทนการมีวินัยในตนเอง และพยายามมองสิ่งรอบตัวที่เข้ามาในชีวิตในมุมดีๆ ที่จะสามารถสร้างพลังใจในการดำเนินชีวิตต่อไปได้ รวมทั้งการมีแบบอย่างที่ดีของบุคคลในครอบครัวจะเป็นแรงบันดาลใจและแบบอย่างให้กับสมาชิกในครอบครัวของตนเองในการประพฤติปฏิบัติ ดังนั้นพ่อแม่ควรให้ความสำคัญในการเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับสมาชิกในครอบครัว โดยการทำสิ่งที่ดีให้ลูกเห็น เพราะสิ่งเหล่านี้จะเป็นสิ่งที่ทำให้สมาชิกในครอบครัวนำมาสู่การปฏิบัติในชีวิตของตนเองและครอบครัวต่อไปในอนาคตได้

4. สถาบันศาสนา

ตัวแปรทุนทางสังคมเป็นตัวแปรที่มีอิทธิพลมากที่สุดในการศึกษาครั้งนี้ พบว่าทุนทางสังคมมีอิทธิพลต่อการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวมากที่สุด ทุนทางสังคมมีอิทธิพลต่อครอบครัวเข้มแข็งมากที่สุดและมีอิทธิพลต่อทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกมากที่สุด ดังนั้นสถาบันทางสังคม โดยเฉพาะสถาบันทางศาสนาควรมีความเข้มแข็งและสร้างความศรัทธาให้กับประชาชนในพื้นที่ ให้เกิดความไว้วางใจและเปี่ยมไปด้วยความศรัทธา เพราะสถาบันศาสนาเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของคนในสังคมกล่อมเกลาจิตใจให้ตั้งมั่นอยู่ในคุณงามความดี สถาบันศาสนาที่เข้มแข็งจะสร้างศรัทธาให้แก่คนในสังคมและเสริมสร้างการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขได้

5. หน่วยงานท้องถิ่น

จากการศึกษาพบว่า ทุนทางวัฒนธรรมซึ่งเป็นองค์ประกอบหนึ่งของทุนทางสังคมมีส่วนสำคัญในการทำให้บุคคลสามารถมีทุนทางจิตวิทยาเชิงบวก มีการจัดการตนเองและจัดการในครอบครัว ดังนั้นหน่วยงานท้องถิ่นควรเป็นแบบอย่างที่ดีที่ทำให้คนในชุมชนเห็นคุณค่าและมีความศรัทธา โดยการปฏิบัติงานในภาระงานของตนเองที่มีต่อประชาชนในพื้นที่ให้เต็มศักยภาพ คำนึงถึงความสงบสุขของประชาชน เป็นแบบอย่างที่ดีในการปฏิบัติงานและสร้างความไว้วางใจให้กับคนในท้องที่ ซึ่งหน่วยงานท้องถิ่นในชุมชนถือเป็นส่วนสำคัญที่จะเป็นผู้สร้างลักษณะนิสัย ความคิดความเชื่อต่างๆ ให้กับคนในชุมชนได้โดยผ่านการเป็นองค์กรการทำงานเพื่อคนในชุมชน โดยวัฒนธรรมของคนในพื้นที่มีส่วนสำคัญในการพัฒนาบุคคลในสังคม ในรูปแบบของความศรัทธา ความเชื่อ จารีต

ประเพณีที่ดีงาม ที่ทำให้บุคคลเกิดความภูมิใจและต้องการที่จะพัฒนาตนเอง ครอบครัว ชุมชนและสังคม

6. หน่วยงานภาครัฐ

ทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกมีความสำคัญอย่างมากในสถานการณ์ปัจจุบัน ที่มีความตึงเครียดทางสังคม โดยเฉพาะในบริบทของสามจังหวัดชายแดนภาคใต้มีเหตุการณ์ความไม่สงบเกิดขึ้นในพื้นที่ ซึ่งส่งผลกระทบทางจิตใจของประชาชนไม่มากก็น้อย ซึ่งจากการศึกษาพบว่าทุนทางจิตวิทยาเชิงบวก เป็นตัวแปรที่สำคัญที่ทำให้ครูสตรีมุสลิมสมรสสามารถจัดการตนเองและจัดการภายในครอบครัว และเป็นสาเหตุที่ทำให้มีครอบครัวเข้มแข็ง ดังนั้นการพัฒนามนุษย์ของกลุ่มคนทำงานของทั้งภาครัฐและเอกชน ควรใส่ใจต่อการพัฒนาทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกมากขึ้น เนื่องจากทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกเป็นทุนที่ทุกคนสามารถพัฒนาได้ วัดได้ ดังนั้นควรสร้างโปรแกรมการพัฒนาบุคคลในการตระหนักและเห็นความสามารถของตนเอง การปรับมุมมอง วิธีการคิด วิธีการปรับตัว ให้สอดคล้องกับสี่ด้านของทุนทางจิตวิทยาเชิงบวก ทั้งนี้เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมและพัฒนาทักษะชีวิตให้กับบุคคลในการทำงานที่จะต้องเผชิญกับสภาวการณ์ต่างๆ ที่อาจเกิดขึ้นได้ต่อไป

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักในการศึกษาครั้งนี้เป็นกลุ่มสตรี จึงทำให้เห็นผลการศึกษาในเชิงลึกในมุมมองและการปฏิบัติของสตรีเพียงด้านเดียว หากศึกษาเพิ่มเติมในกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักทั้งสองฝ่าย ทั้งสามีและภรรยาที่เป็นแบบอย่างด้านการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวที่ทำให้ครอบครัวเข้มแข็ง จะทำให้ข้อมูลมีความชัดเจน เจาะลึกและนำไปสู่การทำความเข้าใจและปฏิบัติได้ดีมากยิ่งขึ้น เนื่องจากความเป็นครอบครัวไม่เพียงแต่ภรรยาที่มีบทบาทสำคัญในครอบครัว แต่สามีก็เป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญเช่นเดียวกัน ซึ่งครอบครัวจะเข้มแข็งได้ก็ต้องร่วมมือกันทั้งสามีภรรยา ดังนั้นหากจะทำการศึกษาให้ข้อมูลมีความครอบคลุมและสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น ควรจะศึกษาในกลุ่มสามีประกอบร่วมกับภรรยาไปพร้อมกัน

2. การศึกษาในการวิจัยระยะที่ 1 เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพที่ผู้วิจัยใช้รูปแบบการสัมภาษณ์เชิงลึก ซึ่งการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เป็นเพียงวิธีการรวบรวมข้อมูล (Method) เพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัย ซึ่งหากผู้สนใจจะทำการศึกษาการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อให้ได้คำตอบการวิจัยที่ต้องการศึกษาข้อมูลในเชิงลึกและทราบรายละเอียดในแต่ละรายบุคคลเกี่ยวกับประเด็นต่างๆ ควรนำวิธีการศึกษาแบบกรณีศึกษา (Case Study) มาใช้เป็นแนวทาง (Methodology) ในการออกแบบการวิจัย ทั้งนี้จะทำให้ข้อมูลที่ต้องการศึกษามีความครอบคลุมลุ่มลึกและมีกระบวนการดำเนินการวิจัยที่มีความชัดเจนมากขึ้น

3. สำหรับนักวิจัยที่สนใจศึกษารูปแบบความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงสาเหตุของการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวที่นำไปสู่ครอบครัวเข้มแข็ง อาจนำรูปแบบความสัมพันธ์เชิง

สาเหตุที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้นไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างอื่นที่มีบริบทแตกต่างกันออกไป เนื่องจากในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยศึกษาในกลุ่มบริบทสังคมมุสลิม ซึ่งจะมีความเฉพาะของบริบทที่ศึกษาโดยอาจปรับเปลี่ยนตัวแปรให้เหมาะสมกับบริบทเนื้อหา องค์ประกอบของตัวแปร หรือลักษณะของข้อคำถามที่ใช้ในการวัด ซึ่งอาจทำให้พบผลการวิจัยที่น่าสนใจได้

4. แนวทางการปฏิบัติในการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวที่นำไปสู่ครอบครัวเข้มแข็งในครั้งนี้ เป็นเพียงการร่างและพัฒนาแนวทางการปฏิบัติฯ ที่ยังไม่ได้ผ่านการทดสอบประสิทธิผลของแนวทางการปฏิบัติที่ชัดเจนและสมบูรณ์ เป็นเพียงการพัฒนาและตรวจสอบความสมบูรณ์ของเนื้อหาแนวทางการปฏิบัติฯ จากกลุ่มผู้เชี่ยวชาญที่ร่วมให้ความคิดเห็นและร่วมอภิปรายกลุ่มต่อความเหมาะสมของประเด็นเนื้อหาแนวทางการปฏิบัติฯ เท่านั้น ซึ่งแนวทางการปฏิบัติฯ ในครั้งนี้ ยังขาดการนำไปทดสอบประสิทธิผลของแนวทางฯ ดังนั้นหากผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษา สามารถนำเครื่องมือหรือแนวทางการปฏิบัติที่พัฒนาขึ้นนี้ ไปปรับใช้ในการวิจัยครั้งต่อไป โดยการพัฒนาเป็นคู่มือสำหรับการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวที่ทำให้ครอบครัวเข้มแข็งในรูปแบบการพัฒนาคู่มือ โดยการเพิ่มรูปแบบของกิจกรรมในรูปของโครงการกิจกรรมต่าง ๆ ที่จะทำให้เพิ่มทักษะหรือองค์ความรู้เกี่ยวกับวิธีการ (How to) ที่จะทำอย่างไรให้บุคคลสามารถจัดการตนเองและจัดการภายในครอบครัวที่ชัดเจนมากขึ้น รวมทั้งทำการทดสอบประสิทธิผลของโปรแกรมเพื่อให้คู่มือหรือแนวทางที่สร้างและพัฒนาขึ้นมีประสิทธิภาพและสามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้อย่างครบถ้วน

5. นอกจากผู้สนใจศึกษาจะสามารถนำแนวทางการปฏิบัติในการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวไปทดลองเพื่อดูประสิทธิผลของแนวทางแล้ว ยังสามารถนำแนวทางการปฏิบัติ ฯ นี้ มาพัฒนาต่อยอดโดยการเพิ่มรูปแบบของกิจกรรม หรือการจัดทำโครงการต่างๆ ในรูปแบบการศึกษางานวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) ซึ่งจะทำให้แนวทางการปฏิบัติที่ได้พัฒนาขึ้น สามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้จริงและยังทำให้ผู้เข้าร่วมการวิจัยได้รับประโยชน์จากการเข้าร่วมกิจกรรมในการพัฒนาจัดการตนเองและสามารถมีแนวทางในการจัดการภายในครอบครัวได้ยิ่งขึ้น

6. แม้ว่าแนวทางการปฏิบัติฯ นี้เป็นแนวทางที่พัฒนาจากข้อค้นพบงานวิจัยที่ศึกษากับกลุ่มสตรีที่ประกอบอาชีพครูและแต่งงานมีครอบครัว ผู้สนใจทั่วไปที่สนใจศึกษาแนวทางการปฏิบัติฯ ทุกกลุ่มไม่ว่าจะประกอบอาชีพอื่น สามารถที่จะนำความรู้ไปปรับใช้กับตนเองได้ และถึงแม้ว่าจะยังไม่ได้แต่งงานมีครอบครัว ผู้สนใจศึกษาสามารถนำข้อมูลองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับตนเองนำไปใช้ในการวางแผนอนาคตในการมีครอบครัวในภายภาคหน้าได้ ตลอดจนสามารถนำไปใช้ในการดูแลความสัมพันธ์ของพี่น้องพ่อแม่ในครอบครัวของตนเองได้ เนื่องจากข้อค้นพบจากงานวิจัยส่วนใหญ่สอดคล้องกับการจัดการตนเองและการจัดการครอบครัวที่เป็นสากล ข้อค้นพบจากการพัฒนาแนวทางในการปฏิบัติฯ จึงสามารถนำไปใช้ได้กับครอบครัวหรือบุคคลอื่นๆ ได้ ดังนั้นหากมีผู้สนใจศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาแนวทางการปฏิบัติในการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวสามารถนำองค์ความรู้นี้ไปปรับใช้ในการออกแบบการวิจัยในบริบทที่แตกต่างกันได้

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2558). (ร่าง) *นโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนาสถาบันครอบครัว พ.ศ. 2558–2564*. กรุงเทพฯ: กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว.

กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม. (2552). *วิเคราะห์ครอบครัวไทย*. สืบค้นเมื่อ 15 ตุลาคม 2552, จาก www.womem-family.go.th/family/document/วิเคราะห์ครอบครัวไทย.pdf.

กิตติ รัตนฉายา. (2533). *ดับไฟใต้*. นครศรีธรรมราช: กองกิจการพลเรือนกองทัพภาค 4.

กิตติศักดิ์ จินดากุล. (2552). *ความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ความสามารถของตนเอง ความสามารถในการเผชิญและฟันฝ่าอุปสรรค และความต้องการพัฒนาตนเองของพนักงาน กรณีศึกษา: บริษัท ทีทีแอนด์ที จำกัด (มหาชน)*. ปริญญานิพนธ์ ศศ.ม. (จิตวิทยาอุตสาหกรรมและองค์การ). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.

เกษร ปัญญาใส. (2553). *ผลของการสนับสนุนด้านข้อมูลและอารมณ์ต่อความวิตกกังวลและความพึงพอใจของสมาชิกในครอบครัวผู้ป่วยในหอผู้ป่วยหนักทั่วไป โรงพยาบาลลำปาง*. ปริญญานิพนธ์ พย.ม. (การพยาบาลผู้ใหญ่). เชียงใหม่: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. ถ่ายเอกสาร.

แก้วใจ มาทอง. (2557). *ความสัมพันธ์ระหว่างความเชื่อในความสามารถของตนเองในการดูแลสุขภาพกับพฤติกรรมการดูแลตนเองของมารดาวัยรุ่นในระหว่างตั้งครรภ์*. ปริญญานิพนธ์ วท.ม. (สุขศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.

กนิษฐา ลิ้มทรัพย์. (2557). *การตระหนักรู้ในตนเอง การมองโลกในแง่ดี ความพึงพอใจในชีวิตและความผาสุกทางจิตวิญญาณของผู้สูงอายุในศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดง เขตดินแดง กรุงเทพมหานคร*. ปริญญานิพนธ์ วท.ม. (จิตวิทยาชุมชน). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.

คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย. (2542). *พระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. 2540*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย.

จรรจา สุวรรณทัต. (2537, สิงหาคม). แนวคิดหลักหารทางพฤติกรรมศาสตร์: ทฤษฎี การวิจัย และการประยุกต์ใช้. *วารสารพฤติกรรมศาสตร์*. 1(1): 17-21.

จรรจา สุวรรณทัต. (2555, มกราคม). ครอบครัวกับทุนทางสังคม: สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ (Family and social capital: Behavioral science research institute). *วารสารพฤติกรรมศาสตร์เพื่อการพัฒนา*. 4(1): 119-123.

จุไรรัตน์ กำแพงพันธ์. (2551). *การทำหน้าที่ของครอบครัว ความฉลาดทางอารมณ์ และทัศนคติต่อการกระทำผิดของวัยรุ่นชายในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน เขต 2 จังหวัดราชบุรี.* ปริญญานิพนธ์ วท.ท.(จิตวิทยาชุมชน). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.

จิตตินันท์ เดชะคุปต์; และณัฐชนา พวงทอง. (2560). *แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับครอบครัวและชุมชน.* สืบค้นเมื่อ 23 พฤษภาคม 2560, จาก http://humaneco.stou.ac.th/UploadedFile/72305-1.pdf

จรัญ มะลูลีม; กิติมา อมรทัต; และพรพิมล ตรีโชติ. (2538). *มุสลิมในภาคใต้ของประเทศไทยและวัฒนธรรมอิสลาม.* ใน อิศรา ศานติศาสน์; ศศากร ศรันยพงศ์; และ อรฉัตร นิยมสุข, องค์ความรู้มุสลิมศึกษาในประเทศไทย. กรุงเทพฯ: ศูนย์มุสลิมศึกษา สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

จุฬาภรณ์ สยังกูล. (2549). *ความสัมพันธ์ระหว่าง อายุ ระดับการศึกษา ความเข้มแข็งอดทนของสตรี และการสนับสนุนทางสังคมกับคุณภาพชีวิตของสตรีหลังการตัดมดลูก.* ปริญญานิพนธ์ พย.ม. (วิชาพยาบาลศาสตร์). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.

ฉัตรนภา รักพงษ์. (2551). *การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารเวลากับความเครียดของผู้บริหารสถานศึกษาในอำเภอแม่จัน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชียงราย เขต 3.* สารนิพนธ์ คศ.ม. (การบริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย. ถ่ายเอกสาร.

ชมพูนุช เตชะนัดตา. (2550). *การรับรู้ความสามารถของตนเองกับความสามารถในการเอาชนะอุปสรรคของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายและอาชีวศึกษาในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลำปาง.* ปริญญานิพนธ์ วท.ม. (จิตวิทยาการปรึกษา). เชียงใหม่: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. ถ่ายเอกสาร.

ชาย โพธิสิตา. (2548). *ศาสตร์และศิลป์แห่งการวิจัยเชิงคุณภาพ.* พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งฯ.

ช่อผกา แซ่โค้ว. (2555). *อิทธิพลของความเชื่อในศาสนา การมองโลกในแง่ดี และการฟื้นคืนได้ต่อความผูกใจมั่นในงาน: บทบาทการส่งผ่านของความสุขในการทำงาน.* ปริญญานิพนธ์ ค.ม. (จิตวิทยาประยุกต์). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.

ชัยภัทร ทองอยู่. (2557). *ความสัมพันธ์ระหว่างอัตมโนทัศน์ ความเชื่อมั่นในตนเอง และการปรับตัวทางสังคมกับทักษะชีวิต ของนิสิตระดับปริญญาตรีมหาวิทยาลัยมหาสารคาม.* ปริญญานิพนธ์ ศษ.ม. (วิจัยและประเมินผลการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. ถ่ายเอกสาร.

ซอลีฮะห์ หะยีสะมะแอ. (2551). *มโนทัศน์การศึกษาในอิสลาม.* ปัตตานี: คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอิสลามยะลา.

ซุฟอัม อุษมาน. (2560). *สถานะของแม่ในอิสลาม.* สืบค้นเมื่อ 29 พฤษภาคม 2560, จาก http://www.islamhouse.com/p/193743.

ณรรฐกุล ทองแก้วไพบูลย์. (2557). *บทบาททางเพศ การสื่อสารระหว่างคู่สมรส ความสามารถของตนในการเป็นบิดามารดา กับคุณภาพชีวิตสมรส ของพนักงานการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย (เขื่อนสิริกิติ์) จังหวัดอุตรดิตถ์.* กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.

ณุภาวี ณะฤทธิ์. (2550). *ความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ความสามารถตนเอง การสนับสนุนทางสังคม ปัจจัยที่เกี่ยวข้องและการดูแลตนเองของวัยรุ่นที่ป่วยด้วยโรคเบาหวานชนิดที่ 1.* ปริญญานิพนธ์ วท.ม. (สาธารณสุขศาสตร์). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.

ณัชชามน แสวงสุข. (2550). ความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ความสามารถของตนเอง บุคลิกภาพ พฤติกรรมการจัดการ และความสำเร็จในอาชีพของผู้ประกอบการธุรกิจอุตสาหกรรม โครงการพัฒนาผู้ประกอบการธุรกิจอุตสาหกรรม. ปริญญานิพนธ์ วท.ม. (จิตวิทยาอุตสาหกรรม). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.

ณัฐกาล เรืองอุดม. (2554). *ความสัมพันธ์ระหว่างการพึ่งตนเองกับทุนทางสังคมของชุมชนตลาดน้ำคลองลัดมะยม แขวงบางระมาด เขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร.* ปริญญานิพนธ์ รป.ม. (รัฐประศาสนศาสตร์). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร. ถ่ายเอกสาร.

ณัฐวุฒิ อรินทร์. (2555). *การศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยเชิงเหตุและผลของทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกที่มีต่อสุขภาวะทางจิตและพฤติกรรมการปฏิบัติงานภายใต้สถานการณ์ความไม่สงบของบุคลากรสาธารณสุขในจังหวัดภาคใต้.* ปริญญานิพนธ์ วท.ด. (การวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

ดุษฎี โยเหลา และคนอื่นๆ. (2545, กันยายน). ความเข้มแข็งของครอบครัว: ครอบครัวสุขภาพดี. *วารสารพฤติกรรมศาสตร์.* 8 (1): 1-10.

ทิพย์วัลย์ สุรินยา. (2550, กรกฎาคม-ธันวาคม). รูปแบบการเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัวไทย. *วารสารการพยาบาลจิตเวชและสุขภาพจิต.* 21: 26-37.

ธัญลักษณ์ อิสสระ. (2553). *ความสามารถร่วมกันในการพยากรณ์ของการสนับสนุนทางสังคมการเข้าถึงใจ และความพึงพอใจในชีวิตสมรสที่มีต่อการให้อภัยคู่สมรส.* ปริญญานิพนธ์ วท.ม. (จิตวิทยาการปรึกษา). เชียงใหม่: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. ถ่ายเอกสาร.

นภดล คำเติม. (2545). *ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล ความสามารถในการเผชิญและฟันฝ่าอุปสรรค การสนับสนุนจากครอบครัว กับความสำเร็จในวิชาชีพของหัวหน้าหอผู้ป่วยโรงพยาบาลศูนย์.* ปริญญานิพนธ์ พย.ม. (การบริหารการพยาบาล). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.

นวรัตน์ สุทธิพงศ์. (2550). *ผลของการพัฒนาความสามารถตนเองร่วมกับแรงสนับสนุนทางสังคมต่อพฤติกรรมการดูแลตนเองของผู้ป่วยผ่าตัดเปลี่ยลิ้นหัวใจสถาบันโรคทรวงอก จังหวัดนนทบุรี.* ปริญญานิพนธ์ วท.ม. (สุขศึกษาและพฤติกรรมศาสตร์). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล. ถ่ายเอกสาร.

นิภากร หนูพันธ์. (2550). *อิทธิพลของปัจจัยด้านงาน และการรับรู้ความสามารถของตนเองที่มีต่อความเครียดของเจ้าพนักงานเรือนจำของเรือนจำในจังหวัดนครศรีธรรมราช.* ปริญญานิพนธ์ วท.ม. (จิตวิทยาอุตสาหกรรม). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.

นุชจรี อิ่มมาก. (2552). *ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง สัมพันธภาพระหว่างคู่สมรสการสนับสนุนทางสังคม กับความผาสุกทางจิตใจของหญิงตั้งครรภ์วัยรุ่นครรภ์แรก.* วิทยานิพนธ์ พย.ม. (วิชาการผดุงครรภ์ขั้นสูง). ขอนแก่น: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น. ถ่ายเอกสาร.

นูรีดา หะยียะโกะ (2555). *อัตลักษณ์ทางภาษาของชาวไทยมุสลิมเชื้อสายมลายูปัตตานี.* ใน สุเนตร ชุตินธรานนท์ และคณะ, หลากมิติมุมมองมุสลิมในแผนดินไทย. กรุงเทพฯ: ศูนย์มุสลิมศึกษา สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เนตรนภา กิจขยัน. (2544). *การจัดการภายในครอบครัวชนบทในภาวะเจ็บป่วยของสมาชิก.* วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (สังคมวิทยาการพัฒนา). ขอนแก่น: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น. ถ่ายเอกสาร.

นัยนา ปาระมี. (2551). *ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยคัดสรร การรับรู้ความสามารถของตนเองกับพฤติกรรมการดูแลตนเองที่บ้านของมารดาวัยรุ่นในระยะหลังคลอด.* ปริญญานิพนธ์ พย.ม. (การผดุงภรรค์ขั้นสูง). ขอนแก่น: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น. ถ่ายเอกสาร.

บังอร เทพเทียนและคนอื่นๆ. (2551). ปัจจัยที่สัมพันธ์กับครอบครัวเข้มแข็ง. *วารสารสาธารณสุขและการพัฒนา.* 6 (2): 26-38.

ปรียาพร จันทะกล. (2552). *ปฏิกิริยาร่วมระหว่างการอบรมเลี้ยงดู และระดับเชาวน์ปัญญาต่อความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนช่วงชั้นที่ 4 เขตพื้นที่การศึกษาลำปาง เขต 1.* ปริญญานิพนธ์ ศษ.ม. (การวัดและประเมินผลการศึกษา). เชียงใหม่: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. ถ่ายเอกสาร.

ปาริกา อัคนิวาส. (2550). *การศึกษาความฉลาดทางอารมณ์กับการปรับตัวทางสังคมของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต.* ปริญญานิพนธ์ วท.ม. (จิตวิทยาพัฒนาการ). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรามคำแหง. ถ่ายเอกสาร.

ปัณณพร หิรัญยวา. (2550). *ความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะความเป็นผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษากับความสำเร็จในการปฏิบัติงานด้านความสัมพันธ์กับชุมชนสังกัดเทศบาลในจังหวัดชายแดนภาคใต้.* ปริญญานิพนธ์ ศษ.ม. (การบริหารการศึกษา). สงขลา: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยหาดใหญ่. ถ่ายเอกสาร.

ปนัดดา มหิทธานุภาพ. (2555). การมองโลกในแง่ดี การปฏิบัติพัฒนกิจและความผาสุกทางใจของผู้สูงอายุอำเภอวังน้ำเขียว จังหวัดนครราชสิมา. *วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.* 38(2): 166-178.

ปิ่นวดี ศรีสุพรรณ. (2547). *วาทกรรมทุนทางสังคม: กระบวนการสร้างแนวคิดและปฏิบัติการในบริบทการพัฒนาของไทย (พ.ศ. 2540-2546).* ปริญญานิพนธ์ สค.ม. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.

ปัญจภร หอมฤทัยกมล. (2552). *ความสัมพันธ์ระหว่างการมองโลกในแง่ดี ความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค และการรับรู้ความสำเร็จในอาชีพ: กรณีศึกษาพยาบาลวิชาชีพ โรงพยาบาลเจ้าพระยาอภัยภูเบศ จังหวัดปราจีนบุรี.* ปริญญานิพนธ์ ศศ.ม. (จิตวิทยาอุตสาหกรรมและองค์การ). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.

เปรมฤทัย แย้มบรรจง; และคนอื่นๆ. (2555). *บทบาทของสตรีที่เสริมสร้างครอบครัวเข้มแข็งในตำบลโคกโคเฒ่า อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี.* กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต. ถ่ายเอกสาร.

พรทิพย์ มาลาธรรม; จิราพร คงเอี่ยม; และประคอง อินทรสมบัติ. (2551, กันยายน-ธันวาคม). ความสัมพันธ์ระหว่างแรงสนับสนุนจากครอบครัวและแรงสนับสนุนจากเพื่อนกับความพึงพอใจในชีวิตของผู้สูงอายุในชนบท. *รามาธิบดีพยาบาลสาร.* 15(3): 431-448.

พรสุภา วสุนธรา. (2549). *ความสัมพันธ์ระหว่างความสามารถในการเผชิญปัญหาและอุปสรรคกับความรับผิดชอบในงานของนักเขียนโปรแกรมคอมพิวเตอร์.* ปริญญานิพนธ์ ศศ.ม. (จิตวิทยาอุตสาหกรรมและองค์การ). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ. ถ่ายเอกสาร.

พรรณทิพย์ ศิริวรรณบุศย์. (2530). *ทฤษฎีจิตวิทยาพัฒนาการ.* กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พรรณี เขาแก้ว. (2556). *ความแกร่งของจิตใจ การมองโลกในแง่ดี และการปรับตัวต่ออุทกภัยของประชาชนในตำบลพรหมบุรี อำเภอพรหมบุรี จังหวัดสิงห์บุรี.* ปริญญานิพนธ์ วท.ม. (จิตวิทยาชุมชน). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.

พร้อมพล บุตรวงศ์. (2551). *ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมความเป็ นผู้นาทางวิชาการกับการปฏิบัติงานวิชาการของผู้บริหารในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ช่วงชั้นที่ 1- 2 สังกัดสานักงานเขตพื้นที่การศึกษากาญจนบุรี.* ปริญญานิพนธ์ คศ.ม. (การบริหารการศึกษา). กาญจนบุรี: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี. ถ่ายเอกสาร.

พูนสุข เวชวิฐาน. (2557). *ทฤษฎีครอบครัวเบื้องต้น.* กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์.

ฟัตฮี ยะกัน. (2521). *ชนรุ่นใหม่กับการเปลี่ยนแปลง.* แปลโดย มันศูร อับดุลลอฮฺ. ปัตตานี: มิตรภาพ.

ภาวดี ทองเผือก. (2547). *ผลของการใช้โปรแกรมส่งเสริมการรับรู้ความสามารถของตนเองที่เน้นการสนับสนุนจากสามีต่อการปรับตัวด้านบทบาทหน้าที่การเป็นมารดาในหญิงตั้งภรรค์วัยรุ่นครรภ์แรก.* ปริญญานิพนธ์ พย.ม. (การพยาบาล). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช สาขาวิชาคหกรรมศาสตร์. (2547). *ประมวลสาระชุดวิชาจิตวิทยาครอบครัวและครอบครัวศึกษา หน่วยที่ 1-15.* นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

มารีนี สแลแม. (2551). *ปัญหาจิตใจและการดูแลตนเองด้านจิตใจผู้ที่สูญเสียบุคคลในครอบครัวจากสถานการณ์ความไม่สงบภาคใต้ กรณีศึกษา อำเภอกะพ้อ จังหวัดปัตตานี.* วิทยานิพนธ์ พย.ม. (สาขาการพยาบาลสุขภาพจิตและจิตเวช). สงขลา: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์. ถ่ายเอกสาร.

มาลีวัล เลิศสาครศิริ. (2556). *ต้นทุนชีวิต ครอบครัวเข้มแข็ง และเจตคติต่อการตั้งครรภ์กับพฤติกรรมการดูแลสุขภาพของหญิงตั้งครรภ์วัยรุ่น.* กรุงเทพฯ: วิทยาลัยเซนต์หลุยส์.

มัณฑนาวดี เมธาพัฒนะ. (2547). *ประสบการณ์ในสถานศึกษา แบบอย่างด้านจริยธรรมจากบิดามารดาและลักษณะทางจิตที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการปฏิบัติงานอย่างมีจริยธรรมของนักศึกษาพยาบาลสังกัดกระทรวงสาธารณสุข ในเขตภาคกลาง.* ปริญญานิพนธ์ วท.ม. (การวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

มัสลัน มาหะมะ. (2550). *อิสลามวิถีแห่งชีวิต.* สืบค้นเมื่อ 9 ตุลาคม 2554, จาก http://www.islammore.com/main/content.php?page=sub&category=47&id=1004.

----------. (2558). *สตรีในอิสลามต่อการสร้างสังคมสันติภาพ.* สืบค้นเมื่อ 9 ตุลาคม 2558, จาก http://www.islammore.com/main/content.php?page=sub&category=47&id=1004.

----------. (2560). *อิสลามกับสถาบันครอบครัว.* สืบค้นเมื่อ 28 พฤษภาคม 2560, จาก http://www.islammore.com/main/content.php?page=sub&category=50&id=960.

ยูซุฟ ก็อรฎอวี. (2554). *หะลาลและหะรอมในอิสลาม.* แปลโดย บรรจง บินกาซัน. กรุงเทพฯ: ศูนย์หนังสืออิสลาม.

รุ่งทิวา อินทร์ปรุง. (2554). *การรับรู้ความสามารถของตนเอง ความสำเร็จในอาชีพ และความพึงพอใจในชีวิตของเกษตรกรชาวสวนยางพารา ตำบลท่าดอกคำ อำเภอบึงโขงหลง จังหวัดบึงกาฬ.* ปริญญานิพนธ์ วท.ม. (จิตวิทยาชุมชน). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.

รุ้งนภา ยรรยงเกษมสุข. (ม.ป.ป.). ทฤษฎีปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์กับการอธิบายปรากฏการณ์สังคมจากมุมมองตัวแสดง. *วารสารการเมือง การบริหาร และกฎหมาย.* 5(2): 69-89.

รัตนพงษ์ จันทะวงษ์. (2546). *ทุนทางสังคมที่สัมพันธ์ต่อคุณภาพชีวิตของประชาชน: กรณีศึกษาตำบลพระประโทน อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม.* ปริญญานิพนธ์ ศศ.ม. (สังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา). นครปฐม: บัณฑิตวิทยาลัย สถาบันราชภัฏนครปฐม. ถ่ายเอกสาร.

รัตนากร กิจขันธ์. (2552). *ความสัมพันธ์ระหว่างบุคลิกภาพห้าองค์ประกอบ การรับรู้ความสามารถของตนเองและความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าสรรค: กรณีศึกษาพนักงานบริษัทรถยนต์แห่งหนึ่ง.* ปริญญานิพนธ์ ศศ.ม. (จิตวิทยาอุตสาหกรรมและองค์การ). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.

รัตนา จันทร์เทาว์; และวิรัช วงศ์ภินันท์วัฒนา. (2547). *การศึกษาพฤติกรรมการสื่อสารในครอบครัว เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัวชนบทอีสาน.* ขอนแก่น: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น. ถ่ายเอกสาร.

วาสนา กันคำ. (2550). *ผลของโปรแกรมพัฒนาการมองโลกในแง่ดีต่อการมองโลกในแง่ดีและความเครียดของพยาบาลในหอผู้ป่วยวิกฤตโรงพยาบาลมหาราชนครเชียงใหม่.* ปริญญานิพนธ์ วท.ม. (จิตวิทยาการปรึกษา). เชียงใหม่: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. ถ่ายเอกสาร.

วิมลมาศ ไร่ไสว. (2551). *ความสัมพันธ์ระหว่างประสิทธิผลการจัดการเวลากับประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของข้าราชการกรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน.* ปริญญานิพนธ์ บธ.ม. (การจัดการ). มหาสารคาม: บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. ถ่ายเอกสาร.

วีรภัทรา ประภาพักตร์. (2554). *ความยืดหยุ่น การสนับสนุนทางสังคม การเผชิญปัญหา และคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุโรคหลอดเลือด.* ปริญญานิพนธ์ พย.ม. (พยาบาลศาสตร์). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.

วรุณกันยา คุณากรวิรุฬห์. (2556). *การมองโลกในแง่ดีและการเห็นคุณค่าในตนเองที่พยากรณ์ความสามารถในการเผชิญและฝ่าฟันอุปสรรคของบุคลากรมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ.* ปริญญานิพนธ์ ศศ.ม. (จิตวิทยาอุตสาหกรรมและองค์การ). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ. ถ่ายเอกสาร.

ศิริไชย หงษ์สงวนศรี. (2556). *Helping Adolescents Cope with Stress*. สืบค้นเมื่อ 14 กันยายน 2558, จาก http://www.rcpsycht.org/cap/detail_articledr.php?news_id=51 .

ศุภนุช สุดวิไล. (2550). *การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ความสามารถของตนเอง ความสามารถในการเผชิญและฟันฝ่าอุปสรรคและความเครียดในการทำงานของพนักงานในบริษัทเอกชนแห่งหนึ่ง.* ปริญญานิพนธ์ ศศ.ม. (จิตวิทยาอุตสาหกรรมและองค์การ). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.

สถานีวิทยุ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี. (2558). *ศูนย์ปฏิบัติการตำรวจจังหวัดชายแดนภาคใต้" และ "ศูนย์เฝ้าระวังสถานการณ์ภาคใต้.* สืบค้นเมื่อ 28 ธันวาคม 2558, จาก http://www.psu10725.com/joomla/index.php?view=article&catid=36%3A2011-06-18-10-54-39&id=781%3A2015-01-08-05-14-59&option=com_content&Itemid=71.

สยุมพร รัตนวิทย์. (2533). *สตรีอิสลาม*. กรุงเทพฯ: เอดิสันเพรส โพรดักส์.

สาวิตรี บูรณากาญจน์. (2551). *ความสัมพันธ์ระหว่างการเผชิญปัญหาในครอบครัวกับผาสุกในครอบครัวชุมชนเมือง เขตสาทร กรุงเทพมหานคร*. ปริญญานิพนธ์ วท.ม. (สาธารณสุขศาสตร์). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล. ถ่ายเอกสาร.

สุจรรยา โลหะชีวะ. (2547). *ความสัมพันธ์ระหว่างความหวัง การสนับสนุนทางสังคมและคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุโรคหลอดเลือดสมอง*. ปริญญานิพนธ์ พย.ม. (สุขภาพจิตและการพยาบาลจิตเวชศาสตร์). บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล. ถ่ายเอกสาร.

สุทธิลักษณ์ สมิตะสิริ; และประภา คงปัญญา. (2550). *Positive Psychology กับชีวิตครอบครัว: บทเรียนจากโครงการศึกษาเบื้องต้นเพื่อพัฒนาสุขภาวะและชุมชนเรียนรู้จิตตปัญญาอย่างมีส่วนร่วม*. 10 ปีทศวรรษเพื่อเด็กและภูมิปัญญาของครอบครัว.

สุธิศา ล่ามช้าง; และคนอื่นๆ. (2550). *ความสัมพันธ์ระหว่างความเครียด การสนับสนุนทางสังคม ปัจจัยคัดสรรกับพฤติกรรมเผชิญความเครียดของผู้ปกครองเด็กป่วยที่ติดเชื้อทางเดินหายใจเฉียบพลัน*. เชียงใหม่: คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

สุภมาศ อังศุโชติ. (2554). *สถิติวิเคราะห์สำหรับการวิจัยทางสังคมศาสตร์และพฤติกรรมศาสตร์: เทคนิคการใช้โปรแกรม LISREL*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: เจริญดีมั่นคงการพิมพ์.

สุภาวดี เนติเมธี. (2547). *ความหวัง พฤติกรรมการดูแลทางการพยาบาล การสนับสนุนทางสังคมกับความผาสุกทางจิตวิญญาณของมารดาหลังคลอดที่ติดเชื้อเอชไอวี*. ปริญญานิพนธ์ พย.ม. (วิชาการพยาบาลครอบครัว). ชลบุรี: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา. ถ่ายเอกสาร.

สุมลรัตน์ ดอกเขียว. (2553). *ความสัมพันธ์ระหว่างการสนับสนุนจากงาน การสนับสนุนจากครอบครัวและความขัดแย้งระหว่างงานกับครอบครัว: ศึกษาเฉพาะกรณีพนักงานบริการโรงพยาบาลเอกชนแห่งหนึ่ง*. ปริญญานิพนธ์ ศศ.ม. (จิตวิทยาอุตสาหกรรมและองค์การ). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.

สุวรรณี คำมั่น; และคนอื่นๆ. (2551). *ทุนทางสังคมกับการพัฒนาทุนมนุษย์*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

สิริพร วงษ์โทร. (2554). *ความสัมพันธ์ระหว่างทุนทางจิตวิทยาด้านบวก ความผูกพันธ์ต่อองค์การและผลการปฏิบัติงาน:กรณีศึกษาธนาคารพาณิชย์แห่งหนึ่ง*. ปริญญานิพนธ์ ศศ.ม. (จิตวิทยาอุตสาหกรรมและองค์การ). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.

สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว. (2553). *แนวคิดทฤษฎีด้านครอบครัว*. สืบค้นเมื่อ 7 พฤศจิกายน 2558, จาก http://www.owf.go.th/wofa/modules/website/upload/article/795e4343f8771c8776061fac16b5a370.pdf.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2551). *วิสัยทัศน์ประเทศไทยสู่ปี 2570*. เอกสารประกอบการประชุมประจำปี 2551 ของ สศช.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2560). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564).* กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน. (2558). *สถิติโรงเรียนเอกชน.* สืบค้นเมื่อ 25 สิงหาคม 2558, จาก http://www.opec.go.th/sthiti-rongreiyn-xekchn.

สำนักงานความร่วมมือเพื่อเผยแพร่และสอนอิสลามสุลฎอนะฮฺ กรุงริยาด. (2553). *สิทธิของมารดา.* สืบค้นเมื่อ 9 ตุลาคม 2554, จาก http://www.islammore.com/main.

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2553). *ตารางประชากรจำแนกตามศาสนา หมวดอายุ และเขตการปกครอง. สืบค้นเมื่อ 20 กุมภาพันธ์ 2557, จาก* http://popcensus.nso.go.th/show_table.php?t=t5&yr=2543&a=1.

เสาวลักษณ์ ภารชาตรี. (2551). *ผลของโปรแกรมส่งเสริมความยืดหยุ่นทางอารมณ์ต่อความเครียดของนักเรียนที่เตรียมตัวสอบเข้ามหาวิทยาลัย*. ปริญญานิพนธ์ พย.ม. (การพยาบาลสุขภาพจิตและจิตเวช). เชียงใหม่: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. ถ่ายเอกสาร.

อรพินทร์ ชูชม. (2544, พฤษภาคม). จากทฤษฎีสู่แนวทางปฏิบัติในการมองโลกในแง่ดี. *วารสารพฤติกรรมศาสตร์.* 7(1): 43-53.

อรพินทร์ ชูชม. (2545). *เอกสารคำสอนวิชา วป502 การสร้างและพัฒนาเครื่องมือวัดทางพฤติกรรมศาสตร์.* กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

อรุณ หนูขาว. (2555). *รูปแบบการพัฒนาครอบครัวเข้มแข็งของประชาชน: กรณีศึกษาครอบครัวของประชมชนหมู่ที่ 5 ตำบลมะขามเตี้ย อำเภอเมือง จ.สุราษฎร์ธานี.* วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (สาขาวิชายุทธศาสตร์การพัฒนา). สุราษฎร์ธานี: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี. ถ่ายเอกสาร.

อาทิตา กลับเพิ่มพูล. (2549). *การมองโลกในแง่ดี บุคลิกภาพห้าองค์ประกอบ และความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค: ศึกษาเฉพาะกรณีหน่วยงานของรัฐแห่งหนึ่ง*. ปริญญานิพนธ์ ศศ.ม. (สาขาจิตอุตสาหกรรมและองค์การ). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. ถ่ายเอกสร.

อาหมัด ฮูเซน อัลฟารีตีย์. (2552). *40 หะดีษสร้างครอบครัวคุณธรรมสู่สังคมอุดมสุข*. สืบค้นเมื่อ 8 ตุลาคม 2554, จาก http://www.islamhouse.com/p/202892.

อิมรอน มะกูดี. (2558). *หน้าที่สตรีกับความสมดุลทางสังคมในอิสลาม.* สืบค้นเมื่อ 30 พฤษภาคม 2560, จากhttp://www.islammore.com/main/content.php?page=sub&category=47&id=950.

อิมรอน มะลูลีม; กิติมา อมรทัต; และจรัญ มะลูลีม. (2550). *ปรัชญาอิสลาม*. กรุงเทพฯ: อิสลามอาเคเดมี.

อุมาพร ตรังคสมบัติ. (2544). *จิตบำบัดและการให้คำปรึกษาครอบครัว (Family Therapy of Family Counseling)*. กรุงเทพฯ: ศูนย์วิจัยและบำบัดครอบครัว.

อังศินันท์ อินทรกำแหง; อรพินทร์ ชูมชม; และอัจฉรา สุขารมณ์. (2550). *การวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงเหตุและดัชนีวัดภาวะวิกฤตชีวิตสตรีไทยสมรสวัยกลางคนที่ทำงานนอกบ้านในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล*. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

อัญชลี ทองมา. (2546). *ปัจจัยการสนับสนุนทางสังคมที่ทำนายความพึงพอใจในชีวิตของสตรีสมรสและสตรีโสดที่ทำงานนอกบ้าน: ศึกษาเฉพาะกรณีโรงพยาบาลนพรัตนราชธานี.* ปริญญานิพนธ์ วท.ม. (จิตวิทยาการให้คำปรึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรามคำแหง. ถ่ายเอกสาร.

อัญชลี นางแล. (2552). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสามารถในการแก้ปัญหาชีวิตประจำวันของนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 ในเขตอำเภอเมืองเชียงใหม่.* ปริญญานิพนธ์ ศษ.ม.(การวัดและประเมินผลการศึกษา). เชียงใหม่: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. ถ่ายเอกสาร.

อับดุรเราะห์มาน บิน อับดุลกะรีม อัช-ชีหะฮฺ. (2553). *ฐานะของสตรีใต้ร่มเงาอิสลาม.* แปลโดย อิบนุรอมลี ยูนุส; และ อิบรอฮีม มุฮัมมัด. กรุงเทพฯ: อิสลามิคอะคาเดมี.

ฮาฟิสสา สาและ; และเอกรินทร์ ต่วนศิริ. (2553). *สภาพการดำเนินชีวิตของครอบครัวที่ประสบปัญหาความรุนแรงในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้และการบริการทางสังคม.* รายงานการวิจัย. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Abbott, Douglas A.; & Meredith, William H. (1985). *"Minority Families: Strengths of Four Ethnic Groups."* Paper Presented at the Annual Meeting of the National Council on Family Relations, Dallas, TX.

Achour, Meguellati.; & Boerhannoeddin, Ali Bin. (2011). The Role of Religiosity as a Coping Strategy in Coping with Work-Family Conflict: The Case of Malaysian Women in Academia. *International Journal of Social Science and Humanity*. 1(1): 80-85.

Adler, Paul S.; & Seok-Woo Kwon. (2002, January). Social Capital: Prospects for a New Concept. *Academy of Management Review*. 27(1): 17-40.

Allen, R.; & Santock, J.W. (1993). *Psychology: The Contexts of Behavior*. United State of America: Wm. C. Brown Communication.

American Psychological Association. (1982). *Thesaurus of Psychological Index Terms*. 4rd ed. Washington D.C.

ASEAN Secretariat. (2009). *ASEAN Socio-cultural Community Blueprint*. Jakarta: ASEAN Secretariat.

Australian Bureau of Statistics. (2002). *Social Capital and Social Wellbeing*. Discussion Paper.Commonwealth of Australia.

Avolio, Bruce J.; & Luthans, Fred. (2006). *The High Impact Leader: Moments Matter in Accelerating Authentic Leadership Development*. New York: McGraw-Hill.

Bandura, Albert. (1986*). Social Foundations of Thought and Action: A Social Cognitive Theory.* Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.

----------–-. (1997). *Self-efficacy: The exercise of control*. New York: Freeman.

----------–-. (1999). *Social cognitive theory of personality*. In Handbook of Personality. 2nd ed. New York: Guilford.

----------–-. (2001). Social Cognitive Theory: An Agentic Perspective. *Annual Review of Psychology*. 52: 1–26.

----------–-. (2008). *An Agentic Perspective on Positive Psychology*. In S. J. Lopez (Ed.), Positive Psychology: Exploring the Best in People (Vol. 1, pp. 167–196). Westport, CT: Greenwood Publishing.

Bandura, Albert.; & Locke, E. (2003). Negative Self-Efficacy and Goal Effects Revisited. *Journal of Applied Psychology*. 88: 87–99.

Bavelas, Janet Beavin; & Segal Lynn. (n.d.). Famiy Systems Theory: Background and Implications. *Journal of Communication*. 32: 89-107.

Blumer, Herbert. (1986). *SymBolic Interactionsm Perspective and Method*. University of California Press.

Boss, P.G. (1988). *Family Stress Management*. Newbury Park, CA: Sage.

----------–-. (2006). *Loss, Trauma, and Resilience: Therapeutic Work with Ambiguous Loss*. New York: W.W. Norton and Company.

Bourdieu, P. (1997). *The Forms of Capital.* in A.H. Halsey.; H. Lauder, P. Brown.; & A.S. Wells. (eds) Education: Culture, Economy, Society. Oxford: Oxford University Press.

Bruce N. Carpenter. (1992). *Personal Coping: Theory, Research and Application*. Praeger Publishers: USA.

Buckingham, M.; & Coffman, C. (1999). *First, Break All the Rules: What the World's Greatest Managers Do Differently*. New York: Simon & Schuster.

Buckingham, M.; & Clifton, D. (2001). *Now, Discover Your Strengths*. New York: Free Press.

Cambridge English Dictionary. (2015). Retrieved September 6, 2015, from http://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/cope.

Campbell, V.C. (1985). *Toward a Ground Theory of Family Strengh in High Quality High Stability Mariage*. Dissertation. Michigan State University.

Castro, Sahily De.; & Guterman, Jeffrey T. (2008, January). Solution-Focused Therapy for Families Coping with Suicide. *Journal of Marital and Family Therapy*, 34(1): 93-106.

Ciabattari, Teresa. (2005). *Single Mothers, Social Capital, and Work-Family Conflict*. Upjohn Institute Working Papers. Sonoma State University.

Clauss-Ehlers, Caroline S. (2008). Sociocultural Factors, Resilience, and Coping: Support for a Culturally Sensitive Measure of Resilience. *Journal of Applied Developmental Psychology*. 29:197-212.

Coleman, J.S. (1990). *Foundations of Social Theory*. London: Harvard University Press.

----------. (1991). *Prologue: Constructed Social Organisation*. in Bourdieu, P.; & Coleman, J.S. (eds) Social Theory for a Changing Society, Oxford: Westview Press.

----------. (1997). *Social Capital in the Creation of Human Capital*. in A.H. Halsey, H. auder, P. Brown.; & A.S. Wells (eds) Education: Culture, Economy and Society. Oxford: Oxford University Press.

Cowan, Carolyn P.; & Cowan, Philip A. (1987). *"A Preventative Intervention for Couples Becoming Parents."* In C. F. Zachariah Boukydis (ed.) Research on support for Parents and Infants in the Postnatal Period. Norwood, NJ: Ablex Publishing.

Creswell, J. W.; & Clark, Vicki L. Plano. (2011). *Designing and Conducting Mixed Methods Research*. California: Sage publication.

Daalen, Geertje van.; Willemsen, Tineke M.; et Sanders, Karin. (2006). Reducing Work–Family Conflict through Different Sources of Social Support. *Journal of Vocational Behaviour*. 69:462-476.

Defrain, J. (1999). Strong Families around the World. Australian Institute of Family Studies. *Family Matter*.

Defrain, J., Defrain, N., & Lepard, J. (1994). Family Strengths and Challenges in the South Pacific: an Exploratory Study. *International Journal of the Sociology of the Family*. 24(2): 25-47.

Drageset, Sigrunn; Lindstrom, Torill Christine.; et Underlid, Kjell. (2015). “I Just Have to Move on”: Women's Coping Experiences and Reflections Following Their First Year after Primary Breast Cancer Surgery. *European Journal of Oncology Nursing*. 1-7.

Dyk, Patricia, A.H.; & Schvaneveldt, Jay D. (1987). Coping as a Concept in Family Theory. *Family Science Review*. 27-28.

Farooqi, M.I.H. (2007). *Status of Muslim Society Around the World*. Retrieved November 26, 2015, from www.irfi.org/articles/articles_251_300/.

Folkman, S.; & Lazarus, R. S. (1981). An Analysis of Coping in a Middle Aged Community Sample. *Journal of Health and Social Behaviour*. 21: 219-239.

Gary, Lawrence E.; et al. (1983). *Stable Black Families: Final Repor*t. Washington, DC:

Mental Health Research & Development Center, Institute for Urban Affairs & Research, Howard University.

Gomes, Paulyane, T.M. (2015). Autism in Brazil: a Systematic Review of Family Challenges and Coping Strategies. *Journal de Pediatria*. 91 (2): 111-121.

Grant, Joan S.; et al. (2006). Social Support, Social Problem-Solving Abilities, and Adjustment of Family Caregivers of Stroke Survivors. *Arch Phys Med Rehabil*. 87:343-50.

Griggs, Tracy Lambert.; Casper, Wendy J.; & Eby, Lillian T. (2013). Work, Family and Community Support as Predictors of Work–Family Conflict: A Study of Low-Income Workers. *Journal of Vocational Behaviour*. 82: 59-68.

Grotevant, Harold D. (1983). "The contribution of the family to the facilitation of identity formation in early adolescence." *Journal of Early Adolescence*. 3(3): 225-237.

Hair, JF.; et al. (2006). *Multivariate Data Analysis*. New Jersy: Prentce-Hall. Islam, M.K. and Islam, R. (2011). Strengthening Muslim Family Institution: A Management Perspective. *Pertanika J.Soc.Sci. & Hum.*19: 81-97.

Jones, Jessica.; & Passey, Jennifer. (n.d.). Family Adaptation Coping and Resource: Parents of Children with Developmental Disabilities and Behavior Problems. *Journal on developmental and disability*. 11(1): 31-46.

Kanfer, H.F.; & Goldstein, A. (1991). *Self-Management Methods*. Helping People Changes: A Textbook of Methods.305-306.

Kanter, R. M. (2004). *Confidence*. New York: Crown Business.

Keyes, C.; & Haidt, J. (Eds.). (2003). *Flourishing: Positive Psychology and the Life Well-Lived*. Washington, DC: American Psychological Association.

Kline, Rex B. (2011). *Principles and Practice of Structural Equation Modeling*. New York: Guilford Press.

Krysan, Maria.; Moore, Kristin A.; & Zill, Nicholas. (1990). *Identifying Successful Families: An Overview of Constructs and Selected Measures*. U.S.Department of Health and Human Services Assistant Secretary for Planning and Evaluation.

Lazarus, R. S.; & Folkman, S. (1984). *Stress, Appraisal, and Coping*. New York: Springer Publishing Company.

Lewis, Jerry M. (1989). *The Birth of a Family*. New York: Brunner/Mazel.

Lewis, Jerry M.; & Looney, John G. (1983). *The Long Struggle: Well-Functioning Working Class Black Families*. New York: Brunner/Mazel.

Lin, N. (2001). *Social Capital: A Theory of Social Structure and Action*. Cambridge: Cambridge UP.

Liu, Wenli.; Li, Zhihua.; Ling, Yu.; et Cai, Taisheng. (2015). Core Self-Evaluations and Coping Styles as Mediators between Social Support and Well-Being. *Personality and Individual Differences*. 88: 35-39.

Luthans, Fred.; & Susan, M. Jensen. (2002). *Hope: A New Positive Strength for Human Resource Development*. Human Resource Development Review: 304-322.

Luthans, F.; & Youssef, C. M. (2004). Human, Social, and Now Positive Psychological Capital Management: Investing in People for Competitive Advantage. *Organizational Dynamics*. 33 (2): 143–160.

Luthans, Fred.; Luthans, kyle W.; & Luthans, Brett C. (2004, January-February). Positive psychological capital: Beyond Human and Social Capital. *Business Horizons*, 47(1): 45–50.

Luthans, Fred. Youssef, Carolyn M.; & Avolio, Bruce J. (2007). *Psychological Capital Developing the Human Competitive Edge*. New York: Oxford University Press.

Luthans, Fred.; et al. (2001). Positive Approach to Leadership (PAL): Implications for Today's Organizations. *Journal of Leadership Studies*. 8(2): 3–20.

Luthans, Fred.; et al. (2005). The Psychological Capital of Chinese Workers: Exploring the Relationship with Performance. *Management and Organization Review*. 1: 247–269.

Luthans, Fred.; et al. (2006). Psychological Capital Development: Toward a Micro-Intervention. *Journal of Organizational Behavior*. 27: 387–393.

Luthans, Fred.; et al. (2006). Psychological capital: Measurement and relationship with performance and satisfaction. *Personal Psychology*. University of Nebraska–Lincoln.

Masten, A.S. (2001). Ordinary Magic: Resilience Process in Development. *American Psychologist*. 56: 227–239.

Masten, A.S.; & Reed, M.J. (2002). *Resilience in Development*. In C. R. Snyder & S. Lopez (Eds.), Handbook of Positive Psychology (pp. 74–88). Oxford, UK: Oxford University Press.

Matha, M. (1993). International Institute for Management Development Lausanne. *International Journal of Cross Cultural Management*. 8 (2): 123-143.

Mayer, M. (2003, March). The Onward Sweep of Social Capital: Causes and Consequences for Understanding Cities, Communities and Urban Movement. International *Journal of Urban and Regional Research*. 27 (1): 110-132.

McCubbin, H.I.; & Thomson, A.I. (1991). *Family Assessment Inventories for Research Practice*. Wisconsin: The University of Wisconsin-Madison.

McCubbin, H.I.; et al. (1979). *Family Coping Inventory*. St. Paul, MN: University of Minnesota.

----------. (1980). Family Stress and coping: a Decade Review. *Journal of Marriage and the Family*. 42: 855-871.

----------. (1998). *Resilient Families in an Ethnic and Cultural Context*. In (Eds.), Resiliency in African- American Families (pp. 329–351). Thousand Oaks, CA: Sage.

Miles, M.B.; & Huberman, A.M. (1994). *Qualitative Data Analysis: an Expanded Sourcebook*. 2nd ed. Thousand Oaks: Sage Publication.

Moos, Rudolf H.; & Moos, Bernice S. (1986). *Family Environment Scale Manual*. 2nd ed. Palo Alto, CA: Consulting Psychologists Press.

Nakagawa-Kogan, H.; & Betrus, A.P. (1984). Self-Management: a Nursing Model of Therapeutic Influence. *Advances in Nursing Science*. 6 (4): 55-73.

Olson, David H. (1986). *Prepared Statement Before the House Select Committee on Children, Youth, and Families*. In: The diversity and strength of American families. Washington, DC: US Government Printing Office.

Olson, David H.; et al. (1982). *Family Inventories: Inventories Used in a National Survey of Families Across the Family Life Cycle*. St. Paul, MN: University of Minnesota.

Olson, David H.; et al. (1989). *Circumplex Model: Systemic Assessment and Treatment of Families*. New York: Haworth Press.

Onwuegbuzie, A.J.; & Snyder, C.R. (2000). Relations Between Hope and Graduate Students' Coping Strategies for Studying and Examination Taking. *Psychological Reports*. 86: 803–806.

Oxford Dictionaries. (2015). Retrieved September 6, 2015, from http://www. oxforddictionaries.com/definition/learner/cope.

Peterson, C. (1999). *Personal Control and Well-Being*. In D. Kahneman, E. Diener, & N. Schwarz (Eds.), Well-Being: The Foundations of Hedonic Psychology (288–301). New York: Russell Sage.

Peterson, S.J.; & Luthans, Fred. (2003). The Positive Impact and Development of Hopeful Leaders. *Leadership and Organization Development Journal*. 24(1): 26–31.

Pherson, Kerri M.; et al. (2013). *The Role and Impact of Social Capital on the Health and Wellbeing of Children and Adolescents: a Systematic Review*. Glasgow Centre for Population Health. Glasgow Caledonian University, UK.

Putnam, R.D. (1993). *The Prosperous Community: Social Capital and Public Life*. *The American Prospect.* 4(13): 11-18.

----------. (2000). *Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community*. New York: Simon and Schuster.

Reivich, Karen.; & Shatte, Andrew. (2002). *The Resilience Factor*. New York: Broadway Books.

Ryan, Polly; & Sawin, Kathleen J. (2009). The Individual and Family Self-Management Theory: Background and Perspectives on Context, Process, and Outcomes. *Nurs Outlook*. 57(4): 217-225.

Santiago, Catherine DeCarlo.; & Wadsworth, Marta, E. (2009, April). Coping with Family Conflict: What's Helpful and What's Not for Low-Income Adolescents. *Journal of child and Family Studies*. 18(2): 192-202.

Schulman, Peter. (1999). Applying Learned Optimism to Increase Sales Productivity. *Journal of Personal Selling and Sales Management*. 19(1): 31-37.

Schumacker, E.R.; & Lomax, G.R. (2010). *A Beginner's Guide to Structural Equation Modeling.* New York: Routledge.

Scott, Mindy E.; et al. (2015). *World Family Map 2015: Mapping Family Change and Child Well-Being Outcomes. Child Trends*. Retrieved October 23, 2015, from http://www.childtrends.org/wp-content/uploads/2015/09/2015-39WorldFamily Map2015.pdf.

Seligman, Martin. (1998). *Learned optimism*. New York: Pocket Books.

----------. (2002). *Authentic Happiness*. New York: Free Press.

Seligman, M.E. P.; & Csikszentmihalyi, M. (2000). Positive Psychology. *American Psychologist*. 55: 5–14.

Sharma, Lalit. (2014). Impact of Family Capital & Social Capital on Youth Entrepreneurship a Study of Uttarakhand State, India. *Journal of Global Entrepreneurship Research.* 4(14): 1-18.

Sharon, J. Price.; Christine. A. Price.; & Patrick, C. McKenry. (2010). *Families Coping With Change: A Conceptual Overview, Families and Change, Coping with Stressful Events and Transitions*. USA: SAGE Publication.

Shokooki-Yekta, Mohsen.; et al. (2015). The Relationship Between Anger and Coping Strategies of Mothers of Children with Special Needs. *Procedia Social and Behavioral Sciences*. 140-144.

Snyder, C. Rick. (1994). *Hope and Optimism*. Encyclopedia of Human Behavior. 2: 535–542). San Diego: Academic Press.

----------. (1995). Conceptualizing, Measuring, and Nurturing Hope. *Journal of Counseling and Development.* 73: 355–360.

----------. (2000). *Handbook of Hope*. San Diego: Academic Press.

Snyder, C.R.; Rand, K.L.; & Sigmon, D.R. (2002). *Hope theory*. In C.R. Snyder & S. Lopez (Eds.), Handbook of Positive Psychology (pp. 257–276). Oxford, UK: Oxford University Press.

Snyder, C.R.; et al. (1991). The Will and the Ways. Development and Validation of an Individual-Differences Measure of Hope. *Journal of Personality and Social Psychology*. 60: 570–585.

Snyder, C.R.; et al. (2000). *Hope theory: Updating a Common Process for Psychological Change*. In C.R. Snyder & R.E. Ingram (Eds.), Handbook of Psychological Change: Psychotherapy Processes and Practices for the 21st Century (128–153). New York: John Wiley & Sons.

Stajkovic, A.D.; & Luthans, F. (1998). Social Cognitive Theory and Self-Efficacy: Going Beyond Traditional Motivational and Behavioral Approaches. *Organizational Dynamics*. 26: 62–74.

Stinnett, Nick.; & DeFrain, John. (1985). *Secrets of Strong Families*. Boston: Little, Brown.

Stinnett, Nick.; Chesser, Barbara.; & DeFrain, John. (1979). Building Family Strengths. *Blueprints for Action*. Lincoln, NE: University of Nebraska Press.

Stone, W. (2001). *Measuring Social Capital Towards a Theoretically Informed Measurement Framework for Researching Social Capital in Family and Community Life*. Australian Institute of Family Studies-Commonwealth of Australia.

Strong, B.; et al. (2001). *The Marriage and Aamily Experience*. Australia: Wadsworth.

Swihart, Judson. (1988). *"Characteristics of Strong Families."* Unpublished Paper, International Family Center, Logos Research Institute.

Taylor, Ronald D.; & Lopez, Elizabeth I. (2005). Family Management Practice, School Achievement, and Problem Behavior in African American Adolescents: Mediating Processes. *Applied Developmental Psychology*. 26: 39-49.

Tierney, P.; & Farmer, S. (2002). Creative Self-Efficacy: Its Potential Antecedents and Relationship to Creative Performance. *Academy of Management Journal*. 45: 1137–1148.

Tijen, H. (2007, October). Consequences of Work-Family Conflict for Working Women and Possible Solutions: a Conceptual Model. *Journal of Global Strategic Management*. 2: 60-73.

Tobin, David, L. (2001). *Coping Strategies Inventory*. Retrieved September 14, 2015, from http://www.ohioupsychology.com/files/images/holroyd_lab/Manual%20Coping%20Strategies%20Inventory.pdf.

Twibell, Ranee Samples.; DNS.; & RN. (1998, March-April). Family Coping During Critical Illness. *Dimensions of Critical Care Nursing*. 17(2): 100-112.

UNICEF Executive Board. (2004). *Tenth Anniversary of the International Year of the Family (IYF): The Challenges to Families with Children and the UNICEF Action Plan for 2004 Background Paper for the oral report*. Retrieved August 30, 2012, from http://www.unicef.org/about/execboard/files/IYFpaper.pdf.

United Nations Children's Fund. (2014). *UNICEF Gender Action Plan 2014-2017*. Retrieved August 22, 2015, from http://www.unicef.org/esaro/UNICEF_Gender_Action_Plan_2014-2017.pdf.

Van Velsor, P., & D. Cox. 2000. Use of the Collaborative Drawing Technique in School Counseling Practicum: An Illustration of Family Systems. *Counselor Education and Supervision* .40 (2): 141–53.

Vega, William A.; et al. (1986, November). "Cohesion and Adaptability in Mexican-American and Anglo Families." *Journal of Marriage and the Family*. 48: 857-967.

Walsh, Froma. (1998). Strengthening Family Resilience. New York: Guildford Press.

Walsh, Froma. (2002). a Family Resilience Framework: Innovative Practice Application. *(Family) Relations*. 51: 130-137.

Wang, P.; Michael, CA.; & Day, MS. (2011, June). Stresses and Coping Strategies of Chinese Families with Children with Autism and Other Developmental Disabilities. *Journal of Autism and Developmental Disorders*. 41(6): 783-795.

Weiser, Dana A.; & Weigel, Daniel J. (2016). Self-Efficacy in Romantic Relationships: Direct and Indirect Effects on Relationship Maintenance and Satisfaction. *Personality and Individual Differences*. 89: 152-156.

Winter, I. (2000). *Towards a Theorised Understanding of Social Capital*. Working Paper 21. Australian Institute of Family Studies.

World Bank. (2004). *Measuring Social Capital: An Integrated Questionnaire*. Working Paper, no.18, Washington, November.

Wuerffel, J., Defrain, J., & Stinnett, N. (1990). How Strong Families Use Humour. *Family Perspective.* 129-142.

Youssef, C. M. (2004). *Resiliency Development of Organizations, Leaders and Employees: Multilevel Theory Building and Individual-Level, Path-Analytical Empirical Testing.* Unpublished Doctoral Dissertation. University of Nebraska–Lincoln.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

แบบสัมภาษณ์เชิงลึก งานวิจัยเรื่อง

"ทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกและทุนทางสังคมที่มีต่อการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัว

ของครูสตรีมุสลิมสมรสที่ทำให้ครอบครัวเข้มแข็ง"

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการให้ความหมายและองค์ประกอบของการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวและครอบครัวเข้มแข็งตามการรับรู้ของครูสตรีมุสลิมสมรส

2. เพื่อศึกษาเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวของครูสตรีมุสลิมสมรสที่นำไปสู่ความเป็นครอบครัวเข้มแข็ง

ผู้วิจัยจะดำเนินการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (semi structured) โดยใช้แนวคำถามเป็นหลักแต่จะเปิดกว้างสำหรับประเด็นที่อาจเกิดขึ้นจากการสนทนาทุกรูปแบบ

จุดประสงค์การศึกษา	คำถามการวิจัย	ความมุ่งหมาย	แนวคำถามหลัก	แนวคำถามย่อย
ทำความเข้าใจภูมิหลังของผู้ให้ข้อมูล	ครูสตรีมุสลิมสมรสมีวิถีชีวิตความเป็นอยู่อย่างไร	เพื่อทำความเข้าใจประวัติเบื้องต้นของครูสตรีมุสลิมสมรส โดยเป็นการสอบถามข้อมูลเบื้องต้นของครูสตรีมุสลิมสมรสว่าเป็นอย่างไร เพื่อจะได้เข้าใจและเข้าถึงเรื่องราวชีวิตของครูสตรีมุสลิมสมรสมากยิ่งขึ้น	- ช่วยเล่าถึงประสบการณ์ชีวิตตั้งแต่วัยเด็กจนกระทั่งถึงปัจจุบันว่าเป็นอย่างไร	<u>วัยเด็ก</u> - ก่อนเข้าโรงเรียนสมัยคุณเป็นเด็ก จำได้ไหมคะว่าชีวิตในตอนเด็กอยู่กับใครบ้างคะ - โดยปกติ คนในครอบครัวมักจะทำกิจกรรมอะไรร่วมกันบ้างคะ - ความรู้สึกของคนในครอบครัวเป็นอย่างไร - คิดว่าตอนเด็กๆ คุณเป็นคนอย่างไรคะ <u>วัยเรียน</u> - หลังจากที่คุณเรียนถึงวัยเข้าประถมและมัธยม พอจะเล่า

จุดประสงค์การศึกษา	คำถามการวิจัย	ความมุ่งหมาย	แนวคำถามหลัก	แนวคำถามย่อย
				ให้ฟังได้ไหมคะว่าคุณเรียนที่ไหน และเป็นอย่างไรบ้างคะ - เมื่อเรียนต่อระดับมหาวิทยาลัย คุณเรียนต่อที่ไหน/ สาขาอะไรคะ ชีวิตมหาวิทยาลัยเป็นอย่างไรบ้างคะ <u>วัยแต่งงาน</u> - คุณช่วยเล่าถึงจุดเริ่มต้นของชีวิตการแต่งงานได้ไหมคะว่าเป็นอย่างไร
ทำความเข้าใจความหมายและองค์ประกอบของครอบครัวเข้มแข็ง	- ครูสตรีมุสลิมสมรสมีการให้การนิยามความหมายของครอบครัวเข้มแข็งอย่างไร -ครอบครัวเข้มแข็งมีองค์ประกอบอะไรบ้าง	- เพื่อทราบถึงการนิยามความหมายของครอบครัวเข้มแข็งตามการรับรู้ของครูสตรีมุสลิมสมรสว่ามีการนิยามความหมายว่าอย่างไร - เพื่อทราบถึงเรื่องราวในชีวิตครอบครัวของครูสตรีมุสลิสมรสว่าเป็นอย่างไร ครอบครัวเข้มแข็งประกอบด้วยอะไรบ้าง	- คุณคิดว่าครอบครัวเข้มแข็งมีความหมายอย่างไร - ช่วยเล่าเรื่องราวชีวิตในครอบครัวของท่านว่าเป็นอย่างไร - คุณคิดว่าครอบครัวเข้มแข็งจะต้องเป็นครอบครัวที่มีลักษณะอย่างไรบ้าง - คุณคิดอย่างไรต่อคำว่าครอบครัวเข้มแข็ง	- สมาชิกแต่ละคนในบ้าน โดยปกติทำอะไรในแต่ละวันบ้างคะ - โดยปกติ ครอบครัวของคุณ มีการแสดงความรักกันอย่างไรบ้างคะ - สมาชิกในครอบครัว มักจะทำกิจกรรมอะไรร่วมกันบ้างคะ - ในครอบครัวของคุณมักจะพูดคุยเรื่องอะไรกันมากที่สุดคะ และพูดคุยในลักษณะใด - หากมีเหตุการณ์ที่ส่งผลกระทบต่อครอบครัว หรือเกิดปัญหาขึ้นในครอบครัว คุณมีวิธีการจัดการอย่างไร และช่วยให้สมาชิกในครอบครัวสามารถร่วมกันแก้ไขปัญหาเหล่านั้นอย่างไรบ้างคะ - มีอะไรบ้างไหมคะที่ทำให้คุณหรือครอบครัวของคุณหนักใจ ท้อแท้ แล้วผ่านเรื่องเหล่านั้นมา - ในครอบครัวของคุณ มีการทำกิจกรรมทางศาสนาอย่างไรบ้างคะ

จุดประสงค์การศึกษา	คำถามการวิจัย	ความมุ่งหมาย	แนวคำถามหลัก	แนวคำถามย่อย
				- คุณคิดว่าประสบการณ์ที่ผ่านมาได้สอนอะไรกับคุณในการสร้างครอบครัว
ทำความเข้าใจความหมายและองค์ประกอบของการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัว	- ครูสตรีมุสลิมสมรสมีการให้การนิยามความหมายของการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวอย่างไร - การจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวมีองค์ประกอบอะไรบ้าง	- เพื่อทราบถึงการนิยามความหมายของการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวตามการรับรู้ของครูสตรีมุสลิมสมรสว่ามีการนิยามความหมายว่าอย่างไร - เพื่อทราบถึงเรื่องราวในชีวิตครอบครัวของครูสตรีมุสลิสมรสว่ามีการจัดการตนเองและจัดการภายในครอบครัวอย่างไรและการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวประกอบด้วยอะไรบ้าง	- คุณคิดว่าการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวมีความหมายอย่างไร - ช่วยเล่าถึงเรื่องราวของการจัดการชีวิตส่วนตัวทั้งในเรื่องของการทำงาน การทำหน้าที่ในบทบาทต่างๆ และการจัดการเรื่องราวภายในครอบครัวว่าเป็นอย่างไร - คุณคิดว่าการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวจะต้องมีลักษณะอย่างไรบ้าง - คุณคิดอย่างไรต่อคำว่าการจัดการตนเองและการจัดการภายใน	- ช่วยเล่าเกี่ยวกับกิจกรรมที่คุณทำในแต่ละวันว่าทำอะไรบ้าง ตั้งแต่ตื่นนอนจนกระทั่งเข้านอน - จากที่มีเหตุการณ์ความไม่สงบในพื้นที่ ส่งผลกระทบต่อการทำงานของคุณและครอบครัวของคุณหรือเปล่าคะ - คุณได้รับการสนับสนุนในการดำเนินชีวิตจากใครบ้างคะ และได้รับการสนับสนุนอย่างไร - หากมีเหตุการณ์ที่ส่งผลกระทบต่อครอบครัว หรือเกิดปัญหาขึ้นในครอบครัว คุณมีวิธีการจัดการอย่างไร - มีอะไรบ้างไหมคะที่ทำให้คุณหนักใจ ท้อแท้ แล้วผ่านเรื่องเหล่านั้นมาได้อย่างไรบ้างคะ - เมื่อมีปัญหาเกิดขึ้นในที่ทำงาน คุณมีการแก้ปัญหาอย่างไรไม่ให้กระทบต่อครอบครัว - เมื่อมีปัญหาเกิดขึ้นในครอบครัว คุณมีการแก้ปัญหาอย่างไรไม่ให้กระทบต่อที่ทำงาน - การที่คุณต้องทำหน้าที่ทั้งภรรยา แม่ ครู และทำงานเพื่อสังคม คุณมีวิธีการจัดแบ่งเวลาอย่างไรบ้างคะ - เมื่อเกิดปัญหาหรืออุปสรรคที่เกี่ยวข้องกับครอบครัว คุณมีการให้กำลังใจกัน หรือมุมมองต่อเหตุการณ์ต่างๆ อย่างไร และช่วยเหลือสมาชิกในครอบครัว ให้สามารถ

จุดประสงค์การศึกษา	คำถามการวิจัย	ความมุ่งหมาย	แนวคำถามหลัก	แนวคำถามย่อย
			ครอบครัว	แก้ไขปัญหาเหล่านั้นอย่างไรบ้าง
ทำความเข้าใจถึงเงื่อนไขที่ทำให้สามารถจัดการตนเองและจัดการภายในครอบครัว	- สิ่งสำคัญอะไรที่ทำให้ครูสตรีมุสลิมสมรสสามารถจัดการตนเองและจัดการภายในครอบครัวได้	ทราบถึงสาเหตุและเงื่อนไขด้านตัวบุคคลและสภาพแวดล้อมที่ทำให้ครูสตรีมุสลิมสมรสสามารถจัดการตนเองและจัดการภายในครอบครัว	คุณคิดว่าอะไรที่ทำให้คุณ สามารถจัดการตนเองและจัดการภายในครอบครัวได้ จนทำให้ครอบครัวของคุณเป็นครอบครัวที่มีความเข้มแข็งและมีความสุข	- สมัยเด็ก ๆ พ่อแม่ของคุณมักจะสอนเรื่องอะไรเป็นพิเศษบ้าง - คุณคิดว่าตอนเด็ก ๆ คุณเป็นคนมีลักษณะนิสัยอย่างไร - เมื่อคุณประสบปัญหา สิ่งใดที่ทำให้คุณสามารถแก้ไขปัญหานั้นได้ - คุณได้รับการสนับสนุนในการดำเนินชีวิตจากใครบ้างคะ และได้รับการสนับสนุนอย่างไร

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรื่อง

ทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกและทุนทางสังคมที่มีต่อการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวของครูสตรีมุสลิมสมรสที่ทำให้ครอบครัวเข้มแข็ง

คำชี้แจง:

1. แบบสอบถามชุดนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบโครงสร้างเชิงสาเหตุระหว่างกลุ่มตัวแปรปัจจัยด้านทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกและทุนทางสังคมที่มีอิทธิพลต่อการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวของครูสตรีมุสลิมสมรสที่นำไปสู่ครอบครัวเข้มแข็ง เพื่อนำผลไปพัฒนาแนวในการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวที่นำไปสู่ครอบครัวเข้มแข็ง สำหรับสตรีมุสลิมที่มีครอบครัว

2. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลในครั้งนี้จะนำเสนอเป็นภาพรวมเท่านั้น ดังนั้นผู้วิจัยจึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ให้ท่านตอบข้อมูลในแบบสอบถามครั้งนี้ให้ครบถ้วน เพื่อให้ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกิดประโยชน์สูงสุดและตรงตามความต้องการจำเป็นแท้จริง

3. แบบสอบถามชุดนี้แบ่งออกเป็น 5 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 สภาพทั่วไปและข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 แบบสอบถามระดับความคิดเห็นของครูสตรีมุสลิม ด้านครอบครัวเข้มแข็ง

ตอนที่ 3 แบบสอบถามระดับความคิดเห็นของครูสตรีมุสลิม ด้านทุนทางจิตวิทยาเชิงบวก

ตอนที่ 4 แบบสอบถามระดับความคิดเห็นของครูสตรีมุสลิม ด้านการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัว

ตอนที่ 5 แบบสอบถามระดับความคิดเห็นของครูสตรีมุสลิม ด้านทุนทางสังคม

ผู้วิจัยหวังว่าจะได้รับความร่วมมือจากท่านเป็นอย่างดี และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้ หากมีข้อเสนอแนะหรือคำถามเพิ่มเติม กรุณาติดต่อ นางสาวนัชชิมา บาเกาะ นิสิตปริญญาเอก หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์ สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ 114 สุขุมวิท 23 แขวงคลองเตยเหนือ เขตวัฒนา กทม.10110 โทร. 081-6081347 E-mail: taqwamah@gmail.com

ตอนที่ 1
สภาพทั่วไปและข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงใน ❑ หรือเติมข้อความลงในช่องว่างที่ตรงกับความเป็นจริงของท่าน

1. จังหวัด
   - ❑ 1) ยะลา ❑ 2) ปัตตานี
   - ❑ 3) นราธิวาส
2. สถานภาพ
   - ❑ 1) สมรส ❑ 2) หม้าย
3. จำนวนบุตร
   - ❑ 1) 1 คน ❑ 2) 2 คน
   - ❑ 3) 3 คน ❑ 4) 4 คน
   - ❑ 5) 5 คน ❑ 6) มากกว่า 5 คน
4. อายุ
   - ❑ 1) ต่ำกว่า 31 ปี ❑ 2) 31- 40 ปี
   - ❑ 3) 41 -50 ปี ❑ 4) 51-60 ปี
   - ❑ 5) มากกว่า 60 ปี
5. ระดับการศึกษาสูงสุด
   - ❑ 1) ต่ำกว่าปริญญาตรี/หรือเทียบเท่า ❑ 2) ปริญญาตรี/หรือเทียบเท่า
   - ❑ 3) ปริญญาโท ❑ 4) ปริญญาเอก
   - ❑ 5) อื่นๆ ระบุ.....
6. รายได้ต่อเดือน
   - ❑ 1) ต่ำกว่า 10,000 บาท ❑ 2) 10,000–20,000 บาท
   - ❑ 3) 20,001–30,000 บาท ❑ 4) 30,001–40,000 บาท
   - ❑ 5) มากกว่า 40,000 บาท
7. ประสบการณ์การทำงาน
   - ❑ 1) 1-5 ปี ❑ 2) 5-10 ปี
   - ❑ 3) 10-15 ปี ❑ 4) 15-20 ปี
   - ❑ 5) 20 ปีขึ้นไป

ตอนที่ 2
แบบสอบถามระดับความคิดเห็นของครูสตรีมุสลิม ด้านครอบครัวเข้มแข็ง

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงใน ☐ หลังข้อความที่ตรงกับความคิดเห็นของท่านมากที่สุด

ข้อ	ประเด็นคำถาม	ระดับความเห็น				
		เห็นด้วยอย่างยิ่ง	เห็นด้วย	เห็นด้วยปานกลาง	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง
1	ฉันมีความรู้สึกภูมิใจที่ครอบครัวของฉันได้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข					
2	ฉันและสมาชิกในครอบครัวต่างให้ความสนใจซึ่งกันและกัน					
3	ฉันและสมาชิกในครอบครัว มักให้ความสำคัญกับบุคคลในครอบครัวเป็นลำดับแรก					
4	เมื่อสมาชิกในครอบครัวบางคนผิดหวัง ท้อแท้ เรามักจะเข้าไปพูดคุยและให้กำลังใจซึ่งกันและกัน					
5	ฉันร่วมตกลงกันกับทุกคนในครอบครัวว่าจะให้อิสระที่จะตัดสินใจในการกระทำอะไรได้ด้วยตนเอง โดยอยู่ในกรอบของศาสนา					
6	สมาชิกในครอบครัวต่างคอยให้ความช่วยเหลือดูแลซึ่งกันและกัน					
7	เมื่อสมาชิกในครอบครัวคนหนึ่งคนใดทำผิดพลาด มักพูดคุยตักเตือนกันได้					
8	ครอบครัวของฉันให้ความสำคัญกับการใช้คำพูดที่ไม่ทำร้ายจิตใจกัน					
9	ครอบครัวของฉัน ได้นำหลักคำสอนศาสนามาปฏิบัติใช้อย่างเข้มแข็ง					
10	ฉันและสมาชิกในครอบครัว เราส่วนใหญ่เชื่อว่าทุกอย่างจะสำเร็จได้ หากเรามีความพยายามและขอความช่วยเหลือจากพระผู้เป็นเจ้า					
11	ฉันและสมาชิกในครอบครัวมักเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาของชุมชน สังคมเพราะเป็นสิ่งที่ทำให้พวกเราได้รู้จักการให้การแบ่งปัน และการช่วยเหลือสังคม ที่นำไปสู่ความสงบสุขในชีวิตได้					
12	สมาชิกในครอบครัวมีการนำหลักคำสอนศาสนามาปรับใช้ในการดำเนินชีวิตให้ถูกต้องครองธรรม					
13	ฉันอบรมเลี้ยงดูบุตรโดยใช้วิธีการทางศาสนามาเป็นหลัก					

ข้อ	ประเด็นคำถาม	ระดับความเห็น				
		เห็นด้วยอย่างยิ่ง	เห็นด้วย	เห็นด้วยปานกลาง	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง
	ยึดเหนี่ยวในการปฏิบัติต่อครอบครัว					
14	ฉันสนับสนุนให้สมาชิกในครอบครัวเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมอยู่เสมอ เช่น การจัดค่าย งานในชุมชน งานบรรยาย เป็นต้น					
15	สมาชิกในครอบครัวมักมีการแสดงความรักระหว่างกัน เช่น การโอบกอด การชื่นชม การให้กำลังใจ การให้สลาม การไถ่ถามทุกข์สุข เป็นต้น					
16	หากสมาชิกในครอบครัวเกิดปัญหา เช่น ป่วยหรือไม่สบาย ปัญหาการเรียน ปัญหาการทำงาน เป็นต้น สมาชิกในครอบครัวมักไต่ถามพร้อมให้ความช่วยเหลือ					
17	เมื่อสมาชิกคนใดในครอบครัวประสบปัญหาหรือท้อแท้ คนในครอบครัวมักมีการปลอบโยนให้กำลังใจกัน					
18	ครอบครัวของฉันมักทำกิจกรรมด้วยกัน เช่น การรับประทานอาหารร่วมกัน การพูดคุยกันในเวลาว่าง การละหมาดพร้อมกัน การเยี่ยมเครือญาติ เป็นต้น					
19	ครอบครัวของฉันมักหาโอกาสไปท่องเที่ยวด้วยกัน หรือหากิจกรรมสนุกๆ ทำกันร่วมกันในครอบครัว					
20	ฉันและครอบครัวสามารถรับรู้ถึงสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในครอบครัว					
21	ฉันและครอบครัวมีความพร้อมในการป้องกันปัญหา และสภาวะยากลำบากต่างๆ ที่อาจเกิดขึ้นในครอบครัว					
22	ฉันและครอบครัวร่วมกันวางแผนชีวิตในแต่ละระยะร่วมกัน เพื่อป้องกันความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้น					
23	ฉันและครอบครัวมีความพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง เพื่อให้ครอบครัวสามารถปรับตัวและจัดการปัญหาต่างๆ					
24	เมื่ออยู่ในสภาวะความเครียด ฉันและครอบครัวสามารถจัดการได้ดี					
25	ฉันรับรู้ว่าการเชื่อฟังสามีตามหลักคำสอนศาสนาเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดสำหรับการใช้ชีวิตครอบครัว					
26	ฉันเชื่อว่าสามีเป็นผู้นำของครอบครัว นำพาครอบครัวให้ประสบความสำเร็จทั้งโลกนี้และโลกหน้าได้					

ตอนที่ 3

แบบสอบถามระดับความคิดเห็นของครูสตรีมุสลิม ด้านทุนทางจิตวิทยาเชิงบวก

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงใน ☐ หลังข้อความที่ตรงกับความคิดเห็นของท่านมากที่สุด

ข้อ	ประเด็นคำถาม	ระดับความเห็น				
		เห็นด้วยอย่างยิ่ง	เห็นด้วย	เห็นด้วยปานกลาง	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง
1	ฉันมั่นใจว่าตนเองสามารถแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับตนเองได้ โดยนำหลักคำสอนศาสนามาเป็นทางนำในการแก้ปัญหา					
2	ฉันมั่นใจว่าตนเองสามารถแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับครอบครัวได้					
3	ฉันมั่นใจว่าตนเองสามารถทำตามเป้าหมายที่วางไว้ได้					
4	เมื่อนึกถึงเรื่องอนาคต ฉันเห็นแต่เรื่องดีๆ ที่จะเกิดขึ้น					
5	ฉันมักพบว่าทุกๆ ปัญหาย่อมมีทางออกเสมอ ด้วยความช่วยเหลือจากพระผู้เป็นเจ้า					
6	ฉันเชื่อว่าทุกปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิตฉัน จะช่วยให้ฉันเข้มแข็งขึ้น					
7	หากฉันเผชิญกับปัญหาที่แย่ ฉันมักเชื่อว่าจะต้องมีสิ่งที่ดีกว่าเข้ามาแทนที่					
8	หากฉันพบปัญหา ฉันเชื่อว่าปัญหายังคงอยู่กับฉันไปอีกนาน ยากที่จะแก้ได้					
9	ฉันมักฝึกให้สมาชิกในครอบครัว มองในมุมดีๆ กับสิ่งที่เข้ามาในชีวิต					
10	เมื่อฉันพบว่าตนเองไม่สามารถทำให้บรรลุเป้าหมายตามที่ได้คาดหวังไว้ ฉันก็จะพยายามหาวิธีที่จะพัฒนาตนเองและทำให้ดีกว่าเดิม					
11	ฉันรู้สึกว่าตนเองมีพลังในการที่จะทำงานให้ประสบความเร็จได้ ด้วยความช่วยเหลือจากพระผู้เป็นเจ้า					
12	ฉันรู้สึกว่าตนเองมีพลังในการที่จะทำให้สมาชิกในครอบครัวประสบความสำเร็จในชีวิตได้ ด้วยความช่วยเหลือจากพระผู้เป็นเจ้า					
13	ฉันมักบอกตนเองเสมอว่า "ที่ใดมีความหวัง ที่นั่นจะมีทางออกเสมอ"					

ข้อ	ประเด็นคำถาม	ระดับความเห็น				
		เห็นด้วยอย่างยิ่ง	เห็นด้วย	เห็นด้วยปานกลาง	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง
14	เมื่อฉันทำผิดพลาดหรือเสียหาย ฉันยอมรับผิดหรือผลที่ตามมา					
15	การแก้ไขปัญหา ทำให้ฉันมีประสบการณ์มากขึ้น					

ตอนที่ 4
แบบสอบถามระดับความคิดเห็นของครูสตรีมุสลิม ด้านการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัว

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงใน ☐ หลังข้อความที่ตรงกับความคิดเห็นของท่านมากที่สุด

ข้อ	ประเด็นคำถาม	ระดับความเห็น				
		เห็นด้วยอย่างยิ่ง	เห็นด้วย	เห็นด้วยปานกลาง	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง
1	เมื่อเกิดปัญหา ฉันมักวางแผนและทำได้ตามแผนที่วางเอาไว้					
2	ฉันมักให้คำแนะนำ หรือคอยให้ความช่วยเหลือให้สมาชิกในครอบครัวสามารถแก้ไขปัญหาได้ด้วยตนเอง					
3	หากฉันพบว่าตนเองไม่สามารถแก้ไขปัญหา ฉันจะพยายามหาวิธีการอื่นมาช่วยในการแก้ไขปัญหาแทน					
4	เมื่อเกิดปัญหาสมาชิกในครอบครัว จะนำหลักศาสนามาใช้ในการแก้ปัญหาให้ผ่านพ้นไปได้อย่างเหมาะสม					
5	ฉันมักมองสถานการณ์ของปัญหาอย่างมีความรู้และเข้าใจถึงสาเหตุของปัญหานั้น					
6	ฉันคิดว่าปัญหาที่เข้ามาในชีวิต เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นชั่วคราว "ผ่านเข้ามาและก็ผ่านไป"					
7	ฉันสนับสนุนให้สมาชิกในครอบครัวมองว่าปัญหาต่างๆ เป็นสิ่งที่เราสามารถแก้ไขได้					
8	ฉันมักบอกกับตนเองและสมาชิกในครอบครัวว่า ปัญหาเป็นสิ่งที่มีความท้าทาย และเป็นสิ่งที่มีบทเรียนหรือวิทยปัญญาให้รู้จักวิธีเผชิญปัญหาเป็น					
9	ฉันมักได้รับกำลังใจหรือความช่วยเหลือจากสามีในการช่วยดูแลลูก และการจัดการงานในบ้าน					

ข้อ	ประเด็นคำถาม	ระดับความเห็น				
		เห็นด้วยอย่างยิ่ง	เห็นด้วย	เห็นด้วยปานกลาง	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง
10	เมื่อฉันทำผิดพลาด ฉันมักได้รับการตักเตือนจากสมาชิกในครอบครัวด้วยดีเสมอ					
11	เพื่อนร่วมงานทั้งในที่ทำงานและในสังคม มักให้ความรู้ หรือให้กำลังใจกับฉัน					
12	ฉันมักจัดหาหนังสือ อุปกรณ์การเรียนให้กับลูกหลาน ได้เรียนรู้สิ่งใหม่ๆ					
13	เมื่อสมาชิกในครอบครัวท้อแท้ หรือเหนื่อยหน่ายมาจากนอกบ้าน ฉันมักเป็นผู้ที่คอยให้กำลังใจและให้คำแนะนำที่ดี					
14	เมื่อฉันมีปัญหาจากที่ทำงาน ฉันไม่สามารถควบคุมอารมณ์โกรธต่อสมาชิกในครอบครัวได้					
15	เมื่อสมาชิกในครอบครัวเกิดความไม่พอใจ หรือแสดงความโมโห ฉันมักไม่สามารถจัดการสถานการณ์ทางอารมณ์เหล่านั้นได้					
16	ฉันมักบอกสมาชิกในครอบครัวว่า การแสดงอารมณ์ต่อผู้อื่นเป็นสิ่งที่ไม่ดี จึงควรพยายามควบคุมอารมณ์เหล่านั้นให้ได้					

ตอนที่ 5

แบบสอบถามระดับความคิดเห็นของครูสตรีมุสลิม ด้านทุนทางสังคม

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงใน ☐ หลังข้อความที่ตรงกับความคิดเห็นของท่านมากที่สุด

ข้อ	ประเด็นคำถาม	ระดับความเห็น				
		เห็นด้วยอย่างยิ่ง	เห็นด้วย	เห็นด้วยปานกลาง	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง
1	ฉันมีความรู้ความสามารถในการแก้ไขปัญหาของตนเองได้					
2	ฉันขาดความรู้ความสามารถในการช่วยเหลือแก้ไขปัญหาของสังคม					
3	ฉันสามารถปรับตัวและใช้ชีวิตร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้					
4	ฉันมีสุขภาพดีทั้งด้านร่างกาย สติปัญญา และจิตใจ					
5	ฉันเป็นคนที่รู้จักหน้าที่ตนเองและสามารถรับผิดชอบต่อบทบาทหน้าที่ที่ได้รับ					

ข้อ	ประเด็นคำถาม	ระดับความเห็น				
		เห็นด้วยอย่างยิ่ง	เห็นด้วย	เห็นด้วยปานกลาง	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง
6	ฉันเป็นคนที่มีวินัย โดยพยายามวางแผนและทำให้สำเร็จตามแผนที่วางไว้					
7	ฉันมักถูกเลือกให้เป็นผู้นำ เมื่อได้ร่วมทำกิจกรรมกับผู้อื่น					
8	ฉันไม่สามารถแบ่งเวลาระหว่างงานโรงเรียน งานในบ้านและงานสังคมให้สมดุลได้					
9	ฉันรับรู้ว่าอิสลามเป็นสถาบันศาสนาที่เป็นวิถีการดำเนินชีวิต ถ่ายทอดให้เราตระหนักถึงการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติสุข					
10	อิสลามทำให้ฉันและสมาชิกในครอบครัวรักที่จะช่วยเหลือซึ่งกันและกันทั้งในครอบครัวและสังคมรอบข้าง					
11	ที่ทำงาน พยายามถ่ายทอดให้ฉันเป็นบุคคลที่มีคุณภาพในการทำงาน เพื่อการพัฒนาตนเองและเพื่อพัฒนาสังคม					
12	วิชาชีพครู ช่วยให้ฉันตระหนักถึงบทบาท หน้าที่ และเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับตนเอง สมาชิกในครอบครัวและสังคม					
13	เพื่อนร่วมงานมักเข้าใจและคอยให้ความช่วยเหลือฉัน					
14	เพื่อนบ้านของเราสามารถช่วยเหลือซึ่งกันและกันได้					
15	ครอบครัวของฉันส่วนใหญ่สามารถเป็นที่พึ่งให้ญาติหรือเพื่อนบ้านเมื่อประสบปัญหาต่างๆ					
16	ฉันและสมาชิกในครอบครัวของฉันภาคภูมิใจที่เป็นส่วนหนึ่งของชุมชนที่อาศัยอยู่ในปัจจุบัน					
17	ในกรณีที่มีปัญหาเกิดขึ้นในชุมชน ฉันและสมาชิกในครอบครัวจะรวมตัวกันเพื่อแก้ไขจัดการปัญหาที่เกิดขึ้นด้วยดี					
18	ฉันและสมาชิกในครอบครัวเห็นคุณค่าของการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมอยู่เสมอ					

ภาคผนวก ข

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ

ผลการวิเคราะห์ดัชนีความสอดคล้องของแบบสอบถามกับจุดประสงค์ (Index of Item Objective Congruence: IOC) จากความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ ในการตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหาของข้อคำถาม

แบบสอบถามประกอบด้วย 4 แบบวัด ได้แก่ 1) แบบวัดครอบครัวเข้มแข็ง (ความผูกพัน การสื่อสารเชิงบวก ความผาสุกทางจิตวิญญาณ การชื่นชมและการแสดงความรัก การใช้เวลาร่วมกัน ความสามารถในการจัดการความเครียดและวิกฤตร่วมกัน การเชื่อฟังสามี) 2) แบบวัดการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัว (การแก้ปัญหา การปรับโครงสร้างความรู้และความเข้าใจ การสนับสนุนทางสังคม การแสดงออกทางอารมณ์) 3) แบบวัดทุนทางจิตวิทยาเชิงบวก (การรับรู้ความสามารถของตน ความหวัง การมองโลกในแง่ดี ความหยุ่นตัว) 4) แบบวัดทุนทางสังคม (ทุนมนุษย์ ทุนที่เป็นสถาบัน ทุนทางวัฒนธรรม)

โดยพิจารณาจากคะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน ได้แก่

1. ผศ.ซอลีฮะห์ หะยีสะมะแอ[1]
2. ผศ.ดร.สิทธิกร บุญมาลี[2]
3. ดร.ฐาศุกร์ จันประเสริฐ[3]
4. ดร.สุดารัตน์ ตันติวิวัทน์[4]
5. ดร.มูฮัมหมัดอาฟีฟี อัซซอลีฮีย์[5]

พบผลการวิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถามกับจุดประสงค์ (Index of Item Objective Congruence: IOC) ดังนี้

ประเด็นคำถามแบบวัดครอบครัวเข้มแข็ง	คะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญคนที่					ค่า IOC	แปรผล
	1	2	3	4	5		
ความผูกพัน							
1) ฉันมีความรู้สึกภูมิใจที่ครอบครัวของฉันได้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข	1	1	0	0	1	0.6	ใช้ได้
2) ฉันและสมาชิกในครอบครัวต่างให้ความสนใจซึ่งกันและกัน	1	1	1	1	1	1.0	ใช้ได้
3) ฉันและสมาชิกในครอบครัว มักให้ความสำคัญกับบุคคลในครอบครัวเป็นลำดับแรก	1	1	1	1	1	1.0	ใช้ได้

[1] ผู้ช่วยศาสตราจารย์ อาจารย์ประจำคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยฟาฏอนี

[2] ผู้ช่วยศาสตราจารย์ อาจารย์ประจำคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

[3] อาจารย์ประจำสถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

[4] อาจารย์ประจำสถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

[5] อาจารย์ประจำวิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

ประเด็นคำถามแบบวัดครอบครัวเข้มแข็ง	คะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญคนที่					ค่า IOC	แปรผล
	1	2	3	4	5		
4) เมื่อสมาชิกในครอบครัวบางคนผิดหวัง ท้อแท้ เรามักจะเข้าไปพูดคุยและให้กำลังใจซึ่งกันและกัน	1	1	0	1	1	0.8	ใช้ได้
5) ฉันร่วมตกลงกันกับทุกคนในครอบครัวว่าจะให้อิสระที่จะตัดสินใจในการกระทำอะไรได้ด้วยตนเอง โดยอยู่ในกรอบของศาสนา	-1	1	1	1	1	0.6	ใช้ได้
6) สมาชิกในครอบครัวต่างคอยให้ความช่วยเหลือดูแลซึ่งกันและกัน	1	1	1	1	1	1.0	ใช้ได้
การสื่อสารเชิงบวก							
7) เมื่อสมาชิกในครอบครัวคนหนึ่งคนใดทำผิดพลาด มักพูดคุยตักเตือนกันได้	1	1	0	1	1	0.8	ใช้ได้
8) ครอบครัวของฉันให้ความสำคัญกับการใช้คำพูดที่ไม่ทำร้ายจิตใจกัน	1	1	1	1	1	1.0	ใช้ได้
ความผาสุกทางจิตวิญญาณ							
9) ครอบครัวของฉัน ได้นำหลักคำสอนศาสนามาปฏิบัติใช้อย่างเข้มแข็ง	1	1	0	0	1	0.6	ใช้ได้
10) ฉันและสมาชิกในครอบครัว เราส่วนใหญ่เชื่อว่าทุกอย่างจะสำเร็จได้ หากเรามีความพยายามและขอความช่วยเหลือจากพระผู้เป็นเจ้า	1	0	0	1	1	0.6	ใช้ได้
11) ฉันและสมาชิกในครอบครัวมักเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาของชุมชน สังคมเพราะเป็นสิ่งที่ทำให้พวกเราได้รู้จักการให้ การแบ่งปัน และการช่วยเหลือสังคม ที่นำไปสู่ความสงบสุขในชีวิตได้	1	1	1	1	1	1.0	ใช้ได้
12) สมาชิกในครอบครัวมีการนำหลักคำสอนศาสนามาปรับใช้ในการดำเนินชีวิตให้ถูกต้องครองธรรม	1	1	0	1	1	0.8	ใช้ได้
13) ฉันอบรมเลี้ยงดูบุตรโดยใช้วิธีการทางศาสนามาเป็นหลักยึดเหนี่ยวในการปฏิบัติต่อครอบครัว	1	1	0	1	1	0.8	ใช้ได้
14) ฉันสนับสนุนให้สมาชิกในครอบครัวเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมอยู่เสมอ เช่น การจัดค่าย งานในชุมชน งานบรรยาย เป็นต้น	1	1	0	1	1	0.8	ใช้ได้
การชื่นชมและการแสดงความรัก							
15) สมาชิกในครอบครัวมักมีการแสดงความรักระหว่างกัน เช่น การโอบกอด การชื่นชม การให้กำลังใจ การให้สลาม การไถ่ถามทุกข์สุข เป็นต้น	1	1	1	1	0	0.8	ใช้ได้
16) หากสมาชิกในครอบครัวเกิดปัญหา เช่น ป่วยหรือไม่สบาย ปัญหาการเรียน ปัญหาการทำงาน เป็นต้น สมาชิกในครอบครัวมักไต่ถามพร้อมให้ความช่วยเหลือ	1	1	0	1	1	0.8	ใช้ได้

ประเด็นคำถามแบบวัดครอบครัวเข้มแข็ง	คะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญคนที่					ค่า IOC	แปรผล
	1	2	3	4	5		
17) บ่อยครั้งที่สมาชิกในครอบครัว ต่างคนต่างให้ความสำคัญกับงานของตนเอง โดยไม่มีเวลาในการเอาใจใส่ซึ่งกันและกัน	1	1	1	1	1	1.0	ใช้ได้
18) เมื่อสมาชิกคนใดในครอบครัวประสบปัญหาหรือท้อแท้ คนในครอบครัวมักมีการปลอบโยนให้กำลังใจกัน	1	1	1	1	1	1.0	ใช้ได้
การใช้เวลาร่วมกัน							
19) ครอบครัวของฉันมักทำกิจกรรมด้วยกัน เช่น การรับประทานอาหารร่วมกัน การพูดคุยกันในเวลาว่าง การละหมาดพร้อมกัน การเยี่ยมเครือญาติ เป็นต้น	1	1	1	0	1	0.8	ใช้ได้
20) ครอบครัวของฉันมักหาโอกาสไปท่องเที่ยวด้วยกัน หรือหากิจกรรมสนุกๆ ทำกันร่วมกันในครอบครัว	1	1	1	1	1	1	ใช้ได้
ความสามารถในการจัดการความเครียดและวิกฤตร่วมกัน							
21) ฉันและครอบครัวสามารถรับรู้ถึงสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในครอบครัว	1	1	0	1	1	0.8	ใช้ได้
22) ฉันและครอบครัวมีความพร้อมในการป้องกันปัญหา และสภาวะยากลำบากต่างๆ ที่อาจเกิดขึ้นในครอบครัว	1	1	0	1	1	0.8	ใช้ได้
23) ฉันและครอบครัวร่วมกันวางแผนชีวิตในแต่ละระยะร่วมกัน เพื่อป้องกันความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้น	1	1	1	1	1	1.0	ใช้ได้
24) ฉันและครอบครัวมีความพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง เพื่อให้ครอบครัวสามารถปรับตัวและจัดการปัญหาต่างๆ	1	1	1	1	1	1.0	ใช้ได้
25) เมื่ออยู่ในสภาวะความเครียด ฉันและครอบครัวสามารถจัดการได้ดี	1	1	1	1	1	1.0	ใช้ได้
การเชื่อฟังสามี							
26) ฉันรับรู้ว่าการเชื่อฟังสามีตามหลักคำสอนศาสนาเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดสำหรับการใช้ชีวิตครอบครัว	1	1	0	0	1	0.6	ใช้ได้
27) ฉันเชื่อว่าสามีเป็นผู้นำของครอบครัว นำพาครอบครัวให้ประสบความสำเร็จทั้งโลกนี้และโลกหน้าได้	1	1	0	0	1	0.6	ใช้ได้

จากการวิเคราะห์ข้อมูล ข้อคำถามของครอบครัวเข้มแข็งทั้ง 7 ด้าน 27 ข้อ มีค่า IOC ตั้งแต่ระดับ 0.5 ขึ้นไป ถือว่าข้อคำถามสำหรับใช้ในการวิจัยมีความเหมาะสม แสดงว่าผู้เชี่ยวชาญส่วนใหญ่เห็นว่าข้อคำถามสอดคล้องกับจุดประสงค์

ประเด็นคำถามแบบวัดการจัดการตนเอง และการจัดการภายในครอบครัว	คะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญคนที่					ค่า IOC	แปรผล
	1	2	3	4	5		
การแก้ปัญหา							
1) เมื่อเกิดปัญหา ฉันมักวางแผนและทำได้ตามแผนที่วางเอาไว้	1	1	1	1	1	1.0	ใช้ได้
2) ฉันมักให้คำแนะนำ หรือคอยให้ความช่วยเหลือให้สมาชิกในครอบครัวสามารถแก้ไขปัญหาได้ด้วยตนเอง	1	1	1	1	1	1.0	ใช้ได้
3) ฉันไม่สามารถแก้ปัญหาได้หากอยู่ในสถานการณ์ที่มีความตึงเครียด	1	1	1	1	1	1.0	ใช้ได้
4) หากฉันพบว่าตนเองไม่สามารถแก้ไขปัญหา ฉันจะพยายามหาวิธีการอื่นมาช่วยในการแก้ไขปัญหาแทน	0	1	1	1	1	0.8	ใช้ได้
5) เมื่อฉันมีปัญหาที่ต้องแก้ไข ฉันมักไม่รู้ว่าจะต้องเริ่มต้นจากจุดไหนก่อน	1	1	1	1	1	1.0	ใช้ได้
6) เมื่อเกิดปัญหาสมาชิกในครอบครัว จะนำหลักศาสนามาใช้ในการแก้ปัญหาให้ผ่านพ้นไปได้อย่างเหมาะสม	1	1	1	1	1	1.0	ใช้ได้
การปรับโครงสร้างความรู้และความเข้าใจ							
7) เมื่อฉันล้มเหลว เป็นเพราะฉันทำผิดพลาดด้วยตัวฉันเอง	1	1	1	0	0	0.6	ใช้ได้
8) ฉันมักมองสถานการณ์ของปัญหาอย่างมีความรู้และเข้าใจถึงสาเหตุของปัญหานั้น	1	1	1	1	1	1.0	ใช้ได้
9) ฉันคิดว่าปัญหาที่เข้ามาในชีวิต เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นชั่วคราว "ผ่านเข้ามาและก็ผ่านไป"	1	1	1	0	1	0.8	ใช้ได้
10) ฉันสนับสนุนให้สมาชิกในครอบครัวมองว่าปัญหาต่างๆ เป็นสิ่งที่เราสามารถแก้ไขได้	1	1	1	1	1	1.0	ใช้ได้
11) ฉันมักบอกกับตนเองและสมาชิกในครอบครัวว่า ปัญหาเป็นสิ่งที่มีความท้าทาย และเป็นสิ่งที่มีบทเรียนหรือวิทยปัญญา ให้รู้จักวิธีเผชิญปัญหาเป็น	1	1	1	1	1	1.0	ใช้ได้
การสนับสนุนทางสังคม							
12) ฉันมักได้รับกำลังใจหรือความช่วยเหลือจากสามีในการช่วยดูแลลูก และการจัดการงานในบ้าน	1	1	1	1	1	1.0	ใช้ได้
13) บ่อยครั้งที่ลูกๆ ไม่มีความเข้าใจในงานที่ฉันทำ ทั้งงานสอนและงานช่วยเหลือสังคม	1	1	0	1	1	0.8	ใช้ได้
14) เมื่อฉันทำผิดพลาด ฉันมักได้รับการตักเตือนจากสมาชิกในครอบครัวด้วยดีเสมอ	1	1	1	1	1	1.0	ใช้ได้
15) เพื่อนร่วมงานทั้งในที่ทำงานและในสังคม มักให้ความรู้ หรือให้กำลังใจกับฉัน	1	1	1	1	1	1.0	ใช้ได้

ประเด็นคำถามแบบวัดการจัดการตนเอง และการจัดการภายในครอบครัว	คะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญคนที่					ค่า IOC	แปรผล
	1	2	3	4	5		
16) ฉันมักจัดหาหนังสือ อุปกรณ์การเรียนให้กับลูกหลาน ได้เรียนรู้สิ่งใหม่ๆ	1	1	1	1	1	1.0	ใช้ได้
17) เมื่อสมาชิกในครอบครัวท้อแท้ หรือเหนื่อยหน่ายมาจากนอกบ้าน ฉันมักเป็นผู้ที่คอยให้กำลังใจและให้คำแนะนำที่ดี	1	1	1	1	1	1.0	ใช้ได้
การแสดงออกทางอารมณ์							
18) เมื่อฉันมีปัญหาจากที่ทำงาน ฉันไม่สามารถควบคุมอารมณ์โกรธต่อสมาชิกในครอบครัวได้	1	1	1	1	1	1.0	ใช้ได้
19) เมื่อสมาชิกในครอบครัวเกิดความไม่พอใจ หรือแสดงความโมโห ฉันมักไม่สามารถจัดการสถานการณ์ทางอารมณ์เหล่านั้นได้	1	1	1	0	1	0.8	ใช้ได้
20) ฉันมักบอกสมาชิกในครอบครัวว่า การแสดงอารมณ์ต่อผู้อื่นเป็นสิ่งที่ไม่ดี จึงควรพยายามควบคุมอารมณ์เหล่านั้นให้ได้	1	1	1	1	1	1.0	ใช้ได้

จากการวิเคราะห์ข้อมูล ข้อคำถามของการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัว 4 ด้าน 20 ข้อ มีค่า IOC ตั้งแต่ระดับ 0.5 ขึ้นไป ถือว่าข้อคำถามสำหรับใช้ในการวิจัยมีความเหมาะสม แสดงว่าผู้เชี่ยวชาญส่วนใหญ่เห็นว่าข้อคำถามสอดคล้องกับจุดประสงค์

ประเด็นคำถามแบบวัด ทุนทางจิตวิทยาเชิงบวก	คะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญคนที่					ค่า IOC	แปรผล
	1	2	3	4	5		
การรับรู้ความสามารถของตนเอง							
1) ฉันมั่นใจว่าตนเองสามารถแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับตนเองได้ โดยนำหลักคำสอนศาสนามาเป็นทางนำในการแก้ปัญหา	0	1	1	1	1	0.8	ใช้ได้
2) ฉันมั่นใจว่าตนเองสามารถแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับครอบครัวได้	1	1	1	1	1	1.0	ใช้ได้
3) ฉันไม่มั่นใจว่าตนเองสามารถทำให้ครอบครัวมีความสุขได้	1	1	1	1	1	1.0	ใช้ได้
4) ฉันมั่นใจว่าตนเองสามารถทำตามเป้าหมายที่วางไว้ได้	1	0	0	1	1	0.6	ใช้ได้
การมองโลกในแง่ดี							
5) เมื่อนึกถึงเรื่องอนาคต ฉันเห็นแต่เรื่องดีๆ ที่จะเกิดขึ้น	1	1	1	1	1	1.0	ใช้ได้

ประเด็นคำถามแบบวัดทุนทางจิตวิทยาเชิงบวก	คะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญคนที่					ค่า IOC	แปรผล
	1	2	3	4	5		
6) ฉันมักพบว่าทุกๆ ปัญหาย่อมมีทางออกเสมอ ด้วยความช่วยเหลือจากพระผู้เป็นเจ้า	1	1	1	1	1	1.0	ใช้ได้
7) ฉันเชื่อว่าทุกปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิตฉัน จะช่วยให้ฉันเข้มแข็งขึ้น	1	1	1	1	1	1.0	ใช้ได้
8) หากฉันเผชิญกับปัญหาที่แย่ ฉันมักเชื่อว่าจะต้องมีสิ่งที่ดีกว่าเข้ามาแทนที่	0	1	1	1	1	0.8	ใช้ได้
9) หากฉันประสบปัญหา ฉันเชื่อว่าปัญหายังคงอยู่กับฉันไปอีกนาน ยากที่จะแก้ได้	1	1	1	1	1	1.0	ใช้ได้
10) ฉันมักฝึกให้สมาชิกในครอบครัว มองในมุมดีๆ กับสิ่งที่เข้ามาในชีวิต	1	1	0	1	1	0.8	ใช้ได้
ความหวัง							
11) เมื่อฉันพบว่าตนเองไม่สามารถทำให้บรรลุเป้าหมายตามที่ได้คาดหวังไว้ ฉันก็จะพยายามหาวิธีที่จะพัฒนาตนเองและทำให้ดีกว่าเดิม	1	1	1	1	1	1.0	ใช้ได้
12) ฉันรู้สึกว่าตนเองมีพลังในการที่จะทำงานให้ประสบความเร็จได้ ด้วยความช่วยเหลือจากพระผู้เป็นเจ้า	1	1	1	1	1	1.0	ใช้ได้
13) ฉันรู้สึกว่าตนเองมีพลังในการที่จะทำให้สมาชิกในครอบครัวประสบความสำเร็จในชีวิตได้ ด้วยความช่วยเหลือจากพระผู้เป็นเจ้า	1	1	1	1	1	1.0	ใช้ได้
14) ฉันมักบอกตนเองเสมอว่า "ที่ใดมีความหวัง ที่นั่นจะมีทางออกเสมอ"	1	1	1	1	0	0.8	ใช้ได้
ความหยุ่นตัว							
15) เมื่อฉันพบปัญหา ฉันมักเป็นทุกข์ หรือเจ็บป่วยไม่สบาย	1	1	0	0	1	0.6	ใช้ได้
16) เมื่อฉันทำผิดพลาดหรือเสียหาย ฉันยอมรับผิดหรือผลที่ตามมา	1	1	0	0	1	0.6	ใช้ได้
17) ฉันอยากไปให้พ้น หากมีปัญหาหนักหนาที่ต้องรับผิดชอบ	0	1	0	0	1	0.4	ปรับปรุง
18) การแก้ไขปัญหา ทำให้ฉันมีประสบการณ์มากขึ้น	1	1	1	1	1	1.0	ใช้ได้

จากการวิเคราะห์ข้อมูล ข้อคำถามของทุนทางจิตวิทยาเชิงบวก 4 ด้าน 18 ข้อ มีข้อ 17 ที่มีค่า IOC ต่ำกว่า 0.5 แสดงว่าผู้วิจัยจะต้องปรับข้อคำถามใหม่ ส่วนข้อคำถามอื่นๆ มีค่า IOC ตั้งแต่ระดับ 0.5 ขึ้นไป ถือว่าข้อคำถามสำหรับใช้ในการวิจัยมีความเหมาะสม แสดงว่าผู้เชี่ยวชาญส่วนใหญ่เห็นว่าข้อคำถามสอดคล้องกับจุดประสงค์

ประเด็นคำถามแบบวัดทุนทางสังคม	คะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญคนที่					ค่า IOC	แปรผล
	1	2	3	4	5		
ทุนมนุษย์							
1) ฉันมีความรู้ความสามารถในการแก้ไขปัญหาของตนเองได้	1	0	1	1	1	0.8	ใช้ได้
2) ฉันขาดความรู้ความสามารถในการช่วยเหลือแก้ไขปัญหาของสังคม	0	0	1	1	1	0.6	ใช้ได้
3) ฉันสามารถปรับตัวและใช้ชีวิตร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้	1	0	0	1	1	0.6	ใช้ได้
4) ฉันมีสุขภาพดีทั้งด้านร่างกาย สติปัญญา และจิตใจ	1	0	1	1	1	0.8	ใช้ได้
5) ฉันเป็นคนที่รู้จักหน้าที่ตนเองและสามารถรับผิดชอบต่อบทบาทหน้าที่ที่ได้รับ	1	1	1	1	1	1.0	ใช้ได้
6) ฉันเป็นคนที่มีวินัย โดยพยายามวางแผนและทำให้สำเร็จตามแผนที่วางไว้	1	1	1	1	1	1.0	ใช้ได้
7) ฉันมักถูกเลือกให้เป็นผู้นำ เมื่อได้ร่วมทำกิจกรรมกับผู้อื่น	1	1	1	1	1	1.0	ใช้ได้
8) ฉันไม่สามารถแบ่งเวลาระหว่างงานโรงเรียน งานในบ้านและงานสังคมให้สมดุลได้	1	1	1	1	1	1.0	ใช้ได้
ทุนที่เป็นสถาบัน							
9) ฉันรับรู้ว่าอิสลามเป็นสถาบันศาสนาที่เป็นวิถีการดำเนินชีวิต ถ่ายทอดให้เราตระหนักถึงการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติสุข	0	1	1	1	1	0.8	ใช้ได้
10) อิสลามทำให้ฉันและสมาชิกในครอบครัวรักที่จะช่วยเหลือซึ่งกันและกันทั้งในครอบครัวและสังคมรอบข้าง	1	1	1	1	1	1.0	ใช้ได้
11) ที่ทำงาน พยายามถ่ายทอดให้ฉันเป็นบุคคลที่มีคุณภาพในการทำงาน เพื่อการพัฒนาตนเองและเพื่อพัฒนาสังคม	1	1	1	1	1	1.0	ใช้ได้
12) วิชาชีพครู ช่วยให้ฉันตระหนักถึงบทบาท หน้าที่ และเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับตนเอง สมาชิกในครอบครัวและสังคม	1	1	1	1	1	1.0	ใช้ได้
13) เพื่อนร่วมงานมักเข้าใจและคอยให้ความช่วยเหลือฉัน	1	1	1	1	1	1.0	ใช้ได้
ทุนทางวัฒนธรรม							
14) เพื่อนบ้านของเราสามารถช่วยเหลือซึ่งกันและกันได้	1	1	0	1	1	0.8	ใช้ได้
15) ครอบครัวของฉันส่วนใหญ่สามารถเป็นที่พึ่งให้ญาติหรือเพื่อนบ้านเมื่อประสบปัญหาต่างๆ	1	1	0	1	1	0.8	ใช้ได้
16) ฉันและสมาชิกในครอบครัวของฉันภาคภูมิใจที่เป็นส่วนหนึ่งของชุมชนที่อาศัยอยู่ในปัจจุบัน	1	1	0	1	1	0.8	ใช้ได้
17) ในกรณีที่มีปัญหาเกิดขึ้นในชุมชน ฉันและสมาชิกในครอบครัวจะรวมตัวกันเพื่อแก้ไขจัดการปัญหาที่เกิดขึ้นด้วยดี	1	1	0	1	1	0.8	ใช้ได้
18) ฉันและสมาชิกในครอบครัวเห็นคุณค่าของการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมอยู่เสมอ	1	1	0	1	1	0.8	ใช้ได้

จากการวิเคราะห์ข้อมูล ข้อคำถามของทุนทางสังคม 3 ด้าน 18 ข้อ มีค่า IOC ตั้งแต่ระดับ 0.5 ขึ้นไป ถือว่าข้อคำถามสำหรับใช้ในการวิจัยมีความเหมาะสม แสดงว่าผู้เชี่ยวชาญส่วนใหญ่เห็นว่าข้อคำถามสอดคล้องกับจุดประสงค์

Reliability ของแบบสอบถาม

แบบสอบถามครอบครัวเข้มแข็ง

มีค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นชนิดความสอดคล้องภายในแบบอัลฟาทั้งฉบับ เท่ากับ .902

มีค่าอำนาจจำแนกรายข้ออยู่ระหว่าง .417-.542

Reliability Statistics

Cronbach's Alpha	N of Items
.902	26

Item-Total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
Commit1	109.6913	82.963	.463	.899
Commit2	109.8613	81.739	.530	.898
Commit3	109.8747	82.289	.404	.900
Commit4	110.0425	80.269	.541	.898
Commit5	110.0626	80.041	.512	.898
Commit6	110.0380	80.750	.446	.900
Communi1	110.0917	80.572	.511	.898
Communi2	110.2081	79.802	.499	.899
Spirit1	110.0022	80.558	.542	.898
Spirit2	109.8300	81.541	.485	.899
Spirit3	110.1365	81.055	.471	.899
Spirit4	109.9933	80.500	.507	.898
Spirit5	109.9396	81.106	.491	.899
Spirit6	110.1700	80.908	.484	.899
Love1	110.1387	80.183	.505	.898
Love2	110.0515	80.757	.506	.898
Love3	110.1790	80.502	.486	.899
Time1	110.0984	79.977	.511	.898
Time2	110.2506	80.157	.484	.899
Cope1	110.2438	79.902	.516	.898
Cope2	110.2841	80.607	.479	.899
Cope3	109.7338	82.927	.417	.900
Cope4	110.2013	80.995	.452	.899
Cope5	110.2461	80.751	.495	.899
Obey1	109.8277	82.062	.481	.899
Obey2	109.8210	82.031	.457	.899

แบบสอบถามการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัว

มีค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นชนิดความสอดคล้องภายในแบบอัลฟาทั้งฉบับ .876

มีค่าอำนาจจำแนกรายข้ออยู่ระหว่าง .451-.601

Reliability Statistics

Cronbach's Alpha	N of Items
.876	16

Item-Total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
Solve1	63.5302	32.967	.495	.869
Solve2	63.4989	33.201	.510	.869
Solve3	63.6063	33.755	.451	.871
Solve4	63.4497	32.898	.601	.865
Cognitive1	63.7069	33.266	.514	.868
Cognitive2	63.5391	32.644	.570	.866
Cognitive3	63.4609	33.182	.562	.867
Cognitive4	63.5391	33.393	.516	.868
Social1	63.4295	33.492	.422	.873
Social2	63.5324	33.460	.518	.868
Social3	63.4497	33.239	.475	.870
Social4	63.5906	33.359	.510	.869
Social5	63.6085	33.046	.555	.867
Emotion1	63.4944	32.753	.561	.866
Emotion2	63.3468	33.568	.455	.871
Emotion3	63.6264	32.683	.556	.866

แบบสอบถามทุนทางจิตวิทยาเชิงบวก

มีค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นชนิดความสอดคล้องภายในแบบอัลฟาทั้งฉบับ .882

มีค่าอำนาจจำแนกรายข้ออยู่ระหว่าง .416-.611

Reliability Statistics

Cronbach's Alpha	N of Items
.882	15

Item-Total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
Self1	60.3400	32.422	.578	.873
Self2	60.5391	32.123	.584	.873
Self3	60.6197	33.290	.444	.880
Optimism1	60.4295	33.102	.480	.878
Optimism2	59.9709	33.315	.534	.875
Optimism3	60.0626	32.871	.595	.873
Optimism4	60.1320	32.796	.570	.874
Optimism5	60.2774	33.752	.416	.881
Optimism6	60.2796	32.780	.589	.873
Hope1	60.3333	32.380	.611	.872
Hope2	60.0738	32.956	.594	.873
Hope3	60.1186	33.073	.578	.874
Hope4	60.2528	32.494	.610	.872
Resilience1	60.3870	33.843	.433	.880
Resilience2	60.2327	33.098	.527	.876

แบบสอบถามทุนทางสังคม

มีค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นชนิดความสอดคล้องภายในแบบอัลฟาทั้งฉบับ .883

มีค่าอำนาจจำแนกรายข้ออยู่ระหว่าง .318-.619

Reliability Statistics

Cronbach's Alpha	N of Items
.883	18

Item-Total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
Human1	71.4743	50.653	.535	.876
Human2	71.6353	51.820	.300	.885
Human3	71.3490	50.497	.530	.876
Human4	71.3043	49.844	.591	.874
Human5	71.2975	49.582	.614	.873
Human6	71.4161	50.140	.580	.874
Human7	71.9329	50.117	.414	.881
Human8	71.5369	51.393	.318	.885
Institute1	70.9732	52.380	.368	.881
Institute2	70.9709	52.490	.393	.880
Institute3	71.2931	50.974	.421	.880
Institute4	71.1029	50.536	.576	.875
Institute5	71.3982	49.819	.617	.873
Culture1	71.4720	49.694	.582	.874
Culture2	71.3311	49.648	.619	.873
Culture3	71.3020	49.180	.614	.873
Culture4	71.5615	48.709	.611	.873
Culture5	71.3468	49.348	.624	.872

ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน
(Confirmatory factor analysis: CFA) ของข้อคำถามรายข้อ

1. ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน: ครอบครัวเข้มแข็ง

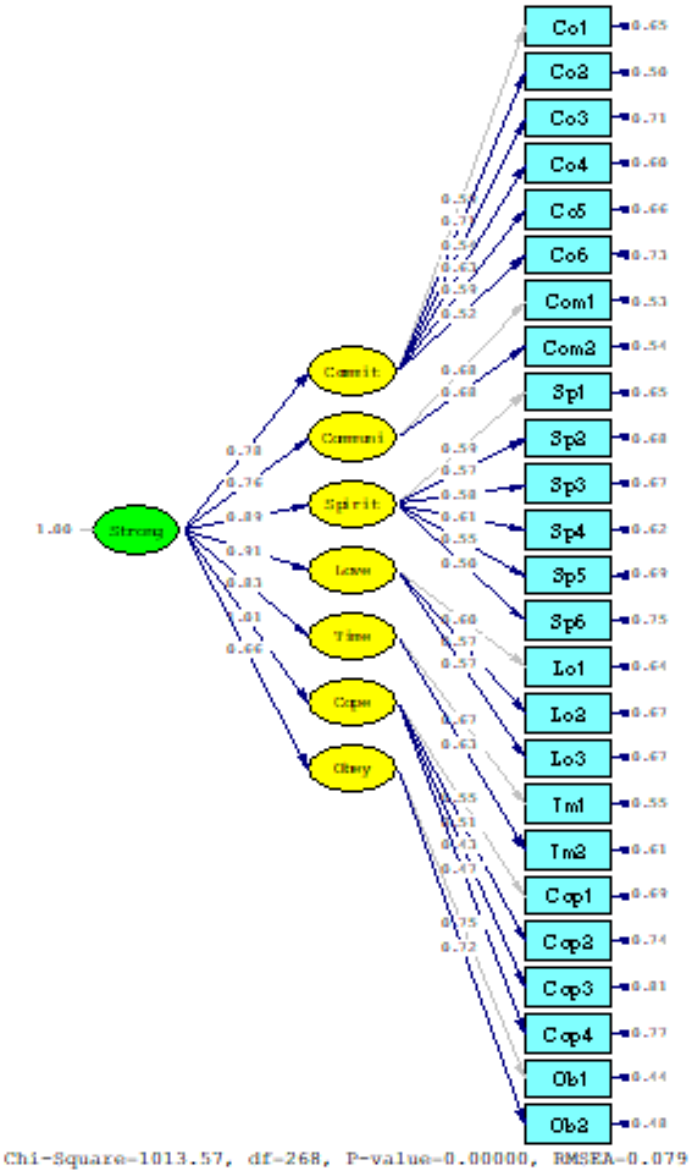

ภาพประกอบ 19 ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน: ครอบครัวเข้มแข็ง

ตาราง 20 ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน: ครอบครัวเข้มแข็ง

ข้อคำถาม	คะแนนมาตรฐานสัมประสิทธิ์องค์ประกอบ (Factor Loading)						
	องค์ประกอบ 1: ความผูกพัน (Commit)	องค์ประกอบ 2: การสื่อสารเชิงบวก (Communi)	องค์ประกอบ 3: ความผาสุกทางจิตวิญญาณ (Spirit)	องค์ประกอบ 4: การชื่นชมและการแสดงความรัก (Love)	องค์ประกอบ 5: การใช้เวลาร่วมกัน (Time)	องค์ประกอบ 6: ความสามารถในการจัดการความเครียดฯ (Cope)	องค์ประกอบ 7: การเชื่อฟังสามี (Obey)
ข้อที่ 1	0.59	0.68	0.59	0.60	0.67	0.55	0.75
ข้อที่ 2	0.71	0.68	0.57	0.57	0.63	0.51	0.72
ข้อที่ 3	0.54		0.58	0.57		0.43	
ข้อที่ 4	0.63		0.61			0.47	
ข้อที่ 5	0.59		0.55				
ข้อที่ 6	0.52		0.50				
χ^2 = 1013.57, df = 268, P = 0.0, RMSEA = 0.079							

* นัยสำคัญที่ระดับ .05

2. ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน: การจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัว

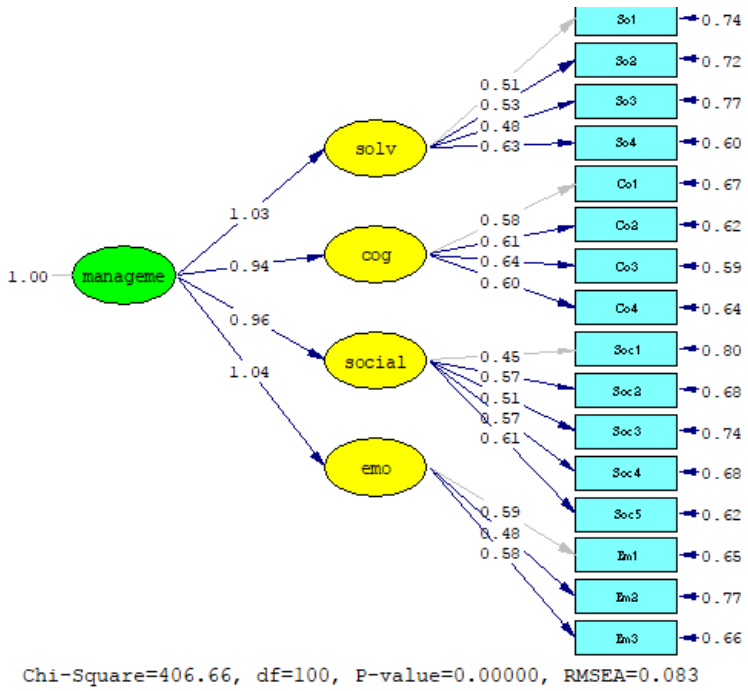

ภาพประกอบ 20 ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน: การจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัว

ตาราง 21 ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน: การจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัว

ข้อคำถาม	คะแนนมาตรฐานสัมประสิทธิ์องค์ประกอบ (Factor Loading)			
	องค์ประกอบ 1: การแก้ปัญหา (Solv)	องค์ประกอบ 2: การปรับโครงสร้างความรู้ความเข้าใจ (Cog)	องค์ประกอบ 3: การสนับสนุนทางสังคม (Social)	องค์ประกอบ 4: การแสดงออกทางอารมณ์ (Emo)
ข้อที่ 1	0.51	0.58	0.45	0.59
ข้อที่ 2	0.53	0.61	0.57	0.48
ข้อที่ 3	0.48	0.64	0.51	0.58
ข้อที่ 4	0.63	0.60	0.57	
ข้อที่ 5			0.61	
χ^2 = 406.66, df = 100, P = 0.00, RMSEA = 0.083				

* นัยสำคัญที่ระดับ .05

3. ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน: ทุนทางจิตวิทยาเชิงบวก

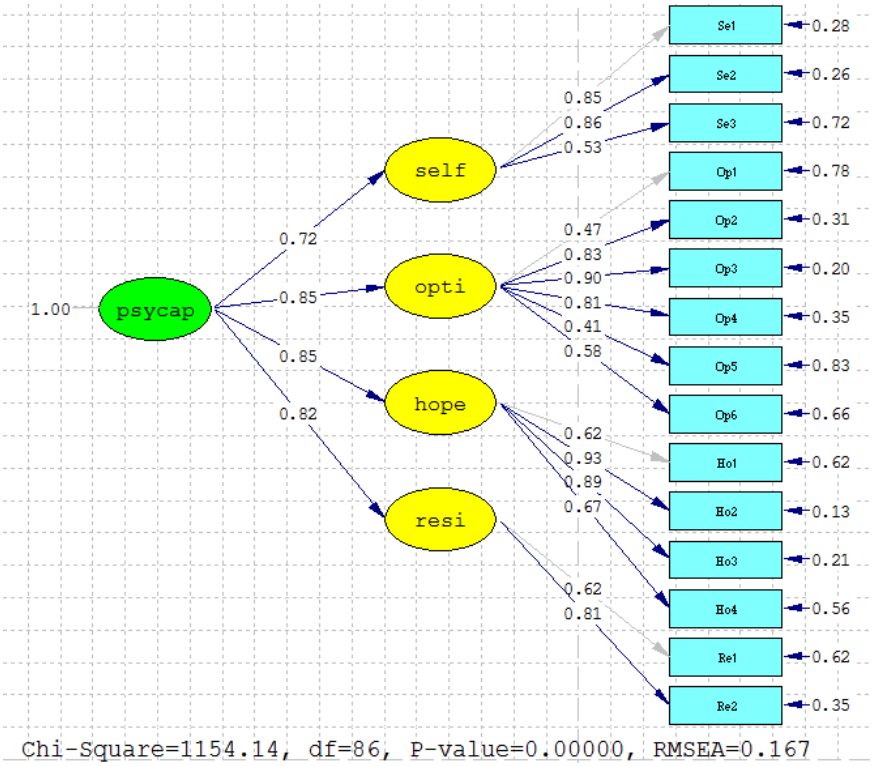

ภาพประกอบ 21 ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน: ทุนทางจิตวิทยาเชิงบวก

ตาราง 22 ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน: ทุนทางจิตวิทยาเชิงบวก

ข้อคำถาม	คะแนนมาตรฐานสัมประสิทธิ์องค์ประกอบ (Factor Loading)			
	องค์ประกอบ 1: การรับรู้ความสามารถของตน (Self)	องค์ประกอบ 2: ความหวัง (Hope)	องค์ประกอบ 3: การมองโลกในแง่ดี (Opti)	องค์ประกอบ 4: ความหยุ่นตัว (Resi)
ข้อที่ 1	0.85	0.62	0.47	0.62
ข้อที่ 2	0.86	0.93	0.83	0.81
ข้อที่ 3	0.53	0.89	0.90	
ข้อที่ 4		0.67	0.81	
ข้อที่ 5			0.41	
ข้อที่ 6			0.58	
χ^2 = 1154.14, df = 86, P = 0.00 , RMSEA = 0.167				

* นัยสำคัญที่ระดับ .05

4. ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน: ทุนทางสังคม

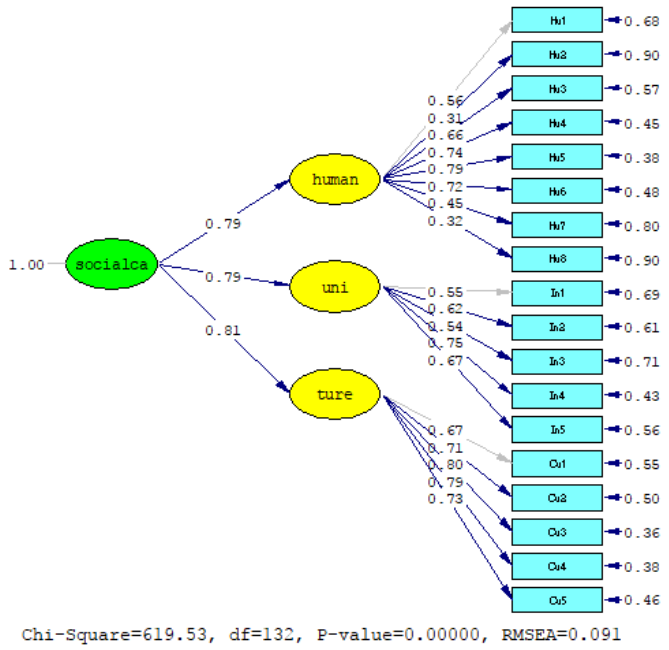

ภาพประกอบ 22 ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน: ทุนทางสังคม

ตาราง 23 ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน: ทุนทางสังคม

ข้อคำถาม	คะแนนมาตรฐานสัมประสิทธิ์องค์ประกอบ (Factor Loading)		
	องค์ประกอบ 1: ทุนมนุษย์ (Human)	องค์ประกอบ 2: ทุนสถาบัน (uni)	องค์ประกอบ 3: ทุนวัฒนธรรม (ture)
ข้อที่ 1	0.56	0.55	0.67
ข้อที่ 2	0.31	0.62	0.71
ข้อที่ 3	0.66	0.54	0.80
ข้อที่ 4	0.74	0.75	0.79
ข้อที่ 5	0.79	0.67	0.73
ข้อที่ 6	0.72		
ข้อที่ 7	0.45		
ข้อที่ 8	0.32		
χ^2 = 619.53, df = 132, P = 0.00, RMSEA = 0.091			

* นัยสำคัญที่ระดับ .05

ภาคผนวก ค

แนวทางการปฏิบัติในการจัดการตนเองและการจัดการ
ภายในครอบครัวที่ทำให้ครอบครัวเข้มแข็ง

แนวทางการปฏิบัติในการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวที่ทำให้ครอบครัวเข้มแข็ง สำหรับสตรีมุสลิม

(ข้อค้นพบจากการวิจัย)

คำนำ

แนวทางการปฏิบัติเล่มนี้เป็นแนวทางการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวที่ทำให้ครอบครัวเข้มแข็งสำหรับสตรีมุสลิม ซึ่งพัฒนาขึ้นจากการทบทวนวรรณกรรมและข้อค้นพบจากงานวิจัย มีเป้าหมายเพื่อให้สตรีมุสลิมมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวที่ทำให้ครอบครัวเข้มแข็ง ตระหนักในบทบาทหน้าที่ในการใช้ชีวิตครอบครัวและสามารถจัดการตนเองและสามารถจัดการในครอบครัวได้ อีกทั้งสามารถนำข้อค้นพบจากการวิจัยไปใช้ในชีวิตประจำวันและชีวิตครอบครัวได้ สำหรับการวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของปริญญานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์ สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ โดยได้รับการสนับสนุนทุนจากโครงการพัฒนาอาจารย์ในเขตพิเศษเฉพาะกิจสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าแนวทางการปฏิบัติเล่มนี้จะเป็นประโยชน์สำหรับสตรีมุสลิมและสตรีทุกคนที่สนใจในแนวทางการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัว เพื่อให้ครอบครัวเข้มแข็งและหากมีข้อเสนอแนะเพื่อเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนางานวิจัยชิ้นนี้ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้นแล้ว ผู้วิจัยยินดีเป็นอย่างยิ่งที่จะนำทุกคำแนะนำไปปรับปรุงและแก้ไข เพื่อประโยชน์ต่อองค์ความรู้วิชาการและการพัฒนาครอบครัวและสังคมต่อไป

นัชชิมาบาเกาะ
ผู้วิจัย

สารบัญ

หน้า

บทนำ..... 3
วัตถุประสงค์..... 4
กลุ่มเป้าหมาย..... 4
ผลที่คาดว่าจะได้รับ..... 5
องค์ประกอบของแนวทางการปฏิบัติในการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัว..... 5
ขอบเขตของเนื้อหา..... 6
การจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัว..... 6
ความหมายการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัว..... 6
ความสำคัญการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัว..... 7
องค์ประกอบการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัว..... 7
ครอบครัวเข้มแข็ง..... 9
ความหมายครอบครัวเข้มแข็ง..... 9
ความสำคัญครอบครัวเข้มแข็ง..... 9
องค์ประกอบครอบครัวเข้มแข็ง..... 9
ปัจจัยที่ทำให้สามารถจัดการตนเองและจัดการภายในครอบครัว..... 11
ปัจจัยที่ทำให้ครอบครัวเข้มแข็ง..... 14
แนวทางการส่งเสริมสตรีมุสลิมให้สามารถจัดการตนเองและจัดการภายในครอบครัวและทำให้ครอบครัวเข้มแข็ง..... 17
แนวทางการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัว..... 17
แนวทางการเสริมสร้างครอบครัวเข้มแข็ง..... 18
แบบประเมินเพื่อวัดการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวและครอบครัวเข้มแข็งของสตรีมุสลิม..... 20
แบบประเมินการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัว..... 21
แบบประเมินครอบครัวเข้มแข็ง..... 25
แบบประเมินทุนทางจิตวิทยาเชิงบวก..... 31
แบบประเมินทุนทางสังคม..... 35
ข้อเสนอแนะแก่ผู้ที่เกี่ยวข้อง..... 40
ช่องทางการติดต่อขอรับคำปรึกษาด้านครอบครัว..... 41

บทนำ

ครอบครัวเป็นสถาบันแรกทางสังคมที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในการขัดเกลาและพัฒนาสมาชิกในครอบครัว ซึ่งเป็นทรัพยากรบุคคลที่จะมีบทบาทในสังคมอย่างมีคุณภาพ สิ่งสำคัญครอบครัวจำเป็นต้องมีความเข็มแข็งที่จะสามารถดูแลและพัฒนาสมาชิกได้อย่างมีคุณภาพ จากการศึกษาภาพรวมสถานการณ์ครอบครัวทั่วโลกในปัจจุบันยังคงพบปัญหาและอุปสรรคในการสร้างความความเข้มแข็งของครอบครัวหลายด้าน เห็นได้จากรายงานแผนที่ครอบครัวโลก ประจำ ค.ศ.2015 (World Family Map 2015) ที่ได้รายงานว่ามีปัญหาหลายด้านซึ่งอาจส่งผลต่อความเข้มแข็งของครอบครัวได้ เช่น ปัญหาการศึกษาของครอบครัว ความยากจน ความพร้อมของการมีครอบครัว การจ้างงานหรือการทำงาน และการมีส่วนร่วมของพ่อแม่ในการจัดการครอบครัว เป็นต้น (Scott; et al. 2015) ด้วยเหตุนี้การสร้างความเข็มแข็งให้แก่ครอบครัวจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพื่อสามารถรับมือกับสถานการณ์ต่างๆ ที่ได้กล่าวมาข้างต้นได้

นอกจากนี้การจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวยังมีความสำคัญในการสร้างความสมดุลแก่ระบบครอบครัวที่นำไปสู่ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในครอบครัว และการจัดการในครอบครัวช่วยลดความเสี่ยงที่อาจก่อให้เกิดความเครียดของครอบครัว และเสริมสร้างคุณลักษณะหรือระบบครอบครัวที่เข้มแข็ง

สำหรับแนวทางการปฏิบัติในการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวที่ทำให้ครอบครัวเข้มแข็งสำหรับสตรีมุสลิมในครั้งนี้ เป็นคู่มือที่จัดทำขึ้นจากการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลจากการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยทั้งในเชิงคุณภาพและในเชิงปริมาณ โดยในเชิงคุณภาพด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก จากสตรีมุสลิมสมรส จำนวน 7 ท่าน ที่มีการจัดการตนเองและการจัดการในครอบครัวได้ดีจนทำให้ครอบครัวมีความเข้มแข็ง และถอดบทเรียนนำมาสร้างเป็นแบบวัดในการเก็บรวบรวมข้อมูลในเชิงปริมาณด้วยการเก็บแบบสอบถามทัศนคติจากสตรีมุสลิมสมรส จำนวน 447 คน ในบริบทพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ และนำมาสังเคราะห์เป็นคู่มือแนวทางในการปฏิบัติสำหรับสตรีมุสลิมในการจัดการตนเองและจัดการภายในครอบครัวในครั้งนี้

วัตถุประสงค์

1) เพื่อให้สตรีมุสลิมมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัว ที่ทำให้ครอบครัวเข้มแข็ง
2) เพื่อให้สตรีมุสลิมมีความตระหนักในบทบาทหน้าที่ในการใช้ชีวิตครอบครัวและสามารถจัดการตนเองและจัดการภายในครอบครัว

กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมาย คือ สตรีมุสลิมที่สมรสและสตรีมุสลิมที่ยังไม่สมรส ที่มีความต้องการเพิ่มความรู้ความเข้าใจในการดำเนินชีวิตครอบครัว เพื่อให้ตนเองสามารถจัดการตนเองและจัดการในครอบครัวได้ดี และทำให้เกิดความเข้มแข็งขึ้นในครอบครัว

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. สตรีมุสลิมมีกรอบแนวทางในการจัดการตนเองและจัดการภายในครอบครัวที่ทำให้ครอบครัวเข้มแข็ง

2. สามารถเป็นแนวทางการปฏิบัติให้กับองค์กรสตรีมุสลิมต่างๆ ที่มีอยู่ในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ นำแนวทางการปฏิบัติในการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวไปปรับใช้ในองค์กรของตนในการสร้างสรรค์สังคมมุสลิมต่อไป

3. เป็นแนวทางการปฏิบัติที่เป็นแบบอย่างที่มีมาตรฐานผ่านกระบวนการวิจัยและพัฒนาตามหลักวิชาการที่สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันและชีวิตครอบครัวได้

องค์ประกอบของแนวทางการปฏิบัติในการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัว

1. บทนำ ประกอบด้วย ความสำคัญของครอบครัว สภาพปัญหาครอบครัว ความสำคัญของการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัว ที่มาของการสร้างแนวทางการปฏิบัติ

2. วัตถุประสงค์ของแนวทางการปฏิบัติ ประกอบด้วย เพื่อเพิ่มความรู้ ทัศนคติ และการนำไปใช้ประโยชน์

3. กลุ่มเป้าหมาย ประกอบด้วย สตรีมุสลิมและองค์กรทำงานเพื่อสังคม

4. ขอบเขตของเนื้อหา ประกอบด้วยหัวข้อเนื้อหาตามความเหมาะสมและคำพรรณนา

ขอบเขตของเนื้อหา

ขอบเขตเนื้อหาของแนวทางการปฏิบัติในการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวที่ทำให้ครอบครัวเข้มแข็ง ประกอบด้วย หัวข้อการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัว หัวข้อครอบครัวเข้มแข็ง หัวข้อปัจจัยที่ทำให้สามารถจัดการตนเองและจัดการภายในครอบครัว หัวข้อปัจจัยที่ทำให้สามารถมีครอบครัวเข้มแข็ง หัวข้อแนวทางการส่งเสริมสตรีมุสลิมให้สามารถจัดการตนเองและจัดการภายในครอบครัวและทำให้ครอบครัวเข้มแข็ง และหัวข้อแบบประเมินเพื่อวัดการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวและครอบครัวเข้มแข็งของสตรีมุสลิม โดยมีรายละเอียดดังนี้

การจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัว

∇ความหมายของการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัว

การจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัว หมายถึง การที่สตรีมีความสามารถในการจัดการแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับตนเองและสมาชิกในครอบครัว และมีการปฏิบัติกิจกรรมในครอบครัวตามบทบาทหน้าที่ที่ได้รับ เช่น การดูแลสมาชิกในครอบครัว การอบรมเลี้ยงดูบุตร การทำงานนอกบ้าน การทำกิจกรรมทางสังคม รวมทั้งการช่วยให้สมาชิกในครอบครัวสามารถควบคุม ตัดสินใจแก้ไขปัญหา การลดอารมณ์เชิงลบ การมองในเชิงบวกต่อเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในครอบครัว เพื่อทำให้เกิดความสมดุลในครอบครัว

∇*ความสำคัญของการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัว*

ปัจจุบันสตรีต้องเผชิญกับการจัดการและแก้ปัญหาการดำเนินชีวิตในแต่ละวันหลายด้าน นอกจากการจัดการตนเอง การจัดการภายในครอบครัวที่ต้องดูแลลูก สามี พ่อแม่ หรือสมาชิกภายในบ้านแล้ว สตรีจำนวนมากยังต้องทำงานนอกบ้าน ซึ่งที่ทำงานก็ต้องเผชิญกับหัวหน้า เพื่อนร่วมงาน หรือผู้คนอื่น ๆ การมีภาระงานและปัญหาอีกหลายด้าน การจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวเป็นสิ่งที่มีความจำเป็นและมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพื่อให้การดำเนินชีวิตของตนเองสามารถดำเนินไปได้อย่างเป็นระบบ มีการบริหารจัดการที่ดี และใช้ชีวิตได้อย่างมีคุณภาพ และการจัดการที่ดีจะช่วยให้สตรีสามารถจัดการปัญหาหรือสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในครอบครัวได้และส่งผลให้ทุกคนในครอบครัวรู้สึกมั่นคงปลอดภัยและมีความสุข

∇*องค์ประกอบของการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัว*

การจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัว มี 4 องค์ประกอบดังนี้

(1) การแก้ปัญหา (Problem Solving) หมายถึง สตรีมุสลิมมีการวางแผนและมีการกระทำในการเปลี่ยนแปลงสถานการณ์แวดล้อมที่ก่อปัญหา สามารถนำหลักการทางศาสนามาใช้ในการแก้ไขปัญหา พร้อมช่วยให้ตนเองและสมาชิกในครอบครัวสามารถขจัดสาเหตุของปัญหานั้นได้

(2) การปรับโครงสร้างความรู้และความเข้าใจ (Cognitive restructuring) หมายถึง สตรีมุสลิมมีการปรับความรู้ความเข้าใจของตนเองและสนับสนุนให้สมาชิกในครอบครัวเปลี่ยนมุมมองการคิดที่มีต่อสถานการณ์ เพื่อลดการคุกคามจากปัญหา และมีการพิจารณาเป้าหมายในทางบวกและมองในมุมมองหรือวิสัยทัศน์แบบใหม่

(3) การสนับสนุนทางสังคม (Social Support) หมายถึง การที่สตรีมุสลิมได้รับความช่วยเหลือในการดูแลลูก งานบ้านจากคนใกล้ชิด รวมทั้งได้รับการสนับสนุนและกำลังใจจากคนในครอบครัว และเป็นผู้ให้ปัจจัยเกื้อหนุนต่างๆ แก่สมาชิกในครอบครัว เช่น ให้ข้อมูลความรู้ ให้ทรัพยากร อุปกรณ์ ให้กำลังใจ เป็นต้น

(4) การแสดงออกทางอารมณ์ (Express Emotion) หมายถึง การที่สตรีมุสลิมมีการลดปริมาณของการแสดงออกทางอารมณ์รุนแรงหรืออารมณ์ทางลบต่อสถานการณ์ปัญหา หรือความรู้สึกที่ไม่ดีต่อตนเองและต่อผู้อื่นสำหรับสถานการณ์ใดที่เกิดขึ้น รวมทั้งช่วยลดปริมาณของการแสดงออกทางอารมณ์ต่อสมาชิกในครอบครัว

ครอบครัวเข้มแข็ง

∇ความหมายของครอบครัวเข้มแข็ง

ครอบครัวเข้มแข็ง หมายถึง ครอบครัวที่มีความรักและความเมตตา (Mawaddah and Rahmah) ที่เกิดจากการนำหลักการของศาสนาอิสลามมาปรับใช้ในการดำเนินชีวิตครอบครัว โดยที่สมาชิกภายในครอบครัวของสตรีมุสลิมมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน มีการทำหน้าที่เพื่อเสริมสร้างความสมบูรณ์ในโครงสร้างต่างๆ ของครอบครัว จนทำให้ครอบครัวมีความสุขและเข้มแข็ง

∇ความสำคัญของครอบครัวเข้มแข็ง

ครอบครัวเข้มแข็ง ทำให้สมาชิกในครอบครัวอยู่ในกรอบศีลธรรมที่ดีงาม มีความศรัทธา มีความรักต่อผู้อื่น และเป็นบุคคลที่มีสุขภาพจิตที่ดี เป็นบุคคลที่มีคุณภาพ โดยสังคมที่ดีมีคุณภาพนั้นเป็นผลจากการที่ครอบครัวมีความเข้มแข็ง เพราะครอบครัวเข้มแข็งนั้นประกอบด้วยสมาชิกที่มีคุณภาพ ซึ่งเขาจะออกสู่สังคมและเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาและสร้างสรรค์สังคมที่ดีในอนาคตได้

∇องค์ประกอบของครอบครัวเข้มแข็ง

ครอบครัวเข้มแข็งมี 7 องค์ประกอบ ดังนี้

(1) ความผูกพัน (Commitment) หมายถึง สตรีมุสลิมมีการรับรู้ว่าตนเองและสมาชิกในครอบครัวของตนมีความรู้สึกที่ดีซึ่งกันและกันในครอบครัว คอยให้ความช่วยเหลือและเอาใจใส่กันเสมอ และมองว่าบุคคลในครอบครัวเป็นผู้ที่มีความสำคัญสูงสุด มีความมั่นใจว่าจะไม่ให้ความสำคัญกับสิ่งอื่นมากไปกว่าการมีปฏิสัมพันธ์กันในครอบครัว รวมทั้งการที่สมาชิกในครอบครัวต่างให้อิสระและให้กำลังใจซึ่งกันและกันในการไปสู่เป้าหมายของแต่ละบุคคล

(2) การสื่อสารเชิงบวก (Positive communication) หมายถึง สตรีมุสลิมมีการรับรู้ว่าตนเองและสมาชิกในครอบครัวของตนมีการพูดคุยระหว่างกันด้วยคำพูดเชิงบวกกันอย่างสม่ำเสมอ มีการพูดคุยอย่างเปิดเผยและจริงใจระหว่างกัน

(3) ความผาสุกทางจิตวิญญาณ (Spiritual wellbeing) หมายถึง สตรีมุสลิมมีการรับรู้ถึงการแสดงออกของสมาชิกในครอบครัวของตนเกี่ยวกับความเชื่อในพระเจ้า การนำหลักศาสนาอิสลามมาใช้ในการดำเนินชีวิต แก้ไขปัญหาและอบรมเลี้ยงดูบุตร ตลอดจนมีส่วนร่วมในศาสนาและสนับสนุนให้สมาชิกในครอบครัวเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม

(4) การชื่นชมและการแสดงความรัก (Appreciation and affection) หมายถึง สตรีมุสลิมมีการรับรู้ว่าสมาชิกในครอบครัวของตนมีการเอาใจใส่คนในครอบครัว เช่น การกอด การหอมแก้ม การสลาม เป็นต้น และเมื่อสมาชิกในครอบครัวประสบปัญหา สมาชิกในครอบครัวมีการปลอบโยนให้กำลังใจระหว่างกัน

(5) การใช้เวลาร่วมกัน (Time together) หมายถึง สตรีมุสลิมมีการรับรู้ว่าสมาชิกในครอบครัวของตนกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งด้วยกันอย่างมีความสุข มีการใช้เวลาร่วมกันที่ดีในครอบครัว

(6) ความสามารถในการจัดการความเครียดและวิกฤตร่วมกัน (Ability to cope with stress and crisis) หมายถึง การรับรู้ของสตรีมุสลิมว่าสมาชิกทุกคนในครอบครัวของตนสามารถช่วยกันจัดการกับความเครียด เหตุการณ์ที่อาจเกิดความเสียหาย และมีการป้องกันปัญหาก่อนที่ปัญหาจะเกิดขึ้น โดยนำหลักคำสอนมาใช้ในการจัดการความเครียดและวิกฤตต่างๆ

(7) การเชื่อฟังสามี (Obey your husband) หมายถึง การที่สตรีมุสลิมตระหนักและให้ความสำคัญในการเชื่อฟังสามีตามหลักคำสอนศาสนา เพราะเชื่อว่าสามีสามารถนำครอบครัวไปสู่ความดีและประสบความสำเร็จทั้งในโลกนี้และโลกหน้า

ปัจจัยที่ทำให้สามารถจัดการตนเอง และจัดการภายในครอบครัว

สิ่งที่ทำให้สตรีมุสลิมสามารถจัดการตนเองและจัดการภายในครอบครัวได้ เกิดจากสองปัจจัยหลัก ได้แก่ สิ่งสำคัญลำดับแรก คือ การมีทุนทางสังคม รองลงมา คือ การมีทุนทางจิตวิทยาเชิงบวก โดยมีรายละเอียดดังนี้

ปัจจัยที่ทำให้มีครอบครัวเข้มแข็ง

ลำดับแรก การมีทุนทางสังคม

ทุนทางสังคม มี 3 องค์ประกอบ ดังนี้

(1) ทุนมนุษย์ (Human Capital) หมายถึง การรับรู้ของสตรีมุสลิมที่มีต่อตนเองว่าเป็นคนที่มีความรู้มีความรับผิดชอบมีวินัยมีความเป็นผู้นำ มีการจัดการเวลาที่ดีที่จะช่วยแก้ปัญหาตนเองของครอบครัวและสังคมได้มีคุณธรรมมากพอที่จะอยู่ร่วมในสังคมนั้นได้

(2) ทุนที่เป็นสถาบัน (Institute Capital) หมายถึง การรับรู้ของสตรีมุสลิมว่าสถาบันหลักที่ตนเองอยู่มีบทบาทในการสนับสนุนและผลักดันให้เกิดพลังร่วมของตนเองและคนในชุมชนที่ตนเองอาศัยอยู่ทำให้คนในสังคมอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขโดยมีสถาบันหลัก อาทิ สถาบันครอบครัว สถาบันศาสนาโรงเรียนที่ทำงานและสถาบันวิชาชีพที่ตนเองเป็นสมาชิก

(3) ทุนทางวัฒนธรรม (Culture Capital) หมายถึง การรับรู้ของสตรีมุสลิมที่มีต่อวิถีการดำรงชีวิตของคนในสังคมตนเองที่เป็นที่ยอมรับในสังคมของสตรีมุสลิมในรูปของแบบแผนความเชื่อ ความศรัทธา จารีตประเพณีที่ดีงาม ค่านิยมความเป็นไทยมุสลิมที่ทำให้สตรีมุสลิมตระหนักถึงรากเหง้าของตนเองเกิดความหวงแหนภูมิใจที่จะรักษาอนุรักษ์และพัฒนาต่อยอดเพื่อประโยชน์ต่อตนเอง ครอบครัว ชุมชนและประเทศ

ลำดับที่สอง การมีทุนทางจิตวิทยาเชิงบวก

ทุนทางจิตวิทยาเชิงบวก มี 4 องค์ประกอบ ดังนี้

(1) การรับรู้ความสามารถของตนเอง (Self-efficacy)
หมายถึง สตรีมุสลิมมีความเชื่อมั่นของบุคคลเกี่ยวกับความสามารถของตนเองในการจัดการและดำเนินกระทำพฤติกรรมให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้

(2) ความหวัง (Hope)
หมายถึง สตรีมุสลิมมีความมุ่งมาดปรารถนาที่จะบรรลุความสำเร็จโดยปราศจากความรู้สึกที่สิ้นหวังเป็นภาวะที่สะท้อนความพยายามของสตรีมุสลิมที่จะบรรลุเป้าหมายเป็นความเชื่อว่าแผนและแนวทางที่กำหนดมีไว้เพื่อบรรลุเป้าหมาย

(3) การมองโลกในแง่ดี (Optimism)
หมายถึง สภาวะของสตรีมุสลิมที่มีการคาดหวังทางบวกและลักษณะการให้เหตุผลต่อเหตุการณ์ที่ไม่ดีเกิดจากปัจจัยภายนอกเกิดขึ้นชั่วคราวและพยายามหาข้อดีหรือสิ่งที่ดีที่เกิดขึ้นในชีวิตของตนเอง รวมทั้งฝึกให้สมาชิกในครอบครัวมองโลกในแง่ดี

(4) ความหยุ่นตัว (Resilience)
หมายถึง คุณลักษณะที่เป็นจุดแข็งของสตรีมุสลิมในการเผชิญต่อความเครียดเผชิญปัญหามีการปรับตัวได้ในสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง และอุปสรรคต่างๆ ได้อย่างเหมาะสม

โดยทุนทางสังคมที่มีอิทธิพลที่ทำให้สตรีมุสลิมสามารถจัดการตนเองและจัดการภายในครอบครัวได้มากที่สุด คือ การมีทุนวัฒนธรรม รองลงมาคือ การมีทุนมนุษย์ และทุนสถาบัน ตามลำดับ

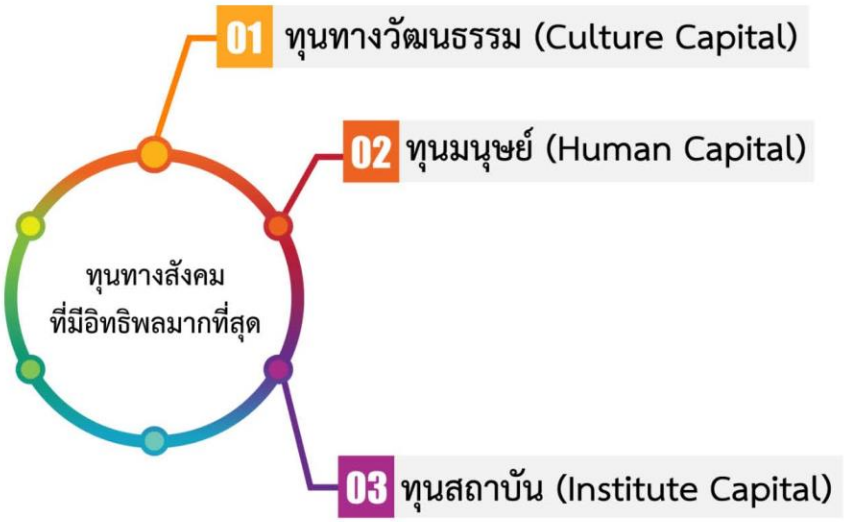

แสดงให้เห็นว่าสตรีมุสลิมยิ่งมีทุนทางวัฒนธรรม ทุนมนุษย์ และทุนสถาบันมากเท่าไหร่ ยิ่งส่งผลให้สามารถจัดการตนเองและจัดการภายในครอบครัวได้มากยิ่งขึ้น

โดยทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกที่มีอิทธิพลทำให้สตรีมุสลิมสามารถจัดการตนเองและจัดการภายในครอบครัวได้มากที่สุด คือ การมองโลกในแง่ดี รองลงมาคือ ความหวัง การรับรู้ความสามารถของตน และความหยุ่นตัว ตามลำดับ

แสดงให้เห็นว่าสตรีมุสลิมยิ่งมีทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกมากเท่าไหร่ ยิ่งส่งผลให้สามารถจัดการตนเองและจัดการภายในครอบครัวได้มากยิ่งขึ้น

ปัจจัยที่ทำให้มีครอบครัวเข้มแข็ง

สิ่งที่ทำให้สตรีมุสลิมสามารถมีครอบครัวที่เข้มแข็งได้ เกิดจากสองปัจจัยหลัก ได้แก่ สิ่งสำคัญลำดับแรก คือ ความสามารถในการจัดการตนเองและจัดการภายในครอบครัว รองลงมาคือ การมีทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกโดยมีรายละเอียดดังนี้

การจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวที่มีอิทธิพลทำให้สตรีมุสลิมสามารถมีครอบครัวเข้มแข็งได้มากที่สุด คือ ความสามารถในการแก้ปัญหา รองลงมาคือ การสนับสนุนทางสังคม การปรับโครงสร้างความรู้ความเข้าใจและการแสดงออกทางอารมณ์

ซึ่งแสดงให้เห็นว่าสตรีมุสลิมยิ่งมีการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวมากเท่าไหร่ ยิ่งส่งผลให้มีครอบครัวเข้มแข็งได้มากยิ่งขึ้น

และสตรีมุสลิมที่มีทุนทางจิตวิทยาเชิงบวก คือ การมองโลกในแง่ดี มีความหวัง มีการรับรู้ความสามารถของตน และมีความหยุ่นตัวยิ่งสูง ก็ยิ่งทำให้มีครอบครัวที่เข้มแข็งได้มากยิ่งขึ้น

สำหรับสิ่งที่มีอิทธิพลที่ทำให้สามารถมีทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกได้ คือ การมีทุนทางสังคม โดยสตรีมุสลิมที่มีทุนทางสังคมยิ่งสูง ก็ยิ่งมีทุนทางจิตวิทยาเชิงบวก

นอกจากนี้ครอบครัวเข้มแข็งยังได้รับอิทธิพลทางอ้อมจากทุนทางสังคมและทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกโดยผ่านการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัว

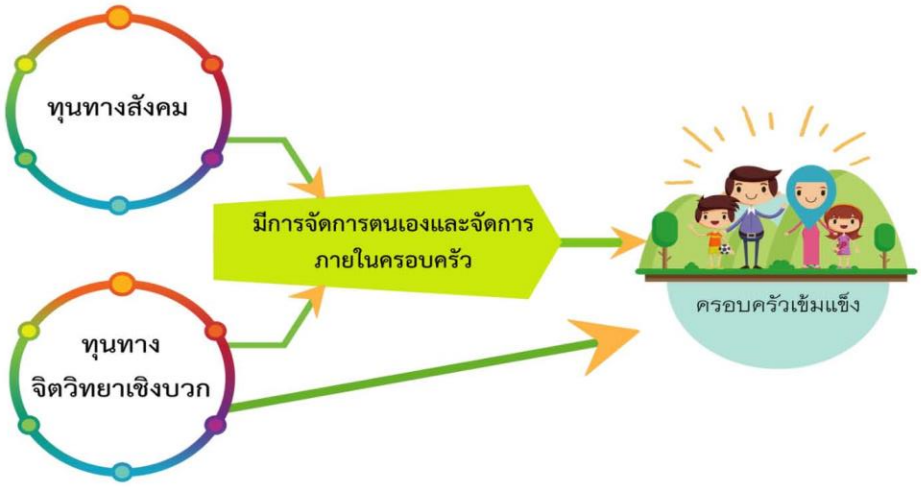

รูปแบบการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวที่ทำให้ครอบครัวเข้มแข็ง

แสดงให้เห็นว่าสตรีมุสลิมหากมีทุนทางสังคมและทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกแล้ว ก็จะสามารถทำให้ตนเองมีการจัดการตนเองและจัดการภายในครอบครัวได้ และทำให้ส่งผลต่อการมีครอบครัวเข้มแข็งได้นั่นเอง

แนวทางการส่งเสริมสตรีมุสลิมให้สามารถจัดการตนเองและจัดการภายในครอบครัวและทำให้ครอบครัวเข้มแข็ง

∇แนวทางการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัว

1)	รู้จักหน้าที่ตนเองและรับผิดชอบต่อบทบาทหน้าที่ที่ได้รับ
2)	วางแผนเกี่ยวกับชีวิตประจำวันของตนเองและครอบครัว และพยายามทำให้ได้ตามแผนที่วางไว้
3)	สร้างวินัยในตนเอง โดยการฝึกและปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง ด้วยการวางแผนรับผิดชอบต่อหน้าที่อย่างสม่ำเสมอ
4)	ลำดับความสำคัญงานการจัดการทั้งหมด ทั้งการจัดการเกี่ยวกับตนเองและการจัดการที่เกี่ยวข้องกับครอบครัว
5)	บริหารจัดการเวลาในครอบครัวให้สมดุล ระหว่างเวลาของการทำงานและเวลาของการจัดการดูแลในครอบครัว
6)	ส่งเสริมสมาชิกในครอบครัวให้สามารถจัดการตนเองและแก้ไขปัญหาได้ด้วยตนเอง
7)	สร้างความพร้อมในการป้องกันปัญหาและสภาวะยากลำบากต่างๆ ที่อาจเกิดขึ้น
8)	ไม่ใช้ความรุนแรงในการจัดการปัญหา
9)	ปรับความคิด เรียกสติให้คงอยู่ ทบทวน ยอมรับปัญหาและปรับตัวได้ในสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง
10)	เมื่อจะต้องตัดสินใจเรื่องใดเรื่องหนึ่งในครอบครัว ควรเปิดโอกาสให้สมาชิกทุกคนในครอบครัวได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น
11)	นำหลักศาสนาอิสลามมาใช้ในการแก้ปัญหา โดยการนำแนวทางของคัมภีร์อัลกุรอานและแนวทางตามท่านศาสนทูตมูฮัมหมัดมาใช้ในการแก้ไขปัญหา
12)	เชื่อมั่นในความสามารถของตนเองว่าสามารถดูแลจัดการภายในครอบครัวได้
13)	เชื่อมั่นว่าปัญหาหรืออุปสรรคที่เข้ามาในชีวิต เป็นสิ่งที่สามารถแก้ไขปัญหาได้ด้วยความช่วยเหลือจากพระเจ้า

17

14)	ฝึกตนเองและสมาชิกในครอบครัว มองโลกในแง่ดีอยู่เสมอ จะช่วยลดความวิตกกังวลและความทุกข์ และสามารถก้าวเดินต่อไปได้
15)	หาผู้ช่วยที่สามารถแบ่งเบาภาระและช่วยเหลืองานในบ้าน
16)	หมั่นใฝ่หาความรู้ ในสิ่งที่ชอบให้ถ่องแท้เพื่อสร้างคุณค่าให้กับตนเอง
17)	ขอคำปรึกษาและหากำลังใจจากบุคคลใกล้ชิดและบุคคลที่ยอมรับนับถือ
18)	พักผ่อนและออกกำลังกายให้เพียงพอ เพื่อการมีสุขภาพกายและจิตที่ดี

∇แนวทางการเสริมสร้างครอบครัวเข้มแข็ง

1)	รู้จักความสำคัญของครอบครัวเข้มแข็ง
2)	เชื่อมั่นว่าตนเองสามารถทำให้ครอบครัวมีความสุขและมีครอบครัวเข้มแข็งได้
3)	รู้จักหน้าที่ตนเองและทำหน้าที่ให้ดีที่สุด ทั้งในฐานะบ่าวต่อพระเจ้า ภรรยาต่อสามี แม่ต่อลูก ญาติพี่น้อง เพื่อนร่วมงาน เพื่อนร่วมชุมชน และเพื่อนในสังคม
4)	เชื่อฟังสามี ตราบใดที่สิ่งเหล่านั้นไม่ผิดกับหลักความถูกต้องและหลักศาสนา
5)	บริหารจัดการเวลาให้เหมาะสม ทั้งการทำงาน งานในบ้าน การดูแลบุตร การดูแลสามี และการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม
6)	นำหลักศาสนามาปรับใช้ในการดำเนินชีวิตครอบครัว ทั้งเรื่องส่วนตัว การทำงาน การอบรมเลี้ยงดูบุตร การใช้ชีวิตครอบครัว และการแก้ไขปัญหา
7)	สร้างบรรยากาศอัลกุรอานในครอบครัว โดยการจัดให้มีการอ่านอัลกุรอานร่วมกันระหว่างสมาชิกในครอบครัว การเปิดอัลกุรอานฟังในบ้าน เป็นต้น
8)	หากิจกรรมทำร่วมกันในครอบครัวอยู่เสมอ เพื่อเพิ่มความสนิทสนม ความเชื่อใจ และความรักกันในครอบครัวเช่น การทำอาหารร่วมกัน การช่วยกันทำความสะอาดบ้าน การปลูกผัก การออกกำลังกาย การท่องเที่ยว เป็นต้น
9)	สร้างบรรยากาศให้สมาชิกในครอบครัวช่วยเหลือ ให้กำลังใจซึ่งกันและกัน เช่น พ่อช่วยแม่เลี้ยงลูก พี่ช่วยเลี้ยงน้อง ให้ของขวัญ โอบกอด เป็นต้น
10)	พูดคุยกันด้วยความจริงใจและใช้คำพูดในเชิงบวกกับสมาชิกในครอบครัวอยู่

18

เสมอ
11) ฝึกตนเองและสมาชิกในครอบครัวให้มองโลกในแง่ดี และมีความหวังในการใช้ชีวิต
12) สนับสนุนให้สมาชิกในครอบครัวรู้จักการวางแผน ทำตามแผน
13) แก้ปัญหาด้วยตนเองยอมรับกับปัญหาที่เกิดขึ้นและปรับตัวได้ในสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง
14) เมื่อเกิดปัญหา หรือความไม่เข้าใจกันระหว่างสมาชิกในครอบครัว ให้รู้จักกันการให้อภัยซึ่งกันและกันให้มาก
15) ฝึกตนเองและสมาชิกในครอบครัว ให้สามารถบริการจัดการอารมณ์ของตนเองให้ได้ โดยฝึกฝนให้ใจเย็น อารมณ์ไม่ฉุนเฉียว
16) หาแนวทางการแก้ปัญหาหลายทาง ทั้งด้วยตนเอง พร้อมขอความช่วยเหลือจากบุคคลใกล้ชิด เพื่อให้ได้แนวทางที่ดีที่สุด
17) ฝึกตนเองและสมาชิกในครอบครัวเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมสังคม อาทิ การช่วยเหลืองานการกุศล การช่วยเหลือผู้ประสบภัย การจัดกิจกรรมเสวนาบรรยายให้ความรู้ เป็นต้น เพื่อให้รู้จักการให้ การแบ่งปัน และการช่วยเหลือสังคม
18) ตั้งเป้าหมายในการใช้ชีวิตครอบครัวในการนำพาครอบครัวให้ประสบความสำเร็จในชีวิตทั้งในโลกนี้และโลกหน้า
19) บริหารจัดการด้านการเงินในครอบครัวให้มีความเหมาะสม มีความสมดุลระหว่างรายรับ-รายจ่าย และเงินออมในครอบครัว
20) จัดสภาพแวดล้อมของบ้านและสร้างบรรยากาศในครอบครัวให้มีความสดใสและความสุขอยู่เสมอ เช่น เปลี่ยนมุมเฟอนิเจอร์ภายในบ้าน การแสดงความรักอย่างเปิดเผย เป็นต้น

แบบประเมินเพื่อวัดการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวและครอบครัวเข้มแข็งของสตรีมุสลิม

แบบสอบถามนี้ได้จากการวิจัย ซึ่งใช้เป็นประโยชน์ในการสะท้อนสภาวะทางจิตและพฤติกรรมของตนเองและสมาชิกในครอบครัว โดยแบบประเมินนี้สามารถใช้วิเคราะห์ความสามารถในการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวและการมีครอบครัวเข้มแข็งสำหรับบุคคลที่ต้องการทราบระดับของการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัว และระดับของครอบครัวเข้มแข็ง ที่ไม่สามารถสังเกตเห็นได้ชัดเจนจึงต้องใช้แบบวัด โดยแบบประเมินนี้ มีทั้งหมด 4 แบบวัด รวม 75 ข้อ แบ่งเป็นการวัดการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัว จำนวน 16 ข้อ มีค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม = 0.876 การวัดครอบครัวเข้มแข็งจำนวน 26 ข้อ มีค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม = 0.902 การวัดทุนทางสังคม จำนวน 18 ข้อ มีค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม = 0.883 และการวัดทุนทางจิตวิทยาเชิงบวก จำนวน 15 ข้อ มีค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม = 0.882

คำอธิบายการประเมินค่าของแบบสอบถาม

ข้อความเป็นการสอบถามถึงระดับการรับรู้ถึงความรู้สึก ความสามารถในการแสดงออกทางพฤติกรรมของตนเองและครอบครัว ซึ่งปรากฏขึ้นตรงกับความเป็นจริงในชีวิต โดยทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับความเป็นจริงที่ปรากฏกับตัวท่าน มีคำอธิบายให้น้ำหนักคะแนน ดังนี้

เห็นด้วยอย่างยิ่ง หมายถึง มีความเป็นจริงที่ปรากฏขึ้นกับท่านมากที่สุด
เห็นด้วย หมายถึง มีความเป็นจริงที่ปรากฏขึ้นกับท่านพอสมควร
เห็นด้วยปานกลาง หมายถึง มีความเป็นจริงที่ปรากฏขึ้นกับท่านระดับกลาง
ไม่เห็นด้วย หมายถึง มีความเป็นจริงที่ปรากฏขึ้นกับท่านอยู่บ้างเล็กน้อย
ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง หมายถึง ข้อความนั้นไม่เคยปรากฏขึ้นกับท่าน

แบบประเมิน การจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัว

ข้อ	ประเด็นคำถาม	ระดับความเห็น				
		เห็นด้วยอย่างยิ่ง (5)	เห็นด้วย (4)	เห็นด้วยปานกลาง (3)	ไม่เห็นด้วย (2)	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง (1)
1	เมื่อเกิดปัญหา ฉันมักวางแผนและทำได้ตามแผนที่วางเอาไว้					
2	ฉันมักให้คำแนะนำ หรือคอยให้ความช่วยเหลือให้สมาชิกในครอบครัวสามารถแก้ไขปัญหาได้ด้วยตนเอง					
3	หากฉันพบว่าตนเองไม่สามารถแก้ไขปัญหา ฉันจะพยายามหาวิธีการอื่นมาช่วยในการแก้ไขปัญหาแทน					
4	เมื่อเกิดปัญหาสมาชิกในครอบครัว จะนำหลักศาสนามาใช้ในการแก้ปัญหาให้ผ่านพ้นไปได้อย่างเหมาะสม					
5	ฉันมักมองสถานการณ์ของปัญหาอย่างมีความรู้และเข้าใจถึงสาเหตุของปัญหานั้น					
6	ฉันคิดว่าปัญหาที่เข้ามาในชีวิต เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นชั่วคราว "ผ่านเข้ามาและก็ผ่านไป"					
7	ฉันสนับสนุนให้สมาชิกในครอบครัวมองว่าปัญหาต่างๆ เป็นสิ่งที่เราสามารถแก้ไขได้					
8	ฉันมักบอกกับตนเองและสมาชิกในครอบครัวว่า ปัญหาเป็นสิ่งที่มีความท้าทาย และเป็นสิ่งที่มีบทเรียนหรือวิทยปัญญาให้รู้จักวิธีเผชิญปัญหาเป็น					
9	ฉันมักได้รับกำลังใจหรือความช่วยเหลือจากสามีในการช่วยดูแลลูก และการจัดการงานในบ้าน					
10	เมื่อฉันทำผิดพลาด ฉันมักได้รับการตักเตือนจากสมาชิกในครอบครัวด้วยดีเสมอ					
11	เพื่อนร่วมงานทั้งในที่ทำงานและในสังคม มักให้ความรู้ หรือให้กำลังใจกับฉัน					
12	ฉันมักจัดหาหนังสือ อุปกรณ์การเรียนให้กับลูกหลานได้เรียนรู้					

ข้อ	ประเด็นคำถาม	ระดับความเห็น				
		เห็นด้วยอย่างยิ่ง (5)	เห็นด้วย (4)	เห็นด้วยปานกลาง (3)	ไม่เห็นด้วย (2)	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง (1)
	สิ่งใหม่ๆ					
13	เมื่อสมาชิกในครอบครัวท้อแท้ หรือเหนื่อยหน่ายมาจากนอกบ้าน ฉันมักเป็นผู้ที่คอยให้กำลังใจและให้คำแนะนำที่ดี					
14	เมื่อฉันมีปัญหาจากที่ทำงาน ฉันสามารถควบคุมอารมณ์โกรธต่อสมาชิกในครอบครัวได้					
15	เมื่อสมาชิกในครอบครัวเกิดความไม่พอใจ หรือแสดงความโมโห ฉันสามารถจัดการสถานการณ์ทางอารมณ์เหล่านั้นได้					
16	ฉันมักบอกสมาชิกในครอบครัวว่า การแสดงอารมณ์ต่อผู้อื่นเป็นสิ่งที่ไม่ดี จึงควรพยายามควบคุมอารมณ์เหล่านั้นให้ได้					

ผลการประเมิน

ดังนั้น เกณฑ์การพิจารณา การรับรู้ความสามารถในการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวจากข้อคำถาม 16 ข้อ ให้ผู้ตอบรวมคะแนนทั้งหมด และให้พิจารณาคะแนนว่าท่านอยู่ในกลุ่มใด

65 – 80 คะแนน แสดงว่า ท่านมีความสามารถในการจัดการตนเองและจัดการภายในครอบครัวอยู่ในระดับมากที่สุด นั่นหมายถึงว่าท่านมีการจัดการเกี่ยวกับชีวิตส่วนตัวและครอบครัวได้ดีเยี่ยม ทั้งในส่วนของการทำงานนอกบ้าน การจัดการตนเอง รวมทั้งมีการจัดการภายในครอบครัว โดยท่านสามารถแก้ไขปัญหาได้ดี มีการเปลี่ยนมุมมองในเชิงบวกที่ดีเมื่อพบกับอุปสรรคและปัญหาต่างๆ มีการได้รับการสนับสนุนทางสังคมมาอย่างสม่ำเสมอ และมีการแสดงออกทางอารมณ์ในเชิงบวกและยังช่วยให้สมาชิกในครอบครัวสามารถจัดการตนเองได้ดีเยี่ยม ซึ่งสิ่งเหล่านี้มีส่วนสำคัญที่จะทำให้ท่านมีแนวโน้มที่จะมีครอบครัวที่เข้มแข็งสูงด้วยเช่นกัน

49 – 64 คะแนน แสดงว่า ท่านมีความสามารถในการจัดการตนเองและจัดการภายในครอบครัวอยู่ในระดับมาก นั่นหมายถึงว่า ท่านมีการจัดการเกี่ยวกับชีวิตส่วนตัวและครอบครัวได้ดี ทั้งในส่วนของการทำงานนอกบ้าน การจัดการตนเอง รวมทั้งมีการจัดการภายในครอบครัว โดยสามารถแก้ไขปัญหาได้ มีการเปลี่ยนมุมมองในเชิงบวกเมื่อพบกับอุปสรรคและปัญหาต่างๆ มีการได้รับการสนับสนุนทางสังคม และมีการแสดงออกทางอารมณ์ในเชิงบวก และยังช่วยให้สมาชิกในครอบครัวสามารถจัดการตนเองได้ ซึ่งสิ่งเหล่านี้มีส่วนสำคัญที่จะทำให้ท่านมีแนวโน้มที่จะมีครอบครัวที่เข้มแข็งด้วยเช่นกัน

31 – 48 คะแนน แสดงว่า ท่านมีความสามารถในการจัดการตนเองและจัดการภายในครอบครัวอยู่พอสมควร นั่นหมายถึงว่า ท่านมีการจัดการเกี่ยวกับชีวิตส่วนตัวและครอบครัวได้ในระดับหนึ่ง ทั้งในส่วนของการทำงานนอกบ้าน การจัดการตนเอง รวมทั้งมีการจัดการภายในครอบครัว เกี่ยวกับสมาชิกในครอบครัว การดูแลภายในบ้าน แต่อาจจะยังไม่สามารถจัดการทุกอย่างได้ดีทั้งหมด ดังนั้น ท่านอาจจะต้องหาวิธีการในการจัดการตนเองและครอบครัวใหม่ ทบทวนตนเองว่าสิ่งใดที่จะต้องปรับปรุงแก้ไข และต้องการได้รับความร่วมมือจากสมาชิกในครอบครัวอะไรบ้าง ซึ่งจะช่วยให้ท่านสามารถจัดการตนเองและในครอบครัวได้ดีขึ้น

ต่ำกว่า 48 คะแนน แสดงว่า ท่านมีความสามารถในการจัดการตนเองและจัดการภายในครอบครัวน้อยมาก นั่นหมายถึงว่า ท่านมีการจัดการเกี่ยวกับชีวิตส่วนตัวและครอบครัวแทบไม่ได้เลย ทั้งในส่วนของการทำงานนอกบ้าน การจัดการตนเอง รวมทั้งมีการจัดการภายในครอบครัว เกี่ยวกับสมาชิกในครอบครัว การดูแลภายในบ้าน ดังนั้น ท่านอาจจะต้องมีวิธีการบริหารจัดการตนเองและในครอบครัวใหม่ มีการวางแผนร่วมกันกับสมาชิกในครอบครัวเกี่ยวกับชีวิตส่วนตัว ปัญหาต่างๆ ว่าจะมีวิธีการจัดการอย่างไร จะมีการช่วยเหลือซึ่งกันและกันอย่างไร มีการปรับความคิดต่อสถานการณ์ปัญหาต่างๆ อย่างไร และจะต้องได้รับความช่วยเหลือจากใครบ้าง เป็นต้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะช่วยให้ท่านสามารถกลับมาสามารถบริหารจัดการตนเองและในครอบครัวได้ดียิ่งขึ้น และช่วยให้ครอบครัวเข้มแข็งได้

แบบประเมิน ครอบครัวเข้มแข็ง

ข้อ	ประเด็นคำถาม	ระดับความเห็น				
		เห็นด้วยอย่างยิ่ง (5)	เห็นด้วย (4)	เห็นด้วยปานกลาง (3)	ไม่เห็นด้วย (2)	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง (1)
1	ฉันมีความรู้สึกภูมิใจที่ครอบครัวของฉันได้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข					
2	ฉันและสมาชิกในครอบครัวต่างให้ความสนใจซึ่งกันและกัน					
3	ฉันและสมาชิกในครอบครัว มักให้ความสำคัญกับบุคคลในครอบครัวเป็นลำดับแรก					
4	เมื่อสมาชิกในครอบครัวบางคนผิดหวัง ท้อแท้ เรามักจะเข้าไปพูดคุยและให้กำลังใจซึ่งกันและกัน					
5	ฉันร่วมตกลงกันกับทุกคนในครอบครัวว่าจะให้อิสระที่จะตัดสินใจในการกระทำอะไรได้ด้วยตนเอง โดยอยู่ในกรอบของศาสนา					
6	สมาชิกในครอบครัวต่างคอยให้ความช่วยเหลือดูแลซึ่งกันและกัน					
7	เมื่อสมาชิกในครอบครัวคนหนึ่งคนใดทำผิดพลาด มักพูดคุยตักเตือนกันได้					
8	ครอบครัวของฉันให้ความสำคัญกับการใช้คำพูดที่ไม่ทำร้ายจิตใจกัน					
9	ครอบครัวของฉัน ได้นำหลักคำสอนศาสนามาปฏิบัติใช้อย่างเข้มแข็ง					
10	ฉันและสมาชิกในครอบครัว เราส่วนใหญ่เชื่อว่าทุกอย่างจะสำเร็จได้ หากเรามีความพยายามและขอความช่วยเหลือจากพระผู้เป็นเจ้า					
11	ฉันและสมาชิกในครอบครัวมักเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาของชุมชน สังคมเพราะเป็นสิ่งที่ทำให้พวกเราได้รู้จักการให้					

ข้อ	ประเด็นคำถาม	ระดับความเห็น				
		เห็นด้วยอย่างยิ่ง (5)	เห็นด้วย (4)	เห็นด้วยปานกลาง (3)	ไม่เห็นด้วย (2)	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง (1)
	การแบ่งปัน และการช่วยเหลือสังคม ที่นำไปสู่ความสงบสุขในชีวิตได้					
12	สมาชิกในครอบครัวมีการนำหลักคำสอนศาสนามาปรับใช้ในการดำเนินชีวิตให้ถูกต้องครองธรรม					
13	ฉันอบรมเลี้ยงดูบุตรโดยใช้วิธีการทางศาสนามาเป็นหลักยึดเหนี่ยวในการปฏิบัติต่อครอบครัว					
14	ฉันสนับสนุนให้สมาชิกในครอบครัวเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมอยู่เสมอ เช่น การจัดค่าย งานในชุมชน งานบรรยาย เป็นต้น					
15	สมาชิกในครอบครัวมักมีการแสดงความรักระหว่างกัน เช่น การโอบกอด การชื่นชม การให้กำลังใจ การให้สลาม การไถ่ถามทุกข์สุข เป็นต้น					
16	หากสมาชิกในครอบครัวเกิดปัญหา เช่น ป่วยหรือไม่สบาย ปัญหาการเรียน ปัญหาการทำงาน เป็นต้น สมาชิกในครอบครัวมักไต่ถามพร้อมให้ความช่วยเหลือ					
17	เมื่อสมาชิกคนใดในครอบครัวประสบปัญหาหรือท้อแท้ คนในครอบครัวมักมีการปลอบโยนให้กำลังใจกัน					
18	ครอบครัวของฉันมักทำกิจกรรมด้วยกัน เช่น การรับประทานอาหารร่วมกัน การพูดคุยกันในเวลาว่าง การละหมาดพร้อมกัน การเยี่ยมเครือญาติ เป็นต้น					
19	ครอบครัวของฉันมักหาโอกาสไปท่องเที่ยวด้วยกันหรือหากิจกรรมสนุกๆ ทำกันร่วมกันในครอบครัว					
20	ฉันและครอบครัวสามารถรับรู้ถึงสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในครอบครัว					
21	ฉันและครอบครัวมีความพร้อมในการป้องกันปัญหา และสภาวะยากลำบากต่างๆ ที่อาจเกิดขึ้นในครอบครัว					

ข้อ	ประเด็นคำถาม	ระดับความเห็น				
		เห็นด้วยอย่างยิ่ง (5)	เห็นด้วย (4)	เห็นด้วยปานกลาง (3)	ไม่เห็นด้วย (2)	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง (1)
22	ฉันและครอบครัวร่วมกันวางแผนชีวิตในแต่ละระยะร่วมกันเพื่อป้องกันความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้น					
23	ฉันและครอบครัวมีความพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง เพื่อให้ครอบครัวสามารถปรับตัวและจัดการปัญหาต่างๆ					
24	เมื่ออยู่ในสภาวะความเครียด ฉันและครอบครัวสามารถจัดการได้ดี					
25	ฉันรับรู้ว่าการเชื่อฟังสามีตามหลักคำสอนศาสนาเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดสำหรับการใช้ชีวิตครอบครัว					
26	ฉันเชื่อว่าสามีเป็นผู้นำของครอบครัว นำพาครอบครัวให้ประสบความสำเร็จทั้งโลกนี้และโลกหน้าได้					

ผลการประเมิน

ดังนั้น เกณฑ์การพิจารณา การรับรู้การมีครอบครัวเข้มแข็ง จากข้อคำถาม 26 ข้อ ให้ผู้ตอบรวมคะแนนทั้งหมด และให้พิจารณาคะแนนว่าท่านอยู่ในกลุ่มใด

105 – 130 คะแนน แสดงว่า ท่านมีครอบครัวเข้มแข็ง อยู่ในระดับมากที่สุด นั่นหมายถึงว่า ในครอบครัวของท่านมีความผูกพันกันในครอบครัวสูง มีการพูดคุยกันด้วยคำพูดเชิงบวก โดยพูดคุยอย่างเปิดเผยจริงใจระหว่างกัน มีการนำหลักการทางศาสนามาใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันและชีวิตครอบครัว รวมทั้งสมาชิกในครอบครัวมีการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมอย่างสม่ำเสมอ มีการชื่นชมและแสดงความรักและใช้เวลาร่วมกันอย่างสม่ำเสมอในครอบครัว และเมื่อเกิดปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ท่านและสมาชิกในครอบครัวสามารถรับมือจัดการความเครียดและวิกฤตได้ อีกทั้งท่านมีการตระหนักและความให้สำคัญในการเชื่อฟังสามี ซึ่งสิ่งเหล่านี้ทำให้ท่านมีครอบครัวที่เข้มแข็ง

79 – 104 คะแนน แสดงว่า ท่านมีครอบครัวเข้มแข็ง อยู่ในระดับมาก นั่นหมายถึงว่าในครอบครัวของท่านมีความผูกพันกันในครอบครัว มีการพูดคุยกันด้วยคำพูดเชิงบวก โดยพูดคุยอย่างเปิดเผยจริงใจระหว่างกัน มีการนำหลักการทางศาสนามาใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันและชีวิตครอบครัว รวมทั้งสมาชิกในครอบครัวมีการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม มีการชื่นชมและแสดงความรักและใช้เวลาร่วมกันในครอบครัว และเมื่อเกิดปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ท่านและสมาชิกในครอบครัวสามารถรับมือจัดการความเครียดและวิกฤตได้ อีกทั้งท่านมีการตระหนักและความให้สำคัญในการเชื่อฟังสามี ซึ่งสิ่งเหล่านี้ทำให้ท่านมีครอบครัวที่เข้มแข็ง

53 - 78 คะแนน แสดงว่า ท่านมีครอบครัวเข้มแข็งอยู่พอสมควร นั่นหมายถึงว่า ในครอบครัวของท่านมีความผูกพันกันในครอบครัวอยู่บ้าง มีการพูดคุยกันด้วยคำพูดเชิงบวกเป็นบางครั้ง มีการนำหลักการทางศาสนามาใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันและชีวิตครอบครัวอยู่พอสมควร รวมทั้งสมาชิกในครอบครัวมีการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมอยู่บ้าง มีการชื่นชมและแสดงความรักและใช้เวลาร่วมกันอยู่พอสมควรในครอบครัว และเมื่อเกิดปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ท่านและสมาชิกในครอบครัวยังพอสามารถรับมือจัดการความเครียดและวิกฤตได้บ้าง อีกทั้งท่านมีการตระหนักและความให้สำคัญในการเชื่อฟังสามีอยู่ในระดับหนึ่ง แต่ท่านและสมาชิกในครอบครัวอาจจะยังไม่สามารถทำหน้าที่ของตนเองได้ดี และปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัวยังไม่ดีเท่าที่ควร ดังนั้น ท่านอาจจะต้องทบทวนบทบาทหน้าที่ของตนเองและตกลงร่วมกันในครอบครัวถึงบทบาทหน้าที่รับผิดชอบของแต่ละคน และอาจจะต้องปรึกษาหารือ และขอคำแนะนำจากญาติผู้ใหญ่ในการดำเนินชีวิตครอบครัว ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะช่วยให้ท่านมีครอบครัวที่มีความเข้มแข็งมากยิ่งขึ้น

ต่ำกว่า 52 คะแนน แสดงว่า ท่านมีครอบครัวเข้มแข็งอยู่บ้างเล็กน้อย นั่นหมายถึงว่า ในครอบครัวของท่านยังมีปฏิสัมพันธ์กันในครอบครัวอยู่บ้างเล็กน้อยหรือแทบจะไม่มีปฏิสัมพันธ์กันเลย จึงทำให้มีความผูกพันในครอบครัวน้อย การพูดคุยในครอบครัวในเชิงลบหรือแทบไม่ได้สื่อสารกันในครอบครัว ยังขาดการนำหลักทางศาสนามาใช้ในชีวิต ขาดการมีส่วนร่วมกิจกรรมทางสังคม การชื่นชมและการแสดงความรักรวมทั้งการใช้เวลาร่วมกันในครอบครัวน้อยมาก และเมื่อเกิดปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ท่านและสมาชิกในครอบครัวไม่สามารถรับมือกับความเครียดนั้นได้ ดังนั้น ท่านอาจจะต้องมีวิธีการในการใช้ชีวิตร่วมกันในครอบครัวใหม่ มีการวางแผนร่วมกันกับสมาชิกในครอบครัวเกี่ยวกับชีวิตส่วนตัว ปัญหาต่างๆ ว่าจะมีวิธีการจัดการอย่างไร จะมีการช่วยเหลือซึ่งกันและกันอย่างไร และอาจจะต้องพึ่งความช่วยเหลือจากญาติพี่น้องในการใช้ชีวิตครอบครัว และนำหลักศาสนามาใช้ในการจัดการแก้ไขปัญหา และเรียนรู้ว่าแต่ละคนจะต้องมีบทบาทในการอยู่ร่วมกันในครอบครัวอย่างไรที่จะทำให้ครอบครัวกลับมามีความเข้มแข็งมากกว่าเดิม

แบบประเมินทุนทางจิตวิทยาเชิงบวก

ข้อ	ประเด็นคำถาม	ระดับความเห็น				
		เห็นด้วยอย่างยิ่ง (5)	เห็นด้วย (4)	เห็นด้วยปานกลาง (3)	ไม่เห็นด้วย (2)	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง (1)
1	ฉันมั่นใจว่าตนเองสามารถแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับตนเองได้โดยนำหลักคำสอนศาสนามาเป็นทางนำในการแก้ปัญหา					
2	ฉันมั่นใจว่าตนเองสามารถแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับครอบครัวได้					
3	ฉันมั่นใจว่าตนเองสามารถทำตามเป้าหมายที่วางไว้ได้					
4	เมื่อนึกถึงเรื่องอนาคต ฉันเห็นแต่เรื่องดีๆ ที่จะเกิดขึ้น					
5	ฉันมักพบว่าทุกๆ ปัญหาย่อมมีทางออกเสมอด้วยความช่วยเหลือจากพระผู้เป็นเจ้า					
6	ฉันเชื่อว่าทุกปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิตฉัน จะช่วยให้ฉันเข้มแข็งขึ้น					
7	หากฉันเผชิญกับปัญหาที่แย่ ฉันมักเชื่อว่าจะต้องมีสิ่งที่ดีกว่าเข้ามาแทนที่					
8	หากฉันพบปัญหา ฉันเชื่อว่าปัญหาอยู่กับฉันไม่นาน สามารถที่จะแก้ไขได้					
9	ฉันมักฝึกให้สมาชิกในครอบครัว มองในมุมดีๆ กับสิ่งที่เข้ามาในชีวิต					
10	เมื่อฉันพบว่าตนเองไม่สามารถทำให้บรรลุเป้าหมายตามที่ได้คาดหวังไว้ ฉันก็จะพยายามหาวิธีที่จะพัฒนาตนเองและทำให้ดีกว่าเดิม					
11	ฉันรู้สึกว่าตนเองมีพลังในการที่จะทำงานให้ประสบความสำเร็จได้ด้วยความช่วยเหลือจากพระผู้เป็นเจ้า					
12	ฉันรู้สึกว่าตนเองมีพลังในการที่จะทำให้สมาชิกในครอบครัว					

ข้อ	ประเด็นคำถาม	ระดับความเห็น				
		เห็นด้วยอย่างยิ่ง (5)	เห็นด้วย (4)	เห็นด้วยปานกลาง (3)	ไม่เห็นด้วย (2)	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง (1)
	ประสบความสำเร็จในชีวิตได้ ด้วยความช่วยเหลือจากพระผู้เป็นเจ้า					
13	ฉันมักบอกตนเองเสมอว่า "ที่ใดมีความหวัง ที่นั่นจะมีทางออกเสมอ"					
14	เมื่อฉันทำผิดพลาดหรือเสียหาย ฉันยอมรับผิดหรือผลที่ตามมา					
15	การแก้ไขปัญหา ทำให้ฉันมีประสบการณ์มากขึ้น					

ผลการประเมิน

ดังนั้น เกณฑ์การพิจารณา การรับรู้สภาวะทางจิต จากข้อคำถาม 15 ข้อ ให้ผู้ตอบรวมคะแนนทั้งหมด และให้พิจารณาคะแนนว่าท่านอยู่ในกลุ่มใด

61 – 75 คะแนน แสดงว่า ท่านมีสภาวะทางจิตที่ดีมาก โดยมีทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกอยู่ในระดับมากที่สุด นั่นหมายถึงว่า ท่านมีความเชื่อมั่นในความสามารถของตนเองว่าสามารถทำสิ่งต่างๆ ได้ตามแผนที่วางไว้ด้วยกับความช่วยเหลือจากพระเจ้า และเป็นผู้ที่มีความหวังอยู่ตลอดเวลา นอกจากนี้ยังเป็นผู้ที่มีการคาดหวังสิ่งต่างๆ ในทางบวกอยู่เสมอ ไม่ว่าสิ่งนั้นจะเป็นเรื่องในเชิงลบ แต่ท่านยังพยายามหาข้อดีจากสถานการณ์เหล่านั้นได้และท่านยังฝึกให้สมาชิกในครอบครัวมองโลกในแง่ดีอยู่เสมอ อีกทั้งเมื่อเกิดสถานการณ์ปัญหา ท่านสามารถปรับตัวได้ดีเยี่ยม ซึ่งสิ่งเหล่านี้มีส่วนสำคัญที่จะทำให้ท่านมีแนวโน้มที่จะสามารถจัดการตนเองและจัดการภายในครอบครัวและมีครอบครัวที่เข้มแข็งสูงด้วยเช่นกัน

46 – 60 คะแนน แสดงว่า ท่านมีสภาวะทางจิตที่ดี โดยมีทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกอยู่ในระดับปานกลางถึงระดับมาก นั่นหมายถึงว่า ท่านมีความเชื่อมั่นในความสามารถของตนเองว่าสามารถทำสิ่งต่างๆ ได้ตามแผนที่วางไว้ด้วยกับความช่วยเหลือจากพระเจ้า และเป็นผู้ที่มีความหวัง นอกจากนี้ยังเป็นผู้ที่มีการคาดหวังสิ่งต่างๆ ในทางบวกได้ดี ไม่ว่าสิ่งนั้นจะเป็นเรื่องในเชิงลบ แต่ท่านยังพยายามหาข้อดีจากสถานการณ์เหล่านั้นได้และท่านยังฝึกให้สมาชิกในครอบครัวมองโลกในแง่ดี อีกทั้งเมื่อเกิดสถานการณ์ปัญหาท่านสามารถปรับตัวได้ดี ซึ่งสิ่งเหล่านี้มีส่วนสำคัญที่จะทำให้ท่านมีแนวโน้มที่จะสามารถจัดการตนเองและจัดการภายในครอบครัวและมีครอบครัวที่เข้มแข็งด้วยเช่นกัน

31 – 45 คะแนน แสดงว่า ท่านมีสภาวะทางจิตที่ดีอยู่พอสมควร โดยมีทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกอยู่บ้าง นั่นหมายถึงว่า ท่านยังมีความเชื่อมั่นในความสามารถของตนเองว่าสามารถทำสิ่งต่างๆ ได้แต่อาจไม่สามารถบรรลุตามแผนที่วางไว้ได้ตลอด และเป็นผู้ที่มีความหวังอยู่บ้าง นอกจากนี้ยังเป็นผู้ที่มีการคาดหวังสิ่งต่างๆ ที่ค่อนไปในทางลบและมองโลกในแง่ลบมากกว่าการมองโลกในแง่บวก และเมื่อเกิดสถานการณ์ปัญหา ท่านยังคงสามารถปรับตัวต่อสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงได้อยู่บ้าง ดังนั้น ท่านอาจจะต้องสร้างความมั่นใจในตนเองด้วยการทำสิ่งที่ท่านสามารถทำได้สำเร็จได้ง่าย ซึ่งจะทำให้ท่านกลับมามีความมั่นใจในความสามารถของตนเองได้ดีขึ้นและพยายามปรับความคิดในเชิงบวกและเชื่อว่าสิ่งที่เกิดขึ้นเป็นสิ่งที่ดีสำหรับตนเอง อาจจะใช้วิธีการอยู่กับเพื่อนหรือญาติผู้ใหญ่ที่ใกล้ชิดที่เป็นแบบอย่างของการคิดในเชิงบวก อีกทั้งท่านอาจจะต้องผ่อนคลายและยอมรับกับปัญหาที่เกิดขึ้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะทำให้ท่านมีแนวโน้มที่จะสามารถจัดการตนเองและจัดการภายในครอบครัวและมีครอบครัวที่เข้มแข็งได้

ต่ำกว่า 30 คะแนน แสดงว่า ท่านมีสภาวะทางจิตในเชิงลบค่อนข้างมาก โดยมีทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกอยู่น้อย นั่นหมายถึงว่า ท่านขาดความเชื่อมั่นในความสามารถของตนเอง และเป็นผู้แทบไม่มีความหวังในชีวิต นอกจากนี้ยังเป็นผู้ที่มีการคาดหวังสิ่งต่างๆ ที่เป็นไปในทางลบ และมองโลกในแง่ลบมากกว่าการมองโลกในแง่บวก และเมื่อเกิดสถานการณ์ปัญหา ท่านไม่สามารถปรับตัวต่อสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงได้ ซึ่งถ้ายังคงปล่อยให้อยู่ในสภาวะเช่นนี้ไว้ โดยไม่ได้รับการแก้ไข อาจนำไปสู่ปัญหาสุขภาพจิตและการสูญเสียที่รุนแรง กระทบต่อการใช้ชีวิตครอบครัว สังคมและการทำงานได้ ดังนั้น ท่านไม่ควรอยู่ตามลำพังเป็นอย่างยิ่งและให้รีบปรึกษาแพทย์หรือนักจิตวิทยาเพื่อขอรับคำปรึกษา หรืออาจจะใช้วิธีการอยู่กับเพื่อนหรือญาติผู้ใหญ่ที่ใกล้ชิดที่เป็นแบบอย่างของการคิดในเชิงบวก รวมทั้งเพิ่มการศึกษาและทำความเข้าใจหลักการศาสนาและนำมาปรับใช้กับชีวิตตนเองและสมาชิกในครอบครัว ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะทำให้ท่านมีแนวโน้มที่จะสามารถกลับมามีสภาวะทางจิตที่ดีขึ้น และทำให้ท่านสามารถจัดการตนเองและจัดการภายในครอบครัวและมีครอบครัวที่เข้มแข็งได้

แบบประเมิน ทุนทางสังคม

ข้อ	ประเด็นคำถาม	ระดับความเห็น				
		เห็นด้วยอย่างยิ่ง (5)	เห็นด้วย (4)	เห็นด้วยปานกลาง (3)	ไม่เห็นด้วย (2)	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง (1)
1	ฉันมีความรู้ความสามารถในการแก้ไขปัญหาของตนเองได้					
2	ฉันมีความรู้ความสามารถในการช่วยเหลือแก้ไขปัญหาของสังคม					
3	ฉันสามารถปรับตัวและใช้ชีวิตร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้					
4	ฉันมีสุขภาพดีทั้งด้านร่างกาย สติปัญญา และจิตใจ					
5	ฉันเป็นคนที่รู้จักหน้าที่ตนเองและสามารถรับผิดชอบต่อบทบาทหน้าที่ที่ได้รับ					
6	ฉันเป็นคนที่มีวินัย โดยพยายามวางแผนและทำให้สำเร็จตามแผนที่วางไว้					
7	ฉันมักถูกเลือกให้เป็นผู้นำ เมื่อได้ร่วมทำกิจกรรมกับผู้อื่น					
8	ฉันสามารถแบ่งเวลาระหว่างงานโรงเรียน งานในบ้านและงานสังคมให้สมดุลได้					
9	ฉันรับรู้ว่าอิสลามเป็นสถาบันศาสนาที่เป็นวิถีการดำเนินชีวิตถ่ายทอดให้เราตระหนักถึงการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติสุข					
10	อิสลามทำให้ฉันและสมาชิกในครอบครัวรักที่จะช่วยเหลือซึ่งกันและกันทั้งในครอบครัวและสังคมรอบข้าง					
11	ที่ทำงาน พยายามถ่ายทอดให้ฉันเป็นบุคคลที่มีคุณภาพในการทำงาน เพื่อการพัฒนาตนเองและเพื่อพัฒนาสังคม					
12	วิชาชีพที่ฉันปฏิบัติงาน ช่วยให้ฉันตระหนักถึงบทบาท หน้าที่และเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับตนเอง สมาชิกในครอบครัวและสังคม					
13	เพื่อนร่วมงานมักเข้าใจและคอยให้ความช่วยเหลือฉัน					

ข้อ	ประเด็นคำถาม	ระดับความเห็น				
		เห็นด้วยอย่างยิ่ง (5)	เห็นด้วย (4)	เห็นด้วยปานกลาง (3)	ไม่เห็นด้วย (2)	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง (1)
14	เพื่อนบ้านของเราสามารถช่วยเหลือซึ่งกันและกันได้					
15	ครอบครัวของฉันส่วนใหญ่สามารถเป็นที่พึ่งให้ญาติหรือเพื่อนบ้านเมื่อประสบปัญหาต่างๆ					
16	ฉันและสมาชิกในครอบครัวของฉันภาคภูมิใจที่เป็นส่วนหนึ่งของชุมชนที่อาศัยอยู่ในปัจจุบัน					
17	ในกรณีที่มีปัญหาเกิดขึ้นในชุมชน ฉันและสมาชิกในครอบครัวจะรวมตัวกันเพื่อแก้ไขจัดการปัญหาที่เกิดขึ้นด้วยดี					
18	ฉันและสมาชิกในครอบครัวเห็นคุณค่าของการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมอยู่เสมอ					

ผลการประเมิน

ดังนั้น เกณฑ์การพิจารณา การรับรู้ทุนทางสังคม จากข้อคำถาม 18 ข้อ ให้ผู้ตอบรวมคะแนนทั้งหมด และให้พิจารณาคะแนนว่าท่านอยู่ในกลุ่มใด

73 – 90 คะแนน แสดงว่า ท่านมีทุนทางสังคมอยู่ในระดับมากที่สุด นั่นหมายถึงว่า ท่านมีการรับรู้ว่าตนเองเป็นคนที่มีความรู้ความสามารถในการแก้ไขปัญหาของตนเองและช่วยเหลือสังคมได้ดีเยี่ยม สามารถปรับตัวใช้ชีวิตร่วมกับผู้อื่นได้ดีเยี่ยม มีสุขภาพที่ดีทั้งร่างกายและจิตใจที่ดีเยี่ยม และสามารถบริหารจัดการเวลาได้ดีมาก และรับรู้ว่าสถาบันหลักอันได้แก่ สถาบันทางศาสนา สถาบันที่ทำงาน มีส่วนสนับสนุนและผลักดันให้ท่านและสมาชิกในครอบครัวเป็นบุคคลที่มีคุณภาพและช่วยเหลือสังคม ตลอดจนรับรู้ว่าท่านและสมาชิกในครอบครัวมีความภาคภูมิใจที่เป็นส่วนหนึ่งของชุมชนที่อาศัยอยู่ และสามารถมองเห็นถึงคุณค่าของการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม ซึ่งสิ่งเหล่านี้มีส่วนสำคัญที่จะทำให้ท่านมีแนวโน้มที่จะสามารถจัดการตนเองและจัดการภายในครอบครัวได้สูงด้วยเช่นกัน

55 – 72 คะแนน แสดงว่า ท่านมีทุนทางสังคมอยู่ในระดับปานกลางถึงระดับมาก นั่นหมายถึงว่า ท่านมีการรับรู้ว่าตนเองเป็นคนที่มีความรู้ความสามารถในการแก้ไขปัญหาของตนเองและช่วยเหลือสังคมได้ดี สามารถปรับตัวใช้ชีวิตร่วมกับผู้อื่นได้ดี มีสุขภาพที่ดีทั้งร่างกายและจิตใจ และสามารถบริหารจัดการเวลาได้ และรับรู้ว่าสถาบันหลักอันได้แก่ สถาบันทางศาสนา สถาบันที่ทำงาน มีส่วนสนับสนุนและผลักดันให้ท่านและสมาชิกในครอบครัวเป็นบุคคลที่มีคุณภาพและช่วยเหลือสังคม ตลอดจนรับรู้ว่าท่านและสมาชิกในครอบครัวมีความภาคภูมิใจที่เป็นส่วนหนึ่งของชุมชนที่อาศัยอยู่ และสามารถมองเห็นถึงคุณค่าของการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม ซึ่งสิ่งเหล่านี้มีส่วนสำคัญที่จะทำให้ท่านมีแนวโน้มที่จะสามารถจัดการตนเองและจัดการภายในครอบครัวได้ด้วยเช่นกัน

37 – 54 คะแนน แสดงว่า ท่านมีทุนทางสังคมอยู่พอสมควร นั่นหมายถึงว่า ท่านมีการรับรู้ว่าตนเองเป็นคนที่มีความรู้ความสามารถในการแก้ไขปัญหาของตนเองและช่วยเหลือสังคมได้ในระดับหนึ่ง สามารถปรับตัวใช้ชีวิตร่วมกับผู้อื่นได้บ้าง และยังคงสามารถบริหารจัดการเวลาได้บ้าง และรับรู้ว่าสถาบันทางศาสนาและสถาบันที่ทำงาน มีส่วนสนับสนุนและผลักดันให้ท่านและสมาชิกในครอบครัวเป็นบุคคลที่มีคุณภาพและช่วยเหลือสังคมได้บ้างเล็กน้อย ตลอดจนรับรู้ว่าท่านและสมาชิกในครอบครัวมีความภาคภูมิใจที่เป็นส่วนหนึ่งของชุมชนที่อาศัยอยู่พอสมควร และสามารถมองเห็นถึงคุณค่าของการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมอยู่บ้างดังนั้น ท่านอาจจะต้องมีการพัฒนาตนเองด้วยวิธีการต่างๆ เพื่อที่จะทำให้ท่านเป็นบุคคลที่มีความรู้ความสามารถและช่วยเหลือสังคมได้ และยอมรับในความสำคัญของชุมชนและสังคมที่ท่านอาศัยอยู่ที่จะมีผลต่อการพัฒนาทางจิตใจและความสามารถของตนเอง โดยพยายามเข้าไปมีส่วนร่วมกับกิจกรรมทางสังคม ซึ่งจะช่วยให้ท่านเป็นบุคคลที่มีทุนทางสังคมได้อย่างสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

ต่ำกว่า 36 คะแนน แสดงว่า ท่านมีทุนทางสังคมอยู่น้อยมาก นั่นหมายถึงว่า ท่านมีการรับรู้ว่าตนเองเป็นคนที่มีความรู้ความสามารถในการแก้ไขปัญหาของตนองและช่วยเหลือสังคมได้น้อยมากแทบจะไม่สามารถปรับตัวใช้ชีวิตร่วมกับผู้อื่น และไม่สามารถบริหารจัดการเวลาได้ดี และรับรู้ว่าสถาบันทางศาสนาและสถาบันที่ทำงาน แทบไม่มีส่วนสนับสนุนและผลักดันให้ท่านและสมาชิกในครอบครัวเป็นบุคคลที่มีคุณภาพและช่วยเหลือสังคม ตลอดจนรับรู้ว่าท่านและสมาชิกในครอบครัวมีความภาคภูมิใจที่เป็นส่วนหนึ่งของชุมชนที่อาศัยอยู่น้อยมาก อีกทั้งขาดการมองเห็นถึงคุณค่าของการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมดังนั้น ท่านอาจจะต้องปรับความคิดและมีการพัฒนาตนเองด้วยวิธีการต่างๆ เพื่อที่จะทำให้ท่านเป็นบุคคลที่มีความรู้ความสามารถและช่วยเหลือสังคมได้ รวมทั้งจะต้องไม่อยู่ตามลำพัง ควรที่จะขอคำปรึกษาจากเพื่อนและญาติที่ใกล้ชิดในการขอคำปรึกษาและเป็นแบบอย่างในการใช้ชีวิตร่วมกับผู้อื่นในสังคม รวมทั้งการพยายามเข้าไปมีส่วนร่วมกิจกรรมทางสังคม เพื่อที่จะทำให้ท่านเห็นคุณค่าในตนเองและเห็นความสำคัญของชุมชนและสังคมที่อาศัยอยู่ ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะช่วยให้ท่านกลับมามีทุนทางสังคมได้มากยิ่งขึ้นและช่วยให้ท่านสามารถจัดการตนเองและจัดการภายในครอบครัวได้

ข้อเสนอแนะแก่ผู้ที่เกี่ยวข้อง

1. สมาชิกในครอบครัว ควรให้การสนับสนุน ส่งเสริมผู้เป็นแม่หรือภรรยาในการแบ่งเบาภาระงานในบ้าน ให้กำลังใจซึ่งกันและกันในการอยู่ร่วมกันในครอบครัว เพื่อที่จะสามารถเผชิญปัญหาต่างๆ ที่จะเข้ามาและอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข

2. สถานที่ปฏิบัติงาน ควรให้กำลังใจและให้การสนับสนุนในการปฏิบัติงานของสตรี ให้สตรีมีกำลังและแรงกายแรงใจในการปฏิบัติงานได้อย่างมีคุณภาพและมีความสุขและพร้อมรับมือกับสถานการณ์ปัญหาต่างๆที่เข้ามา

3. ควรมีหน่วยงานรัฐที่สามารถให้คำปรึกษา พร้อมจัดให้มีเครือข่ายการทำงานสตรีที่พร้อมจะช่วยเหลือ ให้การสนับสนุน เสนอแนวทางการจัดการตนเองและจัดการภายในครอบครัวในกลุ่มสตรีที่ต้องทำงานนอกบ้านและต้องจัดการภายในครอบครัว

4. ควรมีบุคคลหรือหน่วยงานรับผิดชอบ ร่วมทำการวิจัยเกี่ยวกับการจัดโปรแกรมการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัว โดยยึดหลักแนวทางอิสลาม ที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตและบริบทสังคมสามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพิ่มมากขึ้น

ช่องทางการติดต่อขอรับคำปรึกษาด้านครอบครัว

1. กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว เลขที่ 255 บริเวณสถานสงเคราะห์เด็กหญิงบ้านราชวิถี

255 ถ.ราชวิถี แขวงทุ่งพญาไท เขตราชเทวี กรุงเทพมหานคร 10400
โทรศัพท์: 0-2306-8746
โทรสาร: 0-2306-8781
E-mail: contact@owf.go.th

2. ศูนย์เรียนรู้การพัฒนาสตรีและครอบครัวภาคใต้ จังหวัดสงขลา

590 หมู่ 11 ตำบลกำแพงเพชร อำเภอรัตภูมิ จังหวัดสงขลา 90180
โทรศัพท์: 0-7458-4111, 0-7458-4113
โทรสาร: 0-7458-4113
E-mail: wfdc.songkhla@gmail.com

3. สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด (ทุกจังหวัด)

4. กิจการสตรี สถาบันอัสสลาม

ชั้น 5 อาคารเทคโนโลยีสารสนเทศคูเวต มหาวิทยาลัยฟาฏอนี
135/8 หมู่ 3 บ้านโสร่ง ตำบลเขาตูม อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี 94160
โทรศัพท์: 0-7341-8614
โทรสาร: 0-7341-8615-6
E-mail: contact@ftu.ac.th

ภาคผนวก ง

ใบรับรองจริยธรรมการวิจัยของข้อเสนอการวิจัย

MF4Version1:15/7/2556

ใบรับรองจริยธรรมการวิจัยของข้อเสนอการวิจัย

เอกสารข้อมูลคำอธิบายสำหรับผู้เข้าร่วมการวิจัยและใบยินยอม

หมายเลขข้อเสนอการวิจัย SWUEC- 243/59E

ข้อเสนอการวิจัยนี้และเอกสารประกอบของข้อเสนอการวิจัยตามรายการแสดงด้านล่าง ได้รับการพิจารณาจากคณะกรรมการสำหรับพิจารณาโครงการวิจัยที่ทำในมนุษย์ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒแล้ว คณะกรรมการฯ มีความเห็นว่าข้อเสนอการวิจัยที่จะดำเนินการมีความสอดคล้องกับหลักจริยธรรมสากล ตลอดจนกฎหมาย ข้อบังคับและข้อกำหนดภายในประเทศ จึงเห็นสมควรให้ดำเนินการวิจัยตามข้อเสนอการวิจัยนี้ได้

ชื่อโครงการวิจัยเรื่อง: ทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกและทุนทางสังคมที่มีต่อการจัดการตนเองและการจัดการภายในครอบครัวของครูสตรีมุสลิมสมรสที่นำไปสู่ครอบครัวเข้มแข็ง ในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้

ชื่อผู้วิจัยหลัก: นางสาวนัชชิมา บาเกาะ

สังกัด: สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

เอกสารที่รับรอง:

1. แบบเสนอโครงการวิจัย
2. โครงร่างการวิจัย
3. เอกสารชี้แจงผู้เข้าร่วมการวิจัย
4. หนังสือให้ความยินยอมเข้าร่วมโครงการวิจัย

เอกสารที่พิจารณาทบทวน

1. แบบเสนอโครงการวิจัย	ฉบับที่ 1 วัน/เดือน/ปี 8 ส.ค. 2559
2. โครงร่างการวิจัย	ฉบับที่ 1 วัน/เดือน/ปี 8 ส.ค. 2559
3. เอกสารชี้แจงผู้เข้าร่วมการวิจัย	ฉบับที่ 1 วัน/เดือน/ปี 8 ส.ค. 2559
4. หนังสือให้ความยินยอมเข้าร่วมโครงการวิจัย	ฉบับที่ 1 วัน/เดือน/ปี 8 ส.ค. 2559

(ลงชื่อ).....

(อาจารย์ แพทย์หญิงจันทร์ทรา ตนันท์ยุทธวงศ์)

เลขานุการคณะกรรมการจริยธรรมสำหรับพิจารณาโครงการวิจัยที่ทำในมนุษย์

(ลงชื่อ).....

(แพทย์หญิงสุรีพร ภัทรสุวรรณ)

ประธานคณะกรรมการจริยธรรมสำหรับพิจารณาโครงการวิจัยที่ทำในมนุษย์

หมายเลขรับรอง : SWUEC/E-354/2559

วันที่ให้การรับรอง : 26/09/2559

วันหมดอายุใบรับรอง : 26/09/2560

ประวัติย่อผู้วิจัย

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ ชื่อสกุล	นางสาวนัชชิมา บาเกาะ
วันเดือนปีเกิด	27 สิงหาคม พ.ศ. 2530
สถานที่เกิด	จังหวัดยะลา
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	45/5 ม.3 ต.ท่าสาป อ.เมือง จ.ยะลา 95000
	taqwamah@gmail.com

ประวัติการศึกษา

พ.ศ. 2552	สังคมสงเคราะห์ศาสตร์บัณฑิต เกียรตินิยมอันดับสอง (สส.บ.)
	คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์
	จาก มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
พ.ศ. 2559	ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (ปร.ด.)
	สาขาวิชาการวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์
	สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์
	จาก มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ